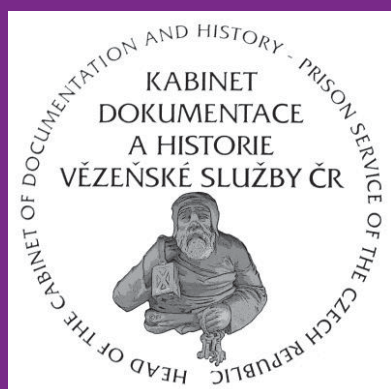
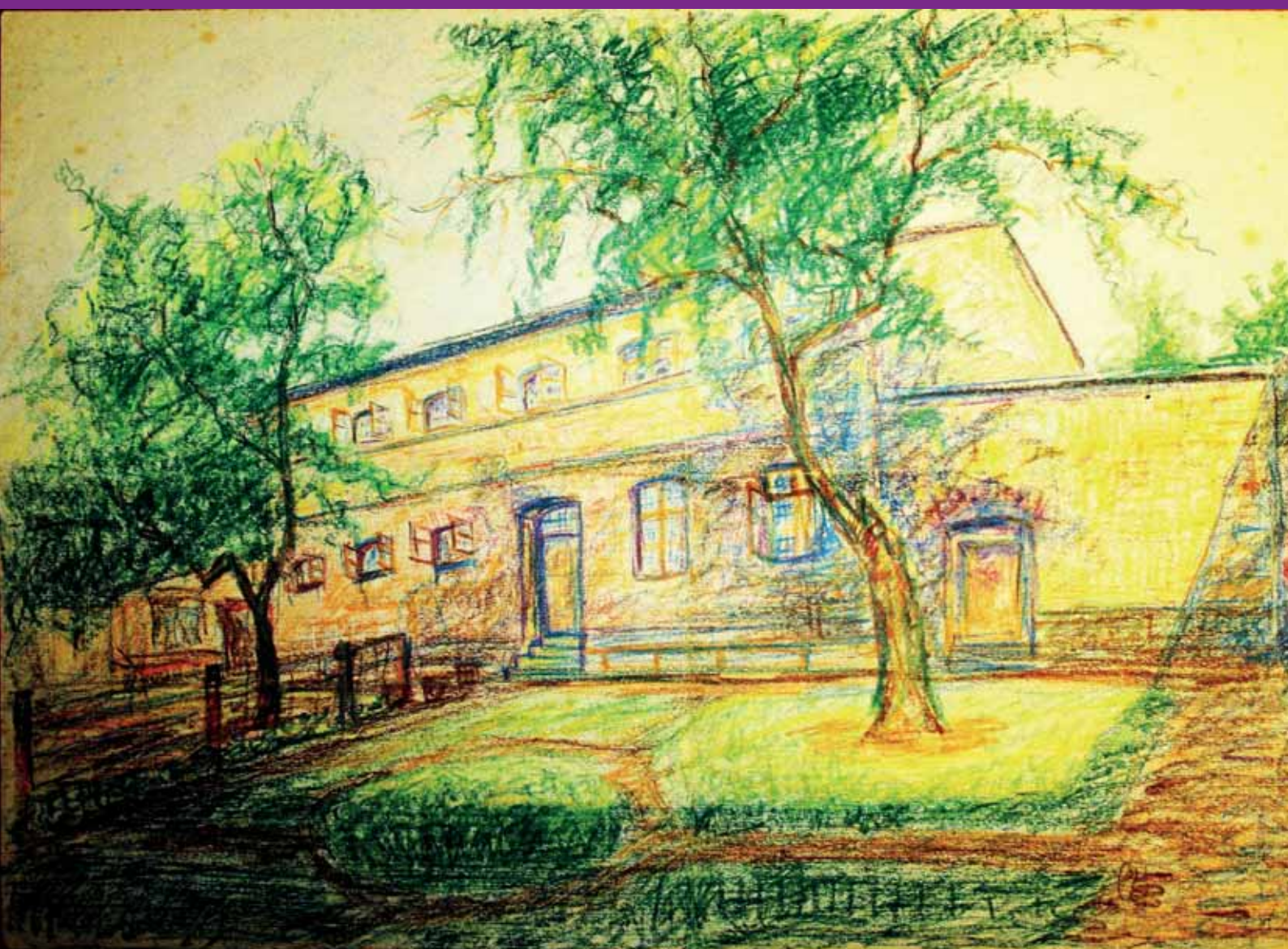

Historická penologie

VYDÁVÁ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR – AKADEMIE VS ČR

1-2/2025, ročník XXIII

VĚZNICE OKRESNÍCH SOUDŮ V ČESKOSLOVENSKU

Historická penologie – vychází pololetně

Vydává: Akademie Vězeňské služby ČR,
Máchova 200, 471 27 Stráž pod Ralskem

Šéfredaktor: PhDr. Ondřej Hladík

Autor čísla: PhDr. Ondřej Hladík

Redakční rada: PhDr. Aleš Kýr

Poštovní adresa redakce:
Kabinet dokumentace a historie VS ČR,
Soudní 1a, 140 67 Praha 4

email: ohladik@grvs.justice.cz

Náklad: 150 výtisků

ISSN: 2533-803X (Print), 2533-8048 (Online)

Evidenční číslo: MK ČR E 22732

Tisk: VS Tisk PRAHA-PANKRÁC,
Soudní 988/1, 140 57 Praha 4

Obálka: Kresba věznice okresního soudu
v Turnově z roku 1947 od dcery dozorce vězňů
J. Skřivance
(foto: Muzeum Českého ráje v Turnově,
Podsbírka historická, inv. č. H 148)

Obsah

Okresní soudy a věznice od justiční reformy v 19. století do poloviny 20. století	4
Věznice okresních soudů v resortu bezpečnostních složek	13
Poznámka k použitým pramenům	31
KS MV Banská Bystrica	33
KS MV Bratislava	41
KS MV Brno	46
KS MV České Budějovice	61
KS MV Gottwaldov	84
KS MV Hradec Králové	96
KS MV Jihlava	118
KS MV Karlovy Vary	133
KS MV Košice	146
KS MV Liberec	151
KS MV Nitra	167
KS MV Olomouc	172
KS MV Ostrava	185
KS MV Pardubice	202
KS MV Plzeň	211
KS MV Praha	229
KS MV Prešov	250
KS MV Ústí nad Labem	257
KS MV Žilina	273
Tabulkové přílohy	280
Obrazové přílohy	299
Přehled pramenů a literatury	315

Seznam zkratek

CO – Civilní obrana
ČSLA – Československá lidová armáda
ČSD – Československé dráhy
ČSM – Československý svaz mládeže
ČSSS – Československé státní statky
ČSSZ – Československé stavební závody
FNO – Fond národní obnovy
HS MV – Hospodářská správa ministerstva vnitra
HS VB – Hospodářská správa Veřejné bezpečnosti
JZD – Jednotné zemědělské družstvo
KNV – Krajský národní výbor
KONZ – Krajské oddělení nápravných zařízení
KRPA – Krkonošské papírny
KS MV – Krajská správa ministerstva vnitra
KV StB – Krajské velitelství Státní bezpečnosti
MNB – Ministerstvo národní bezpečnosti
MNO – Ministerstvo národní obrany
MNV – Místní národní výbor
MěNV – Městský národní výbor
MS – Ministerstvo spravedlnosti
MV – Ministerstvo vnitra
n. p. – národní podnik
NPT – Nápravně pracovní tábor
NZ – Nápravná zařízení
ONV – Okresní národní výbor
OO MV – Okresní oddělení ministerstva vnitra
OO StB – Okresní oddělení Státní bezpečnosti
OS SNB – Okresní správa Sboru národní bezpečnosti
OÚVV – Okresní útvar výkonu vazby
OV NB – Okresní velitelství národní bezpečnosti
pom. podstrm. – pomocný podstrážmist
PS – Pohraniční stráž
PÚ NZ – Pracovní útvar nápravných zařízení
RSD – Roľnícke skladištné družstvo
SNB – Sbor národní bezpečnosti
SNZ – Správa nápravných zařízení
StB – Státní bezpečnost
STS – Strojní a traktorová stanice
SVS – Sbor vězeňské stráže
ÚNZ – Útvar nápravných zařízení
VB – Veřejná bezpečnost

VDP – Vodárenská prevádzková spoločnosť
VKR – Vojenská kontrarozvědka
VO StB – Velitelství oddílu Státní bezpečnosti
VO SVS – Velitelství oddílu Sboru vězeňské stráže
VS – Vnitřní stráž
VÚD – Východočeské uhelné doly
ZVJS – Zbor Väzenskej a justičnej stráže

Okresní soudy a věznice od justiční reformy v 19. století do poloviny 20. století

Okresní soudní věznice, zřízené společně s okresními soudy po reformě justiční správy v polovině 19. století, tvořily základní síť objektů sloužících k výkonu trestu a vazby jak v době Rakouska-Uherska, tak i po vzniku Československa. Samozřejmě jen v případě těch nejkratších trestů, tzn. v rozmezí jednoho dne až jednoho měsíce. Ve specifických případech pak i v řádech hodin, což souviselo s trestním právem správním, kdy namísto pokuty za přestupek mohl být udělen několikahodinový pobyt za mřížemi.

V 50. letech 20. století, které jsou poslední etapou existence soudních věznic, existovaly nejstarší z nich přibližně sto let, myšleno z hlediska justiční správy. Faktické datum zahájení provozu některých mnohých bylo starší, jelikož vznikaly již dříve jako věznice městské. Jako příklad je možné uvést Trutnov, kde byla věznice postavena v roce 1801 s tím, že přípravná jednání probíhala už v letech 1797 až 1799.¹

Okresní soudy, které spravovaly územně příslušné okresní věznice, začaly vznikat v rámci reformy, které byly zahájeny po revolučních bouřích roku 1848. Na základě císařských nařízení reformujících soudní správu, která byla vydána v červnu 1849, jich vzniklo 210 v Čechách a dalších 100 na Moravě a ve Slezsku.² Nejprve řešily jen civilní spory v hodnotě méně než 500 zlatých a taxativně stanovené rozepře bez ohledu na výši částky, kterých se dotýkaly (nájemy, pacht, rušení držby movitých věcí, spory mezi hostinskými, dopravci, spory lékařů, učitelů, vychovatelů, rozluky a rozvody manželství, záležitosti týkající se dluhů a exekucí, poručenství, opatrovnictví, pozůstalostní řízení, prohlášení za mrtvého). Současně vedly pozemkové knihy. V trestních záležitostech však jen poskytovaly součinnost okresním soudům sborovým, kromě přestupkové agendy. Těm náležela výhradně trestní agenda a ve svém obvodu zahrnovaly několik okresních soudů nižší instance (viz tabulkové přílohy).³

V polovině 50. let 19. století ale došlo k omezení jejich pravomocí sloučením soudů se správními úřady do smíšených okresních úřadů v důsledku změn souvisejících s nástupem takzvaného Bachova absolutismu. Znovuosamostatnění přišlo až s vydáním zákona č. 59/1868 ř. z., o organizaci okresních soudů.⁴ Na základě uvedené normy byly obsazeny zpravidla jedním okresním soudcem (samosoudcem) ve funkci přednosty soudu, kterého jmenoval ministr spravedlnosti.⁵

¹ Ondřej HLADÍK, *Městská věznice v Trutnově*, in: Historická penologie 2/2003, Praha 2003, s. 17-19.

² Císařské nařízení č. 290/1849 ř. z., kterým se schvaluje organizace soudů v korunní zemi Čechy; císařské nařízení č. 291/1849 ř. z., kterým se schvaluje organizace soudů v korunních zemích Morava a Slezsko.

³ Ilona SCHELLEOVÁ – Karel SCHELLE, *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*, Praha 2004, s. 66.

⁴ Císařské nařízení č. 59/1868 ř. z., o organizaci okresních soudů, § 1: *Die Justizgeschäfte [...] derzeit von den gemischten Bezirksämtern versehen werden, sind in hinkunft durch selbständige Bezirksgerichte zu besorgen. Es wird daher in diesen Königreichen und Ländern an jedem Orte, wo derzeit ein Gemischte Bezirksamt besteht, ein Bezirksgericht bestellt, welches die Gerichtsbarkeit für den Umfang des bisherigen Bezirksamtsprengels nach den bestehenden Gesetzen auszuüben hat.*

⁵ Tamtéž, § 3.

Tomu podléhal podřízený personál sestávající z adjunktů, auskultantů, úředníků pozemkových knih a soudních sluhů, kteří měli i funkci vězeňských dozorců. O nižších zaměstnancích již nerozhodovalo ministerstvo spravedlnosti, ale zemské soudy.⁶ Do jejich jurisdikce tehdy nadále spadaly jen nejméně závažné civilní a trestní spory s nejnižšími trestními sazbami.

Kromě okresních soudů existovaly po roce 1855 také městské delegované soudy příslušné pro obvod města a předměstský okruh. Zabývaly se stejnou agendou jako běžné okresní soudy. Nejednalo se však o samostatné orgány justiční správy, jelikož byly zřízeny jako součást krajských soudů, které je také zajišťovaly jak po stránce personální, tak i materiální a vězeňské.⁷ Proto také z hlediska problematiky okresních soudních věznic stojí stranou zájmu.

Ještě před koncem 19. století vznikla nová jurisdikční norma.⁸ Ta přinesla změnu ve jmenování okresních soudců. Namísto ministra spravedlnosti připadla tato povinnost prezidentům zemských soudů.⁹ Dále specifikovala i nižší personál, který sestával ze zapisovatelů, kteří měli na starosti sepisování protokolů, pročež museli být pod úřední přísahou.¹⁰ Samozřejmě vymezila i výkonné orgány určené k provádění exekučních úkonů a kancelář, která zajišťovala správný oběh písemností.¹¹ Popsaný systém nedoznal žádných zásadních změn v meziválečném Československu, ani po osvobození, kdy ho dekret prezidenta republiky v podstatě potvrdil.¹²

Z předchozího exkurzu do dějin soudní správy je zřejmé, že počet okresních věznic byl opravdu vysoký. Ovšem pojem okres z hlediska politické správy je poněkud matoucí. Justice používala dělení na soudní okresy nekorespondující s tehdejší územněsprávním členěním. Navíc podléhaly krajským soudům, jejichž obvody v některých případech nerespektovaly ani zemské hranice mezi Čechami a Moravou. Jeden politický okres tak mohl zahrnovat až pět okresů soudních.¹³ K jejich stanovení byly v polovině 19. století zřízeny zvláštní soudní komise (Gerichtsführungskommissionen). Ty měly za úkol dohlédnout, aby hranice nových justičních obvodů respektovaly dřívější patrimoniální správu a nedocházelo k dělení obcí. Důležitou roli sehrály i geografické podmínky určující možnosti dopravy k okresnímu soudu společně s jazykovými oblastmi.¹⁴

⁶ Tamtéž, § 5.

⁷ I. SCHELLEOVÁ – K. SCHELLE, citované dílo, s. 73.

⁸ Zák. č. 111/1895 ř. z., o vykonávání soudní moci a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních.

⁹ Tamtéž, § 5.

¹⁰ Tamtéž, § 15.

¹¹ Tamtéž, § 17, 18.

¹² Dekret prezidenta republiky č. 90/1945 Sb., o úpravě některých organizačních a služebních otázek v oboru soudnictví.

¹³ Soudní okresy, které sdílely hranice s politickým okresem, byly výjimkou. Jako příklad je možné uvést okresní soud v Lounech.

¹⁴ I. SCHELLEOVÁ – K. SCHELLE, citované dílo, s. 61.

Celkový počet okresních a městských delegovaných soudů od reorganizace zahájené v roce 1868 až do roku 1913 narůstal, takže v době vzniku samostatné republiky jich bylo 232 v Čechách, 82 na Moravě a 25 ve Slezsku.¹⁵ V meziválečném Československu, které dosavadní organizaci soudnictví převzalo, tak existovalo 379 okresních soudních věznic (viz tabulkové přílohy).¹⁶

Situace na Slovensku, kde až do vzniku Československa platily uherské zákony, se příliš nelišila. Nejvýraznější rozdíly panovaly v terminologii. Z územně správního hlediska nebyly okresům nadřazené kraje, ale župy. Stejně tak v ohledu justice se krajské soudy původně nazývaly soudy sedriálními. Od roku 1871 bylo sice oficiální pojmenování změněno na sborové soudy první instance s celožupní působností, ale až do roku 1928 zůstal termín sedrie stále živý. Ve 20. letech 20. století existovaly dvě soudní tabule (odvolací soudy II. instance), 10 sedriálních soudů a 75 okresních soudů.¹⁷ Do toho výčtu spadala i Podkarpatská Rus, jejíž krajské soudy Berehovo, Chust a Užhorod spadaly pod vrchní soud v Košicích. V říjnu 1938 ale došlo na základě opatření Stálého výboru Národního shromáždění k jejich vynětí z tohoto obvodu a následně ke zřízení nového vrchního soudu v Užhorodě.¹⁸

Odstoupení Sudet na podzim 1938 přineslo první velké změny z hlediska organizace justice a promítlo se i do osudů některých soudních věznic, které se nacházely v pohraničí. Systém existující bez zásadnějších proměn od zmíněných reforem v 19. století doslova ze dne na den přestal fungovat a namísto československé nastoupila německá soudní správa. Dosavadní okresní soudy byly prozatímním nařízením říšského ministerstva spravedlnosti o výkonu soudnictví v sudetoněmeckých oblastech z 8. října 1938 přejmenovány na Úřední soudy (Amtsgericht): „*Das Kreisgericht Führt die Bezeichnung Landgericht, das Bezirksgericht die Bezeichnung Amtsgericht*“.¹⁹ Současně docházelo ke změnám územní působnosti v souvislosti s vytyčením nových hranic a samozřejmě k přesunu nových úředních soudů v Sudetech do pravomoci nadřízených říšských soudů.

Popsané skutečnosti přinesly místním věznicím velmi komplikovanou situaci. Část jich sice pokračovala v dosavadní činnosti, ale některé přestaly sloužit svému účelu. Zpravidla skončily z ekonomických důvodů, jelikož se jejich provozování jevilo jako nerentabilní. Další ukončily provoz v průběhu druhé světové války, někdy kvůli hospodářské situaci, případně i proto, že se nedostávalo dozorčího personálu.

¹⁵ Tamtéž, s. 91.

¹⁶ Aleš KÝR, *Památník Pankrác*, příloha časopisu České vězeňství 4/1999, Praha 1999, s. 29.

¹⁷ Jozef CHREŇO, *Okresné väznice*, in: Zborník príspevkov k dejinám väzenstva na Slovensku II., Bratislava 2003, s. 184.

¹⁸ Opatření Stálého výboru Národního shromáždění č. 225/1938 Sb., jímž se zřizuje pro území Podkarpatské Rusi vrchní soud a vrchní státní zastupitelství se sídlem v Užhorodě, § 2, odst. 1.

¹⁹ Deutsche Rechtsgesetzblatt, 1938, s. 1346, Verordnung zur vorläufigen Ausübung der Rechtspflege in den sudetendeutsche Gebieten, § 4.

Stejně tak ve zbytku Československa bylo nutné vyřešit územněsprávní změny vycházející ze vzniku nových hranic. Stálý výbor Národního shromáždění proto reagoval už 11. října 1938, kdy vešlo v platnost opatření upravující organizaci soudů.²⁰ Nařízení představovalo prozatímní řešení, podle něhož měli prezidenti vrchních soudů určit, které okresní soudy převezmou obce z hranic rozdělených soudních okresů. Stejně tak měla být řešena otázka zařazení soudních okresů dopůsobnosti krajských soudů.²¹

Ačkoli se jednalo pouze o dočasné řešení, na které měla navázat nová organizace soudů v Československu, nebyl k vydání nového nařízení už čas. Po vzniku Protektorátu existovaly na jeho území nadále české soudy, jejichž organizace zůstávala bez větších změn. Současně však začala působit německá justice, pod kterou spadali všichni Němci, kteří se stali říšskými občany. Německá justice se samozřejmě zabývala i proviněním Čechů proti okupační správě, potažmo proti Říši.²² To je však problematika, kterou se tato studie zabývat nebude.

Prvním krokem k definitivnímu vyřešení organizace justiční správy v Protektorátu bylo vládní nařízení vydané 4. července 1940, které se však zabývalo jen zřízením krajského soudu v Třebíči náhradou za dosavadní krajský soud v Jihlavě.²³ Tamější německá justice si totiž nárokovala velkou většinu prostor českého soudu, což představovalo silný impulz k provedení změny. Lze předpokládat, že šlo o proces, kdy norma zpětně posvětila předem připravený plán. Nový soudní kraj poté zahrnoval soudní okresy Moravské Budějovice, Dačice, Hrotovice, Jemnice, Jihlava, Velké Meziříčí, Telč, Třebíč a Třešť. Nově přibyla ještě Náměšť nad Oslavou. Naopak ubyly okresní soudy Velká Bíteš, Bystřice nad Pernštejnem, Nové Město na Moravě a Město Žďár (Žďár nad Sázavou), předané do pravomoci brněnského krajského soudu.²⁴

Z hlediska vězeňství však byla situace v Třebíči složitější. Dosavadní okresní věznice se proměnila ve věznici krajského soudu, leč prostorově nedostačovala. Bylo proto nutné nadále využívat dosavadní jihlavskou věznici, která od té doby až do roku 1945 nesla označení „Věznice krajského soudu v Třebíči – odbočka Jihlava“.²⁵ Na tuto situaci pamatovalo i citované vládní nařízení: *„Pro tyto zaměstnance, pokud budou dočasně přikázáni k výkonu vězeňské služby v Jihlavě, platí po dobu tohoto přikázání z hlediska předpisů o služebních příjmech Jihlava za jejich úřední působiště.“*²⁶

²⁰ Opatření Stálého výboru Národního shromáždění č. 226/1938 Sb., kterým se upravují některé poměry organizace soudů a některé lhůty.

²¹ Opatření č. 226/1938 Sb., § 1, 2.

²² I. SCHELLEOVÁ – K. SCHELLE, citované dílo, s. 157.

²³ Vládní nařízení č. 249/1940 Sb., o organizačních změnách některých krajských soudů v obvodu vrchního soudu v Brně, § 1, odst. 1.

²⁴ Vládní nařízení č. 249/1940 Sb., § 1, odst. 2 a 3.

²⁵ SOKA Jihlava, f. Okresní soud Jihlava, presidiální spisy, sign. Pres 16/1941, inv. č. 469, kart. 21.

²⁶ Tamtéž, § 2, odst. 1.

Komplexně se reorganizaci justiční správy v Protektorátu věnovalo až vládní nařízení č. 50/1941 Sb. ze 17. dubna 1941.²⁷ Nové uspořádání soudů reflektovalo předchozí nařízení vlády č. 388/1940 Sb., o některých obvodech zemských úřadů v Praze a Brně, jež obsahovalo anomálii v ohledu historického zemského zřízení. Některé, do té doby české soudní okresy, vyňalo z pravomoci Prahy a předalo je zemskému úřadu v Brně.²⁸ Soudní okresy Jindřichův Hradec, Příbyslav, Štoky a některé obce ze soudních okresů Police a Polná následně spadaly pod krajský soud v Třebíči.

Byly zrušeny krajské soudy v Klatovech (nadále spadal do agendy krajského soudu Plzeň) a Jičíně (obvod přebíral krajský soud Mladá Boleslav).²⁹ V těchto městech by nadále existovaly jen okresní soudy. Další změnou sídla byl přesun krajského soudu z Českých Budějovic do Vodňan,³⁰ což podpořila také reálná situace v jihočeské metropoli. Německá justice již před tím vyvinula velkou snahu o zabrání všech budov dosavadního krajského soudu. Neuskutečnilo se pouze plánované přeložení sídla krajského soudu z Kutné Hory do Kolína, což citované vládní nařízení také předpokládalo.

Přehled soudních okresů, kde došlo k územněsprávním změnám, přináší tabulka zpracovaná podle přílohy citovaného nařízení vlády. V tomto dokumentu je částečně využito původní členění krajských soudů, takže obsahuje informaci o samostatném jičínském krajském soudu a zmiňuje soud kutnohorský, nikoli předpokládaný kolínský. Zároveň se ale objevuje nově zřízený krajský soud v Třebíči, je zmíněn přesun českobudějovického krajského soudu do Vodňan a klatovský soud se uvádí jen jako okresní, spadající do pravomoci krajského soudu v Plzni.

K reorganizaci soudní správy došlo v letech druhé světové války i na Slovensku. Ta proběhla na základě zákona vydaného v březnu 1941.³¹ Základem tohoto nařízení bylo sjednocení sídel okresních úřadů a okresních soudů: „*Zriaďovať alebo zrušovať okresné úrady, alebo meniť ich obvody a sídla možno len zákonom a to tak, aby obvody okresných súdov a ich sídla boli s nimi totožné.*“³² Tehdejší Slovenský štát tak předběhl vývoj v Československu, kde ke stejnému kroku došlo až roku 1949, jak bude pojednáno níže. V dalších paragrafech jsou pak podrobně rozepsány územní změny z hlediska obvodů okresních soudů (viz tabulkové přílohy). Jediná změna přesunu celého soudního okresu se týkala Myjavy. Tento soudní okres převzal krajský soud v Trenčíně, namísto dosavadní Bratislavy.³³

²⁷ Vládní nařízení č. 150/1941 Sb., o změnách a územní organizaci soudů Protektorátu Čechy a Morava.

²⁸ Vládní nařízení č. 388/1940 Sb., o některých obvodech zemských úřadů v Praze a Brně, § 1.

²⁹ Vládní nařízení č. 150/1941 Sb., § 3, odst. 1.

³⁰ Tamtéž, § 3, odst. 2.

³¹ Zákon č. 50/1941 Sl. z., o sjednocení obvodů okresních úřadů, okresních soudů, iných úřadů a ich sídel.

³² Tamtéž, § 1.

³³ Tamtéž, § 29.

Po osvobození Československa došlo k návratu organizace soudnictví do stavu, v jakém bylo soudnictví před rokem 1938, a to dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., o zatímní úpravě v České a Moravskoslezské zemi z 19. září 1945.³⁴ Některé okresní soudy v pohraničí už však nebyly obnoveny a jejich obvody převzaly soudy sousední. Jak však plyne z názvu dekretu, jednalo se o provizorní poválečné řešení, které počítalo s navazující zákonnou úpravou. V části věnované okresním soudům se proto objevuje formulace: „Až do další úpravy územní organizace soudnictví...“.³⁵ Také v případě přesunu do působnosti k jinému krajskému soudu bylo uvedeno: „...příčleňuje se na tu dobu...“,³⁶ z čehož je rovněž patrná dočasnost nařízení. Leč k definitivnímu dořešení obvodů okresních soudů došlo až v rámci reorganizace justice po roce 1948.

Jako příklad výše popsanych kroků učiněných podle dekretu č. 79/1945 Sb. je možné uvést region Krajského soudu České Budějovice, kde se tato situace dotkla sedmi věznic, konkrétně se jednalo o Chvalšiny, Horní Planou, Novou Bystřici, Nové Hradky, Slavonice, Volary a Vyšší Brod. Přesto jmenované ústavy zůstaly v evidenci justičních orgánů až do 50. let, kdy se také objevila úvaha o znovuotevření věznice ve Slavonicích. Přehled okresních soudů neobnovených roku 1945 je tak současně seznamem okresních věznic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, které tehdy zanikly (viz tabulkové přílohy).

Stejně tak na Slovensku byla v roce 1945 zahájena poválečná reorganizace, ovšem ne na základě citovaného dekretu prezidenta republiky. Ustavení, respektive obnovení nových obvodů hlavních, krajských a okresních soudů se řídilo nařízením Předsednictva Slovenské národní rady z 26. února 1945. Na rozdíl od Čech a Moravy však nedošlo k tak velkému zásahu do struktury okresních soudů ve srovnání se stavem z roku 1938. Zrušeny byly jen tři – Divina, Dobšina a Hnúšťa. Současně zanikl ještě Hlavní soud Prešov a Krajský soud Michalovce.³⁷ Organizaci slovenského soudnictví opět ukazuje přehledná tabulka zařazená do příloh.³⁸

Dalším významným zásahem do počtu věznic v celém Československu byly události po únoru 1948. Justice jako celku se přímo dotýkal zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Na další existenci soudních věznic měla ale přímý dopad navazující norma č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů. Na jeho základě vydal ministr spravedlnosti 29. ledna 1949 nařízení č. 11/1949 Sb., které stanovilo sídla krajských soudů a okresních soudů i s jejich novými obvody. Ačkoli se jednalo o rozhodnutí na nejvyšší úrovni státní správy, neplatilo zcela bezvýhradně. Některé soudy pokračovaly v činnosti jako pobočky okresních soudů, které převzaly jejich agendu.

³⁴ I. SCHELLEOVÁ – K. SCHELLE, citované dílo, s. 165.

³⁵ Dekret prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., o zatímní úpravě v České a Moravskoslezské, § 1, odst. 3.

³⁶ Tamtéž, §1, odst. 4.

³⁷ Sbírka nařízení Slovenské národní rady č. 3/1945, nařízení Předsednictva Slovenské národní rady č. 3/1945 Sb., o organizaci soudů a orgánů veřejné obžaloby na vráceném území Slovenska, s. 2-3.

³⁸ Tamtéž, příloha k nařízení č. 3/1945 Sb.

Poté došlo k 1. únoru 1949 ke sjednocení obvodů jejich působnosti s krajskými okresními národními výbory, což vedlo ke změnám ve struktuře dosavadní soudní organizace.³⁹ Tento krok považovala nová vládnoucí garnitura za zásadní pro podporu snah o odstranění takzvaných „buržoazních přežitků“ v soudnictví.⁴⁰ Současně znamenal konec existence celé řady okresních soudů zřízených po polovině 19. století, s čímž šlo ruku v ruce také uzavření většiny podřízených věznic. Reorganizace se však na úrovni okresních soudů téměř vůbec nedotkla Slovenska. Výjimku představovalo pouze Spišské Podhradie spadající do pravomoci do té doby existujícího krajského soudu v Levoči. Ten byl stejným nařízením zrušen také, a coby soudní okres jej podřídili košickému krajskému soudu.

Sjednocení obvodů okresních soudů s národními výbory však neplatilo bezvýhradně a existovalo několik výjimek. Jednak se mohlo lišit sídlo lidosprávy a soudu pro konkrétní okres, jednak pak došlo ke sjednocení více národních výborů pod jeden okresní soud. Následující přehled se netýká míst, kde se nacházela i sídla krajských soudů, protože pro výkon trestu pro odsouzené u nižší instance využívali krajských soudních věznic:⁴¹

1) Odlišné sídlo národního výboru a okresního soudu:

- okresní soud v Železném Brodě pro obvod okresního národního výboru v Semilech,
- okresní soud v Náměšti nad Oslavou pro obvod okresního národního výboru ve Velké Bíteši,
- okresní soud ve Strážnici pro obvod okresního národního výboru ve Veselí nad Moravou.

2) Okresní soud pro více národních výborů:

- okresní soud civilní v Praze pro obvod ústředního národního výboru v Praze a pro obvody okresních národních výborů Praha-sever, Praha-východ a Praha-západ,
- okresní soud trestní v Praze pro obvod ústředního národního výboru v Praze a pro obvody okresních národních výborů Praha-sever, Praha-východ a Praha-západ,
- okresní soud ve Zbraslavi pro obvod okresního národního výboru Praha-jih a Dobříš,⁴²

³⁹ Zák. č. 320/1948 Sb., § 2, odst. 1 přímo uváděl: „Sídla a obvody okresních soudů, po případě okresních soudů s pravomocí výhradně ve věcech civilního soudnictví obecného nebo trestních, jsou shodné se sídly a obvody okresních národních výborů, po případě obvody místních národních výborů, které vykonávají působnost okresních národních výborů“.

⁴⁰ Zfeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích*, Praha 2007, s. 459.

⁴¹ Nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., kterým se stanoví sídla krajských soudů a sídla a obvody okresních soudů.

⁴² V případě ONV Praha-jih a Dobříš uvádí zákon č. 320/1948 Sb., v § 2 okresní soud Zbraslav pro oba národní výbory, nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. z 29. ledna nařídilo pro oba národní

- okresní soud v Plzni pro obvod ústředního národního výboru v Plzni a pro obvod okresního národního výboru Plzeň,
- okresní soud v Liberci pro obvod ústředního národního výboru v Liberci a pro obvod okresního národního výboru Liberec,
- okresní soud civilní v Brně pro obvod ústředního národního výboru v Brně a pro obvod okresního národního výboru Brno,
- okresní soud trestní v Brně pro obvod ústředního národního výboru v Brně a pro obvod okresního národního výboru Brno,
- okresní soud v Olomouci pro obvod ústředního národního výboru v Olomouci a pro obvod okresního národního výboru Olomouc,
- okresní soud civilní v Ostravě pro obvod ústředního národního výboru v Ostravě a pro obvod okresního národního výboru Ostrava,
- okresní soud trestní v Ostravě pro obvod ústředního národního výboru v Ostravě a pro obvod okresního národního výboru Ostrava,
- okresní soud v Opavě pro obvod ústředního národního výboru v Opavě a pro obvod okresního národního výboru Opava,
- okresní soud v Bratislavě pro obvod národního výboru města Bratislavy a pro obvod okresního národního výboru Bratislava-okolí,
- okresní soud v Dunajské Středě pro obvody okresních národních výborů Dunajská Streda a Čalovo,
- okresní soud v Galantě pro obvody okresních národních výborů Galanta a Senec,⁴³
- okresní soud v Trnavě pro obvody okresních národních výborů Trnava a Sered',
- okresní soud v Nových Zámcích pro obvody okresních národních výborů Nové Zámky a Šurany,
- okresní soud v Košicích pro obvod národního výboru města Košice a pro obvod okresního národního výboru Košice-okolí,
- okresní soud v Popradě pro obvod okresního národního výboru Poprad a pro obvod národního výboru obce Vysoké Tatry,
- okresní soud v Sečovcích pro obvody okresních národních výborů Sečovce a Trebišov,⁴⁴
- okresní soud v Humenném pro obvody okresních národních výborů Humenné a Snina.

Terminologickou změnu v ohledu typologizace soudních věznic přineslo přijetí nového trestního zákona (č. 86/1950 Sb.) a trestního řádu (č. 87/1950 Sb.). Dosavadní rozdělení na okresní a krajské věznice už se v příslušných paragrafech neobjevuje, takže od té doby už zákon rozlišoval jen mezi trestními ústavy

výbory samostatný okresní soud, což ještě samostatně potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 50/1949 Sb. z 1. března 1949.

⁴³ Nařízení ministra spravedlnosti č. 104/1953 Sb. ustanovilo pro oba ONV samostatný lidový soud.

⁴⁴ Nařízení ministra spravedlnosti č. 13/1950 Sb. ustanovilo pro oba ONV samostatný okresní soud.

a soudními věznicemi bez další specifikace.⁴⁵ To však začalo přinášet problémy kvůli potřebě rozlišování jejich velikosti. Velitelství SVS proto v červenci vydalo nařízení přinášející novou diferenciaci ústavů pro vnitřní potřebu vězeňství. Vznikly tak soudní věznice typu A, B a C.⁴⁶

1) Soudní věznice typu A

Bánská Bystrica, Bratislava, Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Cheb, Chrudim, Jihlava, Košice, Liberec, Litoměřice, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha Pankrác, Prešov, Nitra, Uherské Hradiště, Žilina.

2) Soudní věznice typu B

Česká Lípa, Jičín, Klatovy, Komárno, Kutná Hora, Mladá Boleslav, Levoča, Most, Nový Jičín, Opava, Písek, Praha Karlovo nám., Rimavská Sobota, Ružomberok, Tábor, Znojmo.

3) Soudní věznice typu C

Všechny ostatní věznice okresních soudů.

Z předchozího přehledu je zřejmé, že všechny bývalé krajské soudní věznice byly zařazeny podle velikosti do kategorie A a B, kdežto o poznání menší věznice okresních soudů tvořily nejrozsáhlejší kategorii C.

Příští reorganizace soudnictví v roce 1952 navíc dosavadní okresní soudy v terminologické rovině zrušila. Tuto změnu přinesl zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře. Ve struktuře obecných soudů se totiž tehdy jako nejnižší stupeň objevil soud lidový, který nahradil dosavadní nejnižší instanci.⁴⁷ Tuto skutečnost přímo dokládá i navazující zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, jenž přímo říkal: „*Sídla a obvody lidových soudů se shodují se sídly a obvody okresních národních výborů.*“⁴⁸ Na změny z roku 1949 navázalo ještě nařízení ministra spravedlnosti č. 22/1954 Sb. z 11. května 1954, jež nově upravilo sídla lidových soudů. To zrušilo dosavadní nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Mimo jiné navýšilo počet lidových soudů, jejichž sídla se neshodovala se sídly okresních národních výborů. K Náměšti nad Oslavou, Strážnici a Železnému Brodu přibyl lidový soud ve Zbraslavi pro okresní národní výbor Praha-jih a Dobříš a lidový soud Nové Město nad Metují pro okresní národní výbor Dobruška.⁴⁹ Kromě toho uvedené ministerské rozhodnutí

⁴⁵ Zák. č. 56/1950 Sb., Trestní zákon, § 32, § 64; zák. č. 57/1950 Sb., o trestním řízení soudním, § 296.

⁴⁶ SOKA Plzeň-jih v Blovicích, f. Okresní prokuratura Přeštice, inv. č. 12, sign. Spr., kart. 1, nařízení velitelství SVS k novému označování soudních věznic z 9. 7. 1951.

⁴⁷ Zák. č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, § 1, odst. 2: *Obecnými soudy jsou nejvyšší soud, krajské soudy a lidové soudy.*

⁴⁸ Zák. č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, § 13, odst. 1.

⁴⁹ Nařízení ministra spravedlnosti č. 22/1954 Sb., kterým se stanoví sídla a obvody lidových soudů a sídla a obvody krajských soudů, tímto krokem akceptovalo rozhodnutí staršího nařízení ministra spravedlnosti č. 23/1951 Sb. z 22. 3. 1951.

zřídilo lidové soudy pro obvody městských národních výborů a okresních národních výborů tamtéž s tím,⁵⁰ že v několika případech na Slovensku určilo jeden soud pro dva národní výbory:

- lidový soud Dunajská Streda pro MěNV Dunajská Streda a Čalovo,
- lidový soud Trnava pro MěNV Trnava a Sered',
- lidový soud Nové Zámky pro MěNV Nové Zámky a Šurany,
- lidový soud Poprad pro MěNV Poprad a Vysoké Tatry,
- lidový soud Humenné pro MěNV Humenné a Snina.⁵¹

Při srovnání s předchozí normou je však zřejmé, že kromě aktualizace terminologie spočívající ve využití názvu lidový soud a přidáním městských národních výborů k dosavadním okresním národním výborům, v podstatě nedošlo k žádným větším změnám s výjimkou lidového soudu Nové Město nad Metují.

Návrat okresních soudů přinesla až další reorganizace roku 1961.⁵² Lidové soudy však úplně nezmizely a zůstaly zachovány v podobě místních lidových soudů, nově zřízených jako nejnižší stupeň soudní správy. Tyto „lidové tribunály“ v pravém slova smyslu zřizovaly národní výbory s tím, že jejich působnost byla omezena na konkrétní obce či závody. Je nutno dodat, že řešily přestupkovou agendu a byly obsazovány volenými neprofesionálními soudci.⁵³

Uvedená soudní reorganizace navazovala na územněsprávní změny vycházející ze zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Na jeho základě zanikly některé okresy a s nimi byly zrušeny i okresní soudy. Tímto krokem došlo k dotvoření justiční správy na úrovni okresů, která zůstala v nezměněné podobě až do současnosti. To už se samozřejmě netýkalo okresních soudních věznic uzavřených nejpozději v druhé polovině 50. let 20. století.

Věznice okresních soudů v resortu bezpečnostních složek

Stejně jako justiční správa začaly být od roku 1949 organizovány krajsky i bezpečnostní složky. Došlo ke zrušení dosavadních zemských úřadoven, ústředí a oblastních velitelství.⁵⁴ Podrobná analýza vývoje bezpečnostního aparátu od počátku 50. let není předmětem této studie a lze odkázat na citovanou práci či jiné

⁵⁰ Byly to lidové soudy Praha, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Olomouc, Gottwaldov, Ostrava, Bratislava, Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice, Prešov. Nařízení ministra spravedlnosti č. 22/1954 Sb., § 1, odst. 2.

⁵¹ Nařízení ministra spravedlnosti č. 22/1954 Sb., § 1, odst. 2.

⁵² Zák. č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů, § 1, odst. 1: *Soudnictví vykonávají volené a nezávislé lidové soudy: Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, vojenské soudy (vyšší vojenské soudy a vojenské obvodové soudy), jakož i místní lidové soudy.*

⁵³ Činnost místních lidových soudů upravoval zákon č. 38/1961 Sb.

⁵⁴ Iva KVAPILOVÁ, *Organizační vývoj SNB v 50. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*, in: Sborník Archivu ministerstva vnitra č. 2/2004, Praha 2004, s. 9.

podobně zaměřené.⁵⁵ Další výklad se proto bude odvíjet na základě struktury KS MV zřízených k lednu 1954 s tím, že do pravomocí náčelníků krajských správ přešly obě složky – veřejně bezpečnostní i státně bezpečnostní. Ačkoli jednání vedoucí k uzavření okresních věznic začala již před tímto datem, nastal jejich vrchol právě v letech 1954 a 1955, tedy v době, kdy celé vězeňství spadalo do pravomocí ministerstva vnitra. Tudíž je využití tohoto členění nejvhodnější variantou. Současně se však neobejde bez výkladových přesahů do staršího období.

V Československu tedy bylo 19 KS MV, do jejichž pravomocí spadaly i bývalé okresní soudní věznice. Jejich sídla se nacházela v následujících městech:

- Banská Bystrica – 15 věznic,
- Bratislava – 8 věznic,
- Brno – 18 věznic,
- České Budějovice – 14 věznic,
- Gottwaldov – 11 věznic,
- Hradec Králové – 10 věznic,
- Jihlava – 12 věznic,
- Karlovy Vary – 9 věznic,
- Košice – 14 věznic,
- Liberec – 13 věznic,
- Nitra – 15 věznic,
- Olomouc – 13 věznic,
- Ostrava – 13 věznic,
- Pardubice – 11 věznic,
- Plzeň – 15 věznic,
- Praha – 24 věznic,
- Prešov – 13 věznic
- Úst nad Labem – 12 věznic,
- Žilina – 14 věznic.⁵⁶

Tolik k vymezení základních geografických údajů. Nyní několik slov k nastíněnému procesu, na jehož konci stálo zrušení věznic okresních soudů, tak jak je znalo Rakousko-Uhersko i Československo v první polovině 20. století. Důležitým mezníkem v historii vězeňství po únoru 1948 se stal jeho převod do pravomocí MNB v září 1952. Součástí těchto změn bylo i majetkové vypořádání. O měsíc později proto MS uzavřelo dohodu s MNB, kterou státní správa realizovala usnesení vlády osjednocení správy vězeňských ústavů z 26. srpna téhož roku.⁵⁷

⁵⁵ Např.: Jan FROLÍK, *Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948-1989*, in: Sborník archivních prací, roč. 52, č. 2/2002.

⁵⁶ KDH, přehled okresních soudních věznic rozdělený podle KS MV, nedatováno.

⁵⁷ KDH, nařízení ministerstva spravedlnosti k začlenění SVS do MNB v oboru správy budov z 24. 10. 1952.

Ačkoli tehdy došlo k odstranění roztržitosti vězeňství mezi více rezortů po stránce organizační, přetrvala přes veškeré snahy v ohledu správy majetku. V rámci mezirezortních dohod byl totiž problém vyřešen tak, že nově vzniklá SNZ převzala jako celek pouze budovy stojící samostatně mimo areál soudu. Umístění na stejném pozemku nehrálo roli, stejně jako to, když soud a věznici spojoval samostatný trakt s chodbou, kterou bylo možné izolovat.

V opačném případě, kdy věznice se soudem tvořila jeden neoddělitelný celek, zůstávala justici majetková správa objektu, ovšem s výraznými omezeními. Veškeré úpravy z vnějšku budovy (omítky, střešní krytiny atd.) sice mohlo MS provádět samostatně, avšak změny zdí vězeňských dvorů a zahrad musel nejprve schválit náčelník příslušného útvaru nápravných zařízení. Všechny stavební práce uvnitř vězeňského objektu pak spadaly čistě do pravomocí MNB a soudy o nich ani nebyly informovány. Vnitřní vybavení věznic, které do té doby náleželo zrušenému Sboru vězeňské stráže (SVS), a tudíž justiční správě, převzala v plném rozsahu SNZ.

K věznicím často přináležely služební byty, někdy dokonce celé bytové domy pro příslušníky SVS. I v tomto případě bylo majetkové vyrovnání komplikované. Všechny byty a domy, které stály mimo areály soudů a sloužily výhradně potřebám vězeňských dozorců, převzala SNZ. Ovšem v případě, že se byty nacházely uvnitř soudů, zůstávaly v majetku justice. Nejsložitější situace nastala u domů sloužících jak SVS, tak i dalším zaměstnancům justice. V těchto případech ponechala mezirezortní dohoda všechno na pozdější jednání s přihlédnutím k místním potřebám.⁵⁸

S ohledem na to, že okresní soudní věznice byly vždy určeny pro malý počet vězňů a obvykle v nich nesloužilo mnoho dozorců, nevznikaly pro jejich potřeby bytové domy. Ve studovaných pramenech se ale podařilo zachytit dvě výjimky, a to okresní věznice Sokolov a Bílovec. V několika dalších případech se sice v konkrétním místě nacházel okresní soud, leč do výše zmíněné reorganizace na základě zákona č. 320/1948 Sb. představoval sídlo soudů krajských. Z logiky věci plyne, že věznice, které k nim náležely, byly podstatně větší a působilo v nich více příslušníků SVS, pro které justice zřizovala bytové domy. To se týkalo Chebu, Chrudimi, Klatov a Znojma.⁵⁹

Zbývalo vyřešit ještě běžné provozní záležitosti a inventář. Ani ty nezůstaly opomenuty a meziministerská dohoda zohlednila všechny aspekty fungování věznic. Vnitřní zařízení sloužící doposud potřebám SVS proto bez jakýchkoliv náhrad převzala SNZ, takže jejich užívání dozorců neprovázely žádné změny. Ani společné vytápění soudů a věznic nepředstavovalo komplikace. Vyúčtování bylo prováděno čtvrtletně na krajské úrovni mezi správními odděleními soudů a KONZ. Nakonec zůstal úklid, který vcelku logicky zajišťoval náčelník příslušného útvaru jak pro soudní budovu, tak i věznici.⁶⁰

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ KDH, výnos ministerstva spravedlnosti k začlenění SVS do MNB z prosince 1952.

⁶⁰ KDH, nařízení ministerstva spravedlnosti k začlenění SVS do MNB v oboru správy budov z 24. 10. 1952.

V listopadu 1952 byla na poradě za přítomnosti zástupců MNB a MS uzavřena dohoda o převzetí nyní již bývalých okresních soudních věznic do pravomocí MNB. Výsledné dokumenty přinášejí navíc i přehledy věznic, které mělo MNB jen užívat, ale spravovalo je MS, a také věznic, s jejichž využitím už se nadále nepočítalo. Z hlediska vlastnictví dopadlo rozdělení tak, že 85 připadlo MNB a MS zůstalo 81 objektů. Mimo zájem obou resortů tehdy stálo 129 věznic, což však neznamenalo, že během dalších let se znovu nedostaly do zorného pole bezpečnostních složek. Dalších 15 věznic pak bylo postoupeno k podrobnějšímu šetření a jednání, jak s nimi má být naloženo.

Navazující přehled přináší podrobné shrnutí, rozdělené podle tehdy dosluhujících VO SVS, dále obsahuje i věznice, které do výše zmíněné reorganizace v roce 1949 sloužily potřebám krajských soudů. Naopak města, kde krajské soudy fungovaly i po tomto datu, zmíněna nejsou. Z níže uvedeného přehledu je také dobře patrná organizační struktura SVS po roce 1949. Velitelství v Praze podléhala jednotlivá VO SVS působící v sídlech nově zřízených krajských soudů. Jejich podřízenými složkami pak byly stanice SVS při okresních soudech.

Navíc ještě přehled doplňuje informace o tom, které věznice byly roku 1953 shledány jako způsobilé ke znovuzprovoznění pro účely SNZ po menších stavebních úpravách. Ty byly vybrány po průzkumu objektů, které nevyužívalo již SVS kvůli zrušení okresního soudu či přemístění věznice jinde. Hlavní podíl na výběru tehdy měli krajské hospodáři NZ.⁶¹

Posledním bodem přehledu jsou okresní věznice, které byly zřízeny v druhé polovině 19. století, ale na počátku 50. let už stály mimo evidenci justiční správy. Je ovšem potřeba vzít v úvahu, že uvedené informace vycházejí ze situace datované k roku 1868, takže některá sídla tehdejších krajských soudů neodpovídají rozdělení velitelství oddílů SVS z roku 1952. Proto došlo k zařazení některých věznic podle jejich příslušnosti z počátku 50. let. Vynechány jsou i městské delegované okresní soudy, jež působily v sídlech krajských soudů pro obvod daného města, a tudíž neměly vlastní věznice.⁶²

VO SVS Banská Bystrica

- 1) Vlastnictví MNB:
Krupina, Lučenec, Šahy, Kremnica.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Brezno nad Hronom, Hnúšťa, Modrý Kameň, Nová Baňa, Zvolen.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Banská Štiavnica, Jesenské (Feledince).

⁶¹ KDH, Informace k delimitaci vězeňských objektů ze 14. 9. 1953.

⁶² Tamtéž, s. 73.

VO SVS Bratislava

- 1) Vlastnictví MNB:
Dunajská Streda, Galanta, Pezinok, Senica, Skalica na Slovensku, Trenčín, Trnava.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Myjava, Nové Mesto nad Váhom.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Piešťany.

VO SVS Brno

- 1) Vlastnictví MNB:
Břeclav, Bučovice, Moravský Krumlov, Náměšť nad Oslavou, Znojmo, Židlochovice.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Blansko, Bystřice nad Pernštejnem, Hustopeče, Mikulov, Tišnov, Vyškov.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Boskovice, Ivančice, Klobouky u Brna, Kunštát, Moravská Třebová, Pohořelice, Slavkov u Brna, Svitavy, Velká Bíteš, Vranov nad Dyjí.
- 4) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Ivančice, Velká Bíteš.
- 5) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Jaroslavice, Jevíčko.

VO SVS České Budějovice

- 1) Vlastnictví MNB:
Český Krumlov, Prachatice, Kaplice, Strakonice, Tábor, Třeboň.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Jindřichův Hradec, Milevsko, Soběslav, Písek, Trhové Sviny, Vodňany.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Bechyně, Hluboká nad Vltavou, Horní Planá, Chvalšiny, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Mirovice, Netolice, Nová Bystřice, Nové Hrady, Volary, Vyšší Brod.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Týn nad Vltavou, Volyně.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Veselí nad Lužnicí.

VO SVS Hradec Králové

- 1) Vlastnictví MNB:
Jičín, Nové Město nad Metují, Police nad Metují, Trutnov.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Dvůr Králové nad Labem, Náchod, Nová Paka, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Vrchlabí, Žamberk.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Broumov, Česká Skalice, Dobruška, Hořice, Hostinné, Chlumeck nad Cidlinou, Jaroměř, Kostelec nad Orlicí, Nechanice, Libáň, Teplice nad Metují, Úpice.
- 4) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Česká Skalice, Kostelec nad Orlicí, Úpice.
- 5) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Králíky, Opočno, Rokytice v Orlických horách, Maršov, Městec Králové, Semily, Žacléř.

VO SVS Jihlava

- 1) Vlastnictví MNB:
Dačice, Dolní Kralovice, Havlíčkův Brod, Humpolec, Moravské Budějovice, Pacov, Třebíč, Třešť.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Kamenice nad Lipou, Pelhřimov, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Jemnice, Ledec nad Sázavou, Počátky, Polná, Přibyslav, Nové Město na Moravě, Slavonice, Štoky, Telč.
- 4) Uzavřené věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Slavonice.
- 5) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Hrotovice.

VO SVS Karlovy Vary

- 1) Vlastnictví MNB:
Kraslice.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Karlovy Vary, Kadaň, Mariánské Lázně.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Jáchymov, Jesenice, Nejdek, Toužim, Žlutice.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Aš, Cheb, Sokolov, Podbořany.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Doupov, Nejdek, Teplá, Skalná, Žlutice.

- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Bochov, Loket, Lázně Kynžvart, Bečov nad Teplou.

VO SVS Košice

- 1) Vlastnictví MNB:
Kežmarok, Kráľovský Chlmec, Poprad, Sečovce, Rožňava.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Gelnice, Levoča.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Moldava nad Bodvou, Revúca, Spišská Nová Ves.
- 4) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Moldava nad Bodvou, Spišská Nová Ves.

VO SVS Liberec

- 1) Vlastnictví MNB:
Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Turnov, Varnsdorf.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Jilemnice, Mnichovo Hradiště, Železný Brod.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Český Dub, Lipová, Mimoň, Rumburk, Sobotka, Tanvald, Lomnice nad Popelkou.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Doksy, Chrastava, Nový Bor.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Chrastava, Tanvald.
- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Bělá pod Bezdězem, Cvikov, Česká Kamenice, Jablonné v Podještědí, Nové Město pod Smrkem, Rokytnice nad Jizerou, Šluknov, Vysoké nad Jizerou.

VO SVS Nitra

- 1) Vlastnictví MNB:
Komárno, Prievidza, Štúrovo, Topoľčany, Vráble.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Levice.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Bánovce nad Bebravou, Baťovany, Hlohovec, Hurbanovo, Nové Zámky, Šaľa, Zlaté Moravce, Želiezovce.
- 4) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Bánovce nad Bebravou, Šaľa.

VO SVS Olomouc

- 1) Vlastnictví MNB:
Bruntál, Hranice na Moravě, Jeseník, Litovel, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Kojetín.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Konice, Mohelnice, Zábřeh, Zlaté Hory (Cukmantl).
- 4) Rozhodnutí odloženo k administrativnímu přeshetření:
Rýmařov.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Konice, Zlaté Hory (Cukmantl).
- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Uničov, Plumlov, Dvorce, Šilperk (Štíty), Vízmberk (Loučná nad Desnou), Javorník, Vidnava, Město Albrechtice, Osoblaha, Staré Město.

VO SVS Ostrava

- 1) Vlastnictví MNB:
Bílovec, Bohumín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek, Hlučín, Karviná, Nový Jičín, Opava, Vítkov.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Český Těšín, Krnov.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Horní Benešov, Jablůnkov, Místek, Odry.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Klimkovice.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Jablunkov, Odry, Místek.
- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Fulnek, Příbor, Město Libavá, Lipník nad Bečvou, Rožnov pod Radhoštěm.

VO SVS Pardubice

- 1) Vlastnictví MNB:
Čáslav, Holice, Lanškroun, Chrudim, Vysoké Mýto.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Hlinsko, Chotěboř, Litomyšl, Přelouč, Ústí nad Orlicí.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Polička, Habry, Nasavrky, Skuteč.

VO SVS Plzeň

- 1) Vlastnictví MNB:
Tachov.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Březnice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Přeštice, Rokycany, Stříbro, Stod, Sušice.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Blatná, Blovice, Dobřany, Hartmanice, Hostouň, Kašperské Hory, Kdyně, Manětín, Nepomuk, Plánice, Nýrsko, Město Touškov, Zbiroh.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Klatovy.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Blovice, Manětín.
- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Bezručovice, Kralovice, Pobežovice, Planá, Přimda.

VO SVS Praha

- 1) Vlastnictví MNB:
Benešov, Mělník, Příbram, Sedlčany.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Brandýs nad Labem, Hořovice, Kralupy nad Vltavou, Kolín, Mladá Boleslav, Nymburk, Rakovník, Slaný, Zbraslav.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Neveklov, Beroun, Český Brod, Dobříš, Kladno, Mladá Vožice, Benátky nad Jizerou, Poděbrady, Říčany, Vlašim, Votice.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Kutná Hora.
- 5) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Benátky nad Jizerou, Neveklov.
- 6) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Bělá pod Bezdězem, Jílové u Prahy, Nové Strašecí, Kouřim, Křivoklát, Kostelec nad Černými lesy, Sedlec, Uhlířské Janovice, Unhošť, Velvary, Zbiroh.

VO SVS Prešov

- 1) Vlastnictví MNB:
Humenné, Michalovce, Stará Ľubovňa, Stropkov, Vranov nad Topľou.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Medzilaborce, Sobrance, Spišská Stará Ves, Veľké Kapušany.

- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Bardejov, Gíraltovce, Sabinov, Svidník.

VO SVS Uherské Hradiště

- 1) Vlastnictví MNB:
Gottwaldov, Kroměříž, Kyjov, Uherský Brod, Valašské Meziříčí, Strážnice.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Hodonín, Holešov, Valašské Klobouky, Vsetín.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Bojkovice, Bystřice pod Hostýnem, Napajedla, Uherský Ostroh, Zdounky, Ždánice.
- 4) Věznice, u nichž přichází v úvahu opětovné využití:
Bystřice pod Hostýnem.
- 5) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Vizovice.

VO SVS Ústí nad Labem

- 1) Vlastnictví MNB:
Teplice, Žatec.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Bílina, Lovosice, Chomutov, Most, Roudnice nad Labem.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Duchcov, Louny.
- 4) Rozhodnutí odloženo k pozdějšímu došetření na místě:
Děčín, Litvínov.
- 5) Okresní soudní věznice mimo evidenci justiční správy:
Jirkov, Libochovice, Štětí, Úštěk, Benešov nad Ploučnicí, Chabařovice, Hora sv. Kateřiny, Hora sv. Šebestiána, Postoloprty, Přísečnice, Vejprty.

VO SVS Žilina

- 1) Vlastnictví MNB:
Martin, Ružomberok.
- 2) Vlastnictví MS a v užívání MNB:
Čadca, Liptovský Mikuláš, Púchov, Trstená.
- 3) Prostory nevyužívané justiční a vězeňskou správou:
Bytča, Dolný Kubín, Kysucké Nové Město, Liptovský Hrádok, Povážská Bystrica, Rajec, Turčianské Teplice.

Krátce poté zaslali na přelomu let 1952 a 1953 ze všech nově zřízených KONZ zprávy o průběhu převzetí vybraných věznic do vlastní správy od resortu justice,

často doplněné o další informace vztahující se k jejich provozování. Následuje několik příkladů pro dokreslení situace. V Ústí nad Labem tak připojili přehled nově pověřených správců budov.⁶³ Z tohoto dokumentu vyplývá i to, že bývalé okresní věznice Děčín a Litvínov, které původní přehled zařadil mezi objekty, u nichž není jisté, jak s nimi bude naloženo, nakonec také převzala SNZ. V jižních Čechách pro změnu vznikl poněkud kuriózní spor týkající se soběslavské věznice, která byla součástí soudní budovy. Místní náčelník ÚNZ si totiž po svém vyložil bezpečnostní předpisy a domovní dveře samovolně opatřil řetězem, čímž omezil běžný provoz soudu.⁶⁴ Z Plzně do Prahy kromě potvrzení převzetí vězeňských budov došel i souhrn nutných oprav. Týkal se Tachova a Klatov. V první jmenované západočeské věznici měli ještě původní a nevyhovující dveře do cel, z druhé pak hlásili nutnost vyměnit prorezlé okapy.⁶⁵

Noví správci budov byli jmenováni u každého KONZ pro konkrétní region, tak jak ukládal věstník MNB č. 5/1951. Na jeho základě vznikla i instrukce řešící způsob financování údržby chátrajících věznic. Veškeré běžné provozní náklady měly být hrazeny z rozpočtu každého ÚNZ stejně jako menší opravy (malování apod.), které spadaly do kapitoly „údržba nemovitostí“. Rozsáhlejší práce musely být schváleny na rok dopředu nadřízeným KONZ a generální opravy podléhaly přímo rozhodnutí MNB. Eventuální příjmy se naopak čtvrtletně vyúčtovávaly ve prospěch KONZ.⁶⁶

Ve stejné době začala být řešena i problematika vhodnosti dříve uzavřených okresních věznic k dalšímu využití, a to jak po stránce bezpečnosti, tak i z hlediska nákladů nutných na jejich údržbu. Tehdejší krajsí hospodáři SNZ dostali za úkol prověřit, jestli by v budoucnu některé z nich nemohly po nutných úpravách vyhovovat účelům nápravných zařízení.⁶⁷ Ačkoliv k realizaci tohoto záměru nedošlo, část z nich se vrátila do kategorie „s výhradou“, jak vyplývá i ze srovnání přehledů uvedených v této studii. Důležitou roli při rozhodování hrálo i to, jaká úloha měla připadnout vězeňství coby součásti represivního aparátu budovaného podle sovětských vzorů, kterým příliš nekonvenovala dožívající struktura, vycházející ještě z reforem probíhajících po polovině 19. století. Obzvláště když se na počátku 50. let 20. století stalo prioritou zajištění dostatečného počtu praceschopných vězňů pro jáchymovské pracovní tábory při uranových dolech.⁶⁸ Velký problém představovalo rovněž umístění některých objektů v pohraničí, což se jevílo jako vyloženě rizikové.

⁶³ ÚNZ Teplice – šstrm. Václav Pabiška; ÚNZ Žatec – šstrm. Václav Hromas; ÚNZ Děčín – šstrm. Josef Fiala, ÚNZ Litvínov – ml. strm. Jaroslav Jirásek. KDH, informace KONZ Ústí nad Labem pro HO SNZ MNB z 12. 2. 1953

⁶⁴ KDH, dodatek k zápisu o poradě vedoucích činitelů krajského osudu a KONZ v Českých Budějovicích ze 7. 11. 1952.

⁶⁵ KDH, zpráva KONZ Plzeň z 30. 1. 1953.

⁶⁶ KDH, směrnice a pokyny pro správu budov ÚNZ z roku 1953.

⁶⁷ KDH, informace SNZ k delimitaci objektů bývalých soudních věznic ze 14. 9. 1953.

⁶⁸ Alena KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku generálního ředitelství VS ČR (1865-1965)*, in: Historická penologie, č. 1/2010, Praha 2010, s. 20.

Novou dynamiku získal proces předávání a uzavírání věznic po zrušení MNB v roce 1953 a převedení věznic do pravomocí ministerstva vnitra (MV). Navazující reorganizace přinesla mimo jiné i zrušení dosavadní hospodářské správy (III. odboru) SNZ, jehož úkoly převzaly finanční a hospodářská oddělení nově vzniklých odborů pro řízení věznic (II. odbor) a pracovních táborů (III. odbor).⁶⁹ Jedním z důležitých kroků navazujících na popsané změny se stalo opětovné přehodnocení finanční únosnosti udržování a provozování bývalých okresních soudních věznic, které v té době změnily oficiální pojmenování na Útvary nápravných zařízení (ÚNZ) nebo Okresní útvary výkonu vazby (OÚVV), v závislosti na velikosti jednotlivých objektů. Některé z nich byly v té době již jen „zakonzervované“ a jako rezerva čekaly na případné „mimořádné události“, kdy by jich mohlo být znovu využito.⁷⁰

V návaznosti na jednání z roku 1952 pokračovalo v letech 1953 a 1954 ukončování provozu části okresních věznic, situace však vycházela z výše uvedeného přehledu. To ovšem neznamenalo, že by je definitivně uzavřeli. Některé převzaly jiné složky MV, část národní výbory (tzv. lidospráva), ale stále se počítalo s jejich dalším využitím k původním účelům. Avšak celý proces provázela řada komplikací.

Problémy při uzavírání věznic způsobilo rozdělení majetkových kompetencí mezi ministerstva spravedlnosti a vnitra. Konkrétně v případech, kde tvořily komplex se soudem, si justiční orgány stěžovaly, že „...nebyla správa budov o uzavření věznic předem nikterak vyrozuměna, namnoze byly vězeňské prostory uzamčeny, aniž byly zástupcům správy budov odevzdány klíče od uzamčených prostor.“⁷¹ Docházelo kvůli tomu i k materiálním škodám, jelikož zaměstnanci justice neměli do vězeňských prostor přístup. V důsledku mrazu tak například v uzamčených prostorách praskalo vodovodní potrubí, což samozřejmě vyvolávalo ostrou reakci soudních správ.

Mimo jiné se jedná o výmluvný důkaz toho, jak se mocenské orgány snažily vězeňství zcela izolovat od vlivu vcelku konzervativní soudní správy, která mohla narušovat jednoznačně represivní zaměření sovětizovaného systému výkonu trestu. Po citované stížnosti ale muselo MV vydat nařízení, aby jednotlivé krajské správy napříště postupovaly po dohodě se správou budov krajských soudů.⁷²

Druhou komplikaci představovala nutnost zachovat objekt ve stavu způsobilém pro příjem vězňů. To nevyhovovalo jejich momentálním uživatelům, což vycházelo najevo někdy až kuriózním způsobem. Kupříkladu na celostátní instruktáži ke stravování vězňů, která se konala v Praze 19. a 20. května 1954, si hospodářští pracovníci útvarů a oddělení NZ stěžovali, že řada náčelníků okresních oddělení MV (OO MV) hodlá provést zásadní úpravy měnící veškeré bezpečnostní parametry. Jednalo se především o sejmutí mříží z oken věznic a probourání příček mezi celami.

⁶⁹ Tamtéž, s. 19.

⁷⁰ KDH, nedatovaná zpráva pro náměstka ministra vnitra ve věci využití vězeňských objektů.

⁷¹ KDH, stížnost ministerstva spravedlnosti z 27. 1. 1954.

⁷² KDH, nařízení MV k využití budov zrušených věznic z 21. 4. 1954.

V návaznosti na toto zjištění se náčelník SNZ Oldřich Mejdr obrátil na MV s upozorněním, že požadované změny ve věznicích jsou zcela nepřípustné. Důvodem byly předešlé stavební úpravy prováděné od roku 1949, které starší objekty přizpůsobily tehdejšími požadavkům na vybavenost vězeňských objektů. Jejich odstraněním by veškeré dosavadní investice přišly vniveč. Zřízení kanceláří složek MV tak přicházelo v úvahu jen bez zásadnějších adaptací.⁷³

Ministr vnitra shledal připomínky O. Mejdra jako odůvodněné, takže počátkem června 1954 nařídil, aby Hospodářská správa MV (HS MV) ve spolupráci s SNZ urychleně vydala nařízení zakazující jakékoli rozsáhlejší stavební zásahy do přechodně uzavřených věznic. Jen ve výjimečných případech bylo možné o menších adaptacích uvažovat, avšak až po vyžádání kladných stanovisek HS MV a SNZ.⁷⁴

Tím však řešení pravidel užívání vězeňských objektů s přerušným provozem neskončilo. Ministerské nařízení sice krátkodobě omezilo stavební činnost měnící bezpečnostní situaci věznic, ale bylo nutné upravit zásady i z dlouhodobého hlediska. Znovu se dostala na pořad dne otázka jejich předávání národním výborům, což bylo SNZ kategoricky zamítnuto. Ty, které „lidospráva“ využívala již delší čas, však nemusely být vráceny ozbrojeným složkám. Při jednání o dalších budovách ale zůstala pouze možnost předání jiným složkám MV (Veřejná bezpečnost, Pohraniční stráž, Vnitřní stráž). Poprvé se objevila závazná „výhrada“, která jasně říkala: *„Případnými úpravami vnitřku budov nesmí být porušen charakter věznice, aby budovy mohly být v případě potřeby znovu použity. Budov by tedy mohlo být použito např. jako sýpek, skladů apod.“*⁷⁵ Došlo rovněž k vytypování věznic, o něž už SNZ neměla do budoucna žádný zájem. Ty poté spadaly do kategorie nazvané „bez výhrad“ (do ní náležely i bývalé správní věznice).⁷⁶ Současně SNZ připojila upozornění, že v některých krajích je nutné počítat i s rezervní věznicí, jež musí být připravena k okamžitému uvedení do provozu.⁷⁷

Navazující přehled – rozdělený podle abecedně seřazených KS MV – ukazuje zařazení věznic do kategorií „s výhradou“, „bez výhrad“ a „rezervní věznice“, tak jak je rozdělila SNZ v červenci 1954. Bývalé okresní soudní věznice, které byly v té době užívány pro výkon vazby nebo výkon trestu, uvedeny nejsou.

KS MV Bratislava

1) S výhradou:

Dunajská Streda, Galanta, Nové Město nad Váhom, Pezinok, Senica, Trnava.

⁷³ KDH, informace náčelníka SNZ O. Mejdra náměstkovi ministra vnitra z 28. 5. 1954.

⁷⁴ KDH, korespondence mezi náměstkou ministra vnitra z 8. 6. 1954.

⁷⁵ KDH, výnos č. j. SNZ-02935/2011a-1954 z 22. 7. 1954.

⁷⁶ Správní věznice byly určeny k výkonům trestů uložených na základě trestního práva správního, které se zabývalo přestupky.

⁷⁷ KDH, výnos č. j. SNZ-02935/2011a-1954 z 22. 7. 1954.

2) Bez výhrad:

Čalovo (Veľký Meder), Piešťany, Malacky, Myjava, Senec, Sered', Skalica, Šamorín.

KS MV Banská Bystrica1) S výhradou:

Brezno nad Hronom, Hnúšťa, Krupiná, Nová Baňa, Šahy.

2) Bez výhrad:

Banská Štiavnica, Jesenské (Feledince), Kremnica, Modrý Kameň, Poltár, Šafárikovo.

3) Rezervní věznice:

Lučenec.

KS MV Brno1) S výhradou:

Blansko, Břeclav, Bučovice, Bystřice nad Pernštejnem, Hustopeče, Vyškov.

2) Bez výhrad:

Boskovice, Mikulov, Moravský Krumlov, Moravská Třebová, Náměšť nad Oslavou, Slavkov, Svitavy.

3) Rezervní věznice:

Tišnov.

KS MV České Budějovice1) S výhradou:

Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Prachatice, Volyně.

2) Bez výhrad:

Kaplice, Milevsko, Soběslav, Trhové Sviny, Třeboň, Vodňany, Vimperk.

3) Rezervní věznice:

Strakonice.

KS MV Hradec Králové1) S výhradou:

Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Police nad Metují, Trutnov, Vrchlabí.

2) Bez výhrad:

Broumov, Dobruška, Hořice, Žamberk.

KS MV Jihlava

- 1) S výhradou:
Dolní Kralovice, Kamenice nad Lipou, Moravské Budějovice, Pelhřimov, Třebíč.
- 2) Bez výhrad:
Dačice, Havlíčkův Brod, Humpolec, Třešť, Žďár nad Sázavou.
- 3) Rezervní věznice:
Velké Meziříčí.

KS MV Karlovy Vary

- 1) S výhradou:
Aš, Kadaň, Kraslice, Mariánské Lázně.
- 2) Bez výhrad:
Jáchymov, Podbořany, Toužim.
- 3) Rezervní věznice:
Sokolov.

KS MV Košice

- 1) S výhradou:
Gelnica, Královský Chlmec, Rožňava, Sečovce.
- 2) Bez výhrad:
Moldava nad Bodvou, Poprad, Revúca, Spišská Nová Ves, Trebišov.
- 3) Rezervní věznice:
Kežmarok.

KS MV Liberec

- 1) S výhradou:
Frýdlant, Jablonec, Jilemnice, Turnov, Varnsdorf.
- 2) Bez výhrad:
Doksy, Mnichovo Hradiště, Nový Bor, Rumburk, Tanvald.
- 3) Rezervní věznice:
Železný Brod.

KS MV Nitra

- 1) S výhradou:
Prievidza, Štúrovo, Nitra, Vráble.

- 2) Bez výhrad:
Hlohovec, Hurbanovo, Nové Zámky, Partizánské, Šaľa, Šurany, Zlaté Moravce, Želiezovce.
- 3) Rezervní věznice:
Lučenec.

KS MV Olomouc

- 1) S výhradou:
Bruntál, Hranice, Jeseník, Prostějov, Rýmařov, Šternberk.
- 2) Bez výhrad:
Kojetín, Litovel, Zábřeh.

KS MV Ostrava

- 1) S výhradou:
Bílovec, Frenštát pod Radhoštěm, Karviná, Krnov, Místek.
- 2) Bez výhrad:
Fryštát, Hlučín, Odry, Slezská Ostrava, Vítkov.
- 3) Rezervní věznice:
Bohumín.

KS MV Pardubice

- 1) S výhradou:
Holice, Hlinsko, Chotěboř, Litomyšl, Přelouč, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto.
- 2) Bez výhrad:
Lanškroun, Polička.
- 3) Rezervní věznice:
Čáslav.

KS MV Plzeň

- 1) S výhradou:
Březnice, Přestice, Rokycany, Sušice, Tachov.
- 2) Bez výhrad:
Blatná, Blovice, Horažďovice, Horšovský Týn, Plasy, Stod, Stříbro.
- 3) Rezervní věznice:
Klatovy.

KS MV Praha

- 1) S výhradou:
Brandýs nad Labem, Hořovice, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Příbram, Zbraslav.
- 2) Bez výhrad:
Beroun, Sedlčany, Český Brod, Dobříš, Kladno, Nové Strašecí, Nymburk, Poděbrady, Říčany, Vlašim, Votice.

KS MV Prešov

- 1) S výhradou:
Giraltovce, Medzilaborce, Sobrance, Spišská Stará Ves, Stropkov, Veľké Kapušany, Vranov na Topľou
- 2) Bez výhrad:
- 3) Bardejov, Humenné, Sabinov, Stará Ľubovňa, Svidník.
- 4) Rezervní věznice:
Stropkov.

KS MV Uherské Hradiště (kraj Gottwaldov)

- 1) S výhradou:
Hodonín, Holešov, Strážnice, Vsetín, Uherský Brod.
- 2) Bez výhrad:
Bystřice pod Hostýnem, Kyjov, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí.
- 3) Rezervní věznice:
Gottwaldov.

KS MV Ústí nad Labem

- 1) S výhradou:
Děčín, Litvínov, Lovosice, Roudnice, Ústí nad Labem.
- 2) Bez výhrad:
Bílina, Duchcov, Chomutov, Louny.

KS MV Žilina

- 1) S výhradou:
Čadca, Ilava (OÚVV), Liptovský Mikuláš, Martin, Púchov, Trstená.
- 2) Bez výhrad:
Bytča, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Hrádok, Povážská Bystrica, Turčianské Teplice.

V létě 1954 tedy přesně určili bývalé okresní věznice, s nimiž SNZ v příštích letech počítalo pro výkon vazby a trestu. Naproti tomu kategorie „bez výhrad“ představovala první opravdu velkou skupinu těchto nevelkých vězeňských zařízení, která už neměla nikdy sloužit účelu, pro nějž byla zřízena. Začalo jejich přebírání výše zmíněnými složkami MV či národními výbory, jimž už od té doby nikdo nebránil v jakýchkoli přestavbách a změnách.

Dalším zlomovým okamžikem, který možnost zrušení všech okresních soudních věznic ještě více přiblížil, se stala amnestie v květnu roku 1955. Z důvodu uvolnění kapacit došlo k uzavření dalších objektů. Stejně jako v předešlém období měly být rozděleny do dvou skupin určujících, jak s nimi má být nakládáno. Přesto došlo k menším změnám z hlediska provedení tohoto rozhodnutí. O kategorii „bez výhrad“ měla bezvýhradně rozhodovat HS MV, přičemž bylo zdůrazněno, že je třeba vycházet vstříc požadavkům ministerstva spravedlnosti, především v případech věznic, které tvořily nedílnou část justičního komplexu. Oproti předchozímu období, kdy se nároky soudů spíše opomíjely, došlo k určitému posunu ve vnímání pozice justičních orgánů.

U věznic zařazených do kategorie „s výhradou“ došlo ke zpřísnění možností jejich využívání. Opět bylo možné je přeměnit na sklady a kanceláře ostatních složek MV (StB, VB, PS, VS, archivní správa), případně je poskytnout rozpočtovým a hospodářským organizacím (socialistickému sektoru). Leč všichni prozatímní majitelé bez výjimky museli počítat s tím, že v případě potřeby musí na základě pokynu SNZ objekt uvolnit do 24 hodin. Současně nepřicházely v úvahu žádné vnější ani vnitřní úpravy narušující charakter věznice. Ve výjimečných případech přicházelo v úvahu projednání požadavků přímo se SNZ v Praze, což ovšem neznamenovalo okamžité získání souhlasu. Znovu řešena byla také otázka financování údržby objektů a inventarizace vybavení. Tato povinnost náležela i nadále všem KS MV s tím, že noví majitelé hradili náklady za provedené práce.

Popsaný postup předávání věznic navržený SNZ získal bez problémů souhlasné stanovisko ministra vnitra i jeho náměstků, avšak s připomínkou týkající se objektů spadajících do skupiny „bez výhrad“. Ačkoli bylo schváleno jejich využití národními výbory, získala přednostní právo Hospodářská správa Veřejné bezpečnosti (HS VB), jež měla akcentovat požadavky místních oddělení VB, případně i jiných složek MV.⁷⁸

O využití objektů ze skupiny „bez výhrad“, které nepřipadly složkám MV, rozhodovaly stejně jako v předchozím období národní výbory, které postupovaly podle nařízení zákona č. 111/1950 Sb., o hospodaření s některými místnostmi.⁷⁹ Uvedená norma mimo plnění potřeb jednotného plánu na využití kancelářských a skladových prostor akcentovala i řešení bytové otázky. Konkrétně § 1, odst. 2) k tomu uvádí následující: „*Při hospodaření s místnostmi podle tohoto zákona je třeba přihlížet též k potřebám bydlení.*“ Vyřešení formálních záležitostí této problematiky

⁷⁸ KDH, informace o využití uzavřených věznic z 2. 6. 1955.

⁷⁹ KDH, informace MV k využití uzavřených věznic z 16. 8. 1955.

upravoval § 4): „*Místnosti, jichž nebude použito k provedení plánu a které mohou být přizpůsobeny k bydlení, prohlásí místní národní výbor za obytné; není-li místní národní výbor stavebním úřadem, prohlásí je na jeho návrh za obytné okresní národní výbor.*“

Rok 1955 je tedy možné chápat jako zásadní pro ukončení provozu bývalých okresních soudních věznic, byť tento proces probíhal delší dobu. Započal v roce 1952, kdy vězeňství přešlo na základě sovětských vzorů do pravomoci MNB. Jak již bylo řečeno, mnoho objektů přestalo vyhovovat novým požadavkům bezpečnostních složek, případně se jevílo jako neekonomické jejich další provozování. Přes vrcholné období, které započalo vlastně již roku 1954 a eskalovalo v roce následujícím, až po závěrečné kroky učiněné v letech 1957 a 1958. Ty se však už dotýkaly několika málo funkčních objektů.

Poznámka k použitým pramenům

Úkolem úvodní studie bylo ukázat chronologicky řazený sled událostí spojených s přibližně sto let fungujícím systémem nejnižšího stupně vězeňství i justiční správy, tak jak jej znalo Rakousko-Uhersko i Československá republika. Navazující hlavní část publikace je encyklopedicky pojatá a přibližuje v heslech okresní soudní věznice rozčleněné podle regionů výše uvedených KS MV. Nezabývá se ale jen těmi, které byly v provozu v době jejich zařazení do struktury bezpečnostních složek v první polovině 50. let. Snaží se zmapovat i věznice zaniklé v předchozích desetiletích, jinak by byly výsledky dlouholetého bádání neúplné.

S rozsahem tématu i dochovaností pramenů souvisí samozřejmě délka jednotlivých hesel. Někdy je to vzhled detailnější, jelikož se podařilo dohledat dokumenty, které popisují stav věznic v roce 1952, což dovoluje podrobnější analýzu situace, včetně počtu dozorců či technického stavu objektu.⁸⁰ Jindy archivy poskytly řadu informací pro prvorepublikové Československo, ale naopak mlčí k poválečným letům. Jsou ale místa, kde se podařilo objevit jen útržky z 19. století, a mnohdy ani to. Z toho plyne, že v některých případech nebylo přes veškeré badatelské úsilí možné sepsat více než jeden stručný odstavec.

V Národním archivu jsou kromě výše uvedených uloženy také dokumenty z doby, kdy MNB přebíralo do svých pravomocí správní věznice využívané úřady k výkonu krátkodobých trestů na základě zákona č. 88/1950 Sb., (Trestní zákon správní) a vyhlášky MNB č. 492/1950 Sb. uveřejněné v úředním listě republiky Československé (částka 120/1950). Kvůli plánované reorganizaci rozeslalo jmenované ministerstvo všem OV NB požadavek na vyplnění dotazníků mapujících správní věznice a jejich vybavení.⁸¹ Vzhledem k tomu, že ve velké většině případů byly tyto tresty vykonávány v okresních soudních věznicích, přináší úřední korespondence cenný soubor dat.

⁸⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, sv. 32/2; sv. 35/2.

⁸¹ Tamtéž, kart. 32/1, nařízení MNB k vyplnění dotazníků o správních věznicích z 1. 9. 1950.

Zásadním zdrojem informací pro vznik encyklopedické studie jsou písemnosti uložené v Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR z let 1952 až 1958. Jedná se o přehledy okresních soudních věznic, sloužící coby podklady meziministerských jednání i pro korespondenci ohledně průzkumu jejich technického stavu. Citace pramenů je proto v této části zaměřena pouze na ostatní využitě zdroje.

V ohledu studovaných pramenů byla nejkomplikovanější otázka slovenských regionů. Omezené badatelské možnosti samozřejmě částečně poznamenaly rozsah jednotlivých hesel. K tamějším okresním věznicím byly využity zmíněné dokumenty uložené v KDH, archiválie uložené v Archívu Zboru väzenskej a justičnej stráže SR (ZVJS SR) v Leopoldově a jako doplnění posloužila krátká studie J. Chreňa ze sborníku vydaného jako příloha časopisu *Zvästi ZVJS SR*.⁸²

Avšak nastíněný soubor studovaných archiválií nemohl i přes svůj rozsah přinést uspokojivé výsledky, zejména pro okresní soudní věznice zaniklé v rozmezí let 1938 až 1945. Je vcelku zřejmé, že informace o nich se v dokumentech z 50. let buď vůbec neobjevují, nebo představují jen střípky bez větší vypovídací hodnoty. Pro další odpovědi bylo potřeba oslovit Státní okresní archivy, jejichž fondy jako celek představují vůbec nejrozsáhlejší soubor studovaných pramenů.

V ideálním případě se dochovaly samostatně uložené dokumenty z činnosti soudních věznic. To ale představuje spíše výjimku. Daleko běžnějším se stal průzkum archivních fondů okresních soudů. Jako velmi důležité se ukázaly zejména presidiální spisy, což sebou neslo značnou časovou náročnost. Ve většině případů totiž bylo potřeba prostudovat velké množství kartonů z často neuspořádaných archivních fondů. Jednalo se tak o pověstné hledání „jehly v kupce sena“. Nejednou bez úspěchu.

Další soubory písemností studované v okresních archivech pocházely z činnosti státní správy, městských samospráv i soukromých původců. Jednalo se například o archivy měst, fondy okresních prokuratur, berních úřadů, stavebních firem a v neposlední řadě sčítání lidu, zejména pak z roku 1921, byť nelze opomenout ani operáty z let 1880 až 1910. Ty představují zpočátku nedoceněný pramen, ale nakonec se v nejednom případě staly poslední možností, jak odhalit adresu okresního soudu nebo samostatně stojící věznice. Navíc obsahují jména soudních zřízenců – dozorců, obývajících služební byty a někdy i počty vězňů umístěných v den sčítání do cel.

Kromě okresních archivů nejednou pomohla muzea. Jejich práce s pamětníky a místní znalosti přinesly řadu zásadních poznatků. Výčet použitých pramenů završuje regionální odborná i populárně naučná literatura zabývající se historií měst. Případně i různé místní vlastivědné časopisy či městské zpravodaje, kde místní badatelé publikují výsledky svého snažení a jsou často dostupné online. Asi posledním doposud nezmíněným pramenem jsou stavebně historické průzkumy

⁸² J. CHREŇO, *Okresné väznice*, in: *Zborník príspevkov k dejinám väzenstva na Slovensku II.*, Bratislava 2003, s. 184–189.

památkově chráněných objektů. Těch se bohužel podařilo získat ke studiu velmi málo a týkají se vlastně jen několika málo míst – například zámek Klimkovice a klášter Vyšší Brod. S tím souvisí ještě online Památkový katalog Národního památkového ústavu, díky kterému se podařilo vyřešit ne jeden problém.

Z výčtu použitých zdrojů plyne, že k jejich studiu byla potřeba podpora zaměstnanců archivů i muzeí, bez jejichž obětavého přístupu by tato publikace jen těžko mohla vzniknout. Těžko lze všechny tyto ochotné zaměstnance vyjmenovat, ale každý z nich si zaslouží velké poděkování za často nekonečné přivázení dalších kartonů i osobní postřehy a návrhy, kam se ještě podívat. Samozřejmě, že nejednou práci urychlila archivní rešerše, jejíž výsledek umožnil zpracovat encyklopedické heslo pro konkrétní věznice. Stejně tak muzejníci ochotně pomáhali kontaktovat pamětníky, jejichž vzpomínky doplňují často až strohou dikci pramenů. Případně vyhledali dokumenty a fotografie uložené ve sbírkách a depozitářích.

V úplném závěru doplňují studii rozsáhlé tabulkové přílohy. Ty přibližují vývoj územněsprávního začlenění okresních soudních věznic, tak jak se vyvíjelo od poloviny 19. století až do konce jejich existence. Navazují tabulky zaměřené na vybrané věznice, které se zabývají jejich personálním zajištěním, přinášejí přehledy vězněných pro StB a týkají se i záležitostí vnitřního provozu (vězeňská pracoviště, jídelní lístky). Celek uzavírají fotografické přílohy ilustrující současný stav některých soudních věznic, jejich vzhledem v minulosti a zahrnují i stavební plány objevené v archivech během rozsáhlého bádání.

KS MV Banská Bystrica⁸³

Banská Štiavnica

Věznice s okresním soudem se nacházela nedaleko náměstí v budově, kde sídlila i stará Městská nemocnice. Roku 1949 je specifikována jako zrušená pro „nepoužitelnost“ a justice ji nadále nevyužívala. Odsouzené poté eskortovali do věznice Okresního soudu Krupina.⁸⁴

Přesto věznice i nadále sloužila k výkonu vazby pro OV NB Banská Štiavnica a také potřebám ONV Banská Štiavnica, který využíval tři cely jako správní věznici.⁸⁵ Roku 1953 ji předali do užívání mimo rezorty MS a MNB. Správu objektu však nadále zajišťovala justice. I přes popsané skutečnosti ji do kategorie „bez výhrad“ zařadili až roku 1955.

Brezno nad Hronom

Věznice byla umístěna v přízemí okresního soudu. Jednalo se o starou nevyhovující budovu s nevhodnými okny a dveřmi. Nadto se jako problematické

⁸³ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: Archiv ZVJS Leopoldov (dále A ZVJS), kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica.

⁸⁴ A ZVJS, kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁸⁵ Tamtéž, Hlášení o správních věznicích v kraji z 18. 7. 1950.

jevilo to, že okna vězeňské chodby směřovala přímo na náměstí, což narušovalo bezpečnost i izolaci vězňů. Zahrnovala i kancelář velitele, vycházkový dvůr a služební byt s tím, že dozorce zároveň vykonával funkci domovníka. Chyběla kuchyně, takže vězně stravovala závodní kuchyně okresního soudu. Sloužila především výkonu vazby pro OV NB Brezno nad Hronom, k výkonu trestu odsouzené eskortovali do Krajské soudní věznice v Banské Bystrici.⁸⁶

Původní počet cel byl na počátku 50. let snížen ze čtyř na tři. Naopak však došlo k navýšení kapacity z 15 vězněných osob na 16 při běžně normovaných počtech. Maximální vytížení činilo 20 vězněných osob. Průměrné denní stavy dosahovaly k počtu pěti vězňů. V Brezně nad Hronom sloužil jen jeden příslušník SVS vykonávající funkci velitele. V létě 1952 jím byl št. strm. Jozef Stanek. Kvůli velkému vytížení požadoval krajský velitel SVS navýšení personálu na dva dozorce.

V roce 1953 byla věznice ve správě MS a provozovalo ji MNB. Ve stejném roce ji převzalo MNV Brezno nad Hronom, ale roku 1955 se vrátila do správy Krajského soudu v Banské Bystrici a byla zařazena do kategorie „s výhradou“. Na základě nařízení Povereníctva spravodlivosti v Bratislavě ji však nabídli k využití ONV Brezno nad Hronom. Následně ji převzal MNV Brezno nad Hronom.

Filakovo

Objekt byl postaven krátce před první světovou válkou.⁸⁷ Po roce 1950 věznici využívalo rovněž OV NB Filakovo pro potřeby SNB a StB.⁸⁸ Uzavřena byla v roce 1953, kdy ji předali do užívání MNV Filakovo.

Hnúšťa

Věznice byla součástí budovy okresního soudu stojícího v centru města. Okresní soud byl zrušen na základě nařízení Předsednictva Slovenské národní rady č. 3/1945 v únoru téhož roku. Věznice ale pokračovala v činnosti a na počátku 50. let sloužila také jako správní věznice ONV Hnúšťa a využívalo ji i SNB a StB.⁸⁹ V roce 1952 už byla pouze vazební věznice, protože nedaleko se nacházel Pracovní útvar při Slovenských lučobných a farmaceutických závodech, n. p. Likier.

Ve věznici byly čtyři cely pro 14 vězněných osob, jejich maximální nouzová kapacita činila 20 vězněných osob. Průměrné denní stavy roku 1952 dosahovaly k počtu 4 vězňů. Vyšetřovanci ve vazbě neměli žádné zaměstnání a nepracovali. V případě nemoci je přebíral Ústav národního zdraví Hnúšťa.

Dozor zajišťoval v 50. letech 20. století blízký pracovní útvar. Jeho velitel měl na starosti i věznici a v létě 1952 jím byl strm. Ondrej Láska a funkci zástupce vykonával strm. Ludevít Turzák. V soudním objektu však vždy hlídal jen jeden z nich, což krajský velitel SVS shledával jako nedostačující.

⁸⁶ J. CHREŇO, *Okresné väznice*, in: Zborník príspevkov k dejinám väzenstva na Slovensku II., Bratislava 2003, s. 185.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Banská Bystrica z 15. 3. 1951.

⁸⁹ Tamtéž.

V roce 1953 převzalo budovu MNB pro potřeby vězeňství a uzavřena byla na přelomu let 1953 a 1954.⁹⁰ Správcem objektu zůstával Krajský soud v Banské Bystrici, užíval ho MNV Hnúšťa a v roce 1955 byla zařazena do kategorie „s výhradou“. Na základě nařízení Povereníctva spravodlivosti v Bratislavě byla obratem nabídnuta k využití ONV Hnúšťa. Následně věznici definitivně převzal MNV Hnúšťa pro civilní účely.

Jesenské (Feledince)

Věznice měla roku 1949 kapacitu 14 vězněných osob.⁹¹ V září 1950 už ale nebyla využívána a k výkonu vazby i trestu eskortovali vězně do Rimavské Soboty. OV SNB tehdy navrhovalo, aby v objektu zřídili správní věznici pro potřeby ONV Jesenské. Proti tomu se však stavěl okresní prokurátor, který chtěl soudní věznici přestavět na byt.⁹² Avšak jeho plán nebyl akceptován. V roce 1952 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“ a nadále nesloužila potřebám justice. Roku 1955 objekt užívala mateřská škola.

Kremnica

Věznice byla postavena v roce 1911 a stála v nároží historického opevnění města vedle červené věže. Zahrnovala i skladiště, vycházkový dvůr a služební byt dozorce, který měl zpočátku za úkol také úklid soudního objektu a doručování písemností. Chyběla však kancelář velitele, prádelna i vězeňská kuchyně. Po stránce bezpečnosti ale vyhovovala, jelikož měla vysoké ohradní zdi oddělující ji od okolní zástavby. Využívali ji především k výkonu vazby. K výkonu trestu obvykle odsouzené eskortovali do věznice Okresního soudu Zvolen.⁹³

Uvnitř se nacházelo pět cel s kapacitou 21 vězněných osob s tím, že při maximálním vytížení mohlo být uvězněno až 31 vězněných osob. Průměrné stavy tři vězněné osoby na den zachycené k roku 1952 ale ukazují, že objekt byl využíván velmi málo. Vězni pracovali pro Stredoslovenské mlyny, n. p., a VDP Kremnica, n. p. V případě nemoci zůstávali ve věznici.

Dozor zajišťoval v létě 1952 jeden příslušník SVS ve funkci velitele, kterým byl št. strm. Vítoslav Poláčík. Ten měl na starosti vnější i vnitřní ochranu, takže krajský velitel SVS požadoval navýšení stavu o druhého dozorce.

Na počátku 50. let 20. st. zařadili věznici do kategorie „bez výhrad“ a v roce 1953 ji dočasně zrušili. Pro vězeňské účely ale již nebyla znovu používána. Objekt poté převzal MNV Kremnica.

⁹⁰ A ZVJS, základní kniha věznice Hnúšťa 1952-1953.

⁹¹ A ZVJS, kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁹² Tamtéž, Hlášení o správní věznici v Jesenském z 11. 5. 1950.

⁹³ J. CHREŇO, citované dílo, s. 186.

Krupina

Věznice byla umístěna v samostatně stojící budově za okresním soudem a přiléhal k ní vycházkový dvůr. Počátkem 50. let měla nedostatky z hlediska bezpečnosti, protože v roce 1952 postavili doposud chybějící zeď okolo objektu, čímž došlo k zamezení přístupu civilních osob k objektu.⁹⁴

V přízemí se nacházelo sedm cel, jejichž kapacita byla původně 8 vězněných osob.⁹⁵ Počátkem 50. let došlo k výraznému navýšení normovaných stavů při zachování počtu cel na 22 vězněných osob. Maximální nouzové vytížení bylo dokonce 28 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 činily 12 vězněných osob. Vězni pracovali ve Stavebním kombinátu, n. p., Krupina a opravovali pytle na celách. V případě nemoci byli předáváni do Krajské soudní věznice v Banské Bystrici. Podkroví objektu zabíral služební byt. Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 št. strm. Martin Piatrik a funkci zástupce vykonával ml. strm. Ján Lupták.

Roku 1953 věznici převzalo MNB pro potřeby vězeňství. Na základě tajného rozkazu náčelníka SNZ č. 2 z 25. 1. 1954 byla zrušena. K faktickému ukončení provozu došlo po propuštění posledního vězně dne 2. března uvedeného roku.⁹⁶ Objekt poté předali do správy Krajskému soudu Banská Bystrica. V roce 1955 ho převzal svaz spotřebních družstev.

Lučenec

Věznice stála samostatně v zadní části areálu okresního soudu postaveného v letech 1900 až 1908. Na počátku 50. let neměla dobré hodnocení kvůli nedostatečnému vybavení a nutnosti rozšíření. Uvnitř se nacházela vězeňská kuchyně, sklad, kancelář velitele a služební byt. K objektu přiléhal také vycházkový dvůr.

Do šesti cel se původně vešlo 19 vězňů.⁹⁷ Na počátku 50. let došlo k navýšení na 20 vězněných osob a při nouzovém vytížení přicházelo v úvahu uvěznění 30 vězněných osob. Průměrné denní stavy zachycené k roku 1952 byly 18 vězněných osob a ukazují, že věznice měla často naplněnou kapacitu. Práce odsouzených spočívala v opravách pytlů prováděných na celách a při potřebě léčení je předávali do místní nemocnice.

V Lučenci sloužili dva příslušníci SVS s tím, že velitelem byl v létě 1952 strm. Štefan Strakoš. Jméno jeho podřízeného se ve studovaných pramenech neobjevuje. Oba sloužili přes den a v noci zůstávali vězni bez dozoru. Kvůli vytížení velitele kancelářskou prací a vysokým počtům vězňů prosazoval krajský velitel SVS navýšení stavů na tři vězeňské dozorce. K tomu skutečně došlo nejpozději koncem roku 1953, kdy byl ve funkci velitele št. strm. Štefan Ulický a jeho zástupcem

⁹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

⁹⁵ J. CHREŇO, citované dílo, s. 186.

⁹⁶ A ZVJS, základní kniha věznice Krupina 1952-1954, poř. č. 62.

⁹⁷ J. CHREŇO, citované dílo, s. 185.

strm. Juraj Lupták, který předtím hlídal vězně v Krupině. Jméno třetího dozorce zápis z kontroly věznice, provedené 31. prosince 1953, neobsahuje. Měl tehdy volno, a byl proto nepřítomen.⁹⁸

Věznici převzala roku 1953 SNZ, ale po propuštění posledních vězňů v lednu 1954 jej vrátila Krajskému soudu Banská Bystrica.⁹⁹ Další využití komplikovalo to, že se jednalo o náhradní věznici pro okres Banská Bystrica, takže výhrada byla výrazně akcentována. Přesto ji už od roku 1955 využíval krajský výkupní podnik.

Modrý Kameň

Věznice byla od 20. let 20. století společně se soudem a dalšími úřady okresní správy v prostorách hradu,¹⁰⁰ kde zabírala přízemí levého křídla paláce. Roku 1947 vznikl plán na stavbu nového okresního soudu.¹⁰¹ Situace však zůstávala nezměněna i po roce 1948, kdy na hradě společně se soudem sídlil ONV Modrý Kameň a nacházel se v čelním křídle nad příkopem a mostem.

Věznice sestávala ze čtyř cel, kanceláře a bytu dozorce. Vězeňský dvůr tvořil součást hradního nádvoří, ale měl samostatné ohrazení. Na počátku 50. let byla její kapacita 10 vězněných osob.¹⁰² V létě roku 1952 ale již činila 16 vězněných osob a nouzově dokonce 25 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu pěti vězněných osob. O jejich zaměstnávání se studované prameny nezmiňují. Léčení probíhalo v celách, jen u vážnějších onemocnění docházelo k převozu do Státní nemocnice v Banské Bystrici.

Ve věznici sloužil jen jeden příslušník SVS ve funkci velitele. V létě 1952 tuto funkci zastával št. strm. Ján Bystrianský. Měl proto službu nepřetržitě. Přes poměrně dobré hodnocení po stránce bezpečnosti panovaly obavy z možnosti jeho přepadení v nočních hodinách kvůli odlehlosti místa (hrad stojí samostatně na kopci nad městem). Krajský velitel SVS Banská Bystrica požadoval navýšený stavu na dva příslušníky SVS.

Do podzimu roku 1952 věznici využívala justice a bezpečnostní složky neměly vyhrazeny žádné cely. Po převodu vězeňství do pravomocí MNB převzala objekt SNZ. Roku 1953 byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a byla zrušena. Poté zůstala ve správě Krajského soudu Banská Bystrica, která ji předala ONV Modrý Kameň. Spoluvlastníkem objektu bylo ministerstvo veřejných prací.

Nová Baňa

Věznice se nacházela v suterénu okresního soudu a měla nedostačující prostory. Sestávala z šesti cel, služebního bytu, skladiště paliva a kotelny. Chyběly však sklady potravin a prádelna. Kancelář velitele byla umístěna v přízemí.

⁹⁸ A ZVJS, kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica, zpráva o služební cestě konané ve dnech 31. 12. 1953 až 1. 1. 1954.

⁹⁹ A ZVJS, základní kniha věznice Lučenec 1952-1953, poř. č. 64.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Peter KEREČMAN – Rudolf MANIK, *História advokácie na Slovensku*, Bratislava 2011, s. 444.

¹⁰² Tamtéž.

Vycházkový dvůr přiléhal k zadní straně objektu s tím, že nedostatečná výška jeho ohradní zdi představovala bezpečnostní riziko. Kapacita věznice byla 17 vězněných osob při běžném využití a při nouzovém zaplnění to bylo 22 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 však nedosahovaly tak vysoko a činily jen 5 vězňů.

Dozor zajišťoval pouze jeden příslušník SVS ve funkci velitele stanice, kterým byl v létě 1952 št. strm. Július Belic. Ten prováděl vnější i vnitřní ostrahu včetně povinných obchůzek. Kvůli velkému časovému vytížení bylo požadováno navýšení personálu na dva vězeňské dozorce.

Vězni pracovali uvnitř věznice, kde spravovali pytle nebo vyráběli dřevěné bedničky na zeleninu pro RSD Nová Baňa. V případě nemoci byli léčeni na celách.

Roku 1953 byla věznice užívána SNZ, ale zůstala ve správě MS a byla zařazena do kategorie „s výhradou“. Po převodu z pravomoci justice došlo k úpravám směřujícím k navýšení bezpečnosti, konkrétně odstranění volně visících lamp elektrického osvětlení na vycházkovém dvoře a výměna dveří dvora, které se doposud otvíraly směrem ven, což mohlo usnadnit pokus o jejich vyražení vězni.¹⁰³ V roce 1955 ji SNZ vrátila Krajskému soudu Banská Bystrica. V témže roce objekt převzal ONV Nová Baňa a předal ho n. p. Obuna.

Poltár

Věznice byla roku 1952 určena k dalšímu využití „bez výhrad“. V roce 1953 nefigurovala v seznamech, takže s ní SNZ nepočítala a převzal ji MNV Poltár.

Rimavská Sobota

Věznice okresního soudu sídlila v bývalé krajské (sedriální) věznici. V rámci reorganizace soudnictví však došlo ke zrušení krajského soudu a jeho přesunu do Bánské Bystrice. Z bezpečnostního hlediska vyhovovala, zajišťovala ji vysoká zeď a mříže v oknech. Roku 1951 bylo poukazováno jen na nedostatečné oddělení vězeňské části a okresní prokuratury.¹⁰⁴

Objekt původně zahrnoval 32 cel s kapacitou 111 vězněných osob a maximální zaplnění činilo 156 vězněných osob. Součástí objektu byly tři cely pro nemocné a jedna pro těhotné ženy a ženy v šestinedělí. Na počátku 50. let došlo k navýšení počtu cel na 42. Zároveň se zvýšila i kapacita vězňů na 215 při normálním zaplnění. Maximální vytížení činilo nouzově 260 vězněných osob. Průměrně pobývalo v Rimavské Sobotě 208 vězňů. K zaměstnávání sloužily vnitřní dílny – pletárna a krejčovská dílna pro žilinskou textilku. Odsouzeným za méně závažné trestné činy byl určen zemědělský PÚ NZ Bátka ležící přibližně na půlce cesty mezi Rimavskou Sobotou a Tornaľou. Část vězňů také přebírala šípky na celách. Zdravotní stav zajišťoval městský lékař, který ve věznici ordinoval jednu hodinu denně. Chyběla však zubní ambulance. Pro ženy trpící otevřenou TBC a venerickými chorobami byly

¹⁰³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Bánská Bystrica o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952 z 9. 10. 1952.

¹⁰⁴ A ZVJS, kart. X3/1, desky 1, zakl. 3/A-15/4-8, Správa o prehliadke – Rimavská Sobota z 26. 11. 1951.

vyhrazeny karanténní cely.¹⁰⁵ Při potřebě hospitalizace ženy převáželi do vězeňské nemocnice v Brně.

V Rimavské Sobotě sloužilo s ohledem na velikost objektu 22 příslušníků SVS (viz tabulka). Denní směna začínala v 7 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne s tím, že polední přestávka byla 1 a půl hodiny. Noční směna začínala v 17 hodin a střídání probíhalo každé dvě hodiny. Celkové personální zajištění bylo hodnoceno jako dostatečné, jen měl být navýšen počet dozorců ve směnách, konkrétně o dva ve strážní službě a o osm v dozorčí službě (z toho 6 žen).

15. října 1951 přesunuli do Rimavské Soboty 180 vězněných žen z Ilavy (z toho 102 odsouzených státním soudem). Od té doby zněl oficiální název „Trestní ústav pro ženy a soudní věznice“. Jejich životní podmínky byly velmi špatné. Výkon trestu ztěžoval kvůli slabému tlaku nedostatek vody. Chyběly tudíž splachovací toalety a ženy mohly používat pouze záchodové kbelíky, do kamen se přikládalo z chodeb a koupání probíhalo jednou za dva týdny. Ke zlepšení situace došlo na přelomu let 1953 a 1954, kdy bylo v rámci rekonstrukce zavedeno ústřední topení.¹⁰⁶

Po převedení vězeňství do pravomoci MNB převzala roku 1953 SNZ a dále nesla označení ÚNZ Rimavská Sobota. Z důvodu zlepšení bezpečnostních parametrů tehdy zavedli přímou telefonní linku spojující věznici s KV StB. Poté byla využívána k výkonu delších trestů odnětí svobody.¹⁰⁷

Věznice prokazatelně existovala ještě v letech 1954 a 1955 jako Věznice č. 2 Rimavská Sobota. Poté ji roku 1955 zrušili a vrátili správě Krajského soudu Banská Bystrica. Následně v objektu sídlil jen okresní soud a později zdravotnické zařízení.

Šafárikovo

Věznice měla kapacitu 18 vězněných osob.¹⁰⁸ Roku 1952 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“ a na počátku roku 1953 uzavřena.

Šahy

Věznice byla umístěna v nově postavené přízemní samostatně stojící budově a z čelní strany sousedila se dvorem ONV Šahy. Vnitřní strana byla obrácena do vězeňské zahrady chráněné vysokou zdí a z boku k objektu přiléhál pozemek Technokov, n. p., Šahy. Celkově měla dobré hodnocení po stránce bezpečnosti.

Uvnitř objektu se nacházelo pět cel, které byly umístěny vedle sebe na jedné dlouhé chodbě, dále kuchyně, sklad, kancelář, vězeňská koupelna a byt dozorce vězňů. Celková kapacita věznice činila 12 vězněných osob, maximální nouzová obsazenost činila 18 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ A ZVJS, kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica, zpráva o služební cestě konané ve dnech 31. 12. 1953 až 1. 1. 1954.

¹⁰⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Banská Bystrica o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952 z 9. 10. 1952.

¹⁰⁸ A ZVJS, kart. X-15, KV SVS (StB) Banská Bystrica, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

5 osob. Všichni pracovali na celách a v případě nemoci byli obvykle léčeni uvnitř ústavu. Pouze v závažnějších případech je přemístili do veřejné nemocnice.

Dozor zajišťoval jen jeden příslušník SVS, kterým byl v létě 1952 strm. Pavel Kropáč. Z toho vyplývá, že měl nepřetržitě službu, protože velitel KV SVS Banská Bystrica požadoval navýšení stavu na dva příslušníky SVS z důvodu větší bezpečnosti věznice.

Do podzimu 1952 sloužil objekt potřebám justice a bezpečnostní složky neměly vyhrazené žádné prostory. Po převodu vězeňství do pravomoci MNB využívala věznici SNZ a správa objektu přešla z justice na bezpečnostní složky. Poté byla zařazena do kategorie věznic „s výhradou“ a v únoru 1954 zrušena.¹⁰⁹ V roce 1955 věznici převzalo OO MV Šahy.

Zvolen

Od počátku 19. století sídlil soud a věznice v prostorách hradu. V letech první republiky byla v centru města postavena nová budova okresního soudu s věznicí, která zabírala levé boční křídlo objektu. Okna cel byla obrácena do vnitřního vycházkového dvora ohrazeného zdí vysokou 2,8 m. Její výška představovala bezpečnostní riziko a byl vznesen požadavek na její zvýšení o jeden až dva metry.

Věznice měla dvě poschodí. Uvnitř se nacházela přijímací kancelář, byt velitele a 13 cel s kapacitou 40 vězněných osob, maximální nouzové vytížení bylo 80 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly k polovině běžného stavu, což představovalo 20 vězněných osob. Jejich denní řád vypadal následovně: 6:00 budíček, 6:30 snídaně, 12:00 oběd, 17:00 večeře, 20:00 večerka. Všichni pracovali na celách a vykonávali tehdy obvyklé vězeňské práce – zašívání pytlů, draní peří a výroba dřevěných bedniček. V případě nemoci docházelo k převozu do Městské nemocnice Zvolen nebo do Krajské soudní věznice Banská Bystrica.

Na bezpečnost věznice dohlíželi dva dozorcí. V létě 1952 byl velitelem strm. Štefan Hanzel a běžnou službu vykonávala strm. Vincent Lopusný. Oba vykonávali své povinnosti přes den a v noci vykonávali jen namátkové kontroly, jinak mohli spát. Krajský velitel KV SVS Banská Bystrica chtěl tento nedostatek odstranit a prosazoval zavedení celonoční služby.

V době převodu vězeňství do pravomoci MNB byla věznice ve správě justice a využívala ji SNZ. Ještě v roce 1953 se ale spoluživitelem stal ONV Zvolen a do roku 1954 existovala jako OÚVV Zvolen. Poté jako věznice č. 3 Zvolen. Od roku 1955 byla vedena jako věznice „s výhradou“, ale zůstávala v majetku Krajského soudu Banská Bystrica, který ji tentýž rok pronajal Řemeslnickým potřebám, n. p., Zvolen.

¹⁰⁹ Informace o uzavření věznice je uvedena pouze na www.totalita.cz, kde však nejsou uvedeny odkazy na prameny, z nichž bylo čerpáno. Přehled vězeňských zařízení existujících na území Československa v letech 1948–1989 [online], [citováno 7. 1. 2021], http://www.totalita.cz/seznamy/seznamy_09_03.php.

KS MV Bratislava¹¹⁰

Čalovo (Veľký Meder)

Okresní soud byl zrušen v rámci reorganizace justice na základě zákona č. 320/1948 Sb., a navazujícího nařízení ministerstva spravedlivosti č. 11/1949 Sb., které dne 29. ledna 1949 stanovilo sídla krajských soudů a okresních soudů. Jeho obvod působnosti poté připadl Okresnímu soudu v Dunajské Stredě.

Věznice tak ztratila na významu a byla zrušena. Roku 1950 sloužila především jako vazební ústav potřebám OV NB Čalovo. Není zřejmé, jak dlouho fungovala v této podobě, ale roku 1954 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“, což znamenalo její definitivní konec.

Dunajská Streda

Věznice byla postavena v roce 1907 a stála samostatně v sousedství okresního soudu, od kterého ji odděloval soudní dvůr. Uvnitř se nacházel byt velitele, kancelář, kuchyně, koupelna, skladiště na potraviny i šatstvo a dezinfekční místnost. Vycházkový dvůr byl na opačné straně věznice než soud a zajišťovala ho zeď vysoká 3,8 m. Bezpečnostní hodnocení měla věznice dobré.

Pro vězně bylo k dispozici osm cel a původní kapacitu 15 vězněných osob navýšili na počátku 50. let na 16 při běžném zaplnění a 28 vězněných osob v případě maximálního vytížení. Průměrné denní stavy roku 1952 ale nedosahovaly těchto počtů a činily pouze 11 vězněných osob. Všichni pracovali, zašívali pytle na celách a v případě hospitalizace je předávali do Státní nemocnice v Bratislavě.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. V létě 1952 zastával funkci velitele strm. Ján Sabol a dozorčí službu zajišťoval strm. Peter Plučinský. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno, kdy se prováděly jen namátkové kontroly. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

V letech 1950 až 1951 sloužila jako vazební ústav potřebám OV NB Dunajská Streda. Pro výkon trestu byla využívána především věznice Krajského soudu v Bratislavě.¹¹¹ Roku 1953 ji k využívání převzalo MNB. V roce 1955 byla zařazena do kategorie „s výhradou“ a předána MNV Dunajská Streda.

Galanta

Věznice stála samostatně v zadní části areálu okresního soudu postaveného roku 1906.¹¹² Odděloval ji soudní dvůr a vězeňský vycházkový dvůr zabezpečený zdí vysokou 3,5 metru. Z bočních stran sousedila s obytnými domy. Součástí objektu byly dva služební byty příslušníka SVS, kancelář, kuchyně, koupelna a sklady (šatstvo, potraviny). Ve sklepě se pak nacházel dezinfikátor, prádelna a sklad uhlí.

¹¹⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: A ZVJS, kart. X-17, KV SVS (StB) Bratislava.

¹¹¹ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

¹¹² P. KEREČMAN – R. MANIK, citovaná práce, s. 132.

Uvnitř se nacházelo devět cel a původní kapacita byla 15 vězňů. Počátkem 50. let došlo k navýšení na 27 vězňů při normálním vytížení a 41 vězňů při maximálním nouzovém zaplnění. Průměrné denní stavy činily 15 vězňů. V létě roku 1952 se všichni podíleli na adaptaci věznice, v případě potřeby hospitalizace je předávali do Státní nemocnice v Bratislavě.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. Velitelem byl roku 1952 št. strm. Ján Ištók a dozorčí službu zastával strm. Elemér Desseffy. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

Ačkoliv byla charakterizována jako vyhovující, sloužila především k výkonu vazby pro potřeby OV NB Galanta, k výkonu trestu byla obvykle využívána Okresní soudní věznice Trnava.¹¹³ Současně fungovala i jako správní věznice pro ONV Senec.¹¹⁴ V roce 1953 převzalo objekt MNB pro potřeby vězeňství. Od roku 1954 byla zařazena do kategorie „s výhradou“ a v roce 1955 ji předali do užívání OO MV.

Malacky

Věznice měla kapacitu 6 osob a nacházela se ve vlhkých a tmavých prostorách. Využívala se převážně pro výkon vazby a k výkonu trestu odsouzené předávali do Okresní soudní věznice Skalica.¹¹⁵ Již k roku 1949 se ale objevuje informace, že věznice je nepoužitelná a byla mimo provoz.¹¹⁶

Myjava

Věznice měla původně kapacitu 10 vězňů, avšak k roku 1949 je uváděno zvýšení stavů na 24 vězňů.¹¹⁷ Sloužila převážně pro výkon vazby a k výkonu trestu odsouzené předávali do Okresní soudní věznice Skalica.¹¹⁸ V roce 1953 došlo k jejímu zařazení do kategorie „bez výhrad“. Nadále ji ale užívala SNZ s tím, že správu vykonávalo MS. Roku 1955 byla předána MNV Myjava namísto plánovaného OO MV, kterému lidospráva uvolnila jiné prostory.

Nové Mesto nad Váhom

Věznice stála v těsné blízkosti okresního soudu, který se nacházel na náměstí Svobody.¹¹⁹ Odděloval ji vycházkový dvůr chráněný pětimetrovou zdí. Z hlediska bezpečnosti byla vyhovující. Součástí objektu byla kancelář, služební byt, kuchyně, skladiště paliva, šatstva i potravin.

¹¹³ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

¹¹⁴ A ZVJS, kart. X-17, KV SVS (StB) Bratislava, Hlášení o stavu správních věznic v obvodu KNV Bratislava z 20. 7. 1950.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 187.

¹¹⁶ A ZVJS, kart. X-17, KV SVS (StB) Bratislava, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

¹¹⁹ P. KEREČMAN – R. MANIK, citovaná práce, s. 140.

K ubytování vězňů sloužilo sedm cel s kapacitu 16 vězněných osob a při maximálním nouzovém vytížení bylo možné umístit až 32 vězňů. Průměrné denní stavy ale byly jen 8 vězněných osob. Vězni pracovali v přílehlé vězeňské zahradě a ústavní kuchyni. Při nutnosti hospitalizace byli předáváni do Státní nemocnice v Bratislavě.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 št. strm. Ján Kutný a strážní službu vykonával strm. Augustin Pikna. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

Od počátku 50. let se využívala převážně pro výkon vazby a k výkonu trestu odsouzené předávali do Krajské soudní věznice Trenčín.¹²⁰ V roce 1953 užívalo objekt MNB pro potřeby vězeňství, ale zůstal ve správě MS. K oficiálnímu zrušení došlo v roce 1954, poslední vězni byli eskortováni do Bratislavy a Želiezovců 1. dubna uvedeného roku.¹²¹ Poté objekt používala OO MV Nové Mesto nad Váhom. V budově zůstaly čtyři cely pro zadržené osoby, čtyři cely byly přeměněny na skladiště, jedna na kancelář a v provozu zůstala i kuchyně.

Pezinok

Věznice byla v zadním traktu okresního soudu stojícího v centru města. Zahrnovala byt velitele s dvorkem a dřevníkem, kancelář, kuchyň, koupelnu, skladiště potravin i oděvů. Jednalo se o nevyhovující špatně osvětlený objekt.

Původně měla tři cely s kapacitou 6 vězněných osob. Počátkem 50. let se ale počet cel zvětšil na pět. Rovněž tak kapacita věznice byla navýšena na 17 vězněných osob při běžném vytížení a maximální nouzové vytížení umožňovalo uvěznit až 23 vězněných osob. V létě roku 1952 většina pracovala na stavebních úpravách objektu a jeden vypomáhal v kuchyni. Při nutnosti hospitalizace byli předáváni do Státní nemocnice v Bratislavě.

Vězně hlídali 2 příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 strm. Florian Škubla a strážní službu vykonával strm. Ján Antal. Denní služba probíhala od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

Věznice coby nevyhovující byla na počátku 50. let využívána převážně pro výkon vazby, k výkonu trestu odsouzené předávali do Krajské soudní věznice Bratislava.¹²² Současně fungovala i jako správní věznice pro ONV Senec a přinejmenším do roku 1951 i pro ONV Pezinok, který v té době stavěl vlastní správní věznici.¹²³ V roce 1953 převzalo objekt MNB pro potřeby vězeňství. Provoz byl s největší pravděpodobností ukončen v lednu 1954, kdy poslední vězně

¹²⁰ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

¹²¹ A ZVJS, základní kniha věznice Nové Mesto nad Váhom 1953-1954, poř. č. 71.

¹²² Tamtéž.

¹²³ A ZVJS, kart. X-17, KV SVS (StB) Bratislava, Hlášení o stavu správních věznic v obvodu KNV Bratislava z 20. 7. 1950.

eskortovali do jiných ústavů.¹²⁴ Roku 1955 byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“ a byla předána MNV Pezinok namísto plánovaného OO MV Pezinok.

Piešťany

Roku 1949 měla věznice sloužící potřebám justice kapacitu 24 vězněných osob.¹²⁵ V době převodu vězeňství do pravomocí MNB v září 1952 už ale nebyla využívána. Přesto stále zůstávala mezi objekty, u nichž by připadalo v úvahu jejich využití. Teprve roku 1954 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“.

Senica

Věznice stála samostatně uprostřed vězeňské zahrady v sousedství okresního soudu. Oplocení ale zajišťovalo jen drátěné pletivo, což bylo hodnoceno jako nedostačující a na rok 1953 plánovali stavbu ohrady. V objektu se nacházel mansardový byt velitele, kancelář, kuchyň, koupelna, sklad potravin a dvě místnosti využívané jako archiv.

Do sedmi cel se původně vešlo 12 vězněných osob, ale na počátku 50. let byla kapacita upravena na 10 vězněných osob, při maximálním zaplnění až 24 vězňů. Průměrné denní stavy 10 vězněných osob ukazují na časté využívání věznice. Většina vězňů drala peří na celách a 1 vypomáhal v kuchyni. Při potřebě hospitalizace je předávali do Státní nemocnice v Bratislavě.

Ve věznici sloužili 2 příslušníci SVS. V létě 1952 vykonával funkci velitele strm. Anton Leinter a jeho podřízeným byl strm. Alois Oslej. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

Na počátku 50. let se věznice využívala převážně pro výkon vazby a k výkonu trestu odsouzené předávali do Okresní soudní věznice Trnava.¹²⁶ V roce 1953 věznici převzalo MNB, ale užíval ji MNV Senica. V roce 1954 byla upravena na byty pro potřeby MV.

Skalica

Věznice byla v zadním traktu okresního soudu stojícího na náměstí v centru města. V bočních křídlech objektu byla v 50. letech stanice SNB, okresní prokuratura, pošta a finanční referát ONV. Ze zadní strany k objektu přiléhá obytný dům. Uvnitř se nacházela kuchyně, koupelna, dezinfekční místnost a kancelář velitele. Vycházkový dvůr umístěný do vnitrobloku zajišťovala ještě zeď vysoká 4 metry.

Věznice měla původně šest cel pro 12 vězněných osob a na počátku 50. let byla kapacita navýšena na 20 vězněných osob. Byla však hodnocena jako nevhodná kvůli

¹²⁴ A ZVJS, základní kniha věznice Pezinok 1952-1954, poř. č. 74.

¹²⁵ A ZVJS, kart. X-17, KV SVS (StB) Bratislava., Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹²⁶ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 188.

špatným zdravotním podmínkám.¹²⁷ V létě 1952 už to bylo osm cel, z toho pět samotek, dvě společné a jedna kárná cela. Plánované stavy se ještě zvýšily na 17 vězněných osob při běžném stavu a na 30 vězňů při maximálním nouzovém vytížení. Průměrné denní vytížení však zdaleka nedosahovalo takových čísel a činilo 6 vězněných osob.

Většina vězňů byla zaměstnávána dráním peří na celách a jeden vypomáhal v kuchyni. V případě potřeby hospitalizace vězně předávali do Státní nemocnice v Bratislavě. Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem stanice byl v červenci 1952 strm. Michal Libent a strážní službu zajišťoval strm. Cyril Kamenický. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

V roce 1953 budovu převzalo MNB pro potřeby vězeňství, ale užíval ji sousedící ONV Skalica. Oficiálně byla zrušena až v roce 1954.

Šamorín

Věznice měla kapacitu 11 vězněných osob. Využívala se převážně pro výkon vazby a k výkonu trestu odsouzené předávali do Krajské soudní věznice Bratislava.¹²⁸ Roku 1951 sloužila kromě justice také k výkonu vazeb pro OV NB Šamorín.¹²⁹ Věznice zařazená do kategorie „bez výhrad“ byla uzavřena na začátku roku 1953.

Trnava

Věznice se nacházela v zadním traktu okresního soudu, který stojí na okraji centra města. Uvnitř byl služební byt, kasárenské ubytování pro jednoho svobodného příslušníka SVS, kuchyně, sklady šatstva, uhlí i potravin, kancelář, sklep, prádelna a kotelna. Vycházkový dvůr zajišťovala zeď o výšce 9 metrů a měla dobré bezpečnostní parametry. Za neobvyklé je možné považovat to, že ze zadní strany sousedila s dětským hřištěm náležejícím mateřské školce.

Do devíti cel bylo možné roku 1952 umístit 18 vězňů při běžném zaplnění, maximální nouzový stav činil 36 vězněných osob. Průměrné denní stavy 29 vězněných osob ukazují na velkou vytíženost věznice. Většina z nich drala peří na celách a pouze jeden vypomáhal v ústavní kuchyni.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem stanice byl v červenci 1952 strm. Rudolf Blaško a strážní službu zajišťoval strm. Štefan Revay. Denní služba byla od 7 do 17 hodin, noční služba od 17 do 7 hodin ráno. S ohledem na zvýšení bezpečnosti věznice navrhoval krajský velitel SVS navýšení celkového stavu dozorců na pět.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ A ZVJS, svazek 35/1/A, kart. X/14. A ZVJS, seznam věznic VB z 29. 11. 1951.

Od roku 1949, kdy byl zrušen Okresní soud Sered', sloužila i pro jeho bývalý obvod. V roce 1953 převzalo věznici MNB pro potřeby vězeňství. Následně byla zařazena do kategorie „s výhradou“ a od roku 1954 ji užívala posádková správa Trnava pro potřeby armády.

KS MV Brno

Blansko

Okresní soud sídlil v radnici na náměstí Svobody 3, postavené v roce 1885 (součástí byl i byt okresního soudce).¹³⁰ Věznice byla umístěna v samostatné budově ve dvoře soudu. V 50. letech ji považovali za nevyhovující starý objekt se čtyřmi přízemími celami bez koupelny a prádelny. Mimo to zahrnovala ještě kuchyni, kancelář velitele, sklady a kasárenské ubytování příslušníků SVS.

Hlavní vchod vedl skrz budovu MNV Blansko. Kvůli nedostatku místa musely být zrušeny další 2 cely a přeměněny na skladiště. Vycházkový dvůr obklopovala zeď vysoká 5 metrů. Z druhé strany k ní ale přilehaly dřevěné kůlny, což ohrožovalo bezpečnost a usnadňovalo přístup na střechu věznice.

Uvnitř byly 4 cely pro 17 vězňů s tím, že maximálně se do nich vešlo 30 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale činily pouze 8 osob, které zaměstnávalo pletení košíků na celách. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Na bezpečnost blanenské věznice dohlíželi dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 ml. strm. Josef Knötig a běžnou strážní službu zajišťoval strm. Eduard Musil. Během dne jeden vykonával dozorčí službu a druhý se zabýval administrativou. V noci sloužil vždy jen jeden a kontrolu cel prováděl jen dvakrát za noc. Další den pokračoval v práci bez nároku na volno. Personální zajištění však nedostačovalo, obzvláště při provádění nákupů. Byl proto vznesen požadavek na navýšení stavu o další dva příslušníky SVS.

Objekt sloužil okresnímu soudu Blansko, VO StB Blansko, ONV Blansko jako správní věznice a od roku 1948 také okresním soudům Boskovice, Jevíčko, Moravská Třebová a Svitavy, kde věznice uzavřeli.¹³¹ V roce 1953 patřil MNV Blansko, ale byl částečně v užívání MNB. Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a jako celek jej převzalo MNV Blansko. Po zrušení okresního soudu budovu nadále využívaly správní úřady města.

Boskovice

Okresní soud sídlil od svého vzniku v polovině 19. století až do roku 1960 v radnici na Masarykově náměstí 3. Věznice s bytem dozorce, kterým byl roku 1921

¹³⁰ Radnice Blansko, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 18. 7. 2024]
<https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-12152823>

¹³¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace ONV NB Boskovice ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

Jan Scheiner,¹³² se nacházela ve stejném objektu. Od roku 1927 měla elektrické osvětlení.¹³³

Do kdy fungovala, se v pramenech nepodařilo zjistit. Roku 1950 už však nebyla v provozu a v roce 1953 ji zařadili do kategorie „bez výhrad“. K výkonu vazby a trestu pro okresní soud Boskovice využívali soudní věznici v Blansku.¹³⁴

Břeclav

Věznice byla součástí okresního soudu postaveného v druhé polovině 19. století na okraji městského centra. Objekt zahrnoval i ústavní kuchyni, služební byt pro příslušníka SVS a ze zadní strany přiléhal vycházkový dvůr. Areál obepínala zeď vysoká 3 až 4 metry, místy doplněná drátěným plotem. Bezpečnost však narušoval nedostatečně zajištěný přístup do věznice ze soukromých zahrad na zadní straně areálu.

Do 9 cel bylo možné umístit 39 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 70 osob. Průměrné stavy v roce 1952 dosahovaly jen k počtu 6 lidí na den. Všechny zaměstnávalo draní peří na celách a při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Roku 1952 sloužili v Břeclavi 4 příslušníci SVS, velitel strm. Rudolf Tesař a strážní službu zajišťovali strm. Jan Daniel, strm. Josef Obadal a strm. Antonín Melán. Velitel vykonával kancelářské práce, dva dozorcí měli službu na odděleních a jeden hlídal v noci. Pro plynulý chod strážní služby bylo navrženo navýšení stavu o další 2 příslušníky SVS.

Již roku 1948 bylo plánováno vyhrazení 2 až 4 cel pro úřadovnu StB po dokončení rekonstrukčních prací.¹³⁵ V roce 1949 pak VO StB Břeclav věznici skutečně používala jako vyšetřovací vazbu, avšak bez vyhrazení zvláštního oddělení. V případě nutnosti se však počítalo s tím, že zabere celý objekt.¹³⁶ Současně sloužila také ONV Břeclav jako správní věznice.¹³⁷ K roku 1950 se ale vztahovaly správy StB o tom, že spolupráce s SVS je dozorcí narušována, jelikož pomáhají státně bezpečnostním vězňům, což spočívalo v umožnění jejich vzájemné domluvy a pronášení motáků.¹³⁸ V roce 1953 převzalo objekt MNB a výnosem MV z 24. června 1954 ho jako věznici „s výhradou“ převzal útvar PS, který zde sídlil až do roku 1989.

Po listopadu 1989 areál převzal okresní soud, který jednu část budovy nechal zrekonstruovat pro svoji potřebu. Stavba nové věznice byla zahájena na jaře roku

¹³² SOkA Blansko, f. Archiv města Boskovice, inv. č. 1831, kart. 245, sčítání lidu 1921, Boskovice č. p. 3.

¹³³ Radnice Boskovice [online], [citováno 9. 9. 2024],

<https://www.regionboskovicko.cz/radnice-boskovice/os-1034>

¹³⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace ONV NB Boskovice ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

¹³⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva Pobočky oblastní úřadovny StB Břeclav k věznici StB.

¹³⁶ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 9. 1949.

¹³⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace ONV NB Břeclav ke správní věznici z 6. 9. 1950.

¹³⁸ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci SVS a StB z 10. 2. 1950.

1993 a trvala do jara 1995, kdy začala fungovat jako objekt Vazební věznice Brno. Od ledna 1997 pak zahájila provoz jako samostatná vazební věznice.¹³⁹

Bučovice

Justiční komplex byl umístěn na okraji města vedle hřbitova v dnešní Vyškovské 486. Věznice stála samostatně a od budovy okresního soudu ji odděloval dvůr. Obklopovaly ji zdi s ostnatým drátem vysoké 3 až 4 metry, okolo vycházkového dvora pak 6 až 8 metrů. Uvnitř se mimo cel nacházela ještě kuchyně a koupelna. Vstup do objektu vedl přes okresní soud.

V 8 celách bylo místo pro 20 lidí s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 40 osob. Průměrné denní stavy však činily jen 8 vězňů. Všichni na celách pletli košíky pro Lidový průmysl n. p. Lipová. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Dozor nad vězni měli v létě 1952 na starosti dva příslušníci SVS, velitel vrch. strm. František Kolda a strážný strm. Alois Pavelka. Během dne první vyřizoval administrativu a druhý konal obchůzkovou a strážní službu. V noci zůstával jen jeden z nich a dvakrát zkontroloval cely. Následující den pokračoval ve službě.

Objekt sloužil potřebám justice i ONV Bučovice jako správní věznice.¹⁴⁰ Roku 1953 ho převzalo MNB, ale v polovině 50. let vlastnil věznici „s výhradou“ okresní soud a využívalo ho OO MV Bučovice.

Bystřice nad Pernštejnem

Věznice stála samostatně za budovou okresního soudu sídlícího ve staré radnici na Masarykově náměstí 1. V přízemí bylo umístěno skladiště, v prvním poschodí cely, toalety, ústavní kuchyně, kancelář velitele a kasárenské ubytování pro příslušníky SVS. Chyběly prostory pro sklad potravin a režijních zásob, které byly uloženy na chodbě a na půdě. Vycházkový dvůr o rozměrech 6 x 3 metry obepínala šestimetrová zeď. Objekt měl velmi špatné hodnocení jako nevyhovující a roku 1950 existoval nikdy nerealizovaný plán na výstavbu nové soudní věznice.¹⁴¹

Do 4 cel se vešlo 12 vězňů a maximální nouzové vytížení bylo 20 osob. Průměrné stavy v roce 1952 činily 3 lidi na den. Zaměstnávání probíhalo výhradně na celách, kde vězni zašivali pytle pro Hospodářské družstvo Bystřice nad Pernštejnem. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, velitel ml. strm. Josef Nováček a strážný ml. strm. Josef Koláček. Během dne první vyřizoval administrativu a druhý konal obchůzkovou a strážní službu. V noci zůstával jen jeden z nich a dvakrát zkontroloval cely. Následující den pokračoval ve službě. Kvůli dostatečnému

¹³⁹ Historie věznice Břeclav [online], [citováno 16. 10. 2020], <https://www.vscr.cz/veznice-breclav/informacni-servis/historie/>

¹⁴⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Bučovice ke správní věznici z 6. 9. 1950.

¹⁴¹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Bystřice nad Pernštejnem ke správní věznici z 12. 9. 1950.

zajištění nočních služeb byl vznesen požadavek na doplnění stavu o třetího příslušníka SVS.

Objekt sloužil potřebám justice i ONV Bystřice nad Pernštejnem jako správní věznice. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a MNV. Roku 1954 vrácen soudní správě, která ho předala MNV Bystřice nad Pernštejnem jako věznici v kategorii „s výhradou“. Okresní soud byl zrušen roku 1960 a objekt převzalo městské muzeum.

Hustopeče

Nově vybudovaná a dobře vybavená věznice se nacházela ve dvorním traktu okresního soudu zabírajícího starou radnici na Dukelském náměstí 1. Okna zajišťovaly mříže, dveře byly oplechované a vězeňské chodby rozdělovaly katry. Přiléhající vězeňský dvorek zajišťovala zeď s ostnatým drátem vysoká 4,5 metru. Nedostatečné zabezpečení však měla ústavní zahrada sousedící se zahradou JZD, kde byl jen běžný plot. Bezpečnost naopak zlepšovaly reflektory umístěné zvenku, rozsvěcované v nepravidelných intervalech. Stejně tak pravidelné hlídky SNB.

V roce 1949 se uvnitř nacházelo 7 cel pro 18 osob.¹⁴² K roku 1952 je zachyceno snížení celkových stavů na 15 lidí a při maximálním nouzovém vytížení bylo možné uvěznit až 40 osob. Průměrné stavy ale činily jen 4 vězně na den. Všichni se zabývali pletením košíků na celách a při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Dozorcem vězňů a soudním zřízencem byl roku 1921 František Ševčík.¹⁴³ V létě 1952 sloužili v hustopečské věznici dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Otakar Sáček a strážný strm. Rudolf Koráb. Jeden z nich vždy vyřizoval administrativu a druhý měl službu na odděleních. Na noční, během níž dvakrát zkontrolovali cely, se střídali. Následující den neměli volno a pokračovali ve službě.

Objekt sloužil potřebám justice i ONV Hustopeče jako správní věznice.¹⁴⁴ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB pro vězeňské účely.¹⁴⁵ Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a předali OO MV Hustopeče.

Ivančice

Okresní soud sídlil ve staré radnici na dnešním Palackého náměstí 9. Věznice byla v samostatné patrové budově za soudem (dnes Palackého nám. 13). Za věznicí stál ještě samostatný domek, kde se nacházely dva služební byty soudních zřízenců.

Na počátku 20. století se projevila nutnost vybudovat nové věznice. O stavbě na místě staré věznice jednala justice s městem již od roku 1902 a dokončena měla být do 31. prosince 1910. Kvůli finanční náročnosti darovala městská rada justici stavební pozemek, který doposud bezplatně poskytovala ze svého majetku.

¹⁴² Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 5. 1949.

¹⁴³ SOkA Břeclav, f. Okresní úřad Hustopeče, kart. 998, sčítání lidu 1921, Hustopeče č. p. 1.

¹⁴⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Hustopeče ke správní věznici z 12. 9. 1950.

¹⁴⁵ SOkA Břeclav, f. Okresní věznice Hustopeče, nezpracováno, protokoly z let 1949-1953.

Dále také nabídla stavební materiál ze starého objektu, využití obecního kamenolomu a písku těženého z blízké řeky.

Z úřední korespondence je ale patrné, že k otevření věznice došlo až roku 1912. To však přineslo komplikace, protože okresní soud po dobu stavby využíval dvě cely obecní věznice, která kvůli tomu byla přeplněna. Městská rada proto v roce 1910 urgovala nutnost rychlého dokončení projektu a uvolnění zmíněných cel pro jejich potřebu. Ve stejném roce se objevil další závažný problém kvůli předvádění vězňů. Nedošlo totiž ke zřízení plánované kryté chodby mezi věznicí a soudem. Hrozila tak nutnost vodit je přiléhající uličkou na náměstí, což vyvolávalo oprávněné obavy kvůli bezpečnosti. Zástupci justice proto vznesli požadavek, aby městská rada umožnila probourat zeď mezi soudním a vězeňským dvorem.¹⁴⁶ Jak byla situace nakonec vyřešena, se v pramenech nepodařilo zjistit.

Uvnitř věznice se kromě cel nacházela koupelna, skladiště, sklepy a služební byt dozorce, skládající se ze tří místností (byl hodnocen jako studený). Vodu pro provoz věznice čerpali z vlastní studně, osvětlení bylo od počátku elektrické. Zabezpečení zajišťoval kovový katr na vchodových dveřích i mříže na oknech. K objektu přiléhal vězeňský dvůr o rozloze 10 x 10 metrů, který ze tří stran chránila šestimetrová zeď.

Původní plány počítaly se zřízením 12 cel a jedné učebny (pracovny). Později však upřednostnili prostory pro výkon trestu před vzděláváním, takže měla 13 cel (z toho 5 samovazeb) a kapacita činila 33 osob. Při maximálním nouzovém vytížení dokonce 58 lidí.¹⁴⁷ K reálnému vytížení věznice se podařilo objevit pouze informaci k 15. únoru 1921, kdy se v celách nacházeli 4 lidé. V té době byl soudním zřízcem a dozorcem vězňů Václav Kudláček.¹⁴⁸

Ke zrušení okresního soudu došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a sídlo soudu bylo přemístěno do Rosic.¹⁴⁹ Přesto byla věznice zařazena mezi objekty, u nichž se uvažovalo o znovuotevření. K tomu však nedošlo a v roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB. Objekt poté využívala zvláštní škola, lidová škola umění a spořitelna.¹⁵⁰

Jaroslavice

Okresní soud sídlil od svého vzniku v polovině 19. století v zámku. Ten však prostorově nevyhovoval, takže na přelomu 80. a 90. let 19. století byla vybudována nová radnice na Náměstí čp. 93, kam se následně soud s věznicí přemístil. V objektu

¹⁴⁶ SOkA Brno-venkov, f. Okresní soud Ivančice, dodatky, poř. č. 33, korespondence ke stavbě věznice z let 1902-1911.

¹⁴⁷ Tamtéž, f. Okresní soud Ivančice, dodatky, poř. č. 33, přehled o stavu věznice z roku 1948.

¹⁴⁸ Tamtéž, f. Okresní úřad Brno-venkov, inv. č. 1444, fascikl 886, sčítání lidu 1921, Ivančice č. p. 109.

¹⁴⁹ Hana PŘÍLESKÁ a kol., *Okresní archiv Brno-venkov se sídlem v Rajhradě – Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, in: Knižnice jižní Moravy, svazek 9., Brno 1983, s. 58.

¹⁵⁰ Památník Alfonse Muchy – Ivančice [online], [citováno 10. 9. 2024], <https://www.historickasidla.cz/redakce/index.php?dr=2136&xuser=&lanG=cs>

se nacházel berní úřad, pozemkový úřad, četnická stanice a služební byt.¹⁵¹ Dozorcem vězňů (soudním zřízencem), byl v roce 1921 Josef Štampera. O vytížení věznice svědčí jen informace vztahující se k 19. únoru uvedeného roku, kdy v ní bylo 12 lidí.¹⁵²

Po odstoupení pohraniční převzala soud německá justice a pokračoval dále v činnosti jako Úřední soud (Amtsgericht). Do kdy věznice sloužila svému účelu, není zřejmé. V době války však pokračovala v činnosti a ukončení provozu lze proto zařadit k roku 1945, jelikož tehdy nedošlo k obnovení okresního soudu na základě dekretu prezidenta republiky. Jeho dosavadní obvod byl přičleněn k okresnímu soudu Znojmo. Zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Jevíčko

Okresní soud s věznicí sídlil od roku 1850 v prelaturě augustiniánského kláštera založeného v druhé polovině 14. století (Soudní 51).¹⁵³ Věznice bývala umístěna ve čtyřech sklepních místnostech a jako zcela nevyhovující ji zrušili už na počátku 20. let 20. století. Okresní soud Jevíčko poté využíval věznici okresního soudu v Blansku.¹⁵⁴ Ke zrušení okresního soudu došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Roku 1950 procházely prostory bývalé věznice adaptací a měly sloužit jako kuchyně a jídelna učňovského internátu n. p. Západomoravské elektrárny.¹⁵⁵ V 60. letech 20. století pak objekt sloužil jako odborné zemědělské učiliště.¹⁵⁶

Klobouky u Brna

Okresní soud stál původně na náměstí v místech, kde byla roku 1960 postavena současná střední odborná škola. Podobu věznice přibližují literárně zpracované vzpomínky pamětníků, vztahující se k druhé světové válce. Měla samostatný vchod přímo přes služební byt vězeňského dozorce, kterým byl v době okupace soudní zřízenec Krejčí. Jeho manželka také vařila stravu pro vězně.

Je zřejmé, že věznice měla minimálně čtyři cely. Jedna byla určená ženám – na začátku ledna 1942 jich mělo být vězněno dvanáct najednou. Další cela sloužila pro vazbu a trest mladistvých a dvě pro muže (celkový stav vězňů ke 2. 1. 1942 činil

¹⁵¹ Památky a zajímavosti Jaroslavic [online], [citováno 23. 1. 2025],

<https://www.obec-jaroslavice.cz/obec/informace-o-obci/pamatky-a-zajimavosti/>

¹⁵² SOkA Znojmo, f. Okresní úřad Znojmo, inv. č. 165, kart. 1147, sčítání lidu 1921, Jaroslavice č. p. 93

¹⁵³ Augustiniánský klášter Jevíčko, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 15. 7. 2024],

<https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-augustiniansky-14696598>

¹⁵⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Svitavy ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

¹⁵⁵ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Moravská Třebová ke správní věznici z 12. 9. 1950.

¹⁵⁶ Augustiniánský klášter Jevíčko, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 15. 7. 2024],

<https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-augustiniansky-14696598>

16 osob). Bezpečnostní situace však nebyla nijak ideální. Vězně nezamykali na celách a chodili i sami nakupovat či vyřizovat jiné pochůzky.¹⁵⁷

Stavy vězňů pro válečné období potvrzuje i kniha prohlídek věznice. Údaj z roku 1943 informuje o obvyklém denním stavu 10 až 20 osob, v roce 1944 počty poklesly a dosahovaly spíše k 10 lidem. Od počátku roku 1948 do dubna již ve věznici pobývalo méně vězňů (1 až 3).¹⁵⁸

Ke zrušení soudu s věznicí došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Kunštát

Okresní soud sídlil na náměstí Krále Jiřího 106, kterou si justice pronajímala od obce. Věznice s 5 celami byla umístěna v přízemním dvorním traktu a navazoval na ni objekt se služebním bytem dozorce. Z nájemní smlouvy je zřejmé, že roku 1911 byla na celových dveřích zřízena okénka s kovovými zástrčkami a obec se zavázala zřídit splachovací záchody. V domě dozorce se nacházely ještě skladovací prostory a vězeňská kuchyně.¹⁵⁹

Stavy vězňů jsou dochovány spíše torzovitě. Ukazují však, že přinejmenším v letech 1947 a 1948 nebyla příliš využívána: 2. čtvrtletí 1947 – 7 vězňů, 3. čtvrtletí 1947 – 5 vězňů, 4. čtvrtletí 1947 – 7 vězňů, 1. čtvrtletí 1948 – 8 vězňů.¹⁶⁰

Ke zrušení soudu s věznicí došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB. Až do počátku 60. let 20. století působila v Kunštátu pobočka okresního soudu Boskovice.

K dokreslení poměrů panujících v kunštátské soudní věznici je třeba zmínit útěk vězně, ke kterému došlo v lednu 1935. Tehdy soudní zřízenec Inocenc Sýkora svěřil dozor nad Václavem Kobosem, který uklízel sníh na dvorku, své manželce. Sám pak řešil kancelářské záležitosti. Jeho žena však zanechala vězně bez dohledu a odešla vařit. Navíc nedbale zkontrolovala zámek dveří vedoucích na chodbu věznice, čímž umožnila útěk jmenovaného. Zřízenec Sýkoru následně potrestali v kárném řízení ročním vyloučením ze služebního postupu.¹⁶¹ Je třeba říci, že popsaná situace se netýkala jen Kunštátu, obdobná bezpečnostní rizika a prohřešky nebyly ničím neobvyklým ani jinde.

¹⁵⁷ Jaroslav ŠIMANDL, *Fešácký kriminál*, in: Malebné Kloboucko, Švachová J., Koubek J. (eds.), Klobouky u Brna 1995, s. 391-393.

¹⁵⁸ Městské muzeum v Kloboukách u Brna, kart. Klobouky různé, Kniha prohlídek věznice 1943-1948.

¹⁵⁹ SOkA Blansko, f. Okresní soud Kunštát, manipulace III. 1898-1923, sign. präs. 14-22, kart. 99, nájemní smlouva a plán věznice z 16. 6. 1911.

¹⁶⁰ Tamtéž, manipulace IV. 1924-1949, sign. Pres 3, 4, 1924-1948, přehledy stavu vězňů z let 1947-1948.

¹⁶¹ Tamtéž, rozhodnutí kárné komise ze 17. 8. 1935.

Mikulov

Okresní soud sídlil na Náměstí 163 a věznice byla jeho součástí.¹⁶² Roku 1949 měla kapacitu 30 až 35 osob. Kromě justice ji v té době využívalo i VO StB Mikulov.¹⁶³ Nesloužila však StB coby vyšetřovací věznice, ale pouze jako vazba po ukončení výslechů.¹⁶⁴ K tomuto účelu byla vyhrazena jedna cela, ale počítalo se s tím, že v případě potřeby obsadí StB celou věznici.¹⁶⁵

Objekt měl ale špatné hodnocení z hlediska bezpečnostních parametrů. Jednak okna cel směřovala přímo na ulici, takže nic nebránilo domluvě vězňů s kolemdoucími, za druhé byly stěny mezi celami tak slabé, že hrozilo jejich probourání. Rovněž tak existovaly problémy se stísněností objektu. Velitel věznice proto dokonce roku 1950 navrhoval adaptovat garáž služebního vozidla na cely.¹⁶⁶

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, byl v užívání MNB a MNV Mikulov s tím, že sloužil i nadále vězeňským účelům.¹⁶⁷ Roku 1955 věznici zařadili do kategorie „bez výhrad“, což znamenalo její zrušení.

Moravský Krumlov

Okresní soud a berní úřad sídlil v budově postavené mezi léty 1895 až 1897 na dnešním náměstí T. G. Masaryka 35. Věznice stála samostatně ve dvoře areálu. Zdravotně závadné přízemí sloužilo jako skladiště. V prvním patře se nacházely cely a ústavní kuchyně, chyběla však koupelna. Objekt zabezpečovala čtyřmetrová zeď s ostnatým drátem.

V prvním patře se nacházelo 5 cel pro 25 lidí a maximální nouzové vytížení bylo 50 vězňů. Průměrné denní stavy zjištěné roku 1952 ale dosahovaly jen k počtu 3 osob. Všichni na celách zašívali pytle pro Hospodářské družstvo Moravský Krumlov. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Roku 1921 byl dozorcem vězňů Jan Rybníček.¹⁶⁸ V létě 1952 dohlíželi na bezpečnost krumlovské věznice dva příslušníci SVS, velitel strm. Jaroslav Pelánek a strážní službu zajišťoval strm. Oldřich Křeček. Denní službu vykonávali oba, jeden zajišťoval administrativu a druhý dozorčí službu na oddělení. Na noc zůstával jen jeden, který dvakrát zkontroloval cely a mezi tím spal v kanceláři. Druhý den pokračoval ve službě bez nároku na volno. Při vyšším stavu vězňů však bylo potřeba navýšit i počet příslušníků SVS na čtyři.

¹⁶² Zbyněk TUREČEK, *Kriminalita a její potírání na Mikulovsku v letech 1945-1960*, diplomová práce, Historický ústav FF UHK, Hradec Králové 2020.

¹⁶³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 5. 1949.

¹⁶⁴ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci SVS a StB z 10. 2. 1950.

¹⁶⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 9. 1949.

¹⁶⁶ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o adaptaci budov ve věznicích StB z 10. 2. 1950.

¹⁶⁷ SOkA Brno-venkov, f. Okresní věznice Mikulov, nezpracováno, základní knihy vězňů z let 1952 a 1953.

¹⁶⁸ SOkA Znojmo, f. Okresní úřad Moravský Krumlov, inv. č. 573, kart. 458, sčítání lidu 1921, Moravský Krumlov č. p. 28.

Na počátku 50. let sloužila věznice pro potřeby justice i pro ONV Moravský Krumlov k výkonu správních trestů.¹⁶⁹ V roce 1953 ji převzalo MNB a sloužila nadále původnímu účelu.¹⁷⁰ O rok později již však náležela opět soudní správě jako objekt „bez výhrad“ a lze předpokládat, že věznici tehdy uzavřeli. Poté se v ní nacházely sklady a klubovna.¹⁷¹

Moravská Třebová

Okresní soud s věznicí sídlil ve staré radnici na náměstí T. G. Masaryka 29. Kanceláře soudu byly v prvním patře objektu a věznice se nacházela ve dvorním traktu.¹⁷² Funkci soudního sluhy a dozorce vězňů zastával roku 1921 Johann Stindl.¹⁷³

Na konci 40. let se ale objekt nacházel ve špatném technickém stavu, takže soud roku 1949 přemístili.¹⁷⁴ Věznice byla shledána jako nezpůsobilá k výkonu trestu už v roce 1948 a vězně odesílali do věznice okresního soudu Blansko.¹⁷⁵ Na počátku 50. let došlo ke změně a poté využívali věznici okresního soudu Ústí nad Orlicí, která byla rozsáhlá a na tehdejší poměry moderně vybavená.¹⁷⁶

Náměšť nad Oslavou

Soud a věznice stály na okraji města ve staré nevyhovující budově (ve věznici byly dříve stáje pro koně) v dnešní ulici V. Nezvala 115. Hlavní vchod vedl přes soud. Přízemní objekt měl vstupy do cel přímo z vycházkového dvora. Cely se zamřížovanými okénky do dvora byly s ohledem na stáří objektu velmi tmavé a vlhké. Velké bezpečnostní riziko představovala možnost přelézt na dvůr věznice ze sousední zahrady.

Do 4 cel bylo roku 1949 možné umístit 12 vězňů.¹⁷⁷ Později došlo ke snížení na 10 osob a maximální nouzová kapacita dosahovala 15 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale činily pouze 2 vězně. Zaměstnávala je příležitostná práce na celách. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

¹⁶⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Moravský Krumlov ke správní věznici z 12. 9. 1950.

¹⁷⁰ SOkA Znojmo, f. Věznice při okresním soudu Moravský Krumlov, spisy vězňů z roku 1953, kart. 2.

¹⁷¹ Obecní věznice Moravský Krumlov, Památkový katalog NPÚ [online], [citováni 15. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/obecni-veznice-765838>

¹⁷² Tomáš THUN, *Historie a stavební vývoj moravskotřebovské radnice s důrazem na adaptace ve 20. století*, in: Moravskotřebovská radnice, L. Žáková (ed.), Moravská Třebová 2022, s. 7.

¹⁷³ SOkA Svitavy, f. Okresní úřad Moravská Třebová, kart. 295, sčítání lidu 1921, Moravská Třebová č. p. 29.

¹⁷⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Moravská Třebová ke správní věznici z 12. 9. 1950.

¹⁷⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva okresní úřadovny StB Svitavy k věznicím StB z 31. 7. 1948.

¹⁷⁶ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Svitavy ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

¹⁷⁷ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 5. 1949.

Roku 1921 byl soudním zřízencem a dozorcem vězňů František Bursák.¹⁷⁸ V létě 1952 sloužili v Náměšti nad Oslavou dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Roman Kuba a běžnou strážní službu zajišťoval příslušník na zkoušku Otakar Šanda. Služba začínala v půl sedmé ráno výdejem stravy vězňům. Poté jeden zajišťoval administrativu a nákupy, druhý dohlížel na přípravu stravy a prováděl namátkové kontroly cel. Během vycházek dohlížel jeden na dvoře, druhý v kanceláři a kuchyni. Vydávání oběda pak prováděli společně. Po odpolední prověrce v 17 hodin nastupoval jeden noční službu, při níž dvakrát kontroloval cely.

Kvůli špatné bezpečnostní situaci bylo shledáno jako nezbytné přidělit na noční službu 6 příslušníků SVS a na denní stačili dva. Celkově se proto jednalo o zcela nevyhovující okresní věznici. Krajský velitel SVS proto navrhoval její uzavření.

Na počátku 50. let sloužila jak justici, tak i ONV Velká Bíteš jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.¹⁷⁹ V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl v kategorii „bez výhrad“. Věznice byla později zbourána.

Pohořelice

Okresní soud sídlil od roku 1901 v budově na dnešní Brněnské ulici 120. Věznice stála samostatně ve dvoře justičního areálu (č. p. 121). V přízemí se nacházelo 5 cel (3 společné, temnice, samotka), koupelna, kuchyně a komora. V prvním patře byl dvoupokojový byt soudního vykonavatele a dozorce. Roku 1921 tuto funkci zastával Josef Kroupa.¹⁸⁰ K věznici přiléhal vězeňský dvůr a na jeho protilehlé straně byl sklad dřeva společně se záchody.¹⁸¹

Soud zanikl roku 1945, kdy nedošlo k obnovení na základě dekretu prezidenta republiky. Jeho obvod byl sloučen s obvodem okresního soudu Židlochovice. Zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Rosice

Okresní soud Rosice byl zřízen roku 1949 náhradou za okresní soud Ivančice, v důsledku reforem, kdy byl v Rosicích zřízen také nový okresní národní výbor. Do jeho obvodu nově spadaly i Ivančice.¹⁸² O existenci soudní věznice v Rosicích chybí jakékoliv informace a je možné, že nebyla zřízena.

¹⁷⁸ SOkA Třebíč, f. Okresní úřad Třebíč I, kart. 665, sčítání lidu 1921, Náměšť n. O. č. p. 115.

¹⁷⁹ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, informace OV NB Velká Bíteš ke správní věznici z 11. 9. 1950.

¹⁸⁰ SOkA Břeclav, f. Okresní úřad Mikulov, kart. 667, sčítání lidu 1921, Pohořelice č. p. 121.

¹⁸¹ Tamtéž, f. Archiv města Pohořelice, inv. č. 287, kart. 78, plán okresního soudu a věznice Pohořelice z roku 1899.

¹⁸² Hana PŘÍLESKÁ a kol., *Okresní archiv Brno-venkov se sídlem v Rajhradě – Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, in: Knižnice jižní Moravy, svazek 9., Brno 1983, s. 58; Pavel RUBEŠ, *Okresní národní výbor Rosice 1949-1960, průvodce po archivním fondu*, SOkA Brno-venkov, Rajhrad 2006.

Slavkov u Brna

Okresní soud sídlil v původně renesančním domě na Palackého náměstí 65.¹⁸³ Věznice stála samostatně ve dvoře budovy. Jednalo se o přízemní objekt, který sousedil s dvorky soukromých domů. Na počátku 50. let byla věznice ve špatném technickém stavu. Měla rovněž bezpečnostní nedostatky, problém představovalo především možnost dorozumívání se vězňů s okolím. To byl také hlavní důvod jejího uzavření roku 1948.

Uvnitř byly 4 cely s dřevěnými dveřmi opatřenými petlicemi. Kapacita objektu činila 14 osob a maximální nouzové obsazení dosahovalo k počtu 16 lidí. Elektrické osvětlení měl celý objekt, vytápění zajišťovala litinová kamna s přikládáním z chodby, hygienické zařízení sestávalo z umyvadel na celách a suchých záchodů. K objektu přiléhala i malý vycházkový dvorek. Chyběla však skladiště, přijímací kancelář i kuchyně a stravu vězňům vařila v soukromých prostorách manželka správce věznice, jímž byl do uzavření soudní zřízenec určený předsedou soudu.

O vězeňském dozoru jsou informace k roku 1921, kdy jím byl Václav Slabý. Stejně tak o stavu vězňů se mnoho zpráv nedochovalo. Je zřejmé, že v den, kdy v uvedeném roce proběhlo sčítání lidu, byly v celách dvě ženy.¹⁸⁴

V roce 1950 objekt vlastnil MNV Slavkov u Brna, ale spravoval ho okresní soud. Od roku byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a zůstala nadále v majetku místního MNV.¹⁸⁵

Svitavy

Okresní soud sídlil po roce 1850 v městské radnici na náměstí Míru 50 a věznice se nacházela ve sklepních prostorách.¹⁸⁶ Od roku 1946 byl soud umístěn v Budigově vile z konce 19. století. Věznice však zůstala beze změny a byla proto roku 1948 hodnocena jako nezpůsobilá k výkonu trestu. Okresní soud Svítavy proto využíval věznici okresního soudu Blansko.¹⁸⁷ Na počátku 50. let došlo ke změně a vězně převáželi do věznice okresního soudu Ústí nad Orlicí, která byla na tehdejší poměry moderně vybavená.¹⁸⁸

¹⁸³ Soud Slavkov u Brna, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 10. 9. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/soud-14919235>

¹⁸⁴ SOkA Vyškov, f. Okresní úřad Vyškov, balík č. 326, sčítání lidu 1921, Slavkov u Brna č. p. 65.

¹⁸⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Moravská Třebová ke správním věznicím z 14. 9. 1950.

¹⁸⁶ Stará radnice Svítavy, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 10. 9. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/radnice-stara-14127765>

¹⁸⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva okresní úřadovny StB Svítavy k věznicím StB z 31. 7. 1948.

¹⁸⁸ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Svítavy ke správním věznicím ze 14. 9. 1950.

Tišnov

Okresní soud sídlil po svém vzniku roku 1850 v nově upravené budově č. p. 22 na náměstí, kterou město koupilo od Josefa Petery.¹⁸⁹ Věznice, která byla na počátku 50. let 20. století charakterizována jako novostavba, se nacházela v zadním traktu objektu. V suterénu byly koupelny, sprchy, prádelna a ústavní kuchyně. Všechny cely měly elektrické osvětlení i splachovací toalety. Objekt obklopovaly dvory, z čehož jeden náležel k sousední škole. Vycházkový dvůr chránila zeď o výšce 5 až 7 metrů. Bezpečnostní situaci však narušovala možnost přístupu do věznice přes střechu školy. Na počátku 50. let sloužil justici i ONV Tišnov jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů. Situace se změnila roku 1951, kdy byla určena výhradně pro mladistvé z brněnského a jihlavského kraje a také pro mladistvé ve vazbě pro Státní prokuraturu Brno.¹⁹⁰

Ve dvou poschodích bylo počátkem 50. let 11 cel pro 26 osob.¹⁹¹ Do roku 1952 se ale situace změnila na 7 cel pro 22 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 38 lidí. Průměrné stavy ukazují, že tišnovský ústav patřil mezi hodně využívané okresní věznice, činil totiž 22 osob na den. K zaměstnávání mladistvých je k dispozici pouze informace o vykonávání výchovné práce na celách. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Roku 1952 sloužili v tišnovské věznici 4 dozorcí, velitel strm. Jaroslav Dusík, jeho zástupce strm. Jaroslav Štěrba, strážní služba připadla ml. strm. Štefanu Kolesarovi a ml. strm. Adolfu Huškovi. Velitel se věnoval především výchově mladistvých, zástupce řešil administrativní záležitosti, dozorcí sloužili na odděleních a v kuchyni a jeden zůstal na noc, přičemž prováděl 4x kontrolu cel. Kvůli velkému vytížení věznice byl vznesen požadavek o další 3 příslušníky SVS, tak aby přes den sloužilo 5 dozorců a přes noc 2.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, byl v užívání MNB i MNV Tišnov a ještě roku 1954 sloužil vězeňským účelům.¹⁹² V roce 1955 ho vybrali jako náhradní věznici a byl v něm dopravní inspektorát a kanceláře OO MV Tišnov.

Velká Bíteš

Okresní soud sídlil společně s berním úřadem v novorenesanční radnici na dnešním Masarykově náměstí 87. Věznice postavená po roce 1891 se nacházela ve dvoře objektu.¹⁹³ V přízemí objektu byly 2 cely obecní věznice, kuchyně, koupelny, záchod a místnost s dezinfikátorem. První patro využívala výhradně soudní věznice,

¹⁸⁹ Václav SEYFERT, *Čtení z kroniky města Tišnova – 5. díl*, in: Tišnovské noviny č. 6/2024, Tišnov 2024, s. 50.

¹⁹⁰ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovice, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

¹⁹¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Tišnov ke správní věznici z 5. 9. 1950.

¹⁹² SOkA Brno-venkov, f. Okresní soudní věznice Tišnov, rejstřík k vězeňskému protokolu z let 1952-1954, inv. č. 4, kart. 1.

¹⁹³ SOkA Žďár nad Sázavou, f. Archiv města Velká Bíteš, sign. C 14, č. 89, rozpočet na stavbu věznice z 11. 8. 1891.

jejímž účelům sloužilo 5 cel. Mezi věznicí a budovou soudu byl soudní dvůr a za věznicí se nacházel vycházkový dvůr. Služební byt soudního zřízence a dozorce vězňů byl v přízemí soudu.¹⁹⁴ Tuto funkci vykonával roku 1921 František Valach. Ke stavům vězňů se dochovala jen informace ze sčítacího operátu, která říká, že 16. února 1921 byl v obecní věznici jeden člověk a v soudní věznici také jen jeden vyšetřovanec (dobový termín pro výkon vazby).¹⁹⁵

Počátkem 50. let už věznicí nevyužívalo MS ani MNB a byla zařazena do kategorie „bez výhrad“. Tyto kroky navazovaly na zrušení okresního soudu nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto se poté objevila myšlenka o jejím opětovném uvedení do provozu, k čemuž ale nikdy nedošlo. Radnici nadále využívaly správní úřady města.

Vranov nad Dyjí

Soud ve Vranově nad Dyjí byl nejmenším okresním soudem na Moravě. Sídlil společně s věznicí v domě č. p. 15 na náměstí. Objekt zahrnoval i služební byt dozorce, kterým byl ve 20. letech 20. století Antonín Exner. K vytiženosti věznice je k dispozici jen informace z února 1921, kdy v ní byl umístěn jen jeden vězeň.¹⁹⁶

V letech 1938 až 1945 objekt využívala německá justiční správa jako Úřední soud (Amtsgericht). Soud zanikl roku 1945, kdy nedošlo k obnovení soudu na základě dekretu prezidenta republiky. Jeho obvod byl sloučen s obvodem okresního soudu Znojmo. Jeho zrušení ještě potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Vyškov

Jednoposchodová věznice postavená roku 1930 byla umístěna v jednom z křídel budovy okresního soudu (dnes Kašíkova 28) a měla dobré hodnocení po stránce bezpečnostní i z hlediska vnitřního vybavení. V suterénu se nacházely umývárny, kuchyně a skladiště. V přízemí 5 cel a prvním poschodí stejně tak. Vycházkový dvůr zajišťovala 6 metrů vysoká zeď s ostnatým drátem.

Do 10 cel bylo počátkem 50. let možné umístit 30 osob, maximální nouzové vytížení dosahovalo k počtu 60 lidí.¹⁹⁷ Do roku 1952 došlo ke změně na 28 vězňů za normální situace a 50 při nejvyšší možné zaplněnosti. Avšak průměrné denní stavy (2 osoby/den) ukazovaly jen nízké využití vyškovského ústavu. Všechny zaměstnávalo pletení košíků na celách pro Lidový průmysl Lipová. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Ve Vyškově sloužili dva příslušníci SVS, v létě 1952 to byl velitel strm. Josef Kučera a dozorce strm. Jaroslav Vlček. Denní zaměstnání za účasti obou uvedených začínalo v 6 hodin ráno. Velitel zajišťoval administrativu a jeho podřízený střežil

¹⁹⁴ Tamtéž, f. Archiv města Velká Bíteš, sign. C 14, č. 209, nedatované plány soudu a věznice.

¹⁹⁵ Tamtéž, f. Okresní úřad Velké Meziříčí, sčítání lidu 1921, Velká Bíteš 87.

¹⁹⁶ SOkA Znojmo, f. Okresní úřad Znojmo, sčítání lidu 1921, Vranov nad Dyjí č. p. 15.

¹⁹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV Vyškov ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

oddělení. Na polední přestávku se vystřídali. Na noc zůstal vždy jen jeden, který prováděl kontrolu cel. Druhý den však neměl volno. S ohledem na minimální vytížení bylo personální zajištění dostačující. Při plném vytížení věznice však měl být navýšen na 5.

Na počátku 50. let sloužil objekt jak potřebám justice, tak i ONV Vyškov jako správní věznice. V roce 1953 objekt převzalo MNB a roku 1955 jej po zařazení do kategorie „s výhradou“ užívalo OO MV Vyškov. Celý objekt slouží dodnes potřebám justice.

Znojmo

Původně věznice krajského soudu, který byl zrušen při reformě soudnictví v roce 1949 a změněn na okresní soud. Od 13. června téhož roku sloužila také jako správní věznice poté, kdy zrušili správní věznici v bývalé Zemské donucovací pracovně.¹⁹⁸ Nadto mělo StB Znojmo vyhrazeno 10 cel pro 15 osob, coby vyšetřovací věznici.¹⁹⁹

Objekt byl součástí justičního komplexu v dnešní Dyjské ulici 4. Měl moderní vybavení, elektrické osvětlení, ústřední topení i splachovací klosety. V suterénu se nacházely sklepy, skladiště, ústavní kuchyně s kapacitou 500 osob, koupelny, prádelna, kotelna a údržbářská dílna. Kromě toho také 5 služebních bytů. Obklopovaly ho vycházkové dvory společně s ústavní zahradou. Od okolního světa věznici oddělovala zeď vysoká 3 až 5 metrů. Měla dobré bezpečnostní hodnocení.

Roku 1952 sloužila věznice potřebám SVS jen z menší části, konkrétně využívala 11 cel v prvním patře a 20 cel v přízemí. Celé druhé poschodí (41 cel) a 30 cel v prvním poschodí sloužilo potřebám StB. V přízemí se nacházelo ještě 18 cel používaných SNB a PS.

Celková kapacita bývalé krajské věznice byla 192 osob a maximální nouzové vytížení činilo 406 lidí, k čemuž sloužilo 86 cel ve dvou poschodích. Zaměstnávání probíhalo jednak v celách, kde se vězni zabývali výrobou úpletů, za druhé pak odjížděli na venkovní pracoviště – 15 vězňů do kamenolomu Žerůtky (ONV Znojmo), 10 vězňů vykonávalo pomocné práce na stavbě stadionu (MNV Znojmo) a opomenout nelze ani justiční statek Chvalkovice. Podrobný soupis všech pracovišť dochovaný ve výroční zprávě za rok 1948 je zpracován v tabulce, která mimo jiné dobře ukazuje, na jaké práce bývali vězni uvnitř ústavu využíváni (viz tabulkové přílohy). Při nutnosti nemocničního ošetření vězně předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Ve znojemské věznici působilo 17 příslušníků SVS, z nich 7 bylo veleno do stráže – 1 na oddělení, 2 do pracovních čet mimo ústav, 1 na vycházkové dvory, 1 předvádění k soudu, 2 noční služba. Strážní služba trvala 9 hodin. Výjimku představovali dozorcí na noční, kteří měli 24hodinovou službu (měli přestávku 14,30 až 16,30). V noci se ještě střídali tak, že každý měl 6 hodin službu a 6 hodin

¹⁹⁸ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Znojmo ke správní věznici ze 7. 9. 1950.

¹⁹⁹ Tamtéž, kart. 32/2, dálnopis KV NB Brno k věznicím VB z 5. 12. 1951.

pohotovost. Poté následovalo volno. Dalších 5 příslušníků SVS vykonávalo dozorčí službu a 5 službu kancelářskou.

Personální obsazení bylo v situaci, kdy větší část objektu využívala StB, společně s SNB a PS, shledáno dostačující. Pokud by se však věznice vrátila celá potřebám vězeňství, plánovalo se navýšení personálního stavu na 35 příslušníků SVS.

V roce 1953 převzalo objekt MNB. Od roku 1955 sloužil potřebám OO MV Znojmo a byly v něm umístěny také sklady CO. Poté ji PS využívala jako středisko pro výuku kuchařů. Po roce 1990 byla budova předána do správy Veřejné bezpečnosti Jihomoravského kraje a uvažovalo se o jejím využití pro depozitáře Moravského zemského archivu.

Novodobá historie znojemského vězeňství se datuje od roku 1991, kdy tehdejší generální ředitel VS ČR navštívil město a podnítil znovuotevření věznice. Přípravné práce začaly ve druhé polovině roku 1994, vlastní obnova pak počátkem roku 1995. Ke kolaudaci zrekonstruovaného objektu došlo v roce 1996.²⁰⁰

Židlochovice

Okresní soud a berní úřad byl umístěn v domě č. p. 149 na náměstí Míru a věznice stála samostatně ve dvoře (dnes č. p. 150). Nová budova soudu byla postavena na místě starších objektů v letech 1909 až 1910 ve stylu historizující secese. Současně vznikla i nová věznice.²⁰¹

V přízemí věznice se nacházelo skladiště, kuchyně, přijímací kancelář a kasárenské ubytování. Cely pro vězně zabíraly první poschodí. Součástí objektu byla i ústavní zahrada, dvůr pro příslušníky SVS a vycházkový dvůr. Objekt obepínala zeď vysoká 4 metry s ostnatým drátem.

V 8 celách bylo roku 1949 místo pro 21 vězňů.²⁰² V roce 1952 došlo k navýšení na 22 osob, maximální možné vytížení činilo 40 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 (2 osoby/den) ukazovaly, že nešlo o nijak zvlášť vytížený ústav. K zaměstnávání sloužila práce na celách, kde zašivali pytle pro hospodářské družstvo Židlochovice. Při nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení fakultní nemocnice v Brně.

Roku 1921 byl soudním zřízencem a dozorcem vězňů Teodor Domes.²⁰³ V létě 1952 sloužili v židlochovické věznici dva příslušníci SVS, velitel strm. Jaroslav Hrnčířík a běžnou strážní službu vykonával strm. Václav Trčka. S ohledem na malou naplněnost věznice bylo personální zajištění dostačující. Při plném vytížení věznice však měl být navýšen na 5 – velitel zajišťující administrativu, 1 příslušník konající

²⁰⁰ Historie věznice Znojmo [online], [citováno 14. 10. 2020], <https://www.vscr.cz/veznice-znojmo/informacni-servis/historie/>

²⁰¹ Z historie Židlochovických domů: č. p. 149 [online], [citováno 26. 9. 2024], <https://www.zidlochovice.cz/redakce/index.php?xuser=348077073241915219&portal=2735&lanG=cs&clanek=276122&slozka=105262&xsekce=276048&preview=yes&verze=118570>

²⁰² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Brno k věznicím StB ze 7. 5. 1949.

²⁰³ SOkA Břeclav, f. Okresní úřad Hustopeče, kart. 802, sčítání lidu 1921, Židlochovice č. p. 150.

službu na odděleních a zajišťující předvádění k soudu, 2 příslušníci na noční službu s následujícím volnem 24 hodin.

Na počátku 50. let sloužil objekt jak potřebám justice, tak i ONV Židlochovice jako správní věznice.²⁰⁴ V roce 1953 převzalo objekt MNB a do roku 1955 jej využívalo k výkonu vazby.²⁰⁵ Poté v něm OO MV Židlochovice společně s ONV Židlochovice zřídilo sklad pro úschovu zajištěného majetku. Soudní budovu využívala justice až do počátku 60. let 20. století a od roku 1963 je sídlem polikliniky. Věznice byla její součástí a v polovině 70. let prošla zásadní rekonstrukcí.²⁰⁶

KS MV České Budějovice

Bechyně

Okresní soud sídlil v radnici č. p. 2 na náměstí T. G. Masaryka a věznice byla umístěna v bočním křídle objektu.²⁰⁷ Měla 3 klenuté cely pro 6 vězňů a maximální plánované vytížení bylo 9 vězněných osob. Zahrnovala také koupelnu s vanou (koupel 1x týdně), služební byt dozorce s vězeňskou kuchyní a knihovnu s 13 knihami (v roce 1929). Celkové roční stavy vězňů jsou k dispozici z 20. let 20. století: v roce 1926 to bylo 50 vězněných osob, v 1927 byl počet 48 vězněných osob a v roce 1928 se jednalo o 36 vězněných osob.²⁰⁸ Denní stavy se po celou dobu existence pohybovaly nejčastěji mezi 2 až 4 vězni s tím, že v zimních měsících to často bývalo více. Například 23. ledna 1897 i 8 vězňů.²⁰⁹

Soudním zřízcem a dozorcem byl ve 20. letech 20. století František Kocourek.²¹⁰ Po něm funkci vykonával Karel Sobíšek, přeložený v roce 1934 do Dolních Kralovic.²¹¹ Následoval Ladislav Adámek a roku 1938 převzal hlídání vězňů Jan Křivánek.²¹² Avšak technický stav věznice tehdy zcela nevyhovoval. Služební byt se skládal z obytné místnosti s malým oknem a vězeňské kuchyně, která neměla okno vůbec (v kuchyni se vyvařovalo prádlo pro vězně, což situaci ještě zhoršovalo). Jednalo se proto o temný vlhký prostor s malou možností větrání. Stejně

²⁰⁴ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Židlochovice ke správní věznici ze 6. 9. 1950.

²⁰⁵ SOkA Brno-venkov, f. Okresní soud Židlochovice, Rejstřík vyšetřovanců policejní vazby z let 1949-1955, inv. č. 9.

²⁰⁶ Z historie Židlochovických domů: č. p. 149 [online], [citováno 26. 9. 2024], <https://www.zidlochovice.cz/redakce/index.php?xuser=348077073241915219&portal=2735&lanG=cs&clanek=276122&slozka=105262&xsekce=276048&preview=yes&verze=118570>

²⁰⁷ Dům Bechyně, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 16. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-19739278>

²⁰⁸ SOkA Tábor, f. Okresní soud Bechyně, inv. č. 444, sign. 16, dotazník pro věznice okresních soudů z roku 1929.

²⁰⁹ Tamtéž, inv. 384, sig. 16, protokoly o prohlídkách věznice z 90. let 19. století.

²¹⁰ Tamtéž, f. Sčítání lidu 1921 Tábořsko, kart. 1, Bechyně č. p. 2.

²¹¹ SOkA Benešov, f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, informace o změně ve stavu zřízců Okresního soudu Dolní Kralovice z 2. 1. 1935.

²¹² SOkA Tábor, f. Okresní soud Bechyně, inv. 444, sig. 16, potvrzení o tom, že L. Adámek složil povinnou zkoušku ze služebního řádu a domácího řádu pro věznice okresních soudů z 12. 8. 1933; Tamtéž, úřední záznam o stavu věznice z 10. 12. 1938.

problémy vykazovaly i cely, kde se šířila plíseň. Jako neuspokojivý se jevil i malý vězeňský dvůr obehnaný zdí vysokou 2,40 m, kde se navíc skladovalo dřevo na vytápění věznice. Pozitivní hodnocení mělo jen funkční signalizační zařízení.²¹³

Vodu zajišťovala studna na dvoře soudu, se kterou se pojí specifický problém z konce 19. století. Tehdy ji využívali i lidé z okolí. Ti však pramen vyčerpávali víc, než bylo únosné. Pro vězně byl tak vody nedostatek. Tehdejší dozorce proto požadoval, aby přednosta okresního soudu omezil přístup veřejnosti jen na přesně vyhrazený čas.²¹⁴

Zda ve 40. letech došlo k nápravě popsané situace, studované prameny neuvádějí. Po květnu 1945 byla věznice přeplněna internovanými Němci i českými kolaboranty. Ke zrušení soudu s věznicí došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB. Budovu poté využívaly správní úřady města.

Český Krumlov

Věznice stála samostatně v rámci areálu okresního soudu (Linecká ulice 284) a sloužila potřebám justice a také jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených ONV Český Krumlov. Od roku 1948 měla ve věznici vyhrazeny dvě cely Pobočka oblastní úřadovny StB Český Krumlov – celu č. 2 pro 7 vězněných osob a celu č. 4 pro dvě ženy.²¹⁵ Uvažovalo se i o zřízení samostatného oddělení StB se 10 celami v prvním patře.²¹⁶ V roce 1949 je k dispozici i celkový počet vězněných osob uvězněných pro potřeby VO StB Český Krumlov – bylo to 98 vězňů.²¹⁷

Věznice byla moderním vězeňským objektem s veškerým potřebným příslušenstvím. Na celách měla elektrické osvětlení, splachovací toalety, vytápění kamny z chodeb, umyvadla, dřevěné celové dveře s patentními zámky a okna zabezpečovaly drátěné sítě (vyrobené ve Valdicích). Mimo to se v objektu nacházela koupelna s vanou zřízená roku 1950, přijímací kancelář a kuchyně se sporákem. Vyhovovala i po bezpečnostní stránce. Sousedila s bytovým domem vězeňských dozorců a soukromými zahradami. Základní inventář v roce 1952 sestával z 35 železných lůžek, 2 pryčů, 35 slamníků, 30 polštářů a 30 prostěradel.

Na počátku 50. let ale byly problémy s ubytováním dozorců, protože uvedený dům č.p. 69 byl pro potřeby SVS uvolněn až na konci roku 1950. Do té doby využívali dozorcí jako kasárenské ubytování volné cely, což působilo komplikace.²¹⁸

²¹³ Tamtéž, inv. 444, sig. 16, informace pro ministerstvo spravedlnosti z 30. 7. a 23. 8. 1940.

²¹⁴ Tamtéž, inv. 384, sig. 16, oznámení přednostovi okresního soudu z roku 1898.

²¹⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace Pobočky oblastní úřadovny StB Český Krumlov k věznici StB z 13. 8. 1948.

²¹⁶ Tamtéž, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva o věznicích StB z 22. 9. 1949.

²¹⁷ Tamtéž, nezpracováno, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v obvodu KV StB České Budějovice

²¹⁸ SOkA Český Krumlov, f. Věznice okresního soudu český Krumlov, neuspořádáno, kart. 1, žádost o uvolnění domu č. p. 69 z 28. 12. 1950.

Do 12 cel se normálně vešlo 35 vězňů s tím, že maximální nouzový stav objektu činil 50 vězňů. Průměrné denní vytížení věznice ale bývalo jen 7 vězněných osob. Vězni pracovali na celách, v papírnách Větrní, mlékárně, n. p., a Konopa Nové Spolí.²¹⁹ V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Ve věznici sloužil roku 1950 pouze vrch. strm. František Šáda, k němuž přibyl ještě stm. František Červenka. V červenci 1952 se nadále jednalo o dva příslušníky SVS. Velitelem strm. Rudolf Perman a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. František Vaněček. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²²⁰ V roce 1953 převzalo objekt MNB a od té doby byla věznice vedena jako OÚVV Český Krumlov. Roku 1955 ji zařadili do kategorie „s výhradou“ a předali KNV České Budějovice. Objekt dodnes využívá okresní soud v Českém Krumlově.

Horní Planá

Okresní soud a berní úřad sídlil od roku 1850 v domě č. p. 8., který patřil Františku Xaveru Stifterovi. Dvě vězeňské cely a služební byt soudního úředníka se nacházel v přízemí, čtyři kanceláře soudu, předsín a dvě kuchyně byly v prvním patře.²²¹ Roku 1854 se soud z provizorního umístění přestěhoval do prvního patra staré radnice č. p. 54, kde se nacházely také tři cely.²²² V přízemí byla ještě cela pro policejní postrk, obecní váha a obchod. Roku 1882 prošla budova rekonstrukcí a ve vězeňských celách opravili podlahy, okna a stropy.²²³

Pravděpodobně k poslednímu stěhování došlo roku 1896, kdy zprovoznili nový úřední dům č. p. 5. Okresní soud se dvěma vězeňskými celami poté sídlil v přízemí. Kromě toho se v budově nacházel berní úřad, spořitelna a pošta.²²⁴

Soud byl po odstoupení pohraničních území v roce 1938 převzat německou justicí a přeměněn na Úřední soud (Amtsgericht).²²⁵ Po skončení války nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho pravomoc převzal okresní soud sídlící v Českém Krumlově. Jeho zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Věznice však ještě krátce poté sloužila svému účelu. Uzavřeli ji nejpozději na počátku 50. let kvůli nevyhovujícím parametrům z hlediska zdravotního.²²⁶

²¹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici v Českém Krumlově z 6. 9. 1950

²²⁰ Tamtéž, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

²²¹ SOkA Český Krumlov, Archiv města Horní Planá, kart. č. 21.

²²² Tamtéž, Kronika č. 1, s. 135.

²²³ Tamtéž, kart. 21.

²²⁴ Tamtéž, Kronika č. 2, s. 104.

²²⁵ Tamtéž, f. Úřední soud Horní Planá, inventář fondu, s. 1-3.

²²⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

Hluboká nad Vltavou

Okresní soud s malou věznicí sídlil od roku 1850 v přízemí úředního domu správy schwarzenberského panství na náměstí Čsl. armády 26. První patro zabíraly služební byty úřednictva. Novogotická budova byla postavena v letech 1844 až 1845 na místě staršího hospodářského dvora podle projektu Franze Beera.²²⁷

K provozu věznice se dochovalo jen malé množství dokumentů. Soudním podúředníkem a dozorcem vězňů byl ve 20. letech 20. století Ferdinand Mrázek.²²⁸ Ze stručného inventáře datovaného k počátku roku 1949 plyne, že tehdy věznice mohla pojmut 6 až 11 vězňů, což je možné vyvodit z evidovaného počtu slamníků, postelí, ložního prádla a jídelního náčiní. Stejnou cestou se lze dopracovat k informaci, že v Hluboké nad Vltavou sloužil jeden příslušník SVS, jelikož dokument zmiňuje pouze jednu pistoli s koženým pouzdrem a 15 náboji.²²⁹ Krátce po vzniku uvedeného inventáře došlo 1. února 1949 ke zrušení okresního soudu i věznice na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Chvalšiny

Okresní soud sídlil v bývalé radnici č. p. 124, která byla přestavěna pro potřeby justice. Věznice se nacházela v zadním traktu budovy. V plánech na stavbu okresního soudu, které vznikly ještě před úpravami radnice, jsou zmíněny čtyři cely. Nelze však doložit, zda uvedený počet cel dodrželi i po zřízení okresního soudu v červnu 1850.²³⁰ Součástí byl i služební byt soudního sluhy a dozorce vězňů, kterým byl roku 1921 Gustav Ferbs.²³¹

Soud byl po odstoupení pohraničních území převzat německou justicí a přeměněn na Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1945 nedošlo k obnovení provozu na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a to z důvodu nevyhovujících zdravotních podmínek.²³² Justiční správu nad jeho obvodem převzal okresní soud Český Krumlov. Uvedené zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Poté chátrající budovu využívaly Státní statky Kájov jako sklad obilí a náradí. Památková hodnota objektu začala být více reflektována až roku 1988, kdy odbor kultury ONV Český Krumlov žádal MNV Chvalšiny o zastavení neodborných stavebních zásahů.²³³

²²⁷ Daniel KOVÁŘ, *Hluboká nad Vltavou v proměnách staletí*, České Budějovice 2012.

²²⁸ SOKA České Budějovice, f. Okresní úřad České Budějovice I, inv. č. 2963, sign. Hl. 4, fascikl 279. sčítání lidu 1921, Hluboká nad Vltavou, sčítací obvod I, č. p. 26.

²²⁹ Tamtéž, f. Věznice okresního soudu Týn nad Vltavou, neuspořádáno, hlavní inventární kniha věznice z roku 1949, vložený list inventáře věznice okresního soudu Hluboká nad Vltavou z 18. 1. 1949.

²³⁰ SOKA Český Krumlov, f. Archiv města Chvalšiny, Kronika 1724-1938, s. 73, kart. č. 62.

²³¹ Tamtéž, f. Okresní úřad Český Krumlov, ukl. j. 4, sčítání lidu 1921, Chvalšiny č. p. 124.

²³² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²³³ SOKA Český Krumlov, f. Místní národní výbor Chvalšiny, kart. č. 27.

Jindřichův Hradec

Okresní soud s věznicí sídlil od roku 1853 ve vdovském sídle sv. Kateřiny ležícím severně od centra města a sousedil se stanicí SNB (Klásterská ulice 123). Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²³⁴ Kromě toho ji využíval ONV Jindřichův Hradec k výkonu krátkodobých trestů. Kupříkladu roku 1949 se jednalo o 30 vězněných osob zajištěných v rámci přestupkového řízení.²³⁵ Nadto objekt sloužil potřebám VO StB Jindřichův Hradec jako vyšetřovací vazba. Ve zmíněném roce do věznice dodalo 15 vězňů.²³⁶

Objekt tehdy považovali za moderní a vyhovující po všech stránkách. Na celách bylo elektrické osvětlení i ústřední topení, okna zajišťovaly mříže. Věznice zahrnovala také koupelnu, kuchyni, dva služební byty, přijímací kancelář, vycházkový dvůr i sklady. Při prověrce stavu byly vyzvednuty zejména její bezpečnostní parametry jako snadno ubránitelného objektu. V prvních poválečných letech však situace vypadala méně ideálně. Kupříkladu roku 1946 ministerstvo spravedlnosti kritizovalo nedostačující výkon služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.²³⁷

Roku 1952 bylo uvnitř 11 cel, do kterých se za normální situace vešlo 35 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 50 vězňů, což znamenalo změnu oproti počátku 50. let, kdy sestávala s 15 cel pro 40 vězněných osob a nouzově i pro 60 vězňů.²³⁸ Průměrné denní stavy však dosahovaly počtu pouze 16 vězněných osob. Zaměstnávání je specifikováno jen jako domácí práce na celách a v dílně. Při nutnosti hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Roku 1921 byl dozorcem a soudním vykonavatelem Emilián Děkanovský.²³⁹ V létě 1952 sloužili ve věznicí tři příslušníci SVS. Velitelem byl ml. strm. Ludvík Chvátal, běžnou strážní službu vykonávali strm. Jaroslav Zachyta a ml. strm. Jindřich Sláma. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“. V té době jej nadále spravovala justice a využívalo ho OO MV Jindřichův Hradec jako ubytovnu. Roku 1957 věznici převzal ONV Jindřichův Hradec a počítalo se s adaptací pro potřeby Červeného kříže

²³⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

²³⁵ Tamtéž, poznatky o správních věznicích v okrese Jindřichův Hradec ze 7. 9. 1950.

²³⁶ Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v obvodu KV StB České Budějovice.

²³⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

²³⁸ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke správním věznicím v okrese Jindřichův Hradec ze 7. 9. 1950.

²³⁹ SOkA Jindřichův Hradec, f. Okresní úřad Jindřichův Hradec I, inv. č. 2394, kart. 979, sčítání lidu 1921, Jindřichův Hradec II, č. p. 123.

a Svazarmu. V 70. letech objekt využívalo učiliště a internát. V bývalém vdovském sídle je dnes opět okresní soud.²⁴⁰

Kaplice

Věznice tvořila celek s okresním soudem sídlícím v radnici na náměstí (č. p. 70) a byla umístěna v zadním traktu. Sloužila potřebám justice i ONV Kaplice, který ji využíval jako správní věznici. Nadto StB v roce 1949 uvažovala o vyhrazení několika cel či zřízení zvláštního oddělení, ale objekt byl shledán jako nevyhovující pro tyto účely.²⁴¹ Přesto roku 1950 se uvnitř nacházela i vyšetřovací vazba VO StB Kaplice s tím, že zpočátku umísťovali zatčené do cel společně s ostatními vězni, což VO SVS České Budějovice v prosinci uvedeného roku zakázalo.²⁴²

Přízemí objektu zahrnovalo kuchyni, přijímací kancelář a kasárenské ubytování pro dozorce. V prvním patře se nacházely vězeňské cely s tím, že v jedné z nich zřídili koupelnu a prádelnu.²⁴³ Bezpečnost zajišťovaly dřevěné oplechované dveře a mříže v oknech. Služební byt velitele stanice se nacházel přibližně 50 metrů od věznice. Roku 1952 patřil celý objekt MNV Kaplice a jeho vězeňská část byla charakterizována jako málo vhodný objekt jak po stránce bezpečnostní, tak i z hlediska vnitřního uspořádání.

Do 4 případně 5 cel se normálně vešlo 20 vězňů s tím, že maximální nouzový stav roku 1952 činil 30 vězňů. Průměrné vytížení věznice ale bývalo jen 3 vězni na den. Kupříkladu 16. února 1921 to byl 1 vězeň. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Roku 1921 zastával funkci soudního vykonavatele a dozorce Antonín Matras.²⁴⁴ V červenci 1952 sloužili v Kaplici 2 příslušníci SVS. Velitelem byl ml. strm. František Levý a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Josef Plza. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²⁴⁵ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Od roku 1954 byl však již kategorií „bez výhrad“ a vrátili ho MNV Kaplice. Poté sloužil správním úřadům města.

²⁴⁰ Františkánský klášter s vdovským sídlem a kostelem sv. Kateřiny v Jindřichově Hradci, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 13. 9. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/frantiskansky-klaster-s-vdovskym-sidlem-a-kostelem-sv-kateriny-695158>

²⁴¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

²⁴² SOkA Český Krumlov, f. Věznice okresního soudu Kaplice, neuspořádáno, kart. č. 1, nařízení VO SVS České Budějovice z 6. 12. 1950.

²⁴³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kaplice ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

²⁴⁴ SOkA Český Krumlov, f. Okresní úřad Kaplice, kart. 7, sčítání lidu 1921, Kaplice č. p. 70.

²⁴⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

Lišov

Okresní soud s věznicí sídlil od roku 1850 ve staré radnici na náměstí (třída 5. května 1). Obec budovu předala justici ke stálému užívání poté, co roku 1848 zakoupila sousední dům a přemístila do něj všechny kanceláře. Dozorcem vězňů a soudním sluhou byl roku 1921 Josef Hořejší. K vytíženosti věznice se dochoval údaj k 15. únoru 1921, kde se uvnitř nacházel pouze 1 vězeň.²⁴⁶

Ke zrušení okresního soudu s věznicí došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Roku 1951 shledaly bezpečnostní složky starou soudní věznici jako „neupotřebitelnou“. Pro případné znovuzprovoznění bylo totiž podle zprávy adresované KV StB Praha nutné provést rozsáhlé stavební úpravy, k čemuž nikdy nedošlo, a proto zůstala budova mimo provoz.²⁴⁷ Objekt byl následně přebudován na byty.²⁴⁸

Lomnice nad Lužnicí

Věznice, služební byt dozorce a skladiště zabíralo přízemí zadního traktu budovy č. p. 130 na náměstí, kterou využíval okresní soud. V prvním patře nad věznicí byla místnost určená pro pozemkové knihy. Dům byl od poloviny 19. století dlouhodobě zapůjčen justici k užívání. Od 20. let 20. století ale místnosti v přízemí vpravo od vchodu využívala i pošta. Později přibýly i další dvě místnosti v zadní části hlavní budovy.²⁴⁹ Ve věznici bylo původně 5 cel s kapacitou 15 vězněných osob. Funkci dozorce a soudního sluhy zastával roku 1921 Antonín Mach a 17. února uvedeného roku se v celách nacházelo 5 vězněných osob.²⁵⁰ V červnu 1946 měla kapacitu 8 vězňů, ale aktuálně se v ní nacházel jen jeden vězeň.²⁵¹ Vězeňského dozorce mohl po polovině 40. let 20. století zastupovat druhý soudní zřízenec.

Okresní soud byl zrušen v roce 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., a objekt měl převzít MNV Lomnice nad Lužnicí s výjimkou věznice. Není však zřejmé, kdy byla uzavřena. Počátkem 50. let už ji nevyužívalo MS ani MNB.²⁵² Zrušení okresního soudu a věznice doprovázel

²⁴⁶ SOkA České Budějovice, f. Okresní úřad České Budějovice I, inv. č. 3000, sign. Li, fascikl 294, sčítání lidu 1921, Lišov č. p. 1.

²⁴⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁴⁸ D. KOVÁŘ, *Lišov 1334-2004*, Lišov 2004, s. 125.

²⁴⁹ Helena ADAMCOVÁ, *Závěrečná etapa soudní správy v Lomnici nad Lužnicí po roce 1949*, in: Lomnické listy, č. 6/2018, roč. XVIII, Lomnice nad Lužnicí 2018, s. 3.

²⁵⁰ SOkA Jindřichův Hradec, f. Archiv města Lomnice nad Lužnicí, kart. 1703, sčítání lidu 1921, Lomnice nad Lužnicí č. p. 130.

²⁵¹ Tamtéž, f. ONV Třeboň, inv. č. 272, sign. 2/46, kart. 125, informace o poměrech v soudních věznicích ze 17. 6. 1946.

²⁵² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

spor mezi justicí a MNV Lomnice nad Lužnicí o užívání budovy, který nakonec vyhrál národní výbor, do jehož správy poté spadala i bývalá vězeňská část.²⁵³

Milevsko

Okresní soud s věznicí sídlil od poloviny 19. století v budově staré radnice na náměstí E. Beneše 1. Nacházelo se v ní 10 cel pro 30 vězněných osob. Kromě SVS ji využíval i ONV Milevsko jako správní věznici k výkonu krátkodobých trestů.²⁵⁴ Mimo to se uvnitř objektu nacházela kancelář, kuchyně, skladiště. Soudním sluhou a dozorcem vězňů byl roku 1921 Josef Holobrada. Ze 16. února téhož roku se dochovala také informace ke stavu vězňů. V celách milevské věznice se tehdy nacházelo 5 vězněných osob.²⁵⁵

V únoru roku 1951 proběhly rekonstrukční práce za účelem zvýšení bezpečnosti objektu. Došlo proto k navýšení zdi a jejímu zajištění ostnatým drátem. Okna vedoucí do dvora nově byla zajištěna mřížemi a byl odstraněn hromosvod. Za vchodový katr vestavěli nové dveře, vchod opatřili kukátkem, zmodernizovali osvětlení, zřídili zvonek do bytu velitele a domácí telefon. Jako rizikové se jevílo i okno vedoucí z chodby věznice do průjezdu sousedního hostince, pročez jej zazdili. Vězně měl také nově hlídat vycvičený služební pes.²⁵⁶

Ačkoliv měla poté věznice dobré hodnocení z hlediska technického stavu,²⁵⁷ bylo při kontrole v červnu 1951 zjištěno několik zásadních nedostatků – nezajištěné okapové roury proti útěku na vycházkovém dvoře, absence neprůhledných skel v několika celách a nedostatečné zajištění vchodového katra.²⁵⁸ O odstranění těchto problémů prameny mlčí, ale justiční správa s objektem i nadále počítala a zařadila ho do seznamu objektů, které sloužily k výkonu vazby.²⁵⁹

I přes to Velitelství SVS v červenci 1951 rozhodlo o dočasném uzavření objektu každoročně od 1. května do 30. října s tím, že vězně převezme věznice v Táboře.²⁶⁰ V zimním období se měli vrátit do Milevska. Hned na konci října uvedeného roku nedošlo k jejímu znovuotevření a v prosinci prodloužili přerušení provozu do 31. března 1952. Výjimku představovala jen neočekávaná potřeba

²⁵³ H. ADAMCOVÁ, citovaná práce.

²⁵⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Milevsko ke správní věznici z 9. 9. 1950.

²⁵⁵ SOkA Písek, f. Okresní úřad Milevsko, inv. č. 1337, fascikl 180, sčítání lidu 1921, Milevsko, I. sčítací obvod, č. p. 1.

²⁵⁶ Tamtéž, f. Velitelství stanice SVS Milevsko, sign. IIB/2, kart. 1, hlášení o bezpečnostních úpravách ve věznici Milevsko z 9. 2. 1951.

²⁵⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁵⁸ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva o prohlídce věznice z 13. 6. 1951.

²⁵⁹ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

²⁶⁰ SOkA Písek, f. Okresní prokuratura Milevsko, inv. č. 84, sign. Spr. 12/51, kart. 9, informace krajské prokuratury České Budějovice z 30. 7. 1951.

funkční věznice v Milevsku.²⁶¹ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Přesto ho roku 1954 zařadili do kategorie „bez výhrad“ a předali do užívání MNV Milevsko.

Mirovice

Okresní soud sídlil od roku 1850 v domě č. p. 7 (na jeho místě je dnes prodejna jednoty).²⁶² Jednalo se však pouze o provizorní řešení a obec se zavázala vystavět pro potřeby justice novou dvoupatrovou budovu. Byl proto zakoupen polorozbořený dům č. p. 37 na dnešním Masarykově náměstí a na jeho místě vznikl nový okresní soud.²⁶³ Stavbu ale doprovázely finanční problémy, takže městská rada záhy žádala o možnost vystavět pouze jednopatrový dům. I přes souhlas okresního úřadu v Písku nakonec trvala stavba až do roku 1862, kdy dům převzaly úřady. Po celou dobu navíc okresní soud urgoval akutní potřebu nového objektu.²⁶⁴

Justičním orgánům vznikly kvůli zmenšení rozsahu soudní budovy prostorové problémy. Obec proto musela začít v polovině 50. let 19. století stavět další dům (dnes č. p. 38) na náměstí, kde měla být věznice, byt přednosta soudu a po roce 1855 také nově zřízený okresní úřad.²⁶⁵ I druhou stavbu doprovázela řada komplikací s financemi, takže ji dokončili až roku 1872.²⁶⁶ Přes veškeré peripetie spojené se stavbou obou domů byl nakonec okresní soud spokojen. Kanceláře se nacházely v č. p. 37 a část domu č. p. 38 využíval jako věznici. Ve zbytku objektu sídlila nová radnice města.

Podrobnější informace k vnitřnímu uspořádání věznice pocházejí ze 40. let 20. století. V přízemí domu č. p. 38 se nacházely 4 vězeňské cely, služební byt dozorce, komora a 4 kanceláře městského úřadu. V prvním patře byla mirovická radnice.²⁶⁷ Kromě toho se ještě v přízemí domu č. p. 37 nacházelo vězeňské skladiště s odhmyzovacím přístrojem.²⁶⁸

Celkové hodnocení věznice nebylo ve 40. letech 20. století dobré. Justiční orgány ji považovaly za zastaralou a nevhodnou z hlediska bezpečnosti i hygieny. Nevyhovovalo elektrické vedení umístěné přímo na zdi, chodba s celami byla velmi frekventovaná a okna cel vedla do dvora využívaného obcí. Také předvádění vězňů před soud představovalo riziko. Dozorce je vedl buď přímo přes náměstí nebo veřejným radničním dvorem do soudního dvora.

²⁶¹ Tamtéž, inv. č. 84, sign. Spr. 12/51, kart. 9, informace krajské prokuratury České Budějovice z 21. 12. 1951.

²⁶² Tamtéž, kartotéka 4 – Jan Toman, lístek Soud okresní – zřízení.

²⁶³ Jan TOMAN, *Dějiny města Mirovic, I. díl – stavební vývoj, obyvatelstvo a dějiny domů*, Mirovice 1948, s. 204.

²⁶⁴ SOkA Písek, kartotéka 4 – Jan Toman, lístek Dům čís. 37; lístek Dům čís. 37, soud.

²⁶⁵ J. TOMAN, citované dílo, s. 207.

²⁶⁶ SOkA Písek, kartotéka 4 – Jan Toman, lístek Dům č. 38 – radnice.

²⁶⁷ Tamtéž, f. Okresní soud Mirovice, presidiální spisy 1924-1949, sign. Pres., kart. 6, nákres polohy soudních kanceláří a věznice v Mirovicích z roku 1940.

²⁶⁸ Tamtéž, kart. 9, půdorys přízemí okresního soudu v Mirovicích z roku 1945.

Roku 1947 proto vznikl plán na výstavbu nové věznice v soudním dvoře na místě skladu hasičských potřeb. Ačkoliv by tento krok odstranil popsané nedostatky a přednosta soudu ho velmi doporučoval, nedošlo nikdy k jeho uskutečnění.²⁶⁹

Stavy vězňů jsou velmi dobře zachyceny z konce 30. let 20. století. Za rok 1937 to bylo 281 vězňů a v roce 1938 věznili 125 vězněných osob. Prameny umožňují i podrobnější vhled: prosinec 1937 – 12 vězněných osob, leden 1938 – 21 vězněných osob, prosinec 1938 – 5 vězněných osob, leden 1939 – 20 vězněných osob. Ve stejném období probíhalo jednou za 2 týdny vyučování náboženství, stejně tak běžná výuka probíhala vždy 2 hodiny jednou za 14 dní. Na zdravotní stav vězňů dohlížel místní obvodní lékař, který v letech 1937 a 1938 věznici navštívil kvůli nutnému ošetření celkem pětkrát.²⁷⁰

Jméno vězeňského dozorce je známé z doby druhé světové války, kdy jím byl Antonín Junek a od roku 1945 Karel Melichar. S jeho jménem je spojena také mimořádná událost, kdy v sebeobraně služební zbraní postřelil vězně Waltera Bacha. Dotyčný nejprve přerazil dřevěný obušek pomocného zřízence Vojtěcha Šmatláka a vzápětí židlí napadl K. Melichara. Ten v kritické situaci vypálil a zasáhl útočníka do boku, čímž jej zneškodnil.²⁷¹

Ke zrušení soudu došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Do roku 1952 pokračoval soud jako pobočka píseckého okresního soudu, později v domě č. p. 37 sídlila mateřská škola. V letech 1972 až 2000 sloužil objekt jako sídlo píseckého okresního archivu.²⁷² Budovu č. p. 38 využívaly nadále správní úřady města.

Netolice

Věznice spolu s okresním soudem sídlila od roku 1869 v nové radnici, která byla postavena na Mírovém Náměstí 208.²⁷³ Nacházela se v zadním traktu objektu a měla 4 cely pro 24 vězněných osob. Dozorcem vězňů a soudním sluhou byl roku 1921 Josef Joza a k témuž dni se ve věznici nacházelo 5 vězňů.²⁷⁴

Ukončení jejího provozu souviselo se zrušením okresního soudu v Netolicích v roce 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto se roku 1951 objevovaly úvahy o adaptaci, jelikož vyžadovala jen malé stavební úpravy.

²⁶⁹ Tamtéž, návrh na přestavbu okresního soudu a vybudování nové věznice v Mirovicích z 8. 4. 1947.

²⁷⁰ Tamtéž, kart. 5, informace o stavech vězňů z 19. 2. 1939.

²⁷¹ Tamtéž, kart. 6, hlášení oděvních nároků soudních zřízenců ze 17. 6. 1941; tamtéž, kart. 7, seznam hlášení služebních bytů v soudní budově v Mirovicích ze 14. 12. 1944; tamtéž, kart. 9, Protokol z 30. 4. 1948.

²⁷² Luboš PROMMER, *70 let Okresního archivu v Písku* [online], [citováno 9. 7. 2025], <https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/pisek/soka-pisek-novinky/1004-70-let-okresniho-archivu-v-pisku-2>

²⁷³ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku/4. díl*, Praha 2001.

²⁷⁴ SOkA Prachatice, f. Okresní úřad Prachatice, inv. č. 2854, ukl. č. 187, sčítání lidu 1921, Netolice č.p. 208.

Avšak k jejímu znovuotevření nikdy nedošlo a zůstala ve správě MNV Netolice.²⁷⁵ Objekt od té doby sloužil jen městským úřadům.

Nová Bystřice

Okresní soud sídlil od roku 1850 v renesanční městské radnici, která stála na nároží Mírového náměstí a Vídeňské ulice (č. p. 59). Věznice č. p. 60 byla ve dvorním přístavku. Počet cel není zřejmý, objevují se údaje o tom, že byly 1 až 4 cely. S tím koresponduje zpráva z doby zřízení okresního soudu v roce 1850, kdy věznice sestávala ze 4 cel. Soudním vykonavatelem a dozorcem vězňů byl roku 1921 František Laudon. K obsazenosti věznice je možné konstatovat, že 15. února uvedeného roku se v ní nacházel pouze jeden člověk.²⁷⁶

Po roce 1938 se okresní soud stal sídlem německého Úředního soudu a v roce 1945 nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci převzal okresní soud Jindřichův Hradec. Následně tento krok potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Věznice zůstala mimo provoz jako poškozená a v roce 1951 už ji nevyužívalo MS ani MNB.²⁷⁷

Nové Hradky

Soud s věznicí sídlil v budově starého špitálu ze 16. století v dnešní Husově ulici 78. Vězeňská část zahrnovala 4 cely a služební byt dozorce. Z hlavní inventární knihy věznice lze na základě počtu postelí, slamníků a dalšího vybavení zjistit, že ve 30. letech 20. století do ní mohlo být umístěno přibližně 10 až 12 vězňů, což koresponduje s uvedeným množstvím cel.²⁷⁸ Kromě toho byla v objektu také četnická stanice. Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem vězňů Gustav Bárta, který 17. února uvedeného roku dohlížel na 4 vězně umístěné v celách novohradské věznice.²⁷⁹

Věznice s největší pravděpodobností zanikla roku 1945, kdy nedošlo k obnovení okresního soudu dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho pravomoci byly předány okresnímu soudu v Trhových Svinech. Zrušení znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. To dokládají i novější prameny z nichž plyne, že věznici roku 1953 nevyužívalo MS ani MNB.

²⁷⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁷⁶ SOkA Jindřichův Hradec, f. Okresní úřad Jindřichův Hradec I, inv. č. 2419, kart. 1010, sčítání lidu 1921, Nová Bystřice č. p. 59.

²⁷⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁷⁸ SOkA České Budějovice, f. Okresní soud Nové Hradky, hlavní inventární kniha věznice z roku 1930, inv. č. 242, kn. č. 211.

²⁷⁹ Tamtéž, Sbírka sčítání lidu 1921 Novohradsko, inv. č. 2, fascikl 10, Nové Hradky č. p. 78.

Písek

Do roku 1949 věznice Krajského soudu v Písku byla součástí justičního komplexu, stojícího přímo na Velkém náměstí 17, zabírala však boční a zadní trakt obrácený k řece. V době hodnocení na počátku 50. let 20. století vyhovovala po všech stránkách, navíc zahrnovala dva služební byty (další dva měly být ještě zřízeny), dílny, kanceláře i knihovnu. V roce 1954 bylo upozorňováno na to, že vězeňský dvůr by mohl být využit k pěstování zeleniny pro ústavní kuchyni.²⁸⁰ Náčelník KONZ České Budějovice tomuto tématu dokonce věnoval samostatné nařízení v závěru kontroly provedené v červenci 1954. Není však zřejmé, jestli k tomu bylo do zrušení věznice přikročeno.

Objekt užívala justice a od srpna 1948 měla Oblastní úřadovna StB Písek vyhrazeno 6 cel a 1 výslechovou místnost ve třetím poschodí.²⁸¹ V roce 1949 došlo k přesunu oddělení StB do druhého poschodí, kde bylo k dispozici 8 cel a v případě potřeby by znovu převzala i celé třetí poschodí.²⁸² Tato situace plynula z potřeby většího počtu cel, protože VO StB Písek v uvedeném roce do věznice odeslalo 174 zatčených.²⁸³

Současně objekt sloužil i ONV Písek jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených správními úřady. S ohledem na velikost objektu bývalé krajské soudní věznice v první polovině 50. let sloužila i potřebám dalších okresních soudů v regionu, které měly menší věznice, kde nebyval dostatek místa pro vyšetřované či odsouzené.²⁸⁴

Ve věznici bylo ve dvou poschodích 30 cel pro 112 vězňů a maximální stav mohl být až 200 vězněných osob. Průměrné denní stavy ale činily roku 1952 jen 64 vězňů. Po převodu vězeňství do pravomoci MNB došlo k navýšení stavu vězněných za normální situace na 142 vězňů.²⁸⁵ V rámci zaměstnávání posílali pracovní čety na státní statek Vráž severně od města a na výstavbu bytových jednotek v Písku. Při nutnosti hospitalizace vězněné osoby předávali do nemocnice v Písku, složitější zdravotní problémy řešila veřejná nemocnice v Českých Budějovicích.

Ve věznici sloužilo 14 příslušníků SVS, jejichž jmenný přehled je zpracován v samostatné tabulce připojené níže (viz tabulkové přílohy). Rozpis služeb není k dispozici.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Do roku 1954 nesla označení ÚNZ Písek a v letech 1954 až 1955 existovala pod názvem Věznice č. 2 Písek. Roku 1955 byla věznice zrušena a začala sloužit potřebám okresního archivu,

²⁸⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/3, zápis o hospodářské kontrole ve věznicích Písek, České Budějovice a Tábor konané 22. až 26. 7. 1954.

²⁸¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva Oblastní úřadovny StB Písek k věznici StB ze 7. 8. 1948.

²⁸² Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

²⁸³ Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v obvodu KV StB České Budějovice.

²⁸⁴ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Písek ke správní věznici ze 7. 9. 1950.

²⁸⁵ Tamtéž, kart. 25/3, zápis o hospodářské kontrole ve věznicích Písek, České Budějovice a Tábor konané 22. až 26. 7. 1954.

který v jejích zdech fungoval až do roku 1985.²⁸⁶ Objekt dodnes využívá okresní soud.

Prachatice

Okresní soud sídlil ve staré radnici na náměstí. Věznice s ním tvořila celek a zabírala jeho zadní trakt (Horní ulice 164). Již v roce 1952 však byla památkově chráněna, což nesouznělo s potřebami justice. Přesto sloužila nejen soudu, ale od srpna 1948 měla Oblastní úřadovna StB Prachatice vyhrazeno 7 cel pro 26 vězňů v druhém poschodí objektu.²⁸⁷ V roce 1949 pak počet vyšetřovaných StB jasně převyšoval ostatní zatčené, konkrétně se jednalo o 464 vězněných osob (k tomu ještě nutno připočíst 113 vězňů umístěných do okresní věznice ve Vimperku). VO StB Prachatice se tak stalo nejaktivnějším oddílem v republice.²⁸⁸ To samozřejmě vyžadovalo dostatečně uvědomělé dozorce. V Prachaticích však StB byla s jejich přístupem plně spokojena, jelikož ochotně vycházeli vstříc všem požadavkům.²⁸⁹

Současně věznice sloužila také ONV Prachatice k výkonu trestů uložených v rámci trestního práva správního. Jednalo se o prostornou budovu, která z bezpečnostního hlediska vyhovovala a zahrnovala dva služební byty, dvě kanceláře i dvě skladiště. Nedostatkem byla absence splachovacích toalet, s čímž souvisela nutnost použití záchodových věder.²⁹⁰

Počet cel i plánované stavy se měnily. Roku 1951 věznice zahrnovala 11 cel pro 66 vězňů,²⁹¹ kdežto v roce 1952 ty bylo 18 cel, do kterých se za normální situace vešlo 25 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 55 vězňů. Průměrné denní stavy nedosahovaly uvedených čísel a činily 12 vězněných osob. Vězni vykonávali především domácí práce na celách. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Funkci soudního sluhu a dozorce vězňů zastával roku 1921 Karl Viertl.²⁹² V červenci 1952 hlídali v Prachaticích tři příslušníci SVS. Ve funkci velitele št. strm. František Luzum a běžnou strážní službu vykonávali ml. strm. Vlastimil Šínákl spolu s ml. strm. Josefem Žákem. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

²⁸⁶ SOA Třeboň, Historie archivu Písek [online], [citováno 12. 5. 2020],

<https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/pisek/soka-pisek-uvod/130-historie-archivu>

²⁸⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva Oblastní úřadovny StB Prachatice k věznicím StB z 8. 8. 1948.

²⁸⁸ Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v obvodu KV StB České Budějovice.

²⁸⁹ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení k věznicím StB z 22. 9. 1949.

²⁹⁰ Tamtéž, kart. 32/1, poznatky ke správní věznici ze 6. 9. 1950.

²⁹¹ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁹² SOkA Prachatice, f. Okresní úřad Prachatice I, inv. č. 2876, fascikl 210, sčítání lidu 1921, Prachatice č. p. 164.

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²⁹³ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a propůjčili výkupnímu podniku na sušení obilí.

Soběslav

Věznice byla součástí starého městského soudu, který sídlil v radnici na náměstí Republiky 1. Cely zabíraly přízemí jednoho křídla a ve sledované době sloužil objekt jak potřebám justice, tak i ONV Soběslav jako správní věznice.²⁹⁴ Společně s Třeboní patřila k nejnevhodnějším vězeňským objektům v regionu VO SVS České Budějovice. V soudní budově se kromě věznice nalézal i byt velitele, kancelář a skladiště.

Počet cel se v 50. letech měnil. Roku 1951 věznice zahrnovala 4 místnosti pro vězně,²⁹⁵ kdežto o rok později 5 cel pro 8 vězňů s tím, že maximální kapacita činila 16 vězněných osob. Průměrný denní stav ale dosahoval jen 3 vězně, což korespondovalo se starším obdobím. Kupříkladu 18. února 1921 byl ve věznici jeden člověk. Zaměstnávání spočívalo v domácí práci v pracovně i na celách. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem vězňů František Hamáček.²⁹⁶ V létě 1952 zajišťovali dozor dva příslušníci SVS, a to velitel št. strm. Jiří Fořt a běžnou strážní službu vykonával strm. Karel Dvořák. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²⁹⁷ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Od roku 1954 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a byl předán MNV Soběslav.

Strakonice

Věznice tvořila součást justičního komplexu a byla jedním křídlem spojena se soudní budovou (dnes Smetanova ulice 455). Ve zvláštní části objektu byly také služební byty pro dozorce. Roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.²⁹⁸ O jejích bezpečnostních parametrech v první polovině 50. let nejsou k dispozici dostačující informace, ale s ohledem na rok jejího uzavření (uvedený níže) lze předpokládat, že objekt patřil mezi nejzajištěnější okresní věznice.

²⁹³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

²⁹⁴ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Soběslav ke správní věznici z 5. 9. 1950.

²⁹⁵ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

²⁹⁶ SOkA Tábor, f. Sčítání lidu 1921 Tábořsko, inv. č. 105, karton 38, Soběslav I, č. p. 1.

²⁹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

²⁹⁸ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

Přesto roku 1946 došlo k většímu množství útěků, což kritizovalo i ministerstvo spravedlnosti.²⁹⁹

Ve věznici bylo celkem 11 cel pro 30 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 50 vězňů. Průměrné denní stavy ale bývaly 20 vězňů. Jejich zaměstnávání prameny specifikují jako domácí práce v pracovně i na celách. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Dozor zajišťovali tři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Karel Zeman, velitelem výchovy strm. Josef Šíp a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Josef Fajtl. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

V listopadu 1951 byla věznice určena k výkonu vazby a krátkodobých trestů mladistvých pro obvody krajů Plzeň a České Budějovice.³⁰⁰ Roku 1953 převzalo objekt MNB a v roce 1954 ho zařadili do kategorie „s výhradou“, počítalo se s ním jako s náhradní věznicí. Teprve roku 1957 byl předán ONV Strakonice. Objekt dodnes využívá okresní soud sídlící ve Strakonici.

Tábor

Do roku 1949 byla věznice krajského soudu umístěna v Táboře v bývalém klášteře na náměstí Mikuláše z Husi 5 a stála odděleně od soudní budovy. Od roku 1948 měla Oblastní úřadovna StB Tábor vyhrazeny cely č. 25 až 30 ve třetím poschodí.³⁰¹ V roce 1949 StB uvažovala o zřízení samostatného oddělení s 8 celami pro 30 vězňů na stejném patře.³⁰² Zda k tomu skutečně došlo, se však nepodařilo ve studovaných pramenech dohledat. Tento plán mohl souviset s narůstající potřebou většího počtu cel, jelikož pro VO StB Tábor uvěznili roku 1949 celkem 174 vězněných osob.³⁰³ Rovněž tak v objektu sídlila správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených ONV v Táboře.³⁰⁴

Rozsáhlý objekt z hlediska vnitřního vybavení nevyhovoval vězeňským potřebám, chyběla kanalizace a splachovací toalety, takže ještě v roce 1952 byla používána záchodová vědra. Z bezpečnostního hlediska však nejsou zachyceny žádné problémy. Jako pozitivum prameny zmiňují tři služební byty pro dozorce v areálu objektu. Zahradu ústavu využívali především k pěstování brambor pro vězeňskou kuchyni.

²⁹⁹ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve vězních ze 17. 6. 1946.

³⁰⁰ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovice, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

³⁰¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva Oblastní úřadovny StB Břeclav k věznici StB ze 13. 8. 1948.

³⁰² Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o vězních StB z 22. 9. 1949.

³⁰³ Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o vězních StB v obvodu KV StB České Budějovice.

³⁰⁴ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Tábor ke správní věznici z 6. 9. 1950.

Ve dvouposchoďovém objektu bylo roku 1951 celkem 35 cel plánovaných pro 120 až 200 vězněných osob.³⁰⁵ O rok později došlo k navýšení na 37 cel, ale naopak ke snížení počtu na 104 vězňů, přičemž nouzové zaplnění činilo 140 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 činily 53 vězněných osob. Ve srovnání s rokem 1948, kdy v Táboře ještě existoval krajský soud, došlo ke značnému poklesu počtu vězňů. Výroční zpráva uvádí k uvedenému roku průměrný stav 143 vězněných osob.³⁰⁶ Po převodu vězeňství do pravomocí MNB byla popsána situace pozměněna. Počet cel zůstal sice stejný, leč počet vězňů se značně navýšil na 149 vězněných osob při standardním vytížení a 249 vězňů představovalo uvažované maximum.³⁰⁷ Dalších 40 vězněných osob vykonávalo trest v pracovním oddíle Chýnov (kamenolom), který pod věznicí spadal.³⁰⁸

Zaměstnávání uvnitř věznice je podrobně zmapováno k roku 1948 a lze předpokládat, že vězeňská pracoviště zůstala nezměněna i v dalších letech. K dispozici byla řada dílen uvnitř ústavu – krejčovská, obuvnická, truhlářská, zámečnická, klempířská a knihařská. Další vězni pracovali v rámci údržby objektu jako zedníci, malíři, zajišťovali úklid a opravovali pytle na celách. Kromě toho se ještě starali o ústavní zahradu.

Stejně tak mimo ústavu existovala řada trestaneckých pracovních oddílů, kde vězni pobývali dlouhodobě – velkostatek Soutice nedaleko Vlašimi, velkostatek Oltyně u Opařan, velkostatek Dražičky u Tábora, velkostatek Jistebnice, velkostatek Vyšetice, Českomoravská impregnace dřeva Soběslav a vápenka Chýnov. Kromě toho sezónně vypomáhali při sklizni brambor, řepy a výmlatu obilí. Fyzicky méně zdatní zajišťovali úklid justičních objektů v Táboře.³⁰⁹ Z dalších let se podařilo zachytit jen zmínku o venkovním pracovišti, jímž byl roku 1950 PÚ Chýnov (Jihočeské vápenky a cihelny). V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do nemocnice v Táboře, složitější zdravotní problémy řešila veřejná nemocnice v Českých Budějovicích.

Bývalou krajskou soudní věznicí hlídalo v červenci 1952 celkem 14 příslušníků SVS, jejichž jmenný přehled je zpracován v samostatné tabulce připojené níže (viz tabulkové přílohy). Rozpis služeb není k dispozici.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a provozovalo ji pod názvem ÚNZ Tábor. V letech 1954 až 1955 nesla oficiální pojmenování Věznice č. 3 Tábor a v témže roce byla zrušena. Převzala ji armáda a využívala jako ubytování posádkové hudby a vojenské vězení.³¹⁰ V letech 1961 až 1964 byla znovuzprovozněna vojenská věznice. Později objekt převzalo tábořské muzeum.

³⁰⁵ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³⁰⁶ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Tábor za rok 1948 z 10. 2. 1949.

³⁰⁷ Tamtéž, kart. 25/3, zápis o hospodářské kontrole ve věznicích Písek, České Budějovice a Tábor konané 22. až 26. 7. 1954.

³⁰⁸ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

³⁰⁹ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Tábor za rok 1948 z 10. 2. 1949.

³¹⁰ Za poskytnutí informace děkuji Mgr. Jakubovi Smrčkovi, Th.D., řediteli Husitského muzea v Táboře.

Trhové Sviny

Věznice v Trhových Svinech přímo sousedila s okresním soudem, který sídlil na Žižkově náměstí. Věznice tvořila jeho boční křídlo v dnešní Husově ulici 143. Jednalo se o starou, studenou a vlhkou budovu. Cely byly vybaveny splachovacími toaletami a objekt zahrnoval kuchyni, služební byt dozorce, dvě kanceláře a skladiště. Z bezpečnostního hlediska ale vyhovovala potřebám SVS, i když se nacházelo blízko náměstí a bezprostředně navazovala na civilní dům. Sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Trhové Sviny jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.³¹¹ Roku 1949 StB plánovala vyhrazení několika cel či zřízení zvláštního oddělení, ale objekt byl shledán jako nevyhovující pro tyto účely.³¹²

Uvnitř se nacházelo 5 vězeňských cel, ovšem jejich plánovaná kapacita byla velmi proměnlivá. V roce 1950 činila 30 vězněných osob, roku 1951 byla zvýšena na 40 vězňů, což představuje prameny zachycené nejvyšší číslo.³¹³ Už v příštím roce ale došlo ke značnému snížení na 16 vězňů za normální situace s tím, že maximální nouzový stav činil 24 vězněných osob. Průměrné denní stavy těchto čísel nedosahovaly a činily 7 vězňů, což korespondovalo s meziválečným obdobím. Kupříkladu 16. února 1921 byl počet vězňů stejný. Všechny zaměstnávali domácí práce na celách a v pracovně. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

V roce 1921 vykonával úřad soudního sluhu a dozorce vězňů František Musil.³¹⁴ Roku 1950 už bezpečnost věznice zajišťovali dva příslušníci SVS a v červenci 1952 byl jejich stav navýšen na tři – velitel ml. strm. Ladislav Dvořák, běžnou strážní službu vykonávali ml. strm. Josef Vachta a ml. strm. Karel Böhm. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.³¹⁵ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Od roku 1954 v kategorii „bez výhrad“ a byl předán MNV Trhové Sviny.

Třeboň

Věznice byla samostatným objektem bez vazeb na areál okresního soudu, který sídlil v radnici na Masarykově náměstí 1. Stála v Rožmberské ulici 33 u Zlaté stoky a kromě cel zahrnovala také kancelář velitele a skladiště.

Na počátku 50. let se jednalo o technicky zcela nevyhovující objekt, který nikdy nepatřil justici. Okresní soud za něj vždy platil nájem městu.³¹⁶ Roku 1949

³¹¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Trhové Sviny ke správní věznici z 11. 9. 1950.

³¹² Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

³¹³ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³¹⁴ SOkA České Budějovice, f. Okresní úřad České Budějovice I, inv. č. 3039, sign. TS 14, fascikl 312, Sčítání lidu 1921, Trhové Sviny, sčítací obvod II, č. p. 143.

³¹⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

uvažovala StB o vyhrazení cel či zřízení zvláštního oddělení, ale objekt byl shledán jako nevyhovující pro tyto účely.³¹⁷ Přesto jej však využíval i ONV Třeboň jako správní věznici a roku 1951 figuroval v seznamu zařízení, které justici sloužily k výkonu vazby.³¹⁸

Ve věznici byly celkem 4 cely, které měly v červnu 1946 kapacitu 16 vězňů. Aktuálně se uvnitř tehdy nacházelo 8 vězňů.³¹⁹ Do roku 1951 navýšili plánované stavy na 24 vězňů.³²⁰ O rok později však došlo ke snížení na 18 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 25 vězňů. Průměrně však bývalo v třeboňské věznici 14 vězněných osob denně. Vězni nevykonávali žádné práce pro národní podniky, zaměstnávali je pouze domácí práce na celách. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Dozor do konce 40. let zajišťoval pouze jeden dozorce a soudní vykonavatel, kterým byl roku 1921 Václav Šulc.³²¹ Později dva sloužili příslušníci SVS, v červenci 1952 zastával funkci velitele strm. Josef Zvánovec a běžnou strážní službu vykonával strm. Emil Blafka. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

V roce 1953 využívalo objekt MNB. Od roku 1954 byl v kategorii „bez výhrad“ vrácen MNV Třeboň, který zahájil úpravu na bytové jednotky.

Týn nad Vltavou

Věznice tvořila součást justičního komplexu a nalézala se v zadním traktu soudní budovy (dnes Dewetterova ulice 326). V přízemí byl umístěn také byt velitele. Roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.³²² Tehdy objekt kromě soudu využíval i ONV Týn nad Vltavou k výkonu krátkodobých správních trestů uložených v přestupkovém řízení. Ačkoliv po bezpečnostní stránce věznice v podstatě vyhovovala, neměla i přes dobrý technický stav zcela příznivé hodnocení, jelikož byla malá a studená.

Plánované stavy se proměňovaly. Roku 1949 byla kapacita 18 až 32 vězňů s tím, že není zřejmý počet cel.³²³ Naproti tomu je z roku 1951 k dispozici informace o 4 celách, ale chybí přehled o stavech vězňů.³²⁴ V příštím roce došlo k navýšení

³¹⁶ SOA Třeboň, f. Archiv města Třeboň, smlouvy o pronájmu domu č.p. 33, inv. č. 1321, sign. 255, kart. 158.

³¹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

³¹⁸ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

³¹⁹ SOkA Jindřichův Hradec, f. ONV Třeboň, inv. č.272, sign. 2/46, kart. 125, informace o poměrech v soudních věznicích ze 17. 6. 1946.

³²⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³²¹ SOkA Jindřichův Hradec, f. Okresní úřad Třeboň, kart. 1715, sčítání lidu 1921, Třeboň č. p. 33.

³²² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

³²³ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 22. 9. 1949.

³²⁴ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

na 5 cel normovaných pro 15 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 25 vězňů. Průměrně však v ní však bývalo 6 vězněných osob denně – pro srovnání je uvedeno, že dne 16. února 1921 se v celách nacházelo 8 vězňů. Jejich zaměstnávání spočívalo především v draní peří uvnitř ústavu. V roce 1950 se objevily také úvahy o možnosti výroby umělých květin pro Centroflor, n. p., v Neznašově.³²⁵ Není však zřejmé, jestli byl tento plán uskutečněn. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

V Týně nad Vltavou byly ve 20. letech 20. století rozděleny funkce soudního sluhu a samostatně dozorce vězňů, kterým byl roku 1921 Karel Holec.³²⁶ V červenci 1952 zajišťovali dozor dva příslušníci SVS – velitelem strm. byl Josef Hlaváč a jeho zástupcem ml. strm. František Čipera. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 ho převzal MNV Týn nad Vltavou.

Veselí nad Lužnicí

Okresní soud sídlil v domě č. p. 109 na náměstí vedle staré radnice.³²⁷ Věznice měla původně 4 cely pro 16 vězněných osob. Sloužil v ní pouze jeden dozorce vykonávající také práce v soudní kanceláři. Roku 1921 tuto práci vykonával Jan Novotný.³²⁸

Stavy vězňů nebyly nijak vysoké. Například v květnu 1946 se uvnitř nacházely pouze 2 vězněné osoby v soudní vazbě.³²⁹ Ke zrušení okresního soudu s věznicí došlo 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Roku 1951 se objekt nacházel ve správě MNV, který ho využíval jako skladiště.³³⁰ Uvažovalo se sice o jejím znovuzprovoznění, ale k tomu již nikdy nedošlo.

Vimperk

Věznice se nacházela v přízemí okresního soudu ve staré radnici na dnešním náměstí Svobody 8.³³¹ Měla 5 cel pro 20 vězněných osob a maximální plánovaná kapacita činila 40 vězňů. Na počátku 20. let 20. století byl dozorcem František Černý, který měl v objektu také služební byt.³³²

³²⁵ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Týn nad Vltavou ke správní věznici z 19. 3. 1950.

³²⁶ SOkA České Budějovice, f. Okresní úřad Týn nad Vltavou, inv. č. 1210, sign. IV/A/h-35, fascikl 32, sčítání lidu 1921, Týn nad Vltavou č. p. 326.

³²⁷ Aneta NÁPRAVNÍKOVÁ, *Revitalizace staré radnice ve Veselí nad Lužnicí*, diplomová práce, Fakulta architektury ČVUT, 2020, s. 45.

³²⁸ SOkA Tábor, sčítání lidu 1921 Tábořsko, inv. č. 219, kart. 98, Veselí n. Lužnicí č. p. 109.

³²⁹ SOkA Jindřichův Hradec, f. ONV Třeboň, inv. č. 272, sign. 2/46, kart. 125, zpráva okresního soudu Veselí n. L. z 8. 6. 1946.

³³⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³³¹ Günther HRABĚ de ANGELIS, *Winterberg in Böhmerwald: Sozialstruktur und Volksleben-Tradition und neue Wege*, Marburg 1990, s. 129-130.

³³² SOkA Prachatice, f. Okresní úřad Prachatice I., sčítání lidu 1921, sčítací arch č. p. 8.

Objekt nevyužíval jen okresní soud, ale i VO StB Prachatice – v roce 1949 se jednalo o 113 vězňů.³³³ Státní bezpečnost však neměla vyhrazené oddělení ani zvláštní cely. Přesto příslušníci SVS vycházeli vstříc všem požadavkům ohledně umístění zatčených vězňů.

V posledním období před uzavřením došlo ke snížení počtu cel, protože jednu celu využívali jako umývárnu a prádelnu. To se ale nedotklo plánovaných stavů vězňů.³³⁴ Topení zajišťovala společná kamna na chodbě, k osvětlení sloužila elektřina povrchově vedená. Bezpečnost objektu měla zlepšovat zamřížovaná okna, dřevěné a oplechované dveře, zámky s petlicemi a zvonky zavedené do cel.

Zastaralé hygienické zařízení sestávalo ze dvou suchých záchodů a na celách využívali záchodová vědra. Výše zmíněná koupelna byla vybavena dřevěnou vanou a kamínky na ohřev vody. K přípravě stravy vězňů sloužila kuchyně vybavená kachlovými kamny s kapacitou jídel pro 50 vězňů. Dále se v objektu nacházel malý sklad potravin, kancelář, strážnice a kůlna na dříví. K modernizace vycházkového dvora už nedošlo, neboť byl provoz ukončen.

Ke zrušení věznice jako nevyhovující došlo na podzim 1949 a výkon vazby i trestu přemístili do okresní soudní věznice ve Volyni. Objekt ve špatném technickém stavu nadále spravoval MNV Vimperk. Roku 1950 navrhovalo OV NB Vimperk zřídit v budově správní věznici s tím, že by bylo potřeba investovat přibližně 300 000 korun do úpravy vytápění, rekonstrukce podlah, koupelny, vězeňského dvora a zřízení splachovacích toalet. Plán však zůstal nerealizován.

Případná adaptace se o rok později jevila jako příliš nákladná i justici, ale s vězeňstvím se tehdy ve Vimperku počítalo. Ministerstvo spravedlnosti totiž mělo v tomto roce vyhrazeno 10 milionů korun na výstavbu nového okresního soudu s věznicí pro 200 vězňů.³³⁵ Tento plán se ale nikdy neuskutečnil. V roce 1954 objekt původní věznice zařadili do kategorie „bez výhrad“ a v její správě pokračoval MNV Vimperk.

Vodňany

Věznice se nacházela v přízemí okresního soudu na dnešním náměstí Svobody 14. Součástí byl také služební byt soudního vykonavatele a dozorce vězňů. Roku 1890 tuto funkci zastával Jan Anděl a v letech 1910 až 1921 Matěj Kouba. Ke stejnému období jsou k dispozici informace o stavech vězňů. Konkrétně k 31. prosinci 1890 se v celách nacházeli 4 vězni a 31. prosince 1910 pouze jedna vězeňská osoba.³³⁶

V historii vodňanské věznice a okresního soudu se vyskytuje anomálie v rámci dějin justiční správy, která se vztahuje k období tzv. Protektorátu Čechy a Morava.

³³³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v obvodu KV StB České Budějovice.

³³⁴ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o věznicích StB z 22. 9. 1949.

³³⁵ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951; tamtéž, informace OV NB Vimperk ke správní věznici z 5. 9. 1950.

³³⁶ SOkA Písek, Okresní úřad Písek I, sčítání lidu 1890, inv. č. 1772, ukl. č. 58, Vodňany č. p. 14; tamtéž, sčítání lidu 1910, inv. č. 1992, ukl. j. 269, Vodňany č. p. 14.

S ohledem na potřeby německé justice bylo roku 1941 rozhodnuto, že dosavadní Krajský soud České Budějovice, včetně soudní věznice, bude z jihočeské metropole přemístěn jinam. Volba nakonec padla na Vodňany, kde sídlil až do roku 1945. Tento přesun právně zaštitilo vládní nařízení č. 150/1941 Sb., o změnách územní organizace soudů Protektorátu Čechy a Morava.

Dosavadní soudní objekt ve Vodňanech samozřejmě prostorově nevyhovoval, takže muselo dojít ke stavebním úpravám. Z jejich plánů je zřejmé mimo jiné to, že věznice měla již roku 1941 funkční elektrické osvětlení.³³⁷ Bylo nutné zajistit i záložní prostory pro navýšený vězeňský provoz. K tomu byla vybrána místnost v přízemí radnice sloužící doposud potřebám požární ochrany.³³⁸ Ani to však nedostačovalo potřebám krajského soudu a justice začala využívat více budov. Společně s dosavadním okresním soudem byly využity také prostory na radnici – Zeyerův dům (Zeyerova ulice 43) a část rybářské školy (Zátiší 480).³³⁹

Po skončení války se situace vrátila do normálního stavu a ve Vodňanech nadále působil okresní soud s věznicí v původním objektu. Roku 1951 bylo ve věznici 5 cel pro 15 vězněných osob s nouzovou kapacitou 30 vězňů.³⁴⁰ V té době sloužila jak potřebám soudu, tak i ONV Vodňany k výkonu krátkodobých trestů. Justice počítala s jejím využitím i v dalších letech, jelikož figurovala v seznamu objektů, kde se vykonávala vazba.³⁴¹

Přesto bylo v červenci 1951 rozhodnuto o dočasném uzavření objektu každoročně od 1. května do 30. října s tím, že vězně převezme věznice v Táboře.³⁴² Hned na konci října uvedeného roku nedošlo k jejímu znovuootevření a v prosinci prodloužili přerušení provozu do 31. března 1952 s tím, že vězni budou nadále dodáváni do Českých Budějovic. Výjimku představovala jen neočekávaná potřeba funkční věznice ve Vodňanech.³⁴³ Není zřejmé, kdy byl provoz obnoven, ale ještě v roce 1953 zůstával objekt ve správě MS a užívání SNZ. Roku 1954 jej však zařadili do kategorie „bez výhrad“ a byl předán MNV Vodňany.

Volary

Okresní soud byl zřízen roku 1874 v domě č. p. 132, zakoupeném od Franze Weltliche. V objektu sídlil také berní úřad. Věznice se nacházela v samostatné budově umístěné ve dvoře objektu.³⁴⁴

³³⁷ Tamtéž, sign. XI/3c, kart. 1193, zpráva k úpravám okresní věznice ve Vodňanech ze 16. 4. 1941.

³³⁸ Tamtéž, sign. XI/3c, kart. 1193 protokol k přemístění krajského soudu a státního zastupitelství do Vodňan z 1. 4. 1941

³³⁹ Tamtéž, sign. XI/3c, kart. 1193, vyúčtování za práce pro krajský soud z 26. 9. 1941.

³⁴⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³⁴¹ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

³⁴² SOkA Písek, f. Okresní prokuratura Milevsko, inv. č. 84, sign. Spr. 12/51, kart. 9, informace krajské prokuratury České Budějovice z 30. 7. 1951.

³⁴³ Tamtéž, sign. T 1951, kart. 11, informace VO SVS České Budějovice z 21. 12. 1951.

³⁴⁴ SOkA Prachatice, Archiv města Volary, ověřená kopie kupní smlouvy na dům Franze Weltliche z 12. 4. 1873, inv. č. 263, sign. I 7/3.

Provoz soudní věznice dokládají archiválie naposledy k roku 1945, kdy byla ještě součástí německého Úředního soudu (Amtsgericht).³⁴⁵ Po osvobození Československa nejsou její další osudy zřejmé. Nejpravděpodobnější je, že zanikla spolu se soudem, který nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Obvod jeho působnosti následně převzal okresní soud se sídlem v Prachaticích. Zrušení znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. To dokládá i informace, že v roce 1951 už ji nevyužívalo MS ani MNB. Namísto ní byla v uvedeném roce budována nová vazební věznice o 3 celách pro 15 vězňů, která však vznikla jako součást areálu PS a stála tak mimo resort justice.³⁴⁶ Objekt byl později zbořen a dnes stojí na jeho místě panelový dům.

Volyně

Okresní soud nejprve sídlil na náměstí v domě č. p. 42. Roku 1914 byla proto zahájena stavba nového objektu podle návrhu architekta Jindřicha Gablera ve volném prostoru mezi hospodářskou, měšťanskou a obecnou školou (dnes Školní ulice 319). Stavba se však protahovala kvůli problémům způsobeným I. světovou válkou a po přerušení pokračovala až roku 1916.³⁴⁷

Věznice stála samostatně v zahradě soudu. Roku 1950 ji charakterizovali jako novostavbu. Měla elektrické osvětlení, splachovací toalety, vytápění kamny z chodeb, oplechované dřevěné celové dveře s patentními zámky, plechová umyvadla na celách, koupelnu s vanou a měděným kotlem na ohřev vody. V budově byla i kuchyně se sporákem. Kromě toho se uvnitř objektu nacházela přijímací kancelář, byt velitele, strážnice, skladiště a vycházkový dvůr. Objekt obklopovala ústavní zahrada obehnaná zdí.³⁴⁸

Situace ale byla komplikovaná, jelikož okresní soud zrušili již roku 1949 a jeho objekt převzal internát n. p. Delta. Objekt svým vnitřním zařízením vyhovoval potřebám vězeňství, ale k jeho bezpečnostní situaci mělo VO SVS České Budějovice připomínky. I přes popsanou situaci sloužil na počátku 50. let také potřebám okresního soudu ve Vimperku, jehož věznice už byla zrušena.³⁴⁹ Přímo v budově se nacházel služební byt a naproti věznici ve vzdálenosti 20 metrů druhý byt.

Uvnitř bylo 8 cel (4 v přízemí, 4 v I. patře), do kterých se za normální situace vešlo 25 vězňů s tím, že maximální nouzový stav plánovaný roku 1952 činil 35 vězněných osob. Průměrné denní stavy těchto čísel nedosahovaly a činily 6 vězňů, což se shodovalo s meziválečným obdobím – k 18. únoru 1921 se v celách nacházelo 5 vězněných osob. V roce 1949 prošlo věznicí celkem 184 vězněných osob a za první

³⁴⁵ Tamtéž, písemná agenda věznice Volary z let 1938-1945, sign. 54, inv. č. 54, kart. 7.

³⁴⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

³⁴⁷ Okresní soud Volyně, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 13. 9. 2024], <https://pamatkovykatolog.cz/okresni-soud-25877644>

³⁴⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Strakonice ke správním věznicím ze 4. 9. 1950.

³⁴⁹ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Praha ke zjištění stavu a kapacity věznic z 15. 3. 1951.

pololetí 1950 to bylo 112 vězňů. Jejich zaměstnávání spočívalo především v provádění domácích prací na celách. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do veřejné nemocnice v Českých Budějovicích.

Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem Otakar Vokoun (sčítací arch uvádí termín žalářník).³⁵⁰ Situace zůstávala dlouho bez změn, také i v roce 1950 sloužil ve věznici jen jeden dozorce – strm. Jaroslav Honsa. Ale už v červenci 1952 bezpečnost zajišťovali tři příslušníci SVS – velitel ml. strm. Josef Kačírek, běžnou strážní službu zajišťovali strm. Jan Kukla a strm. Jan Velek. Služba spočívala v denním střežení při práci vězňů a v nočních obhlídkách. Velitel měl provádět kontroly ve dne i v noci.

Ačkoliv spadala do pravomoci okresního soudu ve Vimperku, navrhovalo v roce 1950 velitelství OV NB Strakonice, do jehož obvodu patřila, přeměnit objekt na správní věznici tohoto regionu.³⁵¹ Plán však zůstal neuskutečněn, protože roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.³⁵² V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1954 byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“ a předána KNV České Budějovice. Poté sloužila dále jako škola a internát.

Vyšší Brod

Okresní soud a berní úřad č. p. 135 se nachází na severozápadním okraji areálu kláštera. Objekt vznikl v roce 1766 jako úřední dům správy klášterního panství a v září 1849 ho opat poskytl bezúplatně justici s tím, že budovu na vlastní náklady upraví tak, aby vyhovovala potřebám soudu. K tomu patřila také věznice se třemi celami a bytem dozorce.

Věznice byla v letech 1850 až 1887 v domě č. p. 128, kde bylo dříve vrchnostenské vězení. Objekt se nachází v severozápadním rohu kuchyňské (soudní) zahrady, nedaleko hlavního vstupu do areálu. Nejprve však musel být objekt upraven kvůli nevyhovující bezpečnost, například celová okna směřovala ven a umožňovala tak kontakt s veřejností. Roku 1854 došlo také k navýšení počtu cel na 5. Služební byt byl zřízen z obydlí hlídače klášterních bran, které sousedí s věznicí, a dozorce musel převzít i jeho povinnosti. První, kdo tuto funkci zastával, byl Johann Saßmann. Jeho službu však doprovázela řada nedostatků, zejména pak neochota otevírat klášterní bránu v nočních hodinách.

Roku 1885 se z vyšebrodské vazby podařilo uprchnout Antonínu Jeníčkovi, což vyvolalo jednání o vybudování nové bezpečnější věznice. Měla vzniknout jako přístavba soudní budovy, proti čemuž klášter zprvu protestoval, ale nakonec ustoupil. K tomu mimo jiné napomohla i skrytá pohružka, že justice by mohla začít hledat nový objekt jinde. Stavba začala v červnu 1886, skončila na jaře 1887 a v létě věznice zahájila provoz. Současně byl zřízen služební byt dozorce vězňů v bývalé

³⁵⁰ SOkA Strakonice, f. Okresní úřad Strakonice I, inv. č. 44, kart. 44, sčítání lidu 1921, Volyně č. p. 319.

³⁵¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Strakonice ke správním věznicím ze 4. 9. 1950.

³⁵² Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

kanceláři pozemkových knih a místnosti staré registratury vedle vchodu do chodby s celami.³⁵³

Uvnitř přízemního objektu se nacházelo 5 cel s tím, že první od vchodu bývala využívána jako temnice – dochovala se plechová okenice s ozubenou tyčí ovládanou otočnou hřídelí. Vytápění zajišťovala kamna, do kterých se přikládalo z chodby. Za netypické je možné považovat mříže kryjící kamna v celách. Důvodem existence bylo zvýšení bezpečnosti vězňů, protože zamezovala jejich přímému kontaktu s horkým topným tělesem.³⁵⁴ Další neobvyklý dochovaný detail jsou cihlová kamna na vaření, spojená s pecí na pečení chleba, kterou využíval dozorce k přípravě vězeňské stravy. Na věznici navazoval vycházkový dvorek, kde se mimo jiné skladovalo také dřevo na topení. V rohu pod střechou se nacházel také suchý záchod.³⁵⁵

Po první světové válce se klášter neúspěšně pokoušel soudní budovu získat zpět kvůli špatné ekonomické situaci. Na počátku 30. let dokonce vznikl plán na stavbu nové budovy pro okresní soud, k čemuž ale nedošlo.³⁵⁶ Po odstoupení pohraničních území roku 1938 fungoval nadále jako Úřední soud (Amtsgericht).

Ve složitém období 20. let 20. století, kdy hrozilo zrušení soudu i věznice, byl dozorcem a úředním sluhou Jan Nosek. Ke stavu vězňů se dochovala informace z 18. února 1921, kdy v celách zadržovali 2 vězněné osoby.³⁵⁷

Soud s věznici fakticky zanikl po skončení druhé světové války, kdy nebyl obnoven okresní soud na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho pravomoci převzal okresní soud sídlící v Kaplici. Ukončení provozu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Po zrušení kláštera roku 1950 využívala objekt bývalého soudu a věznice pohraniční stráž. V letech 1965 až 1971 v něm byly byty zaměstnanců státních statků a freskový sál sloužil jako ubytovna pro brigádníky. I přes plán na zřízení depozitáře Krajské knihovny v Českých Budějovicích zůstal ve správě státních statků až do roku 1990 a chátral bez většího využití.

KS MV Gottwaldov

Bojkovice

Okresní soud byl zřízen roku 1901, jeho budovu v dnešní ulici Palackého 173 dostavěli v roce 1904. Do roku 1923 sdílel dům soud s berním úřadem. Věznice

³⁵³ Ján TRNKA, *Úřední budova č. p. 135 v cisterciáckém opatství Vyšší Brod*, archivní rešerše, 2014, s. 34-72.

³⁵⁴ V průběhu výzkumu se v jiných věznicích tento ochranný prvek nepodařilo objevit. Je otázkou, jestli se jedná o ojedinělou záležitost využitou pouze ve Vyšším Brodě. Tuto možnost by podporovala absence nařízení ke zřizování obdobných ochranných mříží v dalších věznicích.

³⁵⁵ Jiří BLOCH – Veronika BABICKÁ – Michaela ŠPINAROVÁ – Jan ELIŠKA – Marek PRINC, *Vyšší Brod – klášter, soudní budova a vězení čp. 135. Operativní průzkum dokumentace*, NPÚ – územní pracoviště České Budějovice, České Budějovice 2024, s. 12-14.

³⁵⁶ J. TRNKA, citovaná práce, s. 61-62.

³⁵⁷ SOKA Český Krumlov, f. Okresní úřad Kaplice, kart. 4, sčítání lidu 1921, Vyšší Brod č. p. 135.

s vycházkovým dvorem vznikla ve stejné době a nacházela se v zadním traktu objektu. Byla postupně modernizována, takže když roku 1925 probíhala elektrifikace města, zavedli proud i do justičního areálu.³⁵⁸ Telefonní linka následovala v roce 1937.³⁵⁹

Z dotazníku o stavu věznice z roku 1937 vyplývá, že věznice měla celkem 7 cel.³⁶⁰ Půdorysné plány objektu vypracované roku 1940 ale ukazují, že v tomto období došlo k navýšení počtu cel na 8. V přízemí se nacházely 3, sklad nářadí a komora. V první patře bylo 5 cel a sklad. Kuchyň a pokoj, který nejspíše sloužil jako služební byt, umístili do traktu, který propojoval soud s věznicí (v této části objektu byla také jednací síň okresního soudu).³⁶¹

Celkové stavy vězňů jsou zmapovány pro polovinu 30. let 20. století. V jednotlivých letech vypadaly takto: 1934 – 377 vězňů, 1935 – 311 vězňů, 1936 – 291 vězňů.³⁶² Naopak denní počty jsou zachyceny jen torzovitě. Je zřejmé, že 4. ledna 1911, se v celách nacházeli 3 lidé a 15. února 1921 jen 2 vězni.³⁶³ Nadto je ještě k dispozici údaj z 1. března 1937, kdy to byly opět 3 osoby.³⁶⁴

Ve věznici sloužil vždy pouze jeden člověk. Od roku 1908 byl dozorcem a soudním zřízencem Josef Trunda, který tuto funkci vykonával minimálně do roku 1921.³⁶⁵ Po něm práci převzal František Pravda, který v této pozici pravděpodobně setrval i za tzv. Protektorátu. Po skončení války zajišťoval povinnosti dozorce Bedřich Budkovský. Zajímavostí je, že mezi léty 1938 až 1948 působil v Bojkovicích jako okresní soudce lidovecký poslanec JUDr. Bohumír Bunža, který po únorových událostech odešel do exilu.³⁶⁶

Soud s věznicí byl zrušen roku 1949 na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Později budova soudu sloužila potřebám školy a Československých spojů, n. p., konkrétně bývalé cely v přízemí využíval rozhlas po drátě. V 70. letech 20. století adaptovali první patro soudu pro potřeby Lidové školy umění.³⁶⁷

³⁵⁸ SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní soud Bojkovice, inv. č. 86, sign. Pres. 16, kart. 72, žádost Okresního soudu Bojkovice o souhlas s elektrifikací věznice z roku 1925.

³⁵⁹ Tamtéž, souhlas Krajského soudu Uherské Hradiště se zavedením telefonní linky do budovy okresního soudu z 11. 12. 1936.

³⁶⁰ Tamtéž, inv. č. 120, sign. Pres. 16, kart. 127, statistický dotazník o stavu věznice z 2. 3. 1937.

³⁶¹ Plány přízemí a prvního patra soudu a věznice z roku 1940. Vypracoval František Peléšek, stavitel a tesařský mistr z Bojkovic. Informace poskytl Mgr. Tomáš Hamrlík, ředitel Muzea Bojkovska.

³⁶² SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní soud Bojkovice, sign. Pres. 16, kart. 127, statistický dotazník o stavu věznice z 2. 3. 1937.

³⁶³ Tamtéž, f. Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 1151, kart. 1289, sčítání lidu 1910, Bojkovice č. p. 173; tamtéž, inv. č. 1239, kart. 1364, sčítání lidu 1921, Bojkovice č. p. 173.

³⁶⁴ Tamtéž, f. Okresní soud Bojkovice, sign. Pres. 16, kart. 127, statistický dotazník o stavu věznice z 2. 3. 1937.

³⁶⁵ SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 1151, kart. 1289, sčítání lidu 1910, Bojkovice č. p. 173; tamtéž, inv. č. 1239, kart. 1364, sčítání lidu 1921, Bojkovice č. p. 173.

³⁶⁶ Oldřich JURAČKA, *Budova bývalého okresního soudu – dnešní sídlo muzea* [online], [citováno 9. 1. 2025], <https://www.muzeumbojkovska.cz/budova-okresniho-soudu>

³⁶⁷ Informace poskytl Mgr. Tomáš Hamrlík, ředitel Muzea Bojkovska.

Bystřice pod Hostýnem

Okresní soud a berní úřad sídlil na Schwaigerově náměstí 621. Po válce se ve stejném objektu nacházela také stanice SNB. Věznice stála samostatně v areálu soudu (dnes Soudní 321). Mimo to sousedila se soukromými zahradami. Roku 1950 byla hodnocena jako velmi zachovalá, ačkoli soud byl zrušen roku 1949 a budova už nesloužila vězeňským účelům.

Na celách byly splachovací záchody, elektrické osvětlení a vytápění zajišťovala kamna, do nichž se přikládalo z chodeb. O hygienu mohli vězni pečovat v koupelně se sprchami. Stravu připravoval dozorce či jeho žena v kuchyni se sporákem a kachlovými kamny. Dále se pak v objektu nacházelo skladiště, přijímací kancelář, strážnice, vycházkový dvůr a velitel měl k dispozici dvoupokojový služební byt. Uvnitř se nacházelo 18 cel pro 48 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 90 osob. Informace o obsazenosti věznice se dochovala z 16. února 1921, kdy v ní bylo 20 lidí. Funkci dozorce v té době zastával soudní sluha Jan Stibůrek.³⁶⁸

Uzavřená věznice neměla na počátku 50. let žádné využití.³⁶⁹ Uvažovalo se i o jejím znovuzprovoznění, ale v roce 1953 byl objekt zařazen do kategorie „bez výhrad“, propůjčen papírnám a pravděpodobně sloužil ke skladovacím účelům.³⁷⁰

Hodonín

Věznice byla v zadním traktu budovy okresního soudu stojícího na okraji historického centra města (dnes Velkomoravská 2269). Na počátku 50. let 20. století měla dobré hodnocení z bezpečnostního hlediska. Ve stejném objektu tehdy sídlila i pošta.

Ve dvouposchodové budově se roku 1949 nacházelo 12 cel pro 30 osob a 68 vězňů při nouzovém vytížení.³⁷¹ V roce 1952 snížili počet cel na 11. Bylo možné do nich umístit 37 lidí s tím, že maximální zaplnění činilo 63 osob. Průměrné denní stavy dosahovaly ve sledovaném období počtu 11 vězňů. Všichni pracovali na celách, zaměstnávalo je draní peří a oprava pytlů. V případě potřeby hospitalizace je předávali do vězeňské nemocnice v Brně.

Na bezpečnost hodonínské věznice dohlíželi v létě 1952 dva příslušníci SVS, velitel strm. Bohuslav Staněk a jeho zástupce ml. strm. Josef Vacenovský. Denní službu měli vždy oba a poté se střídali v noční pohotovosti. Z toho důvodu byl podán návrh na navýšení stavu o třetího příslušníka SVS, což mělo umožnit lepší zabezpečení objektu v noci.

³⁶⁸ SOkA Kroměříž, f. Okresní úřad Holešov, fascikl 260 s, sčítání lidu 1921, Bystřice pod Hostýnem č. p. 621.

³⁶⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke správním věznicím vyplněný OV NB Holešov z 8. 9. 1950.

³⁷⁰ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Holešov ke správním věznicím z 8. 9. 1950.

³⁷¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

Na počátku 50. let sloužila jak potřebám justice, tak i správním úřadům coby k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁷² V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 převzala celou věznici soudní správa, protože složky MV pro ni neměly využití. Od stejného roku ji využívala Krajská správa Spojů. Objekt dodnes využívá okresní soud a pošta.

Holešov

Okresní soud nejprve sídlil v radnici na náměstí T. G. Masaryka 24 a jeho součástí byly i tři vězeňské cely.³⁷³ V letech 1924 a 1925 vznikla nová budova pro potřeby okresního soudu v dnešní Nádražní 1 a věznice byla jeho součástí. Objekt byl na počátku 50. let 20. století hodnocen jako modernější a v dobrém technickém stavu. Vchod zabezpečovala oplechovaná vrata a mříže v oknech. Na jaře roku 1951 však chyběl železný katr u vstupu, což se však do podzimu podařilo vyřešit (dodávku zajistila soudní věznice ve Vsetíně). Posléze zbývalo vyřešit už jen zasíťování oken soudního sklepa a vězeňské kuchyně vedoucích na vycházkový dvůr. Na tom se podílela krajská věznice v Uherském Hradišti, která potřebný materiál dodala. Součástí objektu byl i služební byt pro velitele stanice SVS, prádelna, koupelna, ústavní kuchyně, přijímací kancelář a místnost s desinfikátorem.

Do počátku 50. let se ve věznici nacházelo 8 cel pro 30 lidí a při maximálním vytížení do nich bylo možné umístit 41 osob.³⁷⁴ Poté došlo ke snížení uvedených čísel a ve 4 celách jednoposchodového objektu bylo při běžném zaplnění místo pro 27 osob a maximální nouzové vytížení činilo 42 vězňů. Denní stavy se ve sledovaném období příliš neměnily. Při kontrolách v březnu a září 1951 byly 4 osoby (2 vazba, 2 trest) a 8 osob (6 vazba, 2 trest).³⁷⁵ S tím korespondují i průměrné denní stavy za rok 1952, činily totiž 6 vězňů.

Zaměstnávání vězňů obvykle spočívalo v opravě pytlů na celách pro Hospodářské družstvo Holešov, případně přebírali čochu pro závodní jídelnu podniku Tonet. Stávalo se však, že v některých dnech či obdobích pro vězeňské práce nebyla, jak dokládá zpráva z kontroly provedené v březnu 1951.³⁷⁶

Stravování probíhalo podle zaběhlých norem a jídelníček se nijak nelišil od jiných soudních věznic. To znamená, že nebyl nijak bohatý či pestrý. O gramáží a kvalitě předkládaných potravin však dobové přehledy nic neříkají. Pro srovnání je k dispozici informace z jednoho dne v březnu a v září 1951:

³⁷² Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Hodonín ke správním věznicím z 12. 9. 1950.

³⁷³ Jarmila BARTOŠÍKOVÁ – Miroslav OLŠINA – Jitka ZEŽULOVÁ, *Státní okresní archiv Kroměříž 1947-2007*, Brno 2007.

³⁷⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

³⁷⁵ SOkA Kroměříž, f. Okresní prokuratura Holešov, inv. č. 35, kart. 1, zprávy z kontrol věznice z 22. 3. a 18. 9. 1951.

³⁷⁶ Tamtéž.

- 22. března 1951:
snídaně – černá káva, chléb; oběd – gulášová polévka vyrobená z Maggi, bramborové placky s marmeládou; večeře – zeleninová polévka s mlékem,
- 18. září 1951:
snídaně – černá káva, chléb; oběd – gulášová polévka, brambory na kyselo; večeře – maštěné kroupy, černá káva.³⁷⁷

Podle oficiálních dokumentů nezůstávala opomenuta ani lékařská péče, takže v případě potřeby hospitalizace předávali vězně do krajské soudní věznice v Uherském Hradišti.

Ve staré věznici dohlížel na bezpečnost soudní sluha, kterým byl roku 1921 Josef Balcárek.³⁷⁸ Po roce 1949 stav personálu navýšili na 2 příslušníky SVS. V roce 1951 byl nejprve velitelem vrch. strm. Josef Matějček. Někdy počátkem roku 1952 funkci převzal št. strm. Julius Lampír, ale původní velitel požadoval návrat do této pozice. K tomu však přinejmenším roku 1952 nedošlo. Ve stejné době v Holešově působil ml. strm. Ohrazek, jehož však odvolali pro blíže nespecifikované „nepřístojnosti“, a po něm měl nastoupit št. strm. Josef Chromý.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Vzápětí jej však jako věznici „bez výhrad“ vrátili soudní správě. Od roku 1955 ho využívalo Krajské spotřební družstvo.

Kroměříž

Věznice stála samostatně uprostřed dvora okresního soudu (dnes Soudní 11) a těsně k ní přiléhal vycházkový dvůr. Ze zadní strany sousedila s Květnou zahradou, ze zbývajících dvou stran ji obklopovala zeď a soukromé pozemky. Za riziko byl považován hlavní vstup umístěný na opačné straně vycházkového dvora. Panovaly obavy z možnosti přepadení příslušníka SVS, který by šel v noci otevřít. V přízemí objektu se nacházel služební byt, denní místnost pro dozorce, kancelář velitele, cely a skladiště. V prvním patře cely a skladiště, ve druhém navíc ještě tři pracovny pro vězně. Ke zbývajícím provozním místnostem byl určen sklep – sklad brambor a uhlí, prádelna, desinfikátor, koupelna, kuchyně, sprchy a dílna.

V roce 1949 bylo ve dvou poschodích 29 cel pro 50 vězňů, maximálně 60 osob.³⁷⁹ Do roku 1952 se situace výrazně změnila. Uvnitř se nacházelo 20 cel pro 100 vězňů a při maximálním nouzovém vytížení bylo možné zvýšit počet cel na 25 a umístit do nich 200 osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale činily jen 10 lidí. Pracovní uplatnění měli pouze 3 vězni zaměstnávaní ER-HA komunálním podnikem. O způsobu léčení vězňů v Kroměříži se nepodařilo zjistit bližší informace.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Josef Chromý a jeho zástupce strm. Jindřich Kramný. Denní služba jim začínala ve 4:30 hod. a každý

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ Tamtéž, fascikl 157, sčítání lidu 1921, Holešov č. p. 24.

³⁷⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

druhý den na jednoho z nich připadla noční služba bez možnosti náhradního volna. Krajský velitel SVS proto doporučoval navýšit stavy o třetího dozorce.

Na počátku 50. let sloužila věznice jak potřebám justice, tak i správním úřadům k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁸⁰ V roce 1953 převzalo objekt MNB a došlo ke změně oficiálního názvu na OÚVV Kroměříž. Roku 1954 bylo v platnosti pojmenování Věznice č. 2 Kroměříž. Od roku 1955 ho jako věznici „bez výhrad“ využíval ONV Kroměříž jako sklad CO. Celý objekt dodnes využívá okresní soud.

Kyjov

Okresní soud byl umístěn v historické renesanční radnici na Masarykově náměstí 1. Věznice se nacházela v jeho zadní části a náležel k ní také služební byt. Od soudu ji odděloval dvůr, kde do roku 1946 probíhaly popravy v rámci retribučních soudních procesů. Celý areál uzavíral ještě vycházkový dvůr navazující na věznici.

V roce 1949 bylo v jednoposchodové budově 6 cel pro 30 lidí a maximální zaplnění činilo 40 osob.³⁸¹ Počet cel zůstával stejný i v dalších letech, ale snížili stavy vězňů na 17 lidí a 38 při nouzovém zaplnění. Průměrné denní stavy v roce 1952 činily jen 5 vězňů. K zaměstnávání sloužila dílna uvnitř objektu, ale není zřejmé, jakou práci se vězni zabývali. Léčení běžných nemocí probíhalo na celách a vážnější případy odesílali do vězeňské nemocnice v Brně.

Na pořádek v kyjovské věznici dohlíželi v létě 1952 dva příslušníci SVS, velitel strm. Bedřich Kvapil a jeho zástupce ml. strm. Jan Polášek. Kvůli velkému pracovnímu vytížení bylo potřeba navýšit stav o třetího dozorce s tím, že velitel by poté měl pravidelnou denní službu s volnem v neděli a zbývající dva dozorcí by se střídali ve 24hodinových službách.

Na počátku 50. let sloužila věznice potřebám okresních soudů Kyjov a Ždanice. Stejně tak i správním úřadům obou měst k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁸² V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale využíval ho MNV Kyjov. Od roku 1954 jej využíval Okresní svaz spotřebních družstev.

Napajedla

Okresní soud společně s berním úřadem sídlil ve starém zámku (Masarykovo náměstí 75), kde zabíral první a druhé patro. Věznice se služebním bytem byla umístěna v přízemí.³⁸³ Dozorcem vězňů byl roku 1921 Alois Novák. Ke stavům

³⁸⁰ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Kroměříž ke správní věznici ze 7. 9. 1950.

³⁸¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

³⁸² Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Kyjov ke správním věznicím ze 6. 9. 1950.

³⁸³ František SPURNÝ, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II, Severní Morava*, Praha 1983, s. 171-172.

vězňů se dochovala informace k 17. únoru 1921, kdy se v ní nacházelo 10 lidí.³⁸⁴ Soud zrušili na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Strážnice

Okresní soud s věznicí původně sídlil ve staré radnici na náměstí, která byla zbořena v roce 1930. Na jejím místě byla poté postavena nová úřední budova (nám. Svobody 494), kde od roku 1934 sídlila pošta a četnická stanice, v prvním poschodí soud a ve druhém berní a důchodkový úřad.³⁸⁵

Věznice stála samostatně ve dvoře okresního soudu. Jednalo se o dvouposchodový objekt z 30. let 20. století. Měla ústřední topení, vodovod i elektřinu. Byla obehnaná pětimetrovou zdí, která ji ze tří stran oddělovala od soukromých zahrad. Vchod ze soudu zajišťoval železný katr a vlastní vstup do věznice plechové dveře. V soudní budově sídlila rovněž pošta, vojenské velitelství, okresní prokuratura a stanice SNB, s níž měla věznice přímé telefonní spojení.

Ve dvou poschodích se roku 1949 nacházelo 13 cel pro 30 lidí a 40 maximálně.³⁸⁶ Později se počet změnil na 11 cel pro 25 lidí a nejvyšší nouzové vytížení bylo 38 osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale byly jen 6 vězňů, kteří pracovali na celách. Při nutnosti nemocniční léčby je předávali do vězeňské nemocnice v Brně.

Dozor zajišťovali v létě 1952 dva příslušníci SVS. Velitelem věznice byl vrch. strm. Jan Ulbrich, který vyřizoval korespondenci, dohlížel na skladiště a jeho zástupce ml. strm. Oldřich Škrábal zajišťující stravování a chod věznice. Přes den sloužili vždy oba a na noční zůstával jen jeden, avšak bez nároku na volno.

V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale vzápětí jej jako věznici „bez výhrad“ vrátilo soudní správě. Předávací protokol sepsaný mezi KS MV Gottwaldov a KNV Gottwaldov – oddělení CO, přináší podrobný popis věznice. Sklepní prostory zahrnovaly koupelnu pro vězně, místnost s desinfikátorem, prádelnu s kotlem na vyvařování prádla, vězeňskou kuchyni, sklep na uhlí a sklep sloužící jako skladiště. V přízemí se nacházel jednopokojový služební byt, přijímací kancelář, jedna společná cela a WC. Do prvního patra bylo umístěno 5 cel s ústředním topením a splachovacími toaletami, jedna velká společná cela, skladiště a na chodbě umyvadlo (koryto) pro vězně. Druhé patro zaplňoval stejný počet cel jako patro první. Navíc ještě splachovací toaleta. Vycházkový dvůr měl rozměry 15 x 15 metrů.

³⁸⁴ SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní úřad Uherské Hradiště I, inv. č. 1375, kart. 2507, sčítání lidu 1921, Napajedla č. p. 75.

³⁸⁵ Strážnický uličník – Městské muzeum Strážnice [online], [citováno 25. 9. 2024], <https://muzeum-straznice.webnode.cz/straznicky-ulicnik/>

³⁸⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

Na počátku 50. let užívala věznici justice i správní úřady k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁸⁷ Od roku 1955 sloužila jako sklad CO a v budově bývalého soudu sídlil n. p. Pošta.

Uherský Brod

Okresní soud sídlil nejprve v radnici na dnešním Masarykově náměstí 100. Roku 1921 je jako dozorce vězňů uváděn Jan Matera, který v den vyplňování formuláře ke sčítání lidu hlídal 4 osoby umístěné v celách.³⁸⁸

V meziválečném období postavili nový okresní soud – dnes ulice Svatopluka Čecha 1111.³⁸⁹ Věznice stála samostatně ve dvoře soudu. Na délku měla 20 metrů a na šířku 12 metrů. Do objektu vedla kanalizace, vodovod, telefon i elektřina. Součástí byl i vycházkový dvůr o rozměrech 26,3 x 9,6 metrů a ústavní zahrada s rozlohou 1753 m².

Roku 1949 zahrnoval objekt 12 cel pro 40 lidí a bylo možné do nich umístit až 60 osob.³⁹⁰ Později došlo k úpravě a do 9 cel se vešlo při běžném vytížení 36 vězňů a nejvyšší možné zaplnění bylo 48 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 činily 18 vězňů, o jejichž zaměstnávání se nepodařilo zjistit žádné bližší informace. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do krajské soudní věznice v Uherském Hradišti.

Dozor v létě 1952 zajišťovali tři příslušníci SVS, velitel byl strm. Bohuslav Grebeníček (později nechvalně proslulý týráním politických vězňů v Uherském Hradišti), jeho zástupce ml. strm. Matěj Gureň a běžnou strážní službu zajišťoval ml. strm. Antonín Synčák.

V únoru 1954 předalo KONZ objekt, který byl v dobrém technickém stavu soudní správě. Příslušné dokumenty přinášejí podrobný popis bývalé věznice. V suterénu byly dva sklepy a místnost s desinfikátorem. Dále pak prádelna s kotlem a betonovou kádí k vyvážení prádla a koupelna pro vězně. V přízemí se nacházel služební byt, vězeňská kuchyně, skladiště, umývárna s WC, skladiště a tři vězeňské cely. První patro zahrnovalo další tři cely, skladiště a umývárnu. K věznici náležel i vycházkový dvůr o rozměrech 26,3 x 9,6 metrů.

Na počátku 50. let užívala věznici justice i správní úřady k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁹¹ Od roku 1955 sloužila jako sklad CO ONV Uherský Brod (půda, sklep a chodby). Další prostory sloužily OO MV Uherský Brod a jako domovní byt správce. Později objekt převzala Střední zemědělská škola.

³⁸⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Veselí nad Moravou ke správní věznici z 8. 9. 1950.

³⁸⁸ SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 1290, kart. 1390, sčítání lidu 1921, Uherský Brod č. p. 100.

³⁸⁹ Soud a věznici lokalizoval Mgr. Radek Tomeček z Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě.

³⁹⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

³⁹¹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Uherský Brod ke správní věznici z 6. 9. 1950.

Uherský Ostroh

Okresní soud sídlil na zámku. Vězeňské cely se nacházely v přízemí podkaplí, první patro zabíraly soudní kanceláře a druhé služební byty.³⁹² Soudním zřízencem a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Václav Sedláček. Ke stavu vězňů v meziválečném období se dochovala informace, že 16. února 1921 bylo v celách 10 osob.³⁹³ Soud byl zrušen nařízením ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a současně uzavřeli věznici. Objekt poté využíval MNV Uherský Ostroh.

Valašské Klobouky

Věznice stála samostatně vedle okresního soudu (č. p. 275) uprostřed Masarykova náměstí 276 v budově staré radnice. Ve 20. letech 20. století byly v tomto objektu také služební byty tajemníka městského úřadu a učitele obecné školy. Naproti tomu dozorce vězňů měl svůj byt ve vedlejší soudní budově.³⁹⁴

Popis z roku 1952 uvádí, že uvnitř se kromě cel nacházela ústavní kuchyně, koupelna, skladiště a přijímací kancelář. Pro potřeby SVS ale nesloužil celý objekt, protože v prvním patře sídlil MNV Valašské Klobouky. Problém představoval nezabezpečený vchod úřadu a okna směřující na vycházkový dvůr. K věznici navíc přiléhala kůlna národního výboru užívaná na dřevo a uhlí. Věznice tak měla zcela nevyhovující bezpečnostní parametry.

Před koncem 40. let bylo ve věznici k dispozici 6 přízemních cel pro 24 lidí s tím, že nouzově pojaly až 35 osob.³⁹⁵ Roku 1952 se však uvedená čísla snížila na 4 cely sloužící pro umístění 16 lidí a maximální vytížení činilo 25 osob. Průměrné denní stavy dosahovaly k počtu 10 vězňů, kteří drali peří na celách. Otázka nemocničního ošetření nebyla ve studovaných dokumentech řešena.

Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem Josef Benedik.³⁹⁶ V létě 1952 sloužili ve věznici dva příslušníci SVS, velitel strm. Josef Hrabina a jeho zástupce ml. strm. Tomáš Šušlík. Přes den hlídali oba a na noční se střídali s tím, že poté neměli nárok na volno. Bylo proto nutné doplnit stav o třetího příslušníka SVS.

Na počátku 50. let užívala věznici justice i správní úřady coby správní věznici k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.³⁹⁷ V roce 1953 převzalo správu objektu MS, ale byl ve společném užívání MNB i MNV Valašské Klobouky a sloužil vězeňským účelům. K tomuto roku se vztahují poslední

³⁹² SOkA Uherské Hradiště, f. Archiv města Uherský Ostroh, inv. č. 507, Kronika obce 1923-1950, s. 28.

³⁹³ Tamtéž, f. Okresní úřad I Uherské Hradiště, inv. č. 1410, kart. 2549, sčítání lidu 1921, Uherský Ostroh č. p. 24.

³⁹⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 1325, kart. 1412, sčítání lidu 1921, Valašské Klobouky č. p. 275 a 276.

³⁹⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

³⁹⁶ SOkA Uherské Hradiště, f. Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 1325, kart. 1412, sčítání lidu 1921, Valašské Klobouky č. p. 275 a 276.

³⁹⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Valašské Klobouky ke správní věznici z 28. 9. 1950.

dochované archiválie dokazující funkčnost věznice.³⁹⁸ Datum jejího zrušení je uvedeno ke dni 20. února 1954, ale zdrojem je přehled vězeňských zařízení v Československu uveřejněný na internetu.³⁹⁹ Naproti tomu interní publikace SNV z roku 1974 uvádí rok 1953.⁴⁰⁰ V obou případech chybí odkazy na primární prameny, takže k těmto informacím je třeba přistupovat s obezřetností. Od roku 1962 sídlí v objektu městské muzeum.⁴⁰¹

S historií věznice je spojena i tragédie, k níž došlo na konci druhé světové války. Odehrála se 22. dubna 1945. Z cel tehdy odvedli příslušníci polního četnictva třináct mužů pochytaných na pomezí Moravy a Slovenka do lesa Březina mezi obcemi Lačnov a Poteč. Poté, co si na příkaz vykopali vlastní hrob, je osobně zastřelil velitel místního Gestapa Rudolf Adler ranou do týla.⁴⁰²

Valašské Meziříčí

Okresní soudní sídlil v Poláškově 10. Věznice stála samostatně mimo soudní areál v dnešní Nové ulici mezi soukromými dvory a zahradami po pravé straně dnešních parkovišť vedle nynějšího obchodního centra.⁴⁰³

Z bezpečnostního hlediska dobré hodnocení. Roku 1949 bylo uvnitř jednoposchodového objektu 6 cel pro 26 vězňů, maximálně pak 39.⁴⁰⁴ Na počátku 50. let se situace změnila a věznice zahrnovala 5 cel pro 8 lidí s tím, že nouzové vytížení bylo 15 osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly zmíněného počtu 8 vězňů.

Ve Valašském Meziříčí sloužili dva příslušníci SVS, velitel strm. František Spáčil, který vyřizoval korespondenci. Společně se zástupcem strm. Ludvíkem Pomajbíkem také vedl sklad, kontroloval ubikace, předváděl vězně k soudu a k prokurátorovi. Personální zajištění mělo nedostatečné hodnocení, protože byl vznesen požadavek na jeho doplnění o třetího dozorce.

Na počátku 50. let užívala věznici justice i ONV Valašské Meziříčí coby správní věznici k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁴⁰⁵

³⁹⁸ SOkA Zlín, f. Okresní věznice Valašské Klobouky, nezpracováno, Osobní spisy vězňů a příjmové listy z let 1951–1953, kart. 9–10.

³⁹⁹ www.totalita.cz, Přehled vězeňských zařízení existujících na území Československa v letech 1948–1989 [online], [citováno 25. 11. 2021], http://www.totalita.cz/seznamy/seznamy_09_03.php

⁴⁰⁰ Přehled o dislokaci vězeňských zařízení na území ČSR, interní tisk SNV, Praha 1974, s. 77.

⁴⁰¹ Historie městského muzea Valašské Klobouky [online], [citováno 24. 9. 2024], <https://www.muzeum-valasskeklobouky.cz/muzeum/z-historie-muzea/>

⁴⁰² Miroslav MAŇAS, *Krvavé jaro 1945*, Československá obec legionářská [online], [citováno 25. 9. 2024], <https://www.csol.cz/z-cinnosti-csol/archiv/2021/krvave-jaro-1945/>
<https://zapomnicky.pamatnik-terezin.cz/index.php/hroby/hroby/368-valasske-klobouky>

⁴⁰³ Zapomenuté ulice města Valašské Meziříčí – Muzeum regionu Valašsko [online]. [citováno 25. 9. 2024], <https://www.muzeumvalassko.cz/z-nasi-cinnosti/zapomenute-ulice-mesta-valasske-mezirici>

⁴⁰⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

⁴⁰⁵ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Valašské Meziříčí ke správní věznici z 6. 9. 1950.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a zařadilo ji do kategorie „bez výhrad“. Objekt již dnes neexistuje.

Vizovice

Okresní soud s věznicí sídlil v budovách hospodářského zázemí zámku na dnešním Palackého náměstí 373. Objekt zahrnoval i služební byt obývaný soudním sluhou a dozorcem, kterým byl roku 1921 Jan Janata. O stavech vězňů se dochovalo jen málo informací a z bádání vyplývá, že k 17. únoru uvedeného roku v ní věznili dvě osoby.⁴⁰⁶

Ani o vnitřním uspořádání věznice nelze říci mnoho. Je zřejmé, že musela zahrnovat přinejmenším čtyři cely. Tomu nasvědčuje korespondence Policejního úřadu města Zlín. Na konci října roku 1940 major právně policejní služby doporučoval městskému úřadu ve Vizovicích, aby po zrušení obecní věznice vyjednal propůjčení dvou cel v soudní věznici.⁴⁰⁷ Pro potřeby okresního soudu tehdy musely zůstat volné přinejmenším další dvě cely. Soud s věznicí byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Vsetín

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu postaveného ve 30. letech 20. století na Horním náměstí 5. Z hlediska vnitřního vybavení měla dobré hodnocení (elektrické osvětlení, ústřední topení i vodovod). Avšak bezpečnostní parametry zaostávaly. Závady řešily zároveň tehdy probíhající stavební úpravy ohradní zdi. Současně došlo k rekonstrukci přijímací kanceláře.

Roku 1949 zahrnovala věznice 11 cel (3 mělo vyhrazeno VO StB Vsetín) pro 34 osob, maximálně byla schopna pojmout 49 lidí.⁴⁰⁸ Na počátku 50. let došlo ke změně na 10 cel, do nichž mohli za normálního stavu umístit 31 vězňů a při nejvyšším možném zaplnění se počet vyšplhal na 52 lidí. Průměrné denní stavy z roku 1952 činily 15 osob. Část z nich pracovala na stavebních úpravách objektu. Při nutnosti rozsáhlejší léčby předávali vězně do nemocnic v Brně a Ostravě, případně k VO SVS Uherské Hradiště.

Dozor v létě 1952 zajišťovali 3 příslušníci SVS, velitel št. strm. František Bukvic, jeho zástupce strm. Stanislav Filip a strážní službu vykonával strm. Ladislav Zámečník. Všichni uvedení se střídali v nočních službách. Kvůli nízkému stavu příslušníků SVS se ale nedoporučovalo dlouhodobé umístění nebezpečných vězňů.

Na počátku 50. let sloužila věznice justici i ONV Vsetín coby správní věznice k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁴⁰⁹ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale sloužil potřebám SNZ. Od roku 1955 byl v užívání útvaru 4806 VS MV jako skladiště. Z doby přebírání věznice Vnitřní stráž

⁴⁰⁶ SOkA Kroměříž, f. Okresní úřad Holešov I, ukl. j. 204, sčítání lidu 1921, Vizovice č. p. 373.

⁴⁰⁷ SOkA Zlín, f. Archiv města Vizovice, inv. č. 222, dopis Policejního úřadu města Zlín z 31. 10. 1940.

⁴⁰⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

⁴⁰⁹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Vsetín ke správní věznici z 13. 9. 1950.

je dochovaný popis budovy. Uvnitř se nacházela kromě cel vězeňská kuchyně, prádelna s koupelnou, kde byla sprcha, betonová vana a smaltované koryto, místnost s desinfikátorem a skladiště. Objekt jako celek dodnes využívá okresní soud.

Zdounky

Okresní soud sídlil společně s berním úřadem a notářstvím v dnešní Kroměřížské 237 a věznice byla umístěna v samostatné budově stojící v zadní části justičního areálu. Soudním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Adolf Vydra. Informaci ke stavu vězňů v meziválečném období podává vyplněný formulář sčítání lidu z roku 1921. Dne 16. února uvedeného roku se v celách nacházelo 10 osob.⁴¹⁰

Ke zrušení okresního soudu došlo nařízením ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Poté objekt v roce 1955 převzala škola, která v něm sídlí dodnes.⁴¹¹

Zlín (Gottwaldov)

Věznice byla součástí areálu okresního soudu, který vznikl přestavbou z historického pivovaru v meziválečném období (dnes Soudní 3). Objekt měl půdorys písmene L a uvnitř se nacházelo o kasárenské ubytování. Největší nedostatek z hlediska bezpečnosti představovala zahrada. Z jižní a východní strany chyběla ohradní zeď a bezprostředně navazovala přízemní zástavba služeb pro veřejnost – holičství, prodej deštníků, optika, oděvní služba, fotograf, dámské kadeřnictví, kovoslužba a veřejné WC.

V jednoposchodové věznici se roku 1949 nacházelo 8 cel (3 a později 2 cely mělo vyhrazeno VO StB Gottwaldov) pro 26 osob a 52 vězňů při nouzovém vytížení.⁴¹² V roce 1952 už ale situace vypadala jinak. Počet cel byl snížen na 7, avšak došlo k navýšení plánovaných stavů na 51 osob. Maximální nouzové vytížení činilo dokonce 70 lidí. Průměrné denní stavy dosahovaly s ohledem na situaci v jiných okresních věznicích vcelku vysokých čísel (36 osob/den). Všichni pracovali na celách a charakter vykonávaných úkolů se měnil podle momentální potřeby. Lze však uvažovat například o draní peří, opravách pytlů a podobně. V Gottwaldově neexistovala žádná možnost, kam předat vězně při nutnosti klinické léčby.

Dozor v roce 1952 zajišťovali 4 příslušníci SVS, velitel strm. František Janků, jeho zástupce ml. strm. Antonín Zlámal a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Bohuslav Hábl společně s ml. strm. Jaroslavem Faldíkem. Velitel a jeho zástupce se zabývali především administrativou, ale vypomáhali i při dozorcí službě. V noci měl velitel povinnost pohotovosti. Zbývající 3 příslušníci SVS se střídali na noční službě, což se jevilo jako vyčerpávající s ohledem na málo odpočinku. Tomu

⁴¹⁰ SOkA Kroměříž, f. Okresní úřad Kroměříž, fascikl č. 152, sčítání lidu 1921, Zdounky č. p. 237.

⁴¹¹ Historie základní školy ve Zdounkách [online], [citováno 20. 1. 2025], <https://zszdounky.cz/o-skole/historie-skoly/>

⁴¹² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Uherské Hradiště o dozoru ve věznicích StB z 9. 5. 1949.

by nasvědčoval i požadavek na doplnění stavu o další 2 až 3 dozorce. I přes tuto skutečnost byl rozpis služeb popsán jako vyhovující.

Věznice sloužila nejen potřebám justice. Od srpna 1948 měla oblastní úřadovna StB Zlín vyhrazeno zvláštní oddělení sestávající ze 3 cel (č. 6, 7, 8,) v prvním poschodí.⁴¹³ Současně ji využívaly i správní úřady k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁴¹⁴ Do roku 1953, kdy objekt převzalo MNB, byla věznice v provozu.⁴¹⁵ Poté zůstala v majetku MNB, ale využíval ji MNV Gottwaldov. Od roku 1955 byly ve věznici sklady KS MV a ubytovna SNB. V objektu nadále působil i okresní soud.

Ždánice

Okresní soud s věznicí a bytem dozorce sídlil v přízemí zámku. Po vzniku Československa žil v prvním patře nájemce zámku Eduard Seidl s rodinou.⁴¹⁶ Ten měl sice snahu roku 1918 soud z objektu vysídlit,⁴¹⁷ ale neuspěl a soud zůstal na svém místě až do poválečných let. Jeho součástí byl také služební byt úředního sluhy a dozorce vězňů, kterým byl ve 20. letech 20. století Josef Záleský.⁴¹⁸

Popsaný stav vedl k poměrně paradoxní situaci, kdy nájemce nemohl využívat hlavní vchod, určený pro potřeby soudu a musel chodit přes boční vstup z pravé strany, na který bezprostředně navazovalo schodiště do prvního patra.⁴¹⁹

Po skončení války vystěhovali na základě dekretů prezidenta republiky rodinu nájemce E. Seidla a okresní soud se přestěhoval do prvního patra. Věznice však zůstala v přízemí a dozorcem tehdy byl Alois Bulla, který mimo to vedl gymnastická cvičení v místním Sokole.⁴²⁰ Zbývajících uvolněných místností převzalo Vrbasovo muzeum.

Soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 a jeho obvod převzal okresní soud v Kyjově.⁴²¹ V objektu pak nadále sídlilo Vrbasovo muzeum.

KS MV Hradec Králové

Broumov

Okresní soud nejdříve sídlil ve radnici na Mírovém náměstí 56. Věznice se 7 celami a služebním bytem se nacházela ve stejném objektu. Dozorcem byl

⁴¹³ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva Pobočky oblastní úřadovny StB Zlín k věznici StB z 8. 8. 1948.

⁴¹⁴ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva o prohlídce správních věznic z 8. 9. 1950.

⁴¹⁵ SOkA Zlín, f. Okresní věznice Zlín, nezpracováno, knihy vězňů z let 1951-1953, kart. 2.

⁴¹⁶ Vzpomínky Josefa Medřického – informace zprostředkovala v září 2024 Monika Jandorová z Vrbasova muzea Ždánice.

⁴¹⁷ Obecní kronika města Ždánice – informace zprostředkovala v září 2024 M. Jandorová.

⁴¹⁸ SOkA Hodonín, f. Okresní úřad Kyjov, sign. 197, sčítání lidu 1921, Ždánice č. p. 1.

⁴¹⁹ Vzpomínky Marielies Haerdtl, právničky nájemce E. Seidla, z roku 2018 – informace zprostředkovala v září 2024 M. Jandorová.

⁴²⁰ Vzpomínky J. Medřického.

⁴²¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kyjov ke správním věznicím ze 6. 9. 1950.

ve 20. letech 20. století Jan Čech. Stavby vězňů jsou z této doby dochovány jen torzovitě, takže je možné konstatovat, že 18. února 1921 se v celách nacházelo 18 vězňů.⁴²²

V roce 1947 byl okresní soud přemístěn do Kaulichovy vily na dnešní Masarykově třídě 249. Osud věznice není zcela zřejmý. Je proto otázkou, jestli zanikla už v době stěhování, nebo jestli byla v provozu až do roku 1949, kdy došlo k ukončení činnosti okresního soudu v Broumově.

Již v roce 1950 se však objekt nacházel ve velmi špatném technickém stavu a vyžadoval značné adaptační práce: „*Stará vězeňská budova v Broumově po stránce stavební jest úplně sešlá, nevyhovující svému účelu. Obvodové zdivo přízemí jest provlhlé, omítka stěn uvnitř i vnější oprýskaná, strop nad druhým poschodím provlhlý, krytina netěsná, podlahy prohnílé a prošlapané. Okenní křídla a rámy jsou prohnílé a částečně chybí. Elektrická instalace jest povrchová a elektrické vývody jsou přístupny vězňům. Dveře jednotlivých cel jsou chatrné, stářím sešlé, chybí mříže oddělující chodbu od dvorku a bytu dozorce vězňů. Celá budova jest v desolátním stavu a po stránce zdravotní velice závadná. Aby tato budova byla schopná provozu, bylo by zapotřebí velikých investic materiálních i peněžních na adaptaci.*“⁴²³ K rekonstrukcím a znovuvotevení proto nikdy nedošlo.

Citovaný pramen přináší také informaci o tom, že nejpozději v roce 1949 předávali obviněné i odsouzené ke krátkodobým trestům do věznice okresního soudu v Náchodě. To však přinášelo komplikace kvůli nutnosti častých eskort k soudnímu přelíčení. Od května 1949 do konce téhož roku proto museli broumovští uhradit okresnímu soudu v Náchodě 29 452 Kč, což se jevílo jako neúnosné.⁴²⁴

Bývalá věznice náležela po uzavření i nadále do majetku justice, ale roku 1954 ji SNZ zařadila do kategorie „bez výhrad“. Tím bylo umožněno předání jiným subjektům do užívání. Na počátku 60. let 20. století náležela budova staré radnice a bývalého soudu do majetku MěNV Broumov.⁴²⁵

Česká Skalice

Okresní soud sídlil v radnici na Husově náměstí 1 s tím, že se o budovu dělil se školou. Věznice byla umístěna v bočním křídle objektu č. p. 275, obráceném do dnešní ulice E. Beneše. V létě 1952 měla moderní a velmi pozitivně hodnocené vybavení. Zahrnovalo koupelny s umývárnou a prádelnou, místnost s dezinfikátorem, splachovací toalety, ústřední vytápění, železná lůžka bez drátěnek, elektrické osvětlení, dostačující katry a pancéřové dveře s automatickými zámky. Nedostatek představovala jen malá zásoba lůžkovin. K objektu náležel i vycházkový dvůr zajištěný zdí vysokou 4 metry.

⁴²² SOkA Náchod, f. Okresní úřad Broumov I, ukl. j. SL 2, sčítání lidu 1921, Broumov č. p. 56.

⁴²³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, informace OV NB Broumov pro MNV – správu TNP k možnosti zřízení správní věznice v Broumově z 8. 9. 1950.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Metainformační systém NPÚ, Evidenční list nemovité kulturní památky [online], [citováno 4. 2. 2025], https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1017574

Uvnitř bylo k dispozici 9 cel pro 32 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 50 vězněných osob. Denní stav vězňů se dochoval k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházeli 4 vězni. Ve stejném roce byl dozorcem a správcem věznice Josef Brandejs.⁴²⁶ Na počátku 50. let 20. století zajišťoval dozor i nadále jeden příslušník SVS, který měl k dispozici služební byt sestávající z pokoje, kuchyně a příslušenství.

Snad právě kvůli dobrým parametrům tehdy MNB navrhovalo, že objekt převezme od soudní správy a přemění ho ve správní věznici.⁴²⁷ Uvedený plán ale pravděpodobně nebyl realizován, jelikož objekt už v roce 1953 nevyužívalo MS ani MNB. Ohledně zrušení věznice je potřeba konstatovat, že již v únoru 1949 měla být uzavřena na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., ale archiválie dokazuje, že byla v provozu i po tomto datu.

Dobruška

Okresní soud v Dobrušce zahájil činnost 1. července 1851 a sídlil v nepříliš vyhovujícím domě č. p. 21.⁴²⁸ Měšťané ale tehdy proti tomuto rozhodnutí protestovali a žádali o jeho přesun z Dobrušky do jiného města. V únoru 1859 je proto přemístili do Opočna. Zakrátko se však situace změnila a dřívější odpůrci žádali o návrat okresního soudu.

Po dlouholetých snahách k tomu došlo až v květnu 1944, kdy soud přeložili z Opočna zpět.⁴²⁹ Justice pro tyto účely převzala objekt učňovské školy postavené roku 1939 v dnešní ulici Čs. odboje 670. Soudu tehdy připadlo celkem 11 místností. Pro vězeňské účely to byly dvě cely vyšetřovací vazby s elektrickým osvětlením a ústředním topením, skladiště a služební byt dozorce (předsín, kuchyně, pokoj).⁴³⁰ Současně probíhala také jednání o zřízení vězeňského dvora v zahradě školy.⁴³¹

Podle vzpomínek pamětníků ale v září 1945 v objektu zahájila výuku Státní mistrovská škola strojírenská a Veřejná obchodní škola F. L. Věka. Soud se tehdy s největší pravděpodobností přestěhoval do ulice Fr. Kupky 444/445 a věznice do nedalekých kasáren (Čs. odboje 675). Poté začala být pro potřeby soudu stavěna nová budova v Solnické ulici 77, ale tu již justice nestihla začít používat.⁴³²

⁴²⁶ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Náchod I, ukl. j. 29, sčítání lidu 1921, Česká Skalice č. p. 1, 275.

⁴²⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, stručný popis okresní soudní věznice v České Skalici z 16. 9. 1950.

⁴²⁸ Antonín ŠTĚPÁN – Zdeňka ŠKOLNÍKOVÁ, *Kapitoly z dějin Dobrušky v 19. století: Dobruška v době sídla okresního soudu*, in: Kulturní kalendář Dobruška, duben 1974, Dobruška 1974, s. 5.

⁴²⁹ Zák. č. 123/1944 sb. o přeložení sídla okresního soudu v Opočně z 19. 5. 1944.

⁴³⁰ Archivní sbírka Vlastivědného muzea v Dobrušce, protokol o převzetí místností v domě č. p. 670 pro potřeby okresního soudu z 1. 6. 1944.

⁴³¹ Tamtéž, informace pro prezidium vrchního soudu v Praze ze 7. 11. 1944.

⁴³² Vzpomínky pamětníků zprostředkovala Mgr. Pavla Žďárková, vedoucí Vlastivědného muzea v Dobrušce.

Věznice prokazatelně fungovala ještě roku 1950, kdy sloužila také výkonu trestů uložených správními úřady. Poté se v roce 1951 objevila v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁴³³ Uvnitř bylo k dispozici 8 cel pro 30 vězňů.⁴³⁴

V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani SNZ, ale stále zůstávala v evidenci využitelných objektů. V polovině 50. let ji však zařadili do kategorie „bez výhrad“, což znamenalo definitivní konec využití k vězeňským účelům.

Dvůr Králové nad Labem

Věznice byla součástí objektu okresního soudu stojícího v ulici Legionářská 407 a zabírala zadní trakt, na nějž navazoval vycházkový dvůr ohrazený vysokou zdí. Za ním se nacházel park (dnešní Schultzovy sady). Roku 1949 vznikla úvaha o zřízení zvláštního oddělení věznice pro potřeby VO StB,⁴³⁵ realizace tohoto plánu ale není doložena. Roku 1951 věznici zařadili do seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁴³⁶ V roce 1952 pak sdílela justice objekt s ONV Dvůr Králové nad Labem.

Hlavní vchod ze soudní chodby do věznice zajišťoval ocelový katr. Uvnitř byla kromě cel také jedna koupelny pro vězně, přijímací kancelář, kancelář velitele, kasárenské ubytování pro příslušníky a ústavní kuchyně. Měla celkem 21 cel pro 44 vězňů. Při maximálním nouzovém vytížení jich však mohla pojmout téměř dvojnásobek, což činilo 84 vězněných osob. K denním stavům vězňů není mnoho informací. Známé jsou k 16. únoru 1921, kdy jich bylo 17.⁴³⁷ Na počátku 50. let 20. století ale obsazenost věznice klesala, takže sloužila i k výkonu správních trestů uložených úřady. Ústav neměl vnější pracoviště a zaměstnávání probíhalo uvnitř. Vězni pracovali v kuchyni nebo na celách, kde drali peří. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Roku 1921 byl soudním zřízencem a dozorcem Josef Janda.⁴³⁸ V létě 1952 sloužili ve věznici tři příslušníci SVS. Velitelem byl strm. Vladimír Muhl, dále strm. Josef Letáček a ml. strm. Otto Novák. Denní službu měli dva z nich a noční jeden příslušník. Byl však vznesen požadavek na doplnění stavu, aby mohli ve dne hlídat vždy tři.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a MNV jako OÚ VV Dvůr Králové. Roku 1954 došlo k přejmenování na Věznici č. 3 Dvůr Králové a ke zrušení došlo pravděpodobně v roce 1955. Roku 1957 v přízemí věznice sídlil

⁴³³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

⁴³⁴ Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁴³⁵ Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

⁴³⁶ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

⁴³⁷ SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 15, ukl. j. 19, sčítání lidu 1921, Dvůr Králové nad Labem č. p. 407.

⁴³⁸ Tamtéž.

Dopravní inspektorát OO MV Dvůr Králové nad Labem a v prvním patře ONV Dvůr Králové nad Labem.

Horní Maršov

Okresní soud nejprve sídlil v domě patřícím do majetku velkostatku Maršov, který silně poškodila povodeň na konci července 1897. Novou úřední budovu postavili na dnešním Bertholdově náměstí 98 v letech 1900 až 1902.⁴³⁹

Věznice stála ve dvoře justičního areálu a se soudem ji spojovala chodba. Podle stavebního plánu byly v přízemí dvě cely, vězeňská kuchyně a byt dozorce, kterým byl roku 1928 soudní zřízenec Aldorf. Dalších 5 cel (z toho jedna temnice a jedna cela pro nemocné vězně) se nacházelo v prvním patře společně se skladištěm.⁴⁴⁰ Celkově měla věznice pozitivní hodnocení z hlediska hygieny i technického vybavení: *„Kobky jsou vysoké, světlé, čistě vybílené, až na kobku číslo 5, kterou bude třeba brzy vybítiti; slamníky v pořádku. Osvětlení elektrické; zvonkové signálové zařízení rovněž elektrické, funguje. Okna vedoucí na ulici nejsou v žádné cele.“*⁴⁴¹ Ústavní knihovna čítala 30 svazků, z toho 5 českých a 25 německých.

Ve 20. a 30. letech 20. století se ale počet cel odlišoval od původního stavu na počátku 20. století. Citovaná zpráva z roku 1928 informuje pouze o 6 celách, přičemž jedna sloužila jako sklad potravin. Počítalo se s možností uvěznit maximálně 19 vězněných osob. Další změny jsou zachyceny k roku 1937, kdy měla věznice 5 cel pro 23 vězňů a maximální nouzový stav činil 36 vězňů.⁴⁴²

Počty vězňů, kteří věznicí prošli v polovině 30. let jsou následující: v roce 1934 to bylo 119 vězněných osob, v roce 1935 už 142 vězněných osob a v roce 1936 celkem 165 vězněných osob. Denní stavy jsou k dispozici z meziválečného období. Například 15. února 1921 to bylo 9 vězněných osob.⁴⁴³ Při prohlídce v listopadu roku 1928 v celách pobývali pouze 3 vězni a během kontroly v září 1933 opět 9 vězňů. Jejich zaměstnávání spočívalo ve vykonávání domácích prací spojených s provozem věznice. Kromě toho mohli ještě na vycházkový dvůr obehnaný zdí vysokou čtyři a půl metru.⁴⁴⁴

Soud nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., což znamenalo také uzavření věznice. Správa jeho obvodu poté přešla na okresní soud v Trutnově. K srpnu roku 1945 se také vztahuje poslední zachycená zmínka o jejím provozu týkající se vyúčtování nákupu potravin pro vazebně zadržené

⁴³⁹ Tamtéž, f. Okresní soud Maršov, poř. č. 804, presidiální spisy 1898, 1897-1905, ukl. j. 227.

⁴⁴⁰ Tamtéž, poř. č. 1120, presidiální spisy 1936, 1898-1937, ukl. j. 318, stavební plány z roku 1900.

⁴⁴¹ Tamtéž, poř. č. 1105, presidiální spisy 1928, 1928-1929, ukl. j. 310, zpráva o prohlídce věznice z listopadu 1928.

⁴⁴² Tamtéž, poř. č. 1121, presidiální spisy 1937, 1936-1938, ukl. j. 319, dotazník pro věznice okresních soudů z roku 1937.

⁴⁴³ Tamtéž, f. Okresní úřad Trutnov I, inv. č. 25246, ukl. j. 1077, sčítání lidu 1921, Horní Maršov č. p. 98.

⁴⁴⁴ Tamtéž, poř. č. 1114, presidiální spisy 1933, 1932-1934, ukl. j. 314, zpráva o prohlídce z roku 1933.

vězně.⁴⁴⁵ Zrušení znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt poté rozdělili na byty.⁴⁴⁶

Hořice

Okresní soud sídlil nejprve v hořickém zámku. Roku 1878 koupila justice pro potřeby soudu dům č. p. 226 a ve dvoře byla nově postavena věznice. Na výzdobu průčelí soudu dodala v roce 1899 místní odborná škola sochu spravedlnosti. Do roku 1902 využíval objekt i berní úřad.⁴⁴⁷

V letech 1949 a 1950 sloužila věznice nejen potřebám okresního soudu, ale také výkonu správních trestů. V té době v ní byly 4 cely pro 20 vězňů.⁴⁴⁸ Denní stavy vězňů z poválečného období se nedochovaly, takže je k dispozici údaj z 16. února 1921, kdy v cele pobýval pouze jeden člověk. Stejně tak jméno soudního zřízence a dozorce se dochovalo z uvedeného roku. Tehdy tuto funkci vykonával Josef Bradina.⁴⁴⁹

Roku 1951 došlo k přechodnému uzavření věznice.⁴⁵⁰ Na podzim 1952 už ji však nevyužívalo MS ani SNZ, takže je pravděpodobné, že přerušný provoz nebyl nikdy obnoven. V polovině 50. let ji zařadili do kategorie „bez výhrad“, což znamenalo definitivní uzavření. V 70. letech 20. století dům využívalo ředitelství Československých státních lesů.⁴⁵¹

Hostinné

Po svém zřízení v polovině 19. století sídlil okresní soud společně s věznicí a bytem dozorce v budově staré radnice na náměstí. Roku 1898 nechalo město postavit nový justiční areál v blízkosti gymnázia poblíž centra u mostu přes říčku Čistou (dnes Horská ulice 130). V lednu 1901 ho na základě rozhodnutí z dubna 1895 věnovalo okresnímu soudu.

Věznice byla umístěna v severním křídle nového objektu. Uvnitř se nacházel služební byt dozorce, kuchyně, skladiště a v suterénu prádelna s koupelnou, kde však chyběla kanalizace. To bylo později shledáno jako hygienický nedostatek. Pozitivního hodnocení se naopak dočkaly splachovací toalety na celách. Leč po roce 1946 na tom věznice nebyla z hlediska technického stavu nijak dobře. Stále se

⁴⁴⁵ Tamtéž, f. ONV Trutnov, sign. 2108, kart. 155, zpráva ZNV v Praze z 18. 11. 1945.

⁴⁴⁶ Hledání ztraceného času – seriál k 540. výročí první písemné zmínky o existenci obce Maršov (veřejné budovy), [online], [citováno 6. 8. 2024], http://eldok.svkhk.cz/out/Marovsky_zpravodaj/Marovsky_zpravodaj_2007/Marovsky_zpravodaj_2007_02_priloha.pdf

⁴⁴⁷ Josef ŠPRINGER, *40 let Archeologického a musejního spolku v Hořicích v Podkrkonoší 1887-1927*, Hořice 1927, s. 75.

⁴⁴⁸ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949

⁴⁴⁹ SOkA Jičín, f. Okresní úřad Nová Paka, ukl. j. 438 kt, sčítání lidu 1921, Hořice č. p. 226.

⁴⁵⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951

⁴⁵¹ SOkA Jičín, Okresní soud Hořice, inventář archivního fondu.

opakovaly výtky kritizující špatnou a opadávající omítku, starou břidlicovou střechu, skrze níž zatékalo, a shnilé okenní rámy, v nichž nedržely panty. Nadto ještě roku 1947 chyběly kliky dveří odstraněné v letech války, které nahradily hřebíky přibyté kusy prken.

Počet cel se v průběhu let měnil. Zprávy vztahující se k roku 1951 jich uvádějí 9, v roce 1953 došlo ke zvýšení na 13 cel. Denní stavy vězňů jsou však k dispozici jen k 17. únoru 1921, kdy jich bylo 6. Pro mladší období už údaje chybí. Vězeňským dozorcem a soudním sluhou byl ve 20. století Josef Maiwald.⁴⁵² Po roce 1945 pak pomocný zřízenec Karel Arnošt.

Potřebám justice sloužila věznice do počátku roku 1949, kdy byl zrušen okresní soud a vybavení odvezli do věznice krajského soudu v Hradci Králové. V Hostinném zůstalo jen 7 starých železných postelí, 7 stojanů umyvadel a stejný počet kamen. Následně zůstala budova v majetku ministerstva spravedlnosti, ale do užívání ji hned po zrušení soudu převzal n. p. KRPA. Došlo ke zřízení pracovního útvaru spadajícího do pravomoci trestního ústavu ve Valdicích. První trestanci přišli do Hostinného již 27. ledna 1949, takže na rozdíl od řady jiných okresních věznic, zaniklých spolu s okresním soudem, pokračoval provoz v podstatě nepřetržitě. Teprve tehdy mělo dojít k postupnému zlepšování technického stavu objektu, jelikož n. p. KRPA prováděl rekonstrukce na vlastní náklady. Přesto však ještě roku 1951 uvádějí prameny informace o sešlosti budovy a špatné střeše.

Konec vězeňského zařízení přišel 14. května 1953, kdy byl zrušen pracovní útvar n. p. KRPA. Ačkoliv papírný ještě v říjnu 1953 trvaly na jeho znovuoobnovení, zůstal tento požadavek nevyslyšen a uvnitř měly už jen skladiště. Není však zřejmé, do kdy zůstával objekt prázdný. Až v září 1955 ho správa majetku ministerstva spravedlnosti zapůjčila n. p. Medika Týniště nad Orlicí, k faktickému převzetí došlo až v říjnu toho roku.

Jen o několik dnů později zažádal o poskytnutí bývalé věznice také Okresní výbor ČSM ve Vrchlabí pro zájmovou činnost pionýrské organizace. Ministerstvo spravedlnosti však s odvoláním na předání jmenovanému podniku odpovědělo zamítavě. Od roku 1955 tedy bývalou okresní soudní věznici užíval n. p. Medika, což je také poslední v pramenech zachycená zmínka vztahující se k 50. letům 20. století.⁴⁵³

Chlumec nad Cidlinou

Okresní soud a berní úřad sídlil v domech správy panství v dnešní ulici Boženy Němcové 41. Na objekt soudu přímo navazovala věznice umístěná v domě č. p. 34.⁴⁵⁴ Ke zrušení okresního soudu s věznicí došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB. Později byl celý areál panských domů využíván jako skladiště a pila.⁴⁵⁵

⁴⁵² SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Vrchlabí, inv. č. 1256; ukl. j. 83, sčítání lidu 1921, Hostinné č. p. 130.

⁴⁵³ Tamtéž, f. Okresní soud Hostinné, nezpracováno, katastr budov – malý katastr 15.

⁴⁵⁴ Informaci poskytla Mgr. Helena Krátká, Městské muzeum Loreta, Chlumec n. Cidlinou.

⁴⁵⁵ *Město a jeho ulice (4)*, in: Chlumecké listy, květen 2018, Chlumec nad Cidlinou 2018, s. 37-38.

Jaroměř

Okresní soud sídlil v zadním traktu staré radnice na dnešním náměstí Československé armády 16, která byla pro jeho potřeby adaptována roku 1851. Věznice se od 80. let 19. století nacházela ve fortně pod radnicí.⁴⁵⁶ Přesnější lokalizace místa věznice však není zcela zřejmá. O umístění fortny vypovídají popisy vyobrazení v „Historickém atlasu měst,“ kde se uvádí: „*Pod radnicí vedla nová klenutá fortna k lávce přes řeku Labe.*“⁴⁵⁷ To se však vztahuje k době přestavby radnice po požáru roku 1548. Naproti tomu sčítací operáty z roku 1921 věznici lokalizují jako součást okresního soudu č. p. 16.⁴⁵⁸

V letech 1949 a 1950 zahrnovala celkem 4 cely pro 16 vězňů.⁴⁵⁹ Roku 1951 ji zařadili do seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁴⁶⁰ Kromě potřeb okresního soudu sloužila také k výkonu správních trestů udělených ONV Jaroměř, ale byla hodnocena jako nevyhovující z hygienického hlediska a celkově zastaralá. Probíhala proto jednání o jejím uzavření a přemístění vězňů jinam.

Přesné datum ukončení provozu věznice není zřejmé. Posledním dokumentem, který dokládá její existenci, je podací protokol, který končí březnem 1951.⁴⁶¹ Následuje až informace o převzetí objektu bývalé věznice do správy MNV Jaroměř v polovině 50. let, což vymezuje období její existence. Soud v uvedeném objektu sídlil až do roku 1960, kdy byl zrušen.

Jičín

V Jičíně působil do roku 1949 krajský soud sídlící na Valdštejnově náměstí 38. Věznice zabírala boční křídlo obrácené do ulice Fortna a byla rozsáhlejší než objekty, které přináležely k okresním soudům. Ačkoliv v první polovině 50. let vyhovovala prostorově i z bezpečnostního hlediska, zachovala se z roku 1945 informace o plánech na novostavbu justičního areálu: „...*jak nynější krajský soud, tak i věznice naprosto nevyhovují požadavkům na ně kladeným*“.⁴⁶² O tom se přesvědčil osobně ministr spravedlnosti JUDr. Prokop Drtina, který společně s ministrem vnitra Václavem Noskem a ministrem zdravotnictví Adolfem Procházkou, navštívil 22. listopadu 1945 Valdickou Kartouzu a zastavili se i v Jičíně.

Ačkoliv tehdy shledali všechno v pořádku: „*V celách byl zjištěn pořádek a čistota úměrně ovšem staveb. poměrům jedné z nejstarších věznic...*“, slíbil ministr Drtina, že se

⁴⁵⁶ Pavel MERTLÍK – Olga MERTLÍKOVÁ, *Jaroměř: Povídání o historii města*, Liberec 2021.

⁴⁵⁷ Robert ŠIMŮNEK (ed.), *Historický atlas měst České republiky, sv. 31, Jaroměř*, Praha 2020, s. I.

⁴⁵⁸ SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 30; ukl. j. P 32, sčítání lidu 1921, Jaroměř č. p. 16.

⁴⁵⁹ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949

⁴⁶⁰ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

⁴⁶¹ SOkA Náchod, f. Sbor vězeňské stráže okresního soudu Jaroměř, nezpracováno, podací protokol 1950-1951.

⁴⁶² NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, informace o prohlídce ústavu Valdice u Jičína a krajské soudní věznice Jičín z 22. 11. 1945.

zasadí o zohlednění požadavku jičínského MNV při sestavení stavebního plánu justiční správy. Mimo to obsahuje zpráva z této inspekce také informaci o stavu vězňů k uvedenému dni. Jednalo se o 121 vězněných osob, z čehož 31 bylo v policejní vazbě, 15 odsouzených mimořádným lidovým soudem a 85 vězňů krajského a okresního soudu.⁴⁶³ Poválečné počty vězňů v podstatě korespondovaly s plánovanou zaplněností v první polovině 50. let, jak je uvedeno níže.

Kromě zmíněných institucí sloužila jičínská věznice také pro výkon správních trestů. S objektem stojícím přímo na náměstí v centru města sousedila stanice SNB, OV SNB a VO StB, které měly vyhrazeno několik cel pro vlastní potřebu. Avšak veškeré náklady na vazbu zatčených nesla justiční správa. StB tuto možnost opravdu využívala, byť se nejednalo o příliš rozšířený jev, například v lednu 1950 to byl pouze jeden vyšetřovanec.⁴⁶⁴ Bezpečnostní parametry zlepšovala i blízkost vojenské posádky.

Dvě poschodí věznice v roce 1949 zahrnovala celkem 21 cel pro 88 vězňů.⁴⁶⁵ Do roku 1952 ale došlo k navýšení na 26 cel pro 101 vězňů s tím, že maximálně bylo možné umístit 162 vězněných osob. Průměrné denní stavy z roku 1952 ale dosahovaly jen k 60 vězňům. Pro srovnání je možné uvést průměrný stav vězňů z roku 1948, tedy z doby, kdy byl v Jičíně ještě krajský soud. Rozdíl je výrazný, jelikož se jednalo o 452 vězněných osob.⁴⁶⁶ To však nemuselo být způsobeno jen změnou organizace justiční správy, ale také důrazem na soustředění většiny práceschopných vězňů na těžbu uranu a nasazení do podniků těžkého průmyslu.

Podniky zaměstnávající vězně se také postupně měnily. V roce 1948 se jednalo o 18 pracovních oddílů, které však se z rozhodnutí ministerstva spravedlnosti postupně rušily a docházelo k soustředění pracovních sil z řad odsouzených do podniků Rubena, n. p., Náchod, Spolek pro chemickou výrobu v Terezíně, Technolen, n. p. Lomnice nad Popelkou a k menším zaměstnavatelům v zemědělství.⁴⁶⁷ Do roku 1952 však došlo k další proměně struktury zaměstnavatelů a vězně odesílali na dvě pracoviště mimo ústav (SKP Jičín – 11 vězňů, správa silnic ONV Jičín, pracoviště Prachov – 11 vězňů) a na čtyři pracoviště uvnitř věznice (Konopa Jaroměř – 18 vězňů, Moravská ústředna Jihlava – 3 vězni, Krajský soud Hradec Králové – 2 vězni, ústavní pole – 2 vězni. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Jelikož se jednalo o bývalou krajskou věznici, byl počet příslušníků SVS vyšší než u okresních věznic. V Jičíně jich v roce 1952 sloužilo osm, což znamenalo nedostatečné personální zajištění, a proto se počítalo s jejich doplněním. Jmenný přehled přináší tabulka, která je součástí tabulkových příloh. Konkrétní způsob

⁴⁶³ Tamtéž.

⁴⁶⁴ Tamtéž, kart. 25/1, nezpracováno, hlášení o stavu vězňů KV StB Hradec Králové z 25. 1. 1950.

⁴⁶⁵ Tamtéž, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁴⁶⁶ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Jičín za rok 1948 z 31. 1. 1949.

⁴⁶⁷ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Jičín za rok 1948 z 31. 1. 1949.

zajištění služeb studované dokumenty nepřinášejí, k dispozici je pouze informace o tom, že noční pochůzkovou službu zajišťoval jeden dozorce.

V roce 1953 převzalo objekt MNB. Poté v něm byl sklad materiálu ze zrušených soudních věznic, tři cely OO-MV Jičín a byt příslušníka SNZ z Valdic. Od konce roku 1955 sloužila bývalá věznice potřebám Hospodářského družstva Hořice, které v ní zřídilo kanceláře za účelem zlepšení hospodářské výroby v libereckém, pardubickém a hradeckém kraji. Podmínkou předání však bylo zachování tří cel pro OO MV Jičín. Později ho využívala také okresní veterinární správa, domovní správa Jičín, KZD Libuň a JZD Podůlší. V 60. letech vznikl návrh na zřízení tržnice.⁴⁶⁸

Kostelec nad Orlicí

Roku 1850 pronajalo město starou radnici č. p. 17 stojící v nároží Palackého náměstí a Tyršovy ulice justiční správě. V objektu poté sídlil okresní soud společně s berním úřadem a poštou. Věznice byla umístěna v přízemí přístavby, která dnes již neexistuje – stála v prostoru parčíku vedle radnice. Podle nedatovaného plánu byly uvnitř 4 cely s tím, že jedna sloužila jako prádelna. Uvnitř se nacházelo ještě skladiště. Nechyběl ani služební byt dozorce, kterým byl v roce 1921 František Petr. Ke stavům se dochovala jen informace ze sčítacích operátů, která říká, že 16. února 1921 byli v celách 3 vězni.⁴⁶⁹

Okresní soud sídlil ve staré radnici do roku 1936. Budovu poté převzalo muzeum a knihovna. Pro potřeby úřadů vznikl v letech 1935 a 1936 nový objekt v dnešní ulici Dukelských hrdinů 895. Společně s justicí ho opět využíval berní úřad, důchodový úřad a byla v něm i četnická stanice. Věznice se nacházela v samostatné budově stojící ve dvoře soudu. V přízemí bylo 5 cel (z toho jedna společná), kuchyně, služební byt dozorce a umývárna. V prvním patře bylo 6 cel (z toho jedna společná) a umývárna. Další provozní prostory – prádelna, spíž, sklepy i koupelna a dezinfekční místnost, byly ve sklepech.⁴⁷⁰

V roce 1949 vznikla úvaha o zřízení zvláštního oddělení věznice pro potřeby VO StB Kostelec nad Orlicí.⁴⁷¹ Realizace tohoto plánu ale není doložena. Okresní soud byl zrušen na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto se v roce 1952 uvažovalo o znovuzprovoznění věznice. K tomu však nedošlo a roku 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

⁴⁶⁸ Nová radnice Jičín, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 16. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-nova-harrachovsky-dum-12852165>

⁴⁶⁹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, f. Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou I, poř. č. 802, sčítání lidu 1921, Kostelec nad Orlicí č. p. 17/18.

⁴⁷⁰ Tamtéž, f. Archiv města Kostelec nad Orlicí, inv. č. 179, ukl. j. 100, Kronika města Kostelec nad Orlicí III, 1933-1948, s. 66, 91-94; tamtéž, inv. č. 803, ukl. j. 332, Kniha zápisů schůzí obecního zastupitelstva, 1928-1938, s. 117, 123; tamtéž, inv. č. 449, ukl. j. 47, přestavba staré radnice, 1850-1889.

⁴⁷¹ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

Králíky

Okresní soud sídlil v budově radnice z konce 18. století na Velkém náměstí 365. Nejstarší informace objevené v pramenech uvádějí, že roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem vězňů Eduard Winter, který 17. února uvedeného roku dohlížel na 3 lidi umístěné do cel.⁴⁷²

Po odstoupení pohraničních území roku 1938 ho využívala německá justice jako Úřední soud (Amtsgericht). V přízemí vlevo od vchodu se nacházel služební byt dozorce skládající se z jedné místnosti s okny na náměstí, dvou komor a kuchyně otočené směrem do dvora. Roku 1946 tuto funkci zastával zaměstnanec národního výboru Zahálka. Po osvobození Československa věznice nesloužila justici, ale MNV Králíky k internaci německého obyvatelstva. Avšak zpráva z dubna 1946 informuje o tom, že již došlo k odsunu. Dále pravděpodobně využívána nebyla, protože se připravovalo vyklizení služebního bytu.

Věznice byla umístěna ve dvorní přístavbě přiléhajících k boční zdi sousedního domu a její součástí byly i dvě kůlny. Nacházela se však pod úrovní náměstí na pozemku svažujícím se severním směrem k potoku, takže byl velmi studený a vlhký. Objekt byl proto roku 1946 shledán jako zcela nevyhovující: „...věznice okresního soudu nesnese ani nejlxnější měřítko.“⁴⁷³ Její poloha způsobovala i problémy s vlhkostí budovy soudu. Při úvahách o jeho znovuoobnovení v uvedeném roce kontrolní komise vznesla požadavek na demolici vězeňské části, případně navrhovala přemístění soudu do domu č. p. 414 nebo 497, k čemuž nedošlo.⁴⁷⁴

Soud nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a přes zmiňované úvahy o znovuzprovoznění převzal jeho pravomoci okresní soud Žamberk. Zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., z 1. ledna 1949. Věznice byla nakonec zbourána až v 70. letech 20. století.⁴⁷⁵ Dnes v budově soudu sídlí Městské muzeum Králíky.

Libáň

Okresní soud sídlil na dnešním náměstí Svobody č. p. 36. Budovu postavili v letech 1849 až 1850 přímo pro potřeby justice. Věznice s 5 celami se nacházela ve sklepě, služební byt sestávající z pokoje a kuchyně byl v přízemí vlevo od schodiště.⁴⁷⁶ Jeho obyvatelem byl roku 1921 soudní sluha a dozorce Ludvík Šimek. Stav vězňů k 16. únoru uvedeného roku činil 2 vězněné osoby.⁴⁷⁷

Soud byl zrušen v únoru 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., což se týkalo i věznice. O tom, že byla mimo provoz, svědčí informace, podle níž už o ní roku 1953 nemělo zájem MS ani bezpečnostní složky.

⁴⁷² SOkA Ústí nad Orlicí, f. Okresní úřad Žamberk, ukl. j. 319 kt. AP 75, sčítání lidu 1921, Králíky obvod č. IV, V, VI, č. p. 365.

⁴⁷³ Tamtéž, f. Okresní soud Králíky, správa budov 1945-1959, zpráva komise z 23. 4. 1946.

⁴⁷⁴ Tamtéž.

⁴⁷⁵ Informaci poskytlo Městské muzeum Králíky.

⁴⁷⁶ SOkA Jičín, f. Archiv města Libáň, nezpracováno, plán okresního soudu z roku 1849.

⁴⁷⁷ Tamtéž, f. Okresní úřad Jičín I, inv. č. 2152; ukl. j. 1168 karton, sčítání lidu 1921, Libáň č. p. 36.

Městec Králové

Okresní soud sídlil na dnešním Náměstí Republiky 303. Objekt měla justice v pronájmu od obce. Věznice se nacházela ve stejné budově a funkci správce (dozorce) zastával roku 1924 Josef Šolc.⁴⁷⁸ Ke zrušení okresního soudu a věznice došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Náchod

Po polovině 19. století sídlil okresní soud s věznicí ve staré radnici na náměstí pocházející z poloviny 17. století. K tomuto umístění se vztahuje informace z roku 1921, kdy byl dozorcem a pomocným úředníkem Karel Sláma, který 15. února uvedeného roku dohlížel na 16 vězňů umístěných v celách.⁴⁷⁹

V meziválečném období už ale objekt nevyhovoval potřebám justice, takže roku 1930 postavili po potřeby soudu nový objekt poblíž železniční tratě v dnešní Palachově ulici 1303. Nová okresní věznice zabírala boční křídlo obrácené do Janáčkovy ulice.

Jednoposchodová budova měla špatné hodnocení z ohledu bezpečnosti, konkrétní slabinu představovala mříž oddělující soudní dvůr. Blíže nespecifikovaný počet cel mělo v roce 1949 pro své potřeby vyhrazeno VO StB Náchod. Veškeré náklady na vazbu zatčených ale nesla justiční správa.⁴⁸⁰ Že tuto možnost StB skutečně využívala, dokládá i přehled vězňů z ledna 1950, který potvrzuje přítomnost dvou zatčených.⁴⁸¹

Roku 1949 bylo do 14 cel náchodské věznice možné umístit 46 vězněných osob.⁴⁸² Poté ale došlo ke snížení plánovaného obsazení na 38 vězňů, maximálně však 76 vězňů. Průměrně denní stavy dosahovaly roku 1952 k počtu 22 vězněných osob. Uvnitř ústavu se nacházela dvě pracoviště sloužící k jejich zaměstnávání. Jedno pro Oděvní službu Hronov – závod 5, druhé pak využívalo Družstvo Sněžka ze Studnice. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Ve věznici sloužili dva příslušníci SVS. Velitelem byl vrch. strm. František Nepimach a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Ladislav Kolda. Přes den hlídali oba, v noci jeden ze jmenovaných prováděl namátkové kontroly cel.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Od poloviny 50. let ho využívalo OO MV Náchod – dopravní inspektorát. Celý areál využívá dodnes okresní soud.

⁴⁷⁸ SOkA Nymburk v Lysé nad Labem, f. Archiv města Městec Králové, Kronika města Městec Králové 1925-1945, s. 72-78,

⁴⁷⁹ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Náchod I, ukl. j. 69, sčítání lidu 1921, Náchod č. p. 1.

⁴⁸⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

⁴⁸¹ Tamtéž, kart. 25/1, hlášení o stavu vězňů KV StB Hradec Králové z 25. 1. 1950.

⁴⁸² Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

Nechanice

Okresní soud s věznicí sídlil na dnešním Husově náměstí 194. Objekt zahrnoval také služební byt pro dozorce vězňů a úředního sluhu, kterým byl na počátku 20. let 20. století Jiří Frei. K obsazenosti věznice se dochovala jen informace o tom, že 16. února 1921 se v ní nacházelo 10 vězňů.⁴⁸³

Okresní soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Věznice byla na počátku 50. let mimo provoz a roku 1953 už o ni nemělo zájem MS ani MNB.

Nová Paka

Věznice zabírala severní křídlo budovy okresního soudu stojícího na Dukelském náměstí 39. Vchod z chodby do vězeňské části zajišťovala plechová vrata. Vnější strana objektu sousedila se zahradami obytných domů, od kterých ho oddělovala vysoká zeď.

V jednoposchodovém objektu se nacházelo 10 cel pro 32 vězňů s tím, že maximální možné nouzové vytížení bylo plánováno na 60 vězňů. Průměrné stavy v roce 1952 však činily jen 4 vězněné osoby. Z toho zcela vybočuje údaj k 16. únoru 1921, kdy se ve věznici nacházelo 24 vězněných osob.⁴⁸⁴

Kromě cel obsahovala vězeňská část justičního areálu také ústavní kuchyni, prádelnu, přijímací kancelář velitele, strážníci a kasárenské ubytování pro příslušníky. K zaměstnávání vězněných sloužila ústavní kuchyně a pletení rukavic na celách pro n. p. Milax Nová Paka. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Roku 1921 byl soudním zřízencem a dozorcem Josef Flandera.⁴⁸⁵ V létě 1952 dohlíželi na bezpečnost věznice 3 příslušníci SVS. Velitelem okresní věznice byl strm. Bohuslav Plch a běžnou strážní službu vykonával strm. Vojtěch Vazda se strm. Tomášem Bastlem. Denní službu měli vždy dva dozorcí a noční službu jeden příslušník, který vykonával namátkové prohlídky cel.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 převzalo OO MV Nová Paka a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. Později sloužil správním úřadům města.

Nový Bydžov

Věznice byla v bočním křídle okresního soudu č. p. 211, který stál na nároží ulic Revoluční a Karla IV. Bezpečnost zajišťovaly oplechované dřevěné celové dveře. Uvnitř měla elektrické osvětlení, vytápění kamny na uhlí, skladiště, přijímací kancelář a byt pro dozorce. Nedostatek představovaly chybějící splachovací toalety,

⁴⁸³ SOKA Hradec Králové, f. Okresní úřad Hradec Králové I, ukl. j. 1445, sčítání lidu 1921, Nechanice č.p. 194.

⁴⁸⁴ SOKA Jičín, f. Okresní úřad Nová Paka, ukl. j. 471 kt. sčítání lidu 1921, Nová Paka č. p. 39.

⁴⁸⁵ Tamtéž.

namísto nichž se využívala záchodová vědra.⁴⁸⁶ K objektu přiléhal vycházkový dvůr ohrazený zdí vysokou 4 metry, k němuž bezprostředně přiléhal sirotčinec.

V jednoposchodovém objektu bylo roku 1949 celkem 11 cel pro 32 vězňů.⁴⁸⁷ Později však došlo ke zmenšení velikosti na 8 cel pro 28 vězňů s tím, že maximální možné nouzové vytížení bylo plánováno na 42 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly výše 10 vězněných osob. Jejich zaměstnávání spočívalo především ve draní peří na celách. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové. K novobydžovské věznici se dochoval také údaj o nákladech na vězně/den. V prvním pololetí 1950 byly přibližně 20 Kčs.⁴⁸⁸

Roku 1950 zajišťoval dozor št. strm. Pavel Kovář, což však nedostačovalo. Proto v roce 1952 v Novém Bydžově sloužili dva příslušníci SVS. Velitelem okresní věznice byl ml. strm. Bohuslav Struna a běžnou strážní službu vykonával strm. Daniel Selemon. Denní službu měli vždy oba a na noční se střídali.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 převzalo OO MV Nový Bydžov a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. Objekt sloužil potřebám okresního soudu až do počátku 60. let, kdy byl zrušen.

Nové Město nad Metují

Věznice byla součástí justičního areálu stojícího na náměstí Republiky 77. Stála samostatně ve dvoře a s okresním soudem ji spojovala chodba. Bezpečnost objektu z jedné strany zajišťovalo ohrazení soudního dvora, z druhé 25 metrů dlouhá prudká stráž nad řekou Metují.

Ve dvou poschodích bylo 17 cel pro 34 vězňů a služební byt. Maximální nouzové vytížení věznice přináší jeden z největších rozdílů oproti běžnému stavu, jaký se podařilo zachytit, a činilo 102 vězňů. Přesto však k naplnění této kapacity roku 1952 nedošlo a průměrné denní stavy byly 25 vězněných osob. Zaměstnávání pro 14 z nich zajišťovali Grafické tiskárny, n. p., Nové Město nad Metují. O tom, jestli měli práci i ostatní vězni, se nepodařilo nic bližšího zjistit. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Roku 1921 byl dozorcem František Halbich.⁴⁸⁹ V létě 1952 sloužili ve věznici 3 příslušníci SVS. Roku 1952 měl funkci velitele strm. Luboš Weiss a běžný dozor zajišťovali ml. strm. Luboš Weiss společně s ml. strm. Juliem Hamarem. Přes den

⁴⁸⁶ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, vyplněný dotazník MNB ke zjištění materiálních a technických údajů správních věznic z 13. 9. 1950.

⁴⁸⁷ Tamtéž, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁴⁸⁸ Tamtéž, kart. 25/1, vyplněný dotazník MNB ke zjištění materiálních a technických údajů správních věznic z 13. 9. 1950.

⁴⁸⁹ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Nové Město nad Metují I, inv. č. 1358, ukl. j. 969, sčítání lidu 1921, Nové Město nad Metují, Krajské předměstí č. p. 77.

hlídali vždy dva a v noci jeden, který prováděl namátkové kontroly cel. Pro zajištění lepší bezpečnosti ale bylo potřeba posílit stav o čtvrtého příslušníka SVS.

V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1954 byl vrácen justici a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. Od soudní správy převzal objekt ve stejné roce KNV.

Opočno

Soud s věznicí sídlil po přemístění z Dobrušky roku 1859 na Trčkově náměstí č. p. 2 v bývalém úředním domě zámku.⁴⁹⁰ Věznice se nacházela ve stejném objektu. Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem Josef Verner, který 16. února uvedeného roku dohlížel na 12 vězňů umístěných v celách.⁴⁹¹

V květnu 1944 došlo k přemístění sídla okresního soudu z Opočna do Dobrušky.⁴⁹² O tom, jestli i poté fungovala věznice v Opočně, se nepodařilo objevit žádné další informace. Je však zřejmé, že po obnovení okresního soudu v Opočně dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., byla opět v provozu.

Ke zrušení soudu s věznicí poté došlo až 1. února 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Po roce 1960 zůstal objekt bez využití a od roku 1980 byla v části přízemí restaurace.⁴⁹³

Police nad Metují

Věznice č. p. 343 byla samostatnou budovou stojící za okresním soudem č. p. 341, který se nacházel na křižovatce ulic Husova a Tyršova. Areál postavili v letech 1913 až 1914 podle návrhu architekta V. Medka a sloužil také jako sídlo berního úřadu. Po zahájení provozu se dodržoval zvyk vyvěšovat bílý prapor, pokud byla věznice prázdná.⁴⁹⁴ Zabezpečení zajišťovala ohradní zeď vysoká 1,7 metru a o dalších 70 cm ji navyšoval plot s ostnatým drátem.

Do 18 cel se na počátku 50. let 20. století vešlo 54 vězňů s tím, že maximální možné nouzové vytižení bylo plánováno na 80 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly výše 10 vězněných osob. Srovnání nabízí jediný dochovaný údaj z meziválečných let. Dne 16. února 1921 se v celách nacházelo 8 vězňů,⁴⁹⁵ což nijak nevybočuje ze stavů zachycených pro mladší období.

Věžňové pracovali pro závod oděvních služeb Komunálního podniku MNV Hronov a Komunální podnik MNV Teplice nad Metují – Adršpach. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

⁴⁹⁰ Procházka městem [online], [citováno 3. 10. 2022],

<https://www.opocno.cz/prochazka-mestem/d-2266>

⁴⁹¹ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Nové Město nad Metují I, inv. č. 1408, ukl. j. 992, sčítání lidu 1921, Opočno č. p. 2.

⁴⁹² Zák. č. 123/1944 Sb., o přeložení sídla okresního soudu v Opočně z 19. 5. 1944.

⁴⁹³ Okresní soud [online], [citováno 3. 10. 2022], Památkový katalog NPÚ,

<https://pamatkovykatalog.cz/uredni-budova-soudni-budova-cp-2-12481991>

⁴⁹⁴ Miroslav PICHL, *Bývalý okresní soud (č. p. 341)* [online], [citováno 14. 11. 2022], <https://www.policko.cz/cs/pamatky-zajimavosti-policka/policka-zastaveni/merkur>

⁴⁹⁵ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Broumov I, ukl. j. SL 32, sčítání lidu 1921, Police nad Metují č. p. 341.

Roku 1921 byl soudním sluhou a „žalárníkem“ Josef Klouček.⁴⁹⁶ V létě 1952 vykonávali službu 3 příslušníci SVS. Funkci velitele okresní věznice zastával št. strm. Rudolf Kolomazník a běžnou strážní službu vykonával strm. František Zeman a ml. strm. Jan Petriasko. Dozor byl organizován ve směnném provozu tak, že dva vždy hlídali přes den a jeden v noci.

Okresní soud byl zrušen v rámci reorganizace justice na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Soudní pravomoci převzal okresní soud Broumov, ale v Polici nad Metují zřídili pobočku s nadále fungující věznicí. V roce 1953 věznici převzala operativní správa MNB, ale roku 1954 ji vrátili justici a zařadili do kategorie „bez výhrad“, což fakticky znamenalo konec její existence. Soud v letech 1956 a 1957 přemístili jinam (v roce 1959 ho zrušili úplně) a objekt poté využívala zemědělská škola, která ukončila činnost roku 2004.⁴⁹⁷

Rokytnice v Orlických horách

Soud sídlil od roku 1869 v budově radnice na dnešním náměstí T. G. Masaryka 101, která byla postavena v letech 1851 až 1854. Budovu využívala i správa města, okresní úřad a berní úřad. Zřízení okresního soudu mělo pro město velký význam, takže se k této příležitosti konaly dvě oslavy, a dokonce i bohoslužba v zámecké kapli.

Pro vězeňské účely přestavěli sousední dům č. p. 100. Tento objekt je dnes součástí zadního traktu budovy radnice. Uvnitř se nacházely i služební byty. Jeden pro dozorce vězňů, kterým byl roku 1921 úřední sluha Bohumil Uchýtil, a druhý pro městského strážníka.⁴⁹⁸

Po odstoupení pohraničních území vznikl v Rokytnici německý Úřední soud (Amtsgericht). Po skončení války nebyl okresní soud s věznicí obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho pravomoci přešly na okresní soud Žamberk. Jeho zrušení znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., z 1. ledna 1949. Hned po roce 1945 ale objekt převzala pobočka firmy Sněžka, výrobní družstvo Náchod.⁴⁹⁹

⁴⁹⁶ Tamtéž.

⁴⁹⁷ M. PICHL, citované dílo.

⁴⁹⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, f. Okresní úřad Žamberk, poř. č. 71, sčítání lidu 1921, Rokytnice v Orlických horách č. p. 100, 101.

⁴⁹⁹ SOkA Rychnov na Kněžnou, f. Archiv města Rokytnice v Orlických horách, inv. č. 5, ukl. j. 1, Kronika města 1902-1938, s. 120, 124, 302; tamtéž, inv. č. 113, ukl. j. 69, Kronika města Rokytnice v Orlických horách 1840-1860, 1. díl, s. 599; tamtéž, inv. č. 114, ukl. j. 70, Kronika města Rokytnice v Orlických horách 1860-1880, 2. díl, s. 100, 114; Hana FERENCOVÁ (ed.), *Rokytnice v Orlických horách 1318-2018*, Město Rokytnice v Orlických horách 2018, s. 246-247.

Rychnov nad Kněžnou

Okresní soud s bývalou věznicí vybudovanou v letech 1938 a 1939 stojí v ulici Svatohavelská 93.⁵⁰⁰ Vězeňská část byla umístěna v zadním půlkruhovém traktu soudu a měla samostatný vchod z dnešní Hradební ulice. Přízemí objektu zabírala kancelář, kuchyně a sklady. Cely s okny směřujícími dovnitř, kde se nacházel vězeňský dvůr, byly umístěny v prvním patře. Věznice sloužila nejen potřebám okresního soudu, ale také k výkonu správních trestů uložených správními orgány.

Cel bylo v rychnovské věznici 10 a za normální situace se do nich roku 1949 vešlo 34 vězňů,⁵⁰¹ později však došlo ke snížení na 30 vězněných osob. V případě nouzového maximálního vytížení mohly pojmout až 42 vězňů. Roku 1952 taková situace nenastala, takže průměrné denní stavy čítaly pouze 19 vězněných osob. Vězni byli zaměstnáváni v Bělských papírnách Hostinné, četa 6 až 10 mužů dojížděla na místní nádraží a uvnitř ústavu měly pracoviště Východočeské papírny Solnice. Výčet zaměstnání doplňovala částečně i práce na celách. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Dozor měli na starosti dva příslušníci SVS. Velitelem byl strm. František Zeman a běžnou strážní službu vykonával strm. Jan Tošovský. Během dne sloužili oba, v noci probíhaly jen namátkové kontroly cel. Přes jejich velké vytížení nikdo nevznášel požadavek na navýšení stavu alespoň o jednoho dozorce.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. V polovině 50. let ho využívalo OO MV Rychnov nad Kněžnou a CO-KNV. V současnosti objekt nadále využívá okresní soud.

Semily

Okresní soud sídlil v zámku a věznice se nacházela v suterénu. Skládala se ze 4 cel, kuchyně, služebního bytu dozorce a soudního sluhy. Při povodních ale docházelo k zaplavování vodou z Jizery, což působilo značné komplikace. V roce 1904 došlo ke zlepšení bezpečnostní situace vybudováním vysoké zdi okolo vězeňského dvora. Současně do objektu zavedli elektřinu a vodovod. Ve 20. letech 20. století působily u soudu dva zřizenci – František Vondráček a Jindřich Rittich.⁵⁰² Není zřejmé, který z nich zastával funkci dozorce vězňů.

Roku 1943 přestěhovali soud do Tyršovy (dříve Jizerské) č. p. 356. Dům byl zabaveným židovským majetkem, a justice proto uzavřela nájemní smlouvu s německou správou. Věznice zůstala na zámku, ale měla naprosto nevyhovující podmínky a byla hodnocena jako zdravotně závadná. Ještě téhož roku ji z uvedeného důvodu uzavřeli. Nadále se počítalo jen s využitím vězeňské kuchyně. Od roku 1944

⁵⁰⁰ Historii okresní soudní věznice před zkoumaným obdobím mapuje studie: Lukáš MAZÚCH, *Věznice okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou 1950-1948 a její předchůdci*, in: Historická penologie č. 1/2014, Praha 2014, s. 65-71.

⁵⁰¹ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁵⁰² SOKA Semily, f. Okresní úřad Semily, sčítání lidu 1921, Semily č. p. 1.

měla v případě náletů sloužit jako vývařovna pro lidi z okolí. V té době se objevily i neúspěšné snahy o znovuotevření věznice, čemuž zamezil tehdy platný zákaz stavební činnosti.

Zpráva o stavu uzavřené věznice z roku 1948 dokládá, že ji po válce už znovu nezprovoznili. Současně však přináší i její poměrně podrobný popis. Zmiňuje opět 4 cely s tím, že se počítalo s maximálním vytížením 35 vězňů. Tehdy ještě fungovalo signalizační zařízení, všude byly mříže a dveře jistily spolehlivé zámky. Pětimetrová zeď okolo dvora byla také stále opatřena ostnatým drátem. Koupelna, prádelna i fungující dezinfekční přístroj se nacházel právě na vězeňském dvoře. Bývalý služební byt v době vzniku zprávy sloužil jako závodní kuchyně ONV Semily.

Ke změně došlo krátce na podzim roku 1948 kdy věznice sloužila pro ubytování pracovního oddílu trestanců z Valdic. Tato skutečnost nijak nesouvisela s činností okresního soudu, který tehdy využíval věznici v Železném Brodě.

Dům č. p. 356, kde sídlil okresní soud, byl po válce navrácen dědičce původních majitelů. Ta justiční správě navýšila nájem natolik, že setrvání soudu v tomto objektu bylo zcela nereálné. Nadto zakázala jakékoliv další stavební úpravy. Od roku 1949 proto okresní soud Semily krátce sídlil v Železném Brodě.⁵⁰³ Jelikož tato situace naprosto nevyhovovala, vznikla v Semilech na počátku 50. let novostavba, která kromě okresního soudu sloužila také ONV Semily jako správní věznice.⁵⁰⁴

Teplice nad Metují

Dům v dnešní Zámecké ulici 22 daroval městys Teplice nad Metují ministerstvu spravedlnosti pro okresní soud a berní úřad roku 1892. Pro zřízení věznice převzala justice také dům v Zámecké ulici 100.⁵⁰⁵

Věznice stojí těsně za budovou soudu ve vzdálenosti 8 metrů. V jednopatrovém objektu bylo 6 cel samovazby a 1 společná cela. Kromě toho zahrnoval ústavní kuchyni, koupelnu, skladiště, místnost s dezinfikátorem a služební byt 2+1. Zvenku přiléhal vězeňský dvůr dlouhý 22 metrů. Soudním sluhou a dozorcem vězňů byl roku 1921 František Mühlfeit. O stavech vězňů se nedochovalo mnoho informací. Z meziválečného období je k dispozici údaj ze 16. února uvedeného roku, kdy se ve věznici nacházel pouze jeden člověk.⁵⁰⁶

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho obvod převzal Okresní soud Police nad Metují. Poté se v Teplicích nad Metují

⁵⁰³ Tamtéž, f. Okresní soud Semily I, sig. Pres-15, 16, 25, kart. 192.

⁵⁰⁴ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, informace ON NB Semily ke správní věznici ze 4. 9. 1950.

⁵⁰⁵ Jaroslav ČÁP, *Polický soudní okres a jeho rozdělení dle národnosti (1848-1898)*, in: Stopami dějin Náchodská 7, Náchod 2001, s. 71.

⁵⁰⁶ SOkA Náchod, f. Okresní úřad Broumov I, ukl. j. SL 46, sčítání lidu 1921, Teplice nad Metují č. p. 100.

konal vždy jednou týdně výjezdní den okresního soudu. Od roku 1947 využívala 5 místností v přízemí soudu pošta. Obě budovy ale postupně chátraly.⁵⁰⁷

Zrušení soudu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., což se týkalo i věznic. V roce 1951 požádal o pronájem celé budovy soudu Sdružený komunální podnik Teplice nad Metují. Nakonec ale oba objekty na počátku prosince 1953 převzal Krajský národní výbor v Hradci Králové a využíval je Místní národní výbor Teplice nad Metují.⁵⁰⁸

Je nutné také připomenout tragickou událost, k níž došlo na konci války. V soudní věznici byla internována skupina německého obyvatelstva, včetně kojenců. 1. července 1945 všechny odvedla skupina vojáků pod velením ppor. Jana Horáka na Bukovou horu, kde je vojáci bez výjimky postříleli.⁵⁰⁹

Trutnov

Okresní věznice sídlila v objektu původní městské věznice postavené počátkem 19. století. Jednalo se o samostatně stojící objekt bez návaznosti na okresní soud v dnešní ulici Věžeňská 93. Základním problémem bezpečnosti byla roku 1952 absence ohradní zdi, která by zamezovala přístupu civilních osob zvenku.

Od roku 1948 měla pobočka oblastní úřadovny StB v Trutnově vyhrazenou celou č. 4 v přízemí, která sousedila pouze se skladištěm, kuchyní a bytem dozorce, takže nehrozil nežádoucí kontakt s jinými vězni.⁵¹⁰ Veškeré náklady na vazbu zatčených nesla justiční správa. Věznice však byla tehdy přeplněna, takže se hledalo náhradní řešení. V úvahu připadalo především zřízení několika cel přímo v budově VO StB Trutnov.⁵¹¹

Jednoposchodová budova s 10 celami umožňovala roku 1949 věznit 40 vězněných osob.⁵¹² Do roku 1952 však došlo k navýšení na 64 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení bylo 96 vězněných osob. Průměrné denní stavy tehdy činily pouze 18 vězňů. S tímto údajem koresponduje i denní stav ze 16. února 1921, kdy se v celách nacházelo 16 vězňů.⁵¹³ Zaměstnání vězňů spočívalo v roce 1952 ve draní perí pro Sběrné suroviny, n. p., Kamýk nad Vltavou. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Roku 1921 zastával funkci soudního podúředníka a dozorce Josef Rosenberg.⁵¹⁴ V létě 1952 sloužili ve věznici tři příslušníci SVS. Velitelem

⁵⁰⁷ Tamtéž, f. Okresní soud Teplice nad Metují, neuspořádáno.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích po roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 182.

⁵¹⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva Pobočky oblastní úřadovny v Trutnově z 13. 8. 1948.

⁵¹¹ Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

⁵¹² Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁵¹³ SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Trutnov I, 1850–1945, inv. č. 25270, ukl. j. 1099, sčítání lidu 1921, Trutnov: Vnitřní Město č. p. 93.

⁵¹⁴ Tamtéž.

ml. strm. Rudolf Maryška a běžnou strážní službu vykonával strm. Jaroslav Malý s ml. strm. Františkem Koubou. Přes den hlídali dva z nich, v noci jeden příslušník, provádějící namátkové kontroly cel

Roku 1953 převzalo objekt MNB. V roce 1954 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a zůstal nevyužitý. Roku 1956 proto žádal MNV Trutnov o uvolnění věznice. Na počátku roku 1957 SNZ souhlasila s jejím uvolněním pro socialistický sektor a převzal ji Svazarm, počítalo se zde s umístěním radioklubu a výcvikem povolanců radistů. V letech 1960 až 1975 sídlil ve věznici trutnovský okresní archiv.⁵¹⁵ Nakonec objekt sloužil jako sklad civilní obrany a skladiště trutnovských hasičů.

Úpice

Původně sídlil okresní soud a věznice v budově staré radnice, ale roku 1910 objekt shledali jako nevhodný pro justiční správu. Současně chyběl vycházkový dvůr pro vězně. Byla proto zahájena jednání ke zbudování nového objektu splňujícího všechny požadavky. Avšak teprve v druhé polovině 20. let 20. století došlo k rozhodnutí o stavbě úředního domu v tehdejší ulici Svatopluka Čecha (dnes Bratří Čapků 773), která začala roku 1927 a kolaudace proběhla 7. července 1930. Uvnitř po zahájení provozu sídlil jak soud s věznicí, tak i četnická stanice a pošta.⁵¹⁶

Věznice zabírala přízemí a první patro pravého křídla objektu. Měla elektrické osvětlení, ústřední vytápění a splachovací toalety. Okna dostatečně zajišťovaly mříže a dřevěné celové dveře oplechování. O hygienu vězni pečovali ve společných umývárkách a koupelně teplou i studenou vodou. Dále se uvnitř nacházela přijímací kancelář, kuchyně s kapacitou jídel pro 65 vězněných osob, služební byt a kasárenské ubytování. K objektu přiléhal vycházkový dvůr. Objekt sousedil s budovou spořitelny z jedné strany a poštou ze strany druhé.

Ačkoliv byl okresní soud zrušen nařízením ministra vnitra č. 11/1949 Sb., fungovala soudní věznice i po tomto datu. Do 10 cel bylo za normální situace možné umístit 35 vězňů a maximální nouzové vytižení plánované v roce 1950 činilo 65 vězněných osob. Průměrné denní náklady na jednu vězněnou osobu se pohybovaly ve výši 39,80 Kčs. Úpická věznice sloužila i potřebám správních úřady v Úpici a Trutnově.⁵¹⁷

Ještě roku 1951 věznici zařadili do seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁵¹⁸ V roce 1953 už ji však nevyužívalo MS ani MNB. Od roku 1954 objekt převzalo ministerstvo školství.

⁵¹⁵ Ondřej HLADÍK, *Městská věznice v Trutnově*, in: Historická penologie 2/2003, Praha 2003, s. 17-19.

⁵¹⁶ SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Trutnov I., inv. č. 22 178, ukládací číslo 759, projekt novostavby úředního domu v Úpici (vč. 14 plánů) z let 1926-1930.

⁵¹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, informace OV NB v Trutnově pro MNB-správu TNP o technickém stavu správní věznice z 12. 9. 1950.

⁵¹⁸ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

Vrchlabí

Okresní věznice byla součástí objektu okresního soudu a zabírala celé křídlo stojící na břehu Labe (dnes Krkonošská ulice 148). Sloužila také jako správní věznice a přinejmenším do roku 1949 i jako nouzová pobočka trestnice Valdice. To navazovalo na starší praxi. Prameny dokládají, že už od počátku 20. let využíval vrchlabskou věznici krajský soud v Jičíně při přeplnění vlastní věznice.⁵¹⁹

V roce 1949 vznikla také úvaha o zřízení zvláštního oddělení věznice pro potřeby VO StB Vrchlabí,⁵²⁰ realizace tohoto plánu ale není doložena. V době prověřování způsobilosti okresních věznic se řešila nutnost odstranění bezpečnostních nedostatků – zasazení mříže do nového oděvního skladu, chybějící katr ve vstupu na vycházkový dvůr, nutnost opatřit kuchyňská okna drátěnou sítí a zabarvení oken, které mělo zamezit dorozumívání se s vězněnými osobami mimo věznici.

Uvnitř věznice bylo roku 1949 celkem 17 cel pro 68 vězňů.⁵²¹ Do roku 1952 plánovaný počet snížili na 51 vězňů s tím, že maximální možné vytížení vysoko přesahovalo dvojnásobek tohoto čísla a činilo 136 vězněných osob. Část odsouzených žen pracovala v nemocnici, kde vykonávaly úklidové práce. Mimo to se v červenci 1952 ve Vrchlabí léčilo 14 žen přesunutých z jiných ústavů, které převzala místní okresní věznice. V případě nutnosti klinické léčby odesílali muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové a ženy zůstávaly v místním zdravotnickém zařízení.

Ve 20. letech 20. století byli ve Vrchlabí dva soudní sluhové – Antonín Hladík a Johann Lienert. Není však zřejmé, jestli se oba střídali při hlídání vězňů, nebo jestli ho zajišťoval pouze jeden z nich.⁵²² V létě 1952 sloužilo ve Vrchlabí 5 příslušníků SVS. Velitelem byl ml. strm. Miroslav Krsek, pro službu v nemocnici vyčlenili vrch. strm. Václava Rejmana a běžný dozor zajišťovali strm. Antonín Skoupý, ml. strm. Josef Šír a ml. strm. Jaroslav Tomáš. Přes den hlídali vždy dva dozorcí s velitelem, v noci sloužil jeden.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a využívalo ho OO MV Vrchlabí a ONV Vrchlabí a CO-KNV. Roku 1958 převzal celý objekt ONV Vrchlabí.

Žacléř

Areál okresního soudu byl postaven roku 1914 na dnešním Rýchorském náměstí 10.⁵²³ Věznice stála samostatně ve dvoře (dnes Sadová ulice 11).

⁵¹⁹ Digitální depozitář Poslanecké sněmovny parlamentu, Senát Národního shromáždění R. Č., Tisk 571 z 3. 3. 1921 [online], [citováno 18. 9. 2024], https://www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky/t0571_00.htm

⁵²⁰ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

⁵²¹ NA Praha, f. S SNV, kart. 25/1, nezpracováno, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁵²² SOkA Trutnov, f. Okresní úřad Vrchlabí, inv. č. 1269, ukl. j. 99, Vrchlabí č. p. 148.

⁵²³ Tamtéž, f. ONV Trutnov, sign. 717, inv. č. 3863, kart. 522.

Z meziválečného období se dochovala pouze informace, že ve 20. letech byl dozorcem Emanuel Pasler.⁵²⁴

Objekt sloužil potřebám okresního soudu až do druhé poloviny roku 1948, kdy byl zrušen. Stalo se tak nejpozději v listopadu, k němuž se vztahuje první zachycená zpráva o tomto kroku.⁵²⁵ Následně zprostito ministerstvo techniky justici výkonu správy objektu a převzal jej ONV v Trutnově.⁵²⁶ Věznice však plnila i nadále své dosavadní poslání, leč s jiným organizačním zařazením než doposud. Vlastníkem se v té době stal, stejně jako v případě soudní budovy, ONV Trutnov. Od počátku roku 1949 ji ale užíval n. p. Východočeské uhelné (VÚD) doly Žacléř coby pracovní oddíl krajské soudní věznice v Liberci pro odsouzené s dlouhými tresty využívané na práci v dolech.⁵²⁷

Pracovní útvar byl zrušen v únoru 1951 a VÚD využívaly věznici jako skladiště brambor, zeleniny, uhlí a lůžkovin. Ve stejné době projevil zájem o pronájem objektu n. p. Texlen Trutnov.⁵²⁸ Potřebám textilní výroby ale objekt nakonec nesloužil. V dubnu 1951 ho totiž ONV Trutnov jako majitel předal do operativní správy podniku Československých stavebních závodů, který ho přinejmenším do konce roku 1952 využíval jako ubytovnu pro své zaměstnance pracující v stavbách v Žacléři.

V té době měla budova bývalého okresního soudu odlišné využití a sídlila v něm zvláštní škola. Ze soužití se stavebními dělníky ubytovanými ve věznici však vznikaly nesnáze. Ředitel školy si proto musel opakovaně stěžovat na nepořádek způsobený vysypáváním popela z oken ubytovny na dvůr namísto do přistavených popelnic.⁵²⁹

Další změna využití bývalé věznice nastala v dubnu 1953, kdy ji od ONV Trutnov převzala do operativní správy Oblastní správa státních pracovních záloh pro potřeby Hornického učiliště č. 2 v Žacléři.⁵³⁰ Ani tento stav však nevydržel nijak dlouho a učiliště bylo v srpnu 1954 zrušeno. Do správy budovu převzal VÚD, n. p., pro Důl Jan Šverma v Žacléři, ale obratem budovu vrátil ONV Trutnov s tím, aby ji majetkově scelili se sousedícím objektem soudu. Zajímavé je vysvětlení tohoto kroku. Vedení dolů totiž předpokládalo, že v rámci očekávané reorganizace soudnictví bude celý objekt v brzké době navrácen původnímu účelu.⁵³¹ K tomu však nikdy nedošlo a není ani zřejmé, z čeho uvedená informace plynula.

⁵²⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Trutnov I, inv. č. 25280, ukl. j. 1123, sčítání lidu 1921, Žacléř č. p. 10.

⁵²⁵ SOkA Trutnov, f. ONV Trutnov, sign. 717, inv. č. 3863, kart. 522, informace ministerstva techniky z 19. 11. 1949.

⁵²⁶ Tamtéž, informace okresního soudu v Trutnově z 9. 12. 1948.

⁵²⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁵²⁸ SOkA Trutnov, f. ONV Trutnov, sign. XI.717.1, inv. č. 4615, kart. 608, zpráva správce budov pro ONV Trutnov ze 14. 3. 1951.

⁵²⁹ Tamtéž, stížnost technického referátu ONV Trutnov na zaměstnance ČSSZ, n. p., Dvůr Králové nad Labem z 9. 6. 1952.

⁵³⁰ Tamtéž, informace pro technický referát ONV Trutnov ze 3. 5. 1953.

⁵³¹ Tamtéž, dopis VÚD, n. p., adresovaný ONV v Trutnově z 11. 8. 1954.

Žamberk

Okresní soud s věznicí sídlil v administrativní budově postavené v letech 1907 a 1908 (dnes ulice 28. října 581). V objektu bylo také okresní hejtmánství, berní a pozemkový úřad. V 50. letech 20. století se v těsném sousedství nacházel ONV Žamberk, jemuž sloužila věznice k výkonu správních trestů.

Dvůr rozdělovala zeď vysoká 4,5 metrů a za objektem se nacházelo zahradnictví a zahrada SKP. Celková bezpečnost měla dobré hodnocení. Blíže nespecifikovaný počet cel mělo v roce 1949 pro své potřeby vyhrazeno také VO StB Žamberk. Veškeré náklady na vazbu zatčených ale nesla justiční správa.⁵³² Pro účely StB se však objekt jevil jako nevyhovující a plánovalo se zřízení samostatné věznice VO StB Žamberk.⁵³³

Dvě poschodí věznice zahrnovala 6 cel, do kterých bylo v roce 1949 možné umístit 28 vězňů.⁵³⁴ Roku 1952 toto číslo zvýšili na 30 a maximální nouzový stav dosahoval přesně dvojnásobku. Průměrné denní stavy v roce 1952 pak činily 18 vězněných osob. Vězni pracovali pro dva podniky v okolí. Jednak stloukali na vycházkovém dvoře bedničky pro Průmysl mléčné výživy – závod Žamberk, jednak loupali vlákninu pro Bělské papírny, n. p., v Hostinném nad Labem. V případě nutnosti klinické léčby odesílali ženy do zvláštního oddělení Státní nemocnice ve Vrchlabí a muže do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, velitel stanice št. strm. Jaroslav Hernych a jeho zástupce ml. strm. Zděnek Krejčí. První ze jmenovaných konal dozorcí službu na oddělení a předváděl k hlavnímu líčení. Druhý dojížděl s vězni na práci do Hostinného nad Labem. Noční služba spočívala jen v namátkových kontrolách cel. Je zajímavé, že i přes nedostatečné personální obsazení nebyl vznesen požadavek na navýšení stavu dozorců.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. V polovině 50. let 20. století zařadili věznici do kategorie „bez výhrad“. Po jejím uzavření v objektu nadále sídlil okresní soud a další správní úřady. Po zrušení okresu Žamberk v rámci správních reforem převzala budovu v roce 1960 základní škola a zemědělské učiliště a od roku 1976 ji využívá jen základní škola.⁵³⁵

KS MV Jihlava

Dačice

Věznice stála samostatně vedle okresního soudu sídlícího ve starém zámku v Krajířově 27 a areál spojoval vycházkový dvůr. Vchod do objektu byl přímo z ulice

⁵³² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 9. 7. 1949.

⁵³³ Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o věznicích StB z 27. 1. 1950.

⁵³⁴ Tamtéž, kart. 25/1, informace KV StB Hradec Králové o dozoru nad věznicemi StB z 6. 5. 1949.

⁵³⁵ ZŠ 28. října 581, Žamberk – historie [online], [citováno 16. 9. 2024]

<https://www.zs28rijna-zamberk.cz/historie.html>

a mimo soud jej obklopovaly civilní domy a škola sousedící se zmíněným vycházkovým dvorem, který se proto jevil jako nevyhovující. Rovněž tak kvůli stáří přibližně 200 let a vnitřnímu vybavení (záchodové kbelíky) nesplňovala věznice tehdejší požadavky. I když nebyly výhrady z hlediska bezpečnosti, plánovala se z uvedených důvodů stavba nové věznice.

Roku 1950 objekt zahrnoval 10 cel pro 28 osob, leč do roku 1952 došlo k navýšení stavů. Ve dvou poschodích tehdy bylo 11 cel pro 40 lidí a při maximálním nouzovém vytížení přicházelo v úvahu uvěznit až 55 vězňů.⁵³⁶ Průměrné denní stavy v roce 1952, činící 10 osob, ukazují, že to nebylo potřeba. Všichni pracovali v dílně, kde spravovali pytle pro místní hospodářské družstvo a lepili obálky. Jen v případě, že hrozila domluva společníků, dral jeden z nich peří na cele. Při nutnosti klinické léčby byli vězni předáváni do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

V dačické věznici hlídali dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Josef Rychecký a strážný strm. Antonín Fila. Jelikož se jednalo o pohraniční okres, byl kladen velký důraz na zajištění bezpečnosti objektu, pročež se měly stavy navýšit na 4 příslušníky SVS. Druhým důvodem bylo i časové přetížení dosavadních dvou, kteří neměli čas na dostatečný odpočinek.

Od roku 1948 využívala objekt také Pobočka oblastní úřadovny StB Dačice, ovšem bez vyhrazení samostatných cel. Tudíž se jednalo jen o méně závažné případy.⁵³⁷ O rok později se však přístup justice změnil a VO StB Dačice měla v případě potřeby vždy vyhrazený požadovaný počet cel.⁵³⁸ V roce 1953 převzalo věznici MNB a byla zařazena do kategorie „bez výhrad“.

Dolní Kralovice

Okresní soud společně s berním úřadem původně sídlil v zámku pocházejícím ze 16. století. Na přelomu 19. a 20. století už však objekt nevyhovoval. Roku 1911 proto justiční správa koupila pozemek, na kterém před první světovou válkou postavili nový soud č. p. 139 se samostatně stojící věznicí.⁵³⁹ Hlavní vchod vedl ze silnice přes soudní dvůr. Součástí objektu byl i vycházkový dvůr a zahrada. Z bezpečnostního hlediska měla dobré hodnocení.

Podle stavebních plánů z roku 1911 se v přízemí nacházelo 5 cel, přijímací kancelář a místnost pro litografický tisk. První patro zabíralo 7 cel a v suterénu byly další provozní prostory – služební byt dozorce, spíž, kuchyně, prádelna, koupelna, dezinfikátor a záchody pro personál. Již v době stavby se počítalo se zavedením kanalizace a elektřiny, takže věznice byla od počátku moderně vybavena a měla splachovací záchody, elektrické osvětlení i poplašné zařízení v přízemí.

⁵³⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Dačice ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

⁵³⁷ Tamtéž, kart. 35/1, informace Pobočky oblastní úřadovny StB Dačice k věznici StB z 11. 8. 1948.

⁵³⁸ Tamtéž, kart. 35/1, informace KV StB Jihlava o věznicích StB z 9. 5. 1949.

⁵³⁹ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Ledec nad Sázavou, kart. 259, Základní list budovy okresního soudu z 11. 3. 1949

Vnitřní dispozice věznice se měnila podle aktuálních potřeb. Ještě roku 1940 se opakuje informace o 12 celách pro 30 vězněných osob a nouzové vytížení bylo 40 vězňů.⁵⁴⁰ V roce 1949 hovoří prameny o 10 celách pro 40 vězňů.⁵⁴¹ Nejpozději roku 1952 navýšili počet cel na 11, ale plánované stavy za normální situace se nezměnily. Při maximálním nouzovém vytížení počítali s 55 vězni. Stavy vězňů se dochovaly jak měsíční pro rok 1918, tak i roční pro léta 1942 až 1948. Nejprve tedy k roku 1918: leden – 13 osob, únor – 15 osob, březen – 15 osob, duben – 11 vězňů, květen – 5 vězňů, červenec – 8 vězňů, srpen – 5 vězňů, září – 3 vězni, říjen – 10 vězňů, listopad – 11 vězňů, prosinec – 3 vězni. K tomu lze doplnit roční stavy ze 40. let: 1942 – 179 vězňů, 1944 – 86 vězňů, 1945 – 140 vězňů, 1947 – 55 vězňů, 1948 – 69 vězňů.⁵⁴² Z nejmladšího období krátce před uzavřením věznice jsou k dispozici i průměrné denní stavy. V roce 1952 činily 5 vězňů, což je podstatně více, než jak ukazují dokumenty z roku 1918.

Zaměstnávání vězňů spočívalo především v práci pro soud, jako je litografický tisk, úklid, štípání dřeva, nošení uhlí a opisování dokumentů.⁵⁴³ Až na počátku 50. let přibyla dílna, kde vyráběli dřevěné bedničky pro místní drubežárnu v Dolních Kralovicích.

Jména soudních zřízců a dozorců se podařilo dohledat od roku 1918. Přinejmenším do roku 1921 to byl Petr Oberdörfer.⁵⁴⁴ Od 30. let sloužili u soudu vždy dva s tím, že se oba podíleli na hlídání vězňů. Příčina tkvěla v jejich povinnosti zajišťovat exekuce. Tehdejší soudní okres byl však velmi rozsáhlý, západním směrem dosahoval až téměř k okraji Vlašimi, a chybělo odpovídající dopravní spojení. Zřízcenci proto museli chodit pěšky i na velké vzdálenosti, což znemožňovalo dozor nad vězni, případně i topení u soudu. V letech 1930 až 1938 je doložen František Hrabáň, jemuž do roku 1934 pomáhal Alois Nekola. Po něm nastoupil Karel Sobíšek, který je v Dolních Kralovicích doložen ještě v červnu 1946. Po něm popsane úkoly plnili v období let 1947 až 1949 Jaroslav Dolejší a Jindřich Růžek.⁵⁴⁵ Teprve po reformě v roce 1949 se situace změnila a vězně hlídali dva příslušníci SVS, velitel strm. Jaroslav Klouda a ml. strm. Jaroslav Rychetský. Ti už ovšem nespádali do pravomoci přednosty soudu, takže se zabývali výhradně dohledem ve věznici. Oba se nepřetržitě střídali v denní a noční službě bez možnosti volna, takže bylo nutné doplnit stav o třetího příslušníka SVS.

Okresní soud zrušili podle nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., roku 1949. Z dalších pramenů je však patrné, že věznice byla v provozu ještě na počátku

⁵⁴⁰ SOkA Benešov, f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, stavební plány věznice v Dolních Kralovicích z let 1910 a 1911; tamtéž, plán věznice ze 14. 3. 1940.

⁵⁴¹ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Ledec nad Sázavou, kart. 259, Základní list budovy okresního soudu z 11. 3. 1949

⁵⁴² SOkA Benešov, f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, výkazy stavu vězňů z let 1918, 1942-1948.

⁵⁴³ Tamtéž, výkazy o zaměstnávání vězňů z let 1923-1947.

⁵⁴⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921, Dolní Kralovice č. p. 139.

⁵⁴⁵ Tamtéž, seznamy zaměstnanců okresního soudu 1930-1949.

50. let, kdy sloužila potřebám okresních soudů Dolní Kralovice a Ledeč nad Sázavou. Stejně tak ji využívaly správní úřady obou měst.⁵⁴⁶ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Tehdy byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“, takže přetrvával zájem na jejím provozování, přinejmenším v „záložním“ režimu. Později byla v bývalé soudní budově škola. Objekt zanikl společně s celým městem, které zbourali v letech 1968 až 1975 kvůli výstavbě vodní nádrže Švihov.

Havlíčkův Brod

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu, který sídlil ve staré radnici na Havlíčkově náměstí 87. Hlavní vchod se nacházel na vnitřním soudním dvoře, do nějž byl přístup skrz velkou halu se vstupem z náměstí. Kromě cel se uvnitř nacházela ještě koupelna, prádelna, sklad oděvů, truhlářská dílna a pytlárna. Po stránce vnějšího i vnitřního zabezpečení měla dobré hodnocení. Na počátku 50. let využíval část budovy také ONV Havlíčkův Brod coby správní věznici k výkonu krátkodobých trestů,⁵⁴⁷ MNV Havlíčkův Brod a hasiči.

Uvnitř objektu se nacházelo 5 cel pro 30 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení počítalo s umístěním až 40 osob. Průměrné denní stavy ale roku 1952 objekt příliš nepřetěžovaly, činily totiž jen 5 lidí. K zaměstnávání sloužila pytlárna, kde opravovali pytle pro Hospodářské družstvo Havlíčkův Brod. Při nutnosti klinické léčby předávali vězně do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, ve funkci velitele št. strm. Václav Kocman a strážní službu vykonával strm. Václav Kříž. Oba se nepřetržitě střídali v denní a noční službě bez možnosti volna, takže bylo nutné doplnit stav o třetího příslušníka SVS.

V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale roku 1954 byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“, což otevřelo cestu k jejímu uzavření. Po zrušení soudu roku 1960 sloužil objekt dalším správním úřadům a od roku 1974 byl sídlem knihovny.

Hrotovice

Okresní soud sídlil v prvním patře jižního křídla zámku společně s berním úřadem a finanční stráží. K věznici se dochovalo minimum informací. Bezpochyby se nacházela také na zámku. Jméno dozorce a soudního sluhy je známé z roku 1921, kdy jím byl Václav Nezval. Stavy vězňů přibližuje údaj ze 16. února uvedeného roku, kdy se v celách nacházeli 3 lidé.⁵⁴⁸

Soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Roku 1950 zabrala tři křídla zámku, včetně bývalého soudu, pobočka obuvnického „Závodu Gustava Klimenta, Třebíč-Borovina“ kvůli nutnosti rozšiřování provozu

⁵⁴⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Ledeč nad Sázavou ke správním věznicím ze 4. 9. 1950.

⁵⁴⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Havlíčkův Brod ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

⁵⁴⁸ SOkA Znojmo, f. Okresní úřad Moravský Krumlov, inv. č. 520, kart. 440, sčítání lidu 1921, Hrotovice č. p. 1.

a plnění pětiletky.⁵⁴⁹ K podobě a provozu soudní věznice ve sledovaném období se nepodařilo objevit žádné podrobnější informace.

Humpolec

Okresní soud s věznicí původně sídlil ve staré radnici. V meziválečném období byl pro potřeby justice postaven nový objekt (dnes ulice Školní 701). Věznice byla na počátku 50. let hodnocena jako nová jednoposchoďová budova, stojící samostatně v rámci areálu soudu, který objekt odděloval od ulice. Vnitřním vybavením zcela vyhovovala pro výkon vazby i výkon trestu. Prameny však informují pouze o existenci umývárny a vycházkového dvora. Z jedné strany věznice sousedila s továrnou n. p. Sukno Humpolec, a ze dvou stran ji obklopovaly soukromé zahrady. Bezpečnost zajišťovala zeď, případně dřevěný plot.

V 10 celách bylo místo pro 40 osob, při maximálním nouzovém zaplnění se do nich mohlo vejít až 50 lidí. Průměrné denní stavy z roku 1952 ale ukazují na podstatně menší vytížení, činily jen 8 vězňů. K jejich zaměstnávání sloužila dílna, kde opravovali pytle pro hospodářské družstvo v Humpolci, nebo soukali přízi pro n. p. Sukno Humpolec. Při nutnosti klinické léčby předávali vězně do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Věznici hlídali dva příslušníci SVS. V roce 1952 byl velitelem strm. František Herbich a běžnou strážní službu zajišťoval strm. František Litera. Oba se nepřetržitě střídali v denní a noční službě bez možnosti volna, což ohrožovalo bezpečnost věznice a bylo nutné doplnit stav o třetího příslušníka SVS.

Roku 1950 sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Humpolec jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁵⁰ V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale byla zařazena do kategorie „bez výhrad“, což umožnilo její zrušení. Budova soudu později sloužila potřebám školství (dnes základní umělecká škola Gustava Mahlera).

Jemnice

Okresní soud sídlil v těsné blízkosti náměstí (dnešní Husově ulici 96). Věznice zabírala přízemí, byla vlhká, bez přístupu slunce a zdravotně zcela nevyhovující. Zahrnovala 4 cely pro 10 až 15 osob a hygienické zařízení zastupovala pouze záchodová vědra. K jejímu uzavření došlo v souvislosti se zrušením okresního soudu na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Počátkem 50. let se objekt nacházel ve velmi špatném technickém stavu a jeho správu zajišťoval MNV Jemnice. Podle studovaných pramenů sloužila tehdy věznice národnímu výboru jako „šatlava“ (správní věznice), leč bez podrobnějších informací o konkrétním způsobu využití.⁵⁵¹ V 70. letech v budově bývalého soudu sídlila mimo jiné lidová škola umění.

⁵⁴⁹ Jaroslav BAŠTA, *Muzeum v Hrotovicích*, diplomová práce obhájená na FF MUNI Brno v roce 2006, s. 51-52.

⁵⁵⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Humpolec ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

⁵⁵¹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Dačice ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

Kamenice nad Lipou

Stará soudní věznice sídlila v přízemním přístavku radnice z konce 70. let 19. století. Zahrnovala tři cely, kuchyni, záchod a byt dozorce, kterým byl roku 1921 Josef Houška. Už od druhé poloviny 90. let 19. století věznice nedostačovala a po neúspěšných jednáních o jejím rozšíření s městským úřadem bylo v prvních letech 20. století rozhodnuto a stavbě nového objektu okresního soudu.⁵⁵²

Nová věznice byla součástí budovy okresního soudu v Masarykově 362, zprovozněného v roce 1925 a tvořila její boční křídlo. Ze dvou stran ji obklopoval soud, z jedné strany volné prostranství, které oddělovala zeď vycházkového dvora a z poslední strany navazovala civilní zahrada. Z hlediska bezpečnosti i po zdravotní stránce měla dobré vybavení, takže svému účelu plně vyhovovala. Součástí justičního areálu byly i byty pro příslušníky SVS. Uvnitř se nacházela ještě ústavní kuchyně a skladiště.

V přízemí bylo 7 cel pro 20 osob a maximální nouzová kapacita umožňovala uvěznit až 30 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 však činily jen 6 osob. Všichni pracovali ve vnitřní dílně, kde opravovali pytle pro místní hospodářské družstvo a drali peří. Při nutnosti klinické léčby předávali vězně do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Personální obsazení věznice sestávalo z jejího velitele št. strm. Václava Hájka a strážného ml. strm. Antonína Lapeše. Od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne sloužili vždy oba, načež jeden z nich hlídal i přes noc a další den rovnou pokračoval ve službě. Tento systém kvůli velké zátěži nevyhovoval a byl vznesen požadavek na doplnění o třetího dozorce.

Roku 1950 sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Kamenice nad Lipou jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁵³ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a zařadili jej do kategorie „s výhradou“. Od roku 1961 sídlila v objektu sklárna.

Ledeč nad Sázavou

Okresní soud sídlil na dnešním Husově náměstí 7 v domě, který justice koupila v roce 1896. Přízemní věznice stála samostatně ve dvoře objektu. Zahrnovala 5 cel (z toho dvě společné), třípokojový byt dozorce a sklady umístěné v suterénu. Maximální plánovaná kapacita činila 16 vězněných osob. Denní stavy věznice se dochovaly až pro rok 1945. Je na nich patrný nárůst internovaných osob v prvních poválečných měsících. Chybí však informace o počtech za duben, listopad a pro květen jsou zachycena čísla až k polovině měsíce: 1. ledna – 14 vězňů, 3. února – 5

⁵⁵² SOkA Pelhřimov, f. Archiv města Kamenice nad Lipou, inv. č. 408, kart. 86, korespondence ke stavbě a nedostatkům věznice z let 1877-1906; tamtéž, f. Okresní úřad Kamenice nad Lipou, inv. č. 897, kart. 388, sčítání lidu 1921, Kamenice n. Lipou č. p. 52.

⁵⁵³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kamenice nad Lipou ke správním věznicím z 9. 9. 1950.

vězňů, 17. května – 45 vězňů, 2. června – 68 vězňů, 1. července – 40 vězňů, 1. srpna – 22 vězňů, 1. září – 19 vězňů, 1. října – 21 vězňů, 1. prosince – 9 vězňů.⁵⁵⁴

Cely byly vytápěny z topenišť na chodbě a osvětlení bylo elektrické. Na chodbě byl suchý záchod a v mezidveří cel ještě záchodová vědra. Od soudního dvora a zahrady oddělovala věznici cihlová zeď.⁵⁵⁵ Funkci soudního sluhy a dozorce zastával ve 20. letech 20. století František Rem.⁵⁵⁶ Roku 1947 vězně hlídal Josef Koča.⁵⁵⁷

Už v roce 1950 byla věznice hodnocena jako nezpůsobilá s tím, že je kvůli tomu již několik let nepoužívaná. Okresnímu soudu Ledec nad Sázavou i správním úřadům tehdy sloužila věznice v nedalekých Dolních Kralovicích.⁵⁵⁸

Přesto se na počátku roku 1952 opět řešilo její znovuootevření. Posudek státního technika však vyzněl negativně. Jednak úplně chyběl vycházkový dvůr, za druhé pak měla i řadu nedostatků – přízemní cely nebyly dostatečně zabezpečeny a zároveň se jako zcela nežádoucí jevil společný vstup pro služební byt a vězeňskou část. V případě potřeby funkční věznice byla proto doporučena výstavba nového objektu. To se však jevilo jako příliš nákladné.

Výsledek kontroly odsouhlasil velitel KV SVS Jihlava, který zároveň potvrdil vhodnost věznice v Dolních Kralovicích, kde už od roku 1949 fungovala pobočka okresního soudu v Ledci nad Sázavou. Stará věznice měla být následně využita jako sklady.⁵⁵⁹

Moravské Budějovice

Justiční areál byl postaven v době první republiky na dnešním náměstí Svobody 328 (dnes LDN). Samostatně stojící budovu věznice dělil od objektu okresního soudu dvůr. Na počátku 50. let byla proto charakterizována jako novostavba obehnaná zdí s ostnatým drátem. Sousedila s ní pojišťovna a hostinec na Valech. Vyhovovala po stránce bezpečnostní i zdravotní svému účelu. Současně s justicí ji využívalo také ONV Moravské Budějovice jako správní věznici pro výkon krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.

Objekt měl elektrické osvětlení, ale chyběly splachovací toalety, takže byla používána záchodová vědra. Dřevěné celové dveře měly visací zámky a okna zajišťovaly mříže. V objektu se nacházela i přijímací kancelář, kuchyně s kachlovými kamny a koupelna s vanou a kotlem pro ohřev vody. Prameny přinášejí přehled

⁵⁵⁴ SOkA Benešov, f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, přehledy stavu vězňů v roce 1945.

⁵⁵⁵ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Ledec nad Sázavou, kart. 259, Základní list budovy okresního soudu z 9. 3. 1949; Posudek státního technika o celkovém stavu věznice z 15. 1. 1952.

⁵⁵⁶ Tamtéž, f. Okresní úřad Ledec nad Sázavou, balík č. 20, sčítání lidu 1921, Ledec n. Sázavou č. p. 7-8.

⁵⁵⁷ SOkA Benešov, f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, výkaz zaměstnanců okresního soudu Ledec n. S. z 3. 6. 1947.

⁵⁵⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Ledec nad Sázavou ke správním věznicím ze 4. 9. 1950.

⁵⁵⁹ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Ledec nad Sázavou, kart. 259, posudek státního technika o celkovém stavu věznice z 15. 1. 1952.

i o základním inventáři sestávajícím z 30 železných postelí, 1 pryčny, 3 lavic, 37 slamníků, 32 polštářů a 44 prostěradel.

Jednopochoďová budova v roce 1950 zahrnovala 7 cel pro 30 lidí a maximální vytížení činilo 50 osob.⁵⁶⁰ O rok později však došlo k navýšení na 8 cel pro 40 vězňů za normální situace a 60 lidí nouzově. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale byly jen 15 osob, které v dílně uvnitř ústavu zaměstnávala výroba bedniček pro pilu v Moravských Budějovicích. Při nutnosti klinické léčby předávali vězně do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Na pořádek ve věznici dohlíželi roku 1950 pouze št. strm. Ladislav Hájek. V roce 1952 už mu vypomáhal druhý příslušník SVS strm. Vladimír Jelínek a výše jmenovaný ve funkci velitele byl povýšen do hodnosti vrchního strážmistra. Přes den, od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne sloužili vždy oba, načež jeden z nich hlídal i přes noc a další den rovnou pokračoval v práci. Tento systém kvůli velké zátěži nevyhovoval a byl vznesen požadavek na doplnění o další dva dozorce za účelem možnosti střídání služeb a odpočinku. V roce 1953 převzalo objekt MNB a zařadili ho do kategorie „s výhradou“.

Nové Město na Moravě

Okresní soud sídlil po svém zřízení roku 1850 na dnešním Vratislavově náměstí 103 společně s berním úřadem a měl kanceláře v prvním patře. Věznice se nacházela v přízemí. Objekt byl při přestavbě roku 1885 zvýšen o jedno patro, které poté využívalo okresní hejtmanství.⁵⁶¹ Ve 20. letech 20. století zastával funkci soudního sluhy a dozorce Antonín Naswetter. Stavy vězňů jsou známe k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházeli 2 lidé.⁵⁶²

Okresní soud byl zrušen v důsledku reorganizace justice na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Pacov

Věznice č. p. 421 stála samostatně v areálu okresního soudu č. p. 420 v dnešní ulici Václava Plačka, který jako celek obepínala zeď. Ze dvou stran navazovalo volné prostranství a z jedné civilní dům. Na počátku 50. let měla dobré hodnocení po všech stránkách. V přízemí se nacházela kancelář velitele, kasárenské ubytování, vězeňská kuchyně, skladiště potravin, cela určená k práci vězňů, záchody a jedna cela samovazby. V prvním patře byly vězeňské cely a skladiště oděvů. Suterén zabíraly zbývající provozní prostory – sklepy na brambory a uhlí, místnost s desinfikátorem, skladiště dřeva a náčiní, prádelna a dílna.

⁵⁶⁰ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, nezpracováno, dotazník ke správní věznici v moravských Budějovicích z 11. 9. 1950.

⁵⁶¹ Vít KŘESADLO – Miroslav KRUŽÍK, *Historický kalendář Nového Města na Moravě na léta 1850-1918*, Nové Město na Moravě 2006.

⁵⁶² SOkA Žďár nad Sázavou, f. Okresní úřad Nové Město na Moravě, balík č. 172, sčítání lidu 1921, Nové Město na Moravě č. p. 103.

Počet cel, maximální stavy vězňů i personálu byly v poválečných letech navyšovány. Roku 1946 počítal okresní soud se 7 celami pro 15 osob, které hlídal jeden dozorce.⁵⁶³ Naproti tomu v roce 1952 už se počítalo s 9 celami a možností uvěznit 26 lidí s tím, že maximální nouzové vytížení bylo 40 osob. Průměrné denní stavy ale ukazují na malé využití pacovské věznice. Opět se nabízí srovnání, které ukazuje v podstatě neměnný stav po celé sledované období. V červnu 1946 to byl 1 odsouzený ve výkonu trestu a 5 zatčených ve vazbě a průměrné denní stavy z roku 1952 říkají, že ve věznici pobývalo 7 vězňů denně.

K jejich zaměstnávání sloužilo jednak venkovní pracoviště na státním statku v Hrádku u Pacova, za druhé vězni drali peří a opravovali pytle ve vnitřní dílně. Nejstarší informace o jméně dozorce pochází z roku 1897, kdy se jím stal Jan Pláteník, přeložený do Pacova z Bělé pod Bezdězem.⁵⁶⁴ Roku 1921 tuto funkci zastával Josef Votýpka.⁵⁶⁵ Na počátku 50. let 20. století došlo k navýšení stavu personálu, takže v létě 1952 ve věznici sloužili 2 příslušníci SVS, velitel strm. Ludvík Čírtek a strážný strm. František Truhlář. Kvůli jejich velkému vytížení plynoucím z neustálého střídání služeb bez odpočinku byl vznesen požadavek na další doplnění o třetího dozorce.

Roku 1950 sloužila věznice jak potřebám justice, tak i ONV Pacov jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁶⁶ V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale datum ukončení jejího provozu se objevit nepodařilo.

Pelhřimov

Stará soudní věznice byla zřízena z městské šatlavy. Objekt má dlouhou historii, která se začala psát již v 16. století. Současnou podobu získala při velké přestavbě uskutečněné v letech 1768 a 1769. V polovině 19. století, kdy muselo město budovu předat nově zřízenému okresnímu soudu, se uvnitř nacházelo 7 cel a 2 pokoje s bytem dozorce. Jako věznice sloužil objekt do roku 1907, kdy byl postaven nový okresní soud, zahrnující i tehdy moderně vybavenou věznici. Uvolněné prostory poté město pronajímalo jako levné nouzové bydlení. Roku 1914 vznikl plán na umístění městského archivu, spisovny a muzea. Leč z plánu sešlo kvůli nedostatku bytů po skončení války. K bydlení proto bývalá šatlava sloužila i v dalších desetiletích, takže ještě v roce 1960 ji obývalo 6 nájemníků. Teprve po dalších 10 letech ji převzalo muzeum.⁵⁶⁷

⁵⁶³ SOkA Pelhřimov, presidiálky, sign. 5/85, pres. č. 790/46, reg. č. 498, kart. 12, zpráva o poměrech ve věznici Pacov z 11. 6. 1946.

⁵⁶⁴ SOkA Mladá Boleslav, f. Okresní soud Mladá Boleslav, sign. E, kart. 255, inventář věznice z 2. 7. 1897

⁵⁶⁵ SOkA Pelhřimov, f. Okresní úřad Pelhřimov, kart. 27, sčítání lidu 1921, Pacov. č. p. 420.

⁵⁶⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Pacov ke správním věznicím z 6. 9. 1950.

⁵⁶⁷ Stavebně historický průzkum F. Kašičky a L. Lancingera z roku 1997, z něhož jsou zpracovány informativní texty muzea.

Nová věznice byla umístěna v bočním křídle budovy okresního soudu postaveného v letech 1905 až 1907 pelhřimovským stavitelem Karlem Postráneckým (dnes třída Legií 876).⁵⁶⁸ Množství lidí, které mohla pojmout, se v přelomovém období od konce druhé světové války do první poloviny 50. let téměř zdvojnásobil. V roce 1946 byla určena pro 18 vězňů při normálním stavu a 27 maximálně a zachycené vytížení k 12. červnu uvedeného roku uvádí 35 osob, jež justiční správa pojímala jako přeplnění.⁵⁶⁹ Naproti tomu roku 1952 už by s podobnou situací problém nebyl. Do 9 cel se mělo vejít 30 vězňů a jejich maximální možné nouzové zaplnění bylo 45 osob.

Průměrné denní stavy zjištěné v roce 1952 však činily 16 lidí a uvedené přeplnění z poválečného období souviselo se zatýkáním na základě retribučních dekretů prezidenta republiky. To dokazuje i citovaná zpráva z června 1946, která informuje také o umístění 27 vězňů okresního soudu v nouzové věznici u sběrného tábora Němců a o nedostatku místa v soudní věznici.⁵⁷⁰

K zaměstnávání vězněných osob sloužily v létě 1952 dílny, kde opravovali kožené aktovky pro kožedělný n. p. Pelhřimov, opravovali pytle a drali peří. Při nutnosti klinické léčby předávali vězně do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Vězně v červnu 1952 hlídali 3 příslušníci SVS, velitel vrch. strm. Karel Šefl, strážník a dozorčí službu měli na starosti strm. Jan Odehnal a strm. Stanislav Vyskočil. Ve službě se střídali a jeden měl vždy volno po noční, takže personální zajištění vyhovovalo.

Roku 1950 sloužila jak potřebám justice, tak i StB a ONV Pelhřimov jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁷¹ Současně v ní sídlila stanice SNB. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB.

Počátky

Okresní soud s věznicí sídlil v radnici na Palackého náměstí 1. Věznice se služebním bytem stála samostatně ve dvoře soudní budovy a měla 4 cely (2 v přízemí a 2 v prvním patře). Již roku 1930 ale byla hodnocena jako vlhká, zejména prostory v přízemí a bylo nutné alespoň jejich vybílení.⁵⁷²

Ve stejném období byl plánovaný běžný stav 16 osob a při zvýšeném nouzovém obsazení 20 lidí. Denní stavy v meziválečném období jsou známy pouze k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházeli 3 lidé. Funkci soudního zřízence a dozorce zastával ve 20. letech 20. století Antonín Němec.⁵⁷³ Vězně zaměstnávali

⁵⁶⁸ Marie DOJAVOVÁ – Libor DEDERA, *Tajemství zdi města Pelhřimova*, Pelhřimov 2002.

⁵⁶⁹ SOkA Pelhřimov, presidiálky, sign. 5/85, pres. č. 790/46, reg. č. 498, kart. 12, zpráva o poměrech ve věznici Pelhřimov a Pacov z 12. 6. 1946.

⁵⁷⁰ Tamtéž.

⁵⁷¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Pelhřimov ke správním věznicím z 13. 9. 1950.

⁵⁷² SOkA Pelhřimov, f. Okresní soud Počátky, presidiální spisy, přes. č. 193/1930, zpráva o prohlídce soudu v roce 1930.

⁵⁷³ Tamtéž, f. Okresní úřad Kamenice nad Lipou, inv. č. 897, kart. 401, sčítání lidu 1921, Počátky č. p. 1.

domácí práce a řezání dřeva. Kromě toho si mohli vypůjčit knihu ve vězeňské knihovně čítající roku 1929 celkem 81 svazků.⁵⁷⁴

Soud byl zrušen v rámci reorganizace justice nařízením ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a inventář věznice převzal krajský soud v Táboře. V roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Za zajímavost lze považovat, že v Počátkách působil po roce 1850 jako okresní soudce otec historika Augusta Sedláčka.

Polná

Okresní soud s věznicí sídlil po roce 1850 v budově staré radnice č. p. 1 na náměstí. V prvním patře byla vězeňská chodba s pěti celami zajištěná mříží. V přízemí se nacházel služební byt zahrnující dva pokoje a kuchyň. Funkci dozorce a soudního sluhy zastával ve 20. letech 20. století František Fišar. Stavby vězňů z meziválečného období se zachovaly pouze k 16. únoru 1921, kdy se v cele nacházel pouze jeden člověk.⁵⁷⁵ Objekt sloužil potřebám justice až do roku 1945, kdy byl těžce poškozen v důsledku bojů na konci druhé světové války a následně musel být zbourán.⁵⁷⁶

Okresní soud poté v letech 1947 až 1949 sídlil v bývalém Varhánkově ústavu (Varhánkova ulice 275), což byl městský sirotčinec založený roku 1884.⁵⁷⁷ O existenci věznice prameny mlčí, ale lze předpokládat přinejmenším několik vazebních cel pro potřeby soudu. K jeho zrušení došlo v rámci justiční reorganizace na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB a převzalo ho MNV Polná.

Přibyslav

Okresní soud s věznicí sídlil ve staré radnici na dnešním Bechyňově náměstí 2. Městská obec provedla v letech 1850 až 1853 přestavbu objektu pro potřeby soudu a předala ho bezplatně justiční správě.⁵⁷⁸

K historii věznice se nedochovaly téměř žádné informace. Soudním zřízencem a dozorcem byl roku 1891 Václav Švarc (stav vězňů k 3. lednu 1891 – 3 osoby), v roce 1901 tuto funkci zastával Vendelín Herbst (stav vězňů k 7. lednu 1901 – 4 osoby) a v letech 1911 až 1921 František Šroubek (stav vězňů ke 4. lednu 1911 – 2 osoby, 16. února 1921 byla věznice nejspíš prázdná).⁵⁷⁹

⁵⁷⁴ Tamtéž, f. Okresní soud Počátky, pres. č. 257/1929, dotazník pro věznice okresních soudů, krajských soudů a trestnice.

⁵⁷⁵ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní úřad Havlíčkův Brod I, balík č. 94, sčítání lidu 1921, Polná č. p. 1.

⁵⁷⁶ Jiří MICHÁLEK, *Historie staré polenské radnice 1479–1945*, [online], [citováno 21. 10. 2022], <https://www.kzhp.cz/clanek/historie-stare-polenske-radnice-ing-arch-jiri-michalek-50>

⁵⁷⁷ SOkA Jihlava, f. MěNV Polná, inv. č. 99, kart. 1.

⁵⁷⁸ SOkA Havlíčkův Brod, f. Archiv města Přibyslav, inv. č. 217, kart. 32,

⁵⁷⁹ Tamtéž, f. Okresní úřad Chotěboř, inv. č. 335, fascikl 367, sčítání lidu 1890, Přibyslav č. p. 63; tamtéž, inv. č. 336, fascikl 370, sčítání lidu 1900, Přibyslav č. p. 63; tamtéž, inv. č. 337, fascikl 373, sčítání lidu 1910, Přibyslav č. p. 63; tamtéž, inv. č. 338, fascikl 376, sčítání lidu 1921, Přibyslav č. p. 63; tamtéž, inv. č. 338, fascikl 376, sčítání lidu 1921, Přibyslav č. p. 63

Ke zrušení soudu a uzavření věznice došlo v rámci justiční reorganizace na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Nadále neměla justice a bezpečnostní složky o objekt zájem, takže roku 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Slavonice

Okresní soud sídlil v novorenesanční radnici č. p. 525 postavené mezi léty 1909 až 1912. Jednopatrová věznice z roku 1911 stála ve dvoře objektu (dnes Jana Švermy 475). Sestávala z 8 cel s kapacitou okolo 20 osob. Z hlediska hygieny nedostačovala, jelikož se užívaly pouze záchodové kbelíky. Objekt zahrnoval ještě služební byt, kuchyni a skladiště. Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Johann Rupp. Stavby vězňů z meziválečného období se podařilo zjistit jen k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházelo 5 osob.⁵⁸⁰

Po odstoupení pohraničních území převzal objekt Úřední soud (Amtsgericht). Okresní soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud Dačice. Zrušení potvrdilo i nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Počátkem 50. let se objekt nacházel ve velmi špatném technickém stavu a jeho správu zajišťoval MNV Slavonice. Podle studovaných pramenů sloužila tehdy věznice národnímu výboru jako skladiště a „šatlava“, leč bez podrobnějších informací o konkrétním způsobu využití.⁵⁸¹ Přesto se uvažovalo o jejím znovuotevření. Důvodem byla blízkost státní hranice s Rakouskem, takže by skýtala prostory pro uvěznění lidí zadržených při pokusu o její ilegální přechod. Tento plán však zůstal nerealizován.

Štoky

Okresní soud s věznicí byl od roku 1877 umístěn na náměstí v bývalé továrně na výrobu sukna č. p. 116, postavené na počátku 19. století. V objektu rovněž sídlila četnická stanice a později i pošta. Objekt zahrnoval také služební byt, který ve 20. letech 20. století obýval soudní zřízenec a dozorce František Smetana. Ke stavům vězňů se dochovala informace ze 17. února 1921, kdy se v celách nacházelo 6 osob.⁵⁸²

Ke zrušení soudu a uzavření věznice došlo v rámci justiční reorganizace na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Nadále neměla justice a bezpečnostní složky o objekt zájem, takže jej roku 1953 převzalo MNV.

⁵⁸⁰ SOkA Jindřichův Hradec, f. Okresní úřad Dačice, inv. č. 2134, kart. 1675, sčítání lidu 1921, Slavonice č. p. 41 a 94.

⁵⁸¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Dačice ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

⁵⁸² SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní úřad Havlíčkův Brod I, balík č. 83, sčítání lidu 1921, Štoky č. p. 116.

Telč

Okresní soud s věznicí a berní úřad byl umístěn v historické budově bývalé panské sýpky č. p. 71 navazující na Dolní bránu a zámecký areál. Objekt měl dlouhou historii, postaven byl již roku 1576. Dozorcem vězňů, který obýval služební byt, byl ve 20. letech 20. století Leopold Veselý. Ke stavům vězňů se dochovala informace ze 16. února 1921, kdy byli na celách 2 lidé.⁵⁸³

Věznice byla v provozu přinejmenším do roku 1948.⁵⁸⁴ Okresní soud byl poté zrušen v rámci reorganizace justice na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Další osudy věznice nejsou zřejmé, po uzavření soudu se do budovy nastěhovala hudební škola a využívá ji dodnes.⁵⁸⁵ S ohledem na památkovou hodnotu ale na objekt od konce 40. let dohlížela Národní kulturní komise.

Třebíč

V letech 1850 až 1928 sídlil okresní soud v budově současné městské knihovny (Hasskova ulice). Prostory však nevyhovovaly, takže roku 1927 byl podle návrhu architekta Jana Žáka dokončen nový objekt na bývalých pozemcích kláštera kapucínů (dnes Bráfova 502). Novostavbu sdílel s berním úřadem, katastrálním úřadem, důchodovým kontrolním úřadem a cejchovním úřadem. Věznice s vycházkovým dvorem byla umístěna v zadním traktu přilehajícího k Sadové ulici.

Po bezpečnostní stránce měla dobré hodnocení. Do 13 cel třebíčské věznice se při normální obsazenosti vešlo 45 osob a maximální nouzové vytížení činilo 70 lidí. Průměrné denní stavy roku 1952 však byly jen 18 vězňů, kteří pracovali především na státním statku Valdíkov, ležícím necelých 10 kilometrů severovýchodně od města. Méně zdatné a fyzické práce neschopné vězně zaměstnávala na celách výroba pudřenek pro n. p. Gustava Klimenta. V případě nutnosti klinické léčby byli vězni předáváni do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, velitel vrch. strm. František Pospíchal a strážný št. strm. Bohumil Pohanka. Denní služba začínala v 7 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne. S ohledem na jejich malý počet byli nuceni hlídat téměř nepřetržitě. Během dne měl jeden na starosti veškerou práci spojenou s provozem věznice, pročež musel také opouštět objekt a vězně nechat bez dozoru (např. předvádění k soudu). Druhý byl od 7 hodin ráno do 17. až 18. hodiny s vězni na statku ve Valdíkově.

Po návratu pracovní čety ze statku nastoupil příslušník, který byl celý den ve věznici, rovnou na noční směnu do sedmi hodin ráno a poté ihned odvážel vězně na práci do Valdíkova. Druhý měl v noci volno a ráno nastoupil službu ve věznici. Z popsanych důvodů byl vznesen požadavek na doplnění stavu o další 3 příslušníky SVS.

⁵⁸³ SOkA Jindřichův Hradec, f. Okresní úřad Dačice, inv. č. 2136, kart. 1684, sčítání lidu 1921, Telč č. p. 71.

⁵⁸⁴ SOkA Jihlava, f. Okresní soud Telč, inventář III, Knihy vězňů z let 1937-1948, inv. č. 125, 126.

⁵⁸⁵ ZUŠ Telč – Historie školy [online], [citováno 12. 9. 2024], <https://www.zustelc.cz/historie-a-charakteristika-skoly/>

V letech 1940 až 1945 působil v Třebíči z Jihlavy přemístěný krajský soud.⁵⁸⁶ Roku 1950 sloužila věznice jak potřebám justice, tak i ONV Třebíč jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁸⁷ Kromě toho v soudním areálu sídlil v letech 1948 až 1977 také OS SNB, okresní prokuratura, státní notářství a advokátní poradna.

Třešť

Jednoposchodová věznice stála samostatně za budovou okresního soudu v Revoluční 1. Celý areál obklopovaly soukromé zahrady. Z bezpečnostního hlediska měla dobré hodnocení, jak v ohledu vnitřního zajištění, tak i vnější ostrahy.

Do 7 cel bylo možné umístit 25 osob při normální obsazenosti a maximální nouzové vytížení činilo 40 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 však dosahovaly jen počtu 7 lidí. Všichni pracovali v dílně uvnitř věznice, kde zajišťovali úpravu střev pro n. p. Masna Hodice. V případě nutnosti klinické léčby byli vězni předáváni do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Roku 1921 byl soudním zřízencem a dozorcem Bohumil Sejda.⁵⁸⁸ V létě 1952 sloužili ve věznici dva příslušníci SVS, ve funkci velitele vrch. strm. Josef Chobot a strážný strm. František Nápravník. Kvůli nízkému stavu personálu oba pracovali v podstatě nepřetržitě, protože byl vznesen požadavek na doplnění o třetího dozorce.

Roku 1950 sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Třešť jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁸⁹ V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale využíval ho MNV. Byl však zařazen do kategorie „bez výhrad“, takže o něj bezpečnostní složky nadále neměly zájem.

Z historie věznice je ještě nutné připomenout dramatické události na konci druhé světové války. V důsledku povstání proti okupantům bylo po jeho potlačení 7. května na vězeňském dvoře Němci zastřeleno 33 lidí. Na místě popravy je dnes veřejně přístupné pietní místo.⁵⁹⁰

Velké Meziříčí

Do roku 1931 sídlil okresní soud zahrnující i vězeňskou část se služebním bytem v renesanční radnici na náměstí. Poté byl přesunut do třípodlažní správní budovy postavené v letech 1929 až 1930 v Hornoměstské ulici. Kromě okresního soudu v objektu sídlilo mnoho dalších institucí. V přízemí byla četnická stanice, okresní četnické velitelství, lékař i zvěrolékař. První poschodí zabírala podatelna,

⁵⁸⁶ Viz s. 7.

⁵⁸⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Třebíč ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

⁵⁸⁸ SOkA Jihlava, f. Okresní úřad – Okresní národní výbor Jihlava, kart. 35, sčítání lidu 1921, Třešť č. p. 20.

⁵⁸⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Třešť ke správním věznicím ze 4. 9. 1950.

⁵⁹⁰ Vězeňský dvůr Třešť, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 15. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/vezensky-dvur-672937>

účetna a okresní hejtmanský; ve druhém poschodí úřadoval okresní školní inspektor.⁵⁹¹

Dvoupodlažní věznice tvořila vnitřní trakt budovy. Jednalo se o poměrně nový zděný objekt, takže z hygienického a zdravotního hlediska zcela vyhovovala. Stejně tak i z hlediska bezpečnosti. Uvnitř bylo 12 cel, do nichž se při normální naplněnosti vešlo 45 osob. Maximální nouzové vytížení pak činilo 60 vězňů a průměrné denní stavy v roce 1952 (10 lidí) nedosahovaly k uvedeným číslům. Tento údaj v podstatě koresponduje s meziválečným obdobím. Například 16. února 1921 bylo v celách 9 osob.⁵⁹² Všichni pracovali v celách, kde opravovali pytle a drali peří. V případě nutnosti klinické léčby byli vězni předáváni do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Ve 20. letech 20. století byl „žalárníkem“ a soudním sluhou Antonín Machetský.⁵⁹³ V létě 1952 zajišťovali dozor dva příslušníci SVS. Velitel stanice strm. Josef Vyskočil, strážní a dozorčí službu vykonával št. strm. Stanislav Bílek. Na nedostatečné personální zajištění si výslovně stěžoval i krajský velitel SVS poručík Rajtrma. Podle něj vykonávali denní a noční služby téměř bez odpočinku, takže jsou „...těmito úkony jak fyzicky, tak i duševně vyčerpaní, tak že není možné, aby za takové situace se mohli věnovat též vlastnímu sebevzdělávání, kterého je k výkonu služby nutně zapotřebí, a dále není možné, aby takto byl řádně zajištěn výkon služby vůbec.“ Navrhovaným řešením bylo doplnění stavu o třetího příslušníka SVS.

Roku 1950 sloužila budova potřebám justice, tak i vojenskému velitelství, SNB, finančnímu úřadu a ONV Velké Meziříčí, jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁹⁴ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB jako rezervní věznice pro obvod KS MV Jihlava. Později jej do majetku převzalo ONV Velké Meziříčí a předalo areál MNV a Jednotě. Roku 1962 byla v objektu zřízena Okresní správa ústavů sociální péče a domov důchodců sloužící potřebám místních seniorů od 1. července roku 1964 až do roku 2011. Budova bývalého soudu a věznice byla v roce 2012 zbořena.

Žďár nad Sázavou

Věznice byla v zadní části okresního soudu sídlícího ve staré radnici na náměstí Republiky 24. Roku 1952 byl objekt ve velmi špatném technickém stavu a vlhké cely umístěné do suterénu po zdravotní stránce naprosto nevyhovovaly. Rovněž z bezpečnostního hlediska přinášejí dokumenty zprávy o velkých nedostacích. Zejména nízko položená střecha snadno dosažitelná z vězeňského dvora představovala velký problém.

⁵⁹¹ Domov pro seniory Velké Meziříčí – historie [online], [citováno 24. 9. 2024],

<https://www.domovvm.cz/historie>

⁵⁹² SOKA Žďár nad Sázavou, f. Okresní úřad Velké Meziříčí, sign. 34, kart. 635, sčítání lidu 1921, Velké Meziříčí č. p. 29.

⁵⁹³ Tamtéž.

⁵⁹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Velké Meziříčí ke správním věznicím z 6. 9. 1950.

Do 4 cel se vešlo 16 osob a při maximálním nouzovém vytížení to bylo 20 lidí. Je tudíž zřejmé, že se jednalo o malý objekt. Přesto uvnitř byla i zámečnická dílna, kde vězni vyráběli zámky pro n. p. Výroba kovového zboží Žďár nad Sázavou. Kromě toho také kasárenské ubytování, kancelář velitele, sklad a kuchyně. V případě nutnosti klinické léčby byli vězni předáváni do nemocničního oddělení VO SVS Brno.

Ve věznici sloužili dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Miroslav Hubálovský a běžnou strážní službu zajišťoval Ladislav Šimek. Přes den, od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli oba nepřetržitě službu a jeden z nich vždy zůstal i na noc. Ráno poté pokračoval celý další den, takže volno bylo jen každou druhou noc. I přes nízký stav vězňů je zřejmé, že doplnění stavu o další dva dozorce se jevilo jako nutnost.

Roku 1950 sloužila jako potřebám justice, tak i ONV Žďár nad Sázavou jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁵⁹⁵ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a MNV. Poté ho zařadili do kategorie „bez výhrad“, což umožnilo zrušení věznice.

KS MV Karlovy Vary

Aš

Věznice byla součástí areálu okresního soudu (dnes Studentská 13). Měla s ním propojení uvnitř budovy a hlavní vchod zajišťovaly katry. Ze dvou stran ji chránila zeď vysoká 4 až 5 metrů a částečně i dřevěný plot. Objekt po bezpečnostní stránce vyhovoval, i když stál přibližně dva kilometry od hranic s Německem, což představovalo riziko. Přesto ministerstvo spravedlnosti v roce 1946 kritizovalo nedostačující výkon služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁵⁹⁶ V první polovině 50. let se však už tento problém nejspíš nevyskytoval, případně o něm prameny mlčí.

K roku 1949 se vztahuje informace, že uvnitř se nacházelo 18 cel pro 36 osob (všechny byly pro dvě vězněné osoby), avšak maximální plánované stavy tehdy činily 150 vězňů. Do malých cel by se tak muselo natěsnat 8 až 9 lidí. Na konci 40. let byla pohraniční věznice často přeplněna, takže stavy se blížily k uvedeným číslům.⁵⁹⁷ V roce 1952 se ve věznici nadále nacházelo 18 cel pro 35 vězňů a maximální nouzové vytížení dosahovalo k počtu 92 lidí. Průměrné denní stavy však činily pouze 16 osob, takže se situace musela zklidnit. Zaměstnávání vězněných osob spočívalo v draní peří na celách a zajištění chodu kuchyně společně s ústavní prádelnou. V případě nutnosti klinického ošetření byli nemocní vězni eskortováni do věznice v Chebu.

Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované

⁵⁹⁵ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Žďár nad Sázavou ke správním věznicím z 12. 9. 1950.

⁵⁹⁶ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁵⁹⁷ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

vězeňské strážě se nejpozději na počátku 50. let stal velitelem věznice Aši František Vaněk.⁵⁹⁸ V roce 1952 zajišťovali dozor čtyři příslušníci SVS, velitel strm. Karel Kolman a tři strážní – št. strm. Ivan Bodzir, strm. Václav Niems, strm. Václav Mikeš. Velitel a dva strážní měli vždy denní, třetí měl noční a následující den musel v případě potřeby vystřídat kolegy na bráně.

V letech druhé světové války sídlil v objektu německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1949 věznici využíval okresní soud Aš. Nadto sloužila také potřebám ONV Aš jako správní věznice, místnímu finančnímu úřadu a VO StB Aš jako vyšetřovací vazba.⁵⁹⁹ K počátku 50. let měl 3 vazební cely pro 6 lidí vyhrazeno OV NB Aš.⁶⁰⁰ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1954 byl objekt zařazen do kategorie „s výhradou“ a vrácen lidovému soudu Aš.

Bečov nad Teplou

Okresní soud sídlil od poloviny 19. století v dvoupatrovém pozdně empírovém domě č. p. 2 v centru města poblíž zámku. Věznice zabírala zadní trakt objektu.⁶⁰¹ Od roku 1945 sloužil soud i pro potřeby obvodu bývalého soudního okresu Město Teplá. Ke zrušení soudu došlo v rámci reorganizace justice na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Bochov

Okresní soud s věznicí sídlil v radnici na náměstí Míru 1, kterou kvůli tomu roku 1850 rozšířili o empírové křídlo. Po skončení druhé světové války byla působnost okresního soudu přenesena dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 na okresní soud ve Žluticích. Následně byl soud s věznicí definitivně zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Doupov

Okresní soud sídlil nejprve v zámku. Později byla na náměstí postavena nová soudní budova s vězeňskými celami v prvním patře.⁶⁰² Po skončení druhé světové války byla působnost okresního soudu přenesena dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. na okresní soud v Kadani. Následně byl soud zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto ještě roku 1953 uvažovala SNZ o možnosti znovuzprovoznění věznice, k čemuž však nikdy nedošlo. Důvodem byla postupná demolice města v důsledku zřízení vojenského újezdu Hradiště v 50. letech 20. století.

⁵⁹⁸ Výnos ministerstva spravedlnosti č. 2410/49-IV/1 z 1. 2. 1949; NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁵⁹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v Karlovarském kraji.

⁶⁰⁰ Tamtéž, kart. 32/2, dálnopis KV NB Karlovy Vary k věznicím veřejné bezpečnosti ze 4. 12. 1950.

⁶⁰¹ Měšťanský dům, Památkový katalog NPÚ, [online], [citováno 23. 11. 2022],

<https://pamatkovykatalog.cz/mestansky-dum-16137730>

⁶⁰² Doupov, historie města [online], [citováno 22. 11. 2022], Památky a příroda Karlovarska, <https://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/doupov-duppau>.

Horní Blatná

Okresní soud sídlil společně s berním úřadem v domě č. p. 17.⁶⁰³ Roku 1938 objekt převzala německá justice a přeměnila jej na Úřední soud (Amtsgericht). Soud nebyl po válce obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal okresní soud Nejdek. Zrušení potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt dnes již neexistuje.

Cheb

Bývalá Krajská soudní věznice v Chebu (od roku 1949 věznice okresního soudu) byla součástí justičního komplexu stojícího v dnešní Lidické 1 a se soudem ji spojovaly dvě chodby. Součástí objektu byly i ústavní zahrady a garáže. Celý areál zabezpečovala zeď vysoká 4 až 6 metrů o šíři přesahující půl metru, která prošla důkladnou rekonstrukcí na začátku roku 1950. Z bezpečnostního hlediska vyhovovala a pro ochranu ústavu byla k dispozici i silná výzbroj. Ta sestávala z 5 lehkých kulometů vzor 26, ráže 7,92 mm; 64 samopalů vzor 23/25; 100 pistolí ZB 50, ráže 7,65 mm; 3 raketové pistole; 7 kusů vojenských vzduchovek. I přes rozsáhlý arzenál bylo požadováno navýšení počtu samopalů na 100 kusů.

Ve čtyřech odděleních (3 mužské a jedno ženské) bylo celkem 82 cel pro 210 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 530 lidí. Průměrné denní stavy v roce 1952 byly 262 osob (75 odsouzených, 67 souzených, 94 obviněných, 26 administrativní vězni) a překračovaly tak standardní plánovanou obsazenost věznice.

Při zajištění zdravotní péče a hospitalizace byla chebská věznice centrálním svozovým místem pro oblast KV SVS Karlovy Vary. Pro vězně okresních soudů však představovala jen přestupní stanici, jelikož z Chebu pokračovali dále do nemocnice v Praze na Pankráci. Pokud však z nějakého důvodu nešlo zajistit eskortu, mohli po domluvě s orgány národní bezpečnosti dojít k umístění do zvláštního oddělení státní nemocnice v Karlových Varech.

Vzhledem k velikosti ústavu bylo k dispozici i širší spektrum možností zaměstnávání vězňů než v případě běžných okresních věznic. Samozřejmě se vězni podíleli na chodu a údržbě ústavu, takže pracovali v režijní a údržbářské dílně, kuchyni, prádelně, v zahradách a také v úklidové pracovní četě. Počátkem 50. let existovalo několik venkovních pracovišť – Československé státní statky Cheb a Skalná (Vildštejn), Hospodářské družstvo Cheb a Uhelné sklady Cheb. Na střežení ve vyjmenovaných pracovních četách byla vyčleněna zvláštní skupina dozorců, jak ukazuje tabulka příslušníků SVS sloužících v chebské soudní věznici. K roku 1952 jsou také dochované informace o PÚ Libkovic (důl Masaryk, Pluto), PÚ Sadov (Sedlecké kaolinové závody n. p.), PÚ Sokolov (chemické závody), PÚ Stará role (Starorolský porcelán n. p. – závod Bohemia Epiag) a PÚ Dalovice (Thunská továrna na porcelán n. p.).

⁶⁰³ Petr CAIS, *Archiv města Horní Blatná 1535-1945 (1954)*, Inventář archivního fondu, Karlovy Vary 2006, s. 8.

S výrazně vyšším počtem vězňů v Chebu, oproti běžným okresním soudním věznicím, souvisely i vyšší stavy příslušníků SVS, kterých bylo celkem 47. Přímý dozor však zajišťovala jen menší část z nich. Uvnitř ústavu jich působilo 13 (z toho jedna žena) a výše uvedenou zvláštní skupinu pro venkovní pracoviště tvořilo dalších 7 příslušníků.

Služba začínala v 6:40 dvacetiminutovým přehledem denního tisku nebo rozcvíčkou. V 7 hodin ráno byl přečten denní rozkaz, načež se všichni příslušníci SVS odebrali na určená stanoviště. Polední pauza byla kvůli zabezpečení plynulosti provozu uskutečňována tak, že první polovina příslušníků ji měla od 11:30 do 12:30 a druhá polovina od 12:30 do 13:30. V sobotu, neděli a ve státních svátcích pak bylo denní zaměstnání od 7 ráno do 13 hodin odpoledne. Uvnitř ústavu hlídalo přes den 11 dozorců (včetně ústavních zahrad) a v noci dva, jeden u vchodu a druhý kontroloval všechna oddělení. Na vnějších pracovištích se střídali podle potřeby.

Personální zajištění běžné strážní služby se však jevilo jako nedostačující a byl vznesen požadavek o zajištění dalších 10 příslušníků SVS, mimo jiné se měl počet dozorců pro noční službu zvednout ze dvou na čtyři.

V letech druhé světové války zabíral objekt německý Landgericht. Roku 1953 ho převzalo MNB, ale v polovině 50. let se vrátil do správy justice. Tehdejší zvraty ve vězeňství se promítly také do názvu věznice. Z původně Věznice Krajského soudu v Chebu byl roku 1952 změněn na ÚNZ Cheb, v roce 1954 na Věznice č. 3 Cheb a poslední období existence let 1955 až 1960 přineslo úpravu pojmenování na Věznice č. 2 Cheb. Objekt dodnes využívá okresní soud.

Jáchymov

Okresní soud sídlil v budově radnice na náměstí Republiky 1.⁶⁰⁴ Věznice, společně se sklady a byty, zabírala jižní křídlo objektu, kde je dnes městská knihovna.⁶⁰⁵

Soudní věznice se 4 celami pro 10 vězňů byla zrušena na základě výnosu ministerstva spravedlnosti 12. května 1949.⁶⁰⁶ Výkon vazby a trestu pro okresní soud v Jáchymově proto od té doby zajišťovala soudní věznice v Karlových Varech. Souhlas ke každému případu však musela dát karlovarská okresní prokuratura.⁶⁰⁷

Objekt převzal MNV Jáchymov a zřídil v něm věznici správní. Sestávala z 5 cel. Kapacita byla 40 osob a dozor nad správními vězni zajišťoval vrch. strm. SNB František Šneberk společně se dvěma civilními zaměstnanci placenými národním výborem. Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované

⁶⁰⁴ Marie WASKOVÁ, *Jáchymov, radnice – archivní rešerše k dějinám objektu*, Plzeň 2010, s. 22.

⁶⁰⁵ Lubomír ZEMAN, *Nejvýznamnější památky města Jáchymova*, in: *Jáchymov – architektonická perla Krušnohoří*, Karlovy Vary 2009, s. 26-27.

⁶⁰⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950; tamtéž, kart. 35/1, zpráva Oblastní úřadovny StB Jáchymov z 2. 8. 1948.

⁶⁰⁷ SOKA Písek, f. Okresní prokuratura Milevsko, inv. č. 84, sign. Spr. 12/51, kart. 9, nařízení ministerstva spravedlnosti k vazbám okresních soudů Jáchymov a Toužim z 25. 1. 1951.

vězeňské strážce se velitelem stal Rudolf Buriánek.⁶⁰⁸ Vězně obvykle zaměstnávali v okolních družstvech a komunálním podniku.

Podle dochovaných pramenů je však zřejmé, že věznice bývala až extrémně přeplněna. Často počty dosahovaly až ke 100 lidem, což řešila dohoda mezi úřady: „...správa si vypomáhá tím, že posílá vězně do velkých závodů, kde mají pro vězně zvláštní ubytování a střežení, kde jsou také stravováni.“⁶⁰⁹ Z citace vyplývá, že i část lidí, které mneodsoudil soud, ale do vězení se dostali na základě rozhodnutí jáchymovských správních úřadů, skončili v uranových dolech.

V soudní věznici byla k dispozici také kuchyně se sporákem, přičemž tato místnost sloužila zároveň i jako strážnice. Osvětlení zajišťovalo elektrické vedení, vytápění kamna, do nichž se přikládalo z chodeb. Z hygienického hlediska však nedostačovala, chyběla koupelna a na celách měli jen záchodové kbelíky.⁶¹⁰ Jako nevyhovující byla uzavřena nejpozději na počátku roku 1951.⁶¹¹

Objekt bývalé okresní soudní věznice byl roku 1953 zařazen do kategorie „bez výhrad“ a využívala ho Správa MV Jáchymov.

Jesenice

Okresní soud s věznicí sídlil v dnešní Žatecké 1. Budova byla postavena na místě staré radnice v 50. letech 19. století a byly v ní umístěny ještě správní úřady města.⁶¹² Po odstoupení Sudet roku 1938 zřídila německá justice v Jesenici Úřední soud. Na konci druhé světové války ale nebyl okresní soud dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. zachován a jeho působnost byla přenesena na okresní soud v Podbořanech. V Jesenici poté působila jen expozitura. Následně byl soud zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už objekt věznice nevyužívalo MS ani MNB.

Po zrušení okresního soudu objekt provozoval komunální podnik a od roku 1960 sloužil potřebám školství.⁶¹³

Kadaň

Okresní soud s věznicí byl umístěn do bývalého minoritského kláštera a piaristického gymnázia na severovýchodním nároží centra. Vchod z vnějšku chránila ocelová vrata a uvnitř je doplňoval ještě železný katr. Vycházkový dvůr byl ohrazen bývalou městskou hradbou vysokou až 8 metrů. Po bezpečnostní stránce

⁶⁰⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶⁰⁹ Tamtéž, kart. 32/1, informace KNV Karlovy Vary ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁶¹⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KNV Karlovy Vary ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁶¹¹ SOkA Písek, f. Okresní prokuratura Milevsko, sign. Spr 12/51, inv. č. 84, kart. 9, informace ministerstva spravedlnosti z 25. 1. 1951.

⁶¹² Střední a základní škola Jesenice – historie budovy č. p. 1 [online], [citováno 7. 2. 2025], <http://www.issjesenice.cz/o-skole/historie-skoly>

⁶¹³ Tamtéž.

měla věznice zcela vyhovující parametry, z hlediska hygieny představovala základní nedostatek absence splachovacích toalet a nutnost využívání záchodových věder.

Jednopochoďový objekt obsahoval 15 cel – samotek, do nichž se roku 1949 za normální situace vešlo 17 vězňů. Při maximálním nouzovém vytížení se však uvažovalo až o 50 lidech.⁶¹⁴ V roce 1952 snížili plánované běžné vytížení na 15 osob, ale maximálně mohl objekt pojmout 60 osob. Průměrné denní stavy ale nevyvolaly takovou nutnost, činily totiž jen 10 vězněných osob. Převážná většina z nich se zabývala dráním peří na celách. Mimoto se s jedním vězněm počítalo pro ústavní kuchyni a s jedním do prádelny. V případě nutnosti klinického ošetření byli nemocní eskortováni do věznice v Chebu.

Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské strážce se velitelem kadaňské věznice stal Václav Kocman.⁶¹⁵ Roku 1952 pak v Kadani sloužili tři příslušníci SVS, velitelem byl št. strm. Josef Otto, jeho zástupcem ml. strm. Josef Dvorský a běžnou strážní službu zajišťoval příslušník SVS na zkoušku Vladimír Mikulička. Od 7 hodin ráno do 16:30 s hodinovou polední přestávkou byli ve věznici dva z nich, s tím, že jeden zůstával na noční. Druhý den měl volno, ale musel zajišťovat eskorty.

Po záboru Sudet převzala soud německá justice a do roku 1945 byl v provozu jako Úřední soud (Amtsgericht). Po osvobození sloužil soud a věznice i pro obvod neobnoveného okresního soudu v Doupově. V roce 1950 využívala věznici především justice a jen ve výjimečných případech i ONV Kadaň k výkonu správních trestů.⁶¹⁶ V předchozích letech ji využíval i finanční úřad ke krátkodobým trestům.⁶¹⁷ Kromě toho však mělo vyhrazeno několik vazebních cel také OV NB Kadaň.⁶¹⁸ Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1954 věznici zařadili do kategorie „s výhradou“ a vrátili ji do působnosti lidového soudu, který ji poskytl k užívání MNV Kadaň. Okresní soud v Kadani působil do roku 1960 a od té doby je objekt sídlem Státního okresního archivu Chomutov.

Karlovy Vary

Věznice byla umístěna v zadní části justičního areálu stojícího v jihozápadní části města v dnešní Moskevské 17. Budova soudu s vězeňským dvorem byla postavena v letech 1905 až 1909 v neorenesančním stylu. Projekt vyhotovil stavební rada Emil von Förster z Vídně roku 1905.⁶¹⁹

⁶¹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶¹⁵ Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶¹⁶ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici Kadaň z 13. 9. 1950.

⁶¹⁷ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶¹⁸ Tamtéž, kart. 32/2, dálnopis KV NB Karlovy Vary k věznicím VB ze 4. 12. 1951.

⁶¹⁹ Okresní soud Karlovy Vary, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 15. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/okresni-soud-20101203>

Vchod ze soudní budovy do vězeňské části zajišťovaly silné dřevěné dveře. Vycházkový dvůr byl ohrazen zdí vysokou 7 metrů a s objektem jej spojoval můstek umístěný v prvním patře. Z hlediska bezpečnosti byla věznice shledána jako naprosto vyhovující. Přesto roku 1946 ministerstvo spravedlnosti kritizovalo nedostačující výkon služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁶²⁰ Ve sledovaném období první poloviny 50. let už se tento problém nevyskytoval, nebo se jej alespoň v pramenech nepodařilo vystopovat.

Karlovarská okresní věznice patřila mezi větší objekty. Disponovala 18 celami, které byly v roce 1949 plánovány pro 50 osob, maximálně pak pro 100 vězňů.⁶²¹ Roku 1952 se situace poněkud odlišovala a objekt měl pojmout 40 lidí, ale maximální nouzové vytížení činilo dokonce 120 osob. Průměrné denní stavy z roku 1952, rovnající se 85 vězňům, dokazují, že patřila k nejvytíženějším objektům v této kategorii. Pracovní uplatnění pro vězně našli přímo v budově okresního soudu, kde vězni zajišťovali pořádek nebo pracovali v ústavní kuchyni, prádelně a někteří drali peří na celách. V případě nutnosti klinického ošetření byli nemocní eskortováni do věznice v Chebu.

Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské stráže se velitelem věznice stal Karel Hrubý.⁶²² Leč kvůli vyššímu počtu vězněných osob sloužilo ve věznici 8 příslušníků SVS, jejichž přehled přináší tabulka zařazená do přílohové části této studie. Na denní službu od 7 hodin ráno do 16:30 odpoledne docházeli všichni s výjimkou jednoho dozorce, který měl volno po noční.

V letech druhé světové války sídlil v objektu německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1949 sloužila věznice potřebám okresních soudů Karlovy Vary, Jáchymov a Toužim, ale využívalo ji VO StB Karlovy Vary, ONV Karlovy Vary jako správní věznice a místní finanční úřad.⁶²³ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a stala se z něj vyšetřovací věznice. Roku 1954 spadala do správy KS MV Karlovy Vary. Objekt dodnes využívá okresní soud.

Kraslice

Věznice stála v těsné blízkosti náměstí a přímo sousedila se stanicí SNB, s níž měla přímé propojení uvnitř objektu. Vycházkový dvůr zabezpečovala zeď vysoká 4 metry. Sloužila k výkonu vazby a trestu pro okresní soud, dále také potřebám ONV Kraslice jako správní věznice a finančnímu úřadu.

Uvnitř bylo roku 1949 celkem 6 cel pro 12 vězňů, s tím, že maximální vytížení umožňovalo uvěznit až 36 vězněných osob.⁶²⁴ K roku 1952 proběhly drobné úpravy, takže objekt zahrnoval 5 cel pro 15 vězněných osob najednou a nejvyšší nouzové

⁶²⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁶²¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶²² Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶²³ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶²⁴ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

zaplnění zůstalo stejné. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 9 vězněných osob a naznačovaly tak, že se nejednalo o příliš frekventovaný ústav. K jejich zaměstnávání sloužilo především draní peří na celách a jeden vězeň našel uplatnění v ústavní kuchyni. V případě nutnosti klinického ošetření byli nemocní eskortováni do věznice v Chebu.

V Kraslicích sloužili roku 1952 dva příslušníci SVS, velitel stanice strm. Ladislav Kadlec a strážný strm. Vasil Sušina. Oba dozorcí si střídali denní a noční směnu s tím, že v sobotu a v neděli měl jeden nárok na volno. Denní zaměstnání probíhalo v časovém rozmezí 7 hodin ráno až 16:30 odpoledne. Na noční bylo povoleno mezi půlnocí a pátou hodinou ranní ležet. Z pochopitelných důvodů podal krajský velitel SVS žádost na navýšení stavu o třetího příslušníka.

V letech druhé světové války sídlil v objektu německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1953 ho převzalo MNB. V roce 1954 byl zařazen do kategorie „s výhradou“ a předán MNV Kraslice. Později byla věznice zbourána a na jejím místě je prázdné prostranství v nároží ulic Pohraniční stráže a Tyršova.

Lázně Kynžvart

Okresní soud sídlil od svého vzniku na náměstí Republiky 1 ve společné budově s berním úřadem. Od roku 1938 v místě působil německý Úřední soud a po skončení druhé světové války byla jeho působnost přenesena dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 na okresní soud v Mariánských Lázních. Následně byl soud s věznicí zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Poté objekt sloužil mimo jiné i potřebám Podniku bytového hospodářství a školy.

Loket

Okresní soudní věznice v Lokti přestala existovat krátce před začátkem 50. let 20. století, ale během archivního bádání se podařilo zjistit řadu informací o její existenci, které podrobně mapuje studie publikovaná roku 2011.⁶²⁵

Věznice vznikla už na konci 18. století, což souviselo se správními reformami, konkrétně se vznikem městského magistrátu roku 1788. Tento úřad měl mimo jiné i soudní pravomoc a vyvstala tak potřeba zřízení věznice. Jako nejvhodnější objekt se tehdy jevil nevyužívaný hrad. Plán přestavby objektu byl schválen až v roce 1795 a začala rekonstrukce, která hrad silně poškodila z památkového hlediska.⁶²⁶

První část stavebních prací skončila roku 1807 a věznice poté sloužila magistrátu až do poloviny 19. století, kdy byl zřízen okresní soud, do jehož pravomoci byla předána a sloužila jeho potřebám přibližně sto let. Za zmínku stojí i poměrně paradoxní situace spojená se zřízením městského muzea ve střeženém areálu na počátku 20. století, což prosadil městský spolek pro výsadbu

⁶²⁵ Ondřej HLADÍK, *Loketská věznice, středověký hrad ve službách justice*, in: Historická penologie 3/2011, Praha 2011, s. 1-15.

⁶²⁶ Vladimír VLASÁK – Eva VLASÁKOVÁ, *Dějiny města Lokte*, Loket 2004, s. 71-72.

a okrašlování.⁶²⁷ Tehdy se však nejspíš jednalo o navázání na starší tradici datovanou přinejmenším do 80. let 19. století.⁶²⁸

Kapacitu věznice přibližuje inventář sepsaný po skončení druhé světové války, který se však vztahoval k prvorepublikovému období. Na jeho základě je možné odhadovat, že do loketského hrad bylo možné umístit 15 až 20 lidí.⁶²⁹

Po odstoupení pohraničí převzal věznici německý Úřední soud (Amtsgericht), leč k letům 1938 až 1945 je dochována pouze stručná zmínka o využití několika cel k výkonu trestu mladistvých.⁶³⁰ Po osvobození Československa se pak proměnila na internační tábor spojený s řadou nezákonností vůči vězněným Němcům, jak doložil i historik Tomáš Staněk.⁶³¹ Do pravomoci okresního soudu se objekt vrátil až k 1. listopadu 1946.⁶³² Nicméně ještě předtím došlo na počátku srpna ke kontrole celého objektu kvůli nedostatečnému vybavení z hlediska hygienických předpisů, neboť chyběla kanalizace, kterou nahrazovalo betonové potrubí odvádějící splašky přes otevřený příkop rovnou do řeky. Je zřejmé, že situace nemohla vyhovovat, takže vybudování vodovodu, společně s napojením na městskou stoku, se stalo podmínkou další existence vězeňského zařízení.⁶³³

Ve stejné době, kdy okresní soud připravoval znovuzprovoznění věznice, zahájil loketský ONV jednání o jejím úplném zrušení. Hlavním důvodem k tomuto kroku se stala snaha zpřístupnit celý areál veřejnosti. Ministerstvo spravedlnosti tehdy jednalo poměrně rychle, takže počátkem ledna 1947 vyjádřilo souhlas s ukončením bezplatného užívání hradu, což vcelku oprávněně zdůvodnilo zdravotními riziky a nevyhovující bezpečnostní situací. K uzavření věznice nakonec došlo 15. dubna 1948. O umístění dosavadních i budoucích provinilců rozhodlo presidium krajského soudu v Chebu dva dny před tím tak, že si svůj trest odpykají v nepříliš vzdálených Karlových Varech.⁶³⁴

Mariánské Lázně

Okresní soud původně sídlil na radnici. Později se přestěhoval do nového objektu stojícího v centru města na třídě Odbojářů (dnes Hlavní třída 52). Věznice zabírala zadní trakt postavený do svahu. Uvnitř byla kromě cel přijímací kancelář, sklad potravin a ústavní kuchyně. Ze severu přiléhal vycházkový dvůr obehnaný zdí vysokou 10 až 12 metrů. Z bezpečnostního hlediska měla dobré hodnocení, patřila

⁶²⁷ SOkA Sokolov, f. MěNV Loket, inv. č. 724, sign. III/8, evid. j. N 27, společné prohlášení místního národního výboru a okresního soudu v Lokti ze 17. 3. 1948.

⁶²⁸ Tamtéž, inv. č. 1000, sign. 457/1, evid. j. N 77, dopis předsedy MěNV Loket Aloise Picka předsedovi KNV v Plzni Josefu Pelnárovi ze 7. 4. 1961.

⁶²⁹ Tamtéž, inv. č. 724, sign. III/8, evid. j. N 27, soupis předmětů nacházejících se na hradě z 20. 7. 1945

⁶³⁰ Tamtéž, korespondence mezi okresním soudem a městským úřadem v Lokti ze 7. 7. 1945.

⁶³¹ Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích po roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 231.

⁶³² SOkA Sokolov, f. MěNV Loket, inv. č. 847, sign. 584.5, evid. j. 51, korespondence mezi okresním soudem Sokolov a ONV Sokolov ze 4. 3. 1949

⁶³³ Tamtéž, inv. č. 724, sign. III/8, evid. j. N 27, zápis o prohlídce věznice z 19. 8. 1946.

⁶³⁴ Tamtéž, rozhodnutí okresního soudu v Lokti o zrušení věznice z 5. 4. 1948.

však k malým věznicím, což bylo shledáno jako nedostatek. Přes kladný posudek zajištění objektu kritizovalo roku 1946 ministerstvo spravedlnosti nedostačující výkon služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁶³⁵ Ve sledovaném období první poloviny 50. let už se tento problém nevyskytoval.

Zmíněnou malou rozlohu věznice dokládá počet cel. Ve dvou poschodích jich bylo roku 1949 celkem 6 a vešlo se do nich 24 vězněných osob, nejvýše pak 36.⁶³⁶ K roku 1952 jsou zachyceny korekce počtů na 12 vězňů s tím, že maximálně se počítalo s 36 lidmi. Snad s ohledem na blízkost státní hranice se jednalo o dosti vytížený ústav a průměrné denní stavy činily 20 osob. K zaměstnávání sloužila zahrada, kuchyně, prádelna a draní peří na celách. V případě nutnosti klinického ošetření byli nemocní eskortováni do věznice v Chebu.

Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské stráže se velitelem věznice stal František Černý.⁶³⁷ Roku 1952 zajišťovali dozor tři příslušníci SVS, velitel strm. Jaroslav Šebesta a strážní strm. Václav Hamáček se strm. Jaroslavem Kašparem. Denní služba byla od 6 hodin ráno do 16:30 s polední přestávkou po 11 hodině, podle konkrétních možností. Služba probíhala tak, že jeden byl na bráně a v kanceláři velitele, kde vykonával úřední úkony, druhý hlídal na oddělení a třetí měl volno po noční, případně zajišťoval eskorty.

V době druhé světové války v Mariánských Lázních působil německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1945 převzal okresní soud Mariánské lázně také obvod neobnoveného okresního soudu Lázně Kynžvart. Objekt sloužil nejen justici, ale také potřebám finančního úřadu a ONV Mariánské Lázně pro výkon krátkodobých trestů i přesto, že v Mariánských lázních byla v roce 1948 zřízena samostatná správní věznice. Jenže tu počátkem 50. let plně využíval SNB spolu s StB jako vyšetřovací vazbu.⁶³⁸ V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání MNB. Roku 1954 ji uzavřeli a předali MNV Mariánské lázně.

Město Teplá

Soud s věznicí sídlil v barokní radnici na dnešním Masarykově náměstí 1.⁶³⁹ Objekt byl postaven roku 1698.⁶⁴⁰ Existenci soudní věznice v tomto objektu dokládá i zápis v matrice zemřelých z roku 1870, kdy se v cele oběsil vězeň Emil Kreno.⁶⁴¹

⁶³⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁶³⁶ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶³⁷ Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶³⁸ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Mariánské Lázně ke správní věznici z 11. 9. 1950.

⁶³⁹ Alfréd ANDERSCH, *Adress- und Geschäftshandbuch der Kurstadt Marienbad des Stiftes Tepl, der Stadt Tepl und Königsward*, Marienbad 1905, s. 138.

⁶⁴⁰ Radnice Teplá, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 16. 6. 2025], <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-20564557>

⁶⁴¹ SOA Plzeň, f. Sbírka matrik západních Čech, Matrika zemřelých 1866-1902, sign. Teplá-město 29, fol. 22.

Po odstoupení pohraničních území pokračoval v provozu jako německý Úřední soud. V roce 1945 nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 a jeho agendu převzal okresní soud v Bečově nad Teplou. Následně byl soud definitivně zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto ještě roku 1953 uvažovala SNZ o možnosti znovuzprovoznění, k čemuž však nikdy nedošlo.

Nejdek

Soud se nacházel na náměstí Karla IV., v domě č. p. 128 z přelomu 18. a 19. století. Věznice zabírala dodatečně postavené boční severní křídlo s dodnes dochovanými celami.⁶⁴² Její součástí byl i služební byt dozorce, který se skládal z malé kuchyně a jednoho pokoje. Neměl však příliš dobré hodnocení jako tmavý, protože okna byla na jedné straně do soudního dvora a na druhé do úzké uličky.⁶⁴³ Tuto charakteristiku lze vztáhnout i na zbytek vězeňských prostor.

Po odstoupení pohraničních území roku 1938 převzala soud německá justice a nadále existoval jako Úřední soud (Amtsgericht). V roce 1945 připadl k soudnímu okresu Nejdek i neobnovený soudní okres Horní Blatná. Ke zrušení soudu došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. I když roku 1953 nevyužívalo věznici MS ani MNB, uvažovala SNZ o možnosti znovuzprovoznění, k čemuž však nikdy nedošlo.

Podbořany

Okresní soud byl umístěn v klasicistní budově postavené v poslední čtvrtině 19. století v dnešní Revoluční 46. Objekt současně využívala městská spořitelna a později textilní výroba.⁶⁴⁴ Vězeňské cely se s největší pravděpodobností nacházely v suterénu, kde jsou dodnes dochovány prostory, které svým charakterem odpovídají tomuto určení.

Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské stráže se velitelem věznice stal Josef Raba.⁶⁴⁵ Nezůstal jím však dlouho, věznice byla uzavřena 24. března 1949 jako nevyhovující po zdravotní stránce na základě rozhodnutí ministerstva spravedlnosti.⁶⁴⁶ Výkon soudních i správních vazeb byl proto přemístěn do věznice v Žatci.⁶⁴⁷ Stejně tak odsouzení z Podbořan

⁶⁴² Okresní soud Nejdek, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 23. 11. 2022], <https://www.pamatkovykatalog.cz/okresni-soud-15299791>

⁶⁴³ Stavební úřad Nejdek, informace technického oddělení Okresního úřadu Karlovy Vary pro Okresní soud Nejdek z 1. 3. 1929.

⁶⁴⁴ Okresní soud Podbořany, [online], [citováno 23. 11. 2022], Památkový katalog NPÚ, <https://www.pamatkovykatalog.cz/budova-byvaleho-soudu-14745234>

⁶⁴⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶⁴⁶ Tamtéž, kart. 47/1, Výnos ministerstva spravedlnosti č. 2410/49-IV/1 z 1. 2. 1949; Výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

⁶⁴⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Podbořany ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

nastupovali k výkonu trestu do Žatce.⁶⁴⁸ Přesto však OV NB Podbořany využívalo objekt po zrušení soudní věznice jako vazbu pro zadržené osoby.⁶⁴⁹ Roku 1955 byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a užíval ji MNV Podbořany.

Skalná (Vildštejn)

Okresní soud sídlil v klasicistním zámku postaveném rodem Trautenbergů na konci 18. století v předhradí středověkého hradu Vildštejn. Vězeňská část se nacházela také v tomto objektu. Po skončení druhé světové války byla působnost okresního soudu přenesena dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 na okresní soud v Chebu. Následně byl soud definitivně zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Po zrušení okresního soudu byl zámek roku 1950 osídlen rumunskými reemigranty, kteří spálili všechny dřevěné části a oba objekty zcela zpustošili. Přesto ještě roku 1953 uvažovala SNZ o možnosti znovuzprovoznění, k čemuž však nikdy nedošlo. Od roku 1951 byl zámek i hrad v majetku státních statků a posléze města Skalná a devastace objektu pokračovala i v dalších letech.⁶⁵⁰

Sokolov

Věznice byla součástí objektu okresního soudu postaveného v roce 1937 (dnes ul. K. H. Borovského 37). Zahrnovala i přijímací kancelář, vycházkový dvůr, služební byt a ústavní zahradu (chráněná zdí vysokou dva a půl metru). Hlavní vchod vedl z ulice na jižní straně budovy a druhý skrze soud.

V roce 1949 byla sokolovská věznice plánována pro 60 a nejvýše 100 vězňů.⁶⁵¹ Zajímavé je, že informace z roku 1952 dokládají výrazné snížení stavů. Tehdy bylo uvnitř 13 cel plánovaných pro 16 osob s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 56 lidí. Průměrné denní stavy převyšovaly standardní naplněnost a dosahovaly k 22 vězněným osobám. K zaměstnávání sloužila dílna na sešívání vložek do rukavic, kde našlo uplatnění 16 vězňů. Při nutnosti klinického ošetření byli nemocní eskortováni do věznice v Chebu.

Okresní věznice v Sokolově měla s ohledem na svou velikost dobře nadstandardně dobré personální zajištění, sloužilo v ní 6 příslušníků SVS. Na základě reorganizace plynoucí ze zákonů č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů a č. 321/1948 Sb., o Sboru uniformované vězeňské stráže se velitelem věznice stal Josef Honal.⁶⁵² Ve sledovaném období byl velitelem

⁶⁴⁸ SOKA Louny, f. Okresní prokuratura Podbořany, informace ÚNZ Žatec o nástupech trestu z 30. 11. 1952, inv. č. 120, sign. Spr. 12, 1/52 – 24/52, kart. 72.

⁶⁴⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/2, dálnopis KV NB Karlovy Vary k věznicím veřejné bezpečnosti ze 4. 12. 1950.

⁶⁵⁰ Historie hradu Vildštejn [online], [citováno 22. 11. 2022], <https://www.vildstejn.cz/cs/hrad/historie-hradu-vildstejn/>

⁶⁵¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶⁵² Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Cheb z roku 1950.

vrch. strm. Josef Raba, přeložený z uzavřené podbořanské věznice, jeho zástupcem strm. Jaromír Staněk, vedoucím výchovy strm. Ladislav Pospíchal, běžnou strážní službu vykonával strm. Václav Tichý, ml. strm. Josef Sedlák a příslušník na zkoušku Jan Vojtek. Studované dokumenty uvádějí, že služby byly zavedeny podle vzoru věznice pro mladistvé v Zámrsku. V praxi začínalo denní zaměstnání v 6 hodin ráno, kdy nastoupili 3 dozorcí, kteří hlídali do 14 až 16 hodin podle potřeby. Čtvrtý měl začátek služby ve 12 hodin a končil ve 20 hodin a 30 minut – měl na starosti odpolední vycházky vězňů mezi 14 a 17 hodinou. Noční služba trvala od 18 hodin večer do 6 hodin ráno. Z toho plyne, že v průběhu dne hlídal vždy velitel a 3 příslušníci, jeden sloužil noční a poslední měl volno.

V době druhé světové války v Sokolově působil německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1949 věznici využíval okresní soud Sokolov, ale sloužila také potřebám ONV Sokolov jako správní věznice, místnímu finančnímu úřadu a VO StB Sokolov jako vyšetřovací vazba.⁶⁵³ V listopadu 1951 byla určena k výkonu vazby mladistvých pro karlovarský kraj.⁶⁵⁴ Roku 1953 převzalo objekt MNB, ale v roce 1954 byl vrácen lidovému soudu Sokolov. Nadále se s ním počítalo jako s rezervní věznicí a využívalo ho MNV Sokolov společně s OO MV Sokolov. Celý objekt dodnes využívá Okresní soud v Sokolově.

Toužim

Okresní soud s věznicí se nacházel v dnešní Kostelní ulici 8. V roce 1949 se velitelem stal Josef Ospálek, který byl později náčelníkem věznic v Chebu, Karlových Varech a Horním Slavkově.⁶⁵⁵ Věznice však byla 24. března 1949 uzavřena na základě rozhodnutí ministerstva spravedlnosti. Vězni byli od té doby předáváni do věznice v Karlových Varech. Na počátku 50. let sice probíhaly adaptační práce objektu,⁶⁵⁶ avšak ještě v prosinci 1950 bylo rozhodnuto o přerušení rekonstrukce a o definitivním ukončení provozu věznice.⁶⁵⁷

Žlutice

Okresní soud sídlil společně s berním úřadem od poloviny 19. století v bývalém panském domě na náměstí (Karlovarská 1). Věznice zabírala přízemí bočního západního křídla objektu a zahrnovala pouze 2 cely pro 4 vězně. Roku 1900 bylo v prostorách berního úřadu zřízeno muzeum se sbírkami vztahujícími se k historii města, které fungovalo ve společném prostoru v budově soudu. Od roku 1926 v panském domě zahájilo provoz také kino.

⁶⁵³ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Karlovy Vary o věznicích StB z 10. 5. 1949.

⁶⁵⁴ SOkA Plzeň jih, f. Okresní prokuratura Blovice, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

⁶⁵⁵ O. HLADÍK, *Biografický slovník náčelníků nápravněvýchovných ústavů a věznic v letech 1970-1989*, in: Historická penologie 2/2017, Praha 2017, s. 24-25.

⁶⁵⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KNV Karlovy Vary ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁶⁵⁷ Tamtéž, kart. 32/2, dálnopis KV NB Karlovy Vary k věznicím VB ze 4. 12. 1951.

Po sloučení okresních soudů Žlutice a Bochov přestala věznice dostačovat svou kapacitou a do uvedených dvou cel umísťovali proti předpisům až 12 vězňů. V prosinci 1945 se Místní správní komise usnesla, že: „...odpomoc lze provést jen adaptací dosavadního dřevníku a chodby do věznice na prostornou celu, kam by bylo možno umístiti asi 20 vězňů event. vyšetřovanců a to tím, že by byla odstraněna tenká cihlová příčka a místo dveří zřízena dvě zamřížovaná okna a stávající okna na ulici byla by zazděna, event. jedno bylo opatřeno nepohyblivými silnými střešními skly, aby bylo získáno světlo, ale znemožněn styk s venkovem. Dále jest třeba upravit náhradní příchod do věznice úpravou druhé sousední kůlny a probouráním nových dveří do věznice“.⁶⁵⁸ Soud byl však zrušen při reorganizaci justice na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Věznici už později nevyužívalo MS ani MNB. Přesto ještě roku 1953 uvažovala SNZ o možnosti znovuzprovoznění, k čemuž však nikdy nedošlo.

V prosinci 1963 byl dům zapsán na státní seznam kulturních památek. Následně objekt roku 1969 získalo Karlovarské muzeum, které v budově po dalších dvou letech otevřelo expozici husitství.⁶⁵⁹

KS MV Košice⁶⁶⁰

Gelnica

Věznice se nacházela v přízemí jednoho z křídel okresního soudu, který měl čtvercový půdorys. Nebyla však dobře zabezpečená, protože okna cel směřovala přímo do veřejného prostoru a chyběla ohradní zeď. Ta byla postavena až v roce 1952. Dva služební byty pro dozorce se nacházely mimo vězeňskou část okresního soudu. Chyběla kancelář a sklady, což měla vyřešit stavební úprava uvedených bytů.

Věznice sestávala jen ze čtyř cel, do kterých se za normálního stavu vešlo 20 vězněných osob, maximální nouzové vytížení činilo 35 vězněných osob. Průměrné stavy z roku 1952 ukazují na časté využití objektu, dosahovaly k počtu 15 vězňů na den. V uvedeném období je zaměstnávaly především adaptační práce prováděné ve věznici. Pokud byla nutná hospitalizace, odváželi vězněné do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 vrch. strm. Josef Bodnár a strážní službu vykonával strm. Pavel Komárik. Přes den byli ve věznici oba, na noční službě se střídali s tím, že dozorce byl v kanceláři a vykonával nejméně tři obchůzky. Popsané personální zajištění se jevílo jako vyhovující.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a sloužil především jako vazba pro potřeby OV NB Galanta. Věznici zrušili roku 1954.

⁶⁵⁸ Žlutice – panský dům [online], [citováno 21. 11. 2022], Památky a příroda Karlovarska, <https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/zlutice-pansky-dum>

⁶⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁶⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Košice.

Kežmarok

Věznice se nacházela v samostatné přízemní budově vedle okresního soudu. Zahrnovala také služební byt. Jako nevhodná byla shledávána kuchyně umístěná do zvláštního objektu ve dvoře, protože byla na rok 1952 naplánována přístavba nové kuchyně s přímým napojením na věznici. Jinak měl objekt dobré hodnocení v ohledu bezpečnosti.

V objektu se nacházely čtyři cely pro 16 vězňů, maximální nouzové vytížení činilo 30 vězněných osob. Průměrné stavy v roce 1952 byly 9 vězněných osob na den. Věznice neměla žádná vnější ani vnitřní pracoviště, takže zaměstnávání spočívalo ve vykonávání domácích prací plynoucích z každodenního provozu. Pokud byla nutná hospitalizace, odváželi vězněné do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně.

Vězně hlídali dva příslušníci SVS. Funkci velitele zastával v létě 1952 strm. Ján Dragon a jeho podřízeným byl strm. Ján Aberštík. Přes den byli ve věznici oba, na noční službě se střídali s tím, že dozorce byl v kanceláři a vykonal nejméně tři obchůzky. Popsané personální zajištění se jeví jako vyhovující.

V 50. letech byla věznice vyhovující a měla kapacitu 20 vězněných osob.⁶⁶¹ Sloužila také jako správní věznice ONV Kežmarok. V roce 1953 ji převzalo MNB a vzápětí ukončilo její provoz.⁶⁶² Později sloužila jako sklad OO MV Kežmarok a zahrnovala služební byt pro příslušníka MV.

Kráľovský Chlmec

Věznice byla umístěna v samostatné přízemní budově stojící ve dvoře okresního soudu. Součástí byl byt velitele, chyběla však přijímací kancelář a skladiště. Na rok 1953 proto plánovali přístavbu, ale není zřejmé, jestli se nakonec uskutečnila. Z hlediska bezpečnosti vyhovovala, ale její zajištění pomocí ohrady z desek se jeví jako nedostačující. Ve sledovaném období ji využívali především pro výkon vazby. K výkonu trestu obvykle předávali odsouzené do věznice Krajského soudu v Košicích.

Kapacita na počátku 50. let byla 20 vězněných osob.⁶⁶³ Roku 1952 se už ale uvádělo 26 vězněných osob při běžném zaplnění a 35 vězněných osob při maximálním vytížení. Průměrné denní stavy ale v uvedeném roce činily pouze 5 vězněných osob. Věznice neměla žádné vnitřní ani vnější pracoviště a je možné předpokládat, že k zaměstnávání sloužily domácí práce plynoucí z chodu věznice, případně i soudu. Pokud byla nutná hospitalizace, odváželi vězněné do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem št. strm. František Hovan a běžnou strážní službu zajišťoval strm. Mikuláš Párnica. V průběhu dne sloužili vždy oba, noční službu vykonával jen jeden s tím, že vykonával

⁶⁶¹ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186.

⁶⁶² Poslední vězeň byl propuštěn 30. 11. 1953. A ZVJS, Jmenný seznam k základní knize útvaru Kežmarok 1952-1953, poř. č. 58.

⁶⁶³ Tamtéž.

tři obchůzky a jinak se zdržoval v kanceláři. Popsané personální zajištění vyhovovalo.

V roce 1953 převzalo věznici MNB a následně ji na konci téhož roku uzavřeli.⁶⁶⁴ V objektu byly poté zřízeny dva služební byty pro příslušníky MV a do roku 1954 ho využíval okresní svaz spotřebních družstev.

Levoča

Původně krajská soudní věznice tvořila samostatnou část justičního areálu zprovozněného roku 1902. Na počátku 50. let zahrnoval objekt dva služební byty a na rok 1953 byla plánována oprava poškozeného vodovodu spojená se zavedením splachovacích záchodů na celách.⁶⁶⁵

Po zprovoznění věznice byla kapacita 110 vězněných osob a maximální vytížení činilo 220 vězněných osob. K roku 1952 prameny uvádějí, že do 27 cel umístěných na dvou poschodích se vešlo 126 vězněných osob, v nouzové situaci 297 vězňů. Průměrné denní stavy ve sledovaném období činily 25 vězňů. Pro n. p. Sběr, Jaroměř vázali povřísla, pro n. p. Sabina, Sabinov vyráběli bedničky na marmeládu a ženy pracovaly v ústavní zahradě. V případě nutnosti hospitalizace vězně odváželi do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně (nařízení KV SVS Brno č. 1213/1952 ze 6. 3. 1952).

Ve věznici sloužilo 6 příslušníků SVS. V létě 1952 zastával funkci velitele št. strm. Andrek Kövér, jeho zástupcem byl vrch. strm. Ján Vajnorský a strážní službu zajišťovali št. strm. Štefan Volanský, št. strm. Ján Breja, strm. Michal Solivarský, strm. Juraj Ivančo. Obvyklá strážní stanoviště se nacházela u vchodu do věznice, na oddělení, v ústavní zahradě a jeden dozorce měl noční službu. Kontrolu prováděl střídavě velitel se svým zástupcem. Plánovalo se však navýšení o jednu příslušnici SVS kvůli dohledu na ženském oddělení a také o dalšího dozorce, který by posílil noční službu.

Nejpozději od roku 1950 byla využívána také jako správní věznice ONV Levoča.⁶⁶⁶ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ jako OÚVV Levoča. V letech 1954 až 1955 nesla název Věznice č. 3 Levoča. Součástí věznice byly i dva služební byty. Uzavřena byla roku 1955 a později sloužila jako archiv MV. Od roku 1956 objekt využíval okresní svaz spotřebních družstev. Po roce 1960 sloužila také jako sklad státních hmotných rezerv. Věznice byla znovu zprovozněna 14. února 1997.

⁶⁶⁴ Poslední vězeň byl propuštěn 12. 11. 1953. Archiv ZVJS, Jmenný seznam k základní knize útvaru Kráľovský Chlmec 1953, poř. č. 60.

⁶⁶⁵ Ústav na výkon trestu odňatia slobody Levoča [online], [citováno 22. 1. 2024], <https://www.zvjs.sk/sk/zariadenia/levoca>.

⁶⁶⁶ A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Košice, Zpráva o správních věznicích v košickém kraji z 21. 6. 1950.

Moldava nad Bodvou

Kapacita věznice v 50. letech byla 50 osob, ale pro výkon trestu byla využívána především věznice Krajského soudu v Košicích.⁶⁶⁷ Uzavřena byla v roce 1952, ale roku 1953 převzalo objekt MNB a užíval ho MNV Moldava nad Bodvou. Ačkoliv existovaly i úvahy o jejím znovuotevření, k uskutečnění tohoto plánu nikdy nedošlo.

Poprad

Poprad byl původně podřízen Okresnímu soudu Spišská Sobota. S narůstajícím významem Popradu ale postupně klesal význam Spišské Soboty, která se nakonec roku 1946 stala městskou částí progresivnějšího souseda. Dosavadní objekt okresního soudu s věznicí však zůstal nadále v provozu a změnil se jen jeho oficiální název.

Jak vyplývá z předchozího odstavce, nacházel se Okresní soud Poprad i s přiléhající věznicí na náměstí městské části Spišská Sobota. Jednalo se o přízemní samostatnou budovu oddělenou od soudu vycházkovým dvorem. Kromě cel zahrnovala i byt velitele. Ústavní kuchyně a sklady pak byly z důvodu nedostatku prostoru umístěny ve vedlejším soudním objektu.

Do čtyř cel s okny do vycházkového dvora se vešlo 20 vězňů, maximální nouzové vytížení bylo 30 vězněných osob. Průměrné stavy ukazují na vytíženost věznice, roku 1952 totiž dosahovaly k počtu 17 vězněných osob na den. Věznice neměla vnitřní ani vnější pracoviště a lze předpokládat, že k zaměstnávání sloužily domácí práce související s provozem věznice i soudu. V případě nutnosti hospitalizace vězně odváželi do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně.

Ve věznici sloužili dva příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem vrch. strm. Josef Dolinský. Běžnou strážní službu zajišťoval strm. Ján Štefaňák. Přes den byli ve věznici oba, na noční službě se střídali s tím, že dozorce mohl být v kanceláři a vykonal nejméně tři obchůzky. Popsané personální zajištění se jevílo jako vyhovující.

Roku 1953 převzalo objekt MNB, ale kromě SNZ ho využíval i MNV Poprad. K uzavření věznice došlo v listopadu 1954, kdy z důvodu likvidace odvezli posledního vězně pryč z Popradu.⁶⁶⁸

Revúca

Věznice měla kapacitu 10 osob.⁶⁶⁹ Na začátku 50. let byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a byla uzavřena. Avšak už roku 1949 odešli poslední vězni.⁶⁷⁰ Další zachycená zpráva hovoří až o roce 1953, kdy objekt užíval MNV Revúca.

⁶⁶⁷ Tamtéž, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁶⁶⁸ A ZVJS, základní kniha věznice Poprad 1952-1954, poř. č. 73.

⁶⁶⁹ A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Košice, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁶⁷⁰ A ZVJS, jmenný seznam k základní knize věznice Revúca 1941-1948, poř. č. 75.

Rožňava

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu stojícího na náměstí v centru města. Měla samostatný vchod a přiléhal k ní vycházkový dvůr. Přízemí zabíral služební byt a sklady, cely se nacházely v prvním patře. Průchod do prostor okresního soudu zajišťovaly kovové mříže. Na počátku 50. let se mělo jednat o nový objekt s dobrými bezpečnostními parametry.

Do pěti cel se za normálního stavu vešlo 21 vězňů, maximální nouzové vytížení činilo 35 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 byly 11 vězněných osob. Vězni obvykle opravovali pytle pro RSD Rožňava, v případě nutnosti hospitalizace je odváželi do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně. Ve věznici sloužili dva příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem št. strm. Štefan Chajec a jeho podřízeným ml. strm. Július Ambruš. Přes den byli ve věznici oba, na noční službě se střídali s tím, že dozorce byl v kanceláři a vykonal nejméně tři obchůzky. Popsané personální zajištění se jevilo jako vyhovující.

V roce 1952 byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“ a na počátku roku 1953 ji převzalo MNB, které ukončilo její provoz ještě na konci téhož roku.⁶⁷¹

Sečovce

Věznice byla v jednopatrové budově stojící samostatně na dvoře okresního soudu. V přízemí se nacházely dva služební byty a kancelář. K objektu přiléhal vycházkový dvůr zabezpečený vysokou zdí. Měla dobré hodnocení po stránce bezpečnosti, ale k výkonu trestu využívali především věznici Okresního soudu v Michalovcích.

Kapacita věznice byla původně 12 vězněných osob.⁶⁷² Roku 1952 se už ale do šesti cel mělo vejít 24 vězněných osob, při maximálním nouzovém zaplnění dokonce 44 vězněných osob. Průměrné stavy v uvedeném roce ale činily pouze 6 vězňů na den. Vytápění zajišťovala kachlová kamna a uvnitř bylo zavedeno elektrické osvětlení. Hygienu zajišťovala společná umývárna, chyběly však splachovací záchody.

Ústav neměl k dispozici žádná vnitřní ani venkovní pracoviště a o zaměstnávání obviněných se nepodařilo nalézt žádné informace. Lze však předpokládat, že vykonávali domácí práce spojené s chodem věznice. V případě potřeby hospitalizace je předávali do zvláštního oddělení Fakultní nemocnice v Brně.

Vězně hlídali dva příslušníci SVS. V létě roku 1952 byl velitelem št. strm. Pavol Straka a strážní službu vykonával strm. Ján Novotný. Na noční službě se střídali s tím, že dozorce zůstával v kanceláři a musel nejméně třikrát vykonat obchůzku uvnitř objektu i venku. Tento stav byl shledáván jako vyhovující.

⁶⁷¹ A ZVJS, základní kniha věznice Rožňava 1951-1953, poř. č. 76.

⁶⁷² J. CHREŇO, citované dílo, s. 188.

Nejpozději od roku 1950 byla využívána také jako správní věznice ONV Sečovce.⁶⁷³ V roce 1953 převzalo objekt MNB, věznici uzavřelo a využíval ji MNV Sečovce. Od roku 1954 sloužil potřebám okresního svazu spotřebních družstev.

Spišská Nová Ves

Roku 1949 byly ve věznici čtyři cely, které přechodně používala i Okresní správní komise. Sloužila však jen k výkonu vazby a odsouzené předávali do věznice Okresního soudu Levoča.⁶⁷⁴

V první polovině 50. let byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a byla uzavřena. Ačkoliv existovaly i úvahy o jejím znovuzprovoznění, k uskutečnění tohoto plánu nikdy nedošlo. Posléze sloužil objekt jako sklad místní vojenské posádky.⁶⁷⁵

Trebišov

Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlivosti č. 11/1949 Sb., a jeho správu převzal Okresní soud Sečovce. Věznice byla zařazena do kategorie „bez výhrad“. I když navazující nařízení ministra spravedlivosti č. 13/1950 Sb., ustanovilo pro oba ONV samostatný okresní soud, věznice už obnovena nebyla.

KS MV Liberec

Bělá p. Bezdězem

Okresní soud se nacházel v radnici na Masarykově náměstí 90. Při jeho zřízení došlo ke zvýšení objektu o druhé patro. Věznice přistavěná v 19. století stála samostatně ve dvoře radnice, od které ji oddělovala zeď s vjezdem do dvora (dnes Česká ulice 91).⁶⁷⁶ Na základě protokolů o prohlídkách věznice z konce 19. století je možné konstatovat, že tehdy měla 3 cely.⁶⁷⁷

Stavy vězňů jsou zachyceny ze stejného období. Za celý rok 1895 prošlo věznicí 240 vězněných osob. Detailnější pohled je pak možný na leden 1896 (35 vězňů) a březen 1896 (38 vězňů). Denní stavy se pohybovaly nejčastěji v rozmezí 1 až 4 vězni s tím, že neobvyklá nebyla ani zcela prázdná věznice.⁶⁷⁸ Archiválie z mladšího období se bohužel nedochovaly.

⁶⁷³ A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Košice, Zpráva o správních věznicích v košickém kraji z 21. 6. 1950.

⁶⁷⁴ Tamtéž, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁶⁷⁵ Tamtéž.

⁶⁷⁶ Radnice se šatlavou Bělá p. Bezdězem, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 16. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-se-satlavou-2165570>

⁶⁷⁷ SOkA Mladá Boleslav, f. okresní soud Bělá pod Bezdězem, sign. E, kart. 255. Tento počet uvádí rukopisný protokol o prohlídce věznice z 28. 3. 1896, který představuje výjimku. Obvykle se používaly univerzální předtištěné formuláře, které počítaly s 5 celami. V těchto případech je však vždy uvedeno, že vězni byli ve 2 nebo 3 celách, nikdy ve více.

⁶⁷⁸ Tamtéž, přehledy stavu vězňů a protokoly o prohlídkách věznice z let 1895-1897.

Funkci dozorce zastával stejně jako jinde soudní zřízenec. Do července 1896 to byl Jan Pláteník, kterého poté přemístili k okresnímu soudu v Pacově a na jeho místo nastoupil Jindřich Málek.⁶⁷⁹ V Bělé pod Bezdězem se dochovala také informace o vyučování, což není nijak běžné, protože často vůbec neprobíhala z důvodu krátkých trestů vězňů. V roce 1897 probíhala výuka náboženství, kterou měl na starosti místní farář, v úterý a ve čtvrtky po čtvrté hodině odpoledne. Nechyběla ani klasická školní výuka ve středu a sobotu odpoledne, což přínáleželo učitelům z obecné a měšťanské školy.⁶⁸⁰

Okresní soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt poté využíval MNV Bělá p. Bezdězem.

Cvikov

Okresní soud, okresní a berní úřad se nacházel ve staré radnici na Náměstí Osvobození 36. Věznice byla součástí soudu, který měl půdorys písmene L a tvořila jeho zadní trakt. Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Franz Josef Rösch. Stavby vězňů se dochovaly jen minimálně. Je pouze zřejmé, že v únoru 1921, kdy byl vyplňován formulář pro sčítání lidu, se v cele nacházel pouze jeden vězeň.⁶⁸¹

Uzavřena byla však už roku 1949 v rámci reformy soudnictví, kdy došlo ke zrušení cvikovského okresního soudu na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. I poté však zůstala v majetku MS.

V přízemí a prvním patře bylo dohromady 14 cel vybavených splachovacími kloty a elektrickým osvětlením. Vytápění zajišťovala kamna, do nichž se přikládalo z chodeb. Koupelna s vanou se nacházela v suterénu, stravu pro vězně připravovali v ústavní kuchyni a uvnitř věznice měl také správce svůj služební byt.

Po uzavření věznice byl veškerý inventář odvezen, včetně vybouraných celových dveří i s futry, který předali okresnímu soudu v Rumburku. Když roku 1950 navrhovalo OV NB Nový Bor zřízení správní věznice z bývalé soudní věznice ve Cvikově, upozorňovalo právě na nutnost znovuvybavení veškerým inventářem včetně zajištění 16 dveří. Po těchto úpravách měla vyhovovat svému účelu ze všech hledisek.⁶⁸² Plán však zůstal nerealizován, s největší pravděpodobností hlavně kvůli absenci vybavení, což zapříčiňovalo vysoké náklady na opětovné uvedení do provozu.

Česká Kamenice

Okresní soud byl společně s berním úřadem v budově radnice na Náměstí Míru 219, jejíž historie se datuje až do 15. století. Objekt byl přestavěn na konci 16. století a před polovinou 19. století došlo k modernizaci tak, aby vyhovoval

⁶⁷⁹ Tamtéž, inventář věznice sepsaný 2. 7. 1897.

⁶⁸⁰ Tamtéž, potvrzení farního úřadu a obecné školy o provádění školní výuky a výuky náboženství v roce 1897.

⁶⁸¹ SOkA Česká Lípa, f. Okresní úřad Jablonné v Podještědí, sčítání lidu 1921, Cvikov č. p. 36.

⁶⁸² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici v obvodu OV NB Nový Bor z 11. 9. 1950.

úřadům.⁶⁸³ Věznice se služebním bytem se nacházela ve stejném objektu. Úředním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Adolf Wedrich. Ke stavu vězňů v meziválečném období se dochovala informace ve sčítacím operátu z roku 1921. V den, kdy byl vyplněn, se v celách nacházelo 7 vězňů.⁶⁸⁴

Po roce 1938 pokračoval soud v provozu jako Amtsgericht (Úřední soud), který byl zrušen již roku 1943 a jeho pravomoci převzal soud ve Varnsdorfu.⁶⁸⁵ Znovu věznici epizodně využili k internaci Němců, což doprovázela řada nezákonností, brutality a sexuálních deliktů.⁶⁸⁶

Oficiálně ale nedošlo k jeho obnovení na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Za existencí soudu udělala definitivní tečku reorganizace justice roku 1949, konkrétně nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Poté zůstala budova opuštěna. Po dílčích úpravách ji roku 1958 převzalo muzeum, které zrušili v roce 1967. Poté zůstala dlouhodobě nevyužívaná.⁶⁸⁷

Český Dub

Okresní soud a okresní úřad sídlil od svého vzniku do roku 1858 na zámku, kdy areál vyhořel. Poté město roku 1860 koupilo dům č. p. 51 od stavitele Františka Havlina a upravilo ho pro potřeby soudu. Současně byla v zadní části parcely postavena patrová věznice s 8 celami. Tento objekt se dodnes nedochoval, protože byl zbořen v letech 1959 a 1960.⁶⁸⁸

Po druhé světové válce nebyl soud obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal okresní soud v Turnově. Zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Počátkem 50. let sloužila věznice potřebám ONV Turnov jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁶⁸⁹ V roce 1953 se už tak dostala mimo zájem MS a MNB.

Česká Lípa

Do roku 1949 a reformy soudnictví se jednalo o věznici Krajského soudu Česká Lípa postavenou na počátku 20. století. Byla součástí justičního komplexu

⁶⁸³ Radnice Česká Kamenice [online], [citováno 8. 12. 2022], Památková katalog NPÚ, <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-12221817>

⁶⁸⁴ SOKA Děčín, f. Sčítání lidu 1921 – Česká Kamenice, Česká Kamenice č. p. 219.

⁶⁸⁵ Vanda MÜLLEROVÁ, *Proměny města Česká Kamenice v letech 1945-1951*, diplomová práce obhájená na PedF UK v Praze, 2010 s. 19.

⁶⁸⁶ Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích po roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 149-151, 171,

⁶⁸⁷ Radnice Česká Kamenice [online], [citováno 8. 12. 2022], Památková katalog NPÚ, <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-12221817>

⁶⁸⁸ Program regenerace MPZ Český Dub [online], [citováno 14. 8. 2024], https://www.cdub.cz/e_download.php?file=data/editor/118cs_3.pdf&original=OV%C5%BDPaM%20-%20Ko%20-%20Aktualizace%20Programu%20regenerace%20MPZ.%C4%8C.%20Dub%202016%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf

⁶⁸⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Turnov ke správní věznici z 9. 9. 1950

společně s krajským soudem, ale stála samostatně (dnes Děčínská ulice 4). Na počátku 50. let se však objekt nacházel ve špatném technickém stavu a vyžadoval řadu oprav. Kromě justice sloužila věznice i potřebám okresních soudů z Doks, Rumburku, Nového Boru a také ONV Česká Lípa jako správní věznice.⁶⁹⁰ Částečně ji využívalo i VO StB Česká Lípa (od roku 1948) a VO StB Rumburk. Neměli sice k dispozici samostatné oddělení, ale vždy jim vyhradili potřebný počet cel. V roce 1952 byl dvouposchoďový objekt přes 60 let starý a chránila jej vysoká zeď, mříže ve všech oknech a katro v hlavním vchodu i ve vedlejších vchodech. Ve sledovaném období sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i jako správní věznice.

Ve věznici bylo elektrické osvětlení, třetina cel měla ústřední topení, zbytek běžná kamna, hygienu zajišťovaly umývací stolky na celách a společná koupelna s vanou i sprchou. Používala se záchodová vědra a pouze 8 cel bylo vybaveno splachovacími klozety. Objekt samozřejmě disponoval i kanceláři, služebními byty, skladištěm a kuchyní s 3 kotli a sporákem.⁶⁹¹

V bývalé krajské soudní věznici bylo roku 1949 k dispozici 65 cel pro 160 vězňů a při maximálním nouzovém vytížení se uvažovalo až o 250 vězňích.⁶⁹² Během příštích tří let došlo k velkému snížení počtu cel na 37, ale plánované stavy se naopak zvýšily na 193 vězňů za normální situace a 386 vězňů coby nejvyšší možná obsazenost objektu. Průměrné denní stavy ve sledovaném období roku 1952 dosahovaly rovné stovky. K zaměstnávání vězněných byla využívána ústavní kuchyně (4 vězni), prádelna (3 vězni), ústavní zahrada s chovem vepřů (2 vězni) a domácí práce na celách – v září 1954 se jednalo o výrobu drátěných košíků pro n. p. Průmyslový kombinát Mimoň.⁶⁹³ V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

V roce 1948 sloužilo v České Lípě 31 dozorců (přehled obsazených míst je zpracován v tabulkových přílohách).⁶⁹⁴ Avšak do roku 1952 došlo v souvislosti se zrušením krajského soudu ke snížení stavů na 14 příslušníků SVS (viz tabulkové přílohy). Denní služba začínala v 7 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne s polední přestávkou hodinu a půl. Noční směna nastupovala po provedení denní uzávěrky v 17 hodin.

V roce 1953 převzalo objekt MNB s tím, že nadále nesl označení ÚNZ Česká Lípa. Mezi lety 1954 a 1955 pak bylo oficiální pojmenování Věznice č. 2 Česká Lípa. Od roku 1956 sloužil jako sklady pro civilní sektor, kanceláře dopravního inspektorátu a byly v něm čtyři byty pro příslušníky MV. V témže roce bylo plánováno zřízení skladu požární ochrany, ale nakonec ho roku 1957 převzal Svazarm.

⁶⁹⁰ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Česká Lípa ke správní věznici z 12. 9. 1950

⁶⁹¹ Tamtéž.

⁶⁹² Tamtéž, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁶⁹³ Tamtéž, kart. 25/2, zpráva o kontrole věznice č. 2 Česká Lípa ve dnech 7. až 9. 9. 1954.

⁶⁹⁴ Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice za rok 1948 z 11. 5. 1949.

Doksy

Okresní soud s věznicí sídlil v dnešní ulici 5. května 228.⁶⁹⁵ Roku 1949 ho začlenili do nové územní organizace soudní správy. To se však netýkalo věznice, která byla roku 1950 prokazatelně mimo provoz. V roce 1952 ale SVS plánovalo prošetření možností dalšího provozování věznice. K tomu i nakonec nedošlo a roku 1953 objekt nevyužívalo MS ani MNB. Soudní i správní vězni byli dodáváni k výkonu vazby a trestu do věznice v České Lípě.⁶⁹⁶

Dubá

Okresní soud byl umístěn v budově radnice na Masarykově náměstí 1,⁶⁹⁷ postavené v letech 1850 až 1851. Vězeňské cely se nacházely v přízemí objektu. Ve 20. letech 20. století byl úředním sluhou a dozorcem Ignác Mitterwald, který dne 15. února 1921 dohlížel na 3 vězně umístěné v celách.⁶⁹⁸

Na konci druhé světové války nebyl okresní soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud v České Lípě. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Frýdlant

Objekt okresního soudu stál stranou městského centra v dnešní ulici Mládeže 884. Věznice byla součástí areálu, ale stála samostatně ve dvoře. Kromě justice sloužila počátkem 50. let také potřebám ONV Frýdlant jako správní věznice.⁶⁹⁹ V polovině 20. století se jednalo o budovu starou přibližně 50. let. Měla dva vchody, jeden ze soudního dvora, druhý ze dvora vězeňského, do něhož směřovala zamřížovaná okna cel. Bezpečnost zajišťovala také tři a půl metru vysoká zeď obepínající vězeňský dvůr.

Uvnitř bylo v roce 1949 7 cel pro 30 vězňů a nouzově se uvažovalo až o 50 vězních.⁷⁰⁰ Do roku 1952 došlo ke snížení na 4 cely pro 28 vězněných osob a maximální nouzové vytížení činilo 56 vězňů. Průměrné denní stavy ve sledovaném období činily jen 13 vězňů. K zaměstnávání byla využívána ústavní kuchyně a domácí práce na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Roku 1921 byl dozorcem Franz Baumann.⁷⁰¹ V létě 1952 byla věznice obsazena dvěma příslušníky SVS. Velitelem byl vrch. strm. Josef Maršík a běžnou strážní služby vykonával strm. Dobroslav Vaňouček. Služba začínala v 7 hodin ráno a trvala

⁶⁹⁵ Tom NOVÁK, *Doksy: retrospektivní průvodce 1843-1989*, Doksy 2016.

⁶⁹⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Doksy ke správní věznici z 5. 9. 1950.

⁶⁹⁷ Radnice Dubá, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 15. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-13488905>

⁶⁹⁸ SOKA Česká Lípa, f. Okresní úřad Dubá, sčítání lidu 1921, Dubá č. p. 138.

⁶⁹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Frýdlant v Čechách ke správní věznici z 13. 9. 1950.

⁷⁰⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁷⁰¹ SOKA Liberec, f. Sčítání lidu 1921 – okres Liberec, Frýdlant č. p. 885.

do 17. hodiny odpolední s polední přestávkou, na níž se dozorcí vystřídali. Na noční směnu vždy jeden z nich zůstal a ráno po snídani hned nastupoval další denní službu. Přes noc však měl jen pohotovostní režim. I tak bylo potřeba doplnit stav o třetího dozorce SVS kvůli řádnému provádění noční služby.

V roce 1953 převzalo věznici MNB a roku 1954 byla zařazena do kategorie „s výhradou“, načež spadla do správy ONV Frýdlant. Od roku 1976 v objektu sídlí gymnázium.

Chrastava

Okresní soud nejprve sídlil v části budovy restaurace „U císařské koruny“. Roku 1908 byl postaven nový objekt soudu v Revoluční ulici 442. Věznice stála se služebním bytem samostatně ve dvoře.⁷⁰² Úředním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Josef Leopold.⁷⁰³

Po válce nedošlo k jeho obnovení dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a působnost přenesli na okresní soud do Liberce. Zrušení ještě znovu potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V té době byla uzavřena i věznice, ale na počátku 50. let se objevily úvahy o jejím znovuotevření. K tomu však nedošlo, v roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Jablonec nad Nisou

Věznice tvořila součást okresního soudu na dnešním Mírovém náměstí 5 a byla umístěna v zadním traktu ve dvoře objektu. Objekt byl postaven roku 1903 v novorenesančním slohu na místě, kde dříve stála starší budova sloužící stejnému účelu.⁷⁰⁴ Lze proto předpokládat, že i původní soudní věznice se nacházela v těchto místech.

Kromě justice ji využíval i ONV Jablonec nad Nisou jako správní věznici k výkonu krátkodobých trestů.⁷⁰⁵ Sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i jako správní věznice.⁷⁰⁶ Jelikož se jednalo o přibližně sto let starý objekt, měl nevyhovující malé a tmavé cely. Naproti tomu bezpečnostní situace byla vyhovující. Okna cel s mřížemi směřovala do vězeňského dvora, který obepínala vysoká zeď.

V jednoposchodovém objektu se nacházelo 5 cel, které byly roku 1949 plánovány pro 40 vězňů, nejvyšší možné zaplnění činilo 45 vězňů.⁷⁰⁷ Později došlo ke změně uvedených počtů, takže v roce 1952 představovalo běžná obsazenost 30 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 60 vězňů. Průměrné denní stavy

⁷⁰² Ivan VYDRA, *Chrastava včera a dnes*, in: Bulletin společnosti přátel Chrastavy, No. 221, č. 1/2014, příloha Chrastavských listů, Chrastava 2014, s. 4.

⁷⁰³ SOkA Liberec, f. Sčítání lidu 1921, okres Liberec, Chrastava č. p. 442.

⁷⁰⁴ Soud Jablonec nad Nisou, in: Památkový katalog NPÚ, [online], [citováno 25. 1. 2023], <https://pamatkovykatalog.cz/soud-16271355>

⁷⁰⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Jablonec nad Nisou ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

⁷⁰⁶ Tamtéž, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁷⁰⁷ Tamtéž.

se s ohledem na situaci v okresních věznicích pohybovaly vysoko a dosahovaly 28 vězněných osob. K zaměstnávání bylo využíváno pouze domácí práce na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Roku 1921 byl dozorcem Franz Pitloun.⁷⁰⁸ V létě 1952 sloužili v Jablonci nad Nisou 3 příslušníci SVS, ale v červenci byl jeden z nich ve vazbě vojenské prokuratury (strm. Ladislav Drobník). Dozor tak vykonával jen velitel vrch. strm. Ladislav Košák a jeho podřízený ml. strm. František Dostál. Pokud měla věznice plný stav dozorců, hlídali vždy dva ve dne od 7 hodin do 17 hodin a jeden měl noční službu.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a v roce 1954 byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Přesné datum uzavření věznice není zřejmé, ale v budově dodnes sídlí okresní soud.

Jablonné v Podještědí

Okresní soud sídlil v úředním domě (K. k. Amtsgebäude), postaveném na konci 19. století na Dominikánském náměstí – dnešní adresa Zdislavy z Lemberka 37. Věznice se služebním bytem byla ve stejném objektu. Funkci soudního sluhy a dozorce zastával ve 20. letech 20. století Wilhelm Fröhlich. Ke stavům vězňů se dochovalo minimum informací. Dostupný je jen údaj z meziválečného období. Konkrétně v polovině února 1921 se na celách nacházeli 3 vězni.⁷⁰⁹

Po obsazení pohraniční ho převzala německá justice a změnila jej na úřední soud (Amtsgericht). Roku 1945 nebyl soud obnoven a obvod jeho působnosti převzal na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 okresní soud v Liberci. Jeho definitivní zrušení potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Jilemnice

Věznice byla umístěna v přízemí severního traktu budovy okresního soudu. Budovu pro potřeby justice postavili v letech 1923 až 1926 podle plánů významného pražského architekta Františka Roitha v dnešní ulici Geologa Pošepného 380. Kromě soudu sloužila část budovy i potřebám četnické stanice.

Roku 1945 převzalo okresní soud v Jilemnici i obvod neobnoveného soudu v Rokytnici nad Jizerou. V červenci 1952 sloužila věznice jak potřebám justice, tak i ONV Jilemnice pro výkon správních trestů.⁷¹⁰ Ve stejném objektu ale sídlila ještě pošta. Z bezpečnostního hlediska budova celkem vyhovovala, okna cel směřovala do vycházkového dvora, útěkům zabraňovala vysoká zeď a vchod zajišťovala

⁷⁰⁸ SOkA Jablonec nad Nisou, f. Sčítání lidu 1921 – soudní okresy Jablonec nad Nisou, Tanvald, Železný Brod a obce okresu Turnov a Vysoké nad Jizerou, Jablonec nad Nisou č. p. 494.

⁷⁰⁹ SOkA Česká Lípa, f. Okresní úřad Jablonné v Podještědí, sčítání lidu 1921, Jablonné v Podještědí č. p. 37.

⁷¹⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

oplechovaná vrata. Zdravotně však věznice vykazovala nedostatky, byla studená a vlhká.

Roku 1949 se v přízemí objektu nacházelo 11 cel pro 70 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 100 vězňů.⁷¹¹ V roce 1952 už byla popsána situace pozměněna. Počet cel snížili na 9 a stavy na 37 vězněných osob při běžné situaci a 74 vězňů při nejvyšším zaplnění. Průměrné denní stavy ale byly ve sledovaném období minimální, jednalo se o pouhé 4. Práce také nebylo mnoho, pouze jedna osoba mohla být zaměstnávána v ústavní kuchyni. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Ve věznici měli být dva příslušníci SVS. V červenci 1952 byl ale ml. strm. Oldřich Bláha ve vyšetřovací vazbě vojenské prokuratury, takže všechny povinnosti musel převzít velitel stanice SVS, strm. Josef Patrnčák. Ten proto hlídal nepřetržitě celý den a v noci musel konat alespoň namátkové prohlídky cel. Je samozřejmé, že byl vznesen požadavek na přidělení nového dozorce.

V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, užíval ji ONV Jilemnice a n. p. Pošta. Roku 1955 byla v kategorii „s výhradou“ a sloužila OO MV Jilemnice. Po zrušení okresního soudu byl objekt převeden na okresní správu spojů k vybudování nové telefonní ústředny. Současně část objektu využívala administrativa Lidového spotřebního družstva Jednota a v neposlední řadě sloužila i potřebám Veřejné bezpečnosti.

Lipová (Hanšpach)

Okresní soud s věznici sídlil v domě č. p. 376 z roku 1893. Zrušila ho už německá justiční správa po odstoupení pohraničních území roku 1938. Po válce nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal na základě vyhlášky ministra spravedlnosti č. 234/ 1946 Sb. okresní soud se sídlem ve Šluknově. V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Lomnice nad Popelkou

Okresní soud s věznici původně sídlil v zámku. Ve 20. letech 20. století zastával funkci soudního sluhy a dozorce vězňů Ignác Ježek. Stavy vězňů v meziválečném období jsou k dispozici jen pro polovinu února 1921, kdy se v celách nacházeli 2 vězni.⁷¹²

Po vybudování nové chlapecké školy v druhé polovině 30. let se společně s berním úřadem přestěhoval do původní školní budovy v dnešní ulici Jana Josefa Fučíka 61, k níž byla přistavěna nová věznice.⁷¹³ Ta měla roku 1946 kapacitu 20 vězňů a sloužili v ní 3 příslušníci SVS.⁷¹⁴ Datum jejího uzavření se nepodařilo zjistit, ale roku 1953 už věznici nevyužívalo MS ani MNB. Lze však předpokládat, že vše

⁷¹¹ Tamtéž.

⁷¹² SOkA Semily, f. Okresní úřad Semily, sčítání lidu 1921, Lomnice nad Popelkou č. p. 4.

⁷¹³ Lucie TICHÁ, *Lomnice nad Popelkou v době první republiky*, bakalářská práce, FF UK, Praha 2008, s. 73.

⁷¹⁴ SOkA Semily, f. ONV Semily – presidiálky, informace o věznicích v obvodu ONV Semily z 13. 6. 1946, Z 157, 821, kart. 37.

souviselo se zrušením okresního soudu na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Mimoň

Okresní soud sídlil v radnici na náměstí (dříve č. p. 56) přestavěné po požáru v roce 1806. Do roku 1901 byla v přízemí také spořitelna. Ve dvoře objektu stal obecní dům s šatlavou a bytem strážníka. Po zřízení okresního soudu sloužil jako věznice. Funkci dozorce (soudního sluhy) zastával ve 20 letech 20. století Josef Hartl a v polovině února 1921 se v celách nacházeli 2 vězni.⁷¹⁵

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud v České Lípě. Následně byl soud zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Uvolněný objekt využívala hudební škola, poté ředitelství podniku Velkovýkrmy Zákupy a později sloužil jako dům pionýrů a mládeže. Ačkoliv roku 1985 prošel celý areál rekonstrukcí, byl v roce 1986 odstřelen.⁷¹⁶

Mnichovo Hradiště

Věznice stála uprostřed Masarykova náměstí a byla součástí komplexu navazujícího na radnici, kde sídlil okresní soud, národní výbor a místní organizace KSČ. Ačkoliv objekt naprosto nevyhovoval vězeňským účelům, sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i ONV Mnichovo Hradiště jako správní věznice. Jednalo se však o starou budovu ve špatném technickém stavu. Okna cel byla obrácena k nepříliš vzdáleným civilním domům a zeď malého vycházkového dvora byla pouhé 2 metry od celových oken. Nadto přiléhala z druhé strany zdi střecha garáže ve výšce uvedených oken, takže hrozila možnost předávání různých předmětů vězňům.

Ve věznici se v roce 1949 nacházely 4 cely pro 15 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 20 vězňů.⁷¹⁷ Roku 1952 zůstal počet cel stejný, na 14 však snížili počet vězňů při běžném vytížení, a naopak navýšili maximální nouzové vytížení na 28 vězňů. Průměrné denní stavy ale byly ve sledovaném období minimální, jednalo se jen o 5 vězněných osob. K zaměstnávání byla využívána pouze domácí práce na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Roku 1952 sloužil v mnichovohradištské věznici jen její velitel strm. Miroslav Doubrava, který hlídal vězně nepřetržitě. Noční dozor proto spočíval pouze v namátkových kontrolách cel a bylo shledáno jako nezbytné přidělit do Mnichova Hradiště dalšího příslušníka SVS.

⁷¹⁵ SOkA Česká Lípa, f. Okresní úřad Česká Lípa, sčítání lidu 1921, Mimoň č. p. 56.

⁷¹⁶ Stará mimoňská radnice [online], [citováno 14. 8. 2024],
<https://www.historiemimone.cz/news/stara-mimonska-radnice/>

⁷¹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a MNV. Roku 1955 byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a zrušena.

Nové Město pod Smrkem

Okresní soud sídlil v dnešní Palackého ulici 280 a věznice č. p. 281 stála samostatně za budovou soudu. Soudním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Anton Pietsch.⁷¹⁸

Věznice byla v provozu do května 1945, kdy nedošlo k obnovení okresního soudu na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci byly poté přesunuty na okresní soud sídlící ve Frýdlantu. Objekt přešel do majetku MNV Nové Město pod Smrkem. Soud definitivně zrušilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., které rovněž potvrdilo přemístění do Frýdlantu.

Přízemní budova věznice zahrnovala 7 cel pro 18 vězněných osob a maximální nouzové vytížení činilo 22 vězňů. Do kamen na celách si přikládalo z chodeb, v suterénu se nacházela prádelna s kotlem a plechovou vanou. V objektu chyběla samostatná ústavní kuchyně, takže jídlo se připravovalo v kuchyni správce objektu. Od okolních zahrad ho oddělovala zeď vysoká 4,5 metrů.

Od uzavření v roce 1945 zůstával objekt nevyužitý. Až roku 1950 navrhlo OV NB Frýdlant v Čechách zřízení správní věznice. Náklady na nutné stavební úpravy byly vyčísleny na 35 tisíc korun. Spočívaly v zednických a malířských pracích, rekonstrukci elektroinstalace a kompletní rekonstrukci kuchyně.⁷¹⁹ Plán však zůstal nerealizován a věznici nadále spravoval MNV Nové Město pod Smrkem.

Nový Bor

Okresní soud s věznicí zahrnující čtyři cely sídlil v městské radnici na náměstí Míru 1, která byla původně panskou sýpkou založenou roku 1751.⁷²⁰ Dozorcem vězňů a soudním sluhou byl ve 20. letech 20. století Alois Jandourek. Ke stavu vězňů v meziválečném období je možné konstatovat, že v polovině února 1921 se v celách nacházeli 3 vězni.⁷²¹

V roce 1949 okresní soud začlenili do nové územní organizace plynoucí z nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Věznice však byla zrušena nejpozději roku 1950. Přesto v roce 1952 vznikl požadavek na došetření situace přímo na místě. K žádné změně ale nedošlo a nadále už ji nevyužívalo MS ani MNB. Soudní i správní vězni byli poté dodáváni k výkonu vazby a trestu do věznice v České Lípě.⁷²² V roce 1954 vrátili cely okresnímu soudu a objekt zařadili do kategorie „bez výhrad“. Později ho užívaly správní úřady města.

⁷¹⁸ SOkA Liberec, f. Sčítání lidu 1921 – okres Liberec, sčítání lidu 1921, Nové Město pod Smrkem č. p. 280 a 281.

⁷¹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici ze 13. 9. 1950.

⁷²⁰ Radnice Nový Bor [online], [citováno 20. 1. 2023], <https://www.hradycz/palac-dum-radnice-novy-bor>

⁷²¹ SOkA Česká Lípa, f. Okresní úřad Česká Lípa I, sčítání lidu 1921, Nový Bor č. p. 1.

⁷²² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Doksy ke správní věznici z 5. 9. 1950.

Rokytnice nad Jizerou

Okresní soud sídlil v části obce Horní Rokytnice č. p. 196. Věznice zabírala samostatně stojící budovu č. p. 195 vedle soudu. Vězeňské cely se nacházely v prvním patře a přízemí sloužilo jako dvoupokojový služební byt dozorce. Chodbu s celami uzavírala dřevěná brána vysoká jako běžné dveře. Prostor nad ní zajišťovala železná mříž připevněna pouze skobami, což nepatřilo k optimálním bezpečnostním parametrům. Naproti tomu měla již ve 20. letech 20. st. zavedené elektrické osvětlení. Tuto skutečnost však nelze považovat za příliš obvyklou u malých okresních soudů v odlehlejších regionech.

Vězeňský dvorek sousedící s potokem zajišťovala z jedné strany pětimetrová cihlová zeď, v nichž byla dřevěná vrata. Z druhé strany byla obestavěna kůlnami na dříví o stejné výšce.

Okresní soud nebyl po válce obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal soud v Jilemnici. Věznici však využívala okresní správní komise a počítalo se i s obnovením okresního soudu. Pro justiční správu vybrali konfiskovaný dům č. p. 384. Mělo dojít i k přesunu věznice, protože dosavadní objekt už roku 1948 nevyhovoval. K těmto změnám nakonec nedošlo, protože okresní soud byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., a justiční orgány zůstaly v Jilemnici. V roce 1951 už považovali budovu věznice za neobyvatelnou.⁷²³

Rumburk

Okresní soud sídlil společně s okresním hejtmánstvím od roku 1850 v zámku, který byl pro úřední potřeby výrazně přestavěn.⁷²⁴ Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Johann Friedl. Ke stavu vězňů v meziválečném období je možné konstatovat, že v polovině února 1921 se v celách nacházelo 7 vězněných osob.⁷²⁵

Věznice sestávala v roce 1949 z 5 cel pro 20 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 30 vězněných osob. Sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i ONV Rumburk jako správní věznice.⁷²⁶ Bezpečnostně příliš nevyhovovala, takže už roku 1946 ministerstvo spravedlnosti kritizovalo nedbalost dozorců, kvůli které došlo k většímu množství útěků.⁷²⁷

Roku 1951 věznici zařadili do seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁷²⁸ V roce 1953 už však objekt nevyužívalo MS ani MNB a byla využívána věznice ve Varnsdorfu. V polovině 50. let byla budova zařazena do kategorií

⁷²³ SOkA Semily, f. okresní soud Rokytnice nad Jizerou, sig. Pres-16, 23, kart. 150; f. Městský národní výbor Rokytnice nad Jizerou, sig. 270. inv. č. 177, kart. 13; sig. 278, inv. č. 18, kart. 14.

⁷²⁴ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. díl*, Praha 2004, s. 498.

⁷²⁵ SOkA Děčín, f. Sčítání obyvatel Rumburk (1921), Rumburk č. p. 840.

⁷²⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁷²⁷ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁷²⁸ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

„bez výhrad“, vlastnil ji MNV Rumburk a užívalo OO MV Rumburk. Později objekt sloužil objekt potřebám školy.⁷²⁹

Sobotka

Okresní soud sídlil od roku 1850 na náměstí Míru č. p. 4. Po dvou letech byla dostavěna nová budova pro potřeby justice č. p. 134 na náměstí, kde poté sídlil soud společně a berním úřadem. Věznice stála samostatně ve dvoře soudu (dnes č. p. 135). Jednalo se o patrovou budovu s tím, že v přízemí se nacházely 4 cely a v prvním patře byt dozorce společně s jednou nebo dvěma vězeňskými celami, případně i dalšími provozními prostory. Studovaný plán adaptace objektu přesnou identifikaci těchto místností neuvádí.⁷³⁰

Soud zrušili na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Vězeňské prostory už v roce 1953 nevyužívalo MS ani MNB.

Šluknov

Okresní soud se nachází v dnešní Karlově ulici 329 a byl postaven v roce 1872. Věznice byla umístěna v budově přistavěné k soudu roku 1901. Objekt nejprve vlastnilo město, které ho roku 1941 prodalo německé justiční správě. Věznice sestávala ze 6 cel a náležela k ní zahrada, vycházkový dvůr, kancelář, kde byly uskladněny věci vězněných, a služební byt. Měla kanalizaci, elektrické osvětlení a lokální topení pro cely.

Ke 20. letům 20. století jsou známa dvě jména pomocného soudního personálu s tím, že dozor vězňů mohl vykonávat buď jeden z nich, případně se mohli střídat. Prvním byl soudní sluha Johann Elstner a druhým soudní podúředník Michael Waretzi.⁷³¹ Při srovnání se situací u jiných soudů ale nelze z jejich služebního zařazení spolehlivě vyvodit, který z nich konkrétně měl vězně na starosti.

V době okupace ve Šluknově působil německý Úřední soud a věznice byla zrušena. Po květnu 1945 byla věznice ve špatném technickém stavu, ale přesto ji využívala Okresní správní komise Šluknov pro vazby Mimořádného lidového soudu v České Lípě. Tento soud také ustanovil tři vězeňské dozorce, kteří využívali služební byty.⁷³² S tímto obdobím souvisí také násilnosti na internovaných německých ženách, které se staly terčem sadistických dozorců.⁷³³

⁷²⁹ K. KUČA, citované dílo, s. 498.

⁷³⁰ SOKa Jičín, f. Archiv města Sobotka, inv. č. 2717, kart. 217, nedatovaný plán adaptace budovy soudu.

⁷³¹ SOKa Děčín, f. Sčítání obyvatel Šluknov (1921), Šluknov č. p. 329.

⁷³² Tamtéž, f. okresní soud Šluknov, neuspořádáno, zpráva okresního soudu Rumburk o umístění okresního soudu Šluknov a dotazník z 5. 2. 1946.

⁷³³ Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích po roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 172.

Okresní soud Šluknov převzal na základě vyhlášky ministra spravedlnosti č. 234/1946 Sb. pravomoci okresního soud Lipová (Hanšpach).⁷³⁴ Věznici už však justiční správa neobnovila a lze předpokládat předávání vězňů do Rumburku. Zrušen byl na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a ve Šluknově nadále působila pobočka okresního soudu sídlícího v Rumburku. Justiční areál byl však v listopadu 1953 vyklizen a inventář uložen v soudní věznici Rumburk.⁷³⁵ Objekt, včetně bývalé věznice, sloužil jako učňovský internát Elektromontážních závodů, n. p.⁷³⁶ Místnosti pro další provoz pobočky soudu poskytl MNV Šluknov ve svých prostorách.⁷³⁷

Tanvald

Okresní soud nejprve sídlil v domě č. p. 144. Věznice byla součástí objektu, ale měla zcela nevyhovující podmínky. Chyběl i zabezpečený vycházkový dvůr. Roku 1908 byl proto dostavěn nový okresní soud v dnešní Krkonošské ulici 350.⁷³⁸ Věznice tvořila boční křídlo budovy. Uvnitř se nacházelo 9 cel pro 80 vězňů a maximální vytížení činilo 120 vězněných osob. Vytápění zajišťovala kamna, do nichž přikládali z chodby. V přízemí byly umývárny s koupelnou a bojlerem na ohřev vody. Chyběly však splachovací záchody, takže vězni používali záchodové kbelíky. V ústavní kuchyni s kapacitou 80 až 100 vězňů vařili stravu na kachlových kamnech. Kromě toho se dochovala informace o existenci služebního bytu, přijímací kanceláře a strážnice.⁷³⁹

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem vězňů Anton Siegmund. Z poloviny února 1921 se dochoval údaj o stavu vězňů. Tehdy se na celách nacházelo celkem 5 vězněných osob.⁷⁴⁰

Okresní soud měl být zrušen v rámci reformy na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb. K tomu nakonec nedošlo a jako lidový soud existoval až do roku 1959.⁷⁴¹ Věznici ale uzavřeli již na konci 40. let 20. století. Veškerý použitelný inventář byl poté odvezen ke krajskému soudu v Liberci, takže když následující rok navrhovalo OV NB Jablonec nad Nisou zřízení správní věznice v Tanvaldu, upozorňovalo na nutnost kompletního vybavení objektu.

⁷³⁴ Vyhlášky ministra spravedlnosti č. 234/ 1946 Sb., o některých úpravách v oboru územní organizace okresních soudů v zemích České a Moravskoslezské, § 2. Vyhláška reflektovala ustanovení dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb.

⁷³⁵ SOkA Děčín, f. okresní soud Šluknov, neuspořádáno, informace Krajské soudní správy – oddělení Rumburk z 28. 11. 1953.

⁷³⁶ Tamtéž, informace ministerstva spravedlnosti z 9. 7. 1953.

⁷³⁷ Tamtéž, informace pro Krajskou soudní správu – oddělení Rumburk ze 7. 10. 1953.

⁷³⁸ Miroslav DUŠEK, *Z historie okresního soudu Tanvald*, in: Tanvaldský zpravodaj, červenec a srpen 2022, Tanvald 2022, s. 17.

⁷³⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici ze 14. 9. 1950.

⁷⁴⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, f. Sčítání lidu 1921 – soudní okresy Jablonec nad Nisou, Tanvald, Železný Brod a obce okresu Turnov a Vysoké nad Jizerou, kart. 85-87, Tanvald č. p. 350.

⁷⁴¹ M. DUŠEK, citované dílo.

Náklady na znovuootevření věznice byly proto vyčísleny na 70 000 Kčs s tím, že by se na uhrazení částky podílely i místní podniky, které měly zájem o pracovní síly z řad vězňů (n. p. Seba a n. p. Kovotan). Ačkoliv okresní prokuratura v Liberci s návrhem souhlasila a přislíbila pomoc při jednání s MS, zůstal plán neuskutečněn.⁷⁴² Poté už objekt nevyužívala justice ani MNB a roku 1955 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“. Po uzavření soudu převzal bývalý justiční areál n. p. Seba, který ho využíval až do přelomu 80. a 90. let 20. století.⁷⁴³

Turnov

Věznice byla samostatně stojící budovou ve dvoře okresního soudu v dnešní ulici Skálova 72. Ve 20. letech 20. století byl dozorcem vězňů Jaroslav Staněk, který 15. února 1921 dohlížel na 13 vězňů umístěných na celách.⁷⁴⁴

Po skončení války nastoupil jako dozorce a správce věznice Josef Skřivanec, který tuto funkci zastával až do roku 1949. Ze vzpomínek jeho dcery vyplývá, že v roce 1946 bývala věznice přeplněna: „*Největší počet vězňů bylo 100, nejméně nikdo. To se vyvěšoval bílý prapor, ale nikdy dlouho nevisel.*“⁷⁴⁵ Věznici v této době nevyužíval jen okresní soud. Roku 1947 sloužila i k ubytování pracovní skupiny trestanců z Valdic, kteří pracovali na opravě silnice v Ohrazenicích.⁷⁴⁶

Po roce 1948 sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i ONV Turnov k výkonu trestů uložených v přestupkovém řízení.⁷⁴⁷ Z bezpečnostního hlediska vyhovovala, jelikož okolo stála vysoká zeď a měla mříže v oknech. Jednalo se však o starší kamenný objekt, takže byla poměrně studená a vlhká.

V roce 1949 se uvnitř nacházelo 10 cel pro 30 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 50 vězňů.⁷⁴⁸ Do roku 1952 však došlo ke snížení na 6 cel pro 24 vězněných osob při běžné situaci a 74 vězňů při nejvyšším možném zaplnění. Průměrné denní stavy ale byly ve sledovaném období minimální, jednalo se o pouhé 4 vězně. K zaměstnávání sloužila jen nespecifikovaná práce na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Ve věznici hlídal v červenci 1952 jen jeden příslušník SVS. Velitelem byl tehdy št. strm. František Haken, který proto sloužil nepřetržitě s tím, že přes noc prováděl

⁷⁴² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, záznam o správní věznici Jablonec n. Nisou z 6. 10. 1950.

⁷⁴³ M. DUŠEK, citované dílo.

⁷⁴⁴ SOKA Semily, f. Okresní úřad Turnov, kart. 12-18, sčítání lidu 1921, Turnov č. p. 72.

⁷⁴⁵ Muzeum Českého ráje v Turnově, Podsbírka historická, inv. č. H 148 (vzpomínka Marty Šreierové).

⁷⁴⁶ Tamtéž.

⁷⁴⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁷⁴⁸ Tamtéž, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

jen namátkové kontroly v celách. Je proto zřejmé, že doplnění stavu o druhého dozorce se jevilo jako nutnost.

V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1954 byl předán OO MV Turnov a zařazen do kategorie „s výhradou“. Později začal celý areál sloužit potřebám muzea.

Varnsdorf

Věznice byla samostatně stojícím objektem v rámci okresního soudu v dnešní ulici T. G. Masaryka 1838. Ve 20. letech 20. století byl dozorcem vězňů Rudolf Blažek, který 16. února 1921 dohlížel na 11 vězňů umístěných na celách.⁷⁴⁹

Od srpna 1948 sloužila nejen justici, ale také pobožce oblastní úřadovny StB ve Varnsdorfu, která měla k dispozici dvě cely.⁷⁵⁰ Roku 1953 byla na příkaz okresního oddělení StB Rumburk zřízena zvláštní cela pro výslechy, fotografování a daktyloskopování vězňů zadržených PS v prostoru státních hranic.⁷⁵¹

Cely byly v přízemí i prvním patře a všechny směřovaly do vycházkového dvora ohrazeného vysokou zdí. Vnější strana budovy nebyla chráněna plotem, takže v prostorách otočených tímto směrem se nacházely kanceláře, vězeňská kuchyně a skladiště. Hlavní vchod dostatečně zajišťoval železný katr. Přes popsane skutečnosti došlo v poválečných letech k řadě útěků kvůli nedostatečnému výkonu služby, na což roku 1946 poukazovalo i ministerstvo spravedlnosti.⁷⁵²

Do 5 cel bylo možné běžně umístit 35 vězňů, nouzově přicházelo navýšení jejich počtu až na 70. Průměrné denní stavy v roce 1952 nepřinášely tuto nutnost a dosahovaly počtu 35 vězňů. K zaměstnávání byla využívána ústavní kuchyně, případně domácí práce na celách. Při nutnosti odborného léčení předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Střežení vězňů v červenci 1952 zajišťovali 4 příslušníci SVS, velitelem byl vrch. strm. Oldřich Tupý, jeho zástupcem strm. Antonín Hyhlán a dozorcí ml. strm. Karel Svoboda s ml. strm. Jaroslavem Langerem. Denní službu měli dva příslušníci SVS s velitelem od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne s hodinovou polední přestávkou, kdy vězně střežil vždy jen jeden dozorce. Noční služba začínala v 17 hodin. Mezi 17. a 20. hodinou byly průběžně kontrolovány všechny cely. Od večerky do 7 hodin ráno prováděl dozorce jen namátkové kontroly. Způsob provádění služeb byl však shledáván jako nedostatečný kvůli nemožnosti obsadit noční službu dvěma dozorcí. Tuto potřebu měla způsobovat nebezpečnost okolí, což prameny nijak nespecifikovaly. Lze však uvažovat o tom, že tato charakteristika vyplývala z blízkosti státní hranice.

⁷⁴⁹ SOkA Děčín, f. Sčítání obyvatel Varnsdorf (1921), kart. 37, Varnsdorf 1838.

⁷⁵⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace Pobočky oblastní úřadovny StB Varnsdorf k věznici StB z 9. 8. 1948.

⁷⁵¹ SOkA Děčín, f. Okresní prokuratura Rumburk, nařízení z 10. 3. 1953, inv. č. 5, ev. č. K1.

⁷⁵² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a sloužil nadále vězeňským účelům pro okresní soudy ve Varnsdorfu a Rumburku. Současně ho využívalo OO StB Rumburk, jak bylo uvedeno výše. V roce 1955 byla věznice zařazen do kategorie „s výhradou“. Budovu po zrušení soudu nadále využívaly správní úřady.

Vysoké nad Jizerou

Okresní soud sídlil v dnešní ulici Dr. Karla Farského 130. Věznice postavená roku 1876 stála samostatně za soudem. V přízemí se nacházelo pět cel a služební byt dozorce, kterým byl ve 20. letech 20. století Eduard Gallas.⁷⁵³ Na počátku 30. let došlo k elektrifikaci objektu. Chybělo však moderní signalizační zařízení. Kromě toho měla zastaralé vybavení, takže roku 1937 došlo k útěku dvou vězňů. Teprve potom vyměnili všechny dveřní zámky a opravili shnilé podlahy.

Běžná kapacita činila 10 vězňů, při maximálním vytížení se počítalo s 20 vězněnými osobami. Celkové roční stavy z meziválečného období ukazují, že věznice nebyla příliš vytížená (1926 – 93 vězňů, 1927 – 83 vězňů, 1928 – 51 vězňů, 1932 – 39 vězňů, 1933 – 8 vězňů). Naopak v květnu 1945 došlo k přeplnění poté, co národní výbory a četnické stanice dodali 36 vězňů k internaci. Za méně obvyklou událost je možné považovat popravu spolupracovníka gestapa Jana Soukupa, k čemuž došlo ve dvoře věznice 16. ledna 1947.

Ke zrušení okresního soudu došlo v rámci reorganizace na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1952 neměla justice ani bezpečnost o věznici zájem. Celý justiční areál byl výměrem KNV Liberec se souhlasem ministerstva spravedlnosti předán 23. června 1952 do užívání MNV Vysoké nad Jizerou.⁷⁵⁴ Od roku 1954 v objektu sídlí Vlastivědné muzeum a věznice je zbořena.

Železný Brod

Okresní soud po svém zřízení nejprve sídlil v prvním patře domu č. p. 136 na Malém náměstí. Toto umístění ale příliš nevyhovovalo, takže byl v letech 1851 až 1852 postaven nový objekt č. p. 16 na dnešním Masarykově náměstí (dříve Riegerovo). Náklady tehdy činily 21 000 zl. Součástí budovy byl i služební byt a věznice. Zajímavostí je, že na počátku 20. století v Železném Brodě zastával funkci soudního sluhy otec herce Jiřího Plachého, který tak zajišťoval i provoz věznice.⁷⁵⁵

V tomto objektu sídlila i stanice SNB, což se z bezpečnostního hlediska jevílo jako výhoda. Nedostatek představovala blízkost civilních domů na západní straně věznice. Sloužila jak potřebám okresního soudu, tak i jako správní věznice.

⁷⁵³ SOkA Semily, f. Okresní úřad Jilemnice, ev. j. 63-65, sčítání lidu 1921, Vysoké n. Jizerou č. p. 130.

⁷⁵⁴ Tamtéž, f. okresní soud Rokytnice nad Jizerou, sig. Pres-16, 23; kart. 150; f. Městský národní výbor Rokytnice nad Jizerou, 270. inv. č. 177, kart. 13; sig. 278, inv. č. 185, kart. 14.

Státní okresní archiv Semily, fond okresní soud Rokytnice nad Jizerou, kar. 150, sig. Pres-16, 23.

⁷⁵⁵ David ŘEŘIČKA, *Z historie města – demolice ve Vaněčkově ulici*, in: *Železnobrodský zpravodaj* č. 7 a 8/2024, Železný Brod 2024, s. 17-18.

Roku 1949 objekt zahrnoval 6 cel, do kterých se za normálního stavu vešlo 25 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 35 vězňů.⁷⁵⁶ V roce 1952 zůstával počet cel stejný, ale standardní zaplněnost věznice se snížila na 22 vězňů a nejvyšší možná zaplněnost naopak stoupla na 47 vězňů. Průměrné denní stavy se v té době pohybovaly okolo 13 vězňů, které zaměstnávaly výhradně blíže nespecifikované práce na celách. Při nutnosti odborného léčení předávali vězně do střeženého oddělení krajské nemocnice v Liberci.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem a soudním sluhou Karel Janota.⁷⁵⁷ V červenci 1952 sloužili ve věznici 2 příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. Josef Nezdera a běžnou dozorčí službu vykonával ml. strm. Oldřich Chmelík. Jeden měl vždy denní službu a druhý hlídal 24 hodin.

Od roku 1946 se uvnitř nacházel i depozitář muzea a uvažovalo se o zřízení krajského národopisného muzea. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB jako rezervní věznice. Po zrušení okresního soudu roku 1960 a jeho přenesení do Jilemnice převzala prostory družina mládeže. Později sloužil bývalý soud jako sídlo libereckých energetických závodů, archiv MěNV Železný Brod a knihovna. Roku 1965 město rozhodlo o zboření budovy, což se uskutečnilo v roce 1970. Na takto uvolněném prostranství poté postavili obchodní centrum.⁷⁵⁸

KS MV Nitra⁷⁵⁹

Bánovce nad Bebravou

Věznice měla roku 1949 kapacitu 18 vězňů.⁷⁶⁰ V roce 1951 ji převzala Veřejná bezpečnost a sloužila především k vazebním potřebám OV NB Bánovce nad Bebravou a jako správní věznice ONV Bánovce nad Bebravou, který ji také spravoval.⁷⁶¹

Roku 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB a v roce 1954 byla definitivně uzavřena. Přesto se objevila nikdy nerealizovaná úvaha o jejím znovuzprovoznění. Od roku 1955 zůstal služební byt v užívání KS MV Nitra, dvě místnosti sloužily jako zadržovací cely a zbytek objektu měl připadnout okresnímu archivu.

⁷⁵⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva KV StB Liberec o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁷⁵⁷ SOkA Jablonec nad Nisou, f. Sčítání lidu 1921 – soudní okresy Jablonec nad Nisou, Tanvald, Železný Brod a obce okresu Turnov a Vysoké nad Jizerou, kart. 108-110, Železný Brod č. p. 16.

⁷⁵⁸ D. ŘEŘIČKA, citované dílo.

⁷⁵⁹ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: A ZVJS, kart. X-17/2, KV SVS (StB) Nitra.

⁷⁶⁰ A ZVJS, kart. X-17/2, KV SVS (StB) Nitra, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁷⁶¹ A ZVJS, svazek X 35/1/A, kart X/14, Hlášení stavu věznic v jednotlivých okresech z 29. 11. 1951.

Hlohovec

Věznice měla kapacitu 30 vězněných osob a byla velmi zchátralá s nevyhovujícím vnitřním vybavením. Bezpečnosti nepomohlo ani to, že vězeňský dozorce musel vykonávat i další práce ve prospěch soudu.⁷⁶²

Roku 1949 se její technický stav stále zhoršoval, protože okresní soud využíval blízký trestní ústav v Leopoldově.⁷⁶³ Na počátku 50. let byla zařazena do kategorie „bez výhrad“ a sloužila také jako správní věznice ONV Hlohovec. V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Hurbanovo

Roku 1949 měla věznice dvě cely.⁷⁶⁴ Na počátku 50. let byla zařazena do kategorie „bez výhrad“ a sloužila také jako správní věznice ONV Hurbanovo. Roku 1951 byla hodnocena jako nepoužitelná.⁷⁶⁵ V roce 1953 už o objekt nemělo zájem MS ani MNB.

Komárno

Do roku 1949 se jednalo o krajskou soudní věznici. Stála samostatně v justičním areálu a od budovy soudu ji oddělovala zeď. Součástí objektu byl i vycházkový dvůr a ústavní zahrada. Kromě justice sloužila také potřebám složek OV NB Komárno

Pro rok 1951 je uváděna informace o 62 celách pro 250 vězněných osob.⁷⁶⁶ Již v následujícím roce ale prameny udávají odlišná čísla. Ve dvou poschodích bylo 86 cel pro 200 vězněných osob, maximální nouzové vytížení činilo 250 vězňů. Průměrné stavy tehdy byly 110 vězňů na den. Pracovali jednak na pracovištích mimo ústav – 8 vězňů pro n. p. Drevona Komárno a 15 vězňů využíval MNV Komárno. Za druhé pak pracovali uvnitř věznice – košíkářská dílna a ústavní kuchyně. Nemocniční ošetření zajišťovalo zvláštní oddělení Státní nemocnice v Nitře.

V Komárně sloužilo v létě 1952 celkem 13 příslušníků SVS (tabulka). Denní služba byla od 7 ráno do 17:30, noční služba probíhala mezi uvedenými časy. Od července 1952 sloužila věznice k výkonu trestu mladistvých v délce od 6 týdnů do 6 měsíců ze všech slovenských krajů. Jen mladiství z nitranského a bratislavského kraje mohli v Komárně vykonávat i kratší tresty.⁷⁶⁷ Kvůli větší bezpečnosti tohoto oddělení byl požadován další příslušník SVS. Roku 1953 převzalo objekt MNB a k uzavření věznice došlo v roce 1955. Poté sloužila jako ubytovna útvaru PS 4997.

⁷⁶² J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186.

⁷⁶³ A ZVJS, kart. X-17/2, KV SVS (StB) Nitra, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁷⁶⁴ Tamtéž.

⁷⁶⁵ A ZVJS, svazek X 35/1/A, kart X/14, hlášení stavu věznic v jednotlivých okresech z 29. 11. 1951.

⁷⁶⁶ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, nezpracováno, dálnopis KV StB Nitra ze 16. 3. 1951.

⁷⁶⁷ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Přeštice, inv. č. 12, sign. Spr., kart. 2, nařízení ministerstva spravodlivosti k výkonu trestu mladistvých z 9. 7. 1952.

Levice

Věznice byla součástí okresního soudu, ale tvořila samostatnou část v zadním traktu budovy. Zahrnovala služební byt s dvorkem a vycházkový dvůr. Okolo objektu se nacházela zeď vysoká 3 metry a z bezpečnostního hlediska byla věznice vyhovující.

Věznice měla uvnitř pět cel pro 18 vězněných osob.⁷⁶⁸ Roku 1951 však byla kapacita výrazně vyšší a činila 10 cel pro 35 vězňů a sloužila kromě justice také složkám OV NB Levice.⁷⁶⁹ V roce 1952 ale byla situace opět jiná. Archiválie informují o šesti celách s kapacitou 38 osob, při maximálním nouzovém vytížení to mohlo být až 51 vězněných osob. Průměrné stavy v uvedeném roce byly 22 vězňů na den. Zaměstnávala je oprava pytlů pro RSD Levice a výroba dřevěných bedniček pro VDP Levice. Při nutnosti hospitalizace předávali vězně do zvláštního oddělení Státní nemocnice v Nitře.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 strm. František Rapent a funkci zástupce vykonával strm. Peter Morgenton. Velitel vykonával službu od 7 do 17 hodin. Na noční službě se střídali každý druhý den. Kvůli zvýšení bezpečnosti přes noc bylo požadováno doplnění stavu o třetího dozorce.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Věznice byla uzavřena roku 1954 a následně sloužily dvě místnosti OO MV Levice jako zadržovací cely, ostatní prostory využíval ONV Levice jako archiv. Objekt dodnes slouží potřebám Okresního soudu Levice.

Nové Zámky

Věznice měla kapacitu 20 vězněných osob.⁷⁷⁰ Na počátku 50. let byla zařazena do kategorie „bez výhrad“ a v roce 1952 uzavřena. Poté už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Partizánské (Baťovany)

Na počátku 50. let byla věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a následně zrušena. V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Prievidza

Věznice se nacházela v justičním areálu v jižní části města a těsně přiléhala k okresnímu soudu. Součástí byl i služební byt, vycházkový dvůr a zahrada. Objekt zajišťovala zeď vysoká 3 metry a z bezpečnostního hlediska měl proto dobré hodnocení. Kromě justice sloužila také složkám OV NB Prievidza.⁷⁷¹

Původní věznice, existující před zbudováním justičního komplexu, měla kapacitu 9 vězněných osob a byla umístěna v nevyhovujícím vlhkém objektu

⁷⁶⁸ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186-187.

⁷⁶⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Nitra ze 16. 3. 1951.

⁷⁷⁰ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

⁷⁷¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Nitra ze 16. 3. 1951.

pronajatém justiční správou od soukromého majitele.⁷⁷² Velikost mladší věznice dokládají prameny z roku 1952. Tehdy bylo možné do osmi cel umístit 24 vězněných osob, při maximálním plánovaném vytížení dokonce 36 vězněných osob. Jejich zaměstnávání spočívalo především ve stloukání dřevěných bedniček pro blízké podniky. V případě nutnosti nemocničního ošetření předávali vězně do zvláštního oddělení Státní nemocnice v Nitře.

V Prievidzi sloužil pouze jeden příslušník SVS, kterým byl v létě 1952 vrch. strm. Dezider Finta. To samozřejmě nevyhovovalo, protože nemohla být dostatečně zajištěna noční služba, a bylo proto požadováno přidělení druhého dozorce vězňů.

Na počátku 50. let byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“. Roku 1953 převzalo objekt MNB a v následujícím roce uzavřelo. Přesto i nadále zůstala v užívání KS MV Nitra a sloužila OO MV Prievidza k zajištění zadržených osob.

Šaľa

Věznice měla kapacitu 21 vězněných osob.⁷⁷³ Byla využívána především pro výkon vazby. K výkonu trestu odsouzené obvykle předávali do Krajské soudní věznice v Nitře.⁷⁷⁴ Na počátku 50. let ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a roku 1952 uzavřeli. Přesto existoval nikdy nerealizovaný plán na její znovuzprovoznění.

Štúrovo

Věznice byla umístěna v zadním traktu objektu okresního soudu stojícího na jižním okraji centra města. Věznice zahrnovala služební byt, kancelář a ústavní kuchyni. Na vycházkovém dvoře stál dřevník a ze severní a západní strany ho zajišťovala zeď vysoká 3,5 metrů. Z bezpečnostního hlediska vyhovovala.

K ubytování vězňů sloužilo šest cel pro 34 vězněných osob, maximální nouzové vytížení bylo 30 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 15 vězněných osob. Chyběla venkovní i vnitřní pracoviště, a tudíž vězni nepracovali, což souviselo s nedostatkem pracovních příležitostí. Při nutnosti hospitalizace je předávali do zvláštního oddělení Státní nemocnice v Nitře.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem št. strm. Michal Piovarči a jeho zástupcem ml. strm. Vincent Štugel. Velitel vykonával službu od 7 do 17 hodin. Na noční službě se střídali každý druhý den. Kvůli zvýšení bezpečnosti přes noc bylo požadováno doplnění stavu o třetího dozorce.

Na počátku 50. let byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“. V roce 1953 převzalo objekt MNB a roku 1954 věznici uzavřelo. Zůstala však i nadále ve správě KS MV Nitra. Jedna místnost sloužila jako archiv OO MV Štúrovo

⁷⁷² Tamtéž.

⁷⁷³ A ZVJS, kart. X-17/2, KV SVS (StB) Nitra, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁷⁷⁴ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 188.

a jedna jako cela pro zadržené. V ostatních místnostech byly sklady, bývalý služební byt velitele věznice používalo OO MV Štúrovo k ubytování příslušníků.

Šurany

Věznice byla na počátku 50. let zařazena do kategorie „bez výhrad“ a roku 1952 uzavřena.

Topolčany

Věznice stála samostatně v rámci justičního komplexu postaveného roku 1898 a těsně k ní přiléhal vycházkový dvůr se studnou. Součástí byl i služební byt. Areál zajišťovala zeď vysoká 3,5 metrů a věznice měla dobré hodnocení z hlediska bezpečnosti.

Věznice měla původně kapacitu 12 vězněných osob,⁷⁷⁵ avšak počátkem 50. let ji navýšili na 16 vězněných osob, k jejichž věznění sloužily čtyři cely.⁷⁷⁶ Roku 1952 se už ale počítalo s 20 vězni, maximální nouzové vytížení bylo dokonce 32 vězněných osob. Průměrné denní stavy v uvedeném roce ale nedosahovaly takových čísel a činily pouze 11 vězněných osob. K zaměstnávání vězňů je k dispozici pouze informace, že se nepracuje ani vně ani uvnitř ústavu. V případě nutnosti nemocničního ošetření předávali vězně do zvláštního oddělení Státní nemocnice v Nitře.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. V létě roku 1952 byl velitelem vrch. strm. Štefan Hruška a jeho zástupcem strm. Josef Baran. Velitel vykonával službu od 7 do 17 hodin. Na noční službě se střídali každý druhý den. Kvůli zvýšení bezpečnosti přes noc bylo požadováno doplnění stavu o třetího dozorce.

Objekt převzalo roku 1953 MNB, ale již v následujícím roce věznici uzavřelo. Původní služební byt dozorce vězňů užívalo od roku 1955 KS MV Nitra, dvě místnosti sloužily jako zadržovací cely a zbytek objektu měl připadnout okresnímu archivu. V současnosti budova soudu slouží potřebám Tribečského muzea a věznice již neexistuje.

Vráble

Věznice z roku 1911 stála samostatně v areálu okresního soudu, jehož budova původně sloužila jako solný sklad. Součástí byl služební byt, vycházkový dvůr a ústavní zahrada. Obklopovala ji zeď vysoká 3,5 metrů a z bezpečnostního hlediska vyhovovala. V 50. letech sloužil objekt potřebám justice a složkám OV NB Vráble.⁷⁷⁷

Původní kapacita byla 10 vězněných osob.⁷⁷⁸ Nejpozději na počátku 50. let ale došlo ke zvýšení celkové kapacity objektu, který tehdy sestával ze čtyř cel pro 35 vězněných osob. K roku 1952 se pak vztahuje informace o pěti celách pro 23 vězněných osob, maximální nouzové vytížení činilo 32 vězněných osob. Průměrné

⁷⁷⁵ Tamtéž, s. 185.

⁷⁷⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Nitra ze 16. 3. 1951.

⁷⁷⁷ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Nitra ze 16. 3. 1951.

⁷⁷⁸ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

stavy byly 10 vězňů na den. Vězně zaměstnávala oprava pytlů na celách pro RSD Vráble. V případě nutnosti nemocničního ošetření je předávali do zvláštního oddělení Státní nemocnice v Nitře.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem vrch. strm. Ondrej Tarnoška a jeho zástupcem ml. strm. Július Kišš. Velitel vykonával službu od 7 do 17 hodin. Na noční službě se střídali každý druhý den. Kvůli zvýšení bezpečnosti přes noc bylo požadováno doplnění stavu o třetího dozorce.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a roku 1954 ji uzavřelo. Služební byt zůstal v užívání KS MV Nitra, dvě místnosti sloužily jako zadržovací cely a zbytek objektu měl připadnout okresnímu archivu.

Zlaté Moravce

K roku 1949 se vztahuje informace, že věznice byla nepoužitelná a okresní soud využíval věznici Vráble.⁷⁷⁹ Na počátku 50. let ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a roku 1953 už nesloužila potřebám MS ani MNB.

Želiezovce

Roku 1949 měla věznice kapacitu 20 osob, ale byla hodnocena jako nevyhovující. Okresní soud proto vězně odesílal do věznice Okresního soudu Levice. Avšak objekt poté sloužil potřebám OSK.⁷⁸⁰ Na počátku 50. let věznici zařadili do kategorie „bez výhrad“ a roku 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

KS MV Olomouc

Bruntál

Justiční komplex z let 1907 až 1909 se nachází v blízkosti městského hřbitova v Ruské 6.⁷⁸¹ Věznice č. p. 682 stála samostatně v zahradě okresního soudu. Kromě justice ji v 50. letech 20. století využíval ONV Bruntál jako správní věznici pro výkon krátkodobých trestů a StB mělo k dispozici jednu vyšetřovací celu. Věznice tehdy sousedila s budovou OV KSČ.

Do 18 cel bylo možné umístit 50 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení činilo 100 lidí. Průměrné stavy na počátku 50 let dosahovaly k počtu 18 osob denně, kteří pracovali na celách. Při nutnosti hospitalizace vězně předávali velitelství oddílu SVS v Olomouci.

Na bezpečnost bruntálské věznice dohlíželi v létě 1952 dva příslušníci SVS. Velitelem stanice byl ml. strm. Stanislav Šimek a jeho zástupce ml. strm. Josef Vojtek. Denní službu vykonávali oba a na noc zůstával vždy jen jeden bez nároku na následující volno.

Roku 1953 převzalo objekt MNB a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. V polovině 50. let už ale nesloužil vězeňským účelům a byl využíván OO MV i jako

⁷⁷⁹ A ZVJS, kart. X-17/2, KV SVS (StB) Nitra, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

⁷⁸⁰ Tamtéž.

⁷⁸¹ Věznice Bruntál, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 25. 10. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/veznice-13362097>

sklad CO. V přízemí se nacházel také byt příslušníka SNB a jedna místnost sloužila jako vyšetřovací cela. Místnosti v prvním patře byly tehdy nevyužity, protože si je nikdo nechtěl pronajmout jako skladiště kvůli špatné dostupnosti po schodišti.

Dvorce

Okresní soud s věznicí sídlil v dnešní Olomoucké 55.⁷⁸² Umístění věznice v rámci justičního areálu není zřejmé. Roku 1945 nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho povinnosti převzal okresní soud Rýmařov. Posléze byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Budova soudu později sloužila potřebám školství a dnes je v něm umístěna školní jídelna.

Hranice

Věznice stála samostatně v zadní části areálu okresního soudu na dnešním Šromotově náměstí 177. Odděloval ji však soudní dvůr a zabezpečovala ji vysoká zeď. Její součástí byla i ústavní zahrada, služební byt a vycházkový dvůr. Bezpečnostní situaci zajišťovala vojenská kasárna vzdálená 200 metrů, z nichž mohli v případě poplachu přivolat pohotovostní jednotku.

Do 11 cel bylo možné umístit 32 osob, což se nijak nelišilo od maximálního nouzového vytížení plánovaného na 35 lidí. Průměrné stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 10 vězňů na den. Tato situace koresponduje i s meziválečným obdobím. Například 16. února 1921 se v celách nacházelo 13 osob.⁷⁸³ Všichni pracovali v ústavní dílně pro 15 lidí pod dozorem velitele nebo jeho zástupce. V případě potřeby hospitalizace je předávali k velitelství oddílu SVS v Olomouci.

Z 20. let 20. století se dochovala dvě jména soudních zřízenců, u nichž není možné přesně určit, který z nich zastával i funkci dozorce vězňů. V úvahu připadá i střídání při plnění těchto povinností. Byli to Tomáš Gregor a Jan Souček.⁷⁸⁴ V létě 1952 hlídali v hranické věznici dva příslušníci SVS, velitel strm. Josef Kamínek a jeho zástupce strm. Matěj Strýček. Přes den od 7 hodin ráno sloužili oba, od 16 hodin odpoledne zůstával jeden z nich na noční, po které nenásledovalo volno. V případě vyššího počtu vězňů však bylo nutné doplnit jejich počet o třetího dozorce.

Na počátku 50. let věznice sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Hranice jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁷⁸⁵ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1955 proběhla adaptace objektu a sloužil potřebám OO MV (dnes Policie ČR). Soudní budovu nadále využívala justice až do počátku 60. let.

⁷⁸² Bývalý okresní soud byl lokalizován srovnáním dobových pohlednic se současnou situací města.

⁷⁸³ SOkA Přerov, f. Okresní úřad Hranice, inv. č. 2662, kart. 1679-1691, sčítání lidu 1921, Hranice č. p. 177.

⁷⁸⁴ Tamtéž.

⁷⁸⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Hranice ke správním věznicím z 9. 9. 1950.

Javorník

Okresní soud byl umístěn v objektu, který vznikl po požáru města roku 1825 pro úředníky vratislavského biskupství. Od roku 1832 v budově zahájil provoz biskupský zemský soud a od poloviny 19. století okresní soud. Věznice byla v samostatné budově tvořící levý zadní trakt soudu (Puškinova 12), od kterého ji oddělovala úzká ulička a uvnitř je zachován celový systém: *„Do zadního traktu levého dílu jsou situovány cely. Cely zjevně využívají zdiva starší zástavby, dodnes se dochovaly téměř v intaktní podobě, včetně truhlářských prvků a dláždění. Každá cela má samostatný vstup z chodby. Zadní cela je klenuta křížovou klenbou a vydlážděna valounovou dlažbou. Ostatní cely jsou zaklenuty valenými klenbami. Jedna z nich je vydlážděna keramickou dlažbou, ostatní mají podlahu betonovou. Přední cela je nejužší, s okénkem otevírajícím se do větší místnosti s mramorovou vanou.“*⁷⁸⁶

Po druhé světové válce nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci převzal okresní soud v Jeseníku (Frývaldově). Věznice však fungovala nadále, zejména kvůli internaci Němců a českých kolaborantů. V létě 1945 byla proto výrazně přeplněna – červen 106 osob, červenec 78 osob, srpen 134 osob.⁷⁸⁷

Posléze byl soud s věznicí definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Od konce 50. let objekt využívaly Chudé školské sestry Naší Paní k ubytování. Později zůstal prázdný.⁷⁸⁸

Jeseník

Od roku 1850 sídlil okresní soud na náměstí.⁷⁸⁹ Na počátku 20. století se přestěhoval do nové budovy, která byla postavena společně s věznicí roku 1901 v dnešní Dukelské ulici 9. Poté svému účelu sloužila až do obsazení pohraničí roku 1938. Tehdy areál převzala německá justice a přeměnila dosavadní okresní soud na soud úřední (Amtsgericht). Ten poté věznici využíval do 2. května 1942, kdy dozorce Rudolf Altmann narukoval na frontu a novým majitelem objektu se stal německý vojenský soud, jemuž podléhal až do 8. května 1945.⁷⁹⁰

Věznice stála samostatně v areálu soudu, od kterého ji odděloval dvůr. V přízemí se nacházel služební byt, kancelář, ústavní kuchyně a skladiště. Cely byly situovány do prvního patra. Objekt obepínala cihlová zeď s ostnatým drátem.

⁷⁸⁶ Turistické centrum Soud, Městské kulturní středisko Javorník [online], [citováno 27. 1. 2023], <https://www.kulturnidumjavornik.cz/index.php/28-soud-turisticke-centrum>

⁷⁸⁷ SOkA Jeseník, f. OS Jeseník, inv. č. 1034, kart. 277, protokol sepsaný s prozatímním správcem okresní soudní věznice v Javorníku z 31. 8. 1945.

⁷⁸⁸ Obnova budovy bývalého zemského soudu v Javorníku, NPÚ-ÚOP Olomouc [online], [citováno 27. 1. 2023], <https://www.npu.cz/cs/uop-olomouc/pro-media/60548-obnova-budovy-byvaleho-zemskeho-soudu-v-javorniku>

⁷⁸⁹ Jeseník – historie náměstí [online], [citováno 24. 10. 2024], <https://jesenik.cz/cz/volny-cas-v-jeseniku/376-historie-namesti.html>

⁷⁹⁰ O. HLADÍK, *Útěky z věznice okresního soudu v Jeseníku v letech 1945 až 1948*, in: Historická penologie 1/2014, Praha 2014, s. 3, 4.

Do 9 cel bylo možné umístit 38 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 48 osob. Průměrné stavy zjištěné roku 1952 dosahovaly počtu 15 lidí na den. Všichni pracovali na celách, kde vázali povřísla. Při řešení zdravotních problémů zůstávali ve věznici.

Dozor zajišťovali v létě 1952 dva příslušníci SVS. Velitelem byl strm. Bohumil Hrnčíř a jeho zástupcem ml. strm. Ladislav Paulus. Denní službu od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli vždy dva z nich a noční jeden bez nároku na volno následující den.

Od roku 1945 sloužila také k věznění lidí z obvodu neobnovených soudů ve Vidnavě, Cukmantlu a Javorníku. Kromě justice ji od roku 1948 využívala i Pobočka oblastní úřadovny StB Jeseník, pro níž mělo být zřízeno samostatné oddělení.⁷⁹¹ Nadto ji využíval i ONV Jeseník jako správní věznici k výkonu krátkodobých trestů.⁷⁹² V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1955 byla věznice pronajata Svazarmu.

Jindřichov

Okresní soud s věznici sídlil v domě č. p. 26, který stál v blízkosti zámku.⁷⁹³ Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem vězňů Fridrich Chrobok. Denní stavy v meziválečném období přibližuje informace z 21. února 1921, kdy se ve věznici nacházel pouze jeden člověk.⁷⁹⁴

Po odstoupení pohraničních území převzala soud německá justice a přeměnila ho v Úřední soud (Amtsgericht). Po druhé světové válce nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agendu převzal okresní soud Krnov. Následně byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt již dnes neexistuje.

Kojetín

Věznice tvořila zadní trakt okresního soudu, který sídlil v společně s berním úřadem v budově radnice na Masarykově náměstí 20. Na počátku 50. let už zcela nevyhovovala a při větším počtu vězňů nesplňovala bezpečnostní parametry. Proto krajský velitel SVS navrhl její zrušení.

Do 6 cel přízemního objektu bylo roku 1952 možné umístit 10 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 15 osob. Průměrné stavy ale v uvedeném roce dosahovaly jen k počtu 5 lidí na den. Pro srovnání se nabízí údaj ze 16. února 1921, kdy se v celách nacházelo 11 osob.⁷⁹⁵ které zaměstnávala blíže nespecifikovaná práce na celách. V případě potřeby hospitalizace předávali vězně do zvláštního oddělení státní nemocnice v Brně.

⁷⁹¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace Ponočky oblastní úřadovny Jeseník ke správní věznici z 10. 8. 1948.

⁷⁹² Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Jeseník ke správním věznicím z 13. 9. 1950.

⁷⁹³ Informace poskytl Václav Vyhliďal z muzea v Jindřichově.

⁷⁹⁴ SOkA Bruntál, f. Okresní úřad Krnov, inv. č. 1465, kart. 913, sčítání lidu 1921, Jindřichovice č. p. 26.

⁷⁹⁵ SOkA Přerov, f. Okresní úřad Přerov, kart. 4_9_I-1, sčítání lidu 1921, Kojetín č. p. 20.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem a soudním zřízencem Jindřich Raab.⁷⁹⁶ V létě 1952 sloužili v Kojetíně dva příslušníci SVS, velitel strm. Antonín Dedek a jeho zástupce ml. strm. František Šmahlík. Denní službu od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli vždy oba a noční jen jeden bez nároku na volno následující den.

Na počátku 50. let budova sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Kojetín jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁷⁹⁷ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Poté byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a roku 1955 ho převzal ONV Kojetín. Objekt poté nadále sloužil správním úřadům města.

Konice

Okresní soud původně sídlil v prostorách zámku a vězeňské cely lze předpokládat tamtéž.⁷⁹⁸ Na počátku 20. století už ale nevyhovoval a byla poroto postavena nová soudní budova ve Vrchlického ulici 354. Věznice stála samostatně ve dvoře soudu (dnes č. p. 526), na který vedl hlavní vchod. Za věznicí se nacházel ještě vycházkový a hospodářský dvůr.

V přízemí věznice byl služební byt, vězeňská kuchyně, dezinfikátor, skladiště, samotka a temnice. První patro zabíraly 4 cely pro 5 vězňů a místnost pro tisk úředních dokumentů. V podzemí se nacházela vězeňská skladiště, sklep dozorce, umývárna a koupelna. Ze stavebních plánů je zřejmé, že do objektu byla od počátku zavedena kanalizace, takže lze předpokládat i splachovací záchody.⁷⁹⁹

Stavy vězňů jsou zachyceny od února do června a od září do listopadu 1946, kdy to bylo průměrně 5,6 vězňů měsíčně (únor 4, březen 10, duben 7, květen 7, červen 1, září 7, říjen 5, listopad 3).⁸⁰⁰ Dozor vězňů měl na starosti soudní zřízenec, kterým byl roku 1921 Jan Fiala.⁸⁰¹ Ve 40. letech 20. století tuto funkci zastával Oldřich Fišer.⁸⁰²

Soud zrušilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přesto se později objevily návrhy směřující ke znovuotevření věznice, k čemuž nedošlo a v objektu byla zřízena pásová výroba n. p. Oděvní průmysl Prostějov.⁸⁰³

⁷⁹⁶ Tamtéž.

⁷⁹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kojetín ke správním věznicím z 13. 9. 1950.

⁷⁹⁸ Anna BURGETOVÁ, *Dějiny farnosti Konice*, bakalářská práce, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2016, s. 14.

⁷⁹⁹ SOkA Prostějov, f. Konečný – Nedělník, sign. 929, kart. 298, stavební plány soudu a věznice z let 1906-1907.

⁸⁰⁰ Tamtéž, f. Okresní soud Konice, sign. Pres, kart. 490, stavy vězňů z roku 1946.

⁸⁰¹ Tamtéž, f. Okresní úřad Litovel, inv. č. 1000, kart. 821, sčítání lidu 1921, Konice č. p. 354.

⁸⁰² Tamtéž, f. Okresní soud Konice, sign. Pres, kart. 489, přehledy zaměstnanců soudu.

⁸⁰³ A. BURGETOVÁ, citované dílo, s. 15.

Litovel

Věznice byla v zadním traktu budovy okresního soudu, který sídlil v radnici na náměstí Přemysla Otakara II č. p. 778. Na počátku 50. let měla dostačující vybavení a z bezpečnostního hlediska vyhovovala.

Kapacita věznice byla 24 vězňů a plánované maximální nouzové vytížení činilo 40 osob. Průměrné stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 10 lidí na den. Všichni pracovali na celách, ale studované dokumenty druh jejich zaměstnání nepřibližují. V případě potřeby hospitalizace předávali vězně do zvláštního oddělení brněnské státní nemocnice.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem František Coufal.⁸⁰⁴ V létě 1952 zajišťovali bezpečnost dva příslušníci SVS. Velitel strm. Bartoloměj Pekař a jeho zástupce ml. strm. Květoslav Vlasák. Denní službu od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli vždy dva z nich a noční jeden bez nároku na volno následující den.

Na počátku 50. let sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Litovel jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁸⁰⁵ V roce 1953 převzalo objekt MNB. A od roku 1955 ji využíval ONV Litovel.

Loučná nad Desnou (Vízmbek)

Okresní soud společně s berním úřadem sídlil od roku 1849 v prvním patře pronajatého západního traktu zámku.⁸⁰⁶ Na konci 19. století byl soud i s věznicí přemístěn do starého lihovaru (č. p. 3), který byl již před tím přebudován na panský dům, sloužící c. k. úředníkům.⁸⁰⁷ Součástí věznice byl také služební byt, ve kterém roku 1921 bydlel dozorce Emanuel Breitschädel.⁸⁰⁸

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud Šumperk. Tento přesun se týkal i věznění obviněných i odsouzených.

Město Albrechtice

Okresní soud sídlil po roce 1850 ve staré radnici. Roku 1869 se přestěhoval na dnešním náměstí ČSA 21 a zahrnoval i věznici se třemi celami.⁸⁰⁹ Služební byt obýval soudní sluha a dozorce, kterým byl roku 1921 Wolf Pohl. Z dalších informací o věznici je k dispozici už jen údaj o tom, že 18. února uvedeného roku se v celách nacházeli 2 lidé.⁸¹⁰

⁸⁰⁴ SOkA Olomouc, f. Okresní úřad Litovel, inv. č. 898, kart. 666, sčítání lidu 1921, Litovel č. p. 180.

⁸⁰⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Litovel ke správním věznicím z 8. 9. 1950.

⁸⁰⁶ *Zámek Loučná nad Desnou*, Informační centrum Loučná nad Desnou [online], [citováno 30. 1. 2023], <https://icloucna.cz/zamek-loucna-nad-desnou/>

⁸⁰⁷ Stanislav HOŠEK, *Panský pivovar ve Vízmbeku*, in: Podesní, č. 1, r. 2006, Velké Losiny 2006, s. 6.

⁸⁰⁸ SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Šumperk I, inv. č. 1269, kart. 140, sčítání lidu 1921, Loučná nad Desnou č. p. 3.

⁸⁰⁹ Josef VYHLÍDAL, *Okénko do městské kroniky*, in: Zpravodaj Města Albrechtic 1/2016, Město Albrechtice 2016, s. 12.

⁸¹⁰ SOkA Bruntál, inv. č. 1442, kart. 900, sčítání lidu 1921, Město Albrechtice č. p. 21.

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945. Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud Krnov. Posléze byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Mohelnice

Okresní soud sídlil v budově postavené roku 1856 v ulici U Brány 2 (nároží s náměstím Svobody). Nejprve šlo o sídlo smíšeného okresního úřadu a od roku 1913 ji soud sdílel s radnicí. Pro potřeby justice bylo původně patrně využíváno první i druhé patro, po nastěhování městské správy zůstalo soudu už jen první patro. Podle popisu významných budov v městské kronice z roku 1927 se věznice nacházela v zadním traktu objektu a měla 4 cely.⁸¹¹ Její součástí byl i služební byt dozorce. Tuto funkci zastával roku 1921 soudní sluha Jaroslav Novotný. Stavby vězňů zachycuje sčítací operát z 19. února téhož roku, kdy jich bylo 12.⁸¹²

Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už o věznici nemělo zájem MS ani MNB a objekt nadále užívaly správní úřady města.

Osoblaha

Historická budova okresního soudu s věznicí z roku 1902 stála na náměstí (Ringplatz 79). Úředním sluhou a vězeňským dozorcem byl roku 1921 Anton Weissmann.⁸¹³ Po obsazení pohraničních území fungoval nadále jako německý Úřední soud (Amtsgericht).

Po válce nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945. Sb. a jeho obvod převzal okresní soud Krnov. Zrušení potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Během osvobozovacích bojů bylo centrum města zničeno. Při obnově v 50. letech 20. století proto došlo mimo jiné i k demolici budovy bývalého okresního soudu.⁸¹⁴

Plumlov

Okresní soud sídlil společně s berním úřadem na zámku. Jeho součástí byly také služební byty pro úředníky a pomocný personál. Věznice umístěná ve spodních patrech měla 5 cel zřízených při vzniku soudu ze dvou původních místností, které přepažili.

Dozorcem vězňů byl v roce 1921 Josef Piňos a k 16. únoru uvedeného roku se v celách nacházelo 9 lidí.⁸¹⁵ Od roku 1938 funkci dozorce zastával Josef Holeš a po roce 1945 Antonín Petruška. Zaměstnávání vězňů spočívalo především

⁸¹¹ Informace poskytl Mgr. Zbyněk Žouželka Ph.D. z Vlastivědného muzea v Šumperku.

⁸¹² SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Zábřeh, inv. č. 1938, kart. 92, sčítání lidu 1921, Mohelnice, Pfortengasse č. p. 2.

⁸¹³ SOkA Bruntál, f. Okresní úřad Krnov, sčítání lidu 1921 Osoblaha č. p. 79.

⁸¹⁴ Zdeněk BAJGAR, *Zázraky lidské solidarity – akce Budujeme Slezsko*, Ostrava 2015, s. 103.

⁸¹⁵ SOkA Prostějov, f. Okresní úřad Prostějov, kart. 38, sčítání lidu 1921, Plumlov č. p. 99.

ve štípání dřeva pro potřeby soudu. Plánovaná výuka vůbec neprobíhala kvůli krátkodobým trestům vězněných osob.⁸¹⁶

K roku 1946 se dochovala také informace, že ministerstvo spravedlnosti kritizovalo okresní soud pro nedostačující výkon služby dozorců, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁸¹⁷ Ukončení provozu soudu i věznice je spojeno s nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Prostějov

Věznice byla umístěna ve dvoře okresního soudu postaveného v prvním desetiletí 20. století na okraji městského centra v Havlíčkově 16. Podle stavebních plánů měla od počátku kanalizaci. V přízemí se nacházely samotky a 2 cely pro větší počet vězňů, služební byt a zásobárna potravin. První patro zabíraly vězeňské cely a ve sklepě se nacházela umývárna, koupelny, dezinfikátor a skladiště.⁸¹⁸

Roku 1952 bylo vnitřní uspořádání věznice následující – v 8 celách bylo místo pro 30 osob a maximální nouzová kapacita činila 60 osob. Průměrné stavy 30 lidí na den zachycené v uvedeném roce ukazují, že prostějovská věznice patřila tehdy k dosti vytíženým ústavům. Všichni pracovali na celách s výjimkou kuchařky.

Dozor původně zajišťoval jeden soudní zřízenec. Po reorganizaci justice a vězeňství dohlíželi na prostějovskou věznici 3 příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem strm. Oldřich Caban, jeho zástupcem strm. Emil Dobrý a strážný ml. strm. František Pospíšil. Denní službu od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli vždy dva z nich a noční jeden. Kvůli zabezpečení plynulého chodu věznice měli však přes den sloužit 3 a na noční 2 kvůli střídání.

Na počátku 50. let sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Prostějov jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.⁸¹⁹ V té době se stala dějištěm tragédie, na jejímž konci stálo úmrtí prostějovského majitele železářství Aloise Kalábka. Po znárodnění obchodu a útěku jeho syna do Rakouska se důsledky února 1948 zdeptaný živnostník rozhodl k emigraci. Byl však na hranicích zatčen a předali ho do vazby okresního soudu v Prostějově. Dozorci však nebyli příliš důslední při výkonu služby, takže u vězněných to vyvolalo dojem, že by se jim mohlo podařit uprchnout.

Výsledkem jejich snah se stal pokus o vzpouru, k němuž došlo v únoru 1950. Nepokoje se však záhy podařilo potlačit. Dozorci tehdy nejstaršího vězně Kalábka (44 let) ne zcela oprávněně považovali za iniciátora událostí a Emil Dobrý ho mlátil tak dlouho, až upadl do bezvědomí. To vyděsilo předsedu okresního soudu natolik,

⁸¹⁶ Tamtéž, f. Okresní soud Plumlov, sign. Pres, kart. 503, seznamy zaměstnanců okresního soudu 1941-1945; Tamtéž, výkazy zaměstnání a vyučování vězňů 1935-1948; Tamtéž, sign. Pres, kart. 504, informace o útěku vězně J. Sekaniny z let 1941-1946.

⁸¹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁸¹⁸ SOkA Prostějov, f. Konečný – Nedělník, sign. 114, kart. 34, stavební plány z roku 1902.

⁸¹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Prostějov ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

že jej nechal odvézt do olomoucké věznice, kde A. Kalábek 24. února 1950 podlehl následkům surového bití.⁸²⁰

Věznice pokračovala po popsání kauze nadále v provozu a nikdo samozřejmě nebyl potrestán. Roku 1953 ji převzalo MNB a v polovině 50. let byla využívána jako sklady MV. Od roku 1956 se v objektu nacházelo skladiště oděvních závodů v Prostějově.

Přerov

Věznice byla umístěna ve dvoře okresního soudu stojícího ve Smetanově 2. Po bezpečnostní stránce i z hlediska vnitřního vybavení měla dobré hodnocení. Výhled z cel do okolí znemožňovaly okenní zábrany.

Ve dvou poschodích se nacházelo 19 cel pro 50 vězňů s tím, že maximální nouzová kapacita byla 60 osob. Průměrné stavy zachycené v roce 1952 ale dosahovaly jen k počtu 16 lidí na den. K zaměstnávání sloužily 2 cely pro 10 osob upravené na vnitřní dílny. Charakter vykonávané práce se ve studovaných dokumentech nepodařilo zjistit. Při nutnosti hospitalizace vězně předávali do veřejných nemocnic v Olomouci a Přerově.

Dozor zajišťovali 4 příslušníci SVS. Velitel št. strm. Josef Chytil, jeho zástupce strm. František Polach a strážní službu zajišťoval ml. strm. Drahomír Brada s ml. strm. Karlem Walterem. Na denní sloužili 3 dozorcí a trvala od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne. Přes noc hlídali dva dozorcí. Personální zajištění bylo hodnoceno jako vyhovující.

Na počátku 50. let věznici využívala jak justice, tak i správní úřady coby správní věznici k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁸²¹ Od listopadu 1951 sloužila k výkonu vazby mladistvých pro obvody krajů Gottwaldov, Olomouc a Ostrava.⁸²² V roce 1953 převzalo objekt MNB a do roku 1954 nesla označení OÚVV Přerov. Mezi léty 1954 a 1955 měla oficiální název Věznice č. 3 Přerov. V polovině 50. let byla věznice propůjčena ONV Přerov za účelem zřízení skladu CO. Justice využívá areál okresního soudu až do současnosti.

Rýmařov

Věznice byla umístěna v bočním křídle okresního soudu postaveného roku 1928 v dnešní ulici Julia Sedláka 18 a zahrnovala i služební byt velitele. Z bezpečnostního hlediska měla nevyhovující parametry. Obklopovaly ji civilní domy, z nichž připadala v úvahu domluva s vězni, protože okna cel neměla žádné zábrany. Z východní strany areálu navíc chyběla ohradní zeď.

⁸²⁰ Ivan ČECH, *Alois Kalábek (1906-1950)*, in: *Poslední adresa* [online], [citováno 3. 2. 2023], <https://posledniadresa.cz/www/Names/Name/45>

⁸²¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Přerov ke správním věznicím ze 14. 9. 1950.

⁸²² SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovice, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

Jednoposchodový objekt zahrnoval 7 cel pro 28 osob a maximální nouzové vytížení činilo 40 vězňů. Průměrné stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 12 lidí na den. Všichni vykonávali nespecifikované práce na celách a možnost nemocničního ošetření nebyla řešena, protože taková situace na počátku 50. let nenastala.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem, vykonávajícím zároveň funkci velitele CO, byl št. strm. Josef Vyroubal a jeho zástupcem příslušník SVS na zkoušku Josef Doležal. Přes den od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne sloužili oba a jeden z nich zůstával i na noc. Druhý den pak ještě pokračoval v denní službě. Personální zajištění mělo hodnocení jako dostačující.

Na počátku 50. let sloužila jak potřebám justice, tak i správním úřadům k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁸²³ Roku 1953 převzalo objekt MNB a v roce 1955 byla věznice vrácena okresnímu soudu. V té době byla uzavřena. Objekt však i nadále využíval okresní soud zrušený až 1. ledna 1960 po sloučení okresů Rýmařov, Krnov a Bruntál. Poté funkcionalistickou budovu převzala základní škola.

Staré Město

Okresní soud sídlil na dnešním náměstí Osvoboditelů 24. Zahrnoval i služební byt soudního sluhy a dozorce vězňů, kterým byl v roce 1921 Jan Vykydal.⁸²⁴ Umístění vězeňských cel není přesně identifikované, ale lze je předpokládat ve stejném objektu.

Soud s věznicí nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945. Sb. a jeho pravomoci přešly na okresní soud Šumperk. Posléze byl definitivně zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Šternberk

Věznice stála samostatně v areálu okresního soudu nacházejícího se v Opavské ulici 1. Sousedila se soukromými zahradami a byla obehnaná zdí vysokou 2,8 metru. Bezpečnost objektu navyšovala blízkost stanice SNB.

Do 10 cel bylo možné umístit 20 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 40 osob. Průměrné stavy v roce 1952 dosahovaly k počtu 10 lidí na den. O jejich zaměstnávání se nedochovaly ve studovaných dokumentech žádné informace. V případě potřeby rychlého lékařského zákroku byli vězni předáváni do nemocnice ve Šternberku, mimo to do vězeňského oddělení brněnské státní nemocnice.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. František Bureš, jeho zástupcem strm. František Veigl. Na denní od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne nastoupili vždy oba a na noční zůstával jen jeden z nich bez následujícího volna. To vyvolalo požadavek na navýšení stavu příslušníků SVS.

⁸²³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Rýmařov ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

⁸²⁴ SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Šumperk I, inv. č. 1225, kart. 83, sčítání lidu 1921, Staré Město č. p. 24.

Na počátku 50. let sloužila jak potřebám justice, tak i správním úřadům coby správní věznice k výkonu krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.⁸²⁵ V roce 1953 převzalo objekt MNB. V polovině 50. let sloužil jako skladiště Okresního spotřebního družstva a roku 1958 ho začal využívat podnik Restaurace a jídelny.

Štíty (Šilperk)

Okresní soud společně s berním úřadem sídlil v radnici na náměstí Míru 55,⁸²⁶ postavené v roce 1857.⁸²⁷ Věznice se služebním bytem byla postavena roku 1867 na křižovatce ulic vedoucích do Horních Heřmanic a na nádraží (nám. Míru 336). dozorcem byl roku 1921 Johann Harbich. Ke stavům vězňů jsou k dispozici informace k 26. únoru 1921, kdy se v celách nacházeli 2 lidé.⁸²⁸

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 a jeho agendu převzal okresní soud Zábřeh. Jeho zrušení potvrdilo ještě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Šumperk

Stará okresní věznice sídlila v budově bývalé městské šatlavy a soud zabíral od roku 1865 objekt radnice. Roku 1908 byl ale postaven nový justiční komplex v dnešní ulici M. R. Štefánika 12, jehož součástí se stala samostatně stojící věznice oddělená dvorem od okresního soudu (dnes Dr. E. Beneše 3). Uvnitř se nacházel i služební byt velitele. Hodnocení bezpečnosti objektu se nepodařilo vypátrat. Avšak po osvobození Československa byla situace dosti nepřehledná kvůli velkému počtu internovaných Němců a došlo proto k řadě útěků. Tato skutečnost neunikla pozornosti justiční správy, takže ministerstvo spravedlnosti kritizovalo dozorce pro nedbalý výkon služby.⁸²⁹

Do 11 cel šumperské okresní věznice se za normální situace vešlo 41 vězňů a při maximálním nouzovém vytížení jich bylo 63. Průměrné denní počty v roce 1952 činily 31 osob, které zaměstnávala práce na celách. K roku 1952 je dochovaná také informace o pracovním útvaru v Rapotínských sklárnách, n. p.⁸³⁰ Při nutnosti hospitalizace vězně předávali do oddělení pro nemocné v krajské soudní věznici Brno.

V šumperské věznici v létě 1952 hlídali 3 příslušníci SVS. Velitel št. strm. Antonín Kusý, jeho zástupce strm. Josef Krytinář a strážný ml. strm. Julius Růžička. Od 7 do 17 hodin sloužili 2 až 3 dozorcí a v noci 1 s tím, že pokračoval ještě

⁸²⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Šternberk ke správním věznicím z 12. 9. 1950.

⁸²⁶ SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Zábřeh, inv. č. 1978, kart. 1940, sčítání lidu 1921, Štíty č. p. 55.

⁸²⁷ Ivana VALENTOVÁ, *Dům č. 38 alias „stará radnice“ - historie a současnost objektu*, in: Štítecký list, č. 6, listopad-prosinec 2019, s. 9, Štíty 20219.

⁸²⁸ SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Zábřeh, inv. č. 1978, kart. 411, sčítání lidu 1921, Štíty č. p. 336.

⁸²⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁸³⁰ Tamtéž, kart. 32/1, seznam pracovních útvarů vězňů k 1. 7. 1952.

další den dopoledne. Kvůli lepšímu zabezpečení věznice byl vznesen požadavek na navýšení stavu o dalšího příslušníka SVS.

Na počátku 50. let využívaly objekt okresní soudy Šumperk a Zábřeh s tím, že současně sloužil jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁸³¹ V roce 1953 ho převzalo MNB a provozovalo jako OÚVV Šumperk. Roku 1954 nesla pojmenování Věznice č. 4 Šumperk. Od poloviny 50. let věznici užívala spotřební družstva jako sklady. Okresní soud Šumperk využívá celý areál dodnes.

Uničov

Okresní soud sídlil od roku 1850 v radnici na dnešním Masarykově náměstí. Věznice byla v samostatném objektu městské šatlavy z první poloviny 18. století v Příční 205. Budova přiléhala k městským hradbám uzavírajícím vězeňský vycházkový dvůr. Koncem 19. století došlo k modernizaci, aby lépe vyhovovala vězeňským nárokům, což dokládá datace k roku 1891 dochovaná na fasádě. V přízemí se nacházely dvě místnosti sloužící jako dřevníky a čtyři cely. V prvním patře byly další čtyři cely a vězeňská kaple.⁸³²

Ke zrušení věznice došlo v roce 1945, kdy na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. obnovili soud. Jeho pravomoci převzal okresní soud ve Šternberku. Posléze bylo uzavření potvrzeno nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Do 80. let 20. století sloužila jako archiv a současnosti je v objektu muzeum vězeňství.

Vidnava

Okresní soud stál na dnešním Mírovém náměstí 68. Budova byla postavena roku 1851 přímo pro potřeby soudu a věznice. K věznici, která se nacházela uvnitř objektu, přináležel služební byt.⁸³³ Společně s justicí objekt užíval i berní úřad.⁸³⁴ Soudním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Leopold Vltavský. K denním stavům vězňů z tohoto období se dochovala zpráva k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházelo 8 osob.⁸³⁵

Věznice byla zrušena již na počátku roku 1943 a velkou část jejího inventáře odvezli do Trutnova a Šumperku. Nevyužita pak zůstávala i po květnu 1945. Tehdy však Krajský soud v Olomouci zvažoval možnost jejího znovuzprovoznění, které i přes drobná poškození budovy způsobená Wehrmachtem a Rudou armádou, považovalo za bezproblémové.⁸³⁶

⁸³¹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Zábřeh ke správním věznicím z 9. 9. 1950.

⁸³² Městská věznice Uničov, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 31. 1. 2023], <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestska-veznice-537334>

⁸³³ Bývalý soud a věznice Vidnava, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 8. 1. 2025] <https://pamatkovykatalog.cz/byvaly-soud-a-veznice-15530159>

⁸³⁴ Odůvodnění územního plánu Vidnava, textová část 11/2015, Irena Čehovská (projektant) [online], [citováno 27. 1. 2023], https://www.jesenik.org/storage/_mesto/uzemaky/vidnava/text_oduv.pdf

⁸³⁵ SOkA Jeseník, f. Okresní úřad Jeseník I, kart. 268, sčítání lidu 1921, Vidnava č. p. 68.

⁸³⁶ Tamtéž, f. Okresní soud Jeseník, inv. č. 1034, kart. 277, zpráva o věznici ve Vidnavě z 10. 8. 1945.

K tomu však nedošlo, jelikož okresní soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud v Jeseníku (Frývaldově). Posléze byl soud definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V 60. letech 20. století objekt využíval Zaopatřovací ústav pro smyslově vadné Kongregace sester Dominikánek.

Vrbno pod Pradědem

Okresní soud sídlil na náměstí v centru města na adrese Sadová 123 (nároží nám. Sv. Michala). Součástí byl i služební byt soudního sluhy a dozorce vězňů. Tuto funkci zastával roku 1921 Josef Fockel.⁸³⁷

Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal okresní soud Bruntál. Zrušení potvrdilo také nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. K dalšímu využití věznice je k dispozici pouze zmínka o zřízení separací VB sestávajících ze 2 cel pro 6 osob z konce roku 1951.⁸³⁸

Zábřeh

Okresní soud a věznice sídlil v přízemí zámku, který město v polovině 19. století pronajalo pro potřeby úřadů.⁸³⁹ Podle stavebního plánu na nerealizovanou rekonstrukci z 20. let 20. století se soudní a vězeňské prostory, včetně služebního bytu dozorce, nacházely vlevo od průjezdu.⁸⁴⁰ Je možné, že stavební úpravy neměly měnit základní dispozice a jednalo se jen o renovace stávajících prostor. Citovaný dokument proto mohl sloužit k přesnější lokalizaci justičních orgánů v Zábřehu. Je však nutné potvrdit ji dalším bádáním.

Dozorcem vězňů byl v té době František Adam. Denní stavy vězňů se pro meziválečné období dochovaly jen velmi útržkovitě. Přiblížit je může údaj ze 16. února 1921, kdy se v celách nacházelo 8 osob.⁸⁴¹

Roku 1945 převzal okresní soud agendu neobnoveného okresního soudu Šilperk (Štítý). Věznice byla mimo provoz již na začátku 50. let a nejpozději v roce 1953 objekt zařazený do kategorie „bez výhrad“ převzal MNV Zábřeh. Okresní soud poté využíval věznici v Šumperku.⁸⁴²

Zlaté Hory (Cukmantl)

Okresní soud sídlil v biskupském domě č. p. 7 a 8 na náměstí (později pošta, pracovní úřad, od roku 1968 školní družina a v roce 1983 zbourán). Věznice v té době sídlila v městské šatlavě z roku 1699, která dodnes stojí v Kostelní ulici. Později

⁸³⁷ SOkA Bruntál, f. Okresní úřad Bruntál, inv. č. 804, kart. 482, sčítání lidu 1921, Vrbno pod Pradědem č. p. 123.

⁸³⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/2, seznam KV NB Olomouc – věznice VB z 5. 12. 1951.

⁸³⁹ Leopold FALZ, *Dějiny města Zábřeha od nejstarších časů až do roku 1900*, Praha 2003, s. 217.

⁸⁴⁰ Josef BARTOŠ a kol., *Zábřeh - 750 let*. Zábřeh 2004, s. 75.

⁸⁴¹ SOkA Šumperk, f. Okresní úřad Zábřeh, inv. č. 1905, kart. 50, sčítání lidu 1921, Zábřeh č. p. 6.

⁸⁴² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Zábřeh ke správním věznicím z 9. 9. 1950.

už soud nevyhovoval, takže se roku 1909 přestěhoval do nového objektu v Nádražní ulici 280. Věznice z roku 1913 stála samostatně za soudní budovou (č. p. 281).⁸⁴³ Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Johann Ganster. K tomuto období se dochovala také informace o denním stavu vězňů, dne 16. února 1921 v cele pobýval pouze jeden člověk.⁸⁴⁴ Z 30. let se dochovala jména dvou dozorců – Johan Devera a Jiří Kratochvíl.⁸⁴⁵

V meziválečných letech patřila mezi dobře vybavené věznice. Zahrnovala potřebné hygienické zařízení, k němuž bezpochyby patřila sprcha a prádelna s měděným kotlem (ten však později zabavila armáda za účelem vaření pokrmů). Je tedy zřejmé, že nechyběl vodovod, plyn a elektřina.

Po obsazení pohraničních území roku 1938 převzala soud a věznici německá justice, která ho nadále provozovala jako Úřední soud (Amtsgericht). Na podzim roku 1944 byl soud s věznicí uzavřen a inventář převzal zemský soud v Opavě. V březnu 1945 obsadila objekt armáda, nejprve německá, poté ho převzala Rudá armáda a od nich československé vojsko, které v něm setrvalo minimálně do srpna téhož roku. V té době však zařízení sloužilo především k zajištění okolních Němců. Přítomnost pachatelů kriminálních trestných činů je velmi nepravděpodobná, protože ve zprávě o stavu této věznice je přímo řečeno: „*Správce zdejšího soudu tuto věznici dosud ponechal v užívání zdejšího posádkového velitelství [...] zatím, co soud dosud není v činnosti a není proto soudních vazeb.*“

Po druhé světové válce nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci převzal okresní soud v Jeseníku (Frývaldově). Posléze byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Přestože se objevily úvahy o znovuotevření věznice, nikdy k tomu nedošlo a v roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

KS MV Ostrava

Bílovec

Původní okresní soudní věznice byla silně poškozena na konci druhé světové války, takže musela být roku 1945 zbořena. Novou věznici, stojící v centru města, zřídili v budově bývalého katastrálního úřadu stojícího v Tkalcovské ulici naproti vstupu do kostela. Nacházela se přibližně 150 metrů od okresního soudu, který sídlil v budově bývalé textilní továrny Schweder und Halenta (dnes městský úřad v ulici 17. listopadu), což představovalo riziko při předvádění k soudu. V květnu 1949 byly rekonstrukční práce odhadovány na 2 až 3 měsíce a ke kolaudaci mělo dojít na počátku roku 1950. Ačkoliv stavbu k tomuto datu dokončili, chybělo tehdy vnitřní vybavení i personál, a tudíž byla k 1. lednu uvedeného roku mimo provoz.⁸⁴⁶

⁸⁴³ Informace o historii soudu a věznice poskytl Marian Čep z Městského muzea ve Zlatých Horách.

⁸⁴⁴ SOkA Jeseník, f. Okresní úřad Jeseník I, kart. 292, sčítání lidu 1921, Zlaté Hory č. p. 281.

⁸⁴⁵ Informaci poskytl Marian Čep z Městského muzea ve Zlatých Horách.

⁸⁴⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, telegram o stavu správních věznic z 29. 7. 1950.

Popsaný stav zůstával stejný ještě v září.⁸⁴⁷ Ohledně počátku fungování novostavby lze však konstatovat jen to, že k tomu došlo někdy mezi podzimem 1950 a první polovinou roku 1952.

Z bezpečnostního hlediska měl objekt dobré hodnocení. Levou i zadní stranu areálu zajišťoval vysoký plot a zprava přímo k budově přiléhal domek se služebním bytem pro příslušníka SVS. Rovněž tak vnitřní vybavení věznice vyhovovalo. Měla splachovací toalety, elektrické osvětlení, koupelnu se sprchou i vanou a vytápění zajišťovala kamna na uhlí. Sloužila také OV NB Bílovec a jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava. Byla ale chápána jako provizorní vězeňské zařízení a počítalo se s jejím uzavřením po stavbě nového okresního soudu.

V jednoposchodovém objektu se nacházelo 7 cel pro 68 vězňů a maximální nouzové vytížení bylo plánováno na 76 vězněných osob. Průměrné denní stavy zachycené ve sledovaném období roku 1952 však činily jen 15 vězňů. Tehdejší malou zaplněnost věznice dokládá i denní stav z 1. září stejného roku dosahující k počtu 11 vězněných osob.⁸⁴⁸

Převážně pracovali uvnitř ústavu pro Kooh-i-noor, n. p., Bílovec. Vedle toho nepravdělně posílali 9 vězňů jako brigádní výpomoc do STS Bravantice. V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod VO SVS Ostrava.

V bílovecké věznici vykonával roku 1952 funkci velitele št. strm. Jan Gladiš a jeho zástupcem byl ml. strm. Josef Staněk. Personální zajištění se jevílo jako nedostačující kvůli časté nutnosti dojíždět na KV SVS Ostrava, protože existoval požadavek na doplnění stavu o třetího dozorce. Objekt roku 1953 převzalo MNB, ale v roce 1955 ho už využíval MNV Bílovec.

Bohumín

Věznice byla umístěna v samostatné budově za okresním soudem, který se nacházel v těsné blízkosti náměstí ve Slezské ulici 23. K patrovému objektu patřily tři vězeňské dvorky obehnané zdí s ostnatým s drátem. Z bezpečnostního hlediska představovala problém blízkost státní hranice s Polskem, která byla vzdálená 200 metrů. Druhým rizikovým momentem bylo ubytování brigádníků v soudní budově, jelikož se mohli z okna v prvním patře domlouvat s vězni.

Jednoposchodový objekt zahrnoval 14 cel pro 56 vězněných osob s tím, že maximální nouzové vytížení bylo plánováno na 84 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 ale nedosahovaly k uvedeným číslům a činily 35 vězněných osob, avšak například 1. října téhož roku byla věznice zaplněna téměř na maximum a dosahovala k počtu 52 vězněných osob.⁸⁴⁹ V rámci ústavu ani mimo něj se nenacházela žádná pracoviště pro zaměstnávání vězňů, takže lze předpokládat pouze jejich využití

⁸⁴⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace ke zjištění údajů o správní věznici v Bílovci ze 13. 9. 1950.

⁸⁴⁸ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

⁸⁴⁹ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

při každodenní údržbě. Lékařskou péči při potřebě hospitalizace zajišťovala krajská soudní věznice Moravská Ostrava.

Dozor zajišťovali tři příslušníci SVS. Roku 1952 vykonával funkci velitele stanice strm. Jan Schuplér a běžnou strážní službu měli na starosti strm. Josef Štěpánek a ml. strm. Karel Indrůch. K zajištění plynulého chodu služby se však tento počet jevil jako nedostačující, takže bylo potřeba navýšení stavu na čtyři dozorce. Přetěžování ve službě kvůli nízkému stavu příslušníků SNZ v roce 1953 vedlo k přehlížení nedodržování pořádku a dalším nedostatkům.

Od 15. dubna 1952 byla věznice určena k výkonu vazby mladistvých z ostravského kraje.⁸⁵⁰ V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl přejmenován na OÚVV a počítalo se s ní jako s rezervní věznicí pro obvod KS MV Ostrava. Avšak od roku 1955 byla přeměněna na zdravotnické zařízení (místní ústav národního zdraví). Věznice byla později zbourána a v objektu okresního soudu je dnes domov pro seniory.

Český Těšín

Věznice byla součástí okresního soudu stojícího v nároží ulic Tyršova a Ostravská. Sídlila v jeho bočním křídle. Justice se v 50. letech o celý areál dělila ještě s ONV Český Těšín. Bezpečnostní parametry měla dobré. Do Ostravské ulice vedla jen okna z chodeb a všechny cely se zamřížovanými okny směřovaly do dvora soudu a ONV, kde se tehdy nacházelo volejbalové hřiště. Jak již bylo řečeno, věznice z jedné strany navazovala přímo na soud a z druhé na Okresní oddělení VB Český Těšín, kam byla zavedena i poplachová zařízení z cel. Přímá telefonní linka spojovala ústav také s velitelstvím NB. Sloužila rovněž coby správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava, a také k výkonu vazby pro VO StB Český Těšín (22 vězněných osob v roce 1949).⁸⁵¹

Vyhovovala i z hlediska vybavení. Uvnitř se nacházely splachovací toalety, parketová podlaha, elektrické osvětlení a ústřední topení na pevná paliva. Dochoval se i popis vybavení cel: *„Každá kobka jest vybavena železnou postelí, slamníkem, lůžkovinami, dekami, stolem se dvěma židlemi, umyvadlem a splachovacím klosetem, jakož i železnou skříňkou. Dvěře kobek jsou zhotoveny z dubového dřeva, zevnitř kobky obité plechem. Dvěře jsou opatřeny dozickým zámekem se dvěma zástrčkami a otvorem k nahlédnutí“*.⁸⁵²

Zajímavý je popis celého objektu z roku 1949, který lze vztáhnout i na první polovinu 50. let, vlastně až do uzavření věznice. Ve sklepě byla prádelna, koupelna vězňů, skladiště dřeva, uhlí a brambor. Samostatně pak ještě skladiště popela a odpadu. V přízemí se nacházel třípokojový byt velitele, kancelář, kuchyně (zřízení z původní cely č. 2), příruční sklad šatstva a ložního prádla a kasárenské ubytování

⁸⁵⁰ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Přeštice, inv. č. 12, sign. Spr., kart. 2, informace ministerstva spravedlnosti z 12. 6. 1952.

⁸⁵¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/3, nedatovaná zpráva o věznicích StB KV StB Ostrava.

⁸⁵² Tamtéž, sign. Ostrava 3/4, informace OV NB Český Těšín pro MNB – správu TNP o výkonu správních trestů v Českém Těšíně z 12. 9. 1950.

pro dva příslušníky SVS (dříve cely č. 4 a 5). V prvním patře bylo 11 samovazebních cel, 2 společné cely a skladiště šatstva a ložního prádla. Druhé patro zahrnovalo 11 samovazeb, 3 společné cely a umývárnu.

Těšínská okresní věznice spadala do kategorie rozsáhlejších objektů. V roce 1949 měla výše uvedených 27 cel, do nichž bylo za normální situace možné umístit 80 vězněných osob. Maximální vytížení dosahovalo počtu 100 vězněných osob. K 1. únoru 1949 pak byl reálný stav 34 vězňů.⁸⁵³ Do roku 1952 se situace změnila jen minimálně. Počet cel zůstal stejný, ale plánované vytížení objektu kleslo na 78 vězňů. Naproti tomu přípustné nouzové zaplnění stouplo na 113 vězněných osob a průměrné denní stavy za měsíc červen 1952 dosahovaly počtu 40 vězňů. K dispozici je ještě informace o tom, že 1. října téhož roku se věznici nacházelo 24 vězněných osob.⁸⁵⁴ Všechny zaměstnávala blíže nespecifikovaná práce na celách. V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod Velitelství oddílu SVS Ostrava.

Strážení vězňů zajišťovali tři příslušníci SVS. Velitelem byl roku 1952 strm. František Horák, jeho zástupcem strm. Bohumil Lenart a běžnou strážní službu zajišťoval ml. strm. Josef Čimpel. Denní služba začínala v 6 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne. Noční služba pak v uvedených časech od odpoledne do rána následujícího dne. Pro velké množství povinností velitele i dalších dozorců byli všichni vytíženi na maximum, takže po noční službě nenásledovalo volno na odpočinek, což samozřejmě ohrožovalo bezpečnost věznice. Ideálně mělo v Českém Těšíně pracovat 5 příslušníků SVS, z toho jedna administrativní síla. Ačkoliv požadavek směřoval především k zajištění plynulého chodu služby, objevuje se i odkaz na nutnost odpočinku, soukromý život a sportovní činnost. Nechybělo však upozornění, že zaostává i politické vzdělávání.

Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a měl oficiální název OÚ VV Český Těšín. Roku 1954 došlo ke změně na Věznice č. 4 Český Těšín. V roce 1955 byl v přízemí městský štáb a sklad CO a v I. patře čtyři vyšetřovací cely OO MV Český Těšín.

Frenštát pod Radhoštěm

Věznice se nacházela v zadním traktu okresního soudu stojícího v Tyršově ulici 1053, z něhož vedl do ústavu jediný vchod. Uvnitř byla kanalizace, splachovací záchody, vytápění zajišťovala kamna na celách. Dále objekt zahrnoval kancelář velitele, sklad šatstva, potravin, uhlí a dřevo, dílnu, koupelnu, prádelnu, vězeňskou kuchyni a místnost určenou ke kasárenskému ubytování. Služební byt pro příslušníka SVS (zpravidla velitele stanice) sestával ze samostatné kuchyně, obývacího pokoje, předsíně a spíže. Věznice sloužila rovněž potřebám OV NB Frenštát pod Radhoštěm a jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.

⁸⁵³ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice za rok 1949 z 12. 3. 1950.

⁸⁵⁴ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

Roku 1949 se v jednoposchodovém objektu nacházelo 10 cel pro 20 vězňů a nejvyšší možné zaplnění činilo 40 vězňů.⁸⁵⁵ Počátkem 50. let se situace změnila na 9 cel pro 23 vězňů osob a maximální nouzová kapacita činila 48 vězňů. Průměrné denní stavy ve sledovaném období ukazují na podstatně nižší vytížení, bylo totiž jen 8 vězňů, což dokazuje i počet 14 vězňů osob zachycený k 1. říjnu 1952.⁸⁵⁶ Ačkoliv neměla StB uvnitř objektu vyhrazené žádné zvláštní oddělení, což ostatně ani velikost věznice neumožňovala, mohla roku 1949 využít 3 cely pro umístění vyšetřovanců. Většina z uvězněných drala perí na celách a v případě uvěznění ženy pracovala dotyčná v kuchyni. V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod Velitelství oddílu SVS Ostrava.

Vězně ve Frenštátu pod Radhoštěm hlídali dva příslušníci SVS, funkci velitele zastával strm. Karel Černý. Jméno jeho zástupce, který měl hodnost mladšího strážmistra, je ve studovaných pramenech nečitelné. Denní služba byla od 6:30 do 16:00, noční byla od uvedeného času odpoledne do rána. S ohledem na širokou škálu povinností obou dozorců se projevil jako velký nedostatek nízké personální zajištění, takže oba měli dlouhé služby bez možnosti odpočinku. Archiválie přináší informaci o směnách trvajících 34 hodin s tím, že následoval minimální odpočinek.⁸⁵⁷ Je však příznačné, že největší problém pro KV SVS Ostrava nepředstavovala bezpečnostní rizika, která popsána situace přinášela, nýbrž nedostatek času pro politická školení příslušníků SVS. V roce 1953 objekt zařadili do kategorie „s výhradou“ a převzalo ho MNB.

Okresní soud byl zrušen na začátku 60. let. Následně byl objekt zrekonstruován a od roku 1969 v něm sídlilo gymnázium. V roce 1991 jej převzala základní škola.

Frýdek (Frýdek-Místek)

Okresní soud původně sídlil ve staré radnici na náměstí. Roku 1892 byla postavena nová budova soudu s věznicí na dnešní třídě T. G. Masaryka 453. Po druhé světové válce prošel dnešní Frýdek-Místek komplikovaným správním vývojem, což samozřejmě postihlo i justiční orgány na okresní úrovni. V roce 1949 byl okresní soud Frýdek zrušen. Jeho budovu převzal nově ustanovený okresní soud Místek s územní působností shodnou s ONV Frýdek-Místek. Od roku 1956 pak nesl název Okresní soud Frýdek-Místek.⁸⁵⁸

⁸⁵⁵ Tamtéž, kart. 35/3, zpráva o věznicích StB KV StB Ostrava z 5. 5. 1949.

⁸⁵⁶ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

⁸⁵⁷ V ohledu délky služby je na místě úvaha, jestli se nejedná o překlep autora strojopisu. Časové rozpětí 34 hodin nesouzní se střídáním denních a nočních služeb. Ze studovaného dokumentu plyne, že se jednalo o pravidelně se opakující pracovní vytížení, pročez se jako pravděpodobnější jeví, že šlo o 24 hodin. Neúmýslná záměna číslovky 2 a 3 na klávesnici psacího stroje také nevypadá jako nezvyklá a neočekávatelná chyba. Případně 36 hodin, což je zachyceno u věznice okresního osudu Vítkov.

⁸⁵⁸ Informace poskytla Mgr. Eva Vojkovská ze SOkA Frýdek-Místek.

Věznice tvořila jednopatrové křídlo soudní budovy ve tvaru písmene L. Neměla samostatný vchod a přístup byl pouze přes okresní soud. Vytápění zajišťovala kamna na celách, hygienické zařízení zastupovaly záchodové kbelíky. Objekt zahrnoval také přijímací kancelář, skladiště šatstva a potravin, koupelnu s prádelnou, ústavní kuchyni, kasárenské ubytování pro příslušníky SVS a vězeňskou zahradu. Věznice sloužila rovněž OV NB Místek a jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.⁸⁵⁹

Uvnitř bylo 10 cel s kapacitou 49 vězňů. Plánované maximální nouzové vytížení umožňovalo umístit do ústavu až 74 vězněných osob, avšak průměrné denní stavy na počátku 50. let byly podstatně nižší a činily jen 24 vězněných osob. Mnohdy to však bývalo ještě méně, kupříkladu 1. října 1952 se jednalo jen o 12 vězňů.⁸⁶⁰ K jejich zaměstnávání sloužila jednak práce na celách, kde vázali povřísla, drali peří, spravovali pytle, montovali elektrické zástrčky a třídili bavlněný odpad či látkové ústřížky. Nadto pracovali na adaptaci soudní budovy (11 vězňů). V roce 1952 byl zřízen také PÚ Lískovec při Železárnách, n. p., Stalingrad. V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod Velitelství oddílu SVS Ostrava.

Na bezpečnost ve věznici dohlíželi 3 příslušníci SVS, které doplňovala jedna administrativní síla. Roku 1952 byl velitelem ml. strm. Emil Čimpel, zástupcem strm. Josef Matulík, strážní službu u pracovní čety zajišťoval ml. strm. Ferdinand Pavlíček a administrativní práce vykonávala ml. strm. Božena Strnadlová. Denní služba začínala v 6:50 a s hodinovou polední přestávkou trvala do 16 hodin odpoledne. Noční pak trvala od 16 hodin do 6:50 ráno. Personální zajištění bylo hodnoceno jako vyhovující. Kontrola provedená v lednu 1954 ale upozornila na odbornou nezpůsobilost jmenovaného velitele, který nebyl schopen zajistit dodržování pořádku ve věznici, především pak včasnou výměnu lůžkovin odsouzeným.⁸⁶¹

V roce 1953 převzala věznici SNZ, ale v polovině 50. let ji alespoň částečně využíval místní komunální podnik MNV Frýdek-Místek. Celý objekt sloužil potřebám Okresního soudu Frýdek-Místek až do 90. let 20. století, kdy jej převzal katastrální úřad.⁸⁶²

Fulnek

Okresní soud sídlil v paláci, který si nechal okolo roku 1700 postavit fulnecký měšťan Eliáš Knurr v dnešní Sborové ulici 81. Věznice se nacházela v bočním křídle

⁸⁵⁹ SOkA Frýdek-Místek, f. Okresní soud Místek, Základní list č.p. 515 Frýdek, kart. 1.

⁸⁶⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

⁸⁶¹ Tamtéž, kart. 25/2, zpráva z inspekční kontroly na odboru NZ Ostrava provedené ve dnech 6. 1. až 9. 1. 1954.

⁸⁶² Informace poskytla Mgr. Eva Vojkovská ze SOkA Frýdek-Místek.

přistavěném po roce 1850.⁸⁶³ Součástí byl i služební byt dozorce, kterým byl roku 1921 Josef Polášek. Ke stavům vězňů se dochovala jen informace k 17. únoru uvedeného roku, kdy se jich v celách nacházelo 10.⁸⁶⁴

Ke zrušení soudu a věznice došlo v roce 1945, kdy ho neobnovili na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci převzal okresní soud se sídlem v Novém Jičíně. Posléze ho definitivně zrušilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Později byl objekt využíván jako dětský domov.

Jablůnkov

Okresní soud sídlil od roku 1873 s věznicí v Knížecím domě na rohu Mariánského náměstí. Roku 1911 se přestěhoval do nově postavené budovy ve Školní 388. Věznice poté stála samostatně v rámci justičního areálu.

Ke zrušení soudu došlo nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Následně probíhala neúspěšná jednání o zřízení expozitury okresního soudu v Českém Těšíně. Na počátku 50. let se přesto objevila úvaha o znovuootevření věznice. K tomu však nedošlo a v roce 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB. Od roku 1954 byl ve správě MNV Jablunkov. V současnosti je v objektu soudu poliklinika a v bývalé věznici knihovna.

Horní Benešov

Okresní soud v Horním Benešově se nepodařilo lokalizovat. Po druhé světové válce nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho agenda přešla na Okresní soud Bruntál. Zrušení soudu i věznice potvrdilo ještě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Hlučín

Věznice stála samostatně v zadní části parcely okresního soudu, který sídlil v prvním patře radnice postavené v letech 1867 a 1868 (Mírové náměstí 23). Justice v 50. letech sdílela objekt s MNV Hlučín, což nijak nezasahovalo do jeho vězeňské části. Od srpna 1948 měla pobočka oblastní úřadovny StB Hlučín (od roku 1949 VO StB Hlučín) dlouhodobě propůjčené dvě cely pro vyšetřovance, které poté předávali krajským soudům v Opavě a Ostravě.⁸⁶⁵ Roku 1952 ale dokumenty dokládají už jen jednu celu pro tři vězněné osoby. Rovněž tak sloužila jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.

Vchod do věznice se nacházel v průjezdu vedoucího z ulice U Bašty na soudní dvůr. Jednalo se o běžné domovní dveře pobité z obou stran plechem silným 1 mm, za nimiž se nacházel ještě katr. Vnitřní vybavení bylo po nutných rekonstrukcích

⁸⁶³ Knurrův palác, Památkový katalog NPU, [online], [citováno 8. 2. 2023], <https://pamatkovykatalog.cz/knurruv-palac-12881072>

⁸⁶⁴ SOkA Nový Jičín, f. Okresní úřad Nový Jičín, inv. č. 544, kart. 598, sčítání lidu 1921, Fulnek č. p. 81.

⁸⁶⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, sign. Ostrava 4/2, informace KV StB Ostrava pro MV – oddělení BA o dozoru ve věznicích StB z 5. 5. 1949.

z konce 40. let ve vyhovujícím stavu. Vlastní průjezd zabezpečovala z venkovní strany posuvná vrata bez kliky. Vycházkový dvůr chránila ohradní zeď vysoká 3,6 metrů, která měl na vrchu skleněné střepy. Se soudním dvorem jej spojovaly oplechované dveře.

Objekt měl nedostatky z bezpečnostního hlediska. Problém představovala především možnost domlouvání se s vězni přes okna vedoucí do dnešní ulice U Bašty. Ačkoliv byla opatřena krycím plechem, nemělo toto opatření dostačující účinek. Stejně okna vedoucí do dvora umožňovala domluvu z budovy soudu. Jako spolehlivé bylo hodnoceno pouze zajištění oken přijímací kanceláře a místnosti kasárenského ubytování, opatřených mřížemi a železnými okenicemi. Druhý problém představovalo riziko přehazování různých předmětů na vycházkový dvůr ze dvora soudu, soudní budovy nebo střechy vedlejšího domu, který patřil okresnímu vojenskému velitelství.

Roku 1950 bylo ve věznici 10 cel pro 30 vězňů.⁸⁶⁶ V příštích letech se ale situace změnila, takže uvnitř se nacházelo 8 cel pro 18 vězněných osob s tím, že maximální nouzové vytížení bylo 45 vězňů. Průměrné denní stavy dosahovaly ale k daleko nižším číslům, činily jen 4 vězně a 1. října 1952 to bylo ještě o jednoho méně.⁸⁶⁷ Všichni zpravidla vázali povřísla na celách pro firmu n. p. Konopa. Pokud uvěznili ženu, vařila stravu ve vězeňské kuchyni. V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod Velitelství oddílu SVS Ostrava.

Z hlediska personálního zajištění věznice byla v letech 1948 a 1949 situace zcela neuspokojivá. Nejen že v Hlučíně sloužil jen jeden příslušník SVS ve funkci velitele stanice, ale navíc tehdy došlo k jejich opakované výměně kvůli nedbalostem při výkonu služby. Ať už se jednalo o absenci vedení administrativy, dodržování hygieny či katastrofální technický stav vybavení i zabezpečení. Až strm. Karel Malohlava, přidělený do Hlučina během roku 1949, začal s nápravou největších nesrovnalostí.⁸⁶⁸

Jmenovaný příslušník SVS však i nadále sloužil sám, což se jevílo jako naprosto nevyhovující. Proto počátkem 50. let navýšili počet dozorců alespoň na dva. Velitelem byl v roce 1952 strm. Vladimír Prokeš a jeho zástupcem strm. Antonín Vraj. Leč s ohledem na jejich nedostačující počet se bez delšího volna museli neustále střídat v denních a nočních službách s tím, že dotyčný vždy současně s hlídáním vězňů zajišťoval veškerou administrativu. V roce 1953 převzalo objekt MNB, byl přejmenován na OÚVV a zařazen do kategorie „bez výhrad“. V polovině 50. let už ho využíval MNV Hlučín a celý objekt dodnes slouží správním úřadům města.

⁸⁶⁶ Tamtéž, kart. 32/1, telegram o stavu správních věznic z 29. 7. 1950.

⁸⁶⁷ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

⁸⁶⁸ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Hlučín, za rok 1949 z 25. 1. 1950.

Karviná (Fryštát)

Okresní soud byl postaven v letech 1915 a 1916 ještě pro potřeby původního okresu Fryštát. Věznice byla umístěna v samostatné dvouposchoďové budově o rozměrech 12 x 35 metrů, která stála v areálu soudu.

Okresní soud byl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a potvrdilo ho i nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. K dispozici je informace o tom, že roku 1946 ministerstvo spravedlnosti kritizovalo nedostačující výkon služby ve věznici, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁸⁶⁹

Během správních reforem roku 1948 byl sloučen Fryštát, Karviná, Darkov, Ráj a Staré Město. Nový správní celek převzal jméno Karviná, který přešel i na okresní soud. Ve stejném roce došlo k uvolnění dvou cel ve druhém patře objektu pro potřeby pobočky oblastní úřadovny StB Karviná.⁸⁷⁰ Soužila především k výkonu vazby, z odsouzených zůstávali v Karviné jen vězni s tresty do 14 dnů, ostatní eskortovali do ostravské krajské věznice. Kromě justice ji využívalo OV NB Karviná a fungovala rovněž jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.

Věznice roku 1949 vyhovovala po stránce bezpečnosti, s výjimkou možnosti domlouvat se s vězni ze soudního dvora. Avšak byla ve vyloženě špatném technickém stavu. V předchozích letech zanedbaná údržba střech i okapů zapříčinila značná poškození stavby, zdivo totiž nasáklo vodou a delší čas odpadávala omítka. Z krajské věznice v Ostravě proto poslali stavební četou odsouzených. Ještě během výše uvedeného roku opravili střechu, okapy, stabilizovali provlhlé zdi a zahájili adaptace služebního bytu.⁸⁷¹ Došlo tak k výraznému zlepšení technického stavu objektu.

Objekt patřil mezi rozsáhlejší okresní věznice a nacházelo se v něm 42 cel (později 38) pro 50 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení na počátku 50. let bylo plánováno na 100 vězňů. Průměrné denní stavy dosahovaly v roce 1952 k počtu 60 vězněných osob, avšak 1. října téhož roku pobývalo za mřížemi karvinské věznice 70 vězňů.⁸⁷² Tudíž je zřejmé, že naplněnost bývala vysoká. Mimo objekt pracovalo jen 4 až 6 vězňů, kteří stavěli novou ohradní zeď okolo objektu. Dalších 54 až 56 vězňů zaměstnávali ve vnitřních dílnách a někteří na celách drali peří. Při nutnosti hospitalizace vězně předávali do vězeňské nemocnice v Ostravě.

Během roku 1949 stav příslušníků SVS kolísal mezi dvěma a třemi. Celoročně ve věznici působil velitel št. strm. František Hrachovec, od 5. února do 23. března v Karviné sloužil strm. Jan Skýba, po něm přišel v den jeho odchodu pom. podstrm. Vladimír Prokeš. Ještě před ním nastoupil službu 15. března pom. podstrm. Ladislav Humenecký a posledním navýšením stavu se v uvedeném

⁸⁶⁹ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁸⁷⁰ Tamtéž, kart. 35/1, informace pobočky oblastní úřadovny StB Karviná o věznicích StB ze 13. 8. 1948.

⁸⁷¹ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice Karviná z 31. 12. 1949.

⁸⁷² Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

roce stal 16. července dozorce na zkoušku Karel Černý, který však odešel 9. listopadu.⁸⁷³

V roce 1952 už byla personální situace stabilizovanější a dozor zajišťovali 4 příslušníci SVS, jejichž stav doplňovala ještě jedna administrativní síla. Funkci velitele zastával št. strm. Ladislav Panáč (současně velitel civilní obrany objektu), zástupcem ml. strm. Radomír Bartusek (současně inspektor civilní obrany objektu). Funkci velitele oddělení zastával ml. strm. Antonín Dziekan, běžnou strážní službu zastával ml. strm. Štefan Šemelák a písarkou byla ml. strm. Milada Bezděková, která sloužila jen v kanceláři a nepodílela se na střežení vězňů. Personální zajištění mělo vyhovující hodnocení a nebyly vzneseny žádné požadavky na jeho úpravy.

V roce 1953 převzalo objekt MNB. Od roku 1955 byl uvnitř městský štáb a sklad CO. Okresní soud využíval celý areál i nadále. Roku 1997 došlo k modernizaci a znovuootevření věznice, která svému účelu slouží dodnes.

Klimkovice

Okresní soud byl v prvním patře zámku, který úřadům pronajal hrabě Hans Nepomuk Maria Joseph Anton Wilczek po velkém požáru v roce 1854. Kromě justice v něm poté sídlila i berní správa. Věznice původně zahrnovala 5 cel v přízemí severního křídla, prádelnu, koupelnu, dezinfikátor (byl doplněn až v meziválečném období), kuchyni, kancelář, skladiště a služební byt dozorce. Zvenku k budově přiléhal vězeňský dvůr. Při rekonstrukcích pro roce 1945 došlo k navýšení cel na 7, k čemuž bylo využito místností pozemkových knih a rozšíření vycházkového dvora.⁸⁷⁴

Z historie věznice se dochovaly především informace ke zjištěným nedostatkům. Roku 1913 si tak okresní soud stěžoval na špatné osvětlení cel, chybějící celu pro nemocné TBC, kamna pro ohřev vody ke koupání a dezinfikátor. V roce 1920 už dokonce Technické oddělení zemské vlády slezské v Opavě navrhovalo stavbu nové věznice, protože stávající nevyhovovala po stránce hygienické i bezpečnostní. Podobné problémy doprovázely klimkovickou věznici po celá 20. a 30. léta 20. století. Po odstoupení pohraničních území roku 1938 převzala provoz německá justice, která v zájmu zřídila Úřední soud (Amtsgericht), ale věznici uzavřela.

Na konci druhé světové války během osvobozovacích bojů zámek vyhořel. Soud se proto dočasně přesunul do kláštera dominikánek a zpět se vrátil po prvních nutných opravách v listopadu 1946 (v té době řešil i agendu okresního soudu v Bílovci). Součástí poválečných adaptací byla i modernizace věznice, která od té doby měla ústřední vytápění, splachovací záchody a vodovod. Po roce 1946 získala věznice pozitivní hodnocení z hlediska hygieny a bezpečnosti, zejména po doplnění kovových mříží.⁸⁷⁵

⁸⁷³ Tamtéž, kart 47/2, výroční zpráva věznice Karviná z 31. 12. 1949.

⁸⁷⁴ Lucie AUGUSTINKOVÁ, *Stavebněhistorický průzkum – zámek Klimkovice*, Ostrava 2017, přílohy – plány přízemí zámku z let 1913 až 1949.

⁸⁷⁵ Tamtéž, s. 17-56.

Okresní soud byl na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., a jeho agendu převzal okresní soud v Bílovci, jehož se stal pobočkou. V omezeném provozu dojíždějícího soudce a úřadu pozemkových knih existovala až do konce 50. let 20. století. Národní výbor v Klimkovicích v té době pronajal celé druhé patro zámku ústřední radě odborů pro pořádání školení.⁸⁷⁶ O osudu věznice se však znovu rozhodovalo ještě roku 1953, kdy měla komise na místě rozhodnout o jejím případném dalším provozu. V dalších letech už ale svému účelu nesloužila.

Krnov

Věznice byla součástí objektu okresního soudu, který stál na dnešním náměstí Hrdinů 1, v těsné blízkosti zámku a gymnázia. V každé cele bylo namontováno bezpečnostní zařízení, které při násilném otevření dveří aktivovalo poplašné zvonky s označením cely ve strážní místnosti. Ke zvýšení bezpečnosti sloužila také nouzová telefonní linka spojující věznici s nepříliš vzdálenou stanicí SNB.

Krnovská věznice sloužila od srpna 1948 nejen SVS, ale i pobočce oblastní úřadovny StB Krnov. Kvůli nedostatečné možnosti izolace měla vyhrazeny 4 cely na konci chodby věznice, což byl jediný možný způsob separace státně bezpečnostních vězňů.⁸⁷⁷ Zároveň plnila funkci také jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava. Jejich maximální délka byla 14 dní, všechny správní vězni s delším trestem předávali k plnění pracovních úkolů do věznice okresní prokuratury Opava.⁸⁷⁸

Do 12 cel bylo v normální situaci možné v roce 1949 umístit 36 vězňů a 76 při maximálním zaplnění.⁸⁷⁹ Na počátku 50. let se plánované vytížení objektu navýšilo na 48 vězněných osob s tím, že nouzová kapacita objektu činila 100 vězňů. Denní stavy v krnovské věznici počátkem 50. let však značně kolísaly. V létě roku 1952 jejich průměr činil 12 vězňů, leč počet vězněných zachycený konkrétně k 1. říjnu téhož roku byl 24 vězněných osob.⁸⁸⁰ V této době do krnovské věznice umisťovali odsouzence s tresty v délce do 14 dnů, administrativní i důchodové vězně a zároveň sloužila také k preventivním vazbám.

Zaměstnávání vězňů probíhalo především na celách. Kupříkladu roku 1949 drali peří, pro firmu Gabler Krnov třídili flitrové korálky a pro firmu Hilscher Krnov lepili kartony.⁸⁸¹ V případě nutnosti hospitalizace vězně předávali do státní

⁸⁷⁶ Zuzana KONVIČKOVÁ, *Vznik veřejné knihovny v Klimkovicích*, in: Zpravodaj lázní a města Klimkovic 5/2020, Klimkovice 2020, s. 9.

⁸⁷⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace pobočky oblastní úřadovny StB Krnov k věznici StB z 11. 8. 1948.

⁸⁷⁸ Tamtéž, sign. 3/4, informace OV NB Krnov pro MNB – správu TNP o výkonu správních trestů v Krnově z 11. 9. 1950.

⁸⁷⁹ Tamtéž, kart. 35/3, dozor nad věznicemi KV StB Ostrava z 5. 5. 1949.

⁸⁸⁰ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

⁸⁸¹ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice za rok 1949 ze 14. 3. 1950.

nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod VO SVS Ostrava.

Ve věznici sloužili 3 příslušníci SVS. Velitelem byl roku 1952 ml. strm. Ladislav Plátek a strážní službu zajišťovali strm. Miroslav Těžký s ml. strm. Janem Adámkem. Personální zajištění mělo s ohledem na plnění služebních povinností dobré hodnocení.

V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, byla zařazena do kategorie „s výhradou“ a užívala jej SNZ MNB. Později začala objekt využívat škola.

Lipník nad Bečvou

Okresní soud se od roku 1850 nacházel v prvním patře radnice na dnešním náměstí T. G. Masaryka 11 (č. p. 89). Soudní byla v navazujícím domě č. p. 88. V přízemí se nacházel služební byt vězeňského dozorce a dvě cely. Další čtyři cely zabíraly první patro.⁸⁸² Za neobvyklé je možné považovat, že se v objektu nacházela i samostatně vedená obecní šatlava. Vězeňským dozorcem a soudním sluhou byl roku 1921 Benedikt Herzig. Stavby vězňů jsou dochovány jen k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházelo 6 vězňů. Další 3 pobývali v obecní šatlavě.⁸⁸³

V letech 1942 a 1943 se soud přestěhoval do prvního patra zámku. Věznice byla v přízemí a měla čtyři cely, kancelář velitele a jeho zástupce, pokoj mužstva, ústavní kuchyni, spíž, archiv a dva služební byty.⁸⁸⁴ U těch však není zcela zřejmé, jestli je využívali jen vězeňští dozorcí nebo sloužili i dalším úředníkům okresního soudu.

Okresní soud s věznicí byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., a v objektu zámku nadále působila pobočka okresního soudu Hranice.⁸⁸⁵

Město Libavá

Okresní soud sídlil na Náměstí v domě č. p. 68.⁸⁸⁶ Součástí byl i služební byt úředního sluhu a dozorce vězňů, kterým byl v roce 1921 Josef Ehler.⁸⁸⁷

Roku 1945 soud neobnovili na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. Jeho pravomoci převzal okresní soud v Olomouci. Posléze byl definitivně zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt se dodnes nedochoval, není ale zcela jasné, jestli byl zbořen v důsledku událostí na konci druhé světové války, nebo až v souvislosti se vznikem vojenského újezdu.

⁸⁸² SOkA Přerov, f. Archiv města Lipník nad Bečvou, inv. č. 7143, úprava vězení v domě č. p. 88 – stavební plány z 24. 5. 1886.

⁸⁸³ Tamtéž f. Okresní úřad Hranice, inv. č. 2721, kart. 1752-1760, sčítání lidu 19521, Lipník nad Bečvou č. p. 88.

⁸⁸⁴ Tamtéž, f. Městský národní výbor Lipník nad Bečvou, sign. 20/6, plán zámku z listopadu 1948.

⁸⁸⁵ Tamtéž, Archivní rešerše k umístění okresního soudu a věznice Lipník nad Bečvou (PhDr. Jiří Lapáček), 18. 2. 2025.

⁸⁸⁶ Jiří GLONKA, *Zaniklé obce vojenského újezdu Libavá*, Ostrava 2007, s. 130-133.

⁸⁸⁷ SOkA Bruntál, f. Okresní úřad Moravský Beroun, inv. č. 57, kart. 225-227, sčítání lidu 1921, Město Libavá č. p. 68.

Místek

Okresní soud Místek nejprve sídlil v budově č. p. 39 pronajaté od pana Kněžka. V objektu se nacházel také okresní úřad. Roku 1937 byl zakoupen dům v Palackého ulici, kam se soud po adaptaci přestěhoval. Věznice sousedila s novým objektem soudu a od roku 1858 byla umístěna v zadním traktu starého soudu.⁸⁸⁸

Věznice měla po adaptacích provedených roku 1857 nově přistavěné patro a zahrnovala 6 cel, kancelář dozorce, ústavní kuchyni, prádelnu, místnost s dezinfikátorem, spíž, komoru, skladiště a záchody. Na pořádek dohlížel jeden dozorce, který měl k dispozici služební byt (obývací pokoj, kuchyně a ložnice). V roce 1949 byla kapacita při normálním stavu 20 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 30 vězněných osob.⁸⁸⁹

Po reorganizaci soudnictví v roce 1949 už budova soudu nevyhovovala kvůli nedostatečnému počtu místností.⁸⁹⁰ Stejně tak věznice byla shledána jako nedostačující a vlhká.⁸⁹¹ Okresní soud byl proto přemístěn do objektu zrušeného okresního soudu Frýdek, kde nadále pokračoval ve své činnosti pod dosavadním názvem, ovšem pro celý obvod ONV Frýdek-Místek. Roku 1956 byl přejmenován na Okresní soud Frýdek-Místek.

Věznice byla po přesunu soudu nadále používána jako spisovna, avšak kvůli zmíněné vlhkosti se stav jevil jako nevyhovující.⁸⁹² V 80. letech 20. století byl soud i věznice Místek zbourán kvůli stavbě nové silniční komunikace.⁸⁹³

Nový Jičín

V bývalé krajské soudní věznici bylo v součtu 40 cel pro 190 vězňů s tím, že maximální nouzový stav umožňoval uvěznit až 300 vězněných osob. Doložený denní stav k 1. říjnu 1952, který činil 238 vězňů, naznačuje, že zaplněnost ústavu často překračovala stanovenou normu.⁸⁹⁴ K jejich zaměstnání lze konstatovat, že pracovali ve vnitřních dílnách (krejčovská, obuvnická, truhlářská, zámečnická, knihařská a čalounická). Na celách drali peří, stříhali vlnu, vázali motouzy, navlékali závlačky a lepili sáčky. Existovala i venkovní pracoviště v místních hospodářských podnicích. Kromě toho vybraní vězni trvale pobývali v blízkém justičním statku v Šenově, kde se věnovali zemědělství.⁸⁹⁵

⁸⁸⁸ Informace poskytla Mgr. Eva Vojkovská ze SOkA Frýdek-Místek.

⁸⁸⁹ SOkA Frýdek-Místek, f. Okresní soud Místek, základní list věznice Místek z 11. 3. 1949, inv. č. 179, kart. 1.

⁸⁹⁰ Tamtéž, základní list budovy okresního soudu z 11. 3. 1949.

⁸⁹¹ Tamtéž, základní list věznice Místek z 11. 3. 1949.

⁸⁹² Tamtéž.

⁸⁹³ Informace poskytla Mgr. Eva Vojkovská ze SOkA Frýdek-Místek.

⁸⁹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

⁸⁹⁵ K justičnímu statku blíže: Ondřej HLADÍK – Šárka STEINOVÁ, *Justiční statky – vězni a zemědělství*, Praha 2012, s. 234-246.

VO StB Nový Jičín mohlo roku 1949 v případě potřeby využít 9 cel pro 64 vyšetřovanců.⁸⁹⁶ Do věznice mohli být umístěni vyšetřovanci a odsouzení především od lidových soudů, ale počítalo se také s výkonem doživotních trestů. Dále pak správní, administrativní a důchodoví vězni i preventivní vazby.

Věznice měla dobré hodnocení a její vhodné bezpečnostní parametry shledávala jako dostačující i StB. Naproti tomu kritiku sklídl špatný stav výzbroje, kvůli nedostatečné údržbě (součástí zbrojního arzenálu byl i lehký kulomet).

Roku 1953 převzalo objekt MNB a do roku 1954 nesla označení ÚNZ Nový Jičín. V letech 1954 až 1955 měla oficiální název Věznice č. 2 Nový Jičín. Sloužila rovněž jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.

Odry

Stará věznice okresního soudu byla zřízena v bývalé městské věznici pocházející ze 16. století (dnes Okružní 83). Objekt nese nepřesné pojmenování „Katovna“, přestože Odry nikdy neměly hrdelní právo a využívaly služeb kata z Opavy. Ve 40. letech 19. století zahrnovala pět cel, z toho dvě menší bez možnosti vytápění na straně obrácené do zahrady. Vlevo od vstupu v přízemí se nacházel také služební byt dozorce.

Po zřízení okresního soudu došlo ke stavebním úpravám. Celkový počet cel byl snížen na čtyři a vznikla nová chodba spojující přední a zadní část objektu. Vytápění zajišťovala železná kamna umístěná vždy mezi dvě cely. Bezpečnost zajišťovala zamřížovaná okna umístěná dva metry nad podlahou a dubové, železem pobité celové dveře. Na dusanou hliněnou podlahu nově položili dřevěná prkna.

Uvnitř objektu bývala i vězeňská kaple přístupná z bytu soudního sluhu po dvou stupních schodů. Z předsíně mezi chodbami vedlo dřevěné schodiště na půdu, která byla prázdná. Střecha byla krytá šindelem. Na střeše se nacházely listy zdobené korouhvičky a v případě, že uvnitř nikoho nevěznili, také bílý praporek.⁸⁹⁷ Popsaná podoba věznice se po celou dobu její existence nijak zásadně nezměnila. Později byla využita k bytovým účelům pro kočující romskou rodinu. K tomuto účelu sloužila až do 80. let 20. století a poté zůstala bez využití. Dnes je v ní umístěno Muzeum městského práva.

S potřebou modernizace soudnictví a vězeňství přistoupila justiční správa v roce 1902 k vybudování nového soudu se samostatně stojící věznicí v zadní části areálu. Objekt se nachází na křižovatce ulic Nadační a Sokolovská. Podle nepotvrzených informací měl ve věznici krátce pobývat i Jaroslav Hašek zadržený pro výtržnost a potulku.⁸⁹⁸

⁸⁹⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, sign. Ostrava 2/4, informace KV StB Ostrava pro MV – oddělení BA o dozoru ve věznicích StB z 5. 5. 1949.

⁸⁹⁷ Katovna Odry – historie domu [online], [citováno 9. 2. 2023], <https://www.katovna-odry.cz/upload/soubory/katovna/historie-katovny.pdf>

⁸⁹⁸ Květoslav WILTSCHE, *Průvodce po oderských památkách* [online], [citováno 8. 1. 2025], <https://www.odry.cz/pruvodce-po-oderskych-pamatkach/d-60585/p1=2376>

Okresní soud nebyl obnoven na dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., a jeho působnost převzal okresní soud Vítkov. Definitivně jej zrušilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už věznicí nevyužívalo MS ani MNB a v současnosti slouží soudní budova potřebám školství a v bývalé věznici jsou byty.

Opava

Věznice zprovozněná roku 1888 byla součástí justičního areálu krajského soudu v nároží Olomoucké a Lidické ulice. Při reformách soudnictví roku 1949 byl krajský soud zrušen a přeměněn na okresní soud, což se dotklo i věznice. Jejím velitelem byl na konci 40. let 20. století npor. Jaroslav Tichý.

Na základě dohody mezi JNV Opava, okresním soudem a OV NB sloužila od roku 1950 rovněž jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava.⁸⁹⁹ Ačkoliv VO StB Opava nemělo ve věznici žádné zvlášť vyhrazené oddělení, mohlo vždy využít tolik cel, kolik jich potřebovalo k vazebním účelům.⁹⁰⁰ Hlášení o stavu vězňů dostával ústavní komisař, velitel krajské soudní věznice a ministerstvo spravedlnosti.

Věznice patřila se 116 celami mezi největší objekty. Standardní vytížení dosahovalo počtu 300 vězněných osob a maximální nouzový stav činil 600 vězňů. O skutečné vytíženosti svědčí stav vězňů k 1. říjnu 1952, kdy činil 266 vězňů.⁹⁰¹ To objekt řadilo mezi soudní věznice kategorie B, na rozdíl od běžných okresních věznic spadajících do skupiny označované písmenem C. Vnitřní vybavení mělo vcelku dobré hodnocení, jediná připomínka se roku 1949 vztahovala k nedostatečné hygieně kvůli používání záchodových kbelíků vynášených dvakrát denně.

O zaměstnávání vězňů se dochovaly podrobné informace k roku 1949. Ženy a muži neschopní fyzicky náročné práce zůstávali v ústavu, kde jednak zajišťovali běžnou údržbu (například oprava ložního prádla vězňů) a úklid, za druhé drali peří a kolíčkovali povřísla pro firmu Juta Kunov. Kromě toho se starali ještě o vězeňskou zahradu, kde pěstovali zeleninu pro ústavní kuchyni, a výkrmnu vepřů zřízenou v roce 1949. Nadto vždy v neděli odesílali vybrané vězně na výpomoc v zemědělství

Většinu práceschopných vězňů odesílali do okolních trestaneckých pracovních táborů, k nimž patřily kamenolomy Bruntál, Jakubčovice, Krnov a Malé Heřmaničky, železářny Branka, Státní lázně Karlova Studánka a cihelna Neplachovice.⁹⁰² V roce 1953 převzalo objekt MNB a potřebám vězeňství slouží až do současnosti.

⁸⁹⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, sign. 3/4, informace OV NB Opava pro MNB – správu TNP o výkonu správních trestů v Opavě ze 7. 9. 1950.

⁹⁰⁰ Tamtéž, kart. 35/3, dozor nad věznicemi KV StB Ostrava z 5. 5. 1949.

⁹⁰¹ Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji z 9. 10. 1952.

⁹⁰² Tamtéž, sign. 47/1, výroční zpráva věznice Opava za rok 1949, bez data.

Příbor

Okresní soud sídlil od roku 1850 ve staré radnici na náměstí. V komplexu domů č. p. 18 a 19 sídlil také berní úřad, policejní strážnice, pošta, telegraf a městské muzeum. Radnice však nevyhovovala soudobým potřebám a v listopadu 1936 začala její demolice.⁹⁰³ Věznice, jejíž umístění není zřejmé, byla tehdy ve špatném stavu, v pramenech je charakterizována jako „...na spadnutí a musí býti nově postavena.“⁹⁰⁴

V letech 1936 až 1938 vznikla na stejném místě nová funkcionalistická radnice na základě projektu architekta Stanislava Kučery a zahrnovala i okresní soud.⁹⁰⁵ Věznice se nacházela v suterénu, přízemí i prvním patře bočního křídla. V suterénu byly 2 cely a policejní strážnice; v přízemí se nacházely 3 cely a kuchyně; v I. Patře pak byly 3 cely. Na budovu navazoval vězeňský dvůr. Služební byt dozorce se s největší pravděpodobností nacházel vedle kuchyně v přízemí.⁹⁰⁶ Okresní soud s věznicí byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt nadále sloužil správním úřadům města.

Rožnov pod Radhoštěm

Okresní soud s věznicí sídlil v objektu na dnešním Masarykově náměstí 128, který si justice pronajímala. Součástí byl i služební byt soudního sluhy a dozorce vězňů. Roku 1921 tuto funkci zastával Adolf Pavlát. Stavby vězňů dokreslují záznamy ze sčítání lidu, ke kterému došlo právě roku 1921. Dne 16. února se v celách nacházelo 6 vězňů.⁹⁰⁷

Ještě v letech 1946 a 1947 došlo k adaptačním pracím,⁹⁰⁸ ale v roce 1949 byl soud zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. MNV Rožnov pod Radhoštěm poté odsouhlasil žádost o pronájem obecní zahrady u bývalé věznice pro pěstování brambor a zeleniny.⁹⁰⁹ Roku 1953 úřady jednaly o demolici objektu věznice.⁹¹⁰ K tomu ale nedošlo a v současnosti užívají objekt bývalého soudu správní úřady města.

Slezská Ostrava

Do roku 1919 se jednalo o soudní okres Polská Ostrava, od roku 1941 Moravská Ostrava II, po roce 1945 Ostrava-východ. Soudní věznice byla po zrušení okresního soudu v roce 1949 uzavřena. Poté patřila budova se 16 celami pro

⁹⁰³ SOkA Nový Jičín, f. Archiv města Příbor, inv. č. 454, Obecní kronika společná pro Příbor, Klokočov a Véska, s. 304-305.

⁹⁰⁴ Tamtéž, inv. č. 1034, kart. 467, dopis Městského úřadu v Příboře ministerstvu spravedlnosti z 20. 3. 1937.

⁹⁰⁵ Radnice Příbor, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 20. 3. 2025], <https://pamatkovykatalog.cz/radnice-13002966>

⁹⁰⁶ SOkA Nový Jičín, f. Archiv města Příbor, inv. č. 1882, stavební plány nové radnice z roku 1936.

⁹⁰⁷ SOkA Vsetín, f. Okresní úřad Valašské Meziříčí, sčítání lidu 1921, Rožnov p. Radhoštěm č. p. 128.

⁹⁰⁸ Tamtéž, f. MNV Rožnov pod Radhoštěm, písemnosti k opravě budovy soudu a věznice z let 1946 a 1947, inv. č. 441, kart. 66.

⁹⁰⁹ Tamtéž, jednání o pronájmu objektu justiční správě z let 1947-1950, inv. č. 525, kart. 76.

⁹¹⁰ Tamtéž, žádost o souhlas se zbouráním domu č. p. 128 na náměstí z roku 1953, inv. č. 267, kart. 25.

80 vězněných osob krajskému soudu v Ostravě a využíval ji okresní soud v Moravské Ostravě. Na počátku 50. let byla část přeplněna a za rok 1950 jí prošlo 250 vězněných osob, včetně politických vězňů. Poté ji spravovalo OV NB Ostrava a sloužila všem útvarům SNB v ostravském okrese k vazebním účelům.⁹¹¹

Vítkov

Areálu okresního soudu se nacházel v Opavské ulici 21 v nároží náměstí Jana Zajíce. Věznice stála samostatně a od soudu ji odděloval dvůr. Měla však nevyhovující bezpečnostní parametry, protože u jedné strany k ní přímo přiléhalo soukromé skladiště a z druhé přízemní soukromý domek. Současně se objevil i poukaz na to, že objekt nevyhovuje kvůli nedostatečné velikosti a špatně řešeným celám a možnosti domluvy vězňů s vnějším světem. Byla proto využívána především k výkonu vazby. Sloužila i jako správní věznice, to je k odpykání trestů uložených správními úřady, které proplácely veškeré náklady VO SVS Ostrava. Rovněž tak docházelo k uvolňování dvou cel pro potřeby OV StB Vítkov, byť byla nevhodná pro umísťování odsouzených pro trestné činy proti lidově demokratickému zřízení.

Uvnitř objektu bylo 5 cel pro 14 vězňů a při maximálním nouzovém vytížení se tento počet navýšil na 32 vězněných osob. Průměrné denní stavy z roku 1952 ukazují na časté využití věznice a s počtem 15 vězňů těsně překračovaly kapacitu plánovanou pro normální situaci. Zaplněnost k 1. říjnu téhož roku činila 14 vězněných osob.⁹¹² Kromě cel se uvnitř nacházela také přijímací kancelář a kuchyně. Během rekonstrukcí v roce 1949 došlo k napojení toalety na kanalizaci společně se zřízením návštěvní místnosti a renovací elektroinstalace nově umístěné do trubek ve zdi.⁹¹³

V této době ve vítkovské věznici pobývali administrativní i důchodoví vězni a sloužila také k preventivním vazbám. Všichni pracovali na celách pro n. p. Optimit Odry. V případě potřeby ambulantní lékařské péče převáželi vězněné do místní nemocnice a k delší hospitalizaci sloužila nemocnice Ostrava-Zábřeh, kde se nacházelo oddělení spadající pod Velitelství oddílu SVS Ostrava.

Ve vítkovské věznici hlídali dva příslušníci SVS. Roku 1952 byl velitelem stanice strm. František Nestrašil vykonávající současně funkci velitele CO, a jeho zástupcem ml. strm. Jaroslav Zdráhal, zároveň také inspektor CO. Jejich služba obvykle trvala 36 hodin, na což navazovalo dvanáctihodinové volno. V případě služební cesty či povinnosti kvůli plnění pracovních povinností opustit objekt zůstávala věznice nestřežena. Existoval proto požadavek na navýšení počtu o jednoho dozorce nebo alespoň administrativní sílu.

V roce 1953 převzala objekt SNZ MNB, zařadili ho do kategorie „bez výhrad“ a využívalo ho MS společně s MNV. Později byla věznice zbourána a dodnes stojí už jen budova bývalého okresního soudu.

⁹¹¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/2, dálnopis KV NVB Ostrava k věznicím VB z 5. 12. 1951.

⁹¹² Tamtéž, kart. 25/1, situační zpráva KONZ Ostrava o vězeňství v kraji za měsíc říjen 1952.

⁹¹³ Tamtéž, kart. 47/2, výroční zpráva věznice za rok 1949 z 31. 12. 1949.

S MV Pardubice

Čáslav

Věznice s vycházkovým dvorem stála samostatně v areálu okresního soudu (Masarykova 357). Justice jej roku 1952 sdílela s ONV Čáslav, krajskou silniční správou, SNB, StB a státním notářstvím. Okna cel směřovala oběma směry – do dvora ONV Čáslav a zahrady Stavebního kombinátu Čáslav. Vchod přímo z ulice nebyl možný, jen přes soudní dvůr. Průčelí věznice kryla před kontaktem s vnějším světem soudní budova. Zbylé dvě strany zajišťovala zeď vysoká 2 až 3 metry doplněná ještě ostnatým drátem na vrcholu.

V roce 1949 měla věznice kapacitu 30 vězněných osob.⁹¹⁴ Dvě poschodí věznice umožňovala zřízení 20 cel pro 41 vězňů a maximální nouzové vytížení bylo 74 vězněných osob. Přesto se však nejednalo o nijak zvlášť vytížený ústav, průměrné stavy roku 1952 dosahovaly jen k 9 vězňům denně. Jejich zaměstnávání spočívalo v draní peří na celách, venkovní pracoviště neexistovala. V případě klinického ošetření vězně předávali k oddílu SVS Chrudim.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Roku 1952 byl velitelem věznice ml. strm. Jaroslav Kadlec a jeho zástupcem št. strm. František Žížka. Denní službu od 6 hodin ráno do 17 hodin odpoledne měli oba, na noční se střídali a zůstával vždy jen jeden příslušník. Při vyšším stavu vězňů, než jaký ukazují zachycené stavy, se jevílo nutné zajistit třetího dozorce.

Roku 1953 převzalo objekt MNB a počítalo se s ním i jako s rezervní věznicí pro obvod KS MV Pardubice. Přesto jej už před polovinou 50. let používala finanční správa a později OO MV Čáslav. Okresní soud existoval až do reorganizace v 1960 a poté začala budovu používat základní škola.

Habry

Okresní soud a berní úřad sídlil ve staré radnici na Žižkově náměstí 66, která byla postavena kolem roku 1780.⁹¹⁵ Dům poskytl obec Habry roku 1849 bezplatně k užívání justici, nadto se ještě zavázala věnovat 1000 zlatých na provoz okresního soudu.⁹¹⁶ Věznice č. p. 100 stála samostatně, těsně přiléhala k hlavní budově a měla 6 cel. Služební byt dozorce, společně se skladištěm věznice, byl v hlavní budově soudu.⁹¹⁷

Soud byl zrušen na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 11/1949 Sb., ale v Habrech fungovala do 1. listopadu 1952 pobočka okresního soudu v Chotěboři.⁹¹⁸ Když však na konci března 1953 přebíral dům MNV Habry, byly již

⁹¹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹¹⁵ Město Habry [online], [citováno 12. 8. 2024], http://kralovska-stezka.cz/user/data/Msto_Habry.pdf

⁹¹⁶ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Habry, zpráva o zrušení okresního soudu ze 4. 2. 1949.

⁹¹⁷ Tamtéž, plány soudu a věznice z let 1939 a 1944.

⁹¹⁸ SOkA Chrudim, f. Okresní soud Nasavrky, nezpracováno, čís. přírůstku 45-2019, informace o ukončení činnosti poboček soudů Nasavrky a Habry z 3. 12. 1952.

prostory justicií vyklizeny. Objekt tehdy sloužil potřebám zdravotního střediska (3 místnosti v prvním patře), pošty a MNV (přízemí). Bývalý služební byt dozorce vězňů a jednu z cel využíval SNB.⁹¹⁹

Hlinsko

Věznice byla součástí okresního soudu sídlícího v dnešní Adámkově ulici 554 a zabírala boční křídlo. Měla jak samostatný vchod z ulice, tak i průchod spojující ji se soudem. Vnitřní propojení objektů zabezpečoval katr s oplechovanými dveřmi. Okna cel směřovala do vycházkového dvora odehnaného zdí vysokou 4 metry s ostnatým drátem navrchu. Soudní dvůr přiléhající k věznici zabezpečoval zděný plot o výšce 2 metry. Pozitivně se jevila bezprostřední blízkost stanice SNB, pro jejíž potřeby velitel zapůjčoval jednu celu s tím, že dozor vykonávali příslušníci SVS. Mimo to sloužila ještě potřebám ONV Hlinsko jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁹²⁰

V roce 1949 měla věznice kapacitu 35 vězněných osob.⁹²¹ Roku 1952 se do 7 cel, které byly umístěny v přízemí, vešlo 18 vězňů s tím, že maximální nouzový stav činil 25 vězňů. Průměrné denní stavy ale nedosahovaly uvedených čísel a činily jen 5 vězněných osob. K jejich zaměstnávání sloužila jen práce na celách, kde se opravovaly pytle. V případě nutnosti klinického ošetření vězně předávali oddělu SVS Chrudim.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. Roku 1952 byl velitelem št. strm. Václav Uhlíř a jeho zástupcem ml. strm. Jiří Dostál. Denní služba byla od 6 hodin ráno do 16 hodin odpoledne s polední přestávkou, na které se vystřídali. V noci hlídal jen jeden příslušník.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě krajského soudu, byl v užívání MNB a zařadili jej do kategorie „s výhradou“. Od roku 1954 v něm sídlilo OO MV a část připadla spotřebnímu družstvu. Okresní soud působil v objektu až do zrušení roku 1960.

Holice

Okresní soud sídlil v budově postavené v letech 1923 a 1924 (dnešní ulice Holubova 500).⁹²² V 50. letech 20. století sdílela justice objekt s poštou, stanicí SNB a okresním velitelstvím SNB.

Věznice byla samostatným objektem ve dvoře soudu. Jednu z cel měl vyhrazen OV NB Holice, jinak celý objekt sloužil potřebám justice. Z volných stran chránil vycházkový dvůr dvoumetrový drátěný plot, za nímž se nacházely zahrady,

⁹¹⁹ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní soud Habry, Protokol o předání budovy soudu č. p. 66 a věznice č. p. 100 MNV Habry z 27. 3. 1953.

⁹²⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Hlinsko ke správní věznici ze 4. 9. 1950.

⁹²¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹²² Škola Holice Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 20. 9. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/skola-16099169>

a z poslední strany stála 6 metrů vysoká zeď. Vchod do věznice vedl průjezdem mezi soudem a poštou na dvůr nebo mohl být využit zadní vchod soudu.

Ve věznici bylo elektrické osvětlení a dřevěné oplechované dveře s dozickými zámky. Z hlediska hygieny objekt splňoval požadavky. Na celách se nacházely splachovací toalety i umyvadla a samostatně stála společná sprchová koupelna s teplou vodou.⁹²³ Bezpečnostní parametry vyhovovaly, jen služební byty na soudním dvoře měly být přiděleny příslušníkům ozbrojeného sboru namísto dosavadním soudním úředníkům.

Do 12 cel holické věznice mohlo být umístěno 36 vězněných osob s tím, že v případě maximálního nouzového vytížení pojaly až 60 vězňů. Průměrné denní stavy roku 1952 ale byly jen 10 vězňů. Počátkem ledna 1953 se pak ve věznici nacházela dokonce jen jedna žena, která pracovala jako kuchařka.⁹²⁴ Všichni drali peří a prováděli jiné drobnější práce na celách. V případě nutnosti klinického ošetření vězně předávali oddílu SVS Chrudim.

Holické vězně hlídali dva příslušníci SVS, velitelem byl strm. František Horák a jeho zástupcem strm. Václav Malý. Denní služba byla od 7 hodin ráno do 16 hodin odpoledne a účastnili se jí oba jmenovaní, na noc zůstával vždy jen jeden příslušník, který další den rovnou pokračoval ve službě až do odpoledne a pak měl teprve přes noc volno.

Oba příslušníci SVS byli ještě roku 1952 vystřídáni. Velitele F. Horáka shledali nezpůsobilým kvůli nedůslednému výkonu služby a dozorce V. Malého předali vojenské prokuratuře, protože pronášel dopisy obviněných.⁹²⁵

V roce 1953 převzalo objekt MNB, došlo ke změně oficiálního názvu na OÚVV a byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Od roku 1955 věznici využívalo společně OO MV s ministerstvem spojů. Okresní soud v Holicích v objektu sídlil až do zrušení roku 1960 a poté byl využíván základní školou. Budova věznice byla zbourána.

Chotěboř

Okresní soud nejdříve sídlil ve staré radnici na náměstí. V posledním období jeho působení na této adrese byl soudním sluhou a dozorcem Josef Pejzl. Ke stavům vězňů se dochovala informace ze 16. února 1921, kdy se v celách nacházelo 11 vězněných osob.⁹²⁶

V druhé polovině 20. let 20. století se soud přestěhoval do nového objektu v ulici Na Valech 690, postaveného v letech 1924 až 1926. Věznice tvořila samostatné boční křídlo budovy s okny cel směřujícími do soudního dvora. Do ulice směřovala jen okna chodeb. Vycházkový dvůr chránila zeď vysoká 4 metry zakončená

⁹²³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Holice v Čechách ke správním věznicím z 28. 9 1950.

⁹²⁴ Tamtéž, zpráva ze služební cesty na KONZ Pardubice uskutečněné 7. až 10. 10 1953

⁹²⁵ Tamtéž, kart. 25/1, zpráva KONZ Pardubice o vězeňství v pardubickém kraji z 10. 10. 1952

⁹²⁶ SOkA Havlíčkův Brod, f. Okresní úřad Chotěboř, inv. č. 73, fascikl 92, sčítání lidu 1921, Chotěboř č. p. 322.

nahoře ostnatým drátem. Kromě justice měl ONV Chotěboř vyhrazeny 2 cely sloužící jako správní věznice.⁹²⁷

V roce 1949 měla věznice kapacitu 25 vězněných osob. Na konci 40. let však procházela adaptací, takže nebyla v plném provozu.⁹²⁸ Další zpráva se vztahuje až k roku 1952, kdy se uvnitř nacházelo 12 cel pro 28 vězňů a maximální nouzový stav činil 40 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 ukazují, že věznice bývala plně vytížena, jelikož stavy dosahovaly k plánovanému běžnému využití objektu. Zaměstnávání spočívalo v opravách pytlů a výrobě povřísel na celách. V případě klinického ošetření vězně předávali oddílu SVS Chrudim.

Vězně v Chotěboři hlídali dva příslušníci SVS. Roku 1952 byl velitelem stanice strm. František Šarapatka a jeho zástupcem ml. strm. Antonín Hrdlička. Přes den (od 7 hodin do 16 hodin) měli službu oba, noční zpravidla jen jeden z nich. Ve zvláštních případech však zůstávali i po 16. hodině v plném stavu. Proto existoval požadavek o doplnění třetího dozorce, alespoň při plném vytížení věznice.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, sloužil potřebám MNB a zařadili jej do kategorie „bez výhrad“. Později jej jako součást budovy soudu opět převzala a do roku 1960 užívala justice.

Chrudim

Bývalá krajská věznice byla součástí justičního areálu stojícího na Všehrdově náměstí 45. V těsné blízkosti se nacházely i objekty SNB a StB. Měla mužské oddělení a ve zvláštním křídle izolovaném vycházkovým dvorem část pro ženy. Pro potřeby StB Pardubice vyhradil SVS 12 cel samovazby a 6 společných cel. Další dvě cely OV NB Chrudim sloužily jako správní věznice.⁹²⁹ Budova mimo to zahrnovala kancelář velitele, přijímací kancelář, byty a kasárenské ubytování příslušníků SVS, dílny, sklady, garáž. Dále zahrnovala ústavní kuchyni, knihovnu, osvětovou místnost a kino zřízené z bývalé kaple.

Uvnitř bylo 46 cel pro 150 vězňů, maximální nouzový stav činil 350 vězněných osob. Sohledem na průměrné denní stavy čítající právě 150 vězňů je zřejmé, že chrudimský ústav byl roku 1952 plně vytížen. K zaměstnávání sloužila venkovní pracoviště. Jednalo se o Hospodářské družstvo Chrudim, JZD Chrudim a PÚ Křižanovice (ČSSZ Lanna – vodostavba), PÚ Prachovice (Prachovické cementárny, n. p.), PÚ Stičany (Východočeské cementárny, n. p.) a PÚ Tuněchody (Východočeské cementárny, n. p.). Vězni pracovali v dílnách i uvnitř ústavu, kde fungovaly krejčovská, obuvnická, truhlářská, zámečnická dílna a prádelna. Mimo to probíhala výroba povřísel na celách a ženy pracovaly v kuchyni. V případě nutné klinické léčby přebírala úrazy nemocnice v Chrudimi, jinak muže převáželi do vězeňské nemocnice v Praze nebo Brně a ženy do uzavřeného oddělení veřejné nemocnice ve Vrchlabí.

⁹²⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Chotěboř ke správní věznici z 5. 10. 1950.

⁹²⁸ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹²⁹ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Chrudim o správní věznici z 5. 10. 1950

V Chrudimi sloužilo 31 příslušníků SVS, jejichž přehled je zpracován do přehledné tabulky. Ráno po přečtení rozkazu se každý dozorce odebral na určené stanoviště, noční směnu začínající v 16 hodin vykonávali 3 příslušníci, z nichž měl každý na starosti jedno oddělení. V praxi se však stávalo, že v noci hlídal celý objekt jen jeden dozorce, a ostraha se proto jevila jako zcela nedostatečná.⁹³⁰ Během denní služby byly na každém oddělení 4 strážní stanoviště a jedno u hlavního vchodu.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl dále využíván k vězeňským účelům. K jeho uzavření došlo 25. ledna 1957 na základě tajného rozkazu ministra vnitra č. 9 z 1. ledna 1957. Poté bývalá krajská věznice sloužila potřebám archivnictví a část zůstala dočasně nevyužita.

Lanškroun

Okresní soud sídlil od svého vzniku do roku 1870 ve staré radnici na náměstí. Později byl umístěn ve vile zlatníka Rudolfa Emila Langerera v Nádražní ulici 335 a roku 1949 ho přemístili do ulice S. Čecha 43.⁹³¹ Tento objekt po zrušení soudu sloužil jako poliklinika a v roce 2020 ho zbourali.

Věznice stála samostatně v dnešní Hradební ulici 247.⁹³² Kromě justice ji využíval i ONV Lanškroun k výkonu krátkodobých správních trestů.⁹³³ Ze dvou stran sousedila s dvorky civilních domů, od kterých ji oddělovala zeď vysoká 4 metry, ze severu přiléhala ústavní zahrada chráněná třímetrovou zdí, přičemž vchod do objektu byl přímo z ulice. Bezpečnost podporovala i stanice SNB vzdálená přibližně 500 metrů.

Roku 1949 byla kapacita objektu 25 vězňů s tím, že už od roku 1948 sloužil i jako vyšetřovací věznice StB.⁹³⁴ Na konci 40. let však procházela adaptací, takže nebyla v plném provozu.⁹³⁵ Do roku 1952 se plánované stavy vězňů téměř nezměnily a lanškrounský ústav disponoval 6 celami pro 20 vězňů. Jejich maximální nouzové vytížení činilo 26 vězněných osob. Průměrné stavy v roce 1952 ale nebyly nijak dramatické a dosahovaly k počtu 6 vězňů denně, kteří drali peří na celách. V případě klinického ošetření vězně předávali oddílů SVS Chrudim.

Na pořádek ve věznici dohlíželi roku 1952 dva příslušníci SVS. Velitelem byl ml. strm. Bohumil Dorazil a jeho zástupcem ml. strm. Jaroslav Matoušek. Denní službu od 6 hodin ráno do 16 hodin odpoledne měli oba příslušníci, na noční se střídali a zůstával vždy jen jeden.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a zařadilo jej do kategorie „bez výhrad“. Od roku 1954 byla věznice ve správě MNV Lanškroun.

⁹³⁰ Tamtéž, kart. 25/3, zpráva ze služební cesty na KONZ Pardubice uskutečněné 7. až 10. 10. 1953.

⁹³¹ Marie HRYNEČKOVÁ – Jiří KOHOUT, *Lanškrounská poliklinika v nové podobě*, Lanškroun 2022, s. 36–38.

⁹³² Věznici lokalizoval Mgr. Jaroslav Čada z Městského muzea v Lanškrouně.

⁹³³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Lanškroun ke správní věznici z 8. 9. 1950

⁹³⁴ Tamtéž, kart. 35/1, nedatována zpráva o věznicích StB v pardubickém kraji.

⁹³⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

Litomyšl

Věznice tvořila samostatné křídlo okresního soudu u řeky Loučné v ulici Vodní valy 1142 poblíž náměstí. Od roku 1948 sloužila i jako náhrada za zrušenou okresní soudní věznici v Poličce.⁹³⁶ Měla jednak samostatný vchod z ulice a za druhé pomocný vchod ze soudu, který se však v noci nepoužíval. Objekt chránila zeď vysoká 6 metrů bránící výhledu z oken cel. O tom, jak roku 1952 zhodnotili její bezpečnostní parametry, informace nemáme, jisté však je, že v roce 1946 ministerstvo spravedlnosti kritizovalo nedostačující výkon služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.⁹³⁷ Ve sledovaném období první poloviny 50. let už se tento problém nevyskytoval.

V roce 1949 měla věznice kapacitu 30 vězněných osob.⁹³⁸ Do roku 1952 však došlo ke zdvojnásobení plánovaných míst, takže se do 15 cel vešlo celkem 60 vězňů, maximální nouzový stav počítal dokonce s umístěním 81 vězňů. Průměrné denní stavy roku 1952 ale ukazují, že věznice byla na počátku 50. let jen málo vytížena. Dosahovaly totiž jen k číslu 7. Všechny vězně zaměstnávalo draní perí a kolíčkování povřísel na celách. V případě nutnosti klinického ošetření vězně předávali oddílu SVS Chrudim.

Na bezpečnost v litomyšlské okresní věznici dohlíželi dva příslušníci SVS, velitel strm. SVS Jaroslav Slavíček a zástupce ml. strm. Ladislav Jambora. Na denní službě od 7 hodin ráno do 16 hodin odpoledne sloužili oba příslušníci, v noci jen jeden, který prováděl namátkové kontroly cel.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a spadl do kategorie „s výhradou“. Roku 1955 připadl OO MV Litomyšl, které pro něj nemělo uplatnění, takže posléze ho převzalo ministerstvo zdravotnictví. Justice budovu využívala až do zrušení okresního soudu roku 1960.

Nasavrky

Okresní soud sídlil v bývalém úředním domě panství (č. p. 77). Věznice stála samostatně v těsné blízkosti zámku (č. p. 78). Obě budovy přenechal roku 1849 František Auersperg bezplatně státu pro zřízení soudu pod podmínkou, že je bude justice udržovat.⁹³⁹ Věznice byla původně přízemní, ale roku 1905 přistavěli patro kvůli navýšení počtu cel.⁹⁴⁰ Budova věznice příliš nevyhovovala, protože hrozila možnost komunikace vězňů s okolím. Rovněž tak sklad paliva v zámku představoval bezpečnostní slabinu. Přípravu dřeva totiž zajišťovali přímo vězni a chybělo zabezpečení.⁹⁴¹ V přízemí byl služební byt, jedna cela a ústavní kuchyně, která měla

⁹³⁶ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Polička z 9. 9. 1950.

⁹³⁷ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

⁹³⁸ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹³⁹ SOkA Chrudim, f. Okresní soud Nasavrky, nezpracováno, čís. přírůstku 45-2019, usnesení z 13. 5. 1938

⁹⁴⁰ Tamtéž, zápis o prohlídce budov č. p. 77 a 78 ze 7. 11. 1949.

⁹⁴¹ Tamtéž, protokol o jednání ke zřízení výtahu v budově č. p. 1 z 21. 12. 1937.

i funkci strážnice. Další 4 cely se nacházely v prvním patře.⁹⁴² Přiléhající vězeňský dvorek zajišťovala jen nevysoká zeď ve špatném technickém stavu.⁹⁴³

Služební byt obýval roku 1921 soudní sluha a dozorce vězňů František Heřmanský. Informace ke stavu vězňů se dochovaly jen částečně, takže je možné konstatovat, že 16. února uvedeného roku byl v cele pouze jeden člověk.⁹⁴⁴

Soud byl zrušen na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., ale v Nasavrkách existovala až do 1. listopadu 1952 soudní pobočka. Objekty č. p. 77 a 78 byly poté předány knihovnímu majiteli, jímž byla Státní spořitelna v Chrudimi.⁹⁴⁵ Věznici později převzalo výrobní družstvo Obzor, které se o prostory dělilo s nájemními byty.

Polička

Věznice stála samostatně bez návaznosti na soudní budovu nedaleko náměstí v Nové ulici. Měla tehdy elektrické osvětlení a uvnitř se kromě cel nacházela kuchyně s plátovými kamny i pečící troubou, služební byt, přijímací kancelář. Vytápění zajišťovala kamna na celách. Hygienické vybavení představovala koupelna s vanou a suché záchody. Ve dvoře věznice se nacházel vycházkový dvůr, na němž stál dřevník. Objekt sousedil ze dvou stran s civilními domy, od nichž ho oddělovaly zdi.

V roce 1948 shledalo VO SVS v Chrudimi věznici jako zdravotně závadnou. Výkon vazby a trestu poté přesunuli do věznice okresního soudu v Litomyšli. Důvodem bylo zatopení sklepů způsobené nevhodnou kanalizací, hladina vody byla ve výšce 1,5 metru. Kromě toho měla kromě zmíněných zdravotních závad i bezpečnostní nedostatky spočívající především v absenci oplechování dřevěných celových dveří.

Přes popsání skutečnosti prosazoval OV NB Polička počátkem 50. let zřízení správní věznice a jako možnou variantu navrhovalo provést rekonstrukci bývalé soudní věznice, včetně vybudování nové kanalizace.⁹⁴⁶ MNV Polička proto v září 1950 vypracoval rozpočet na nejnutnější opravy, které vyčíslil na celkovou částku 44 730 Kčs, včetně zasypání zatopeného sklepa jílem a zřízení odpadního kanálu.⁹⁴⁷ OV NB Polička ale upozorňoval na plánovanou rekonstrukci celé kanalizační sítě ve městě v horizontu 4 až 5 let, což však podmiňovalo navýšením částky určené k rekonstrukci na 1 milion korun.

V poličské věznici se nacházely 4 cely, konkrétně 1 v přízemí a 3 v prvním patře, s celkovou kapacitou 30 vězněných osob. Maximální nouzové vytížení počítalo s možností umístit až 70 vězněných osob, což se z dnešního hlediska při velikosti cel

⁹⁴² Tamtéž, nedatovaný plán věznice.

⁹⁴³ Tamtéž, zápis o prohlídce budov č. p. 77 a 78 ze 7. 11. 1949.

⁹⁴⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Chrudim I, inv. č. 19368, kart. 2199, sčítání lidu 1921, Nasavrky č. p. 78.

⁹⁴⁵ Tamtéž, f. Okresní soud Nasavrky, nezpracováno, čís. přírůstku 45-2019, informace o uvolnění budovy soudní pobočky z 21. 3. 1953.

⁹⁴⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Polička z 9. 9. 1950.

⁹⁴⁷ Tamtéž, kart. 32/1, rozpočet výloh na opravy vězeňské budovy č. p. 203 z 11. 9. 1950.

od 2,5 m x 4 m do 5 m x 5 m jeví dosti nereálně. K zaměstnávání vězňů se dochovala pouze úvaha o tom, že by mohli pracovat v místní cihelně, ovšem bez jakékoliv potvrzující informace.

I po uzavření zůstala věznice v majetku ministerstva spravedlnosti, ale provoz již nikdy nebyl obnoven.⁹⁴⁸ Z evidence justice byla vyřazena až v roce 1952 a předána jinému subjektu.

Přelouč

Okresní věznice tvořila součást budovy soudu umístěného v domě č. p. 50 na Masarykově náměstí. Objekt byl postaven na místě renesanční radnice roku 1875. Věznice se nacházela v zadním traktu a zahrnovala i vycházkový dvůr zabezpečený pětimetrovou zdí. Vchod do vězeňské části byl z chodby soudu, kterou přehrazoval katr. Hrozilo však, že civilní osoby skrz mříž mohly pozorovat chod služby, takže se jevílo nutné její oplechování. Z vnějšku chránila věznici dvoumetrová zeď, což sice nebylo zmíněno mezi problémy, ale je to možné považovat za nedostačující.

V roce 1949 měla věznice kapacitu 25 až 30 vězněných osob.⁹⁴⁹ Do roku 1952 se však situace výrazně změnila a v objektu bylo pouze 5 cel pro 6 vězňů, maximální nouzový stav tehdy činil 17 vězňů. Průměrné denní stavy se shodovaly s plánovanou obsazeností a činily 6 vězněných osob, které zaměstnávala oprava pytlů a draní peří na celách. V případě nutnosti klinického ošetření vězně předávali oddíl SVS Chrudim.

Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem Josef Čermák.⁹⁵⁰ V létě 1952 vězně hlídali dva příslušníci SVS, velitel strm. Josef Staněk a jeho zástupce strm. Miroslav Dokoupil. Přes den (od 7 hodin do 16 hodin s polední přestávkou hodinu) měli službu oba příslušníci, noční jen jeden z nich.

Na počátku 50. let sloužil objekt nejen potřebám justice, ale po dohodě mezi úřady také jako správní věznice ONV Přelouč.⁹⁵¹ V roce 1953 zůstal ve správě MS, ale byl v užívání MNB a zařadili jej do kategorie „s výhradou“. Od roku 1955 věznici užívalo OO MV Přelouč.

Skuteč

Okresní soud postavili v letech 1850 až 1852 na Palackého náměstí 313 podle návrhu architekta Františka Schmoranze z Chrudimi.⁹⁵² Náklady hradilo město Skuteč ve prospěch justice a berního úřadu. Věznice byla součástí objektu. V přízemí se nacházel služební byt dozorce a tři cely. Další tři cely zabíraly část prvního

⁹⁴⁸ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici Polička z 5. 9. 1950.

⁹⁴⁹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹⁵⁰ SOkA Pardubice, f. Okresní úřad Pardubice, ukl. j. 71, sčítání lidu 1921, Přelouč č. p. 50.

⁹⁵¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Přelouč ke správní věznici z 5. 9. 1950.

⁹⁵² Okresní soud Skuteč, Památkový katalog NKP [online], [citováno 17. 2. 2023]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/soud-12909310>

patra.⁹⁵³ Ve vnitrobloku se nacházel také vězeňský dvůr. Plánovaná dispozice byla dodržena a věznice měla po celou dobu existence uvedenou podobu.⁹⁵⁴

Na jaře 1948 probíhala jednání o možnosti pronajmout tři místnosti soudu v druhém patře pro zřízení jídelny učňovské školy. K tomu nakonec kvůli odporu přednosty soudu nedošlo. Důvodem byla především bezpečnost věznice. Jednak by narůstalo vytížení dozorce a za druhé hrozil kontakt s vězni. Cely totiž měly okna na dvůr, kde by se pohyboval personál školní kuchyně. Zároveň nebylo možné zaručit ukázněnost žáků školy docházejících do jídelny.⁹⁵⁵

Okresní soud s věznicí byl zrušen na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt poté sloužil potřebám MNV Skuteč.

Ústí nad Orlicí

Okresní soud s věznicí sídlil do roku 1929 ve staré radnici, která měla nedostačující prostory. Projekt na novou soudní budovu a finanční úřad stojící v centru města připravil roku 1926 architekt František Šrámek z Prahy a stavba v Husově ulici 975 byla zkolaudována v listopadu 1930.⁹⁵⁶

Věznice byla umístěna v zadním křídle soudu. Na počátku 50. let ji k výkonu vazby a trestu využívaly ještě soudy ve Svitavách a Moravské Třebové, jejichž věznice už byly mimo provoz.⁹⁵⁷ Hlavní vchod vedl skrz soudní budovu, vedlejší přes dvůr. Útěkům bránila zeď s ostnatým drátem okolo vězeňského dvora a bezpečnost zvyšovala i stanice SNB umístěná v justičním areálu.

V roce 1949 měla věznice kapacitu 30 vězněných osob.⁹⁵⁸ Roku 1952 se ve dvou poschodích nacházelo 10 cel pro 28 vězňů s tím, že maximální nouzové vytížení bylo 42 vězněných osob. Průměrné denní stavy činily roku 1952 jen 11 vězňů. Všichni na celách vyráběli kožené rohožky. V případě nutnosti klinického ošetření vězně předávali oddíl SVS Chrudim.

Ústeckoorlickou okresní věznici zabezpečovali tři příslušníci SVS, velitel št. strm. Jan Iljaš, zástupce št. strm. Rudolf Čech a běžnou službu zajišťoval ml. strm. Alois Kovář. Od 7 hodin ráno do 16 hodin odpoledne hlídali všichni jmenovaní a na noční zůstával jen jeden z nich.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. Roku 1955 věznici využívalo OO MV Ústí nad Orlicí a o rok později ji evidovali jako nevyužitý prostor. Budova jako celek ale nadále sloužila potřebám okresního soudu.

⁹⁵³ SOkA Chrudim, f. Okresní soud Skuteč, nezpracováno, č. přírůstku 44-2019, potvrzení města Skuteč o závazku vybudovat budovu soudu z 24. 6. 1855.

⁹⁵⁴ Tamtéž, plány budovy okresního soudu z 24. 8. 1944.

⁹⁵⁵ Tamtéž, písemnosti k jednání o pronájmu místností v budově soudu z dubna a května 1948.

⁹⁵⁶ Okresní soud Ústí nad Orlicí, in: Muzeum Ústí nad Orlicí [online], [citováno 20. 2. 2023] https://www.muzeum-uo.cz/images/dokumenty/architektura/soud_arch_pamatky.pdf

⁹⁵⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Ústí nad Orlicí ke správní věznici z 6. 9. 1950.

⁹⁵⁸ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

Vysoké Mýto

Okresní soud sídlil ve staré radnici na náměstí Přemysla Otakara II.⁹⁵⁹ Věznice byla samostatnou součástí stojící v zadní části justičního areálu.⁹⁵⁹ V létě 1952 měla velmi dobré bezpečnostní parametry. Se soudem ji spojovala chodba zajištěná trojicí dveří za sebou, představující jediný vchod. Kromě justice sloužila také potřebám ONV Vysoké Mýto jako správní věznice.⁹⁶⁰ Bezpečnostní situaci objektu výrazně zlepšovalo to, že stanice SNB sídlila v bezprostřední blízkosti soudu, ve vzdálenosti přibližně 2 minut chůze.

V roce 1949 měla věznice kapacitu 25 vězněných osob. Na konci 40. let však procházela adaptací, takže nebyla v plném provozu.⁹⁶¹ Roku 1952 bylo uvnitř 10 cel pro 30 vězňů, které mohly být v případě nouzové potřeby naplněny až 42 vězni. Průměrné denní stavy roku 1952 ale činily jen 10 vězňů. K jejich pracovním povinnostem patřilo draní peří na celách, případně jiné příležitostné práce. Ke klinickému ošetření vězně předávali oddíl SVS Chrudim.

Roku 1921 byl soudním sluhou a dozorcem Jindřich Kautský.⁹⁶² V létě 1952 zajišťovali bezpečnost dva příslušníci SVS, velitelem byl št. strm. Josef Bradáč a jeho zástupcem ml. strm. Josef Tvrdý. Přes den hlídali vždy oba a v noci jeden. Denní služba začínala v 7 hodin ráno a trvala s hodinovou polední přestávkou do 16. hodiny odpoledne. Poté jeden příslušník pokračoval i přes noc a ráno pokračoval i na denní směně. Druhý příslušník ho pak vystřídal až další noc.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a zařadili ho do kategorie „s výhradou“. Následně jej využívalo OO MV Vysoké Mýto a po polovině 50. let také ministerstvo zdravotnictví. V hlavní budově na náměstí po zrušení soudu krátce sídlila knihovna a projekční firma, od konce 80. let byla prázdná. V současnosti slouží potřebám kulturních institucí.⁹⁶³

KS MV Plzeň

Bezručice

Okresní soud sídlil společně s okresním úřadem v zámku. Věznice se služebním bytem zabírala severovýchodní švamberské křídlo. Roku 1921 byl dozorcem a soudním zřízencem Wenzel (Václav) Hoyer.⁹⁶⁴

Po odstoupení pohraničních území v roce 1938 německá justice objekt provozovala jako tzv. Úřední soud. Roku 1945 nebyl soud obnoven dekretem

⁹⁵⁹ Stará radnice Vysoké Mýto, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 23. 9. 2024], <https://pamatkovy katalog.cz/radnice-stara-14134785>

⁹⁶⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Vysoké Mýto ke správní věznici z 27. 9. 1950.

⁹⁶¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB v pardubickém kraji ze 6. 5. 1949.

⁹⁶² SOKA Ústí nad Orlicí, f. Okresní úřad Vysoké Mýto, ukl. j. 514 kt AP 74, sčítání lidu 1921, Vysoké Mýto č. p. 96.

⁹⁶³ Budova staré radnice, Turistické informační centrum Vysoké Mýto [online], [citováno 23. 9. 2024], <https://infocentrum.vysoke-myto.cz/atraktivita/historicke-skvosty/130-budova-stare-radnice>

⁹⁶⁴ SOKA Tachov, f. Okresní úřad Planá, Sčítání lidu 1921, Bezručice č. p. 1.

prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agenda přešla na okresní soud Planá. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Po roce 1952 vzniklo ve zchátralém zámku rekreační středisko ČKD Praha.

Blatná

Okresní soud sídlil v bývalé radnici na náměstí Míru 212, postavené roku 1865 a věznice se nacházela ve sklepích objektu.⁹⁶⁵ Její součástí byl i služební byt, který ve 20. letech 20. století obýval soudní sluha a dozorce vězňů Karel Šámál. Ke stavu vězňů v době první republiky lze využít protokol ze sčítání lidu provedeného roku 1921. Podle něj se 16. února v celách nacházel pouze jeden člověk.⁹⁶⁶

V roce 1950 byla věznice považována za zastaralou, ale přesto vyhovující potřebám. Disponovala tehdy 7 celami pro 20 až 25 osob a dozor zajišťovali dva příslušníci SVS hodnocení jako dobří straníci.⁹⁶⁷ Sloužila potřebám justice, VO StB Blatná i ONV Blatná pro výkon krátkodobých trestů uložených ve správním řízení. V té době plánovali stavbu nové soudní věznice, včetně části určené národnímu výboru, protože se počítalo s jeho finančním přispěním.⁹⁶⁸ K realizaci plánu nakonec nedošlo, takže v letech 1950 a 1951 prošla rekonstrukcí dosavadní věznice.⁹⁶⁹ Během jejího uzavření kvůli opravám využíval místní soud věznici okresního soudu Březnice, což však přinášelo komplikace s výsledky uvězněných kvůli dopravě na velké vzdálenosti.⁹⁷⁰

V ohledu zaměstnávání vězňů došlo k určité specializaci plynoucí z lokálních možností. Za účelem práce na plantážích růží soustředili do Blatné ženy z jiných věznic. Jednalo se o vysoký počet v ohledu kapacity objektu, kupříkladu v únoru 1950 činil jejich stav 15 osob. Proti popsané situaci ale protestovala StB, jelikož ohrožovala státněbezpečnostní zájmy: „*Tyto trestankyně zaplňují dvě hromadné cely, takže v případě větší akce by nebylo možné vězně odděleně umístiti.*“⁹⁷¹ VO StB Blatná proto důrazně požadovalo přemístění ubytování všech žen přímo do budovy v místě pracoviště, což byla dřívější praxe.

Roku 1954 zařadili věznici do kategorie „bez výhrad“, což umožnilo její uzavření. Okresní soud ale využíval objekt až do zrušení v roce 1960. Od roku 1967 v budově sídlí městské muzeum.⁹⁷²

⁹⁶⁵ ePamátky – Portál integrovaného informačního systému památkové péče. Prohlášení domu č. p. 212 v Blatné za kulturní památku. Dopis ministerstva kultury ČR z 26. 9. 1998 [online], [citováno 15. 8. 2024], https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=725420

⁹⁶⁶ SOkA Strakonice, f. Okresní úřad Blatná, sčítání lidu 1921, Blatná č. p. 212.

⁹⁶⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva o spolupráci příslušníků SVS s StB z 3. 2. 1950.

⁹⁶⁸ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Blatná ke správní věznici z 27. 9. 1950.

⁹⁶⁹ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

⁹⁷⁰ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o vězních StB z 2. 6. 1950.

⁹⁷¹ Tamtéž, kart. 35/1, informace ke stavu budov věznic StB z 3. 2. 1950.

⁹⁷² Historie Městského muzea v Blatné [online], [citováno 15. 8. 2024], <https://www.plantaz-blatna.cz/mista/muzeum/muzeum-historie/>

Blovce

Okresní soud sídlil v radnici na Masarykově náměstí 137. Jednopatrová věznice byla ve dvorním křídle, sousedila s poštou a školou.⁹⁷³ Jména vězeňských dozorců se podařilo zachytit jen pro starší období, kdy zároveň zastávali funkci soudního sluhy. V roce 1901 to byl František Jakobe (8. ledna 1901 hlídal 6 vězňů), roku 1911 František Krupička (11. ledna 1911 se v cele nacházel 1 vězeň) a v roce 1921 Josef Klapal (17. února 1921 se ve věznici nenacházel žádný vězeň).⁹⁷⁴

Roku 1949 byla věznice v dobrém technickém stavu. Sestávala z 5 cel plánovaných pro 12 a maximálně 18 osob.⁹⁷⁵ Na počátku 50. let se stavy nepatrně zvýšily na 13 vězňů za normální situace 24 při maximálním vytížení. Práce pro vězně spočívala především ve draní perí uvnitř objektu.

Kromě toho se uvnitř věznice nacházela kancelář, kasárenské ubytování a suterénní jednopokojový služební byt, který nevyhovoval kvůli velké vlhkosti. Měla elektrické osvětlení, ale vykazovala nedostatky ze zdravotního hlediska. Hygienu totiž zajišťovala pouze umyvadla na celách, kde se nacházela také záchodová vědra. Úplně chyběla ústavní kuchyně, takže jídlo připravoval soudní zřízenec, není však zřejmé kde.⁹⁷⁶ Ve věznici roku 1950 hlídal pouze jeden příslušník SVS, takže měl nepřetržitě službu.⁹⁷⁷ Byl však vznesen požadavek na navýšení stavu o druhého dozorce.

Přinejmenším od roku 1949 sloužila věznice nejen potřebám justice a ONV Blovce pro výkon krátkodobých trestů, ale také VO StB Blovce.⁹⁷⁸ V roce 1951 figurovala na seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby,⁹⁷⁹ ale v říjnu téhož roku byla na návrh VO SVS Plzeň uzavřena jako nevyhovující.⁹⁸⁰ Ačkoliv se původně jednalo pouze o dočasné řešení, do provozu už uvedena nebyla a roku 1953 objekt nevyužívalo MS ani MNB. V roce 1954 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a používal ho MNV Blovce.

Březnice

Okresní soud s věznicí v Březnici se nacházel v bývalé jezuitské koleji z poloviny 17. století a zahrnoval tři cely v přízemí zadního traktu objektu.

⁹⁷³ Radnice a budova bývalého berního úřadu a soudu Blovce, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 6. 2. 2025],

<https://pamatkovykatalog.cz/radnice-a-budova-byvaleho-berniho-uradu-a-soudu-18557631>

⁹⁷⁴ Archiv Města Plzně, f. Okresní úřad Plzeň, sčítání lidu 1900, Blovce č. p. 137; tamtéž, sčítání lidu 1910, Blovce č. p. 137; SOkA Plzeň-jih, f. Sčítání lidu 1921 – Plzeňsko, sčítání lidu 1921, Blovce č. p. 137.

⁹⁷⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva o dozoru na věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁹⁷⁶ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke správní věznici z 11. 9. 1950.

⁹⁷⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Blovce ke správní věznici ze 17. 7. 1950

⁹⁷⁸ Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950; tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru nad věznicemi StB z 9. 5. 1949.

⁹⁷⁹ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

⁹⁸⁰ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovce, čís. rozmez. 12-5-31, kart. 1, informace o uzavření věznice z 21. 10. 1951.

Na počátku 50. let sloužila věznice potřebám justice i ONV Blatná jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁹⁸¹ Současně ji v letech 1950 a 1951 využíval okresní soud v Blatné a VO StB Blatná kvůli rekonstrukci tamější věznice.⁹⁸² Na podzim roku 1952 se velitelem věznice stal št. strm. Karel Wágner z ÚNZ Plzeň-Bory.

Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a státního notářství. V roce 1955 byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Po ukončení provozu soudu roku na konci 50. let v objektu sídlilo dřevařské učiliště a vznikly byty pro obyvatele města.

Dobřany

Okresní soud zřízený roku 1902 sídlil v budově nové radnice postavené v roce 1900 na dnešním náměstí T. G. Masaryka 1.⁹⁸³ Věznice sloužila potřebám justice i správním úřadům pro výkon krátkodobých trestů.⁹⁸⁴ V objektu se nacházel i byt soudního zřízence, u kterého lze předpokládat, že vykonával také dozor nad vězni. Roku 1921 tuto funkci zastával František Kopp.⁹⁸⁵ Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a objekt převzal MNV Dobřany.

Domažlice

Věznice byla umístěna v budově okresního soudu stojícího stranou od centra města v dnešní ulici Paroubkova 228. Objekt byl postaven v letech 1926 až 1930 podle návrhu pražského architekta Jana Skřivánka. Justice ho sdílela s berním úřadem, četnickou stanicí a okresní politickou správou.⁹⁸⁶

Na počátku 50. let se jednalo o moderně zařízený objekt. Každé poschodí zajišťoval kovový katr a okna cel byla obrácena do vycházkového dvora obehnaného vysokou zdí.⁹⁸⁷ Vnější bezpečnost roku 1952 hodnotili jako méně dostatečnou, jinak však vyhovovala potřebám SVS. Sousedila také s částí objektu, který využíval ONV.

Roku 1950 udávalo KV StB Plzeň kapacitu věznice 90 osob.⁹⁸⁸ O dva roky později už se však hovoří o 15 celách pro 60 vězňů ve dvou poschodích a maximální

⁹⁸¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁹⁸² Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o vězních StB z 2. 6. 1950.

⁹⁸³ Karel KAŠPAR, *Radnice Dobřany 1900-2000: 100 let založení*, Dobřany 2000, s. 6.

⁹⁸⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁹⁸⁵ SOkA Tachov, f. Okresní úřad Stříbro, census 1921, Dobřany, Nr. 1 [online], [citováno 14. 3. 2025], https://www.portafontium.eu/iipimage/34957823/soap-tc_00445_census-1921-dobrans-cp001_0010

⁹⁸⁶ Karel FREIT, *Dominantní budova svojí mohutností budila rozpaky*, in: Domažlický deník [online], [citováno 7. 8. 2025], https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/dominantni-budova-svoji-mohutnosti-budila-rozpaky-20150222.html

⁹⁸⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva ze služební cesty do Klatov a Domažlic z 18. 4. 1950.

⁹⁸⁸ Tamtéž, kart. 35/1, informace o stavu budov věznic StB z 3. 2. 1950.

nouzové vytížení činilo 120 osob. Průměrně denně ale ve věznici bývalo jen 15 lidí. Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Ve věznici sloužili 3 příslušníci SVS. V červenci 1952 byl velitelem št. strm. Stanislav Bláha, jeho zástupcem strm. Miloslav Červený a běžnou dozorcí službu vykonával strm. Jan Mladý. Velitel na podzim roku 1952 odešel do ÚNZ Plzeň-Bory, nahradil jej strm. Jan Hořejš z borské trestnice.⁹⁸⁹ Denní službu měli vždy všichni tři a jeden z nich byl v noci v pohotovostním režimu. Personální obsazení se proto jevílo jako nedostatečné a plánovali proto navýšení stavu o dalšího dozorce.

Od srpna 1948 měla StB vyhrazeny tři cely v prvním poschodí (č. 7, 9, 10) pro vlastní potřeby.⁹⁹⁰ V tomto období si však Bezpečnost stěžovala na příslušníky SVS, kteří se jevíli jako neuvědomělí a nechtěli vycházet vstříc. Vzniklo dokonce podezření ze snah pomáhat vyšetřovancům StB. To se sice nepodařilo prokázat, ale přesto do roku 1950 došlo k výměně za dostatečně uvědomělé příslušníky SVS, což výrazně změnilo situaci: „...často orgány StB upozorňují na některé poznatky získané ve styku s vězni.“⁹⁹¹

Na počátku 50. let sloužila také ONV Domažlice jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁹⁹² Přesto byla zaplněna především státněbezpečnostními vězni, což není nijak překvapující s ohledem na blízkost státní hranice a regionu okolo Čerchova, který byl hojně využíván k ilegálnímu překračování hranice. V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání SNZ jako OÚ VV Domažlice. Poté ji přejmenovali na věznici č. 3 Domažlice. Roku 1954 ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a předali OO MV Domažlice. Tři místnosti měl propůjčen Oděvní velkoobchod Plzeň. Celý objekt okresního soudu nadále sloužil potřebám justice.

Hartmanice

Okresní soud sídlil v prvním patře domu obecního úřadu č. p. 3.⁹⁹³ Hartmanice spadaly do oblasti odstoupené roku 1938 Německu, takže od ledna 1939 působil v objektu bývalého československého okresního soudu Úřední soud (Amtsgericht).⁹⁹⁴ Po osvobození Československa soud neobnovili na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal okresní soud Sušice. Jeho zrušení bylo potvrzeno nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Z dalších osudů věznice je zřejmé jen to, že v roce 1953 ji převzal MNV Hartmanice.

⁹⁸⁹ Tamtéž, kart. 25/1, zpráva KONZ Plzeň o situaci ve vězeňství v kraji z 6. 11. 1952.

⁹⁹⁰ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva úřadovny StB Klatovy ke zřízení věznic StB z 3. 8. 1948.

⁹⁹¹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci příslušníků SVS s StB z 3. 2. 1950.

⁹⁹² Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁹⁹³ SOkA Klatovy, f. Okresní úřad Sušice, sčítání lidu 1921, Hartmanice č. p. 3.

⁹⁹⁴ Michal TEJČEK, *Archiv města Hartmanice /1607/-1945 (/1950/)*, inventář archivního fondu, Státní okresní archiv Klatovy, Klatovy 2007, s. 8-11.

Horažďovice

Věznice byla umístěna v prvním patře bočního křídla soudní budovy, která byla jednou z dominant centra města (Mírové nám. 2). Avšak koncem 40. let 20. století už vůbec nevyhovovala předpisům, takže roku 1949 došlo k modernizaci. Na celách poté měli elektrické osvětlení a umyvadla, chyběly pouze splachovací toalety nahrazené záchodovými vědry. Kromě toho se uvnitř nacházela ústavní kuchyně s kachlovými kamny, služební byt, koupelna s vanou i sprchou. Ve stejném objektu sídlila ještě pošta a lékárna. V sousedství se nacházelo MNV Horažďovice a soukromý dům.⁹⁹⁵

Do 5 cel se za normálního stavu vešlo 19 vězňů a maximální nouzové vytížení činilo 29 osob. Průměrně denně ale ve věznici bývaly jen 3 osoby. Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Střežení vězňů v roce 1950 zajišťoval pouze jeden příslušník SVS, což se jevilo jako nedostačující.⁹⁹⁶ Do roka došlo k navýšení stavu na 2 dozorce. V červenci 1952 byl velitelem št. strm. Josef Oplt (ve funkci od 21. 9. 1949 – původně sloužil ve věznici sám) a jeho zástupcem strm. Jan Urbánek. Jeden měl vždy denní a druhý 24 hodin.

Počátkem 50. let sloužila věznice potřebám justice i ONV Horažďovice jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.⁹⁹⁷ Zároveň ji využívalo i VO StB Sušice pro své zadržené v případě přeplnění věznice v Sušici.⁹⁹⁸ Roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.⁹⁹⁹ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Dalšími spoluuživateli byli n. p. Pošta a n. p. Medika pro sklad léčiv. Roku 1954 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a převzal ho MNV Horažďovice.

Horšovský Týn

Věznice se nacházela v Plachého ulici a zabírala boční křídlo budovy okresního soudu stojícího na náměstí Republiky 59. Na přelomu let 1948 a 1949 proběhla inspekce, kterou provedl velitel oddílu SVS Plzeň. Na jejím základě byla nařízena rekonstrukce tak, aby objekt vyhovoval po provedení nové reorganizace soudnictví. ONV Horšovský Týn dostal za úkol na vlastní náklady vybudovat nový služební byt dozorce, ze dvou místností registratury soudu vybudovat kasárenské ubytování členů SVS, zřídit přípravnu stravy vězňů a kancelářskou místnost.¹⁰⁰⁰

⁹⁹⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Horažďovice ke správní věznici z 5. 9. 1950

⁹⁹⁶ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci příslušníků SVS s StB z 3. 2. 1950.

⁹⁹⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

⁹⁹⁸ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 26. 1. 1950.

⁹⁹⁹ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹⁰⁰⁰ SOKA Domažlice, f. ONV Horšovský Týn, zpráva o kontrole věznice z 21. 1. 1949.

Přes jednání o zahájení rekonstrukce, k němuž došlo v dubnu 1949, a zřízení nového elektrického osvětlení brány věznice¹⁰⁰¹ měla věznice ještě na počátku 50. let špatné hodnocení kvůli velké vlhkosti cel a možnosti domluvy vězňů s kolemjdoucími.¹⁰⁰² Stavební úpravy začaly i přes neúnosný stav až v dubnu 1950, takže výkon vazby i trestu museli přemístit do Domažlic.¹⁰⁰³ V některých případech také do věznice KV StB Plzeň.¹⁰⁰⁴ Opravy v říjnu 1951 završilo zvýšení ohradní zdi vycházkového dvora dvoumetrovou prkennou nástavbou, kvůli nutnosti zamezit domlouvání se vězňů s rodinnými příslušníky z okna přilehlé budovy. Tímto krokem se významně zlepšily bezpečnostní parametry objektu.¹⁰⁰⁵

Po ukončení stavebních prací roku 1952 věznice vyhovovala všem požadavkům. Měla elektrické osvětlení, vytápění cel železnými kamny, do nichž se přikládalo z chodeb, splachovací toalety, přijímací kancelář, koupelnu s železnou vanou, 3 skladiště a kuchyni s kachlovými kamny.

Do 5 cel v přízemí bylo možné v roce 1950 umístit 20 lidí a při maximálním vytížení 35 osob. V příštích dvou letech ale došlo ke snížení počtu vězňů na 11 s tím, že nejvyšší možná kapacita činila 22 osob. Průměrně denně ale ve věznici bývalo jen 15 lidí. Srovnání pro meziválečné období poskytuje informace k 15. únoru 1921, kdy se na celách nacházelo 12 osob (2 z toho byly děti vězněných).¹⁰⁰⁶ Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Josef Josef.¹⁰⁰⁷ V červenci 1952 sloužili ve věznici 2 příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. Kašpar Pribán (ve funkci od 1. 1. 1950) a jeho zástupcem strm. František Fiala. Denní službu měli vždy oba a jeden z nich pracoval i přes noc. Nedostatečné personální zajištění vedlo ke stížnostem ze strany VO StB Horšovský Týn. Tomu objekt sloužil jako vazba pro osoby provinilé proti zákonu č. 231/1948 Sb., které po ukončení vyšetřování předávali okresní prokuratuře v Přešticích. Na počátku roku byl jeden ze dvou příslušníků SVS dlouhodobě přidělen do jiné věznice, takže na střežení vězňů i všechny ostatní povinnosti (administrativa, nákupy, kuchyně) zbyl jen jeden dozorce, jenž proto sloužil nepřetržitě a věznice zůstávala často úplně bez kontroly.¹⁰⁰⁸

Od konce 40. let 20. století sloužila věznice potřebám justice, správních úřadů pro výkon krátkodobých trestů i StB.¹⁰⁰⁹ Nejpozději od roku 1950 byla majetkem

¹⁰⁰¹ Tamtéž, Protokol o jednání k úpravě okresní soudní věznice ze 7. 4. 1949; objednávka na zřízení nového osvětlení z 15. 12. 1949.

¹⁰⁰² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace k budovám věznic StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁰³ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke správě věznici ze 7. 9. 1950.

¹⁰⁰⁴ Tamtéž, kart. 32/1, poznatky k okresu Horšovský Týn z 1. 9. 1950.

¹⁰⁰⁵ Tamtéž, kart. 25/1, zpráva KONZ Plzeň o situaci ve vězeňství v kraji z 8. 2. a 6. 11. 1952.

¹⁰⁰⁶ SOkA Domažlice, f. Okresní úřad Horšovský Týn, sčítání lidu 1921, Horšovský Týn č. p. 59.

¹⁰⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁰⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace k budovám věznic StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁰⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

ONV Horšovský Týn, ale byla ve správě MS. Situace se zkomplikovala roku 1953, kdy stále spadala do pravomocí justice, avšak přímým uživatelem se stala SNZ. Roku 1954 objekt zařadili do kategorie „bez výhrad“ a předali MNV Horšovský Týn.

Hostouň

Okresní soud sídlil v prvním patře radnice na dnešním Chodském náměstí 131.¹⁰¹⁰ Věznice se nacházela v samostatné budově v zadní části soudního areálu (dnes Vodní 183). Zahrnovala i služební byt dozorce, kterým byl roku 1921 Emanuel Kulháněk. K vytíženosti věznice je dostupná informace, že 19. února uvedeného roku se v ní nacházely 2 osoby.¹⁰¹¹

Po odstoupení pohraničí převzala soud německá justice a nadále fungoval jako Úřední soud (Amtsgericht). Po válce nedisponoval soud českými úředníky a věznici proto musela hlídat vojenská stráž.¹⁰¹² Soud nebyl obnoven na základě dekretu č. 79/1945 Sb. a jeho obvod převzal okresní soud Horšovský Týn. V roce 1953 převzalo bývalou věznici MNO.

Kašperské Hory

Okresní soud s věznici sídlil v radnici na Náměstí 1.¹⁰¹³ Po odstoupení pohraničních území Německu byl přeměněn na Úřední soud (Amtsgericht). Jejím dozorcem byl v té době vrchní strážmistr Franz Thurner a funkci pomocného dozorce zastával Jakob Blank. Od roku 1939 však klesala její obsazenost, takže byla 28. února 1943 uzavřena. Vězně z Kašperských Hor poté předávali do věznice Zemského soudu v Deggendorfu.¹⁰¹⁴

Roku 1945 okresní soud neobnovili na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., což se samozřejmě dotklo i věznice. Jeho obvod převzal okresní soud Sušice. Zrušení bylo potvrzeno nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt po zrušení soudu nadále využívaly správní úřady města.

Kdyně

Prvním sídlem okresního soudu byl v letech 1850 až 1852 dům č. p. 3, který jako provizorium poskytli majitelé kdyňské přádelny. Ve stejné době nechalo město postavit na své náklady novou úřední budovu č. p. 1 na místě staré radnice a sousedního domu č. p. 2.¹⁰¹⁵ Věznice zahrnující i služební byt dozorce, kterým byl roku 1921 Josef Vysoký, se nacházela ve stejném objektu. O vytížení věznice svědčí

¹⁰¹⁰ *Bezirk Hostau: Heimat zwischen Böhmerwald und Egerland, Marktredwitz 1977, s. 58.*

¹⁰¹¹ SOkA Domažlice v Horšovském Týně, f. Okresní úřad Horšovský Týn, Census 1921, Hostouň.

¹⁰¹² Radka KINKOROVÁ, *Sbor národní bezpečnosti – stanice Hostouň (1945-1954)*, inventář archivního fondu, SOkA Domažlice v Horšovském Týně, Horšovský Týn 2019, s. 3.

¹⁰¹³ Radnice v Kašperských Horách [online], [citováno 7. 8. 2024], <https://www.kasperske-hory.info/khory/fr.asp?tab=snet&id=834>

¹⁰¹⁴ Karel ŘEHÁČEK, *Kašperskohorská pobočka zemského soudu a státního zastupitelství v letech 1938-1945*, in: *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy XII*, Sušice 2020, s. 308-309.

¹⁰¹⁵ Tomáš FENCL, *Okresní soud Kdyně (1804) 1850–1949 (1950)*, inventář archivního fondu, SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, Horšovský Týn 2019, s. 3.

jen záznam ze 16. února stejného roku, kdy v ní pobývali 2 vězni.¹⁰¹⁶ Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949. Objekt v roce 1953 spravoval MNV Kdyně.

Klatovy

Bývalá věznice krajského soudu byla postavena jako součást justičního areálu roku 1928 a zabírala jeho zadní trakt (Dukelská 138). Současně s justicí ji užívaly i správní úřady pro výkon krátkodobých trestů.¹⁰¹⁷ Během soudní reformy v roce 1949 byl krajský soud Klatovy zrušen a přeměněn v soud okresní. Stejný osud samozřejmě sdílela i věznice. Jednalo se o rozsáhlý třípatrový objekt s 55 celami a maximální kapacitou 200 až 220 osob a každé patro oddělovaly kovové katry. Součástí objektu byla i výkrmna pro více než 100 vepřů.

Vybavení cel spočívalo v nízkých železných postelích se slamníky, k níž příslušel podhlavník, tři přikrývky a jedno prostěradlo. Chyběl však vodovod, takže voda se roznášela ve džberech, hygienické zařízení pak zastávaly záchody typu „Panama“ na celách.

Dozor v Klatovech počátkem 50. let zajišťovalo 7 příslušníků SVS. K nim se však vztahovaly stížnosti na nedbalý výkon služby, jenž na počátku roku 1950 zapříčinil útěk 6 vězňů. Je však možné, že situace plynula z přetížení dozorců, kterých bylo málo. Jejich nízké stavy a s tím spojené problémy jsou zachyceny už k roku 1946.¹⁰¹⁸ A je zřejmé, že později se situace nijak nezlepšila. O denních stavech věznice vypovídá stručně zpráva ze služební cesty z 18. dubna 1950, kdy se v objektu nacházelo 80 osob, uvězněných především pro potřeby soudu. Ve vazbě StB tehdy pobýval pouze jeden člověk, což bylo považováno za ojedinělou situaci, jelikož běžně stav vězňů Bezpečnosti činil 10 lidí denně.¹⁰¹⁹

Od srpna 1948 měla StB vyhrazeny 4 cely ve II. poschodí (č. 50–54) za účelem vazby vlastních zatčených.¹⁰²⁰ Státněbezpečnostní vězni ale v Klatovech obvykle zůstávali jen do ukončení vyšetřování. Poté je přebíral buď Státní soud nebo hlouběji ve vnitrozemí umístěný okresní soud v Rokycanech, v závislosti na závažnosti kauzy. Z tohoto období se zachovala také zpráva o agenturně operativní práci, k níž využívali právě vězně StB, které se podařilo přesvědčit ke spolupráci.

Už od roku 1950 prosazovala StB vyhrazení minimálně celého II. poschodí pro své potřeby a navýšení stavu příslušníků SVS, který byl nedostačující při ostraze doposud využívaných 4 cel.¹⁰²¹ Tyto snahy vyvrcholily v roce 1952, kdy už VO StB Klatovy používalo celý objekt jako vyšetřovací věznici. Justice proto mohla jako soudní věznici využívat jen dvě cely, kam bylo možné umístit 9 vězňů, maximálně

¹⁰¹⁶ SOkA Klatovy, f. Okresní úřad Domažlice I, census 1921 Kdyně Nr. 3.

¹⁰¹⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Klatovy ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

¹⁰¹⁸ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

¹⁰¹⁹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva ze služební cesty do Klatov a Domažlic z 18. 4. 1950.

¹⁰²⁰ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva úřadovny StB Klatovy ke zřízení věznic StB z 3. 8. 1948.

¹⁰²¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1,

pak 16 lidí. Proto také v objektu sloužil jen jeden příslušník SVS ve funkci velitele. Jednalo se o št. strm. Vladimíra Vávru, který zajišťoval jen příjem do vazby a jejich eskortu do Plzně po vynesení rozsudku. Běžný dozor v celém objektu zajišťovali bezpečnostní složky.

Jelikož se ve velké většině jednalo o vězněné, kteří byli ve vazbě národní bezpečnosti, neměli přidělenou žádnou práci, aby se zamezilo nutnosti docházení příslušníků SVS do objektu. V roce 1953 už využívalo celý objekt jen MNB a všechny povinnosti zajišťovala SNZ.

Kralovice

Pro potřeby okresního soudu byla roku 1850 pronajata radnice na dnešním Masarykově náměstí 1. Již od počátku 30. let 20. století plánovali stavbu nové budovy pro potřeby okresního soudu, kvůli nevyhovujícímu dosavadnímu umístění. K tomu nakonec nedošlo.¹⁰²²

Věznice byla součástí budovy, společně se služebním bytem soudního zřízence a dozorce v jedné osobě. Roku 1921 tuto funkci zastával František Ratimer. K vytiženosti věznice je dochovaná informace ze 17. února téhož roku, kdy v ní byli umístěni 3 lidé.¹⁰²³ Okresní soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Manětín

Okresní soud sídlil ve staré radnici na severní straně náměstí (č. p. 89 a 91) společně s berním úřadem, advokátní kanceláří a nemocenskou pokladnou.¹⁰²⁴ Jedná se o barokní objekt z roku 1721. Věznice byla umístěna v přízemí, kde se dříve nacházela šatlava.¹⁰²⁵ Po skončení druhé světové války byla využívána k internaci německého obyvatelstva, včetně majitelky zámku Terezie Seilern-Aspang, rozené hraběnky Lažanské.

Soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Ačkoliv věznici převzalo nejpozději roku 1953 MNV Manětín, objevila se úvaha k jejímu znovuootevření. K tomu však nikdy nedošlo.

Město Touškov

Věznice byla v samostatné klasicistní přízemní budově č. p. 201, stojící za radnicí a okresním soudem na Dolním náměstí 1 (dnes městský úřad). Vznikla společně se soudem v druhé polovině 19. století. Prostor mezi oběma objekty předělovala zeď a nacházel se na něm vězeňský dvůr. Uvnitř byla kancelář, místnost

¹⁰²² Eva NĚMEČKOVÁ, *Archiv města Kralovice 1593-1945 (1956)*, inventář archivního fondu, SOkA Plzeň-sever, Plasy 2019, s. 9, 11, 13.

¹⁰²³ SOkA Plzeň-sever, f. Okresní úřad Kralovice, sčítání lidu 1921, Kralovice, č. p. 1.

¹⁰²⁴ Tamtéž, Manětín, č. p. 91.

¹⁰²⁵ PamátkoPin, databáze kulturních památek Plzeňského kraje [online], [citováno 27. 2. 2023]

<https://www.pamatkopin.cz/pamatky/pamatka/520-plzensky-kraj/okres-plzen-sever/manetin/2300-radnice-a-byvala-radnice-v-manetine-cp-88-91>

určená k ubytování dozorce a čtyři vězeňské cely, jejichž okna zajišťovaly kované mříže. V každé cele se nacházela kamna, do nichž se přikládalo z chodby.¹⁰²⁶

Dozorcem vězňů byl roku 1921 František Našinec. Informace o stavu vězňů z meziválečného období je k dispozici jen k 18. únoru 1921, kdy se v cele nacházel pouze jeden člověk.¹⁰²⁷ Soud s věznicí nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agendu převzal okresní soud Plzeň. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 převzal objekt MNV Město Touškov. Později začal chátrat bez využití.

Nepomuk

Okresní soud sídlil od svého vzniku v radnici na náměstí Augustina Němejce 126. Věznice se čtyřmi celami a služebním bytem dozorce vězňů se nacházela v přízemí objektu. K jejímu zázemí náležel i sklad dřeva.¹⁰²⁸ Roku 1921 obývaly dva služební byty soudní sluhové Emanuel Pištělák a Václav Peřina. Lze proto předpokládat, že dozor vězňů zajišťovali oba.¹⁰²⁹

Soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt poté převzal MNV Nepomuk a byla v něm mimo jiné i základní škola. Od 60. let 20. století slouží potřebám městského muzea a galerie.

Nýrsko

Okresní soud byl od svého zřízení v roce 1850 umístěn na hlavní městské kolonádě (dnes ulice Prap. Veitla 59). Malá věznice se původně nacházela ve dvoře budovy, ale nedochovala se do současnosti.¹⁰³⁰

Po záboru Sudet v roce 1938 převzala soud i věznici německá justice a nadále fungoval jako Úřední soud (Amtsgericht). V roce 1945 nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agendu převzal okresní soud Klatovy. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 objekt spravovalo MNV Nýrsko.

Planá u Mariánských lázní

Věznice byla umístěna v samostatné budově přilehající k zadnímu traktu soudu (věznice Slovanská 110, soud Dukelských hrdinů 109). Okresní soud převzal roku 1945 obvod neobnoveného okresního soudu Bezdržice a byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

¹⁰²⁶ Věznice – bývalá šatlava [online], [citováno 6. 6. 2023], Památkový katalog NPÚ, <https://pamatkovykatalog.cz/veznice-byvala-satlava-15283424>

¹⁰²⁷ SOkA Tachov, f. Okresní úřad Stříbro, sčítání lidu 1921, Město Touškov č. p. 1, 201.

¹⁰²⁸ Martin ŠPAČEK, *Drobná kriminalita na Nepomucku v letech 1918-1938*, s. 14, bakalářská práce obhájená na Západočeské univerzitě v Plzni v roce 2013 [online], [citováno 16. 7. 2024], <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/8341/1/Drobna%20kriminalita%20na%20Nepomucku%20v%20letech%201918-1938.pdf>

¹⁰²⁹ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní úřad Přeštice, sčítání lidu 1921, Nepomuk č. p. 126.

¹⁰³⁰ D. LIEBERMANN, *Informace o okresním soudu a věznicí Nýrsko* [elektronická pošta], emailova komunikace – info@muzeumnyrsko.cz, 26. 8. 2024, [citováno 28. 8. 2024].

Plánice

Okresní soud sídlil v radnici na Náměstí 180 a od roku 1854 sdílel budovu ještě s berním úřadem.¹⁰³¹ Jeho součástí byl služební byt vězeňského dozorce, kterým byl roku 1921 Václav Matějka.¹⁰³² Je proto zřejmé, že soud musel zahrnovat i vězeňskou část. Zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. a objekt nadále využívaly správní úřady města.

Plasy

Okresní soud Plasy vznikl až na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. v rámci reformy justice. Převzal tehdy obvody zrušených okresních soudů Kralovice a Manětín. Sídlil poté v areálu klášterního konventu.

Otázka umístění věznice okresního soudu zůstává nejasná. Je však možné, že vůbec nevznikla, protože už roku 1950 vězně předávali do krajské soudní věznice v Plzni.¹⁰³³ V pramenech se ale objevuje i informace, že roku 1952 zařadili věznicí do kategorie „bez výhrad“ a předali do užívání MNV Plasy. Je však otázkou, jestli by problém více osvětlil další archivní výzkum, který doposud další výsledky nepřinesl.

Poběžovice (Ronšperk)

Okresní soud s věznicí sídlil společně s magistrátním úřadem v budově z poloviny 19. století, stojící v těsném sousedství zámku na náměstí Míru 36.¹⁰³⁴ K vytížení věznice v meziválečném období je možné říci jen to, že 17. února 1921 se v ní nacházelo 9 lidí.¹⁰³⁵

Po roce 1938 v Poběžovicích namísto československého okresního soudu působil německý Úřední soud (Amtsgericht). Roku 1945 nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agendu převzal okresní soud Horšovský Týn. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Přeštice

Okresní soud s věznicí původně sídlil ve staré radnici na Masarykově náměstí č. p. 1. Roku 1937 se přestěhoval do nové úřední budovy v Husově 760. Věznice zabírala přízemní prostory a z hlediska bezpečnosti měla dobré hodnocení. Cely zajišťovaly silné dubové dveře, okna měla kovové mříže a přiléhající vycházkový dvůr obepínala zeď zvýšená roku 1949 o jeden a půl metru.

¹⁰³¹ SOKA Klatovy, f. Archiv města Plánice, inv. č. 86, ukl. j. OK 125, Kronika města (1868) 1924-1949, s. 120.

¹⁰³² Tamtéž, f. Okresní úřad Klatovy I, sčítání lidu 1921, Plánice č. p. 180.

¹⁰³³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Plasy ke správním věznicím z 8. 9. 1950.

¹⁰³⁴ Dům č. p. 36 Poběžovice, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 7. 2. 2025], <https://pamatkovykatalog.cz/dum-c-p-36-budova-byv-magistratniho-uradu-a-okresniho-soudu-18943871>

¹⁰³⁵ SOKA Domažlice, f. Okresní úřad Horšovský Týn, sčítání lidu 1921, Poběžovice č. p. 36.

Rovněž tak vnitřní vybavení dostačovalo. Vytápění zajišťovalo ústřední topení, cely měly splachovací toalety a v prádelně se nacházela sprcha. V místnosti určené přímo pro koupelnu ale skladovali brambory, takže vanu a lázeňská kamna vězni nepoužívali. Ústavní kuchyni specifikoval dohlídkový prokurátor jako vyhovující, chybí však její podrobnější popis. V objektu ale nebyl služební byt a dozorcí měli k dispozici jen kasárenské ubytování. Roku 1949 proto velitel podal žádost o přidělení bytu v budově stojící naproti věznici.¹⁰³⁶

Část soudu určená vězeňským účelům zahrnovala 5 cel, které byly v roce 1949 plánovány pro 14 osob s tím, že maximálně to mohlo být 28 lidí.¹⁰³⁷ Do roku 1952 se stavy mírně navýšily na 15 osob a maximální možné obsazení dosahovalo 30 lidí. Průměrné denní stavy ale bývaly jen 4 vězni, což však není zcela vypovídající (viz tabulka). Kvůli nízkému počtu cel vznikaly potíže při rozdělování osob ve výkonu vazby a trestu i spolupachatelů. Striktně se proto dbalo jen na oddělení žen a mužů, eventuálně i mladistvých. V případě potřeby klinického ošetření všechny uvězněné předávali do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Zaměstnávání bývalo jednak uvnitř věznice, kde zašívali pytle, drali peří, zajišťovali úklid, opravu oděvů, vaření a pomáhali při vytápění. Za druhé na dvou venkovních pracovištích; v lomu nebo lisovali seno a slámu v hospodářském družstvu Přeštice.

Personální zajištění vyhovovalo tehdejšími požadavkům. Vězně hlídali dva příslušníci SVS. Od září 1949 byl velitelem št. strm. Jaroslav Melichar. Druhý dozorce nejprve kmenově spadal k soudní věznici v Klatovech (roku 1949 strm. Václav Vávra). Později už náležel přímo do Přeštic a zastával funkci zástupce velitele. Roku 1952 jím byl strm. Josef Maruška.¹⁰³⁸ Ve službě se střídali tak, že jeden měl vždy denní a druhý 24 hodin.

Minimálně od roku 1949 sloužila soudní věznice také potřebám ONV Přeštice k výkonu krátkodobých trestů. Využívalo ji VO StB Přeštice a VO StB Horšovský Týn jako vazbu pro osoby provinilé proti zákonu č. 231/1948 Sb.¹⁰³⁹ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a n. p. Pošta. Roku 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“, takže muselo v případě potřeby dojít k rychlému obnovení vězeňského provozu. K tomu už ale nedošlo.

Přimda

Okresní soud původně sídlil ve staré radnici, kde využíval 14 kanceláří. V objektu se nacházela i věznice sestávající ze čtyř cel. Kvůli nevyhovujícím podmínkám byla postaven nový okresní soud (dnes hotel Přimda, Školní 223) a vznikla i samostatná věznice (Školní 224) v níž sloužili tři dozorcí vězňů – objekt

¹⁰³⁶ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Přeštice, inv. č. 12, sign. Spr., kart. 2, zpráva o prohlídce věznice v Přešticích z 30. 12. 1949.

¹⁰³⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva o dozoru na věznicemi StB z 9. 5. 1949.

¹⁰³⁸ SOkA Plzeň-jih, citovaný pramen.

¹⁰³⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Přeštice ke správním věznicím z 12. 9. 1950.

dnes částečně využívá správa lesů.¹⁰⁴⁰ Okresní soud nebyl obnoven dekretem prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho agendu převzal okresní soud v Tachově. Definitivně zrušen byl na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Rokycany

Věznice byla umístěna v zadním traktu budovy okresního soudu v centru města (Jiráskova 67). Patřila tehdy k moderně vybaveným a nejlépe zabezpečeným objektům v kraji. Nejpozději od roku 1949 sloužila potřebám justice, VO StB Rokycany i ONV Rokycany jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.¹⁰⁴¹

Uvnitř dvouposchodového objektu bylo 5 cel plánovaných v roce 1949 pro 32 osob a při nejvyšším možném zaplnění 64 lidí.¹⁰⁴² Do roku 1952 stavy mírně snížily na 30 vězňů s tím, že maximální kapacita činila 60 osob. Průměrně denně ale ve věznici bývalo jen 8 lidí. Zaměstnávání vězněných spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Ve věznici sloužili 2 příslušníci SVS. V červenci 1952 byl velitelem vrch. strm. Antonín Kadlec a jeho zástupcem strm. Jindřich Vladař. Denní službu měli vždy oba a jeden z nich hlídal i přes noc.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání ONV a SNB. Roku 1955 byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Objekt slouží potřebám justice až do současnosti.

Stod

Okresní soud sídlil ve staré radnici, postavené roku 1811 (Komenského nám. 1) Věznice byla umístěna v prvním patře, kde se kromě cel nacházela také jednací síň. Objekt stál přímo na náměstí a byl ze tří stran obklopen domy. Suterenní vlhká kancelář velitele sloužila současně jako služební byt, což znamenalo každé ráno uklízet postele do skladiště, aby bylo možné v místnosti úřadovat. Jednalo se očividně o prostory zcela nevyhovující, takže se počítalo se zřízením nového bytu ze dvou soudních kanceláří v prvním patře. Vycházkový dvůr zřídili teprve roku 1950 po úpravě soudního dvorku.¹⁰⁴³

Rovněž tak chyběla kuchyně, takže jídlo připravovali na základě smlouvy v okolních restauracích, odkud je pod dohledem donášeli vězňové. To představovalo velké bezpečnostní riziko, protože na počátku 50. let sloužil ve Stodu jen jeden příslušník SVS. Roku 1950 probíhala jednání o výstavbě nové věznice ve dvoře sousedícího MNV, což se setkalo s odporem místní samosprávy, jelikož hrozilo naprosté zastínění všech kanceláří úřadu. Došlo proto jen k adaptaci stávajícího

¹⁰⁴⁰ Přimda – historie do roku 1945 [online], [citováno 24. 2. 2023],

<https://www.mestoprimda.cz/mesto/historie/historie-do-r-1945/>

¹⁰⁴¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

¹⁰⁴² Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru na věznicemi StB z 9. 5. 1949.

¹⁰⁴³ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Stod ke správní věznici z 8. 9. 1950.

objektu. Po jejím dokončení patřila věznice mezi uspokojivé objekty vyhovující místní situaci.¹⁰⁴⁴

Uvnitř byly 4 cely pro 18 vězňů, což bylo mezi léty 1950 a 1952 změněno na 14 lidí s tím, že maximální stav činil 22 osob. Průměrně se ale v celách stodské věznice nacházelo 5 lidí denně. Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Kvůli popsané nevyhovující bezpečnostní situaci navýšili počet příslušníků SVS sloužících ve stodské věznici na dva. V červenci 1952 byl velitel ml. strm. František Strejc a jeho zástupce strm. Josef Suk. Jeden měl vždy denní a druhý 24 hodin.

V době okupace ve Stodu působil německý Úřední soud. Přinejmenším od roku 1949 věznice nesloužila jen potřebám justice, ale i VO StB Stod.¹⁰⁴⁵ V roce 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹⁰⁴⁶ Roku 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byl v užívání SNZ. V roce 1954 ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a předali MNV Stod.

Stříbro

Věznice tvořila součást soudní budovy, která byla zároveň historickou radnicí města (Masarykovo nám. 1). Jednalo se o památkově chráněný objekt, což komplikovalo stavební úpravy. Kupříkladu nebylo možné oplechovat vjezdová vrata kvůli narušení vzhledu. Uvnitř se kromě cel nacházela ještě kuchyně s kamny a kancelář sloužící zároveň jako kasárenské ubytování. Služební byt chyběl, na což bylo poukazováno, jelikož roku 1950 musel jeden dozorce každodenně dojíždět z Plzně. Ve stejném roce se projevil i zásadní bezpečnostní nedostatek, jelikož chybělo zabezpečení oken sousedících se soukromou zahradou, odkud vězňům tajně házeli balíčky.¹⁰⁴⁷

Kromě uvedeného problému z bezpečnostního hlediska vyhovovala tehdejšími potřebám SVS. Již od roku 1949 sloužila nejen potřebám justice, ONV Stříbro jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů, ale také jako vazba pro VO StB Stříbro.¹⁰⁴⁸ V říjnu 1952 dokončili rozsáhlé adaptace, při nichž došlo ke zřízení kanalizace. Poté měl objekt velmi dobré hodnocení z hlediska hygieny.¹⁰⁴⁹

Ve věznici bylo celkem 8 cel pro 34 osob (30 mužů a 4 ženy). Mezi léty 1950 a 1952 ale došlo ke změně přípustného vytížení na 20 lidí a maximální nouzový stav objektu činil 40 osob. Průměrně však bývalo ve stříbrské věznici 10 lidí denně. Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří přímo na celách. V případě

¹⁰⁴⁴ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Stod ke správní věznici ze 16. 7. 1950

¹⁰⁴⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru na věznicemi StB z 9. 5. 1949.

¹⁰⁴⁶ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹⁰⁴⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Stříbro ke správní věznici z 16. 7. 1950

¹⁰⁴⁸ Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950; Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o dozoru na věznicemi StB z 9. 5. 1949.

¹⁰⁴⁹ Tamtéž, kart. 25/1, zpráva KONZ Plzeň o situaci ve vězeňství v kraji z 6. 11. 1952.

potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Josef Muhr.¹⁰⁵⁰ V červenci 1952 sloužili ve věznici dva příslušníci SVS, velitelem byl strm. Josef Čiviš a jeho zástupcem strm. Vladimír Kraus. Na podzim téhož roku převzal funkci velitele V. Kraus povýšený na št. strm. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ společně s ONV. Roku 1954 zařadili věznici do kategorie „bez výhrad“ a převzal ho MNV Stříbro. Poté byl uvnitř archiv ONV.

Sušice

Věznice byla umístěna v severním křídle staré radnice na náměstí Svobody 138, kde sídlil i soud. Na počátku 50. let objekt využíval i MNV Sušice. Z bezpečnostního hlediska neměla dobré hodnocení, a ani zdravotně příliš nevyhovovala pro delší pobyt vězňů. Objekt nebyl nijak ohrazen a okna cel v prvním a druhém patře směřovala na náměstí. Nadto byly přímo před nimi vzrostlé lípy. Vězni se tak mohli bez komplikací domlouvat s kolemjdoucími a spouštět cokoli ven na provázku.

Cely měly předpisové vybavení, které sestávalo z lůžek, umyvadla, stolu a židlí. Chyběly však splachovací klosety, jež nahrazovaly záchodové kbelíky. Kromě cel byla ve věznici také kancelář, ústavní kuchyně se sporákem, strážnice a služební byt.¹⁰⁵¹

V první polovině roku 1951 měla proto proběhnout rekonstrukce. Plánovali připevnění kovových sít na okna, zřízení koupelny s vanou a splachovacích záchodů na celách, nahrazení starého dřevěného schodiště kamenným a celou vězeňskou část by od ostatních částí objektu nově oddělila doposud chybějící kovová mříž. Zajistit finance na rekonstrukci dostal za úkol MNV v Sušici.¹⁰⁵²

V roce 1949 odhadovala StB kapacitu věznice na 20 až 30 osob.¹⁰⁵³ Z oficiálních dokumentů SVS však plyne, že roku 1950 bylo uvnitř 8 cel pro 40 osob.¹⁰⁵⁴ Nejpozději v roce 1952 došlo ke změně na 9 cel, tím se plánované stavy vězňů snížily na 27 osob při běžné situaci a maximální nouzové vytižení činilo 36 lidí. Průměrně denně bývalo ve věznici jen 10 osob. Není však jisté, kolik z cel sloužilo k umístění vězňů, jelikož počátkem 50. let se jedna používala jako skladiště, jedna coby pracovna a jedna plnila funkci sušárny.¹⁰⁵⁵ Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní peří, obvykle na celách. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

¹⁰⁵⁰ SOkA Tachov, f. Okresní úřad Stříbro, sčítání lidu 1921, Stříbro č. p. 1.

¹⁰⁵¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva OV NB Sušice ke správní věznici ze 17. 7. 1950.

¹⁰⁵² Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o stavu budov věznic StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁵³ Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v plzeňském kraji.

¹⁰⁵⁴ Tamtéž, kart. 32/1, zpráva OV NB Sušice ke správní věznici ze 17. 7. 1950.

¹⁰⁵⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o stavu budov věznic StB z 3. 2. 1950.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Jan Matouš.¹⁰⁵⁶ V červenci 1952 sloužili ve věznici 3 příslušníci SVS – velitel št. strm. Vojtěch Dvořák, jeho zástupce strm. Miloslav Vokáč a v neobvyklé funkci I. zástupce velitele strm. Jindřich Roth. Toho však 4. července 1952 předali na léčení do ústavu pro duševně choré v Dobřanech. Službu vykonávali tak, že jeden měl vždy denní a druhý 24 hodin.

Od srpna 1948 měla StB vyhrazeny dvě vyšetřovací cely (č. 6, 7) pro vlastní potřeby.¹⁰⁵⁷ V té době byla také velmi chválena spolupráce dozorců s orgány Bezpečnosti.¹⁰⁵⁸ Leč kvůli nevyhovující velikosti věznice a blízkosti státní hranice muselo VO StB Sušice často odesílat zadržené do věznic okresního soudu Horažďovice nebo Klatovy.¹⁰⁵⁹ Po podání žaloby pak už v Sušici nezůstávali žádní vězni Bezpečnosti.

Počátkem 50. let sloužila věznice potřebám justice, StB i ONV Sušice jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů.¹⁰⁶⁰ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB a Komunálního podniku Sušice. Roku 1955 byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Ačkoli se tedy počítalo s možností obnovení provozu věznice, nikdy k tomu nedošlo.

Tachov

Věznice byla samostatným objektem v těsné blízkosti soudní budovy, která je dodnes na náměstí v centru města (náměstí Republiky 71). Z bezpečnostního hlediska vyhovovala tehdejším potřebám SVS. Leč zdravotně nevyhovovala, neboť měla malé a tmavé cely. Roku 1950 přednesla výhrady také StB, jejíž vyšetřovanci nemohli být odděleni od vězňů docházejících na venkovní pracoviště, což přinášelo riziko jejich styku s vnějším světem.¹⁰⁶¹

V roce 1949 odhadovala StB kapacitu věznice na 16 až 48 osob.¹⁰⁶² Podle oficiálních dokumentů SVS z roku 1952 bylo uvnitř celkem 8 cel normovaných pro 20 osob a maximální nouzový stav objektu činil 40 lidí. Průměrně však bývalo v tachovské věznici 10 osob denně. Zaměstnávání spočívalo v zašívání pytlů a draní perí přímo na celách a nespecifikovaná práce mimo objekt. V případě potřeby klinického ošetření předávali vězně do krajské soudní věznice v Plzni (VO SVS Plzeň).

Jména dozorců jsou známá od roku 1921, kdy tuto funkci zastával Josef Rosnitschek.¹⁰⁶³ V roce 1949 se stal velitelem vrch. strm. Vokáč a jeho post převzal k počátku roku 1950 vrch. strm. Bartovský. Poté jsou však k dispozici až informace

¹⁰⁵⁶ SOKA Klatovy, f. Okresní úřad Sušice, sčítání lidu 1921, Sušice – vnitřní město, č. p. 138.

¹⁰⁵⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva úřadovny StB Klatovy ke zřízení věznic StB z 3. 8. 1948.

¹⁰⁵⁸ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci příslušníků SVS s StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁵⁹ Tamtéž, kart. 35/1, hlášení o věznicích StB z 26. 1. 1950.

¹⁰⁶⁰ Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

¹⁰⁶¹ Tamtéž, kart. 32/1, poznatky o okresu Tachov z 1. 9. 1950.

¹⁰⁶² Tamtéž, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB v plzeňském kraji.

¹⁰⁶³ SOKA Tachov, f. Okresní úřad Tachov, sčítání lidu 1921, Tachov č. p. 71.

vztahující se k červenci 1952, kdy službu zajišťovali tři příslušníci SVS. Velitelem byl strm. Josef Foltýn a jeho zástupcem strm. Vasil Toth. Běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Václav Jiruš. Dva měli vždy denní službu a hlídal třetí 24 hodin.

Kromě justice sloužila od roku 1948 i potřebám Pobočky oblastní úřadovny StB Tachov, pro níž mělo být zřízeno samostatné oddělení.¹⁰⁶⁴ Spolupráci s SVS si Bezpečnost po jmenování nového velitele vrch. strm. Vokáče velmi pochvalovala. Hodnotila ho jako spolehlivého příslušníka, který sám aktivně řídil agenturní práci a předával poznatky získané od vězňů, čímž se zasloužil o rozšíření vyšetřování. VO StB Tachov proto velmi litovalo, že ho k 1. lednu 1950 přemístili do Domažlic, kde nastoupil na místo dozorců podezřelých z pomáhání vězňům StB.¹⁰⁶⁵

Státněbezpečnostní vězni však byli k hlavnímu přelíčení odesíláni k okresní prokuratuře Stříbro, nacházející se více ve vnitrozemí.¹⁰⁶⁶ Nadto ji využíval i ONV Tachov jako správní věznici pro výkon krátkodobých trestů.¹⁰⁶⁷ V roce 1953 převzalo objekt MNB. Roku 1955 zařazen do kategorie „s výhradou“ a užívalo jej OO MV Tachov. Později byl v objektu archiv ONV. V druhé polovině 80. let byla věznice zbourána.

Zbiroh

Okresní soud po svém vzniku roku 1850 sídlil na zámku a od roku 1869 v radnici na Masarykově náměstí 41. Věznice byla umístěna v zadním traktu objektu a 16. února 1921 se v ní nacházelo 7 vězněných osob. Dozorcem a soudním sluhou, který měl v objektu i byt, byl tehdy Stanislav Vísek.¹⁰⁶⁸

Stavy vězňů v letech 1941 až 1948 ukazují opakující se tendence. V letních měsících se obvykle snižovaly na 1 až 3 vězně, případně byly cely úplně prázdné, v zimě naopak narůstal a zpravidla činil 5 až 6 osob s tím, že i v tomto období někdy klesal k nižším číslům. Nepřehlédnutelná změna nastala od května 1945 a trvala až do druhé poloviny tohoto roku, kdy počty vězněných zůstávaly většinou na 6 lidech.¹⁰⁶⁹ Tuto skutečnost lze bezpochyby vysvětlit internací německého obyvatelstva po osvobození republiky. Maximální naplněnost až přeplněnost věznic všech stupňů je pro toto období charakteristická.

Okresní soud zrušili na základě rozhodnutí ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Objekt převzal roku 1953 MNV Zbiroh.

¹⁰⁶⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, informace Pobočky oblastní úřadovny Tachov ke správní věznici z 10. 8. 1948.

¹⁰⁶⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva o spolupráci příslušníků SVS s StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁶⁶ Tamtéž, kart. 35/1, informace o stavu budov věznic StB z 3. 2. 1950.

¹⁰⁶⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace KV NB Plzeň ke správním věznicím z 19. 7. 1950.

¹⁰⁶⁸ SOkA Rokycany, f. Okresní úřad Rokycany 1, sčítání lidu 1921, Zbiroh č. p. 41.

¹⁰⁶⁹ Tamtéž, f. Okresní soud Rokycany, neuspořádáno, kniha návštěv vězňů 1941-1948.

KS MV Praha

Benešov

Věznice byla samostatným objektem bez vazeb na areál okresního soudu ve dvoře bytového domu příslušníků SVS (Pražská ulice KS MV Praha 295). Ve 20. letech 20. století se uvnitř nacházely tři služební byty. Jeden obýval soudní podúředník Bohumil Lhoták, druhý Václav Morávek, vrchní oficiál ve výslužbě, a třetí patřil vězeňskému dozorci Františku Fliegerovi.¹⁰⁷⁰

Roku 1951 věznice figurovala na seznamu objektů, které justice užívala k výkonu vazby, a sloužila také jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů uložených ONV Benešov.¹⁰⁷¹ Do roku 1952 v ní hlídali výhradně příslušníci SVS, nesla označení OÚVV Benešov a později Věznice č. 9 Benešov. Objekt tehdy prošel rozsáhlou adaptací, do které bylo investováno celkem 500 000 Kčs. Současně však probíhala rozsáhlá jednání s armádou, jelikož objekt sousedil s kasárnami a z oken věznice bylo vidět na vojenský dvůr. ČSLA proto požadovala uvolnění věznice pro svoje potřeby. SVS problém vyřešila instalací neprůhledných skel do oken cel.

Ve věznici bylo celkem 20 cel normovaných pro 57 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 110 vězňů. Průměrně však bývalo v benešovské věznici 21 vězněných osob denně. Vězni nevykonávali žádné práce pro národní podniky, zajišťovali pouze adaptaci budovy a její úklid. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Dozor zajišťovali tři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Miloslav Stehlík a jeho zástupcem ml. strm. Václav Beránek. Běžnou strážní službu vykonával strm. Josef Šabat. Jeden měl vždy službu 24 hodin a dva denní od 7 ráno do 17 hodin. Všichni tři příslušníci předváděli vězněné osoby k okresnímu soudu v Benešově a Vlašimi.

Roku 1953 připadl objekt MNB. Roku 1955 mělo věznici převzít OO MV, ale z důvodu nutnosti příliš velkých úprav ji nakonec užívala Archivní správa MV jako depozit.

Beroun

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu na Husově náměstí 68, který směřoval do dvora. Její součástí byl i byt dozorce a měla 8 cel s kapacitou 32 vězněných osob a 48 vězňů při nouzovém zaplnění. Vytápění zajišťovala železná kamna na chodbě. Už v roce 1948 ale jako zchátralá naprosto nevyhovovala po všech stránkách.¹⁰⁷² Měsíční průměrný počet vězňů v té době činil 5 vězněných osob (podrobněji jsou měsíční stavy analyzovány v tabulce).¹⁰⁷³

¹⁰⁷⁰ SOkA Benešov, f. Okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921, Benešov č. p. 295.

¹⁰⁷¹ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, nezpracováno, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951; Tamtéž, informace OV NB Benešov ke správním věznicím z 12. 9. 1950.

¹⁰⁷² SOkA Brno-venkov, f. Okresní soud Ivančice, dodatky, poř. č. 33, přehled o stavu věznice z roku 1948.

¹⁰⁷³ SOkA Beroun, f. Okresní osud Beroun II, inv. č. 570, kart. 531, výkazy vězněných z let 1947 a 1948.

Ke zrušení věznice došlo na základě rozhodnutí ministerstva spravedlnosti z 22. srpna 1950 z důvodu zmíněného nevyhovujícího stavu. Vazba pro okresní soud sídlící v Berouně byla následně vykonávána v okresní soudní věznici Hořovice.¹⁰⁷⁴ Roku 1955 ji zařadili do kategorie „bez výhrad“, což jen potvrdilo její zrušení.

Benátky nad Jizerou

Okresní soud se nacházel v dnešní Smetanově ulici 5. Věznice byla součástí tohoto objektu a v zadní části areálu je možné předpokládat vycházkový dvůr obehnaný zdí. Ke stavům vězňů se dochovaly jen torzovité informace z druhé poloviny 19. století. V měsících listopadu a prosinci 1864 nastoupilo trest či vazbu celkem 21 vězňů. Za celý rok to bylo 97 vězněných osob.¹⁰⁷⁵ Jméno vězeňského dozorce a soudního sluhy je známé k roku 1896, kdy jím byl August Jelínek.¹⁰⁷⁶

Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Poté se objevily úvahy o znovuootevření věznice, ale k tomu nikdy nedošlo. V roce 1953 objekt spravoval MNV Benátky nad Jizerou. Roku 1955 zařadili věznici do kategorie „bez výhrad“ a využívalo ji OO MV Kolín pro ubytovací účely a skladiště.

Brandýs nad Labem

Okresní soud sídlil do roku 1936 v dnešní ulici Ivana Olbrachta 11. V té době měla 5 cel pro 16 vězněných osob s tím, že letní průměr činil 16 vězňů a zimní 20 osob.¹⁰⁷⁷ Poté se soud s věznicí přestěhoval do nové budovy v Kralovické 12.¹⁰⁷⁸ Roku 1950 sloužila také jako správní věznice pro výkon trestů uložených správními úřady a několik vazebních cel mělo vyhrazeno OV NB Brandýs nad Labem. Rovněž tak bylo uvažováno o rezervování části cel pro potřeby MNO náhradou za armádou doposud využívané prostory v mladoboleslavské věznici.¹⁰⁷⁹ Přesto roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily, pouze k výkonu vazby.¹⁰⁸⁰ O další rok později byla charakterizována jako moderně zařízená, leč s nedostatky z bezpečnostního hlediska. Jako nedostačující se jevila především ohradní zeď u hlavní silnice.

Do 15 cel se normálně vešlo 39 vězňů s tím, že maximální nouzový stav objektu činil 69 vězňů. Průměrné denní vytížení věznice ale bývalo jen 11 vězněných osob. Vězně zaměstnávala práce pro n. p. Koh-i-noor. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

¹⁰⁷⁴ NA Praha, f. S SNV, kart. 35/1, nezpracováno, informace MNB o zrušení věznice v Berouně z 19. 9. 1950.

¹⁰⁷⁵ SOkA Mladá Boleslav, f. Okresní soud Benátky nad Jizerou, kart. 281, přehledy vězňů v roce 1864.

¹⁰⁷⁶ Tamtéž, korespondence s okresním soudem v Pacově z 23. 5. 1896.

¹⁰⁷⁷ SOkA Kladno, f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 123, korespondence s okresním soudem Brandýs n. L. z 15. 6. 1912.

¹⁰⁷⁸ Informaci poskytl Mgr. Martin Hůrka z Oblastního muzea Praha-východ v Brandýse nad Labem.

¹⁰⁷⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, záznam o jednání na ministerstvu vnitra z 30. 3. 1950.

¹⁰⁸⁰ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

Bezpečnost zajišťovali tři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem št. strm. Jaroslav Hořejšek a jeho zástupcem ml. strm. Josef Kožíšek. Běžnou strážní službu vykonával strm. Jan Stojka. Jeden dozorce měl vždy službu přes den od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne, druhý hlídal 24 hodin a třetí měl po noční službě volno 12 hodin. Vazba byla vykonávána jen pro okresní prokuraturu v Brandýse nad Labem. V případě vzdálenějších eskort vypomáhali příslušníci oddílu SVS Praha.

V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání MNB. Roku 1955 ji zařadili do kategorie „s výhradou“ a předali OO MV Brandýs nad Labem.

Český Brod

Věznice se nacházela v přízemí okresního soudu, zřízeného v polovině 19. století ve staré radnici na náměstí Arnošta z Pardubic 1. Uvnitř se nacházely 4 cely pro 12 vězňů, maximální nouzové vytížení činilo 18 vězněných osob a měla elektrické osvětlení. Vstup do vězeňské chodby zajišťovala kovová mříž a dubové dveře. Vytápění zajišťovala kamna, do kterých se přikládalo z chodby, jedna kamna vždy pro dvě cely. Chyběla však koupelna, jakékoliv další provozní místnosti i vycházkový dvůr. Bezpečnostně naprosto nevyhovovala, neboť z přízemní chodby vedlo okno zajištěné pouze sítí na veřejné prostranství.

Do ledna 1949 byl dozorcem vězňů soudní zřízenec Josef Rokos, který ukončil službu, když věznici přebíral Sbor vězeňské stráže.¹⁰⁸¹ K zaměstnávání vězňů sloužily pouze práce na údržbě objektu, úklid, štípání dřeva a nošení uhlí ke kamnům. Stravování zajišťovala manželka dozorce, která vařila jídlo ve vlastním bytě a dodávala je do věznice, a to jak v době existence soudní věznice, tak i později, kdy už sloužila jen pro správní vězně.

Z důvodu popsané situace byla věznice v rámci reorganizace roku 1950 uzavřena jako nevyhovující. Vězně okresního soudu i prokuratury z Českého Brodu od té doby eskortovali do Kolína.¹⁰⁸² Veškerý inventář převzala věznice v Praze na Pankráci. Nadále zůstaly v provozu jen 2 cely k výkonu krátkodobých správních trestů, které byly vybaveny 4 kavalci, 6 slamníky, 12 přikrývkami, 2 stoly, 2 policemi na chléb, 2 záchodovými kbelíky, 6 hrnky na polévku, kastrůlky a lžícemi. Uvedené vybavení však náleželo do pankráckého inventáře.¹⁰⁸³ V roce 1953 převzal objekt MNV Český Brod a roku 1955 ho zařadili do kategorie „bez výhrad“. Poté jej využíval MNV společně s OO MV Český Brod. Po zrušení okresního soudu v roce 1960 byla budova vrácena do správy města Český Brod, které sem umístilo sídlo i depozitáře veřejné knihovny a sídlo Lidové osvěty.¹⁰⁸⁴

¹⁰⁸¹ Stará radnice Český Brod [online], [citováno 7. 2. 2025],

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/cesky-brod/stara-radnice>

¹⁰⁸² SOkA Kolín, f. Okresní prokuratura Český Brod, nezpracováno, zpráva o prohlídce věznice okresního soudu Kolín ze 4. 11. 1952.

¹⁰⁸³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dotazník ke stavu a vybavení věznice v Českém Brodě ze 13. 9. 1951.

¹⁰⁸⁴ Stará radnice Český Brod [online], [citováno 7. 2. 2025],

Dobříš

Věznice stála vedle okresního soudu umístěného v radnici na Mírovém náměstí 119 a měla 4 cely. Jednalo se o zastaralou budovu nevyhovující na počátku 50. let potřebám soudu, přestože v roce 1949 došlo ke stavebním úpravám.¹⁰⁸⁵ Zůstala však v provozu i po zrušení soudu na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Sloužila i jako správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených ONV Dobříš.¹⁰⁸⁶ Nadto roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹⁰⁸⁷

V roce 1953 objekt převzal MNV Dobříš a v polovině 50. let ho zařadili do kategorie „bez výhrad“, což znamenalo definitivní zrušení věznice. Po zrušení soudu sloužila budova správním úřadům města.

Hořovice

Věznice byla umístěna v přízemí levého bočního křídla okresního soudu, který byl postaven na Palackého náměstí 10 roku 1869. Zahrnovala přijímací kancelář, která však na počátku 50. let sloužila také jako kasárenské ubytování příslušníka SVS. Dále tam byl sklad šatů i potravin, kuchyně, koupelna, strážnice, prádelna a dezinfikátor. Přes dobré hodnocení chyběl vhodný vchod na vězeňský dvůr a hnily podlahy ve vlhkých celách.¹⁰⁸⁸

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹⁰⁸⁹ Z bezpečnostního hlediska měla tehdy dobré hodnocení, bylo však nutné zřídit nový byt pro třetího vězeňského dozorce. Vazbu v Hořovicích zajišťovali pro okresní soudy Hořovice a Beroun a současně sloužila i jako správní věznice pro potřeby ONV Hořovice.¹⁰⁹⁰

Velikost věznice se v čase měnila. Roku 1912 byly uváděny 4 cely pro 11 vězněných osob.¹⁰⁹¹ Na počátku 50. let 20. století už prameny hovoří o 10 celách pro 40 vězňů s tím, že průměrný denní stav býval 14 vězňů. Vězně zaměstnávalo především draní peří. Zároveň zajišťovali úklid věznice a stavební úpravy objektu. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

<https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/cesky-brod/stara-radnice>

¹⁰⁸⁵ SOkA Beroun, f. Okresní soud Hořovice II, účetní doklady k přestavbě věznice z roku 1949, inv. č. 74, sign. Pres (3), kart. 1.

¹⁰⁸⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Dobříš ke správní věznici z 15. 9. 1950.

¹⁰⁸⁷ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹⁰⁸⁸ SOkA Beroun, f. Okresní soud Hořovice II, inv. č. 74, sign. Pres (3), kart. 1, přehled o stavu věznice z 1. 1. 1950.

¹⁰⁸⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹⁰⁹⁰ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Hořovice ke správní věznici z 12. 9. 1950

¹⁰⁹¹ SOkA Kladno, f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 123, korespondence s okresním soudem Hořovice z 25. 6. 1912.

Dozor zajišťovali tři příslušníci SVS. V červenci 1952 byl velitelem strm. František Hošek a jeho zástupcem št. strm. František Vlach. Běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Oldřich Louda. Denní služba začínala v 7 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne včetně půlhodinové přestávky na oběd. Vězněné osoby k přelíčení předváděli příslušníci SVS. V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ. Roku 1955 byl zařazen do kategorie „s výhradou“ a předán OO MV Hořovice.

Jílové u Prahy

Věznice byla umístěna společně s okresním soudem v budově radnice na Masarykově náměstí 1 a sídlila v zadním traktu z roku 1855. Fungovala do roku 1949, k němuž se vztahují poslední zápisy vězeňského rejstříku.¹⁰⁹² Ukončení provozu souvisí se zrušením okresního soudu na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

V srpnu 1952 už stál objekt mimo zájem SVS a MěNV Jílové u Prahy tehdy neúspěšně žádal o uvolnění dvora a skladiště zrušené věznice pro potřeby sběrných surovin.¹⁰⁹³ Z dalších osudů je známé to, že v červnu 1954 schválil Krajský soud v Praze uvolnění dvou místností ke zřízení klubovny Svazarmu.¹⁰⁹⁴

Kladno

Okresní soud sídlil od roku 1877 v budově radnice č. p. 44. V letech 1897 a 1898, kdy byla budována nová radnice, se krátce přemístil do hotelu U Beránků. Po dokončení stavby se vrátil zpět.¹⁰⁹⁵ Věznice byla umístěna ve sklepních prostorách a měla 4 cely.¹⁰⁹⁶ Služební byt dozorce se nacházel v přízemním domku, který stál ve dvoře objektu. Věznice zahrnovala kuchyň, dva pokoje a komoru sloužící také k separaci pro koluzní vazbu.¹⁰⁹⁷ Na konci 19. století se na hlídání vězňů podíleli soudní podúředníci František Flath a Jakub Vogeltanz.¹⁰⁹⁸

Roku 1941 byla pro potřeby soudu adaptována bývalá německá obecná škola v Ludmilině ulici 1155.¹⁰⁹⁹ Věznice byla umístěna v nově postaveném nádvorním traktu. Zápis z prohlídky vykonané na konci roku 1943 ukazuje, že se tehdy jednalo o moderně vybavenou budovu.

¹⁰⁹² SOKA Praha-venkov, f. Okresní soud Jílové, inv. č. 555a, kniha č. 298, abecední rejstřík vězňů z let 1936-1949.

¹⁰⁹³ Tamtéž, f. MěNV Jílové u Prahy, inv. č. 120, kart. č. 17, žádost MěNV z 8. 8. 1952.

¹⁰⁹⁴ Tamtéž, informace o kladném vyjádření krajského soudu ze 7. 6. 1954.

¹⁰⁹⁵ Irena VEVERKOVÁ – Veronika KOSOVÁ, *Okresní soud Kladno 1878-1959*, inventář archivního fondu, SOKA Kladno, Kladno 2016, s. I.

¹⁰⁹⁶ SOKA Kladno, f. Berní správa Kladno, nezpracováno, Přiznání výnosu nájemného č. p. 43/44 za léta 1907-1908.

¹⁰⁹⁷ Tamtéž, žádost o úlevu na domovní dani.

¹⁰⁹⁸ Václav VESELÝ, *Adresář královského horního města Kladno*, Kladno 1898.

¹⁰⁹⁹ Robert Radim NOVOTNÝ, *Německá menšinová škola v Kladně*, in: Studie a zprávy – Historický sborník pražského okolí, roč. 8, č. 1, 2021, s. 58.

Do věznice se vcházelo železnými dveřmi z průjezdu soudu. Vlevo za nimi se nacházel služební byt dozorce, který však nebyl využíván ke svému účelu kvůli velké vlhkosti. Kuchyně proto sloužila jako přijímací kancelář a prostor k návštěvám (každý čtvrtek mezi 9. a 11. hodinou). Pokoj využívali ke skladování nábytku. Přístup k celám odděloval od vstupního prostoru železný katr. Za ním se nacházela chodba, na jejíž levé straně bylo 6 cel pro 24 vězněných osob (40 při maximálním vytížení). Napravo byla koupelna s vanou a prádelna. Ohřev vody zajišťovala železná kamna. Na stejné straně byl i vchod na dvůr, který byl hodnocený jako prostorný, dobře zabezpečený a vhodný k vycházkám vězňů.

Věznice měla elektrické osvětlení i signalizaci vedoucí do kanceláře, kde byla státní telefonní linka. Teplo zajišťovala železná kamna na chodbě. Z dalšího vybavení je třeba zmínit také splachovací záchody. Jako nedostatek působilo nepříliš dobré osvětlení cel malými okny u stropu, jež měla navíc neprůhledná skla a silné mříže. Kvůli problémům se služebním bytem hlídali vězně dva dozorcí, kteří bydleli mimo soudní areál. Roku 1943 tuto funkci zastávali pomocní soudní zřízenci Pavel Zeman a Václav Kubiska. Ti během noční služby pobývali v přijímací kanceláři.¹¹⁰⁰ K zaměstnávání vězňů sloužili až do konce druhé světové války jen domácí práce a úklid soudu i věznice. Roku 1947 byli nadto propůjčováni kladenským ocelárnám, především na vykládání vagónů, kdy je hlídala závodní stráž.¹¹⁰¹

Stavy vězňů jsou dochovány z prvních poválečných let. Například za říjen 1945 to bylo 23 vězňů, v listopadu 1945 prošlo věznicí 50 vězněných osob. Naproti tomu za červen jen 6 vězňů. Avšak období od 10. prosince 1945 do 6. ledna 1946 potvrzuje spíše vyšší čísla z podzimu. Za necelý měsíc prošlo celami 59 vězňů.¹¹⁰²

Po reformě justice převzal okresní věznici SVS a velitelem v Kladně byl na počátku roku 1949 strn. Vojtěch Černý.¹¹⁰³ V roce 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹¹⁰⁴ Po jejím uzavření předávali vězně do věznice okresního soudu do Kralup nad Vltavou. V roce 1953 objekt převzal MNV Kladno. Roku 1955 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a předali ho OO MV Kladno.

Kolín

Věznice byla součástí justičního komplexu (Kmochova ulice 144), ve kterém sídlila také stanice SNB, MNO využívalo 4 cely v přízemí objektu. Rovněž tak StB měla od roku 1948 vyhrazeny dvě cely pro 8 až 12 vězněných osob, ale využívala je minimálně.¹¹⁰⁵ Současně sloužila i jako správní věznice pro potřeby ONV Kolín.¹¹⁰⁶

¹¹⁰⁰ SOkA Kladno, f. Okresní soud Kladno, sign. pres. 16, kart. 48, zpráva o prohlídce věznice z 23. 12. 1943.

¹¹⁰¹ Tamtéž, úřední záznam z 2. 1. 1947.

¹¹⁰² Tamtéž, stavy vězňů z let 1945 a 1946.

¹¹⁰³ Tamtéž, záznam o předání pistole z 1. 2. 1949.

¹¹⁰⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹⁰⁵ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva KV StB Praha o dozoru nad věznicemi StB z 12. 5. 1949.

Po uzavření věznice v Českém Brodě ji využíval i tamější okresní soud a prokuratura.¹¹⁰⁷ Roku 1952 byla po rekonstrukci v dobrém technickém i bezpečnostním stavu. Probíhala pouze jednání s MěNV Kolín o získání dvou bytů pro příslušníky SVS.

Ve věznici bylo celkem 15 cel normovaných pro 54 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 92 vězňů. Průměrně však bývalo v kolínské věznici 25 vězněných osob denně. Vězně zaměstnávalo loupání slídy pro n. p. Elektroisola Kolín. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Dozor zajišťovali tři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Ladislav Pohunek a jeho zástupcem strm. Josef Messner. Běžnou strážní službu vykonával strm. Alois Hadraba. Jeden měl vždy službu 24 hodin a dva příslušníci denní od 7 ráno do 17 hodin. Všichni tři předváděli vězněné osoby ve spolupráci s SNB k okresním soudům v Kolíně a Českém Brodě. V případě potřeby čtvrtého dozorce při předvádění k líčení byla zasílána výpomoc z pankrácké věznice.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale sloužil potřebám SNZ a MNV Kolín. Od roku 1955 využívalo věznici OO MV Kolín pro ubytovací účely a jako skladiště. Celý objekt dodnes využívá okresní soud.

Kostelec nad Černými lesy

Okresní soud sídlil od poloviny 19. století v přízemí západního křídla zámku a v druhém patře se nacházely byty soudních úředníků. Věznice zabírala přízemí severního křídla s tím, že jedna z cel byla i v nárožní věži.¹¹⁰⁸ Ke zrušení soudu došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Kouřim

Okresní soud byl umístěn v budově staré radnice na Mírovém náměstí 1,¹¹⁰⁹ která byla přestavěna po požáru roku 1872 architektem Janem Josefem Wirchem.¹¹¹⁰ Věznice se podle pamětníků nacházela v severním křídle objektu. Identifikaci přesného umístění znemožnili stavební úpravy v letech 1958 až 1960.¹¹¹¹ Soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

¹¹⁰⁶ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Kolín ke správní věznici z 8. 9. 1950.

¹¹⁰⁷ SOkA Kolín, f. Okresní prokuratura Český Brod, nezpracováno, zpráva o prohlídce věznice okresního soudu Kolín ze 4. 11. 1952.

¹¹⁰⁸ Vladimír Jakub MRVÍK, *Zámek v Kostelci nad Černými lesy v éře Lichtenštejnů*, in: Průzkumy památek, roč. XVIII, č. 1/2011, Praha 2011, s. 106.

¹¹⁰⁹ Josef CIHLÁŘ, *Z historické kroniky města Kouřim*, in: Kouřimský informační servis, leden 2018, s. 2, [online], [citováno 12. 8. 2024],

https://www.mestokourim.cz/assets/File.ashx?id_org=7121&id_dokumenty=3436

¹¹¹⁰ Vladimír RIŠLINK, *Kouřim a okolí – průvodce po kulturních památkách*, Kouřim 2000.

¹¹¹¹ Informace poskytl Mgr. Vladimír Rišlink z Regionálního muzea v Kolíně.

Kralupy nad Vltavou

Věznice v Kralupech nad Vltavou byla součástí justičního komplexu (Mostní ulice 934), kde tehdy sídlil ONV Kralupy nad Vltavou. V roce 1950 proběhla rozsáhlá adaptace, ale kvůli nízké ohradní zdi a nedobudované ústavní kuchyni SVS objekt odmítl převzít.¹¹¹² Ke znovuootevření proto došlo až v roce 1952, kdy chyběl už jen služební byt pro třetího vězeňského dozorce.

Uvnitř bylo 10 vězeňských cel, do kterých se za normální situace vešlo 40 vězňů s tím, že maximální nouzový stav činil 55 vězněných osob. Průměrné denní stavy těchto čísel nedosahovaly a činily 28 vězňů. Zaměstnávání vězněných osob spočívalo především ve draní peří a v příležitostném úklidu a opravách objektu. Při nutnosti hospitalizace předávali vězně do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Bezpečnost věznice v červenci 1952 zajišťovali tři příslušníci SVS – velitel št. strm. Jiří, Kobián, jeho zástupce ml. strm. Karel Mastný a doplňoval je ml. strm. Bohumil Bartoš. Denní službu od 7 do 17 hodin měli vždy dva dozorcí a 24 hodin sloužil jeden příslušník SVS. Z personálního hlediska bylo ale nutné doplnit čtvrtého dozorce, jelikož probíhaly eskorty k okresním soudům Kladno, Kralupy nad Vltavou a Slaný, při kterých vypomáhali příslušníci SNB.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a nesl název ÚNZ Slaný. Roku 1954 byla věznice přejmenována na Věznici č. 10 Kralupy nad Vltavou a zařazena do kategorie „s výhradou“. Ve stejném roce věznici zrušili a vrátili KNV Praha, který budovu předal ONV Kralupy nad Vltavou.

Křivoklát

Okresní soud sídlil od svého vzniku roku 1850 na dolním nádvoří hradu v prvním poschodí pivovaru. Soudní věznice byla vedle věže Huderky.¹¹¹³ Později se soud přestěhoval do domu č. p. 3, kde byla i věznice se služebním bytem dozorce. Tuto funkci v letech 1900 až 1911 zastával Václav Bureš.

V té době měla věznice 4 cely s maximální kapacitou 10 vězněných osob.¹¹¹⁴ K její reálné vytíženosti se dochoval záznam ve sčítacích operátech z uvedených let. Na počátku ledna 1901 zachytil 6 mužů, 3 ženy (2 z nich byly uvězněny společně s dítětem). Naproti tomu údaj z 1. ledna 1911 ukazuje úplně jiný obrázek, věznice byla tehdy silně přeplněná, protože se na celách nacházelo 25 vězněných osob.¹¹¹⁵ Soud zrušili nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

¹¹¹² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kralupy nad Vltavou ke správě věznici z 12. 9. 1950.

¹¹¹³ Informaci poskytla Mgr. Renata Mayerová ze SOkA Rakovník.

¹¹¹⁴ SOkA Kladno, f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 123, korespondence s okresním soudem Křivoklát z 28. 6. 1912.

¹¹¹⁵ SOkA Rakovník, f. Okresní úřad Rakovník I, Sčítání lidu 1900, Křivoklát č. p. 3; Tamtéž, I, Sčítání lidu 1910, Křivoklát č. p. 3.

Kutná Hora

Do roku 1949 sloužila jako věznice Krajského soudu v Kutné Hoře. Byla součástí justičního komplexu, který stál na náměstí Národního odboje 58. Zároveň ji využíval i ONV Kutná Hora k výkonu krátkodobých správních trestů.¹¹¹⁶ Šlo o rozsáhlejší objekt pro více vězňů, než jak tomu bylo u okresních soudních věznic. Objekt měl na počátku 50. let řadu nedostatků, chyběla kanalizace, splachovací toalety, ústřední topení a vodovodní potrubí vyžadovalo výměnu. Ohradní zeď po stránce bezpečnostní splňovala téměř všechny požadavky, jen na některých místech potřebovala zvýšit. Problém však představovaly tři sousední civilní domy, z nichž obyvatelé viděli na dvory věznice. Plánovalo se proto jejich vystěhování a zřízení služebních bytů. Nevyhovovala rovněž výkrmna prasat, kterou chtěli přemístit do justičního statku v Praze Řepích.

Ve dvouposchoďovém objektu bylo 36 cel pro 139 vězňů, přičemž maximální nouzové zaplnění činilo 249 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 činily 152 vězněných osob. Ve věznici bylo oddělení pro muže i ženy odsouzené Státním soudem k dlouhodobým trestům, takže byl kladen větší důraz na politickou způsobilost příslušníků SVS. Přesto se v archiváliích podařilo objevit informace o útěku politického vězně. Jednalo se o později popraveného Františka Vacka.¹¹¹⁷

Zaměstnávání vězňů probíhalo výhradně ve věznici. 10 až 12 vězňů pracovalo v ústavní zahradě, dalších 10 u psů a dva odsouzení ve výkrmně vepřů. Ve vnitřních dílnách pletlo 30 až 40 žen svetry pro n. p. Jihlavské pletárny a další loupaly slídu pro n. p. Elektroisola Kolín. Muži byli zaměstnáváni v rámci údržby věznice a na venkovních pracovištích, k nimž patřily PÚ Poděbrady (Sklárny Inwald, n. p.), PÚ Červené Pečky (Středočeské cihelny, n. p.) a PÚ Molitorov (Středočeské cihelny, n. p.). V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Bývalou krajskou soudní věznici hlídalo v červenci 1952 celkem 16 příslušníků SVS, jejichž jmenný přehled je zpracován v samostatné tabulce (viz tabulkové přílohy). Denní službu vykonávalo 12 dozorců od 6:50 hodin do 17 hodin s hodinovou polední přestávkou. Dva příslušníci měli vždy službu 24 hodin a následujících 24 hodin volno.

Od roku 1949 sloužila věznice mimo jiné i potřebám VO StB Kolín, a to z důvodu nedostatečné velikosti věznice okresního soudu v Kolíně.¹¹¹⁸ V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a nesl název ÚNZ MV Kutná Hora. Od roku 1954 se věznice přejmenovala na Věznici č. 8 Kutná Hora. Vězeňský ústav uzavřeli roku 1955 a byl přeměněn na sklad CO. Celý objekt dodnes využívá okresní soud.

¹¹¹⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Kutná Hora ke správní věznici ze 13. 9. 1950.

¹¹¹⁷ Ondřej HLADÍK, *František Vacek – krátká kariéra popraveného agenta-chodce*, in: *Paměť a dějiny* 1/2013, Praha 2013, s. 103-114.

¹¹¹⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, nedatovaná zpráva o věznicích StB.

Mělník

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu (Krombholcova 1) postaveného v letech 1910 a 1911. Současně s okresním soudem ji využíval i ONV Mělník jako správní věznici k výkonu krátkodobých trestů.¹¹¹⁹ Roku 1952 bylo shledáno, že je nutné provést úpravy kanalizace, zřídit ústřední topení a zrekonstruovat budovu zvenčí. Z hlediska bezpečnosti měla být postavena chodba spojující okresní soud s věznicí, která sice stála v komplexu, ale samostatně. Chyběla rovněž návštěvní místnost.

Do 17 cel se normálně vešlo 60 vězňů s tím, že maximální nouzový stav objektu činil 104 vězňů. Průměrné denní vytížení věznice ale bývalo jen 24 vězněných osob. Práce vězňů spočívala v loupání proutí pro košíkářské družstvo v Mělníce a jeho dovoz na místo zpracování. Dále pak opravovali pytle pro Hospodářské družstvo Mělník. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Bezpečnost zajišťovali tři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Jindřich Kocourek a jeho zástupcem strm. Stanislav Held. Běžnou strážní službu vykonával strm. František Černý. Jeden měl vždy službu 24 hodin a dva denní od 7 ráno do 17 hodin s půlhodinovou polední pauzou.

V roce 1953 převzalo objekt SNZ a roku 1955 došlo k adaptaci na bytové účely. Od roku 1964 byla věznice sídlem okresního archivu.¹¹²⁰ Soudní budova dodnes slouží svému účelu.

Mladá Boleslav

Do roku 1949 to byla věznice Krajského soudu Mladá Boleslav, což s sebou neslo velký rozdíl velikosti oproti ostatním okresním soudním věznicím. Byla součástí justičního komplexu společně s krajským soudem stojícím na náměstí Republiky 100. Jelikož se jednalo o rozsáhlejší objekt, kam umisťovali více vězňů na delší čas, byla tehdy po rekonstrukci a dosti moderně vybavena (splachovací toalety, ústřední topení). Zbývalo jen zvýšit ohradní zeď a upravit kotelnu.

Již od června 1948 bylo ve věznici zřízeno oddělení StB se dvěma celami pro 6 až 8 vězněných osob.¹¹²¹ V třetím patře pak mělo roku 1950 vyhrazené celé MNO, což ovšem působilo komplikace justiční správě. Tehdy vznikl problém s místem pro odsouzené za protistátní trestnou činnost. Ti kvůli charakteru provinění nesměli pracovat mimo ústav. Ministerstvo spravedlnosti proto vzneslo požadavek na uvolnění málo využitých prostor rezervovaných pro armádu a nabízelo ji náhradou část cel okresní soudní věznice v Brandýse nad Labem.¹¹²²

¹¹¹⁹ Tamtéž, kart. 32/1, dotazník ke zjištění stavu správních věznic vyplněný OV NB Mělník z 20. 9. 1950.

¹¹²⁰ Státní oblastní archiv Praha, Historie Státního okresního archivu Mělník [online], [citováno 12. 5. 2020], <http://www.soapraha.cz/melnik/ohistorii/>

¹¹²¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva úřadovny StB Mladá Boleslav ke zřízení zvláštního oddělení StB ve věznici krajského soudu z 28. 7. 1948.

¹¹²² Tamtéž, kart. 25/1, záznam o jednání na ministerstvu vnitra z 30. 3. 1950.

Tříposchodový objekt s 66 celami byl plánován pro 324 vězňů, přičemž maximální nouzové zaplnění činilo 366 vězňů. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly počtu 167 vězněných osob. Jak plyne ze studovaných archiválií, soustřeďovali do Mladé Boleslavi těžce nemocné ženy s chorobami, jako například TBC či rakovinou. Proto také dozorcí působící na těchto odděleních měli mít častější lékařské kontroly.

S ohledem na vysoký počet vězněných osob je zřejmé, že byly využívány i na práci mimo areál. Obzvláště v době žní ženy vypomáhaly okolním JZD a ČSSS. Kromě toho měly na starost také ústavní zahrady. Jejich odvádění z areálu souviselo s aférou řešenou v březnu 1950 na KV StB Praha. Dozorcí totiž při odchodu z objektu a během návratu umožňovali krátké rozhovory vězňů s příbuznými či dokonce předávání nepovolených balíčků.¹¹²³

Kromě vnějších pracovišť se uvnitř objektu nacházela údržbářská dílna s truhlářem a zámečnickem a ženy draly peří pro n. p. Sběrné suroviny a loupaly slídu pro n. p. Elektroisla Kolín. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci nebo na doporučení úředního lékaře do zvláštního oddělení veřejné nemocnice ve Vrchlabí.

V bývalé krajské věznici pracovalo roku 1952 celkem 21 příslušníků SVS. Jejich přehled z července 1952 byl zpracován v samostatné tabulce (viz tabulkové přílohy). Denní služba byla od 6:50 hodin do 17 hodin s hodinovou polední přestávkou, časový rozsah nočních nebo 24hodinových služeb není v archiváliích uveden.

Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Po roce 1955 ve věznici sídlilo OO MV Mladá Boleslav, VKR a část použilo ONV na vysušení obilí po sklizni. Od roku 1957 ho využívalo Velitelství Požární ochrany.

Mladá Vožice

Věznice byla umístěna v zadním traktu okresního soudu stojícího na Žižkově náměstí 193. Prameny zachycují jména dozorců pro léta 1890 až 1910, kdy jím byl Josef Kurz a dále ještě k roku 1921 – soudní sluha a dozorce Jan Slabý. Stavy vězňů jsou zachyceny jen torzovitě. Dokládají je sčítací operáty z uvedených let: 13. ledna 1891 – 4 vězni, 13. ledna 1901 – 5 vězňů, 16. ledna 1911 – 7 vězňů, 16. února 1921 – 5 vězňů.¹¹²⁴

Soud s věznicí byl zrušen roku 1949 a poté ji využíval Krajský soud trestní v Praze k uložení vyřízených spisů. V roce 1950 se sice objevila úvaha o možnosti zřízení správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených ONV Votice, ale plán zůstal nerealizován. Tomuto účelu totiž do té doby dostačovala věznice

¹¹²³ Tamtéž, kart. 25/1, dálnopis na VO StB Mladá Boleslav z 2. 3. 1950.

¹¹²⁴ SOkA Tábor, f. Okresní úřad Tábor, inv. č. 4636, fascikl 178, sčítání lidu 1890; tamtéž, inv. č. 4742, fascikl 284, sčítání lidu 1900; tamtéž, inv. č. 48, fascikl 419; tamtéž, f. Sčítání lidu 1921, Tábořsko, inv. č. 48, kart. 16.

okresního soudu ve Voticích a nadto dostala přednost soudní spisovna.¹¹²⁵ V roce 1953 převzal objekt MNV Mladá Vožice.

Neveklov

Město Neveklov koupilo v prosinci 1849 dům č. p. 83 na dnešním náměstí Jana Heřmana od Jana a Ludmily Jirouškových. Následně se rada města zavázala postavit nový dům pro potřeby okresního soudu, berního úřadu a věznice s tím, že práce budou dokončeny do 2. ledna 1851. Současně přislíbila bezplatné přenechání objektu justiční správě. Není zcela zřejmé, jestli se podařilo budovu dokončit v termínu, ale jako nejzazší datum je možné považovat červen 1853. Tehdy městská rada znovu písemně potvrdila předchozí ujednání a dům je zmiňován jako již dokončený.¹¹²⁶

Věznice stála samostatně ve dvoře a původně se jednalo o přízemní kamennou budovu se 4 celami a klenutými stropy. Byla tehdy hodnocena jako studená a vlhká, stojící ve stínu soudní budovy. Služební byt dozorce se nacházel v prvním patře soudu s okny směrem na náměstí i do dvora. Od počátku 20. století ale řešili technické problémy a nedostatečnou velikost věznice. Již roku 1901 například přednosta soudu město upomínal, že odpadní strouha ze sousední pošty protéká na vězeňský dvůr, kde se šíří zápach. Požadoval proto vybudování nové kanalizační stoky.

V roce 1905 začala jednání, jejichž cílem bylo rozšíření věznice o první patro s tím, že v přízemí budou 3 cely, místnost s dezinfikátorem a další 4 cely v novém poschodí. Krajský soud v Táboře proto roku 1909 schválil převoz vězňů do věznice okresního soudu v Benešově po dobu stavebních prací. Úpravy věznice probíhaly v letech 1910 a 1911. Po jejich dokončení se také z budovy soudu odstěhoval berní úřad a přenechal jej celý justici. Uvedené počty cel se ale později změnily. V roce 1940 zůstávalo přízemí stejné jako dříve, ale v prvním patře snížili počet cel na 2 a namísto zbývajících zřídili skladiště. Za zmínku stojí ještě pokus města Neveklov umístit roku 1935 do objektu soudu školní třídu, což justiční orgány důrazně odmítly z prostorových i bezpečnostních důvodů.¹¹²⁷

Stavy vězňů jsou podrobně zachyceny pro první desetiletí 20. století: 1900 – 304 vězňů, 1901 – 455 vězňů, 1902 – 554 vězňů, 1903 – 344 vězňů, 1904 – 328 vězňů, 1905 – 259 vězňů, 1906 – 261 vězňů.¹¹²⁸ Rovněž tak jména vězeňských dozorců jsou podrobně zmapována od roku 1915 do roku 1948: 1915 – 1921 (1922?) Otakar Dvořák, 1923 – 1932 Josef Varga, 1933 – 1937 Metoděj Beneš, 1937 – 1941 Václav Kněžour, 1942 – 1943 Rudolf Paseka, 1945 – 1948 Václav Kněžour. Ve stejné době zajišťovaly

¹¹²⁵ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, nezpracováno, informace OV NB Votice ke správním věznicím ze 13. 9. 1950.

¹¹²⁶ SOkA Benešov, f. Okresní soud Neveklov, neuspořádáno, protokolární prohlášení městské rady z 26. 1. 1850; Tamtéž, prohlášení městské rady z 11. 6. 1853.

¹¹²⁷ Tamtéž, návrh na rozšíření věznice z 27. 2. 1905; stížnost okresního soudu na zatékání odpadní vody z 11. 6. 1901; souhlas Krajského soudu v Táboře s využitím věznice soudu v Benešově z 11. 5. 1909; potvrzení Krajského soudu v táboře o vystěhování berního úřadu z 13. 8. 1911.

¹¹²⁸ Tamtéž, přehledy ročních stavů vězňů z 18. 12. 1905 a 3. 11. 1907.

manželky jmenovaných prohlídky vězeňkyň a praní vězeňského prádla za zvláštní finanční odměnu.¹¹²⁹

Okresní soud s věznicí byl poznamenán také událostmi spojenými se zřízením výcvikového prostoru Waffen SS na Sedlčansku, Neveklovsku a Benešovsku. Celá oblast byla vystěhovávána, což se samozřejmě dotklo i justičních orgánů, takže okresní soud od druhé poloviny roku 1943 do roku 1945 nefungoval. Činnost obnovil po osvobození Československa a zrušen byl v roce 1949 na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Budovu poté převzal MNV Neveklov.

Nové Strašecí

Okresní soud s věznicí sídlil v budově staré radnice na Komenského náměstí 189, jejíž současná podoba vznikla při rekonstrukci po požáru roku 1812. Součástí objektu byl i služební byt dozorce. Tuto funkci v roce 1910 zastával Antonín Šídl. K velikosti a kapacitě věznice se nepodařilo dohledat podrobnější informace. Podle sčítání lidu uskutečněného ke 31. prosinci uvedeného roku je možné konstatovat jen to, že stav vězňů činil 4 vězněné osoby.¹¹³⁰

Ani později neměla velkou obsazenost, což dokládá informace o uzavření věznice dne 12. listopadu 1947, z důvodu nedostačujících hygienických podmínek. Kromě toho obsahuje i zmínku o „...nepatrném počtu vězňů...“.¹¹³¹ Následně vězně předávali do věznice okresního soudu se sídlem v Kladně. K další změně došlo na počátku 50. let 20. století. Tehdy z Nového Strašecí posílali vězně do věznice okresního soudu do Rakovníka.¹¹³² V polovině 50. let objekt zařadili do kategorie „bez výhrad“, což jen potvrdilo ukončení provozu věznice. Po zrušení okresního soudu roku 1960 se do objektu nastěhovala základní umělecká škola, která ho využívá dodnes.¹¹³³

Nymburk

Nymburská věznice byla v bočním křídle justičního komplexu, který byl vybudován v letech 1915 až 1919 na místě pivovaru (dnes Soudní ulice 10). Sloužila jak potřebám justice, tak i ONV Nymburk jako správní věznice k výkonu krátkodobých trestů.¹¹³⁴ Roku 1952 byla hodnocena jako bezpečnostní nedostatek absence katru mezi kanceláří a vězeňskými prostory. Zároveň chybělo ústřední

¹¹²⁹ Tamtéž, f. okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921, Neveklov č. p. 83; Tamtéž, f. Okresní soud Neveklov, projednávání finančních odměn manželek dozorců vězňů za praní prádla a prohlídky vězeňkyň z let 1915-1948.

¹¹³⁰ SOKA Kladno, f. Okresní úřad Slaný 1885-1945, sčítání lidu 1910, Nové Strašecí č. p. 189.

¹¹³¹ Tamtéž, f. Okresní soud Kladno, Prezidiální spisy: vězeňské záležitosti 1944-1948, Pres. č. 106/16/47, inv. č. 490, kart. 48, informace Presidia krajského soudu v Praze z 12. 11. 1947.

¹¹³² NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, nezpracováno, informace OV NB Nové Strašecí ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

¹¹³³ Historie a současnost ZUS Nové Strašecí [online], [citováno 5. 9. 2024], <https://www.zusbubu.cz/inpage/skola/>

¹¹³⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Nymburk ke správní věznici z 12. 9. 1950

topení. Z personálního hlediska považovalo Velitelství SVS obsazení věznice za vyhovující.

Do 14 cel se za normální situace vešlo 30 vězňů, maximálně to mělo být 48 vězňů. Průměrné denní stavy však obvykle činily jen 17 vězněných osob. Vězni pracovali především pro n. p. Koh-i-noor Waldes. Příležitostně je zaměstnával i úklid věznice a stavební práce. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Ve věznici sloužili v létě 1952 tři příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. Jan Bucek, zástupcem strm. Karel Opatrný a běžnou dozorčí službu vykonával ml. strm. Adolf Frank. Dva dozorcí měli vždy denní službu od 7 ráno do 17 hodin odpoledne a jeden hlídal 24 hodin. K okresním soudům Nymburk a Poděbrady předváděli všichni tři příslušníci bez asistence SNB.

Od srpna 1951 sloužila věznice také výkonu vazeb pro okresní soud sídlící v Poděbradech, jehož věznici uzavřeli.¹¹³⁵ Objekt však nadále zůstal ve správě MS a od roku 1953 byl v užívání SNZ. V roce 1955 ho zařadili do kategorie „bez výhrad“ a nadále sloužil jako kancelářská budova OO MV Nymburk.

Poděbrady

Okresní soud sídlil do roku 1879 v prvním patře zámku. Poté se přestěhoval do novostavby v Komenského ulici 7 (nároží Riegerova náměstí).¹¹³⁶ Vězeňské cely lze předpokládat v rámci tohoto objektu.

Od roku 1949 sloužila věznice mimo jiné i potřebám VO StB Kolín, kvůli nedostatečné velikosti věznice okresního soudu v Kolíně.¹¹³⁷ Roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹¹³⁸ Avšak v srpnu stejného roku byla uzavřena a vazbu přesunuli do věznice okresního soudu Nymburk.¹¹³⁹ V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani SNZ. Roku 1955 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“, což jen potvrdilo zrušení věznice. Později objekt převzala hotelová škola.

Příbram

Věznice stála původně samostatně ve dvoře okresního soudu na náměstí T. G. Masaryka 1. Roku 1952 bylo nutné provést rozsáhlejší adaptační práce k zabezpečení objektu. Jednalo se zejména o přestavbu hlavního vchodu a přístavbu prostor pro služební kanceláře, pozdější úpravy ji stavebně spojily s budovou soudu. Pozitivní hodnocení získalo zřízení dvou služebních bytů pro vězeňské dozorce. Do budoucna se uvažovalo o zavedení ústředního topení.

¹¹³⁵ SOkA Kolín, f. Okresní prokuratura Kolín, nezpracováno, informace o uzavření věznice Poděbrady z 31. 8. 1951.

¹¹³⁶ Eva ŠMILAUEROVÁ, *Poděbrady v proměnách staletí 2. díl (1850-1948)*, Praha 2005, s. 35.

¹¹³⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, nezpracováno, nedatovaná zpráva o věznicích StB.

¹¹³⁸ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹³⁹ SOkA Kolín, f. Okresní prokuratura Kolín, nezpracováno, informace o uzavření věznice Poděbrady z 31. 8. 1951.

Ve věznici bylo celkem 6 cel normovaných pro 34 vězněných osob a maximální nouzový stav objektu činil 56 vězňů. Průměrně však bývalo v příbramské věznici 10 vězněných osob denně. Vězni nevykonávali žádné práce pro národní podniky, zajišťovali pouze adaptace budovy a její úklid. V případě potřeby hospitalizace vězněné osoby předávali do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Josef Huleš a jeho zástupcem ml. strm. František Vlček. Jeden měl vždy službu 24 hodin a druhý příslušník denní od 7 ráno do 17 hodin odpoledne bez půlhodinové přestávky na oběd. Předpokládalo se proto, že po skončení stavebních prací bude do Příbrami přidělen třetí příslušník SVS.

V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale užíval ho MNV Příbram. Roku 1954 jej zařadili do kategorie „s výhradou“ a předali OO MV Příbram – dopravnímu inspektorátu. Druhá část věznice byla vrácena MS a to ji zapůjčilo ministerstvu zdravotnictví jako sklad léků.

Rakovník

Věznice tvořila celek se soudní budovou na Sixtově náměstí 76 a na základě dohody byla využívána také okresním soudem se sídlem v Novém Strašecí.¹¹⁴⁰ Zároveň ji využíval i ONV Rakovník jako správní věznici.¹¹⁴¹ Počátkem 50. let ji hodnotili jako vyhovující po všech stránkách. Tuto situaci ještě zlepšila náročná rekonstrukce uskutečněná v roce 1951. Tehdy došlo k zavedení ústředního topení, kanalizace a splachovacích záchodů. Současně zvýšili ohradní zeď ke zlepšení bezpečnostní situace.

Uvnitř bylo roku 1952 celkem 14 cel, do kterých se za normální situace vešlo 44 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 84 vězňů. Průměrné denní stavy však nedosahovaly uvedených čísel a byly 31 vězněných osob. Práce vězňů spočívala především ve draní peří pro n. p. Sběrné suroviny. Příležitostně je zaměstnával i úklid věznice a případné stavební úpravy. V případě potřeby hospitalizace probíhala léčba ve vězeňské nemocnici v Praze na Pankráci.

Ve věznici sloužili v létě 1952 tři příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. František Boudný, zástupcem strm. Václav Hátle a běžnou dozorcí službu vykonával strm. Josef Vyšohlíd. Dva dozorcí měli vždy denní službu od 7 ráno do 17 hodin odpoledne a jeden hlídal 24 hodin. K okresním soudům Rakovník a Nové Strašecí předváděli všichni tři bez asistence SNB.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl pod názvem OÚVV Rakovník v užívání SNZ. Poté měl roku 1954 krátce pojmenování Věznice č. 11 Rakovník. Od roku 1955 ho využívalo OO MV Rakovník, které v přízemí zřídilo cely k zajištění zadržených vězněných osob, v prvním patře byl pak sklad správy MS. Lékař však

¹¹⁴⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, nezpracováno, informace OV NB Nové Strašecí ke správním věznicím z 5. 9. 1950.

¹¹⁴¹ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Rakovník ke správním věznicím ze 14. 9. 1950.

shledal přízemí jako zdravotně závadné, a proto došlo k výměně podlaží mezi institucemi. Od 1. ledna 1957 sídlil ve věznici archiv MV. Objekt i nadále využívá okresní soud sídlící v Rakovníku.

Říčany

Věznice byla součástí okresního soudu postaveného roku 1852 na místě staré šatlavy na Masarykově náměstí 37.¹¹⁴² Původně měla 5 cel s kapacitou 22 vězněných osob. Vnitřní vybavení sestávalo z elektrického osvětlení, dřevěných celových dveří s průhledovými okénky, záchodových kbelíků, okna byla zamřížována. Vytápění zajišťovala kamna na pevná paliva. Chyběly však jakékoliv další nutné prostory – byt dozorce, sklady, kancelář, strážnice, koupelna, umývárna a kuchyně. K objektu přiléhal také blíže nespecifikovaný vězeňský dvůr hodnocený jako dostačující.

Kvůli popsáným nedostatkům z hlediska bezpečnosti i zdravotní závadnosti byla soudní věznice roku 1949 uzavřena jako nevyhovující. Veškerý inventář tehdy převzala správa krajské soudní věznice v Praze na Pankráci, budova přešla do majetku MNV Říčany, ale zůstala ve správě justice. Roku 1950 nevyužité prostory sloužily jako skladiště řepných semen pro podnik Oseva Strančice. Přesto se ve stejném roce objevila úvaha o zřízení správní věznice pro potřeby ONV Říčany, jelikož se cely nacházely v dobrém technickém stavu a bylo potřeba pouze vymalování a menší oprava kamen. Nakonec ale zůstalo jen u plánu, jelikož chybělo výše popsané zázemí.¹¹⁴³

Roku 1955 byla uzavřená věznice zařazena do kategorie „bez výhrad“ a předána do užívání OO MV Říčany. Po zrušení okresního soudu roku 1960 převzala objekt základní škola.

Sedlčany

Okresní soud po roce sídlil po roce 1850 ve staré radnici na náměstí (dnes muzeum). Roku 1921 byla v Církvičské ulici na náklady města dostavěna nová budova pro potřeby justice, berního úřadu a kanceláře evidenčního geometra.¹¹⁴⁴ Současně vznikla samostatně stojící věznice (č. p. 386). Ta roku 1951 figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹¹⁴⁵ Budovu využíval SVS a současně v ní fungovala správní věznice pro výkon trestů uložených ONV Sedlčany.¹¹⁴⁶ Z bezpečnostního hlediska měla dobré hodnocení. V létě 1952 bylo nutné provést renovaci kanalizace, zřídit splachovací WC a ústřední topení.

¹¹⁴² Muzeum Říčany – Masarykovo náměstí [online], [citováno 5. 9. 2024],

<https://muzeumricany.cz/wp-content/uploads/2022/02/Ulicnik-Masarykovo-namesti.pdf>

¹¹⁴³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Říčany ke správním věznicím z 11. 9. 1950.

¹¹⁴⁴ Městské muzeum Sedlčany – archiv, D 365, Pamětní kniha města Sedlčany I, (1836) 1922-1937.

¹¹⁴⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹⁴⁶ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Sedlčany ke správním věznicím z 6. 9. 1950.

Uvnitř bylo 7 samotek a 2 společné cely normované pro 37 vězňů s tím, že maximální přípustný stav vězňů činil 55 vězňů osob. Průměrný denní stav ale býval jen 16 vězňů. Vězni pracovali především pro národní podnik Sběrné suroviny Kamýk nad Vltavou, pro který drali peří. Zároveň zajišťovali úklid věznice a stavební úpravy objektu. V případě potřeby hospitalizace probíhala léčba ve vězeňské nemocnici v Praze na Pankráci.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem strm. Václav Pavlík a jeho zástupcem strm. Rudolf Velhartický. Služba tak bývala velmi náročná. Jeden dozorce měl vždy 24 hodin a druhý jen denní. Po denní službě nastupoval druhý den ráno na 24hodinovou směnu a takto se neustále střídali. Bylo proto nutné zajistit třetího dozorce, což brzdila bytová otázka. Na eskortách se podíleli příslušníci SNB, protože byli využíváni i pro potřeby okresního soudu Votice.

V roce 1953 převzalo objekt MNB, ale užívalo ho ministerstvo dopravy. V roce 1955 byl zařazen do kategorie „bez výhrad“ a poté společně využíván OO MV Sedlčany a ministerstvem dopravy.

Sedlec

Okresní soud nejprve sídlil v radnici na dnešním náměstí 7. května 62. Od roku 1905 byl společně s dalšími institucemi v tzv. Okresním domě (nám. 7. května 89). Jako soudní věznice původně sloužila stará šatlava, ale po jejím zbourání během výstavby nové školy byla roku 1906 postavena nová věznice na dvoře radnice.¹¹⁴⁷ Justiční orgány v Sedlci byly zrušeny roku 1949 a poté objekt spravoval MNV Sedlec. Veškerý inventář převzal sousední okresní soud v Sedlčanech. Původně se uvnitř nacházelo 8 cel s dřevěnými podlahami, vytápěných kamny z chodby. Neměla elektrické osvětlení a lze předpokládat užití záchodových věder. Bezpečnost zajišťovaly mříže v oknech a petlice na dřevěných celových dveřích s průhledem. Chyběla však kancelář, koupelna, umývárna, sklady i kuchyně.

Počátkem 50. let byl objekt ve špatném stavu, cely zůstávaly bez využití a v patře nad nimi se nacházely dva byty. Přesto se roku 1950 objevila myšlenka na zřízení správní věznice pro výkon krátkodobých trestů uložených ONV v Sedlčanech, která však zůstala nerealizována kvůli špatnému technickému stavu objektu a nutnosti velkých investic.¹¹⁴⁸

Slaný

Okresní soud s věznicí sídlil po roce 1850 v radnici na náměstí. Roku 1884 si c. k. erár pronajal dům v nároží dnešních ulic Wilsonova a Vepřekova od MUDr. Ferdinanda Suka. Věznice se šesti celami a bytem dozorce se nacházela

¹¹⁴⁷ Okresní dům v Sedlci [online], [citováno 9. 9. 2024],

<https://www.sedlec-price.cz/okresni-dum-v-sedlci/d-2805>

¹¹⁴⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, informace OV NB Sedlčany ke správním věznicím z 6. 9. 1950; tamtéž, formulář k technickému stavu bývalé okresní soudní věznice v Sedlci ze 4. 9. 1950.

ve dvoře objektu. Roku 1937 věnovalo město stavební pozemek (dnes Smetanovo náměstí 3), kde v roce 1938 začala stavba nového soudu s věznicí. K přestěhování ale došlo až roku 1946. V nároží okresního soudu se nacházel stožár, na který byla umisťována bílá vlajka, když v celách nebyli žádní vězni.¹¹⁴⁹

Věznice byla umístěna v bočním křídle budovy. Roku 1952 sloužila potřebám SVS a současně také jako správní věznice pro ONV ve Slaném. Z bezpečnostního hlediska měla dobré hodnocení, bylo však nutné zřídit nový byt pro třetího vězeňského dozorce a upravit ohradní zeď na vězeňském dvoře.

Uvnitř bylo 12 cel pro 32 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 48 vězňů. Průměrný denní stav byl 33 vězněných osob. Vězňové v celách pracovali pro n. p. Kooh-i-noor. Zajišťovali také úklid věznice a stavební úpravy objektu. Při nutnosti hospitalizace předávali vězněné osoby do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Dozor zajišťovali čtyři příslušníci SVS, v červenci 1952 byl velitelem vrch. strm. František Veselý, jeho zástupcem ml. strm. František Tuček, vedoucím výchovy strm. Jozef Mizera a strážní službu vykonával ml. strm. Emanuel Harvalík. Denní služba začínala v 7 hodin ráno a končila v 17 hodin odpoledne. Po pracovní době probíhala převýchova mladistvých, kterou prováděl vedoucí výchovy.

V listopadu 1951 byla věznice určena k výkonu vazby mladistvých pro pražský a pardubický kraj a pro mladistvé z vazby Státní prokuratury v Praze.¹¹⁵⁰ Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. V roce 1955 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a předali OO MV Slaný. Po zrušení soudu v roce 1960 objekt převzal Okresní ústav národního zdraví a dodnes slouží jako poliklinika.

Uhlířské Janovice

Okresní soud sídlil v empírové budově radnice na náměstí (Pečírkova 168), která byla postavena v letech 1838 až 1846.¹¹⁵¹ Objekt zahrnoval i vězeňskou část. Ke zrušení soudu došlo nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Unhošť

Okresní soud sídlil na Václavském náměstí 44 v budově, kterou justici přenechala k užívání bezplatně obec. Věznice byla umístěna v bočním křídle obráceném do dnešní Spojovací ulice. Na jeho konci vznikla ve 30. letech 20. století přístavba pro nový služební byt dozorce.¹¹⁵²

Uvnitř věznice se nacházelo celkem 6 cel v přízemí i prvním patře, dezinfikátor a skladiště potravin ve sklepě. Chyběla však koupelna, prádelna

¹¹⁴⁹ Za poskytnutí informací děkuji regionálnímu badateli a historikovi Pavlu Bartoníčkoví.

¹¹⁵⁰ SOKA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovice, neuspořádáno, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

¹¹⁵¹ Uhlířské Janovice – empírová budova [online], [citováno 12. 8. 2024], <https://uhlirске-janovice8.webnode.cz/pamatky/empirova-budova/>

¹¹⁵² SOKA Kladno, f. Okresní soud Unhošť, sign. pres. 16, inv. č. 192, kart. 20, informace pro Presidium vrchního soudu v Praze z 24. 3. 1939.

i kuchyně. Stravu vězňů proto musel dozorce vařit ve svém bytě. Osvětlení a signalizaci zajišťovalo elektrické vedení instalované ve 30. letech 20. století. Z bezpečnostního hlediska roku 1948 vyhovovala s tím, že problém vykazovala zeď vězeňského dvora, která byla vysoká jen 3 metry a nebyla zajištěna ostnatým drátem.

Dovnitř se mělo při normálním zaplnění vejít 14 vězňů, při nouzovém vytížení to mělo být 20 až 25 vězněných osob.¹¹⁵³ Reálné stavy vězňů nebývaly nijak vysoké. V letech 1947 a 1948 to byly průměrně 4 vězněné osoby. Maximum činilo v uvedeném období 8 vězňů za měsíc.¹¹⁵⁴

V meziválečném období hlídal vězně jeden dozorce, kterým byl František Domecký. Po něm službu převzal František Bláha a od roku 1943 Max Kovář.¹¹⁵⁵ Po osvobození republiky navýšili počet dozorců na dva. V červnu 1945 reaktivovali F. Domeckého a na podzim potvrdili do funkce pomocného zřízence Václava Minaříka, který také převzal byt po M. Kovářovi.¹¹⁵⁶ Soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Velvary

Okresní soud s věznicí sídlil společně s berním úřadem v původně renesanční radnici na náměstí Krále Vladislava 1, kterou měl pronajatou od městské obce. V polovině 19. století byly pro potřeby úřadů přistavěny boční trakty.¹¹⁵⁷ Věznice měla 4 cely umístěné v přízemí severního křídla a dvě v přízemí jižního křídla. Služební byt dozorce sestávající z pokoje a kuchyně se nacházel v přízemí hlavní budovy.¹¹⁵⁸

Jména dozorců se podařilo zachytit jen k přelomu 19. a 20. století. Roku 1880 to byl Josef Merta a v den vyplnění formuláře ke sčítání lidu se na celách nacházelo 9 vězňů.¹¹⁵⁹ Jeho nástupcem byl do roku 1900 Josef Pokorný, po něm nastoupil Josef Bauer a následoval Petr Hájek.¹¹⁶⁰ Ke stavům vězňů lze říci, že za rok 1901 jich bylo celkem 400.¹¹⁶¹ Soud s věznicí byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Vlašim

Okresní soud sídlil na Husově náměstí 325 v budově postavené po polovině 19. století. V objektu se nacházel také berní úřad a kontrolní důchodový úřad. Na konci 40. let 20. století ho ze dvou třetin vlastnila justiční správa a zbývající

¹¹⁵³ Tamtéž, popis věznice okresního soudu v Unhošti ze 16. 11. 1948.

¹¹⁵⁴ Tamtéž, kart. 20, výkazy stavu vězňů z let 1947 a 1948.

¹¹⁵⁵ Tamtéž, sign. pres. 15, inv. č. 191, kart. 19, agenda k propůjčování služebního bytu z roku 1943.

¹¹⁵⁶ Tamtéž, sign. pres. 16, inv. č. 192, kart. 20, seznam vězněných osob pověřených dozorem nad vězni z 1. 4. 1947.

¹¹⁵⁷ Velvary – historie města [online], [citováno 5. 9. 2024], <https://www.velvary.cz/mesto/historie-mesta/>

¹¹⁵⁸ SOkA Kladno, f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 123, nájemní smlouva z roku 1935.

¹¹⁵⁹ Tamtéž, f. Okresní úřad Slaný, sčítání lidu 1880, Velvary č. p. 1.

¹¹⁶⁰ Tamtéž, f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 117, záležitosti stravování vězňů z roku 1900.

¹¹⁶¹ Tamtéž, sign. pres. 16, kart. 119, výkaz stavu vězňů za rok 1901.

třetina patřila městu. Věznice se nacházela v prvním patře a její popis se dochoval z roku 1948. Navazovala na veřejně přístupnou chodbu, od které ji oddělovaly železné dveře. Měla 4 cely s kapacitou 10 vězněných osob a maximální nouzové vytížení bylo 14 vězňů.

Tehdy se jednalo o moderně zařízenou věznici. Měla elektrické osvětlení, vodovod i splachovací záchody, což bylo pozitivním důsledkem jejího umístění v soudní budově. Nedostatek představovalo zavedené, ale nefunkční signalizační zařízení. Vstup do cel zabezpečovaly dřevěné dveře, jejichž odolnost zvyšovalo oplechování z vnitřní strany. Cely měly prkenné podlahy, cihlové klenuté stropy a železné kavalce. Malá okna s mřížemi, obrácená směrem do soudního dvora, byla ve dvoumetrové výšce. Zvenku je zajišťovaly ještě dřevěné clony, zamezující komunikaci s okolím. K vytápění sloužila železná kamna obsluhovaná dozorcem z chodby.

Koupelna s prádelnou a dezinfikátorem se nacházely na uvedeném veřejném chodbě v prvním patře, ale už mimo zabezpečený prostor. Služební byt dozorce – pokoj, kuchyň a předsíň (bez příslušenství), byl v přízemí pod věznicí. Prameny jej však popisují jako studený a vlhký. Věznici chyběl samostatný vycházkový dvůr, takže vězně vyváděli na dvůr soudu, který chránila zeď vysoká 2,8 metru. Neměla ale ostnatý drát, což představovalo bezpečnostní riziko.¹¹⁶²

Celkové roční stavy vězňů jsou k dispozici ze 40. let 20. století: 1943 – 189 vězněných osob, 1944 – 266 vězněných osob, 1945 – 114 vězněných osob (pouze soudní vězni, v roce 1945 nejsou započítány vězněné osoby internované po válce národními výbory a policejními složkami). Jak vypadaly měsíční počty vězňů, ukazují záznamy z roku 1946: leden – 12 vězněných osob, únor – 12 vězněných osob, březen – 7 vězněných osob, duben – 8 vězněných osob, květen – 12 vězněných osob, červen – 13 vězněných osob, červenec – 12 vězněných osob, srpen – 16 vězněných osob, září – 10 vězněných osob.¹¹⁶³

Vězně hlídali soudní zřízenci s funkcí dozorce vězňů. Ve 20. letech 20. století to byl Josef Kalenský.¹¹⁶⁴ 30. léta se nepodařilo zmapovat z hlediska personálu a další potvrzené jméno se vztahuje až k roku 1942, kdy tuto funkci zastával František Brož. Po něm ji v roce 1948 převzal Jindřich Stára, u něhož nelze vyloučit, že s dozorem vypomáhal už v předchozích letech. V roce 1949 do Vlašimi přeložili z Neveklova Václava Kněžoura.¹¹⁶⁵ Po reorganizaci vězeňství měli bezpečnost zajišťovat už výhradně příslušníci SVS, ale jejich přítomnost není doložena.

Roku 1951 figurovala věznice na seznamu objektů využívaných justicí k výkonu vazby.¹¹⁶⁶ Tehdy sloužila také potřebám ONV Vlašim coby správní věznice k odpykání krátkodobých trestů uložených v přestupkovém řízení.¹¹⁶⁷ V roce 1953

¹¹⁶² SOkA Benešov, f. Okresní soud Vlašim, nezpracováno, popis věznice z roku 1948.

¹¹⁶³ Tamtéž, výkazy stavů vězňů z let 1943-1946.

¹¹⁶⁴ Tamtéž, f. Okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921, Vlašim č. p. 325.

¹¹⁶⁵ Tamtéž, přehledy zaměstnanců Okresního soudu Vlašim z let 1945-1949.

¹¹⁶⁶ NA Praha, f. S SNV, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹⁶⁷ Tamtéž, kart. 32/1, informace OV NB Vlašim ke správním věznicím z 11. 9. 1950

věznici zařadili do kategorie „bez výhrad“ a předali OO MV Vlašim. K výkonu vazby poté vězně předávali do věznice v Benešově. Budovu nadále využíval okresní soud sídlící ve Vlašimi až do zrušení roku 1960.

Votice

Okresní soud sídlil nejprve na radnici. Roku 1893 nechalo město pro potřeby soudu postavit nový dům na Komenského náměstí 230.¹¹⁶⁸ Věznice se nacházela ve stejném objektu a vězeňským dozorcem byl ve 20. letech 20. století Vojtěch Macháček.¹¹⁶⁹

Věznice sestávala ze 4 cel, přičemž jednu z nich měl později vyhrazen ONV Votice pro výkon krátkodobých trestů. Z té doby se dochovala informace o počtu správních vězňů a vězňů držených v policejní vazbě. Konkrétně za rok 1949 to bylo 8 vězněných osob se správními tresty a 15 zajištěných bezpečnostními složkami, v roce 1950 pak 3 správní tresty a 17 případů vazby.¹¹⁷⁰ Roční stavy vězňů se dochovaly pro 40. léta 20. století: 1939 – 153 vězněných osob, 1940 – 184 vězněných osob, 1941 – 137 vězněných osob, 1942 – 137 vězněných osob, 1943 – 130 vězněných osob, 1944 – 171 vězněných osob, 1945 – 238 vězněných osob,¹¹⁷¹ 1947 – 30 vězněných osob, 1948 – 37 vězněných osob.¹¹⁷²

V rámci reorganizace okresních soudů a věznic ji však justice roku 1950 přestala využívat a nadále měla sloužit Veřejné bezpečnosti a správním úřadům.¹¹⁷³ Přesto ještě v roce 1951 figurovala věznice v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹¹⁷⁴ Roku 1955 byla zařazena do kategorie „bez výhrad“, což jen potvrdilo její zrušení. V budově i po jejím uzavření nadále působil okresní soud až do zrušení roku 1960.

Zbraslav

Okresní soud s věznici sídlil v budově postavené obcí roku 1936, když před tím pro stavbu vykoupila pozemek za částku 248 000 Kčs. Ke slavnostnímu zahájení provozu došlo 28. října uvedeného roku. Kromě justiční správy budovu užíval katastrální měřičský úřad (dnes Žabovřeská ulice 497).¹¹⁷⁵

¹¹⁶⁸ SOkA Benešov, f. Archiv města Votice, inv. č. 166, č. k. 105, Kronika města Votic, s. 169.

¹¹⁶⁹ Tamtéž, f. Okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921, Votice č. p. 230.

¹¹⁷⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, nezpracováno, informace OV NB Votice ke správním věznicím ze 13. 9. 1950.

¹¹⁷¹ Velký nárůst celkového ročního stavu byl zapříčiněn vysokým počtem vězňů v kategorii „jiní“ (193), což byli lidé internovaní pro potřeby národních výborů v prvních poválečných měsících. Naopak soudní vězni představovali v tomto roce v podstatě marginální skupinu (12 vazba, 7 trest). To jen dokresluje trend přeplněnosti soudních věznic po květnu 1945.

¹¹⁷² SOkA Benešov, f. Okresní soud Votice, nezpracováno, kniha vězňů 1939-1949.

¹¹⁷³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/2, dálnopis věznicím VB, 1951.

¹¹⁷⁴ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹⁷⁵ Zbraslav, okresní soud [online], [citováno 7. 6. 2024], https://zbraslavhistorie.info/okresni_soud

Roku 1951 věznice figurovala v seznamu objektů, které justici sloužily k výkonu vazby.¹¹⁷⁶ Tvořila celek se soudní budovou a byla umístěna v zadním traktu. Součástí justičního areálu byly i služebny SNB a StB. Tehdy ji hodnotili jako moderní a po všech stránkách vyhovující, zejména bylo poukazováno na rekonstrukci ohradní zdi a věžeňské kuchyně. Nedostatečné bylo pouze personální obsazení dvěma příslušníky SVS.

Bylo v ní 8 cel, do kterých se za normální situace vešlo 27 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 54 vězňů. Průměrné denní stavy se pohybovaly mezi uvedenými čísly a dosahovaly k počtu 36 vězněných osob. Práce vězňů spočívala především ve draní peří pro n. p. Sběrné suroviny. Příležitostně je zaměstnával i úklid věznice a případné stavební úpravy. Hospitalizace vězněných osob probíhala ve věžeňské nemocnici v Praze na Pankráci.

Na Zbraslavi v červenci 1952 sloužil št. strm. Stanislav Krejčí ve funkci velitele a jeho zástupcem byl ml. strm. Josef Jahelka. Jeden dozorce měl vždy službu 24 hodin a druhý příslušník denní službu od 7 ráno do 17 hodin odpoledne bez půlhodinové přestávky na oběd. Jelikož byla ve věznici vykonávána vazba pro okresní prokuratury Zbraslav, Říčany a Dobříš, plánovalo se doplnění stavu o třetího dozorce. To však vázlo na nutnosti zajistit pro něj služební byt. Na předvádění k okresním soudům musel SVS kvůli velkým vzdálenostem spolupracovat s SNB.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Roku 1955 uvnitř vznikly ubytovny pro potřeby MV. Později začala budovu využívat poliklinika.

KS MV Prešov¹¹⁷⁷

Bardejov

Okresní soud s věznicí byl od počátku 20. let 20. století umístěn v bývalých kasárnách stojících na okraji městského centra. Ještě před tím, než objekt převzala justice, sídlila v něm řezbářská dílna Morice Hölzela, později také dívčí odborná a učňovská škola.

Na konci roku 1920 došlo po předchozích jednáních k podpisu smlouvy mezi justiční a městskou správou a k dohodě o pronájmu uvedené budovy ke zřízení okresního soudu včetně věznice sestávající ze čtyř cel. Původní nájem byl stanoven na 8 000 korun splatných čtvrtletně, ale v roce 1935 už to bylo 12 800 korun. Součástí dohody se stala i povinnost města objekt opravit, mimo jiné zvýšit ohradní zeď na 3 metry, a naopak okresní soud měl objekt nadále udržovat v dobrém technickém stavu.

¹¹⁷⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹¹⁷⁷ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Prešov.

Smlouvu podepsanou v prosinci 1920 schválilo Prezidium Krajského soudu v Košicích až na konci října 1921 a stavební práce byly dokončeny teprve roku 1922. Až poté se do objektu nastěhoval okresní soud.¹¹⁷⁸

Věznice sestávala i na počátku 50. let 20. století ze čtyř cel pro 22 vězněných osob. Z hlediska bezpečnosti měla dobré hodnocení, ale technický stav nevyhovoval. Roku 1951 sloužila především jako vazební ústav pro potřeby OV NB Bardejov, ale byla málo využívána.¹¹⁷⁹ V roce 1953 už o ni neměla zájem justice ani bezpečnostní složky. Okresní soud ale v objektu sídlil až do roku 1964, kdy se přestěhoval do nové administrativní budovy.

Giraltovce

Roku 1949 byla kapacita věznice 20 vězněných osob.¹¹⁸⁰ Na počátku 50. let sloužila především jako vazební ústav pro potřeby OV NB Giraltovce. Věznice byla zrušena v roce 1951. Před uzavřením měla pět cel v dobrém technickém stavu, avšak dochovala se informace, že byla prázdná kvůli nedostatku vězňů.¹¹⁸¹ Po převodu vězeňství do pravomoci MNB neměla SNZ o objekt zájem. Uvnitř se nacházely jen dvě cely pro zadržené osoby, služební byt a v polovině 50. let probíhalo jednání o navrácení objektu soudní správě. Ta však neměla zájem věznici převzít.

Humenné

Věznice stála v justičním areálu a byla umístěna ve staré přízemní budově sousedící s okresní prokuraturou. Z jedné strany k ní přiléhal vycházkový dvůr, z druhé strany dvůr se studnou, z níž čerpali vodu pro věznici. Součástí byl i služební byt velitele věznice. Osvětlení zabezpečovalo elektrické vedení, věznici ale chyběly sklepy a centrální topení, takže se teplo zajišťovalo pomocí kachlových kamen na dřevo i uhlí.

Jednalo se o nepříliš rozlehlý objekt se čtyřmi celami, do kterých bylo možné umístit 24 vězněných osob, maximální nouzové vytížení činilo 30 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 dosahovaly počtu 15 vězňů. Zaměstnávaly je domácí práce pro věznici i soud, na celách vězni drali peří nebo vyráběli dřevěné bedničky. Při nutnosti nemocničního léčení je předávali do věznice v Prešově.

Personál tvořili dva příslušníci SVS s tím, že v létě 1952 byl velitelem strm. Ján Harčár a jeho podřízeným strm. Michal Mudry. V průběhu dne sloužili oba a povinnosti měli jasně rozděleny. Představený věznice především vyřizoval administrativu, což zahrnovalo i nákup potravin mimo objekt. Druhý dozorce zajišťoval strážní službu i eskorty. Noční služba probíhala jen konáním občasných

¹¹⁷⁸ Ferdinand HAŽLINSKÝ, *Věznice v budově Okresního soudu v Bardejově* [online], [citováno 19. 1. 2024], <https://ibardejov.sk/vaznica-v-budove-okresneho-sudu-v-bardejove/>; Štátny archív Prešov-Archív Bardejov, Mestský úrad v Bardejove 1919-1945, D.i.č. 27, š. 71.

¹¹⁷⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁸⁰ A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Prešov, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹¹⁸¹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

namátkových kontrol. Popsaný stav nevyhovoval bezpečnostní situaci, takže bylo požadováno doplnění stavu o třetího dozorce.

Od roku 1948 měla Odbočka StB Humenné vyhrazenou jednu celu, ale žádost o zřízení samostatného oddělení byla předána k vyřízení Povereníctvu spravodlivosti.¹¹⁸² V první polovině 50. let 20. století mělo VO StB Humenné i nadále vyhrazenou nespecifikovanou část věznice. Objekt sloužil také jako správní věznice ONV Humenné.

Roku 1953 převzalo objekt MNB. K uzavření věznice došlo na počátku ledna 1954 a v následujícím roce už o ni neměla SNZ zájem.¹¹⁸³ Uvnitř se nacházel poté byt bývalého příslušníka MV, dvě cely pro zadržené osoby a skladiště OO MV Humenné. Věznice však měla velké problémy s vlhkostí, takže uložený materiál často podléhal plísním.

Medzilaborce

Věznice byla umístěna v jednom z traktů okresního soudu. Uvnitř se nacházely dva služební byty, přijímací kancelář a sklep. Elektrické vedení zajišťovalo osvětlení, topilo se v kamnech na celách a vodu donášeli ze studny na soudním dvoře. K objektu těsně přiléhal vycházkový dvůr. V první polovině 50. let sloužila především k výkonu vazby a měla dobré hodnocení technického stavu.

Na počátku 50. let činila kapacita věznice 30 vězněných osob,¹¹⁸⁴ které bylo možné umístit do osmi cel. K roku 1952 ale prameny uvádějí už jen pět cel pro 12 vězňů, maximální nouzové vytížení činilo 20 vězněných osob. Průměrné stavy v uvedeném roce ale byly jen tři vězni na den. Vykonávali domácí práce, drali peří a štípali dřevo pro věznici i soud. V případě potřeby nemocničního ošetření je převáželi do věznice v Prešově.

Dozor zajišťovali 2 příslušníci SVS. V létě 1952 zastával funkci velitele strm. Michal Kontrapál a běžnou strážní službu zajišťoval strm. Vasil Hamajdák. Přes den sloužili oba, v noci spočívala služba jen v občasných namátkových kontrolách.

V roce 1951 měl dvě cely propůjčen OV NB Medzilaborce a zbylých šest cel soudní věznice sloužilo jako sklad RSD.¹¹⁸⁵ Roku 1953 zůstal objekt i nadále ve správě MS, ale byl v užívání MNB.

Michalovce

Věznice stála samostatně v justičním areálu. Po roce 1939 byla přechodně krajskou soudní věznicí.¹¹⁸⁶ I po zrušení krajského soudu v roce 1945 zůstávala největším vězeňským ústavem v regionu. Technické vybavení sestávalo

¹¹⁸² Tamtéž, kart. 35/1, informace Okresního soudu Humenné k zapůjčení jedné cely pro potřeby StB z 20. 8. 1948.

¹¹⁸³ Poslední vězeň byl propuštěn 6. 1. 1954, A ZVJS, základní kniha věznice Humenné 1952-1953. J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

¹¹⁸⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁸⁶ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186.

z elektrického vedení a kanalizace. Topení zajišťovala kachlová kamna a vodu museli čerpat ze studny. V první polovině 50. let sloužila už jen k výkonu vazby, odsouzené odesílali do pracovního útvaru Hencovce.

Na počátku 50. let sestávala z deseti cel pro 50 vězňů osob.¹¹⁸⁷ Roku 1952 už byl však jejich počet snížen na devět, ale kapacita zůstávala stejná. Při maximálním vytížení narostla dokonce na 70 vězňů osob. Průměrné denní stavy jsou ve studovaných pramenech zachyceny jen pro červen 1952, a to 7 vězňů osob, pro červenec 1952 pak 18 vězňů osob. Obvinění vykonávali domácí práce pro vězňů i pro soud, konkrétně zašivali pytle. V případě nutnosti hospitalizace je odesílali do věznice v Prešově.

Vzhledem k velikosti věznice zajišťovali dozor 4 příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem strm. Ján Surma (administrativa, nákup potravin a materiálu, vedení skladů). Strážní službu a případně i další práce zajišťovali št. strm. Karol Danko, strm. Michal Holko, strm. Juraj Onděčka. Noční službu měl vždy jen jeden dozorce a následovalo volno. Při nízkých stavech vězňů byla situace hodnocena jako vyhovující.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a sloužil nadále výkonu vazby a trestu. Poté nesla označení Věznice č. 2 Michalovce. Roku 1955 už ale SNZ neměla o vězňů zájem, takže ji v únoru uzavřela.¹¹⁸⁸ Nadále ji však využíval SNB. Uvnitř se nacházely dvě vyšetřovací cely OO MV Michalovce a VB, dvě kanceláře OO MV, služební byt, kasárenské ubytování a zbytek sloužil jako skladiště potravin okresního spotřebního družstva. Existoval také plán na zřízení jednoho bytu pro civilní obyvatelstvo, který však zůstal nerealizován.

Sabinov

Věznice měla tři cely, ale objekt nevyhovoval ze zdravotního hlediska a vysoké vlhkosti, protože už roku 1951 nebyl využíván.¹¹⁸⁹ Věznice byla proto zařazena do kategorie „bez výhrad“ a uzavřena. V roce 1953 už o ni neměla zájem justice ani bezpečnostní složky.

Sobrance

Věznice tvořila boční křídlo budovy soudu. V suterénu se nacházela kuchyně, sklad a prádelna. Kromě toho byl uvnitř také služební byt velitele. Z technického hlediska vyhovovala, jelikož měla zavedenou elektřinu a vodovod. K objektu přiléhá vycházkový dvůr zajištěný vysokou zdí. Z hlediska bezpečnosti věznice vyhovovala, ale využívali ji především k výkonu vazby. Pro výkon trestu odsouzené obvykle převáželi do Soudní věznice v Michalovicích.¹¹⁹⁰

V přízemí bylo jedenáct cel s původní kapacitou 16 vězňů osob. K roku 1952 jsou však k dispozici informace o jejím výrazném navýšení, takže při běžném

¹¹⁸⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁸⁸ A ZVJS, základní kniha věznice Michalovce, poř. č. 65.

¹¹⁸⁹ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁹⁰ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 188.

vytížení činila 30 vězněných osob, maximální nouzové zaplnění umožňovalo umístění až 40 vězňů. Průměrné denní stavy nejsou ke sledovanému období zachyceny. Pracovali buď na celách, kde drali peří, nebo štípali dřevo a uklízeli soudní budovu. V případě potřeby hospitalizace je převáželi do věznice v Prešově.

Vězně hlídali dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 strm. Ján Bocko, strážní službu a eskorty zajišťoval ml. strm. Ján Bartoš. Přes den od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne sloužili oba, v noci se střídali při namátkových kontrolách.

Na počátku 50. let sloužila také jako správní věznice pro potřeby ONV Sobrance.¹¹⁹¹ Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání MNB. Současně mělo část věznice propůjčenou VO StB Sobrance. V polovině 50. let se uvnitř nacházely dvě cely pro zadržené osoby, dvě kanceláře VB, výstrojný sklad OO MV Sobrance, sklad zbraní Lidových milicí a sklad Svazarmu.

Spišská Stará Ves

Věznice byla součástí soudního areálu a tvořila samostatný objekt, k němuž náležel vycházkový dvůr. Uvnitř se nacházely sklady, ústavní kuchyně a byt velitele věznice. Dřevo na topení uschovali ve sklepech. Osvětlení zajišťovalo elektrické vedení, ale chyběl vodovod a vodu čerpali ze studny na dvoře.

V přízemí byly celkem tři cely pro 14 vězněných osob, maximální nouzové vytížení umožňovalo uvěznit 20 vězněných osob. V období od 19. března 1952 do léta téhož roku však zůstal objekt zcela nevyužitý, jelikož se v něm nenacházel žádný vězeň. Při nutnosti nemocniční ošetření, vězně převáželi do věznice v Prešově.

Kvůli malému vytížení věznice sloužil ve Spišské Staré Vsi jen jeden příslušník SVS, kterým byl v létě 1952 strm. Ján Kravčák. S ohledem na popsanou situaci to bylo hodnoceno jako dostačující.

Již roku 1952 se počítalo s uzavřením věznice. Přesto ještě v roce 1953 zůstávala ve správě MS a byla v užívání MNB. V polovině 50. let ji převzalo OO MV Spišská Stará Ves a poté plně sloužila potřebám SNB. Uvnitř se nacházely dvě cely pro zadržené osoby, kancelář hospodáře, sklad a služební byt příslušníka OO VB.

Stará Ľubovňa

Samostatně stojící věznice a soud byly součástí areálu městského domu, který byl zřízen roku 1883 z domů č.p. 2 a 3 na náměstí.¹¹⁹² V objektu chyběly sklepy i vodovod, vodu proto museli donášet z přízemí okresního soudu. Stejně tak chybělo centrální vytápění. Jediným technickým zařízením tak bylo elektrické vedení. Přiléhající vycházkový dvůr zajišťovala pouze dřevěná ohrada.

V přízemí se nacházelo pět cel pro 14 vězněných osob, maximální nouzová kapacita byla 20 vězňů. Průměrné denní stavy zachycené roku 1952 ale ukazovaly

¹¹⁹¹ A ZVJS, kart. X-16, KV SVS (StB) Prešov, informace o správní věznici Sobrance z 8. 8. 1950.

¹¹⁹² Monika PAVELČÍKOVÁ, *Čas ľudský... Atmosféra života nášho mesta v časoch minulých*, in: Sandecko-spišské zošity, zväzok 10, r. 2017, Nowy Sącz, Stará Ľubovňa 2017, s. 97.

na poměrně malé využití objektu, protože činily pouze 6 vězněných osob. Všechny zaměstnávaly domácí práce, především pak draní peří. V případě potřeby rozsáhlejšího léčení vězně převáželi do věznice v Prešově.

Ve věznici sloužili 2 příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 št. strm. Ondrej Kačmár a jeho podřízeným strm. Michal Guzi. První z nich se zabýval výkonem administrativních úkonů a druhý zajišťoval dozor.

V roce 1952 věznici kromě SVS využívalo i VO StB Stará Ľubovňa a byla určena k výkonu vazby. Roku 1953 převzalo objekt MNB, ale sloužil potřebám MNV Stará Ľubovňa jako skladiště.¹¹⁹³

Stropkov

Věznice byla v samostatně stojící přízemní budově a tvořila součást areálu okresního soudu. Zahrnovala služební byt, přijímací kancelář, koupelnu, sklad a v suterénu byla ještě kuchyně společně se skladem starého materiálu. Osvětlení bylo elektrické. Chyběl však vodovod, takže využívali studnu umístěnou na soudním dvoře. Objekt měl dobré hodnocení z hlediska technického stavu. Od počátku 50. let už sloužila pouze k výkonu vazby.

Do čtyř cel věznice bylo možné původně umístit 12 vězněných osob.¹¹⁹⁴ Roku 1952 se ale počítalo s 16 vězněnými osobami za normálního stavu a při maximálním nouzovém vytížení se kapacita navýšila až na 24 vězněných osob. Průměrné denní stavy ve sledovaném období činily 5 vězněných osob. Obvinění vykonávali domácí práce, štípali dřevo pro věznici i soud a na celách zašívali pytle. V případě potřeby klinického ošetření je předávali do věznice v Prešově.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 strm. Ondrej Kmec a běžnou strážní službu zajišťoval strm. Michal Lisák. Denní služba začínala v 7 hodin ráno, končila v 17 hodin odpoledne a na noční službě se střídali s tím, že nenásledovalo volno. Služba spočívala tudíž jen v namátkových kontrolách. Personální zajištění kvůli nízkým stavům vězňů vyhovovalo.

Roku 1953 převzalo věznici MNB a v polovině 50. let byl uvnitř služební byt příslušníka a kasárenské ubytování OO VB Stropkov, dvě cely pro zadržené osoby a skladiště OO MV.

Svidník

Stará soudní věznice sestávala ze čtyř cel. V roce 1951 byla často využívána a hodnocena jako vyhovující.¹¹⁹⁵ Není však zřejmé, kdy došlo k jejímu zrušení, lze však předpokládat nejpozději polovinu 50. let. Poté už sloužila jako sklad.¹¹⁹⁶

¹¹⁹³ CHREŇO, Jozef. Citované dílo, s. 188.

¹¹⁹⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁹⁵ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Prešov z 16. 3. 1951.

¹¹⁹⁶ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 188.

Veľké Kapušany

Věznice byla součástí budovy okresního soudu, zabírala samostatné křídlo a roku 1952 se jednalo o novostavbu. Zahrnovala i služební byt velitele. Ve sklepích se nacházely sklady vyřazeného materiálu, prádelna a kuchyně. Topilo se v kachlových kamnech. Do objektu byla zavedena elektřina i kanalizace, což vyplývalo z toho, že se jednalo o jeden celek s okresním soudem. Po stránce bezpečnosti zcela vyhovovala soudobým potřebám.

Uvnitř bylo deset cel pro 36 vězněných osob, maximální nouzové vytížení činilo 30 vězněných osob. Průměrné denní stavy ale roku 1952 dosahovaly jen počtu 4 vězňů. Vykonávali domácí práce, drali peří a udržovali ústavní pozemky. V případě potřeby rozsáhlejšího léčení je převáželi do věznice v Prešově.

Ve věznici sloužili dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 št. strm. Anton Fičiak a běžnou službu vykonával strm. Ján Haburčiak. Velitel zajišťoval všechny administrativní práce i nákup potravin a jeho zástupce měl na starosti dozor a eskorty.

Věznice sloužila na počátku 50. let jen k výkonu vazby a část mělo vyhrazené VO StB Veľké Kapušany. V roce 1953 zůstal objekt zařazený do kategorie „s výhradou“ ve správě MS, ale byl v užívání MNB. V polovině 50. let se uvnitř nacházel služební byt OO VB Humenné, kuchyně pro stravování příslušníků a sklady OO MV, dvě cely sloužící k zajištění zadržených osob, kanceláře OO VB Veľké Kapušany.

Vranov nad Topľou

Věznice stála samostatně v zadní části soudního areálu. Jednalo se o přízemní budovu zahrnující služební byt velitele, kancelář a kuchyni. Osvětlení bylo elektrické, ale chybělo ústřední topení i vodovod. Vytápění zajišťovala kachlová kamna, vodu nosili ze studny na soudním dvoře vzdálené přibližně 15 metrů. Věznice byla využívána převážně pro výkon vazby a roku 1951 měla dobré hodnocení. Odsouzené k výkonu trestu obvykle eskortovali do věznice Okresního soudu Humenné.¹¹⁹⁷

Uvnitř byly tři cely s původní kapacitou 12 vězněných osob. Roku 1952 už však statistiky počítaly se 14 vězněnými osobami při běžném vytížení a s 20 vězněnými osobami při maximálním nouzovém zaplnění. Průměrné stavy ve sledovaném období ale ukazují na poměrně velké využití věznice, protože činily 12 osob na den. Všichni obvinění vykonávali uvnitř domácí práce, prováděli drobné opravy, štípali dřevo a drali peří. V případě nutnosti klinického ošetření je převáželi do věznice v Prešově.

Vězně hlídali dva příslušníci SVS. Velitelem byl v létě 1952 strm. Rudolf Lipnický a běžnou strážní službu vykonával ml. strm. Ondrej Kačmár. Velitel obvykle vyřizoval administrativu a zásobování, jeho zástupce dozor, eskorty i předvádění k soudu. Po noční službě obvykle nenásledovalo volno, takže dozor byl

¹¹⁹⁷ Tamtéž.

zajišťován jen namátkovými kontrolami. Kvůli vysokému stavu vězňů při stávajícím personálním zajištění situace z hlediska bezpečnosti nevyhovovala.

Roku 1953 převzalo objekt MNB a došlo k adaptaci cel, které však zůstávaly nevyužity. V polovině 50. let se uvnitř nacházel služební byt OO MV Humenné. O prostory měl zájem Okresní soud Vranov nad Topľou za účelem zřízení služebního bytu. To však odporovalo tehdejší předpisům.

KS MV Ústí nad Labem

Benešov nad Ploučnicí

Okresní soud sídlil společně se správními úřady města (spořitelnou a policejní stanicí) v nové radnici na Mírovém náměstí 1. Po odstoupení pohraničního území byl okresní soud německou justiční správou přeměněn na odbočku Úředního soudu Děčín-Podmokly.

Jméno dozorce vězňů a stavy věznice jsou známy pouze z února 1921, kdy bylo prováděno sčítání lidu. V den vyplnění tiskopisu byl soudním sluhou Franz Wolf, který hlídal 4 vězně umístěné na celách.¹¹⁹⁸

Ze zápisu o převzetí zpět do majetku československého státu v červnu 1945 vyplývá, že v prvním patře se nacházely soudní kanceláře a vězeňské cely zabíraly přízemí.¹¹⁹⁹ Není však zřejmý počet cel a vězňů, které do nich bylo možné umístit. Inventář věznice pořízený v průběhu uvedeného jednání dokládá, že vybavení zahrnovalo tři železné postele a stejný počet pokrývek. Stejně tak ostatní položky zahrnovaly dva až čtyři kusy – lavice, džbány, okovy, regály, umývací mýsy a podobně. Seznam zahrnoval pouze deset slamníků a dvanáct podhlavníků.¹²⁰⁰ Je tedy zřejmé, že se jednalo o malé vězeňské zařízení sestávající nejspíš ze dvou až čtyř cel.

I přes jednání o převzetí soudu československou justicí po skončení války nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud sídlící v Děčíně. Zrušení definitivně potvrdilo nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Bílina

Okresní soud sídlil v dnešní Seifertově ulici 1 a věznice byla umístěna v přízemí bočního traktu soudní budovy obráceného do ulice Na Zámku. Jednalo se o starý objekt v centru města, takže naprosto nevyhovoval využití pro vězeňské účely. Věznice měla okna do ulice nízko u země, protože podlahy byly o metr níže než vnější terén, což znamenalo i velké problémy s vlhkostí.

Uvnitř bylo 5 cel, do kterých se za normální situace vešlo 25 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 35 vězněných osob. Průměrné denní stavy

¹¹⁹⁸ SOkA Děčín, f. Sčítání obyvatel 1921, Benešov nad Ploučnicí č. p. 1.

¹¹⁹⁹ Tamtéž, f. Okresní soud Benešov nad Ploučnicí, nezpracováno, zápis ze 7. 6. 1945.

¹²⁰⁰ Tamtéž, inventář věznice z 22. 7. 1945.

nedosahovaly uvedených čísel a činily 20 vězňů. O zaměstnávání vězněných nejsou k dispozici žádné informace. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Ve 20. letech 20. století byl soudním sluhou a dozorcem Josef Strejc.¹²⁰¹ V létě 1952 sloužili v Bílině 2 příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. František Cihelka a běžnou dozorčí službu zajišťoval ml. strm. Václav Fencel. Oba měli denní službu a jeden z nich vždy sloužil 24 hodin bez nároku na volno. Bylo proto nutné navýšit stav o třetího dozorce.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a MNV. V roce 1954 ho zařadili do kategorie „bez výhrad“ a vrátili Krajskému soudu Ústí nad Labem.

Děčín

Okresní soud sídlí od roku 1871 dodnes v budově staré radnice na Masarykově náměstí 1, která byla postavena roku 1842 architektem J. Gutensohnem z Mnichova.¹²⁰² Novogotický objekt tehdy nahradil původní radnici z roku 1532. Věznice s vycházkovým dvorem byla v zadní části objektu obráceného do Radniční ulice. Roku 1952 vyhovovala po zdravotní stránce a bezpečnostní nedostatky byly tehdy odstraňovány menšími stavebními úpravami. Nedostatečné bylo také personální obsazení dvěma příslušníky SVS. Popsaná situace se nejspíš projevila již roku 1946, kdy ministerstvo spravedlnosti poukazovalo na časté nedostatky ve výkonu služby, kvůli němuž došlo k většímu počtu útěků.¹²⁰³

Ve dvou poschodích bylo 10 cel pro 66 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 100 vězněných osob. Objekt tedy patřil k rozsáhlejším okresním soudním věznicím. Průměrné denní stavy ale nedosahovaly uvedených čísel a činily 35 vězňů. To se příliš neliší od denních stavů z meziválečného období. Jako příklad je možné uvést informaci k 16. únoru 1921, kdy se v celách nacházelo 29 vězněných osob.¹²⁰⁴

Věznice využívala k zaměstnávání vězňů pouze jednu vnitřní dílnu pro domácí práce. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Josef Mallat.¹²⁰⁵ V červenci 1952 sloužili v Děčíně čtyři příslušníci SVS. Funkci velitele vykonával vrch. strm. Václav Lepší,

¹²⁰¹ SOkA Teplice, f. Sčítání lidu 1921 Teplice, kart. 1, Bílina č. p. 1.

¹²⁰² Bývalá radnice Děčín, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 19. 9. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/byvala-radnice-12167557>

¹²⁰³ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

¹²⁰⁴ SOkA Děčín, f. Sčítání obyvatel Děčín, evid. j. 13, Děčín č. p. 1.

¹²⁰⁵ Tamtéž.

jeho zástupcem byl strm. Josef Zázvorka a běžnou strážní službu vykonával strm. Karel Pokorný s ml. strm. Josefem Rybákem. Denní službu měli vždy tři dozorcí a noční službu pouze jeden. Oba pak měli denní službu a jeden z nich sloužil vždy 24 hodin bez nároku na volno. Pro zlepšení bezpečnosti bylo navrhováno navýšení stavu na šest příslušníků SVS, aby mohli přes den hlídat čtyři příslušníci a v noci dva.

Personální situace ale nebyla v dalších letech zlepšena, jak dokazuje záznam z kontroly věznice uskutečněné v noci z 31. prosince 1953 na 1. ledna 1954. Ze zápisu je zřejmé, že službu stále vykonávali jen čtyři příslušníci SNZ, kteří před nadřízeným vykazovali značnou únavu a nezájem o služební věci i udržování pořádku v prostorách objektu z důvodu absence jakéhokoli volna určeného k odpočinku. Ze stejného důvodu také nechali jednoho odsouzeného vykonávat veškerou administrativu a zpracovávat úřední písemnosti (přijímací listy apod.) s tím, že měl při té příležitosti přístup ke všem razítkům i peněžním prostředkům.¹²⁰⁶

V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl zřízen ÚNZ Děčín. V roce 1954 byl pak zařazen do kategorie „s výhradou“ a byl vrácen justici. Celý areál nadále využíval okresní soud.

Duchcov

Okresní soud Duchcov po roce 1850 sídlil v cisterciáckém klášteře v Oseku z důvodu nedostatečné velikosti městské radnice.¹²⁰⁷ Teprve roku 1856 byl společně s dalšími úřady přemístěn do Duchcova.¹²⁰⁸ Důvodem bylo vybudování nového úředního domu č. p. 1 na dnešním náměstí Republiky. Věznice byla umístěna v přízemí a provizorně i v suterénu. Ovšem už v 80. letech 19. století si okresní soud stěžoval na nedostatek místa a zdravotně závadný stav cel. Jak byla situace vyřešena, není zřejmé, nicméně v 90. letech 19. století městský úřad vyklidil doposud využívané druhé patro a přenechal jej soudu.¹²⁰⁹

Jméno dozorce vězňů a stavy věznice jsou známy pouze z února 1921, kdy bylo prováděno sčítání lidu. V den vyplnění tiskopisu zastával funkci soudního vykonavatele a dozorce Alois Mařík, který hlídal 13 osob umístěných na celách.¹²¹⁰

Přesné datum uzavření věznice zařazené do kategorie „bez výhrad“ není zřejmé, ale roku 1953 už ji nevyužívalo MS ani SNZ. Okresní soud působil v Duchcově až do roku 1960 a zrušen byl v důsledku reorganizace okresů na základě zákona č. 36/1960 Sb., o územní organizaci státu.

¹²⁰⁶ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva o průzkumu kraje Liberec a Ústí nad Labem konaném ve dnech 31. 12. 1953 a 1. 1. 1954.

¹²⁰⁷ SOKa Teplice, f. Archiv města Osek, inv. č. 2, Chronica Ossecensis. Chronik der Gemeinde Ossegg von der ältesten Zeit bis zur Gegenwart, rok 1850, nestránkováno.

¹²⁰⁸ Tamtéž, rok 1856.

¹²⁰⁹ Kamil PODROUŽEK, *Duchcov č. p. 1 – stavebně historický průzkum*, Česká Lípa 1996, s. 5-6.

¹²¹⁰ SOKa Teplice, f. Sčítání lidu 1921 – Teplice, kart. 41, Duchcov č. p. 1.

Hora sv. Kateřiny

Okresní soud sídlil na náměstí Pionýrů 106, v budově radnice postavené po roce 1750. Tři vězeňské cely se nacházely ve sklepních prostorách. Situace soudu i věznice v odlehlém horském regionu u hranic byla ve 30. letech 20. století více než špatná. Jeho technický stav v podstatě znemožňoval úřadování, a proto přednosta musel v roce 1937 opakovaně žádat správní komisi města o nutné opravy.¹²¹¹ Po odstoupení pohraničí roku 1938 německá justiční správa soud nadále provozovala jako Úřední soud (Amtsgericht) a vězně poté předávali do věznice krajského soudu v Mostě. Jméno soudního sluhy a dozorce vězňů je zaznamenáno k roku 1921, kdy jím byl Josef Zenker. Počty vězňů zachycuje sčítací operát z února uvedeného roku. V den, kdy byl vyplněn, se v cele nacházel pouze jeden vězeň.¹²¹²

Úřední soud uzavřeli roku 1943.¹²¹³ Na konci druhé světové války nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud se sídlem v Litvínově. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Hora sv. Šebestiána

Okresní soud patřil společně s Horou sv. Kateřiny k nejmenším soudům v Čechách. Důvodem vzniku byla špatná dostupnost odlehlého horského regionu v zimním období.¹²¹⁴ Společně s radnicí sídlil na náměstí v budově č. p. 2 postavené po roce 1800.¹²¹⁵ Vězeňské cely se nacházely ve stejném objektu. Soudním sluhou a dozorcem byl ve 20. letech 20. století Isidor Zalnn.¹²¹⁶

Po odstoupení pohraničí roku 1938 německá justiční správa soud nadále neprovozovala. Na konci druhé světové války nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud sídlící v Chomutově. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Chabařovice

Okresní soud sídlil po svém zřízení roku 1850 na několika adresách. Nejprve provizorně v domě starosty č. p. 178, ale také v domě č. p. 311.¹²¹⁷ Věznice byla zpočátku v zadním traktu staré radnice, kde se do té doby nacházela městská šatlava (Husovo náměstí 4, vchod z Radniční ulice). Ta ale měla jen jednu celu, kuchyni,

¹²¹¹ SOkA Most, f. Archiv města Hora Svaté Kateřiny, inv. č. 899, žádost přednosty okresního soudu z 30. 8. 1947.

¹²¹² SOkA Most, f. Sčítání lidu 1921, okres Most, inv. č. 2, kart. 3, Hora svaté Kateřiny č. p. 106.

¹²¹³ Pavel JANOUŠEK, *Úřední soud Hora Svaté Kateřiny (1935) 1938-1943*, inventář archivního fondu, Státní okresní archiv Most, Litoměřice 1967.

¹²¹⁴ Nikola FORMANOVÁ, *Okresní soudy a advokacie na Chomutovsku v letech 1918-1948*, diplomová práce, Právnická fakulta ZCU Plzeň, Plzeň 2014, s. 40.

¹²¹⁵ Radnice – Hora sv. Šebestiána, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 12. 7. 2024],

¹²¹⁶ SOkA Chomutov, f. Okresní úřad Chomutov I, kart. č. 1, sčítání lidu 1921, Hora sv. Šebestiána č. p. 2.

¹²¹⁷ Gustav SIMON, *Geschichte der Stadt Karbitz und ihrer Umgebung*, Chabařovice 1922, s. 137-138.

sklad dřeva a pokoj soudního sluhy (dozorce).¹²¹⁸ Po vzniku soudu tak bezpochyby museli vězeňskou část rozšířit. Proto ji stavebně upravili přidáním nových příček (dnes Městská knihovna).¹²¹⁹

Pro potřeby okresního soudu byl roku 1851 postaven nový úřední dům v Husově náměstí 1, kde sídlil až do svého zrušení. Nevyřešena zůstává otázka umístění věznice. Jako nejpravděpodobnější se jeví její přesun do budovy okresního soudu č. p. 1. Tuto variantu se ovšem k období po polovině 19. století nepodařilo v pramenech ověřit. Za nezpochybnitelně doloženou v č. p. 1 ji lze považovat k počátku roku 1891, kdy tento údaj potvrzují sčítací operáty. Podle nich byl tehdy dozorcem Kaspar Hausler, který k 1. lednu dohlížel na jednoho vězně. V roce 1911 byl dozorcem Adolf Meissner a 2. ledna se v celách nacházelo 9 vězněných osob. Poslední údaj ke jménu dozorce je z roku 1921, kdy tuto funkci vykonával Karl Dierl dohlížející 16. února na 5 vězňů.¹²²⁰

Situaci po druhé světové válce přibližuje kniha prohlídek z roku 1946. Je zřejmé, že zejména jeho první polovina uvedeného roku se nesla ve znamení kritického přeplnění věznice – 1. dubna 127 vězňů, 12. dubna 128 vězňů, 18. května 117 vězňů. V druhé polovině roku docházelo k postupnému snižování stavů – 2. června 69 vězňů, 5. září 67 vězňů, 18. prosince 43 vězňů.¹²²¹ Důvodem byla bezpochyby internace německého obyvatelstva, stejně jako tomu bylo i na jiných místech Československa. Věznice tudíž nemohla být úplně malá, leč nelze očekávat ani nijak rozsáhlé prostory. Vysoký stav uvězněných v pohnutém poválečném období nepředstavoval žádný problém z hlediska požadavků na jejich životní podmínky.

Soud byl zrušen na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V roce 1953 už věznici nevyužívalo MS ani MNB.

Chomutov

Okresní soud zprvu sídlil v budově staré radnice na náměstí (č. p. 4). Nová budova soudu a okresního hejtmanství byla dokončena roku 1874 v ulici Na Příkopech 663. Věznice zabírala přízemí zadní části objektu. Součástí byl rovněž služební byt dozorce, zahrnující dva pokoje a kuchyň.¹²²²

Po záboru Sudet převzala soud německá justice a do roku 1945 byl v provozu jako Úřední soud (Amtsgericht). Věznice měla v roce 1940 kapacitu 16 vězňů. V dubnu 1944 ji ale kvůli nedostatku dozorců uzavřeli a vězně převezli do věznice

¹²¹⁸ Archiv města Ústí nad Labem, f. Okresní soud Chabařovice, Přestavby radnice 1794-1849, kart. 55, plán zadní strany radnice s přístavbou z roku 1842.

¹²¹⁹ Radnice Chabařovice, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 11. 7. 2024], <https://pamatkovykatalog.cz/radnice-1251099>

¹²²⁰ Archiv města Ústí nad Labem, f. Okresní úřad Ústí n. L, sčítání lidu 1890, 1910, 1921, Chabařovice č. p. 1.

¹²²¹ Tamtéž, f. Okresní soud Chabařovice, inv.č. 58, kart 1., kniha prohlídek věznice 1946.

¹²²² Nikola FORMANOVÁ, *Okresní soudy a advokacie na Chomutovsku v letech 1918-1948*, diplomová práce, Právnická fakulta ZCU Plzeň, Plzeň 2014, s. 36.

krajské soudu v Mostě. K jejímu znovuotevření došlo po osvobození Československa.¹²²³

Po stavebních úpravách na počátku 50. let 20. století vyhovovala ze zdravotního hlediska, ale bezpečnostní parametry přinášely problémy. Nedostatečné bylo také personální obsazení dvěma příslušníky SVS. Uvnitř bylo se nacházelo 8 cel, které byly roku 1952 plánovány pro 18 vězňů s tím, že možný maximální stav činil 35 vězněných osob. Průměrné denní stavy se pohybovaly mezi uvedenými čísly a dosahovaly počtu 20 vězňů. K tomu se blíží i údaj z 22. února 1921, kdy se na celách nacházelo 14 vězněných osob.¹²²⁴ Věznice však neměla k dispozici žádná vnitřní ani vnější pracoviště. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo do péče veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Václav Háječek.¹²²⁵ V červenci 1952 hlídali vězně dva příslušníci SVS, strm. František Janda ve funkci velitele a jeho zástupcem byl strm. Jaroslav Hájek. Oba měli denní službu a jeden z nich vždy 24 hodin bez nároku na volno. Bylo proto nutné navýšit stav o třetího dozorce.

V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání MNB. V roce 1954 ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a vrátili Krajskému soudu Ústí nad Labem a nadále patřila justici.

Jirkov

Věznice byla po vzniku okresního soudu zřízena v ulici Nábřeží 38 (později byla zbourána). Po odstoupení pohraničí roku 1938 německá justiční správa věznici nadále neprovozovala i přes to, že v místě působil Úřední soud (Amtsgericht). K výkonu trestu předávali odsouzené do věznice krajského soudu v Mostě.¹²²⁶

Na konci druhé světové války nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud sídlící v Chomutově. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Libochovice

Okresní soud sídlil v domě č. p. 10 na náměstí, který si justice pronajímala od města.¹²²⁷ Věznice byla zřízena roku 1901 v přístavbě na místě bývalého dřevníku. Vznikl tak zadní trakt nalevo od vchodu do objektu, před nímž se nacházel přízemní služební byt soudního zřízence zastávajícího i funkci

¹²²³ Tamtéž, s. 61.

¹²²⁴ SOkA Chomutov, f. Okresní úřad Chomutov I, kart. 22, sčítání lidu 1921, Chomutov č. p. 663.

¹²²⁵ Tamtéž.

¹²²⁶ Nikola FORMANOVÁ, *Okresní soudy a advokacie na Chomutovsku v letech 1918-1948*, diplomová práce, Právnická fakulta ZCU Plzeň, Plzeň 2014, s. 62.

¹²²⁷ SOkA Litoměřice, f. Okresní soud Libochovice, inv. č. 255, kart. 109, opis dopisu – nedostatky soudní budovy č. p. 10 z 22. 10. 1938.

dozorce.¹²²⁸ V rozmezí let 1906 až 1927 tuto funkci zastával František Suchomel.¹²²⁹ Začátek a konec jeho služby ale znám není.

V přízemí a prvním patře přístavby byly vždy dvě cely a jeden záchod.¹²³⁰ Při běžném vytížení se počítalo s kapacitou 8 vězňů, maximální obsazení činilo 16 vězněných osob s tím, že každá cela měla normálně jen dvě lůžka. Stavby vězňů nedosahovaly obvykle nijak vysokých čísel, takže například 31. prosince 1928 se jednalo jen o 3 vězně. Celkové roční stavy ve 20. letech byly následující: 1926 – 148 osob, 1927 – 175 osob a v roce 1928 – 135 osob. Ani později se počty vězňů nijak nevymykaly uvedeným číslům. Pro jejich vzdělávání i ukrácení času sloužila vězeňská knihovna, která v roce 1929 čítala 47 svazků. Avšak velký zájem nevzbuzovala, protože od počátku uvedeného roku do 5. srpna si vězni vypůjčili jen 16 knih.¹²³¹

Ke zrušení okresního soudu i věznice došlo na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. V 60. letech 20. století byla v objektu družina základní školy.¹²³²

Litvínov

Do roku 1949 byl oficiální název města Horní Litvínov. Věznice byla v bočním křídle budovy okresního soudu, která stojí v dnešní Smetanově ulici 39. Nesloužila však svému původnímu účelu kontinuálně. Na přelomu 40. a 50. let 20. století ji totiž opět zprovoznili.

V jednom poschodí bylo 8 cel, do kterých se za normální situace vešlo 30 vězňů s tím, že maximální možný stav činil 50 vězněných osob. Průměrné denní stavy se pohybovaly mezi uvedenými čísly a dosahovaly 20 vězňů. Věznice však neměla k dispozici žádná vnitřní ani vnější pracoviště. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo do veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Dozor v červenci 1952 zajišťovali dva příslušníci SVS. Funkci velitele zastával št. strm. Josef Bílek a běžnou strážní službu vykonával strm. Antonín Malý. Oba měli denní službu, v noci jeden příslušník bez nároku na volno a druhý měl pohotovost. Bylo proto nutné navýšit stav o třetího dozorce.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl zřízen ÚNZ Litvínov. V roce 1954 byl zařazen do kategorie „s výhradou“ a převzal ho MNV Litvínov.

¹²²⁸ Tamtéž, inv. č. 174, kart. 57, rozpočet nákladů na zřízení věznice z roku 1901.

¹²²⁹ Tamtéž, presidiální spisy, kart. 58, jednání o stravování vězňů z 12. 9. 1906; tamtéž, inv. č. 256, kart. 110, výkaz o nákladech pro účely vězeňské, 1925-1927.

¹²³⁰ Tamtéž, inv. č. 255, kart. 109, plán budovy okresního soudu z roku 1929.

¹²³¹ Tamtéž, inv. č. 256, kart. 110, dotazník pro věznice krajských a okresních soudů z 5. 8. 1929.

¹²³² Evidenční list nemovité kulturní památky, Libochovice č. p. 10, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 18. 3. 2025], https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=980542

Louny

Okresní soud s věznicí sídlil ve staré radnici na Mírovém náměstí 1 společně s okresním úřadem (do roku 1887). Věznice byla umístěna v bočním křídle obráceném do Hilbertovy ulice a v roce 1862 měla 5 cel.¹²³³ Dozorcem vězňů ve 20. letech 20. století byl Josef Soukup. Ke stavům vězňů z tohoto období se dochovala informace ve formuláři pro sčítání lidu vyplněném v únoru 1921. Tehdy se na celách nacházelo 7 vězňů osob.¹²³⁴

Roku 1951 využíval popsanou věznici SVS společně s OV NB Louny. K dispozici tehdy byly 3 cely pro 12 až 15 vězňů osob.¹²³⁵ Justiční správa ji v tomtéž roce zařadila do seznamu objektů, které sloužily k výkonu vazby.¹²³⁶ Z technického hlediska však vykazovala několik nedostatků, na což upozornil lounský okresní prokurátor po prohlídce vykonané v dubnu uvedeného roku. Zjistil totiž, že vězni mohou otevírat okna směřující z cel na vězeňský dvorek a nařídil je zajistit malými visacím zámky. Dále pak bylo ze sousední veřejné budovy vidět na zmíněný dvorek, což umožňovalo domluvu s obviněnými. K odstranění tohoto problému požadoval zvýšení ohradní zdi o 1,5 metru.¹²³⁷ V listopadu stejného roku ale věznici na návrh VO SVS Litoměřice z uvedených důvodů uzavřeli. Odsouzení proto měli napříště nastoupit trest do krajské soudní věznice do Litoměřic.¹²³⁸ K žádným zásadnějším stavebním opravám, které navrhovala lounská okresní prokuratura, proto nedošlo.

V dalších letech už věznici nevyužívalo MS ani MNB. V roce 1954 proto byla zařazena do kategorie „bez výhrad“. Justice využívala celý objekt i nadále a okresní soud v něm sídlil až do roku 2005.

Kromě popsaného objektu vznikla při výstavbě nové radnice v 80. letech 19. století v suterénu věznice se třemi celami. K dispozici je popis jejího interiéru z doby dokončení stavby roku 1887. Každá z cel měla malé podstropní okno a bytelné dřevěné dveře. Do jedné cely umísťovali muže k výkonu vazby a trestu pro potřeby okresního soudu, druhá cela se používala pro ženy a poslední sloužila k umístění mužů „šupáků“, než je postrkem dopravili do domovské obce.¹²³⁹

Lovosice

Věznice byla součástí budovy okresního soudu (Všehrdova ulice 1) a v roce 1951 byly vyhrazeny 4 cely pro potřeby OV NB Lovosice.¹²⁴⁰ Avšak od téhož roku

¹²³³ Antonín HLUŠTÍK, *Období volené samosprávy (1849–1913)*, in: Louny, B. Roedl (ed.), Praha 2005, s. 207.

¹²³⁴ SOKA Louny, f. Sčítání lidu z roku 1921 pro okres Louny, Louny č. p. 1.

¹²³⁵ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Ústí nad Labem z 15. 3. 1951.

¹²³⁶ Tamtéž, kart. 32/1, seznam krajských a okresních věznic v Čechách z roku 1951.

¹²³⁷ SOKA Louny, f. Okresní prokuratura Louny, inv. č. 112, sign. Spr. 12, 3/51-19/51, kart. 54, zpráva prokuratury o prohlídce věznice z 11. 5. 1951.

¹²³⁸ Tamtéž, informace o uzavření věznice z 20. 11. 1951.

¹²³⁹ Jan MAREŠ – Martin VOSTŘEL – Jaroslav HAVRLANT – Beata TOMÁŠKOVÁ, *Louny – 130 let výročí otevření radnice*, Louny 2018, s. 20.

¹²⁴⁰ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, dálnopis KV StB Ústí nad Labem z 15. 3. 1951.

měla sloužit pro výkon trestu mladistvých z obvodů krajů Ústí n. L., Liberec, Hradec Králové.¹²⁴¹ Věznice vyhovovala po všech stránkách, protože se jednalo o nově postavený objekt.

Vězeňské prostory zabíraly jedno poschodí bočního traktu okresního soudu a do 13 cel se vešlo 50 mladistvých. Maximální možné nouzové vytížení bylo plánováno na 70 vězňů a průměrné denní stavy činily ve sledovaném období 25 vězňů. K jejich zaměstnávání sloužila jedna dílna pro domácí práce. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězněné osoby do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo do veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Střežení zajišťovali čtyři příslušníci SVS – velitel stanice SVS ml. strm. Antonín Hoznedl, jeho zástupce ml. strm. Cyril Boháček, dále pak dozorci ml. strm. František Augusta a ml. strm. Josef Časar. Tři příslušníci měli vždy denní službu a jeden příslušník noční službu. Byl proto vznesen požadavek na doplnění stavu o jednoho příslušníka SVS z důvodu střídání nočních služeb.

Po odstoupení pohraniční Německu působil v Lovosicích Úřední soud a v době druhé světové války zde byla pobočka koncentračního tábora Flossebürg. Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ. V roce 1954 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a převzalo jej OO MV Lovosice jako skladiště. Avšak věznice zůstala nevyužita a chátrala, takže se roku 1958 ujalo správy budovy ministerstvo zdravotnictví a zřídilo v ní sklad materiálu zdravotnických rezerv. Po zrušení soudu v roce 1960 byla v objektu zřízena základní škola.

Most

Do roku 1949 byla v Mostě věznice krajského soudu, která měla krátce po válce velké problémy s přeplněností a nízkým stavem personálu.¹²⁴² Objekt tvořil nedělitelnou součást justičního areálu na náměstí T. G. Masaryka. Dvoupatrová budova věznice z poslední třetiny 19. století se těšila dobrému technickému stavu, nedostatek však byl v rozvodu elektrické energie instalovaném na zdech. Kvůli bezpečnosti se jevilo jako nutné jeho zasekání do zdi.

Rovněž horkovzdušné topení z centrálního topeniště v suterénu, od kterého vedly kanály zdmi mezi cely, bylo zastaralé. Nehospodárný systém doplňovalo ještě vytápění hromadných cel kamny z chodeb. Z důvodu úspory uhlí i celkové bezpečnosti mělo být co nejdříve zavedeno ústřední topení. Za naprosto katastrofické z hlediska hygieny bylo na konci 40. let považováno využívání záchodových kbelíků, které vybraní vězni vylévali do suchých záchodů na každém patře, což mělo za následek šíření zápachu po celém objektu.¹²⁴³ O tom, kdy a jestli

¹²⁴¹ SOkA Plzeň-jih, f. Okresní prokuratura Blovice, informace ministerstva spravedlnosti o výkonu vazby mladistvých z 26. 11. 1951.

¹²⁴² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

¹²⁴³ Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Most za rok 1948 z 31. 1. 1949.

vůbec došlo k odstranění tohoto problému, se ve studovaných archiváliích nepodařilo nalézt uspokojivou odpověď.

V přízemí věznice se nacházela vězeňská kuchyně, prádelna a společná koupelna pro vězně. Prostory pro ubytování vězňů byly umístěny v prvním a druhém patře. Celkový počet cel byl 70. Vešlo se do nich 116 vězňů s tím, že při nouzovém vytížení se počítalo až s 600 vězni. Průměrné denní stavy v roce 1952 nebyly ale tak vysoké, dosahovaly k rovné stovce osob za mřížemi. Podle dálnopisu KV StB Ústí nad Labem z roku 1951 sloužilo 14 cel pro 26 osob potřebám OV NB Most.¹²⁴⁴

Při potřebě klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Mostecká věznice měla k dispozici také několik vnějších pracovišť. Ve výroční zprávě z roku 1948 se zachoval přehled míst, kde zaměstnávali muže i ženy. Byly to: Spojené ocelárny Most, Kamenolom Dolánky, Sedlecko-vildštejnské závody, Výtopna ČSD Most, Konstruktiva Most, Důl Koh-i-noor, Rako (Epiag) Libkovice, Sklárny Union Chudeřice, Stalinovy závody Záluží, Lana a spol. Most, M. Hrách – zemědělec v Milé, Hrachovina Bečov, Statek FNO Patokryje, Státní statek Cínvald (Cínovec), Justiční statek Slatinice a justiční úřady Most.¹²⁴⁵

Pro počátek 50. let jsou informace o zaměstnávání vězňů stručnější, ale přesto dobře ukazují, kde všude odsouzení pracovali. Ženy draly peří uvnitř věznice a jako vnější pracoviště sloužily keramické závody v Libkovicích. Muže zaměstnávali prvořadě v těžkém průmyslu zastoupeném doly a ocelárnami. Méně fyzicky způsobilí vězni pracovali pro Státní statky Most, Cihelnu komunálních podniků Most a důležitý byl Justiční statek Slatinice, kde odsouzení pobývali trvale.¹²⁴⁶ Existovaly také vnitřní dílny, především obuvnická a krejčovská. Mimo to vedli odsouzení kompletní administrativu, což bylo shledáno jako zásadní prohřešek proti bezpečnostním předpisům, jelikož měli přístup také k písemnostem vedeným v režimu „tajné“ a „přísně tajné“.¹²⁴⁷

Věznice skýtala dostatek služebních prostor, což podpořilo i převzetí vybraných částí objektu od okresního soudu. V přízemí se nacházely kanceláře, byla tam zřízena kulturní místnost pro příslušníky SVS a jeden pokoj pro kasárenské ubytování dozorců. Rovněž tak v prvním patře vznikla ubytovací místnost pro ženy a v druhém patře dvě místnosti pro muže. Všechny samozřejmě oddělené železnými dveřmi od vězeňských oddělení.

¹²⁴⁴ Tamtéž, kart. 32/1, dálnopis KV StB Ústí nad Labem z 15. 3. 1951.

¹²⁴⁵ Tamtéž, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Most za rok 1948 z 31. 1. 1949.

¹²⁴⁶ Ondřej HLADÍK – Šárka STEINOVÁ, *Justiční statky – vězni a zemědělství*, Praha 2012, s. 225-234.

¹²⁴⁷ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/2, zpráva o průzkumu kraje Liberec a Ústí nad Labem konaném ve dnech 31. 12. 1953 a 1. 1. 1954.

Roku 1948 pracovalo v krajské soudní věznici 31 vězněných osob (přehled plánovaných pracovních pozic je zpracován v tabulkových přílohách).¹²⁴⁸ Zrušení krajského soudu v roce 1949 a jeho proměnu na okresní soud se dotklo i věznice, což se projevilo snížením stavu dozorců. Roku 1952 sloužilo v Mostě celkem 14 příslušníků SVS (viz tabulkové přílohy). Přes den hlídalo vězně 11 dozorců a v noci sloužili vždy dva, kteří před tím měli volno (na rozdíl od malých okresních věznic). Zmínit lze ještě to, že roku 1955 byl velitelem ppor. Hartman.

Jako soudní věznice sloužil objekt převážně potřebám justice. Od srpna 1948 ale měla StB vyhrazeny dvě cely pro vězně zvláštního významu.¹²⁴⁹ V květnu 1951 převzala StB dalších 17 cel a plánovalo se předání celého objektu pro její potřeby.¹²⁵⁰ V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání SNZ a vznikl ÚNZ Most s kapacitou 400 osob. Roku 1954 došlo k přejmenování na Věznici č. 2 Most a v květnu 1956 vznikl NPT Most určený k výkonu trestu mužů s délkou trvání do jednoho roku. Všechny ženy a muže s delšími tresty přemístili do Litoměřic.¹²⁵¹

Není však zřejmé, kdy došlo ke zrušení vězeňského ústavu, ale s největší pravděpodobností se jednalo právě o tentýž rok, jelikož ho tehdy převzala Archivní správa MV.

Postoloprty

Okresní soud s věznicí sídlil ve staré radnici na náměstí 5. května 103. Součástí objektu byl i služební byt úředního sluhy a dozorce vězňů, kterým byl na počátku 20. let 20. století František Traxl. Ke stavům vězňů v meziválečném období se dochovala pouze informace o tom, že 15. února 1921 se v ní nacházeli 3 vězni.¹²⁵²

Na konci druhé světové války nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud sídlící v Žatci. Definitivně zrušen byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Poté v objektu sídlilo ředitelství státního statku.¹²⁵³

Přísečnice

Okresní soud s věznicí sídlil v radnici na náměstí.¹²⁵⁴ Na konci druhé světové války nebyl okresní soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud ve Vejprtech. Definitivně zrušen

¹²⁴⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, výroční zpráva věznice Most za rok 1948 z 31. 1. 1949.

¹²⁴⁹ Tamtéž, kart. 35/1, zpráva Oblastní úřadovny StB v Mostě k věznicím StB ze 4. 8. 1948.

¹²⁵⁰ Archiv ZVJS Leopoldov, inv. č. 26, desky 3, kart. X/3, informace o zvláštních odděleních StB ve vězeňských ústavech z 2. 5. 1951.

¹²⁵¹ SOkA Most, f. Okresní prokuratura Litvínov, informace o zřízení TNP Most z 10. 5. 1956.

¹²⁵² SOkA Louny, f. Sčítání lidu pro soudní okres Postoloprty 1921, Postoloprty č. p. 103.

¹²⁵³ Evidenční list nemovité kulturní památky NPÚ [online], [citováno 10. 2. 2025],

<https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/2935-stara-radnice-postoloprty?mediaDetails=SmnFmcOtIFppa211bmQ7Ow%3D%3D>

¹²⁵⁴ Zaniklé obce a objekty – Přísečnice [online], [citováno 10. 2. 2025], <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1136326>

byl nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Na začátku 70. let 20. století město zaniklo v důsledku stavby přehrady.

Roudnice nad Labem

Věznice byla umístěna v přízemí zadního traktu okresního soudu na Karlově náměstí 21. Budova byla postavena roku 1869 stavitelem Václavem Kuželovským.¹²⁵⁵ Věznice s vycházkovým dvorem byla umístěna v zadním traktu. Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Petr Hájek. Stavy vězňů pro toto období se zachovaly z 16. února 1921, kdy se na celách nacházelo 6 vězněných osob.¹²⁵⁶

Roku 1952 věznice vyhovovala po bezpečnostní stránce bez připomínek. Jednalo se však o nevelký objekt, který zahrnoval pouze 4 cely pro 25 vězněných osob. Maximální možné zaplnění plánovali na 35 vězněných osob a průměrné denní stavy roku 1952 byly 12 vězňů. Ti vykonávali pouze domácí práce na celách a při potřebě klinického ošetření předávali dotyčné do vězeňské nemocnice v Litoměřicích.

V červenci 1952 zajišťovali střežení dva příslušníci SVS, velitel št. strm. Vasil Prodan a dozorčí službu vykonával přísl. SVS na zkoušku Jaroslav Dřevo. Jeden z nich měl denní službu a druhý vždy 24 hodin, takže hlídali v podstatě nepřetržitě. Volno bylo jeden den za dva týdny. Bylo proto nutné doplnit stav o třetího příslušníka SVS, aby měli volno každý třetí den.

V roce 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale byl v užívání SNZ a MNV. V roce 1954 byl zařazen do kategorie „s výhradou“. Předali ho MNV Roudnice nad Labem a sloužil potřebám OO MV Roudnice nad Labem. Okresní soud využíval budovu až do roku 1960 a poté jej převzaly správní úřady města.

Štětí

Okresní soud sídlil v nové radnici postavené po roce 1850 na Mírovém náměstí 163. Věznice zahrnující 4 cely se nacházela společně s dvoupokojovým bytem dozorce v přízemí vpravo od hlavního vchodu do objektu.¹²⁵⁷

K vytížení věznice se dochovaly informace z výkazů o stavu vězňů. Za rok 1919 to bylo celkem 108 vězněných osob; roku 1923 prošlo věznicí ve Štětí 85 vězňů,¹²⁵⁸ v roce 1936 dohromady 90 vězňů. Pro vzdělávání jim sloužila ústavní knihovna čítající 55 svazků.¹²⁵⁹

Více informací o chodu věznice pochází z roku 1933. Tehdy byl dozorcem Julius Šabart, který prováděl i soudní exekuce. Noční službu však nekonal, protože byl plně vytížen přes den. Pouze po skončení pracovní doby uzamkl budovu.

¹²⁵⁵ Radnice v Roudnici nad Labem, Památkový katalog NPÚ, [online], [citováno 19. 9. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/radnice-18406849>

¹²⁵⁶ SOkA Litoměřice, f. Sčítání lidu 1921 – okres Litoměřice, kart. 131, Roudnice n. L. č. p. 21.

¹²⁵⁷ SOkA Litoměřice, Okresní soud Štětí, ukládací období I., inv. č. 100, kart. 11, plán okresního soudu z roku 1862.

¹²⁵⁸ Tamtéž, ukládací období II., inv. č. 93, kart. 4, výkazy vězňů za rok 1919 a 1923.

¹²⁵⁹ Tamtéž, ukládací období III., inv. č. 85, kar. 1, presidiální spisy.

V případě problémů měli vypomoci správce budovy a okresní soudce, kteří obývali další služební byty.

Z bezpečnostního hlediska neměla věznice příliš dobré hodnocení. Chyběl telefon a počítalo se, že by odolala jen neorganizovanému pokusu o přepadení. Naopak při plánovaném útoku z více stran se jevila jako nehájitelná (zeď soudního dvora byla obestavěna dřevěnými boudami). Ze stejného důvodu považovali za nedostatečnou i zásobu 15 nábojů do pistole. Popsané skutečnosti pramenily z toho, že již v první polovině 30. let 20. století se justiční orgány obávaly ozbrojeného přepadení ze strany německého obyvatelstva. Bezpečnostní situaci mělo vylepšit doplnění zbraní i střeliva, pořízení služebního psa na dvůr a zavedení telefonu.¹²⁶⁰

Po obsazení pohraničních území převzala objekt německá justice. Soud nebyl obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud v Litoměřicích. K definitivnímu zrušení došlo nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Teplice

Věznice byla součástí justičního komplexu a stála samostatně (dnes Daliborova stezka 2233). Vyhovovala po stránce bezpečnostní, technické i zdravotní, ale jako problematické hodnotili těsné sousedství civilního domu pro zaměstnance n. p. Sklářny Inwald, jelikož z jeho oken bylo možné sledovat dění ve věznici. Dům proto měl převzít SVS a zřídit v něm byty pro příslušníky. Tento krok by pomohl vyřešit i nedostatek kanceláří, výslechových místností, absenci návštěvní místnosti a tranzitního ubytování pro dozorce. Navíc bylo možné zrušit služební byty uvnitř věznice.

Teplická věznice náležela k rozsáhlejším objektům v rámci věznic okresních soudů. Ve dvou poschodích bylo k dispozici 25 cel pro 75 vězňů a maximální nouzové vytížení dosahovalo rovné stovky vězněných osob. I průměrné denní stavy patřily k vyšším a činily 65 vězněných osob. Zaměstnávání odsouzených zajišťovaly tři národní podniky z okolí, ale bohužel k dispozici není informace, o jaké firmy se konkrétně jednalo. V případě nutnosti klinického ošetření předávali dotyčné do vězeňské nemocnice v Litoměřicích, do veřejné nemocnice nebo do vězeňské nemocnice v Praze na Pankráci.

Ačkoliv byl počet vězňů vždy vysoký, v meziválečném období dohlíželi na vězně jen dva lidé. Ve 20. letech to byl dozorce Hugo Himmel a výpomocný dozorce Jaroslav Ottmar – například 15. února 1921 se v celách nacházelo 40 vězňů.¹²⁶¹ Roku 1952 v Teplicích sloužili 3 příslušníci SVS. Velitelem stanice byl jmenován strm. Jan Tesař a běžnou strážní službu zajišťoval ml. strm. František Kučera společně s ml. strm. Václavem Obermajerem. Personální zajištění proto zcela nevyhovovalo potřebám a stav měl být navýšen na 7 dozorců, aby mohli hlídat

¹²⁶⁰ Tamtéž.

¹²⁶¹ SOKA Teplice, f. Sčítání lidu 1921 Teplice, kart. 166-167, Teplice č. p. 1450.

v režimu: čtyři denní směny, dvě noční směny. Velitel plnil úkoly plynoucí z jeho funkce. Je ovšem zřejmé, že s volným dozorcům se příliš nepočítalo.

Věznice sloužila potřebám justice a od srpna 1948 uvolnil okresní soud 3 cely ke zřízení zvláštního oddělení StB.¹²⁶² V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl zřízen ÚNZ Teplice. V letech 1954 a 1955 existovala pod názvem Věznice č. 3 Teplice. Roku 1955 projevil zájem Městský národní výbor v Teplicích za účelem zřízení školy, neboť v té době byl ve městě nedostatek škol. Vzhledem k tomu, že v objektu by musely být provedeny náročné stavební a technické úpravy, byla pro školu vybrána jiná budova. Věznici nakonec převzal Okresní ústav národního zdraví Teplice a do roku 1992 budova sloužila jako sklad léčiv.

V roce 1994 byly zahájeny stavební práce za účelem celkové přestavby a rekonstrukce původní budovy věznice a přístavby její nové části. Stavební práce byly dokončeny v průběhu roku 1998 a od měsíce listopadu tohoto roku byl zahájen zkušební provoz vazební věznice jako pobočky Vazební věznice Litoměřice. Od 1. ledna 2001 byla Vazební věznice Teplice zřízena jako samostatná organizační jednotka Vězeňské služby České republiky.¹²⁶³

Ústí nad Labem

Okresní soud sídlil v budově klasicistní radnice na Mírovém náměstí a věznice byla jeho součástí. V roce 1952 se však jednalo o starý objekt, který měl řadu nedostatků po zdravotní stránce. Bezpečnostně také příliš nevyhovovala a nadto již roku 1946 sklídili dozorcí kritiku za nedbalosti, kvůli nimž došlo k několika útěkům.¹²⁶⁴

V jednom poschodí bylo 13 cel pro 52 vězňů s tím, že maximální možný nouzový stav plánovali 68 vězněných osob. Průměrné denní vytížení ale tehdy bývalo jen 48 osob, pro které neměl SVS k dispozici žádné prostory určené k zaměstnávání. V případě nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze v Praze na Pankráci.

V červenci 1952 zajišťovali dozor čtyři příslušníci SVS, strm. Karel Poucha ve funkci velitele a běžnou strážní službu vykonávali ml. strm. Antonín Mrkvička, ml. strm. Ondřej Špacír a příslušník SVS na zkoušku František Vaněk. Denní službu měli vždy tři dozorcí a noční jeden příslušník. Z důvodu nedostatečného personálního zajištění vykonávali vězni úkoly v administrativní činnosti, což bylo nepřipustné a vznikl požadavek na navýšení stavu příslušníků SVS o dva další, celkem na šest příslušníků. Situace se však nezlepšila ani v následujícím roce

¹²⁶² NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 35/1, zpráva pobočky oblastní úřadovny StB Teplice ke zřízení oddělení StB v soudní věznici z 29. 7. 1948.

¹²⁶³ Historie Vazební věznice Teplice [online], [citováno 14. 7. 2020], <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-teplice/o-nas/historie-objektu-vazebni-veznice-v-teplicich/>

¹²⁶⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

a v kanceláři nadále působili tři písaři z řad odsouzených, kteří měli přístup k celé písemné agendě.

Opakované přetěžování dozorců nemělo za následek jen ohrožení bezpečnosti věznice, ale také přehlížení nutnosti udržovat pořádek jak vězni, tak i příslušníky SVS: „*Ve věznici byl zjištěn značný nepořádek, zejména v kuchyni potrestaných, kde bylo cítit polozkažené potraviny.*“¹²⁶⁵

Po reformě justice roku 1949 se do Ústí nad Labem přemístil krajský soud z Litoměřic a Mostu. V roce 1953 zůstal objekt okresního soudu ve správě MS, ale byl v užívání SNZ. V roce 1954 ho zařadili do kategorie „s výhradou“ a převzalo jej OO MV Ústí nad Labem. Okresní soud sídlil v budově až do roku 1973. Stará radnice se soudem už dnes neexistuje, podlehla demolici v roce 1976. Na jejím místě dnes stojí Palác Zdar, postavený v letech 2004 až 2009.

Úštěk

Okresní soud sídlil v budově radnice na Mírovém náměstí 83, která byla postavena v polovině 19. století pro potřeby úřadů.¹²⁶⁶ Věznice se nacházela v přízemí společně se zasedacím sálem a služebním bytem dozorce. Celkem 7 vězeňských cel oddělovaly od soudních prostor dveře, které vedly do chodeb vybíhajících na obě strany od hlavního vchodu (vlevo 5 cel a služební byt, vpravo 2 cely, toalety, předpokoj a zasedací sál).¹²⁶⁷ Jméno dozorce vězňů a soudního sluhy je známé jen pro rok 1921, kdy tuto funkci zastával Anton Sandner.¹²⁶⁸

Přes poměrně vysoký počet vězeňských cel se roku 1925 počítalo s nízkou kapacitou 9 vězňů. Využití věznice nebylo v tomto období nijak velké a za prosinec 1924 jí prošlo 6 vězněných osob.¹²⁶⁹ Za celý rok 1926 to bylo 145 vězňů (průměr 12 osob měsíčně),¹²⁷⁰ v roce 1929 dohromady 123 vězňů (průměr 10 osob měsíčně).¹²⁷¹

Po druhé světové válce nebyl soud obnoven na základě dekretu prezidenta republiky č. 79/1945 Sb. a jeho pravomoci převzal okresní soud se sídlem v Litoměřicích. K definitivnímu zrušení došlo nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb.

Vejprty

Budovu „Zeidlerhausu“ v tehdejší Annabergské ulici 149 (dnes Pohraniční stráže 1272) převedlo město justičním orgánům bezúplatně „na věčné časy“ roku

¹²⁶⁵ Tamtéž, kart. 25/2, zpráva o průzkumu kraje Liberec a Ústí nad Labem konaném ve dnech 31. 12. 1953 a 1. 1. 1954.

¹²⁶⁶ Dům Úštěk, Památkový katalog NPÚ [online], [citováno 18. 7. 2024], <https://www.pamatkovykatalog.cz/dum-18314341>

¹²⁶⁷ SOkA Litoměřice, f. Okresní úřad Litoměřice I., Plán budovy okresního soudu v Úštěku, 2. pol. 19. století, nezpracováno.

¹²⁶⁸ Tamtéž, f. Sčítací archy lidu 1921, okres Litoměřice, Úštěk č. p. 83.

¹²⁶⁹ Tamtéž, f. Okresní soud Úštěk, ukládací období II., inv. č. 49, kart. 1, výkaz o stavu vězňů z 1. 1. 1925.

¹²⁷⁰ Tamtéž, ukládací období III., inv.č. 1, kart. 1, výkaz vězňů za rok 1926.

¹²⁷¹ Tamtéž, ukládací období III., inv.č. 1, kart. 3, výkaz vězňů za rok 1929.

1902.¹²⁷² Objekt stál v centru města v současné ulici, na severní straně Kostelního náměstí. K lokalizaci vězeňských cel se nepodařilo zjistit bližší údaje, ale lze je předpokládat v soudní budově. Okresní soud byl zrušen nařízením ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb. Dnes na jeho místě stojí městská knihovna a společenské středisko.

Žatec

Okresní soud s věznicí sídlil ve Dvořákově ulici 24. Soudní budova z první poloviny 19. století byla roku 1913 zbořena jako nevyhovující a nahrazena novým objektem.¹²⁷³ Samostatně stojící věznice se nacházela ve dvoře a původně měla 20 cel. Byla dostatečně zajištěna jak z hlediska zdravotních požadavků, tak i bezpečnosti. Přesto v poválečných zmatcích došlo k řadě útěků, což roku 1946 kritizovalo i ministerstvo spravedlnosti.¹²⁷⁴

Objekt měl dvě poschodí s 23 celami pro 58 vězňů a maximálně bylo stanoveno na 100 vězněných osob. Průměrné denní stavy ale činily jen 35 osob. Kromě toho se dochovala také informace o celkových počtech vězňů za rok 1950. K výkonu trestu uloženého soudem nastoupilo nebo bylo převedeno z předchozího roku 219 osob, dále pak přišlo 36 administrativních vězňů v rámci správního řízení a 136 vězněných osob eskortovali příslušníci SVS do krajských soudních věznic.¹²⁷⁵

Zaměstnávání vězňů spočívalo v draní perí na celách a stavebních úpravách věznice – v roce 1950 to bylo například rozdělení ústavní kuchyně na dvě místnosti, malování vnitřních prostor, zavedení vodovodu do přízemí věznice, zřízení skladiště potravin a další. Kromě toho byl v silně zemědělském regionu velký nedostatek pracovních sil na polní práce, takže vězni pravidelně vypomáhali i mimo věznici. To však působilo velké problémy, protože o jejich nasazení mnohdy rozhodoval i národní výbor, úřad práce a okresní sekretariát KSČ, aniž by o tom byl informován velitel věznice. Docházelo tak k problémům, jelikož jednotlivé instituce se mezi sebou navzájem nedomlouvaly: „...jednoho dne pro 15ti člennou pracovní vězeňskou četou přijelo 6 traktorů i s vlečnými a každý prohlašoval, že to má zařízeno ohledně přidělení pracovní čety u té či oné instituce.“¹²⁷⁶

V případech nutnosti klinického ošetření předávali vězně do vězeňské nemocnice v Litoměřicích nebo veřejné nemocnice v Mostě. Pokud se však jednalo o těžší případy, přebírala léčení vězeňská nemocnice v Praze na Pankráci.

Ve 20. letech 20. století byl dozorcem Josef Hildburger.¹²⁷⁷ Roku 1950 sloužili v žatecké věznici dva příslušníci SVS, velitelem byl strm. Václav Razým a ve funkci jeho zástupce se vystřídal 5 příslušníků SVS – strm. Josef Bílek (1. 1. až 1. 4.),

¹²⁷² Walter BEHRBALK, *Chronik der Stadt Weipert*, Dortmund 1960, s. 203-204.

¹²⁷³ Milada KRAUSOVÁ, *Starosti žateckých starostů*, Žatec 2021, s. 5.

¹²⁷⁴ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 32/1, zpráva ministerstva spravedlnosti o závadách ve věznicích ze 17. 6. 1946.

¹²⁷⁵ Tamtéž, kart. 47/1, Výroční zpráva okresní soudní věznice Žatec z 8. 1. 1951.

¹²⁷⁶ Tamtéž.

¹²⁷⁷ SOKA Louny, f. Sčítání lidu z roku 1921 pro okres Žatec, Žatec č. p. 24.

přísl. SVS na zkoušku Ladislav Kadlec (1. 4. až 4. 5.), přísl. SVS na zkoušku Jaroslav Pospíšil (5. 5. až 4. 11.), ml. strm. Václav Tuláček (6. 11. až 17. 11.), strm. Antonín Vítovec (17. 11. až 31. 12. 1950 – pokračoval ve službě i v roce 1951).¹²⁷⁸ V červnu roku 1952 byl ve funkci velitele ml. strm. Jaroslav Jabůrek a jeho zástupcem se stal strm. Miroslav Profous. Denní službu měli vždy oba příslušníci a jeden pokračoval i v noční službě bez nároku na volno. Bylo proto nutné doplnit stav o třetího dozorce, ale při plném vytížení věznice by jich k výkonu služby bylo potřeba šest.

V roce 1953 převzalo objekt MNB a byl zřízen ÚNZ Žatec. V roce 1955 ho převzalo OO MV Žatec jako skladiště. Původně se mělo jednat jen o dočasné uvolnění, ale soudní věznici již nikdy neobnovili. Později však sloužila jako vojenská posádková věznice.

KS MV Žilina¹²⁷⁹

Bytča

Roku 1949 měla věznice kapacitu 15 vězněných osob.¹²⁸⁰ Byla využívána převážně pro výkon soudní vazby. K výkonu trestu zpravidla odsouzené předávali do Žiliny.¹²⁸¹ Roku 1951 věznice sloužila především jako vazební ústav pro potřeby OV NB Bytča. Následně ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a uzavřeli. Poté byly pro zdejší obvod vazby vykonávány v Žilině a k výkonu trestu sloužil ústav v Ružomberku.¹²⁸² Roku 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Čadca

Původně se jednalo o malou věznici se dvěma celami a kapacitou 5 vězněných osob v pronajaté budově.¹²⁸³ Později vznikl nový justiční areál okresního soudu na okraji města. Věznice zabírala suterén, přízemí a první patro zadního traktu objektu a přiléhal k ní z jedné strany vycházkový a z druhé soudní dvůr. Zahrnovala služební byt, spižírnu, kuchyň, místnost pro dezinfikátor, sklady, koupelnu a prádelnu. Z hlediska stavebního i bezpečnostního byla vyhovující.

Vězeňská část sestávala ze 14 cel pro 26 vězněných osob, při maximálním vytížení bylo možné umístit až 44 vězněných osob. Průměrné stavy 7 vězněných osob na den zachycené k roku 1952 ale ukazují na malé využití věznice. Všichni pracovali na celách a zaměstnávalo je draní peří. Při potřebě hospitalizace vězně

¹²⁷⁸ NA Praha, f. S SNV, nezpracováno, kart. 47/1, Výroční zpráva okresní soudní věznice Žatec z 8. 1. 1951.

¹²⁷⁹ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o okresních soudních věznicích čerpány z následujícího pramene: A ZVJS, Krajský velitel SVS (StB) Žilina, sv. X-15.

¹²⁸⁰ A ZVJS, Krajský velitel SVS (StB) Žilina, sv. X-15, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹²⁸¹ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

¹²⁸² A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹²⁸³ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

předávali do veřejné nemocnice v Čadci a po poskytnutí nejnutnější péče je přemístili do ústavní nemocnice v Ilavě.

Bezpečnost zajišťovali 2 příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem strm. Emil Sádovský a funkci zástupce zastával ml. strm. Jozef Ferenec. Přes den hlídali oba a v noci vždy jeden z nich, což bylo hodnoceno jako problematické. Přesto však krajský velitel SVS shledával systém za dostačující kvůli nízkému stavu vězňů.

V roce 1951 sloužila věznice především jako vazební ústav potřebám OV NB Čadca. Současně byla používána k výkonu vazby pro obvod Kysucké Nové Mesto. Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale užívalo jej MNB. Od poloviny 50. let sloužil jako skladiště krajského výkupního podniku.

Dolný Kubín

Roku 1949 byly ve věznici dvě cely pro 12 vězněných osob.¹²⁸⁴ V roce 1951 už sloužila především jako vazební ústav potřebám OV NB Dolný Kubín. Poté ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a uzavřeli. V roce 1953 už budovu nevyužívalo MS ani MNB a sloužila jako skladiště.¹²⁸⁵

Ilava

V první polovině 50. let zařadili věznici do kategorie „s výhradou“ a byla využívána především k výkonu vazby. K výkonu trestu však sloužil především blízký trestní ústav.¹²⁸⁶ Roku 1954 okresní soudní věznici převzala správa krajského soudu a využívala ji nadále pro svoje účely.

Kysucké Nové Mesto

V roce 1949 už byla věznice mimo provoz, protože ji považovali za nepoužitelnou.¹²⁸⁷ Okresnímu soudu Kysucké Nové Mesto sloužila pro výkon vazby věznice Okresního soudu Čadca a k výkonu trestu předávali odsouzené do Ružomberku.¹²⁸⁸ V roce 1953 už objekt nesloužil potřebám MS ani MNB.

Liptovský Hrádok

Soud a věznice byly umístěny v prostorách místního hradu. V roce 1950 zahrnovala čtyři cely, které se nacházely ve tmavém a vlhkém suterénu. Měly kapacitu 11 vězňů, maximální nouzové vytížení bylo 20 vězněných osob. Během prvního pololetí uvedeného roku v ní bylo celkem 13 vězňů.¹²⁸⁹ Avšak zdravotně nevhodné prostředí způsobovalo vysokou nemocnost. Věznice měla elektrické

¹²⁸⁴ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, sv. X-15, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹²⁸⁵ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 185.

¹²⁸⁶ Tamtéž.

¹²⁸⁷ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹²⁸⁸ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13. Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹²⁸⁹ A ZVJS, svazek 6/A, kart. X-14, dodatek k seznamu správních věznic na Slovensku z roku 1950.

osvětlení, vytápění zajišťovala kachlová kamna, ale chyběly splachovací toalety a byla používána záchodová vědra.¹²⁹⁰

Sloužila tehdy k vazebním účelům a k výkonu trestu odsouzené obvykle předávali do věznice okresního soudu v Liptovském Mikuláši.¹²⁹¹ Tři cely měl od okresního soudu pronajaté také ONV Liptovský Hrádok. Pronájem byl na dobu neurčitou s tím, že národní výbor musel cely uvolnit do jednoho měsíce po žádosti okresního soudu.¹²⁹²

Na počátku 50. let ji zařadili do kategorie „bez výhrad“. Poté k výkonu soudní vazby sloužila věznice Okresního soudu Liptovský Mikuláš a k výkonu trestu odsouzené předávali do Ružomberku.¹²⁹³ Objekt nevyhovoval a nepředpokládalo se ani zlepšení pomocí nutných adaptací. Správní poměry zachycené k roku 1950 jsou nepřehledné. Objekt byl v majetku Československých státních lesů, n. p., správu zajišťovala justice a nájemcem byl ONV Liptovský Hrádok.¹²⁹⁴

Liptovský Mikuláš

Věznice byla umístěna v přízemí samostatné budovy stojící za soudem. První patro stejného objektu využívalo Muzeum Slovenského krasu. Uvnitř se nacházela kancelář, koupelna a sklad, zvenku přiléhá vycházkový dvůr. Rovněž tak ústavní kuchyně, která měla samostatný vchod z vězeňského dvora. Vyhovovala svému účelu jak z hlediska bezpečnosti, tak i vybavením, ačkoli ji specifikovali jako starší objekt. Jako nedostatek se v roce 1953 jevila absence protipožárního zabezpečení – hasicí přístroje, hydranty. K dispozici byla jen bedna s pískem.¹²⁹⁵

Do věznice bylo původně možné umístit 15 vězněných osob, počátkem 50. let byla kapacita navýšena na 25 vězněných osob. Z léta roku 1952 pochází informace, že do šesti cel mohli při běžném vytížení umístit 28 vězněných osob a v případě maximálního nouzového zaplnění dokonce 42 vězňů. Jejich zaměstnávání probíhalo na vězeňském dvoře, kde vykonávali blíže nespecifikované práce. V případě nutnosti klinického ošetření je předávali do vězeňské nemocnice v Ružomberku.

Dozor zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem byl strm. Ján Jacko a jeho zástupcem strm. Jozef Hrebíček. Denní službu měl od 7 hodin ráno do 17 hodin odpoledne. Zajištění věznice shledal krajský velitel SVS jako dostačující.

V roce 1951 už sloužila pro výkon vazby okresních soudů Liptovský Mikuláš a Liptovský Hrádok a k výkonu trestu odsouzené odesílali do Ružomberku.¹²⁹⁶ Roku

¹²⁹⁰ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, hlášení o správní věznici Liptovský Hrádok ze 14. 9. 1950.

¹²⁹¹ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186.

¹²⁹² A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, hlášení o správních věznicích z 8. 9. 1950.

¹²⁹³ A ZVJS, svazek 35/1/A, kart. X-13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹²⁹⁴ A ZVJS, svazek 6/A, kart. X-14, dodatek k seznamu správních věznic na Slovensku z roku 1950.

¹²⁹⁵ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, zpráva za služební cesty v žilinském kraji z 9. 10. 1954, KV SVS (StB) Žilina.

¹²⁹⁶ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

1953 zůstal objekt ve správě MS, ale užívalo ho SNZ jako OÚVV.¹²⁹⁷ Prameny provoz věznice dokládají ještě 22. ledna 1954, kdy byl propuštěn poslední vězeň,¹²⁹⁸ ale od poloviny 50. let sloužila pak potřebám místního posádkového velitelství.¹²⁹⁹ Poté ji převzal krajský výkupní podnik za účelem zřízení skladiště.

Martin

Věznice byla v samostatně stojící budově, k níž z jedné strany přiléhal vycházkový dvůr a z druhé zahrada. V přízemí se nacházel byt velitele, kancelář, koupelna a místnost pro kasárenské ubytování příslušníků SVS. Chyběla elektroinstalace i kanalizace. Bezpečnost měla zajišťovat vysoká zeď, přesto však docházelo k častým útěkům. Dozorce vězňů měl za úkol úklid v objektu soudu. Věznice současně sloužila jako sklad zemědělského nářadí a krmiva.¹³⁰⁰

V prvním patře bylo sedm cel, do nichž se při běžném vytížení vešlo 11 vězňů a maximální nouzová kapacita činila 20 vězněných osob. Průměrné denní stavy dosahovaly roku 1952 k počtu 8 vězněných osob. Jejich zaměstnávání probíhalo na vězeňském dvoře, ale druh práce prameny nespecifikují. V případě hospitalizace je předávali buď do ústavní nemocnice v Ružomberku nebo v případě, že se jednalo o urgentní případy, do veřejné nemocnice v Martině.

Dozor zajišťovali 3 příslušníci SVS. V létě 1952 byl velitelem št. strm. František Černý, jeho zástupcem ml. strm. Juraj Karpáč a běžnou strážní službu zajišťoval ml. strm. Vincent Maruniak. Přes den vždy sloužili dva příslušníci SVS a na noční směně, spočívající v namátkových kontrolách, se střídal velitel se svým zástupcem.

Roku 1951 už sloužila jen pro výkon vazby okresních soudů Martin a Turčianské Teplice. K výkonu trestu vězně předávali do Ružomberku.¹³⁰¹ V roce 1952 byla věznice zařazena do kategorie „s výhradou“ a roku 1953 převzalo objekt MNB, ale částečně ho využíval ONV Martin. Roku 1955 však již všechny cely sloužily OO MV Martin k zadržování osob.

Námestovo

Věznice byla umístěna v přízemí soudní budovy a měla dobré hodnocení jako novostavba po stránce vybavenosti i bezpečnosti. Součástí byla koupelna a vycházkový dvůr. Do šesti cel umístěných po obou stranách centrální chodby bylo původně možné umístit 9 vězněných osob. Na počátku 50. let došlo k navýšení stavu na 11 vězněných osob a maximální nouzové vytížení činilo 20 vězněných osob. Průměrné denní stavy ale nedosahovaly uvedených čísel. Vězni pracovali přímo v celách a při potřebě hospitalizace je převáželi do ústavní nemocnice v Brně.

¹²⁹⁷ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, zpráva za služební cesty v žilinském kraji z 3. 1. 1954.

¹²⁹⁸ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, základní kniha útvaru Liptovský Mikuláš 1952-1954, poř. č. 63.

¹²⁹⁹ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 186.

¹³⁰⁰ Tamtéž, s. 187.

¹³⁰¹ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

Jen v případě urgentního lékařského zákroku využívali vězeňskou nemocnici v Ružomberku.

Dozor zajišťoval jeden příslušník SVS ve funkci velitele. V létě 1952 jím byl št. strm. Vincent Gajarský. Ačkoliv byl nepřetržitě ve službě, nepředpokládalo se doplnění stavů o další vězeňské dozorce kvůli blížícímu se dokončení Oravské přehrady.

Roku 1953 zůstal objekt ve správě MS, ale užívalo ho MNB.¹³⁰² Ve stejném roce ale zahájili napouštění uvedené přehrady, v jehož důsledku došlo k zatopení dvou třetin Náместova a věznice tak zanikla. Přesné datum uzavření věznice je zachyceno v základní knize. K 9. prosinci 1953 je uvedeno, že poslední vězeň: „*V dôsledku likvidácie OÚVV Náместovo bol premiestený...*“.¹³⁰³

Povážská Bystrica

Objekt měl roku 1949 kapacitu 12 vězněných osob a vyhovující technický stav.¹³⁰⁴ Přesto věznice sloužila hlavně potřebám výkonu vazby a k výkonu trestu odsouzené obvykle eskortovali do věznice Krajského soudu v Trenčíně.¹³⁰⁵ Na počátku 50. let ji zařadili do kategorie „bez výhrad“ a uzavřeli. Pro výkon vazby následně využívali věznic Okresního soudu Púchov a k výkonu trestu ústav v Ružomberku.¹³⁰⁶ V roce 1953 už ji nevyužívalo MS ani MNB.

Púchov

Věznice byla umístěna v suterénu okresního soudu stojícího na okraji města. Cely byly umístěny na jedné straně chodby směrem do nádvoří s vycházkovým dvorem. Zahrnovala také služební byt, místnosti pro kasárenské ubytování, kotelnu, sklad uhlí, koupelnu, kuchyň a kancelář velitele. Ve vyšších patrech se nacházely kanceláře okresního soudu.

Nevelká věznice byla hodnocena jako bezpečná. Využívali ji však především k vazebním účelům a po vynesení rozsudku odsouzené obvykle eskortovali do Krajské soudní věznice v Trenčíně.¹³⁰⁷

Do šesti cel se vešlo 11 vězňů, maximální nouzové vytížení činilo 19 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 byly jen 15 vězněných osob. Obvinění vykonávali na celách blíže nespecifikovanou práci a v případě potřeby první pomoci byly převezeni do veřejné nemocnice v Púchově a léčení vážných případů zajišťovala vězeňské nemocnice v Ilavě nebo v Brně.

Dozor v létě 1952 zajišťovali dva příslušníci SVS. Velitelem byl št. strm. Pavol Margefák a jeho zástupcem strm. Ján Lenický. Přes den sloužili oba, v noci

¹³⁰² J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

¹³⁰³ A ZVJS, základní kniha věznice Náместovo 1952-1953, poř. č. 69.

¹³⁰⁴ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, Hlášení o vězeňských ústavech na Slovensku z 12. 5. 1949.

¹³⁰⁵ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

¹³⁰⁶ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹³⁰⁷ J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187.

vykonával službu vždy jen jeden. Prováděl však jen namátkové kontroly. Tento stav shledávali nadřízení jako vyhovující.

Od roku 1951 sloužila věznice také pro výkon vazeb obvodu Okresního soudu Povážská Bystrica.¹³⁰⁸ Roku 1953 zůstala zařazena do kategorie „s výhradou“ ve správě MS, ale byla v užívání MNB. Studované prameny uvádějí, že poslední vězni odešli do Ilavy v lednu 1954.¹³⁰⁹ Následně věznici převzalo OO MV Púchov.

Rajec

Věznice nebyla v provozu již roku 1951, kdy byly vazby pro zdejší obvod vykonávány v Žilině a k výkonu trestu sloužil ústav v Ružomberku.¹³¹⁰ Roku 1953 už objekt nevyužívalo MS ani MNB.

Ružomberok

Až do přijetí zákona č. 320/1948 Sb., se jednalo o krajský soud. Věznice byla součástí justičního komplexu zprovozněného roku 1932. Tvořila však samostatnou část areálu a se soudem byla spojena podzemní chodbou. Bezpečnost zajišťovala ohradní zeď vysoká tři a půl metru. S objektem sousedila soukromá zahrada, domy a evangelický kostel s farou.

Uvnitř objektu se nacházelo 97 cel pro 167 vězňů s tím, že nouzová kapacita jejich počty výrazně navyšovala a činila 290 vězněných osob. Průměrné denní stavy v roce 1952 byly však jen 49 vězněných osob. V té době neměla věznice žádné vnitřní ani vnější pracoviště a vězni vykonávali domácí práce. V případě potřeby klinického ošetření je předávali do Státní nemocnice v Ružomberku.

Ostrahu zajišťovalo 19 příslušníků SVS. Velitelem byl vrch. strm. František Lieskovan a zástupcem por. František Puček. Ve dne měl službu vždy jeden dozorce u vchodu a po jednom dozorcí na mužském a ženském oddělení. Při vycházkách a zaměstnání vězňů se střídali podle denního rozpisu. Během noční služby od 17 hodiny odpoledne do 7 hodiny ráno hlídali vždy dva příslušníci SVS.

V roce 1951 věznice sloužila k výkonu trestu pro okresní soudy Rajec, Bytča, Dolný Kubín, Námestovo, Trstená, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Púchov, Povážská Bystrica, Martin, Turčianské Teplice, Liptovský Mikuláš a Liptovský Hrádok.¹³¹¹ Roku 1952 měla StB propůjčena tři oddělení s 54 celami samovazby. Věznice sloužila svému účelu až do roku 1955, kdy byla zrušena. K její obnově došlo v roce 1968 a od té doby je v provozu až do současnosti.

¹³⁰⁸ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹³⁰⁹ A ZVJS, základní kniha věznice Púchov 1951-1953, poř. č. 74.

¹³¹⁰ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

¹³¹¹ A ZVJS, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

Trstená

Věznice byla v samostatně stojící jednopatrová budova ve dvoře okresního soudu, který se nacházel na náměstí. Okna směřovala do soudního dvora, takže nehrozila domluva vězňů s okolo procházejícími lidmi. Ke zlepšení bezpečnosti plánovali v létě 1952 zazdít starou bránu ze dvora do přilehlé frekventované ulice. V přízemí se nacházel služební byt, v mezaninu kancelář, koupelna a kasárenské ubytování pro příslušníky SVS a v prvním patře cely.

Do pěti cel se při normálním vytížení vešlo 15 vězněných osob a při nouzovém zaplnění 24 vězněných osob. Průměrné denní stavy ve sledovaném období činily 7 vězňů. Všichni pracovali na dvoře věznice, zajišťovali údržbu objektu. V případě potřeby hospitalizace je předávali do ústavní nemocnice v Ružomberoku.

Na vězně dohlíželi dva příslušníci SVS. V létě 1952 to byl velitel strm. Ján Kuruc a jeho zástupce strm. Šimon Rusina. Jejich pracovní doba byla od 7 hodin ráno do 12 a od 13 hodin do 16:30. Noční služba začínala po vydání večere a končila v 7 hodin ráno. Po jejím ukončení ale nenásledovalo volno, takže probíhala jen jako namátková kontrola v určitých intervalech.

V roce 1953 zůstala věznice ve správě MS, ale byla v užívání MNB. Měla kapacitu 16 vězněných osob a z technického hlediska zcela vyhovovala. Ve stejné době však její část sloužila také jako skladiště.¹³¹² Roku 1955 ji převzala krajská soudní správa a OO MV nadále užívalo tři cely pro zadržené osoby.

Turčianské Teplice

Na počátku 50. let věznici, která byla umístěna v budově soudu, zařadili do kategorie „bez výhrad“. Následně sloužila jako správní věznice ONV Turčianské Teplice a zahrnovala dvě cely a služební byt dozorce. Chyběla ústavní kuchyně a stravu vězňů připravoval dozorce.¹³¹³ Pro výkon soudní vazby využívali věznici Okresního soudu Martin a k výkonu trestu odsouzené předávali do Ružomberku.¹³¹⁴

¹³¹² J. CHREŇO, citovaná práce, s. 187

¹³¹³ A ZVJS, KV SVS (StB) Žilina, kart. X-15, hlášení o správních věznicích z 8. 9. 1950.

¹³¹⁴ Archiv ZVJS Leopoldov, svazek 35/1LA, kart. X/13, Přehled míst výkonu vazby a trestu v obvodu VO SVS Žilina, 1951.

Tabulkové přílohy

Organizace soudnictví v letech I. republiky	
Vrchní zemský soud Praha	
krajský soud	okresní soudy (mimo MDS)
České Budějovice	Český Krumlov, Chvalšiny, Horní Planá, Hluboká n. Vltavou, Jindřichův Hradec, Kaplice, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Nová Bystřice, Nové Hradky, Třeboň, Trhové Sviny, Týn nad Vltavou, Vyšší Brod
Česká Lípa	Cvikov, Česká Kamenice, Dubá, Hanšpach (Lipová), Mimoň, Nový Bor, Rumburk, Šluknov, Varnsdorf
Hradec Králové	Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Jaroměř, Kostelce nad Orlicí, Králupy, Náchod, Nechanice, Nové Město nad Metují, Opočno, Police nad Metují, Rokytnice v Orlických horách, Rychnov nad Kněžnou, Teplice nad Metují, Úpice, Žamberk
Cheb	Aš, Bečov nad Teplou, Bezručovice, Bochoř, Horní Blatná, Falkov (Sokolov), Jáchymov, Karlovy Vary, Kraslice, Lázně Kynžvart, Loket, M. Lázně, Nejdek, Planá u Mariánských Lázní, Přimda, Tachov, Teplá, Vildštejn (Skalná), Žlutice
Chrudim	Holice, Hlinsko, Lanškroun, Litomyšl, Nasavrky, Pardubice, Polička, Přelouč, Skuteč, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto
Jičín	Hořice, Hostinné, Chlumec n. Cidlinou, Jilemnice, Lomnice n. Popelkou, Libáň, Horní Maršov, Městec Králové, Nová Paka, Nový Bydžov, Rokytnice n. Jizerou, Semily, Trutnov, Vrchlabí, Vysoké n. Jizerou, Žacléř
Klatovy	Hartmanice, Kašperské Hory, Kdyně, Nýrsko, Plánice, Sušice
Kutná Hora	Čáslav, Dolní Kralovice, Habry, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Kolín, Kouřim, Ledec nad Sázavou, Poděbrady, Polná, Příbyslav, Štoky, Uhl. Janovice
Liberec	Frýdlant, Chrastava, Jablonec n. Nisou, Jablonné v Podještědí, Nové Město p. Smrkem, Tanvald
Litoměřice	Benešov n. Ploučnicí, Děčín, Chabařovice, Libochovice, Lovosice, Roudnice n. Labem, Štětí, Teplice, Ústí n. Labem, Ústěk
Mladá Boleslav	Bělá pod Bezdězem, Benátky nad Jizerou, Český Dub, Dubá, Mnichovo Hradiště, Nymburk, Sobotka, Turnov, Železný Brod
Most	Bílina, Doupov, Duchcov, Hora Sv. Kateřiny, Hora Sv. Šebestiána, Chomutov, Jesenice, Jirkov, Kadaň, Litvínov, Louny, Přísečnice, Podbořany, Postoloprty, Vejprty, Žatec
Písek	Blatná, Březnice, Horažďovice, Mirovice, Netolice, Prachatice, Strakonice, Vimperk, Vodňany, Volary, Volyně,
Plzeň	Blovice, Dobruška, Domažlice, Horš. Týn, Hostouň, Kralovice, Město Touškov, Manětín, Nepomuk, Přeštice, Rokycany, Ronšperk (Poběžovice), Stod, Stříbro
Praha	Beroun, Brandýs nad Labem, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Jílové u Prahy, Kladno, Kostelec nad Černými lesy, Křivoklát, Mělník, Nové Strašecí, Příbram, Rakovník, Říčany, Slaný, Unhošť, Velvary, Zbiroh, Zbraslav
Tábor	Bechyně, Benešov, Kamenice nad Lipou, Milevsko, Mladá Vožice, Neveklov, Pacov, Pelhřimov, Počátky, Sedlčany, Sedlec, Soběslav, Veselí nad Lužnicí, Votice, Vlašim

Organizace soudnictví v letech I. republiky	
Vrchní zemský soud Brno	
zemský/krajský soud	okresní soudy (mimo MDS)
Brno	Boskovice, Blansko, Břeclav, Bučovice, Hustopeče, Ivančice, Jevíčko, Klobouky, Kunštát, Moravská Třebová, Pohořelice, Slavkov u Brna, Svitavy, Tišnov, Vyškov, Ždánice, Židlochovice
Jihlava	Bystřice nad Pernštejnem, Dačice, Nové Město na Moravě, Slavonice, Telč, Třebíč, Třešť, Velká Bíteš, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou
Moravská Ostrava	Bohumín, Český Těšín, Frýdek, Fryštát, Jablůnkov, Místek, Slezská Ostrava
Nový Jičín	Bystřice pod Hostýnem, Frenštát pod Radhoštěm, Fulnek, Hranice, Lipník n. Bečvou, Město Libavá, Příbor, Rožnov pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí, Vsetín
Olomouc	Dvorce, Kojetín, Konice, Litovel, Mohelnice, Plumlov, Prostějov, Přerov, Rýmařov, Šilperk (Štítý), Staré Město, Šternberk, Šumperk, Uničov, Vizmberk (Loučná nad Desnou), Zábřeh
Opava	Bílovec, Bruntál, Cukmantl (Zlaté Hory), Frývaldov (Jeseník), Javorník, Jindřichov, Hlučín, Horní Benešov, Krnov, Klimkovice, Město Albrechtice, Odry, Osoblaha, Vrbno, Vidnava, Vítkov
Uherské Hradiště	Bojkovice, Hodonín, Holešov, Kroměříž, Kyjov, Napajedla, Strážnice, Uherský Brod, Uherský Ostroh, Valašské Klobouky, Vizovice, Zdounky, Zlín
Znojmo	Hrotovice, Jaroslavice, Jemnice, Mikulov, Moravské Budějovice, Moravský Krumlov, Náměšť nad Oslavou, Vranov nad Dyjí

Organizace soudnictví v letech I. republiky – Slovensko	
Vrchní soud Bratislava	
krajský soud (sedrie)	okresní soudy
Bratislava	Dunajská Streda, Galanta, Malacky, Myjava, Pezinok, Senica, Šamorín, Trnava
Bánská Bystrica	Bánská Štiavnica, Brezno, Filakovo, Kremnica, Krupina, Lučenec, Nová Baňa, Modrý Kameň, Zvolen
Nitra	Hlohovec, Nové Zámky, Prievidza, Šala, Topolčany, Vráble, Zlaté Moravce
Trenčín	Bánovce, Bytča, Čadca, Ilava, Nové Město nad Váhom, Piešťany, Púchov, Povážská Bystrica, Žilina
Vrchní soud Košice	
krajský soud (sedrie)	okresní soudy
Košice	Humenné, Kráľovský Chlumec, Medzilaborce, Michalovce, Moldava n. Bodvou, Sečovce, Sobrance, Veľké Kapušany, nad Topľou
Komárno	Levice, Parkán, Stará Ďala, Šahy, Želiezovce
Levoča	Gelnica, Kežmarok Poprad, Spišská Nová Ves, Spišské Podhradie, Spišská Stará Ves, Stará Lubovňa
Prešov	Bardejov, Gíraltove, Sabinov, Veľký Svidník
Rimavská Sobota	Feleďince (Jesenské), Revúca, Rožňava, Tornala
Ružomberok	Dolný Kubín, Liptovský Hrádok, Liptovský Svätý Mikuláš, Námestovo, Trstená, Turčianský Svätý Martin

Změny podle zák. č. 50/1941 Sl. z.		
původní okr. soud	přesunuté obce	nový okr. soud
Trnava	Pata, Šoporňa	Nitra
Nová Baňa	Bátovce, Drženice, Hurša, Malé Krškany, Dolný Prandorf, Horný Prandorf, Pukanec	Bánská Štiavnica
Gelnica	Krompachy, Nižné Slovinky, Vyšné Slovinky	Spišská Nová Ves
Hnúšťa	Drábsko, Lom nad Rimavicou, Sihla	Brezno nad Hronom
Brezno nad Hronom	Brusno, Medzibrod, Svätý Ondrej nad Hronom	Bánská Bystrica
Dolný Kubín	Valaská Dubová	Ružomberok
Krupina	Bohunice, Dolný Almáš, Horný Almáš, Dolné Brhlovce, Horné Brhlovce, Jalakšová, Veľké Krškany, Pečenice, Dolné Žemberovce, Horné Žemberovce	Bánská Štiavnica
Malacky	Bílkove Humence	Senica
Martin	Sklené, Horná Štubňa, Dolný Turček, Horný Turček	Kremnica
Zlaté Moravce	Babindol	Nitra
Vyšný Svidník	Oľšavka	Stropkov
Topoľčany	Radobica, Horná Ves	Prievidza
Spišské Podhradí	Spišský Hrušov, Jamník, Vítkovce	Spišská Nová Ves
Spišská Stará Ves	Jurgov, Repisko, Čierna Hora	Kežmarok
Spišská Nová Ves	Vondrišiel, Henclová	Gelnica

Okresní soudy, u nichž došlo ke změně obvodu podle vládního nařízení č. 150/1941 Sb.	
krajský soud	okresní soudy
Brno	Ivančice, Jevíčko, Klobouky, Kunštát, Židlochovice
Hradec Králové	Česká Skalice, Dvůr Králové nad Labem, Jaroměř, Nové Město n. Metují, Opočno, Police nad Metují, Úpice, Žamberk
Chrudim	Litomyšl, Polička, Ústí nad Orlicí
Jičín	Jilemnice, Nová Paka, Vysoké nad Jizerou
Kutná Hora	Německý (Havlíčkův) Brod
Mladá Boleslav	Bělá pod Bezdězem, Mnichovo Hradiště, Turnov, Železný Brod
Moravská Ostrava	Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek, Místek, Moravská Ostrava, Valašské Meziříčí
Olomouc	Hranice na Moravě, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Olomouc
Písek	Volyně
Plzeň	Domažlice, Kdyně, Klatovy, Plzeň, Manětín, Sušice
Praha	Beroun, Křivoklát, Libochovice, Louny, Rakovník, Roudnice n. Labem
Tábor	Kamenice nad Lipou
Třebíč	Dačice, Hrotovice, Jemnice, Jindřichův Hradec, Moravské Budějovice, Přibyslav, Štoky
Uherské Hradiště	Hodonín
Vodňany	České Budějovice, Netolice, Trhové Sviny, Třeboň, Veselí nad Lužnicí, Vodňany

Okresní soudy neobnovené dekretem č. 79/1945 Sb. (Čechy)		
Krajský soud	Okresní soud	obvody neobnovených soudů
Česká Lípa	Česká Lípa	Mimoň, Dubá
	Šluknov	Lipová (Hašpach)
	Varnsdorf	Česká Kamenice
České Budějovice	Český Krumlov	Horní Planá, Chvalšiny
	Jindřichův Hradec	Nová Bystřice
	Kaplice	Vyšší Brod
	Trhové Sviny	Nové Hradky
Hradec Králové	Police nad Metují	Teplice nad Metují
	Žamberk	Králíky, Rokytnice v Orl. horách
Cheb	Cheb	Vildštejn (Skalná)
	Bečov nad Teplou	Teplá
	Mariánské Lázně	Lázně Kynžvart
	Nejdek	Horní Blatná
	Planá	Bezručovice
	Tachov	Přimda
	Žlutice	Bochov
Jičín	Jilemnice	Rokytnice nad Jizerou
	Trutnov	Horní Maršov, Žacléř
Klatovy	Klatovy	Nýrsko
	Sušice	Hartmanice, Kašperské Hory
Liberec	Liberec	Chrastava, Jablonné
	Frýdlant	Nové Město pod Smrkem
Litoměřice	Litoměřice	Štětí, Ústěk
	Děčín	Benešov nad Ploučnicí
Mladá Boleslav	Turnov	Český Dub
Most	Litvínov	Hora sv. Kateřiny
	Chomutov	Hora sv. Šebestiána, Jirkov
	Kadaň	Doupov
	Podbořany	Jesenice
	Vejprty	Přísečnice
	Žatec	Postoloprty
Písek	Prachatice	Volary
Plzeň	Plzeň	Město Touškov
	Horšovský Týn	Hostouň, Pobežovice

Okresní soudy neobnovené dekretem č. 79/1945 Sb. (Morava a Slezsko)		
krajský soud	Okresní soud	obvody neobnovených soudů
Brno	Židlochovice	Pohořelice
Jihlava	Dačice	Slavonice
Nový Jičín	Nový Jičín	Fulnek
Olomouc	Olomouc	Město Libavá
	Rýmařov	Dvorce
	Šternberk	Uničov
	Šumperk	Staré Město, Vízmbek (Loučná n. D.)
	Zábřeh	Šilperk
Opava	Brutnál	Horní Benešov, Vrbno pod Pradědem
	Frývaldov (Jeseník)	Cukmantl (Zlaté Hory), Javorník, Vidnava
	Vítkov	Odry
	Krnov	Jindřichov, Město Albrechtice, Osoblaha
Znojmo	Znojmo	Jaroslavice, Vranov nad Dyjí

Okresní soudy na Slovensku podle nař. SNR č. 3/1945 Sb.		
hlavní soud	krajský soud	okresní soudy
Bratislava	Bratislava	Bratislava, Dunajská Streda, Galanta, Malacky, Myjava, Pezinok, Senica, Skalica, Šamorín, Trnava
	Banská Bystrica	Bánská Bystrica, Bánská Štiavnica, Brezno nad Hronom, Kremnica, Krupina, Lučenec, Modrý Kameň, Nová Baňa, Zvolen
	Komárno	Levice, Parkaň (Štúrovo), Stará Daňa, Šahy, Želiezovce
	Nitra	Hlohovec, Nitra, Nové Zámky, Prievidza, Šala nad Váhom, Topoľčany, Vrábľe, Zlaté Moravce
	Trenčín	Bánovce nad Bebravou, Čadca, Ilava, Nové Mesto n. Váhom, Piešťany, Trnava, Veľká Bytča, Žilina
Košice	Košice	Humenné, Košice, Kráľovský Chlumec, Medzilaborce, Moldava n. Bodvou, Michalovce, Sečovce, Sobrance, Strokov, Veľké Kapušany, Vranov n. Topľou
	Levoča	Gelnica, Kežmarok, Levoča, Spišská Nová Ves, Spišské Podhradie, Spišská Sobota, Spišská Stará Ves, Stará Ľubovňa
	Prešov	Bardejov, Giraltovce, Prešov, Sabinov, Veľký Svidník
	Rimavská Sobota	Feledince (Jesenské), Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava, Tornaľa
	Ružomberok	Dolný Kubín, Liptovský Hrádok, Liptovský Svätý Mikuláš, Námestovo, Turčianský Svätý Martin, Trstená

Okresní soudy zrušené podle nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb	
kraj	okresní soud
Brněnský	Ivančice, Jaroslavice, Jevíčko, Klobouky, Kunštát, Pohořelice, Velká Bíteš, Vranov n. Dyjí
Českobudějovický	Bechyně, Hluboká nad Vltavou, Horní Planá, Chvalšiny, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Mirovice, Netolice, Nová Bystřice, Nové Hrady, Veselí n. Lužnicí, Volary, Volyně, Vyšší Brod
Gottwaldovský	Bojkovice, Bystřice p. Hostýnem, Napajedla, Rožnov p. Radhoštěm. Uherský Ostroh, Vizovice, Zdounky, Ždánice
Hradecký	Česká Skalice, Hostinné, Chlumecko n. Cidlinou, Kostelec n. Orlicí, Králupy, Libáň, Maršov, Nechanice, Nové Město n. Metují, Opočno, Police n. Metují, Rokytnice v Orlických Horách, Teplice n. Metují, Žacléř
Pardubický	Habry, Nasavrky, Skuteč
Jihlavský	Dolní Kralovice, Hrotovice, Jemnice, Nové Město na Moravě, Počátky, Polná, Přibyslav, Slavonice, Štoky, Telč
Košický	Spišské Podhradí
Karlovarský	Bečov n. Teplou, Bochov, Doupov, Horní Blatná, Jesenice, Lázně Kynžvart, Locket, Teplá, Nejdek, Planá, Přísečnice, Vejprty, Vildštejn (Skalná), Žlutice
Liberecký	Bělá p. Bezdězem, Cvikov, Česká Kamenice, Český Dub, Dubá, Chrastava, Jablonné v Podještědí, Lipová, Lomnice n. Popelkou, Mimoň, Nové Město p. Smrkem, Rokytnice n. Jizerou, Semily, Sobotka, Šluknov, Tanvald, Varnsdorf, Vysoké n. Jizerou
Olomoucký	Cukmantl, Dvorce, Javorník, Konice, Lipník n. Bečvou, Loučná n. Desnou, Město Libavá, Mohelnice, Plumlov, Staré Město, Šilperk (Štíty), Uničov, Vidnava, Vrbno pod Pradědem
Ostravský	Bohumín, Frýdek, Fulnek, Horní Benešov, Jablunkov, Jindřichovice, Klimkovice, Město Albrechtice, Odry, Osoblaha, Ostrava-východ, Ostrava-západ, Příbor
Plzeňský	Bezručice, Březnice, Dobřany, Hartmanice, Hostouň, Kašperské Hory, Kdyně, Kralovice, Manětín, Město Touškov, Nepomuk, Nýrsko, Plánice, Pobežovice, Přimda, Zbiroh
Pražský	Benátky n. Jizerou, Dobříš, Jílové u Prahy, Kostelec n. Černými Lesy, Kouřim, Křivoklát, Městec Králové, Mladá Vožice, Neveklov, Sedlec, Uhlířské Janovice, Unhošť, Velvary
Ústecký	Benešov n. Ploučnicí, Hora Sv. Kateřiny, Hora Sv. Šebestiána, Chabařovice, Jirkov, Libochovice, Postoloprty, Štětí, Ústěk

Obsazená místa ve věznicích Česká Lípa v roce 1948	
úředníci vězeňské strážní služby - vel. odd. SVS	1
vrchní strážmistři SVS – I. platová stupnice	4
štabní strážmistři SVS – II. platová stupnice	6
strážmistři SVS – III. platová stupnice	2
pomocní podstrážmistři SVS	14
výpomocný dozorce vězňů	4
celkem	31

Příslušníci SVS ve věznici Česká Lípa v roce 1952		
funkce	hodnost	Jméno
velitel věznice	vrch. strm.	Rudolf Ulrich
zástupce velitele	ml. strm.	Václav Hála
velitel oddělení	ml. strm.	Antonín Hák
velitel oddělení	ml. strm.	Jan Sudzina
administrativa	ml. strm.	Štefan Milarik
administrativa	ml. strm.	Antonín Ryšavý
vedoucí režijní dílny	ml. strm.	Ludvík Richter
běžná strážní služba	št. strm.	Václav Novák
běžná strážní služba	strm.	Ladislav Černý
běžná strážní služba	strm.	Růžena Strouhalová
běžná strážní služba	ml. strm.	Anna Kopecká
běžná strážní služba	ml. strm.	Josef Král
běžná strážní služba	ml. strm.	Emil Lajtknep

Příslušníci SVS ve věznici Cheb v roce 1952					
funkce	hodnost	jméno	funkce	hodnost	jméno
velitel oddílu SVS	št. strm.	Václav Hartman	administrativní síla	př. na zk.	Jindra Šístková
zástupce velitele	vrch. strm.	Josef Ospálek	kancelář velitele	ml. strm.	Marie Zemanová
vedoucí výchovy	strm.	Petr Petržílek	služba v ústavní kuchyni	ml. strm.	Božen Hauzerová
hospodář	vrch. strm.	František Vaněk	služba na ženském oddělení	př. na zk.	Marie Šandová
účetní	strm.	František Juhas	běžná strážní služba	št. strm.	František Slovák
vedoucí pracovního provozu	strm.	Rudolf Kroužek	běžná strážní služba	strm.	Jaroslav Valeš
vedoucí peněžních listů	ml. strm.	Růža Aubrechtová	běžná strážní služba	strm.	Josef Řihánek
vedoucí evidence	št. strm.	František Klimeš	běžná strážní služba	strm.	Ladislav Nosek
vedoucí skladu zbraní	vrch. strm.	Rudolf Buriánek	běžná strážní služba	št. strm.	Antonín Jiříčka
náčelník štábu CO	št. strm.	Václav Maňha	běžná strážní služba	ml. strm.	Štefan Ducar
velitel I. oddělení	vrch. strm.	Josef Honal	běžná strážní služba	př. na zk.	Štefan Kováč
velitel II. oddělení	ml. strm.	Miloslav Kadlec	běžná strážní služba	př. na zk.	Jaroslav Mlejnek
velitel III. oddělení	št. strm.	Pavel Kovačovič	běžná strážní služba	př. na zk.	Karel Valčák
velitel ženského oddělení	ml. strm.	Helena Hauzerová	běžná strážní služba	př. na zk.	Václav Abrahám
vedoucí údržbářských dílen	št. strm.	František Bečvář	běžná strážní služba	př. na zk.	Štefan Kusek
vedoucí režijní dílny	št. strm.	Ondřej Ňorba	běžná strážní služba	př. na zk.	Jan Olexa
řidič motorových vozidel	št. strm.	František Honzejek	služba v pracovních čtách	strm.	Josef Průcha
dozorčí kontroly u vchodu	strm.	Ondřej Miškovský	služba v pracovních čtách	strm.	Jaroslav Janák
pomocník vedoucího evidence	ml. strm.	Radomír Verner	služba v pracovních čtách	strm.	Vasil Kobal
pomocník vedoucího evidence	št. strm.	Karel Hrách	služba v pracovních čtách	strm.	Michgal Syroha
služba v ústavní zahradě	vrch. strm.	Vítězslav Dostál	služba v pracovních čtách	ml. strm.	Miloslav Janouch
stravování vězňů	ml. strm.	Marie Tichá	služba v pracovních čtách	ml. strm.	Stanislav Peterka
administrativní síla	ml. strm.	Růžena Zezulová	služba v pracovních čtách	ml. strm.	Antonín Kovalíček
administrativní síla	př. na zk.	Jarmila Svobodová			

Příslušníci SVS ve věznici Chrudim v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel věznice	št. strm.	František Levínský
zástupce velitele	strm.	Ladislav Postupa
vedoucí výchovy	ml. strm.	František Liška
hospodář	vrch. strm.	Josef Tolde
hlavní účetní	strm.	Emanuel Staněk
vedoucí peněžních listů	št. strm.	František Svoboda
vedoucí evidence	št. strm.	Jan Turzík
stravovatel	strm.	Bohumil Nosek
řidič	strm.	Jan Pospíšil
velitel vazby	strm.	Miroslav Holinka
pomocná síla v evidenci	strm.	Karel Marvan
pomocná síla v evidenci	strm.	Václav Khek
pomocná síla v evidenci	ml. strm.	Hana Kutzendörferová
pomocná síla v evidenci	přísl. na zk.	Věra Vojtěchová
dozorčí kontroly u vchodu	strm.	Václav Starý
vedoucí dílen a skladu	ml. strm.	Ladislav Hrdý
vedoucí ženského oddělení	št. strm.	Antonie Schudrichová
pomocná síla – peněžní listy	přísl. na zk.	Jarmila Konířová
pomocník hospodáře	vrch. strm.	Oldřich Veselský
administrativa velitele	ml. strm.	Libuše Šmahová
běžná služba	strm.	Jaroslav Lochman
běžná služba	strm.	Bohumil Izák
běžná služba	strm.	Jiří Bedzír
běžná služba	strm.	Josef Mutl
běžná služba	ml. strm.	Ladislav Tůma
běžná služba	ml. strm.	Miroslav Frodl
běžná služba	ml. strm.	Antonín Vitulka
běžná služba	ml. strm.	Václav Špaček
běžná služba	ml. strm.	Josef Cach
běžná služba	přísl. na zk.	Stanislav Svoboda

Příslušníci SVS ve věznici Jičín v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel věznice	št. strm.	Antonín Lohnický
zástupce velitele	št. strm.	Antonín Pikola
velitel oddělení	strm.	František Malich
běžná strážní služba	vrch. strm.	Antonín Brumlich
běžná strážní služba	strm.	Ladislav Hejduk
běžná strážní služba	strm.	Stanislav Jaroš
běžná strážní služba	ml. strm.	Anna kočová
běžná strážní služba	ml. strm.	Josef Rejnyš

Příslušníci SVS ve věznici Karlovy Vary v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel	ml. strm.	Jaroslav Jaroš
zástupce velitele	ml. strm.	Alois Škvařil
vedoucí výchovy a inspektor CO	strm.	Ladislav Slavík
velitel oddělení	strm.	Otakar Rangl
běžná strážní služba	strm.	Jan Nerad
běžná strážní služba	ml. strm.	Jaroslav Hrůza
běžná strážní služba	ml. strm.	Josef Horvath
běžná strážní služba	př. na zk.	Tomáš Papáček

Příslušníci SVS ve věznici Mladá Boleslav v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel	št. strm.	Václav Heřmanský
zástupce velitele	strm.	Josef Šobr
vedoucí výchovy	strm.	Stanislav Doležal
hlavní účetní	št. strm.	Miroslav Štěrba
vedoucí evidence	ml. strm.	František Kvíz
náčelník štábu CO a řidič	ml. strm.	Jaroslav Štajner
velitel společné vazby	št. strm.	Bohumil Dlouhý
velitel samostatné vazby	ml. strm.	František Kroupa
vedoucí režijní dílny	strm.	Josef Háž
administrativní síla	ml. strm.	Marie Hromečková
administrativní síla	vrch. strm.	Lubomír Dědina
běžná strážní služba	strm.	František Černík
běžná strážní služba	strm.	Josefa Homolková
běžná strážní služba	vrch. strm.	Petr Kracík
běžná strážní služba	ml. strm.	Petr Kratochvíl
běžná strážní služba	strm.	Jaromír Pokorný
běžná strážní služba	ml. strm.	Libuše Šiftová
běžná strážní služba	ml. strm.	Otýlie Steinerová
běžná strážní služba	ml. strm.	Josef Zejfart
běžná strážní služba	přísl. na zk.	Oldřich Volek

Obsazená pracovní místa věznice Most k 31. 12. 1948	
úředníci vězeňské správní služby	1
úředníci vězeňské strážní služby	1
vrchní strážmistr SVS	1
podstrážmistři SVS	21
pomocní podstrážmistři	9
celkem	33

Příslušníci SVS ve věznici Most v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel věznice	strm.	František Kadeřábek
zástupce velitele	št. strm.	Oldřich Zeman
velitel oddělení	ml. strm.	Hana Cedrychová
velitel oddělení	ml. strm.	Jan Sudzina
vedoucí výchovy	strm.	Václav Holub
administrativa	strm.	Josef Vacek
administrativa	strm.	Karel Varhaník
běžná strážní služba	strm.	Václav Beránek
běžná strážní služba	strm.	Karel Dvořák
běžná strážní služba	strm.	Bohumil Chmelík
běžná strážní služba	ml. strm.	Bohumil Kopulety
běžná strážní služba	strm.	František Pickar
běžná strážní služba	ml. strm.	Jaroslav Zilvar
běžná strážní služba	strm.	Václav Hromas

Příslušníci SVS ve věznici Tábor v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
zástupce velitele stanice	št. strm.	František Samec
vedoucí pracovního provozu	ml. strm.	Marie Pejšová
velitel oddělení	strm.	Josef Hanus
administrativní síla	ml. strm.	Jiřina Klejnová
administrativní síla	strm.	Věra Štolová
administrativní síla	strm.	Václav Táborský
běžná strážní služba	strm.	Václav Barborka
běžná strážní služba	ml. strm.	Václav Dvořák
běžná strážní služba	št. strm.	Josef Kotaška
běžná strážní služba	št. strm.	Jan Stibor
běžná strážní služba	ml. strm.	Jan Svoboda
běžná strážní služba	ml. strm.	Jaroslav Vorel
běžná strážní služba	ml. strm.	Anastazie Štěpková
běžná strážní služba	strm.	Jaroslav Maleninský

Obsazená místa vězeňské stráže věznice Tábor k 31. 12. 1948	
inspektor vězeňské stráže	1
vrchní strážmistr SVS	4
podstrážmistři SVS	10
pomocní podstrážmistři	7
celkem	22

Obsazená pracovní místa věznice Nový Jičín k 31. 12. 1948	
úředníci vězeňské správní služby	1
úředníci vězeňské strážní služby	1
vrchní strážmistr SVS	5
štábní strážmistr SVS	1
podstrážmistři SVS	11
pomocní podstrážmistři	11
celkem	30

Příslušníci SVS ve věznici Písek		
funkce	hodnost	jméno
velitel stanice	strm.	Jan Průša
zástupce velitele	strm.	Stanislav Diviš
vedoucí výchovy	št. strm.	František Rejzl
administrativní síla	strm.	Jan Vejmělek
administrativní síla	ml. strm.	Jiřina Kuklová
administrativní síla	ml. strm.	Marie Polanská
běžná strážní služba	št. strm.	Jaroslav Eliáš
běžná strážní služba	št. strm.	Alois Fořt
běžná strážní služba	strm.	František Kadlec
běžná strážní služba	strm.	Václav Němec
běžná strážní služba	strm.	Karel Žížka
běžná strážní služba	ml. strm.	Jan Lipšan
běžná strážní služba	ml. strm.	Leopold Strnad
běžná strážní služba	ml. strm.	Václav Vlnatý

Příslušníci SVS ve věznici Rimavská Sobota v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel oddílu SVS	vrch. strm.	Juraj Jarný
zástupce velitele	št. strm.	Mária Potocká
vedoucí výchovy	strm.	Gustav Kičin
hospodář	por.	Fridrich Šišovič
hlavní účetní	strm.	Eduard Bystrický
vedoucí pracovního provozu	št. strm.	Valéria Schmidtová
vedoucí peněžních listů	ml. strm.	Božena Foltánová
vedoucí evidence	strm.	Barbora Mikolášiková
velitelka ženského oddělení	strm.	Mária Balogová
velitel mužského oddělení	ml. strm.	Ján Štulajter
vedoucí stolařské a zámečnické dílny, řidič	strm.	Jozef Dojčiar
běžná strážní služba	ml. strm.	Matúš Halaj
běžná strážní služba	ml. strm.	Štefan Švantner
běžná strážní služba	strm.	Magalena Kitková
běžná strážní služba	ml. strm.	Anna Hudyová
běžná strážní služba	ml. strm.	Irena Maťová
běžná strážní služba	ml. strm.	Mária Sokolová
běžná strážní služba	přísl. na zk.	Elena Tokovská
běžná strážní služba	přísl. na zk.	Mária Macháčová
běžná strážní služba	přísl. na zk.	Helena Fridrichová
běžná strážní služba	přísl. na zk.	Zuzana Ondrejková
velitel PÚ	strm.	Ondrej Finzík

Příslušníci SVS ve věznici Komárno v roce 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel	poručík	Ján Závradský
zástupce velitele	št. strm.	František Bayer
vedoucí oddělení	št. strm.	Ignác Pivovarčí
ved. oddělení mladistvých	št. strm.	Vincenc Sedlák
vedoucí oddílu	št. strm.	Anna Rejnáková
strážní služba – mladiství	ml. strm.	Ján Šarc
strážní služba	strm.	Karol Mellen
strážní služba	strm.	Štefan Poláčik
strážní služba	ml. strm.	Štefan Balko
strážní služba	ml. strm.	Ján Hodal
strážní služba	ml. strm.	Marcel Zelinka
strážní služba	přísl. na zk.	Jaroslav Žák
strážní služba	přísl. na zk.	Jozef Karas

Přehled pracovišť věznice Znojmo v r. 1948		
Zemědělství a stavby	Krajský soud Znojmo	ústavní práce a dílny
Justiční statek Chvalovice	kotelna	krejčovská
Dvořák, statkář Pálovice	spisovna a peněžní knížky	obuvnická
Dvořák, statkář Únanov	písařka	truhlářská
Písařík, statkář Rácovice	úklidové práce	zámečnická
Správa státních statků Janov	nádenické práce	prádelna
Kamenolom Leskoun, Olbramovice		draní peří
		úklid
		stavební
		ústavní zahrada
		chodbaři
		holiči
		kuchařky
		mísaři
		uhelené skladiště
		topiči

Příslušníci SVS ve věznici Znojmo v r. 1952		
funkce	hodnost	jméno
velitel stanice	vrch. strm.	František Rychlý
zástupce velitele	strm.	František Korytář
vedoucí evidence	strm.	Stanislav Machát
účetní	vrch. strm.	Oldřich Tomek
civilní obrana	št. strm.	Josef Volejník
písařka	ml. strm.	Marie Mrázková
vedoucí výchovy	strm.	Jiří Herzig
velitel oddělení	strm.	Jindřich Říha
strážní služba	strm.	Karel Bláha
strážní služba	strm.	Josef Kacetyl
strážní služba	št. strm.	František Komenda
strážní služba	št. strm.	František Kopečný
strážní služba	ml. strm.	Machátová L.
strážní služba	strm.	Josef Molík
strážní služba	strm.	Ratkovský František
strážní služba	strm.	Josef Stehlík

Obsazená místa vězeňské stráže věznice Znojmo k 31. 12. 1948	
úředník vězeňské strážní služby	1
vrchní strážmistr SVS	7
štábní strážmistr SVS	3
strážmistr SVS	1
podstrážmistři SVS	1
pomocní podstrážmistři	7
celkem	20

Vězňové KV StB Brno			
rok 1950	věznice okresního soudu		
měsíc	Břeclav	Mikulov	Znojmo
leden	4	22	4
březen	13	18	5
duben	6	16	11
květen	6	18	11
červen	16	15	8
červenec	4	18	4
srpen	18	23	5
září	16	6	7
celkem	83	136	55

Vězňové KV StB České Budějovice							
rok 1950	věznice okresního soudu						
měsíc	Č. Krumlov	J. Hradec	Kaplice	Písek	Prachatice	Tábor	Vimperk
leden	0	19	0	7	32	1	0
únor	0	1	0	4	8	0	0
březen	0	1	0	4	8	0	5
duben	2	1	0	2	6	3	4
květen	11	1	0	0	2	0	9
červen	13	11	4	0	4	1	15
červenec	3	4	2	0	2	0	7
srpen	2	5	0	0	5	0	3
září	2	7	0	4	6	0	1
celkem	33	50	6	21	73	5	44

Věžňové VO StB Česká Lípa a Rumburk	
rok 1950	věznice okresního soudu
měsíc	Česká Lípa
leden	36
únor	33
březen	38
duben	38
květen	37
červen	37
červenec	0
srpen	0
září	0
celkem	219

Věžňové KV StB Plzeň						
rok 1950	věznice okresního soudu					
měsíc	Blatná	Domažlice	Tachov	Horšovský Týn	Klatovy	Sušice
leden	1	24	1	0	21	0
únor	3	20	8	2	2	4
březen	2	15	6	2	10	0
duben	0	20	6	0	7	3
květen	1	13	2	0	12	1
červen	0	16	11	0	7	1
červenec	1	9	22	0	19	6
srpen	0	16	11	0	16	0
září	1	12	11	0	12	1
říjen	1	12	11	0	18	1
celkem	10	157	89	4	124	17

Věžňové KV StB Hradec Králové				
rok 1950	věznice okresního soudu			
měsíc	Jičín	Náchod	Trutnov	Žamberk
leden	1	2	1	0
únor	0	2	2	0
březen	0	2	1	1
duben	3	1	1	0
květen	6	2	0	0
červen	0	1	2	0
červenec	0	0	1	0
srpen	0	0	2	0
září	0	0	2	0
celkem	10	10	12	1

Vězňové VO StB Gottwaldov a Vsetín		
rok 1950	věznice okresního soudu	
měsíc	Gottwaldov	Vsetín
leden	0	0
únor	2	6
březen	3	1
duben	3	7
květen	3	1
červen	8	0
červenec	3	0
srpen	9	0
září	11	0
celkem	42	15

Vězňové VO StB Dačice	
rok 1950	věznice okresního soudu
měsíc	Dačice
leden	1
únor	0
březen	0
duben	10
květen	11
červen	12
červenec	10
srpen	0
září	0
celkem	44

Vězňové KV StB Pardubice		
rok 1950	věznice okr. soudu	
měsíc	Chrudim	Lanškroun
leden	21	4
únor	14	0
březen	14	2
duben	4	0
květen	0	0
červen	0	0
červenec	0	0
srpen	0	0
září	0	0
celkem	53	6

Věžňové KV StB Ostrava			
rok 1950	vězňice okresního soudu		
měsíc	Český Těšín	Kraviná	Opava
leden	0	2	3
únor	0	0	29
duben	1	0	0
květen	0	0	0
červen	0	0	0
červenec	0	0	0
srpen	0	0	2
září	0	0	0
celkem	1	2	34

Stavy věznic okresního soudu Přeštice (ke konci měsíce)							
měsíc	vazba		trest		administrativní věz.		celkem
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	
1951							
leden	3	0	5	3	1	1	13
únor	2	0	6	3	1	0	12
březen	2	0	3	1	0	0	6
duben	2	0	2	1	0	0	5
květen	3	1	1	1	0	0	6
červen	3	1	1	2	0	0	7
červenec	4	1	0	1	0	0	6
srpen	4	0	2	1	0	0	7
září	3	0	1	1	0	0	5
říjen	2	0	2	1	0	0	5
listopad	1	0	2	1	0	0	4
prosinec	2	0	1	1	0	0	4
1952							
leden	1	0	2	1	1	0	7
únor	2	0	1	1	0	1	5
březen	1	0	1	2	0	0	4
duben	0	0	0	2	0	0	2
květen	2	0	0	1	0	1	4
červen	1	0	0	1	1	0	3
červenec	0	0	0	1	0	1	2
srpen	1	0	0	1	0	0	2
září	5	0	1	1	0	0	7
říjen	5	0	2	0	1	0	8
listopad	0	1	1	1	0	0	3
měsíční průměr							5,5

Stavy vězňů ve věznici Milevsko		
den	leden 1950	únor 1950
1.	1	2
2.	1	2
3.	1	1
4.	1	1
5.	1	1
6.	5	1
7.	4	1
8.	1	1
9.	1	1
10.	1	1
11.	1	1
12.	3	2
13.	3	2
14.	3	2
15.	3	1
16.	3	1
17.	3	2
18.	6	2
19.	6	2
20.	4	2
21.	4	4
22.	3	4
23.	3	4
24.	3	4
25.	3	4
26.	2	4
27.	2	4
28.	2	7
29.	2	
30.	2	
31.	2	
průměr	2,6	2,3

Jídelníček věznice okresního soudu Milevsko 1. 1. až 14. 1. 1950		
1.	s	chléb, bílá káva
	o	nudlová polévka – vepřová pečeně, knedlíky
	v	chléb, marmeláda, bílá káva
2.	s	chléb, bílá káva
	o	hrachová polévka – nudle s cukrem
	v	bramborová kaše, černá káva
3.	s	chléb, bílá káva
	o	bramborová polévka – zadělávané fazole se salámem
	v	bramborová polévka, černá káva
4.	s	chléb, bílá káva
	o	nudlová polévka – hovězí guláš s bramborem
	v	nudlová polévka, černá káva
5.	s	chléb, bílá káva
	o	hrachová polévka – vdolky s marmeládou
	v	bramborové placky – černá káva
6.	s	chléb, bílá káva
	o	polévka z vloček – škubánky s cibulkou
	v	brambory na kyselo, černá káva
7.	s	chléb, bílá káva
	o	nudlová polévka – hovězí roštěná, knedlík
	v	buchta, bílá káva
8.	s	chléb, bílá káva
	o	polévka z kostek – opékaná krev, brambory
	v	polévka z kostek, černá káva
9.	s	chléb, bílá káva
	o	bramborová polévka – nudle s cukrem
	v	bramborová polévka, černá káva
10.	s	chléb, bílá káva
	o	zápražková polévka – bramborová kaše se salámem
	v	zápražková polévka, černá káva
11.	s	chléb, bílá káva
	o	nudlová polévka – hovězí guláš s bramborem
	v	nudlová polévka, černá káva
12.	s	chléb, bílá káva
	o	bramborová polévka – kynuté knedlíky s marmeládou
	v	bramborová polévka, černá káva
13.	s	chléb, bílá káva
	o	česneková polévka – čočka s bramborem
	v	brambory s cibulí, černá káva
14.	s	chléb, bílá káva
	o	hovězí polévka – sekaná s knedlíkem
	v	buchty, bílá káva

Obrazové přílohy

Věznice okresního soudu v Bruntálu (foto: Pavel Maren, Národní památkový ústav)¹³¹⁵

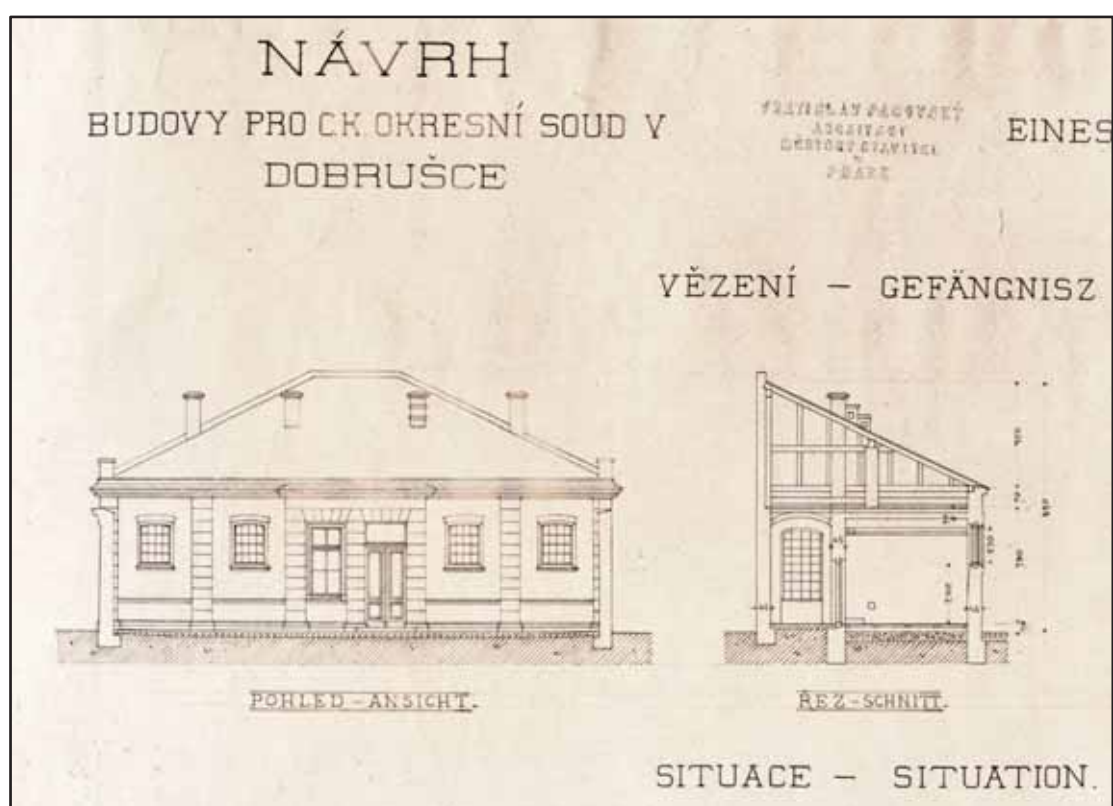

Nádvoří jezuitské koleje v Březnici se vstupem do bývalé soudní věznice (foto: archiv autora)

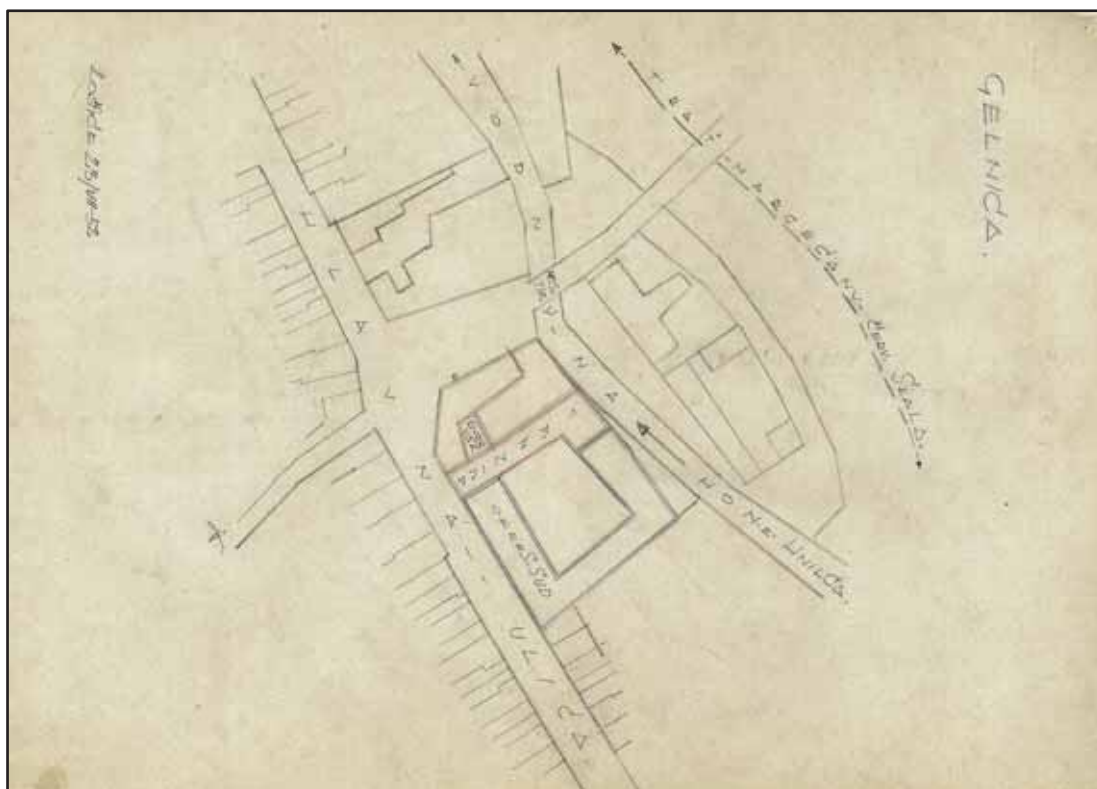
¹³¹⁵ NPÚ, územní odborné pracoviště Ostrava, <https://pamatkovykatalog.cz/veznice-13362097>, [citováno 3. 10. 2025], MIS T0008372

Věznice okresního soudu v Českém Krumlově (foto: archiv autora)

Výřez z plánu na stavbu soudní věznice v Dobrušce z roku 1887 (foto: Vlastivědné muzeum v Dobrušce)

Plánek okresního soudu a věznice Gelnica z roku 1952 (foto: Archiv ZVJS v Leopoldově)

Okresní soud v Jablonci nad Nisou na dobové fotografii (foto: SOkA Jablonec nad Nisou)

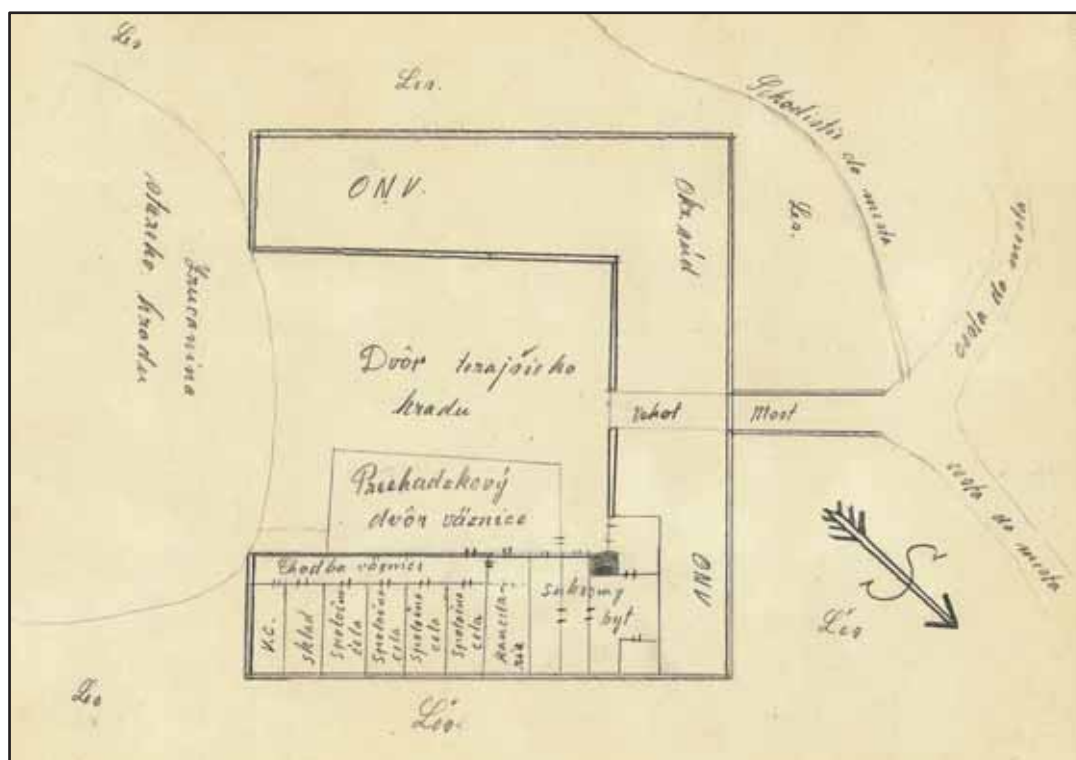

Okresní soud s věznicí ve staré radnici v Hoře sv. Kateřiny (foto: archiv autora)

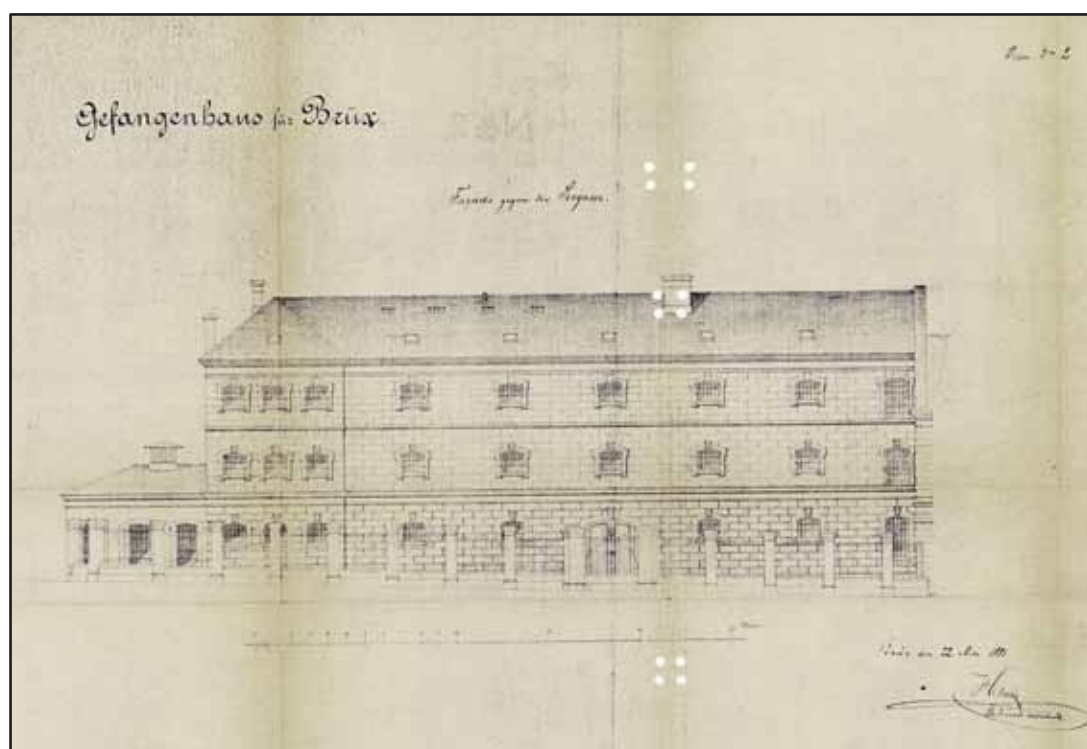

Šatlava a soudní věznice v Chabařovicích (foto: Kateřina Neumannová, Národní památkový ústav)¹³¹⁶

¹³¹⁶ NPÚ, územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, <https://pamatkovykatalog.cz/satlava-12120680>, [citováno 8. 10. 2025], MIS U0067352

Plánek okresního soudu a věznice Modřín v roce 1952 (foto: Archiv ZVJS Leopoldov)

Plán na stavbu soudní věznice v Mostě z roku 1881 (foto: SOKA Most)

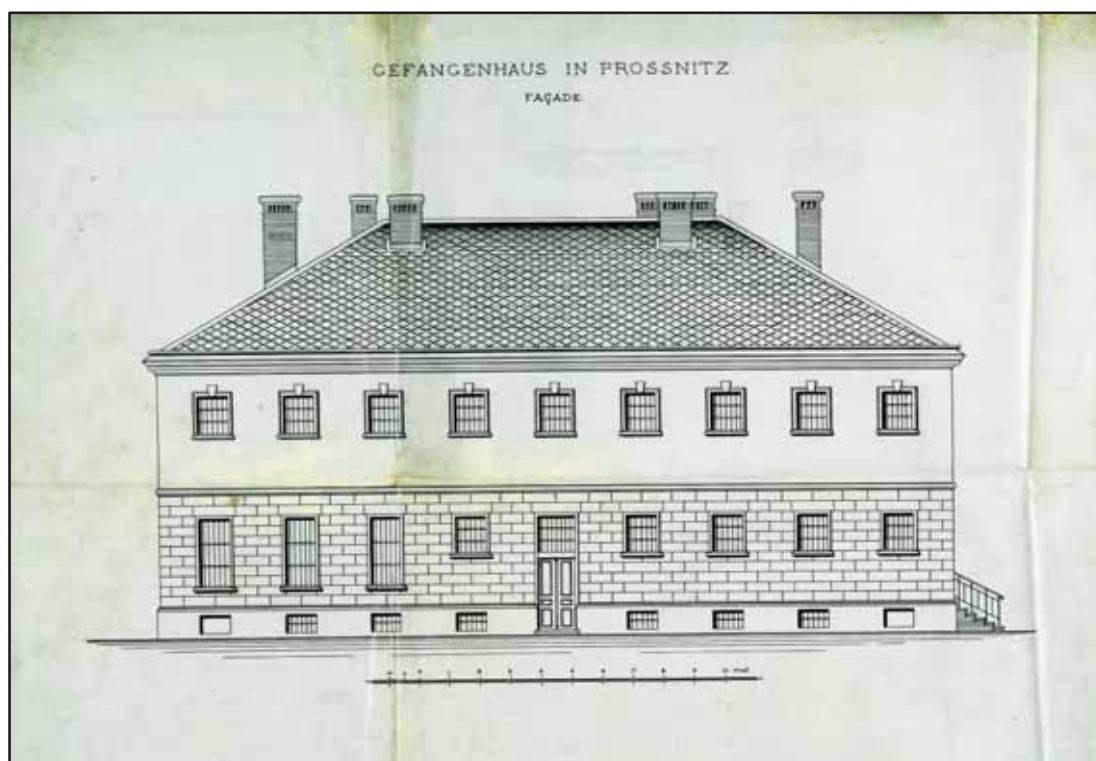
Věznice okresního soudu v Neveklově (foto: SOKA Benešov)

Okresní soud v Pacově na dobové pohlednici (foto: archiv autora)

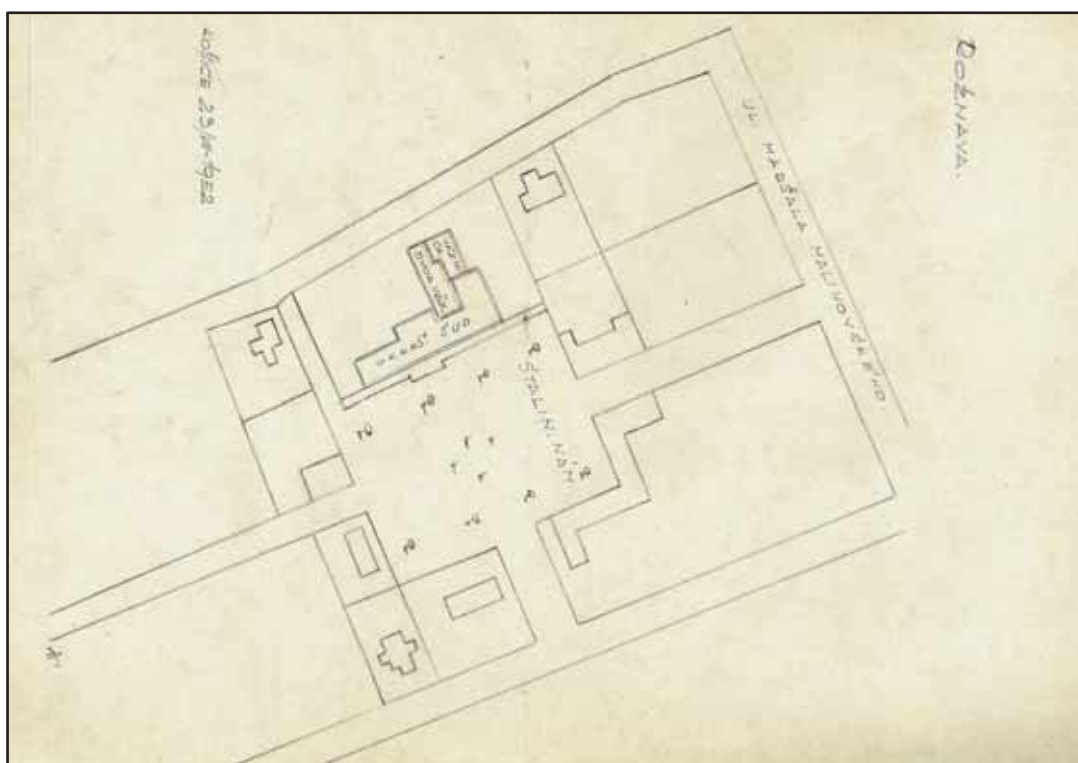
Věznice okresního soudu v Plané u Mariánských Lázní (foto: archiv autora)

Stavební plán věznice okresního soudu v Prostějově (foto: SOkA Prostějov)

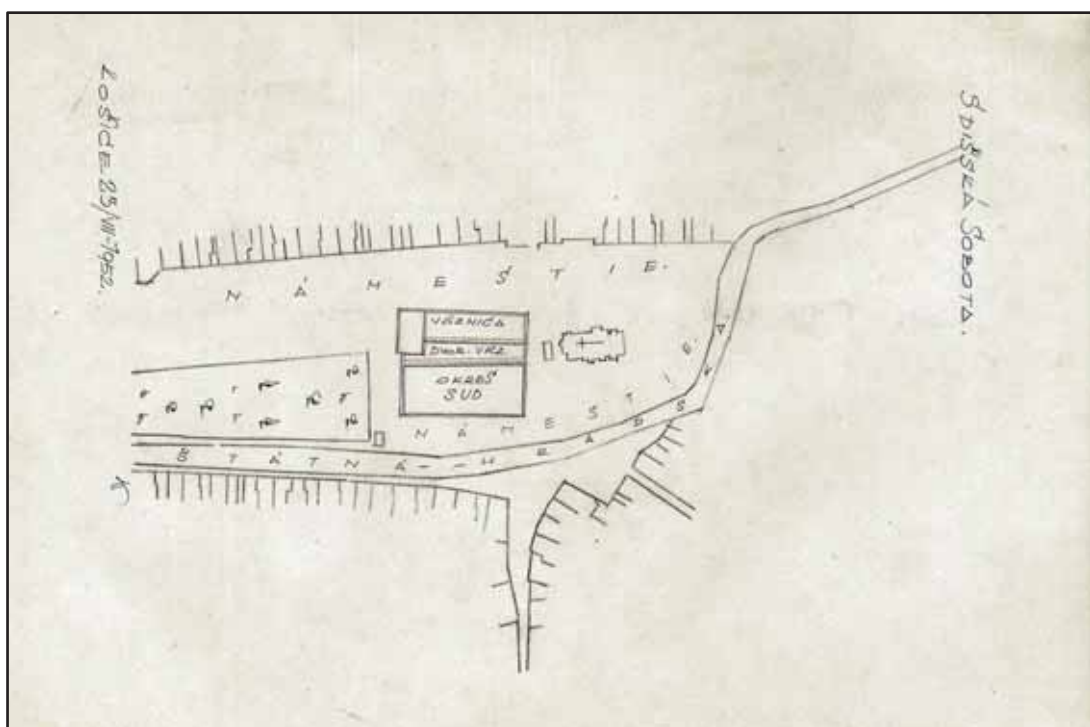
Věznice okresního soudu v Příbrami (foto: archiv autora)

Plánek okresního soudu a věznice Rožnava v roce 1952 (foto: Archiv ZVJS Leopoldov)

Věznice okresního soudu v Sedlčanech (foto: archiv autora)

Plánek okresního soudu a věznice Spišská Sobota v roce 1952 (foto: Archiv ZVJS Leopoldov)

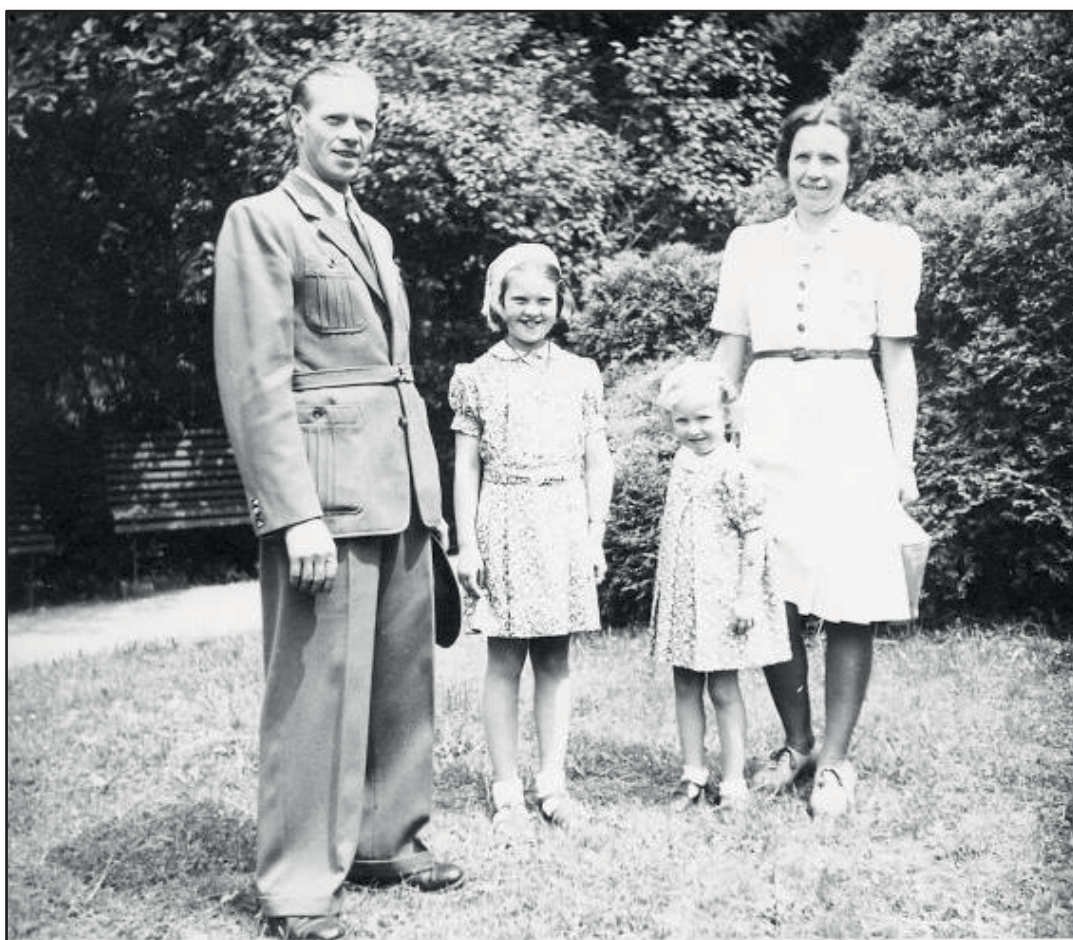
*Věznice krajského soudu v Táboře v prostorách bývalého kláštera, 20. léta 20. století
(foto: Husitské muzeum v Táboře)*

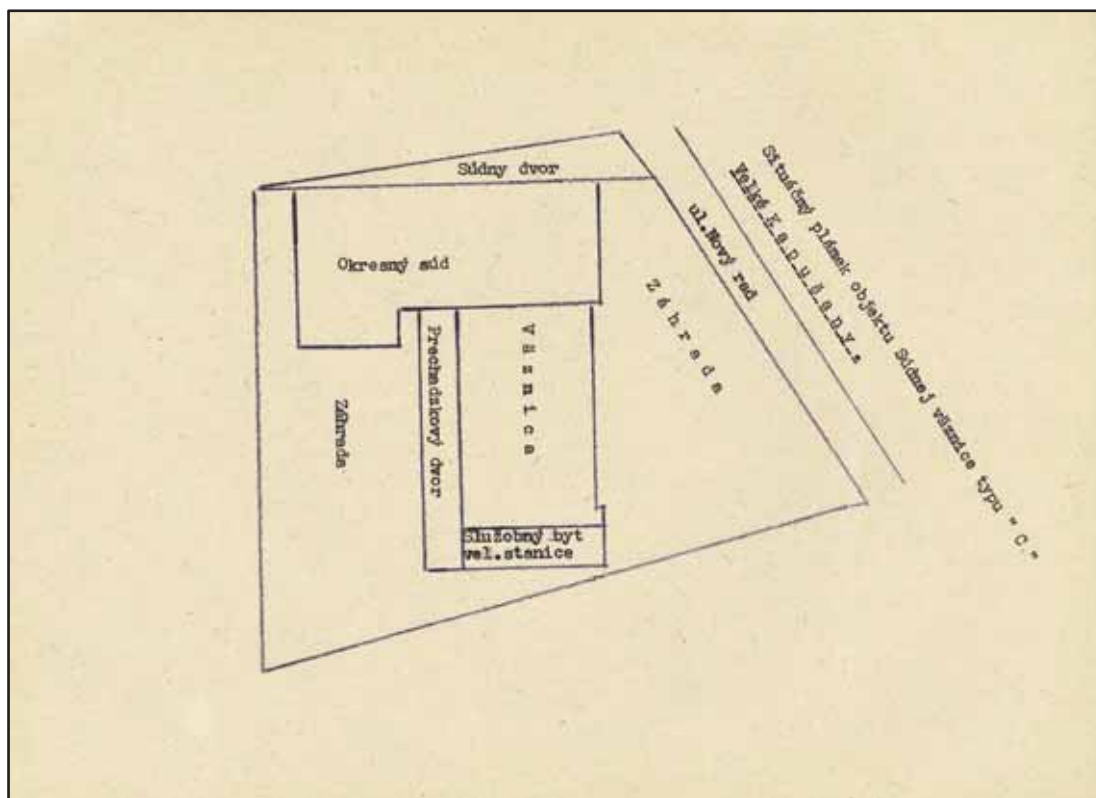
Vězeňské křídlo okresního soudu v Tanvaldu v roce 1986 (foto: soukromá sbírka Miroslava Duška)

Věznice okresního soudu v Turnově (foto: archiv autora)

Dozorce vězňů u okresního soudu v Turnově Skřivanec s rodinou (foto: Muzeum Českého ráje v Turnově)

Plánek věznice okresního soudu Velké Kapušany z roku 1952 (foto: Archiv ZVJS Leopoldov)

Věznice okresního soudu ve Vyšším Brodě (foto: archiv autora)

Cela věznice ve Vyšším Brodě s ojediněle dochovanou ochrannou mříží kamen (foto: archiv autora)

Okresní soud v Železném Brodě na přelomu 50. a 60. let 20. st. (foto: SOkA Jablonec nad Nisou)

*Celová kamna dochovaná v Březnici
(foto: archiv autora)*

*Věznice ve sklepě okresního soudu Hora sv. Kateřiny
(foto: archiv autora)*

*Cela soudní věznice v Žatci
(foto: archiv autora)*

*Pec na pečení chleba dochovaná ve Vyšším Brodě
(foto: archiv autora)*

Přehled pramenů a literatury

Archivní prameny

Národní archiv Praha:

- f. S SNV, nezpracováno, kart. 25/1, 32/1, 32/2, 35/1, 35/2, 47/1.

Státní oblastní archiv (SOA) Plzeň:

- f. Sbírka matrik západních Čech, sign. Teplá-město 29, fol. 22.

SOA Třeboň:

- f. Archiv města Třeboň, inv. č. 1321, sign. 255, kart. 158.

Státní okresní archiv (SOkA) Benešov:

- f. Okresní úřad Benešov, sčítání lidu 1921.
- f. Okresní soud Dolní Kralovice, nezpracováno, dokumenty ke stavbě a provozu věznice.
- f. Okresní soud Neveklov, neuspořádáno, dokumenty ke stavbě a údržbě věznice.
- f. Archiv města Votice, inv. č. 166, č. k. 105, Kronika města Votic.
- f. Okresní soud Votice, nezpracováno, kniha vězňů 1939-1949.
- f. Okresní soud Vlašim, nezpracováno, dokumenty k provozu věznice.

SOkA Beroun:

- f. Okresní soud Beroun II, inv. č. 570, kart. 531.
- f. Okresní soud Hořovice II, inv. č. 74, sign. Pres (3), kart. 1.

SOkA Blansko:

- f. Archiv města Boskovice, sčítání lidu 1921, inv. č. 1831, kart. 245.
- f. Okresní soud Kunštát, manipulace: III., 1898-1923, sign. pres. 14-22, kart. 99; manipulace: IV. 1924-1949, sign. pres 3, 4.

SOkA Brno-vekov:

- f. Okresní soud Ivančice, dodatky, poř. č. 33.
- f. Okresní úřad Brno-venkov, sčítání lidu 1921, inv. č. 1444, fascikl 886.
- f. Okresní soudní věznice Tišnov, inv. č. 4, kart. 1.
- f. Okresní soud Židlochovice, kniha inv. č. 9.

SOkA Bruntál v Krnově:

- f. Okresní úřad Bruntál, sčítání lidu 1921, inv. č. 804, kart. 482.
- f. Okresní úřad Krnov, sčítání lidu 1921, inv. č. 1465, kart. 913; inv. č. 1442, kart. 900.
- f. Okresní úřad Moravský Beroun, sčítání lidu 1921, inv. č. 57, kart. 225-227.

SOkA Břeclav v Mikulově:

- f. Okresní úřad Hustopeče, sčítání lidu 1921, kart. 802, 998.
- f. Okresní soudní věznice Hustopeče, nezpracováno, protokoly z let 1949-1953.
- f. Okresní úřad Mikulov, sčítání lidu 1921, kart. 667.
- f. Okresní věznice Mikulov, nezpracováno, základní knihy vězňů 1952-1953.
- f. Archiv města Pohořelice, inv. č. 287, kart. 78.

SOkA Česká Lípa:

- f. Okresní úřad Česká Lípa, sčítání lidu 1921.
- f. Okresní úřad Jablonné v Podještědí, sčítání lidu 1921.
- f. Okresní úřad Dubá, sčítání lidu 1921.

SOkA České Budějovice:

- f. Okresní úřad České Budějovice I, sčítání lidu 1921, inv. č. 2963, sign. Hl. 4, fascikl 279; inv. č. 3000, sign. Li, fascikl 294; inv. č. 3039, sign. TS 14, fascikl 312.
- f. Okresní soud Nové Hradky, inv. č. 242, kn. č. 211, hlavní inventární kniha věznice.
- f. Sbírka sčítání lidu 1921 Novohradsko, inv. č. 2, fascikl 10.
- f. Věznice okresního soudu Týn n. Vltavou, neuspořádáno, hlavní inventární kniha věznice.
- f. Okresní úřad Týn n. Vltavou, sčítání lidu 1921, inv. č. 1210, sign. IV/A/h-35, fascikl 32,

SOkA Český Krumlov:

- f. Věznice okresního soudu Český Krumlov, neuspořádáno, kart. 1.
- f. Okresní úřad Český Krumlov, sčítání lidu 1921, ukl. j. 4.
- f. Archiv města Horní Planá, kart. č. 21; Kronika č. 1, 2; inventář archivního fondu.
- f. Archiv města Chvalšiny, Kronika 1724-1938, kart. č. 62.
- f. Místní národní výbor Chvalšiny, kart. č. 27.
- f. Okresní úřad Kaplice, sčítání lidu 1921, kart. 4, 7.
- f. Věznice okresního soudu Kaplice, neuspořádáno, kart. č. 1.

SOkA Děčín:

- f. Sčítání obyvatel Benešov nad Ploučnicí, 1921, č. ev. j. 2.
- f. Okresní soud Benešov nad Ploučnicí, nezpracováno.
- f. Sčítání lidu 1921 – Česká Kamenice, č. ev. j. 2.
- f. Sčítání obyvatel Děčín, 1921, evid. j. 13.
- f. Okresní prokuratura Rumburk, inv. č. 5, ev. č. K1.
- f. Sčítání obyvatel Rumburk 1921, č. ev. j. 9.
- f. Okresní soud Šluknov, neuspořádáno, dokumenty k provozu věznice a soudu.
- f. Sčítání obyvatel Šluknov 1921, č. ev. j. 28.
- f. Sčítání obyvatel Varnsdorf 1921, kart. 37.

SOkA Domažlice:

- f. Okresní úřad Domažlice I, sčítání lidu 1921, kart. K142-K143.
- f. ONV Horšovský Týn, nezpracováno, dokumenty k provozu věznice.
- f. Okresní úřad Horšovský Týn, sčítání lidu 1921, kart. 127, 572-574, 452, 452a, 453.

SOkA Frýdek-Místek:

- f. Okresní soud Místek, inv.č. 179, kart. 1.

SOkA Havlíčkův Brod:

- f. Okresní soud Habry, nezpracováno, písemnosti k provozu soudu a věznice.
- f. Okresní úřad Havlíčkův Brod I, sčítání lidu 1921, balík č. 83, 94.
- f. Okresní úřad Chotěboř, sčítání lidu 1890, inv. č. 335, fascikl 367; sčítání lidu 1900, inv. č. 336, fascikl 370; sčítání lidu 1910, inv. č. 337, fascikl 373; sčítání lidu 1921, inv. č. 338, fascikl 376; inv. č. 73, fascikl 92.
- f. Okresní soud Ledeč nad Sázavou, nezpracováno, kart. 259, správa budov.
- f. Archiv města Přibyslav, inv. č. 217, kart. 32.

SOkA Hodonín:

- f. Okresní úřad Kyjov, sčítání lidu 1921, sign. 197.

SOkA Hradec Králové:

- f. Okresní úřad Hradec Králové I, sčítání lidu 1921, ukl. j. 1445.

SOkA Chomutov v Kadani:

- f. Okresní úřad Chomutov I, sčítání lidu 1921, kart. č. 1, 22.

SOkA Chrudim:

- f. Okresní úřad Chrudim I, sčítání lidu 1921, inv. č. 19368, kart. 2199.
- f. Okresní soud Nasavrky, nezpracováno, čís. přírůstku 45-2019.
- f. Okresní soud Skuteč, nezpracováno, č. přírůstku 44-2019.

SOkA Jablonec nad Nisou:

- f. Sčítání lidu 1921 – soudní okresy Jablonec nad Nisou, Tanvald, Železný Brod a obce okresu Turnov a Vysoké nad Jizerou, kart. 5-28, 85-87, 108-110.

SOkA Jeseník:

- f. Okresní soud Jeseník, inv. č. 1034, kart. 277.
- f. Okresní úřad Jeseník I, sčítání lidu 1921, kart. 268, 292.

SOkA Jičín:

- f. Okresní soud Hořice, inventář archivního fondu.
- f. Okresní úřad Jičín I, sčítání lidu 1921, inv. č. 2152, kart. 1168,
- f. Archiv města Libáň, nezpracováno, plán okresního soudu z roku 1849.
- f. Okresní úřad Nová Paka, sčítání lidu 1921, ukl. j. 438 kt, 471 kt.
- f. Archiv města Sobotka, inv. č. 2717, kart. 217

SOkA Jihlava:

- f. Okresní soud Jihlava, sign. Pres 16/1941, inv. č. 469, kart. 21.
- f. Okresní úřad – Okresní národní výbor Jihlava, sčítání lidu 1921, kart. 35.
- f. MěNV Polná, inv. č. 99, kart. 1.
- f. Okresní soud Telč, inv. č. 125, 126, knihy vězňů.

SOkA Jindřichův Hradec:

- f. Okresní úřad Dačice, sčítání lidu 1921, inv. č. 2134, kart. 1675.
- f. Okresní úřad Jindřichův Hradec I, sčítání lidu 1921, inv. č. 2136, kart. 1684; inv. č. 2394, kart. 979; inv. č. 2419, kart. 1010.
- f. Archiv města Lomnice nad Lužnicí, sčítání lidu 1921, kart. 1703.
- f. ONV Třeboň, inv. č. 272, sign. 2/46, kart. 125.

SOkA Kladno:

- f. Berní správa Kladno, nezpracováno, Přiznání výnosu nájemného 1907-1908.
- f. Okresní soud Kladno, sign. pres. 16, inv. č. 490, kart. 48.
- f. Okresní úřad Slaný, sčítání lidu 1880, 1910.
- f. Okresní soud Unhošť, sign. pres. 15, inv. č. 191, kart. 19; sign. pres. 16, inv. č. 192, kart. 20.
- f. Okresní soud Velvary, sign. pres. 16, kart. 117, 119, 123.

SOkA Klatovy:

- f. Okresní úřad Klatovy I, sčítání lidu 1921, inv. č. 917, kart. 259-260.
- f. Archiv města Plánice, inv. č. 86, ukl. j. OK 125.
- f. Okresní úřad Plánice, sčítání lidu 1921,
- f. Okresní úřad Sušice, sčítání lidu 1921, inv. č. 339, kart. 102; inv. č. 1411, kart. 512-517.

SOkA Kolín:

- f. Okresní prokuratura Český Brod, nezpracováno.
- f. Okresní prokuratura Kolín, nezpracováno.

SOkA Kroměříž:

- f. Okresní prokuratura Holešov, inv. č. 35, kart. 1.
- f. Okresní úřad Holešov I, sčítání lidu 1921, fascikl 157, 204, 260.
- f. Okresní úřad Kroměříž, sčítání lidu 1921, fascikl č. 152.

SOkA Liberec:

- f. Sčítání lidu 1921 – okres Liberec.

SOkA Litoměřice:

- f. Okresní soud Libochovice, presidiální spisy, kart. 58; inv. č. 174, kart. 57; inv. č. 255, kart. 109; inv. č. 256, kart. 110.
- f. Sčítání lidu 1921 – okres Litoměřice, kart. 131.
- f. Okresní úřad Litoměřice I., nezpracováno.
- Okresní soud Štětí, ukládací období I., inv. č. 100, kart. 11; ukládací období II., inv.č. 93, kart. 4; ukládací období III., inv.č. 85, kar. 1.
- f. Okresní soud Ústěck, ukládací období II., inv. č. 49, kart. 1; ukládací období III., inv.č. 1, kart. 1.

SOkA Louny:

- f. Okresní prokuratura Louny, inv. č. 112, sign. Spr. 12, 3/51-19/51, kart. 54.
- f. Sčítání lidu 1921 pro okres Louny 1921.
- f. Okresní prokuratura Podbořany, inv. č. 120, sign. Spr. 12, 1/52 – 24/52, kart. 72.
- f. Sčítání lidu pro soudní okres Postoloprty 1921.
- f. Sčítání lidu pro okres Žatec 1921.

SOkA Mladá Boleslav:

- f. Okresní soud Bělá pod Bezdězem, sign. E, kart. 255.
- f. Okresní soud Benátky nad Jizerou, nezpracováno, kart. 281.
- f. Okresní úřad Třeboň, sčítání lidu 1921, kart. 1715.
- f. Okresní soud Mladá Boleslav, sign. E, kart. 255.

SOkA Most:

- f. Archiv města Hora Svaté Kateřiny, inv. č. 899.
- f. Okresní prokuratura Litvínov, nezpracováno.
- f. Sčítání lidu 1921, okres Most, inv. č. 2, kart. 3.

SOkA Náchod:

- f. Okresní úřad Broumov I, sčítání lidu 1921, ukl. j. SL 2, ukl. j. SL 32, ukl. j. SL 46.
- f. Okresní úřad Náchod I, sčítání lidu 1921, ukl. j. 29, 69.
- f. Okresní úřad Nové Město n. Metují I, sčítání lidu 1921, inv. č. 1358, ukl. j. 969; inv. č. 1408, ukl. j. 992.
- f. Okresní soud Teplice nad Metují, neuspořádáno.

SOkA Nový Jičín:

- f. Okresní úřad Nový Jičín, sčítání lidu 1921, inv. č. 544, kart. 598.
- f. Archiv města Příbor, inv. č. 454, 1882.

SOkA Nymburk v Lysé nad Labem:

- f. Archiv města Městec Králové, Kronika města Městec Králové 1925-1945.

SOkA Olomouc:

- f. Okresní úřad Litovel, sčítání lidu 1921, inv. č. 898, kart. 666; inv. č. 1000, kart. 821.

SOkA Pelhřimov:

- f. Archiv města Kamenice nad Lipou, inv. č. 408, kart. 86.
- f. Okresní úřad Kamenice nad Lipou, sčítání lidu 1921, inv. č. 897, kart. 388; inv. č. 897, kart. 401.
- f. Okresní soud Pelhřimov, presidiálky, sign. 5/85, pres. č. 790/46, reg. č. 498, kart. 12.
- f. Okresní úřad Pelhřimov, sčítání lidu 1921, kart. 27.

- f. Okresní soud Počátky, presidiální spisy, pres. č. 257/1929, pres. č. 193/1930.

SOkA Pardubice:

- f. Okresní úřad Pardubice, sčítání lidu 1921, ukl. j. 71.

SOkA Písek:

- f. Velitelství stanice SVS Milevsko, sign. IIB/2, kart. 1.
- f. Okresní úřad Milevsko, sčítání lidu 1921, inv. č. 1337, fascikl 180.
- f. Okresní prokuratura Milevsko, inv. č. 84, sign. Spr. 12/51, kart. 9; sign. T 1951, kart. 11.
- Kartotéka 4 – Jan Toman.
- f. Okresní soud Mirovice, presidiální spisy 1924-1949, sign. Pres., kart. 5, 6, 9.
- f. Okresní úřad Písek I, sign. XI/3c, kart. 1193; sčítání lidu 1890, inv. č. 1772, ukl. č. 58; sčítání lidu 1910, inv. č. 1992, ukl. j. 269.

SOkA Plzeň-jih v Blovicích:

- f. Okresní prokuratura Blovice, čís. rozmez. 12-5-31, kart. 1.
- f. Okresní prokuratura Přeštice, inv. č. 12, sign. Spr., kart. 1, 2.
- f. Okresní úřad Přeštice, sčítání lidu 1921.
- f. Sčítání lidu 1921 – Plzeňsko.

SOkA Plzeň-sever:

- f. Okresní úřad Kralovice, sčítání lidu 1921.

SOkA Praha-venkov:

- f. Okresní soud Jílové, inv. č. 555a, kniha č. 298.
- f. MěNV Jílové u Prahy, inv. č. 120, kart. č. 17.

SOkA Prachatice:

- f. Okresní úřad Prachatice I, sčítání lidu 1921, inv. č. 2854, ukl. č. 187; inv. č. 2876, fascikl 210.
- f. Archiv města Volary, inv. č. 263, sign. I 7/3; sign. 54, inv. č. 54, kart. 7.

SOkA Prostějov:

- f. Okresní soud Plumlov, sign. pres, kart. 503, 504.
- f. Okresní úřad Prostějov, sčítání lidu 1921, kart. 38.
- f. Okresní soud Konice, sign. pres, kart. 489, 490.
- f. Konečný – Nedělník, sign. 114, kart. 34; sign. 929, kart. 298.

SOkA Přerov:

- f. Okresní úřad Hranice, sčítání lidu 1921, inv. č. 2662, kart. 1679-1691 inv. č. 2721, kart 1752-1760.
- f. Archiv města Lipník nad Bečvou, inv. č. 7143.
- f. Městský národní výbor Lipník nad Bečvou, sign. 20/6.
- f. Okresní úřad Přerov, sčítání lidu 1921, kart. 4_9_I-1.

SOkA Rakovník:

- f. Okresní úřad Rakovník I, sčítání lidu 1900, 1910.

SOkA Rokycany:

- f. Okresní soud Rokycany, neuspořádáno, kniha návštěv vězňů.
- f. Okresní úřad Rokycany I, sčítání lidu 1921, kart. 1652.

SOkA Rychnov nad Kněžnou:

- f. Archiv města Kostelec nad Orlicí, inv. č. 179, ukl. j. 100; inv. č. 803; ukl. j. 332, inv. č. 449, ukl. j. 47.

- f. Archiv města Rokytnice v Orlických horách, inv. č. 5, ukl. j. 1; inv. č. 113, ukl. j. 69; inv. č. 114, ukl. j. 70.
- f. Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou I, sčítání lidu 1921, poř. č. 802.
- f. Okresní úřad Žamberk, sčítání lidu 1921, poř. č. 71.

SOka Semily:

- f. Okresní úřad Jilemnice, sčítání lidu 1921, ev. j. 63-65.
- f. Okresní soud Rokytnice nad Jizerou, sig. pres 16, 23, kart. 150.
- f. Městský národní výbor Rokytnice nad Jizerou, sig. 270. inv. č. 177, kart. 13; sign. 278, inv. č. 18, kart. 14.
- f. Okresní úřad Semily, sčítání lidu 1921 č. ev. j. 1113-1115.
- f. Okresní soud Semily I, sig. pres 15, 16, 25, kart. 192.
- f. Okresní úřad Turnov, sčítání lidu 1921, kart. 12-18.

SOka Sokolov:

- f. MěNV Loket, inv. č. 724, sign. III/8, evid. j. N 27; inv. č. 1000, sign. 457/1, evid. j. N 77; inv. č. 847, sign. 584.5, evid. j. 51.

SOka Strakonice:

- f. Okresní úřad Blatná, sčítání lidu 1921.
- f. Okresní úřad Strakonice I, sčítání lidu 1921, inv. č. 44, kart. 44.

SOka Svitavy v Litomyšli:

- f. Okresní úřad Moravská Třebová, sčítání lidu 1921, kart. 295.

SOka Šumperk:

- f. Okresní úřad Šumperk I, sčítání lidu 1921, inv. č. 1225, kart. 83; inv. č. 1269, kart. 140.
- f. Okresní úřad Zábřeh, sčítání lidu 1921, inv. č. 1905, kart. 50; inv. č. 1938, kart. 92; inv. č. 1978, kart. 411; inv. č. 1978, kart. 1940.

SOka Tachov:

- f. Okresní úřad Planá, sčítání lidu 1921, kart. 97.
- f. Okresní úřad Stříbro, sčítání lidu 1921, inv. č. 611, 641, 723.
- f. Okresní úřad Tachov, sčítání lidu 1921, kart. 44-48.

SOka Tábor:

- f. Okresní soud Bechyně, inv. č. 384, 444, sign. 16.
- f. Okresní úřad Tábor, sčítání lidu 1890, inv. č. 4636, fascikl 178; sčítání lidu 1900, inv. č. 4742, fascikl 284.
- f. Sčítání lidu 1921 Tábořsko, inv. č. 48, kart. 16; inv. č. 105, karton 38; inv. č. 219, kart. 98.

SOka Teplice:

- f. Archiv města Osek, inv. č. 2, Chronica Ossecensis, 1850.
- f. Sčítání lidu 1921 Teplice, kart. 1, 41, 166, 167.

SOka Trutnov:

- f. Okresní úřad Dvůr Králové nad Labem, sčítání lidu 1921, inv. č. 15, ukl. j. 19; inv. č. 30; ukl. j. P 32.
- f. Okresní soud Hostinné, nezpracováno, katastr budov.
- f. Sbor vězeňské stráže okresního soudu Jaroměř, nezpracováno, podací protokol 1950-1951.
- f. Okresní soud Maršov, poř. č. 804, presidiální spisy 1898, ukl. j. 227; presidiální spisy 1936, ukl. j. 318; presidiální spisy 1928, ukl. j. 310; presidiální spisy 1937, ukl. j. 319.

- f. Okresní úřad Trutnov I, poř. č. 1114, presidiální spisy 1933, ukl. j. 314; inv. č. 22 178, ukládací číslo 759; sčítání lidu 1921, inv. č. 25246, ukl. j. 1077; inv. č. 25270, ukl. j. 1099; inv. č. 25280, ukl. j. 1123.
- f. ONV Trutnov, sign. 2108, kart. 155; sign. 717, inv. č. 3863, kart. 522; sign. XI.717.1, inv. č. 4615, kart. 608.
- f. Okresní úřad Vrchlabí, sčítání lidu 1921, inv. č. 1256, ukl. j. 83; inv. č. 1269, ukl. j. 99.

SOkA Třebíč:

- f. Okresní úřad Třebíč I, sčítání lidu 1921, kart. 665.

SOkA Uherské Hradiště:

- f. Okresní soud Bojkovice, inv. č. 86, 120, sign. pres. 16, kart. 72.
- f. Okresní úřad Uherský Brod, sčítání lidu 1910, inv. č. 1151, sčítání lidu 1921, kart. 1289; inv. č. 1239, kart. 1364; inv. č. 1290, kart. 1390; inv. č. 1325, kart. 1412.
- f. Okresní úřad Uherské Hradiště I, sčítání lidu 1921, inv. č. 1375, kart. 2507; inv. č. 1410, kart. 2549.
- f. Archiv města Uherský Ostroh, inv. č. 507, Kronika obce 1923-1950.

SOkA Ústí nad Orlicí:

- f. Okresní soud Králíky, správa budov 1945-1959.
- f. Okresní úřad Vysoké Mýto, sčítání lidu 1921, ukl. j. 514 kt AP 74.
- f. Okresní úřad Žamberk, sčítání lidu 1921, ukl. j. 319 kt. AP 75.

SOkA Vyškov ve Slavkově u Brna:

- f. Okresní úřad Vyškov, sčítání lidu 1921, balík č. 326.

SOkA Vsetín:

- f. MNV Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 267, kart. 25; inv. č. 441, kart. 66, inv. č. 525, kart. 76.
- f. Okresní úřad Valašské Meziříčí, sčítání lidu 1921.

SOkA Zlín:

- f. Okresní věznice Valašské Klobouky, nezpracováno, kart. 9-10.
- f. Archiv města Vizovice, inv. č. 222.
- f. Okresní věznice Zlín, nezpracováno, kart. 2.

SOkA Znojmo:

- f. Věznice při okresním soudu Moravský Krumlov, nezpracováno, spisy vězňů z roku 1953, kart. 2.
- f. Okresní úřad Moravský Krumlov, sčítání lidu 1921, inv. č. 573, kart. 458; inv. č. 520, kart. 440.
- f. Okresní úřad Znojmo, sčítání lidu 1921, inv. č. 136, kart. 1137; inv. č. 165, kart. 1147.

SOkA Žďár nad Sázavou:

- f. Okresní úřad Nové Město na Moravě, sčítání lidu 1921, balík č. 172.
- f. Archiv města Velká Bíteš, sign. C 14, č. 89, 209.
- f. Okresní úřad Velké Meziříčí, sčítání lidu 1921, sign. 6, kart. 621; sign. 34, kart. 635.

Archiv Města Plzně:

- Okresní úřad Plzeň, sčítání lidu, 1900-1910.

Archiv města Ústí nad Labem:

- f. Okresní soud Chabařovice, inv. č. 58, kart. 1; kart. 55.
- f. Okresní úřad Ústí n. L., sčítání lidu 1890, 1910, 1921.

Městské muzeum v Kloboukách u Brna:

- kart. Klobouky různé, Kniha prohlídek věznice 1943-1948.

Archivní sbírka Vlastivědného muzea v Dobrušce:

- kart. M14, písmenosti k přeložení okresního soudu do Dobrušky v roce 1944.

Městské muzeum Sedlčany – archiv:

- D 365, Pamětní kniha města Sedlčany I.

Muzeum Českého ráje v Turnově:

- Podsbírka historická, inv. č. H 148 (vzpomínka Marty Šreierové).

Archiv Zboru Váženskej a justičnej stráže, Leopoldov:

- kart. X 3/1, X-15, X 17,
- základní knihy věznic okresních soudů.

Kabinet dokumentace a historie VS ČR:

- písemnosti k průzkumu stavu věznic okresních soudů a jejich předání do pravomocí MNB, nezpracováno.

Stavební úřad Nejdek:

- informace technického oddělení Okresního úřadu Karlovy Vary z roku 1929.

Literatura

Helena ADAMCOVÁ, *Závěrečná etapa soudní správy v Lomnici nad Lužnicí po roce 1949*, in: Lomnické listy, č. 6/2018, roč. XVIII, Lomnice nad Lužnicí 2018.

Alfred ANDERSCH, *Adress- und Geschäftshandbuch der Kurstadt Marienbad des Stiftes Tepl, der Stadt Tepl und Königswart*, Marienbad 1905.

Günther HRABĚ de ANGELIS, *Winterberg in Böhmerwald: Sozialstruktur und Volksleben-Tradition und neue Wege*, Marburg 1990.

Lucie AUGUSTINKOVÁ, *Stavebněhistorický průzkum – zámek Klimkovice*, Ostrava 2017.

Zdeněk BAJGAR, *Zázraky lidské solidarity – akce Budujeme Slezsko*, Ostrava 2015.

Josef BARTOŠ a kol., *Zábřeh - 750 let. Zábřeh* 2004.

Jarmila BARTOŠÍKOVÁ – Miroslav OLŠINA – Jitka ZEŽULOVÁ, *Státní okresní archiv Kroměříž 1947-2007*, Brno 2007.

Jaroslav BAŠTA, *Muzeum v Hrotovicích*, diplomová práce, FF MUNI Brno, 2006.

Walter BEHRBALK, *Chronik der Stadt Weipert*, Dortmund 1960.

Jiří BLOCH – Veronika BABICKÁ – Michaela ŠPINAROVÁ – Jan ELIŠKA – Marek PRINC, *Vyšší Brod – klášter, soudní budova a vězení čp. 135. Operativní průzkum dokumentace*, NPÚ – územní pracoviště České Budějovice, České Budějovice 2024.

Anna BURGETOVÁ, *Dějiny farnosti Konice*, bakalářská práce, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2016.

Petr CAIS, *Archiv města Horní Blatná 1535-1945 (1954)*, inventář archivního fondu, Karlovy Vary 2006.

Josef CIHLÁŘ, *Z historické kroniky města Kouřim*, in: Kouřimský informační servis, leden 2018.

Jaroslav ČÁP, *Polický soudní okres a jeho rozdělení dle národnosti (1848-1898)*, in: Stopami dějin Náchodská 7, Náchod 2001.

Marie DOJAVOVÁ – Libor DEDERA, *Tajemství zdi města Pelhřimova*, Pelhřimov 2002.

Miroslav DUŠEK, *Z historie okresního soudu Tanvald*, in: Tanvaldský zpravodaj, červenec a srpen 2022, Tanvald 2022.

Leopold FALZ, *Dějiny města Zábřeha od nejstarších časů až do roku 1900*, Praha 2003.

Tomáš FENCL, *Okresní soud Kdyně (1804) 1850-1949 (1950)*, inventář archivního fondu, SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, Horšovský Týn 2019.

- Hana FERENCOVÁ (ed.), *Rokytnice v Orlických horách 1318-2018*, Město Rokytnice v Orlických horách 2018.
- Nikola FORMANOVÁ, *Okresní soudy a advokacie na Chomutovsku v letech 1918-1948*, diplomová práce, Právnická fakulta ZCU Plzeň, Plzeň 2014.
- Jan FROLÍK, *Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948-1989*, in: Sborník archivních prací, roč. 52, č. 2/2002.
- Jiří GLONKA, *Zaniklé obce vojenského újezdu Libavá*, Ostrava 2007.
- Ondřej HLADÍK, *Městská věznice v Trutnově*, in: Historická penologie 2/2003, Praha 2003.
- Ondřej HLADÍK, *Loketská věznice, středověký hrad ve službách justice*, in: Historická penologie 3/2011, Praha 2011.
- Ondřej HLADÍK, *František Vacek – krátká kariéra popraveného agenta-chodce*, in: Paměť a dějiny 1/2013, Praha 2013.
- Ondřej HLADÍK, *Útěky z věznice okresního soudu v Jeseníku v letech 1945 až 1948*, in: Historická penologie 1/2014, Praha 2014.
- Ondřej HLADÍK, *Biografický slovník náčelníků nápravněvýchovných ústavů a věznic v letech 1970-1989*, in: Historická penologie 2/2017, Praha 2017.
- Ondřej HLADÍK – Šárka STEINOVÁ, *Justiční statky – vězni a zemědělství*, Praha 2012.
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ: *Dějiny správy v Českých zemích*, Praha 2007.
- Antonín HLUŠTÍK, *Období volené samosprávy (1849-1913)*, in: Louny, B. Roedl (ed.), Praha 2005.
- Stanislav HOŠEK, *Panský pivovar ve Vízemberku*, in: Podesní, č. 1, r. 2006, Velké Losiny 2006.
- Marie HRYNEČKOVÁ – Jiří KOHOUT, *Lanškrounská poliklinika v nové podobě*, Lanškroun 2022.
- Jozef CHREŇO, *Okresné väznice*, in: Zborník príspevkov k dejinám väzenstva na Slovensku II., Bratislava 2003.
- Pavel JANOUŠEK, *Úřední soud Hora Svaté Kateřiny (1935) 1938-1943*, inventář archivního fondu, Státní okresní archiv Most, Litoměřice 1967.
- Alena KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku generálního ředitelství VS ČR (1865-1965)*, in: Historická penologie, č. 1/2010, Praha 2010.
- Karel KAŠPAR, *Radnice Dobřany 1900-2000: 100 let založení*, Dobřany 2000.
- Peter KERECMAN – Rudolf MANIK, *História advokácie na Slovensku*, Bratislava 2011.
- Radka KINKOROVÁ, *Sbor národní bezpečnosti – stanice Hostouň (1945-1954)*, inventář archivního fondu, SOKA Domažlice v Horšovském Týně, Horšovský Týn 2019.
- Zuzana KONVIČKOVÁ, *Vznik veřejné knihovny v Klimkovicích*, in: Zpravodaj lázní a města Klimkovic 5/2020, Klimkovice 2020.
- Daniel KOVÁŘ, *Lišov 1334-2004*, Lišov 2004.
- Daniel KOVÁŘ, *Hluboká nad Vltavou v proměnách staletí*, České Budějovice 2012.
- Milada KRAUSOVÁ, *Starosti žateckých starostů*, Žatec 2021.
- Vít KŘESADLO – Miroslav KRUŽÍK, *Historický kalendář Nového Města na Moravě na léta 1850-1918*, Nové Město na Moravě 2006.
- Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 4. díl*, Praha 2001.
- Iva KVAPILOVÁ, *Organizační vývoj SNB v 50. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku*, in: Sborník Archivu ministerstva vnitra č. 2/2004, Praha 2004.
- Aleš KÝR, *Památník Pankrác*, příloha časopisu České vězeňství 4/1999, Praha 1999.
- Jiří LAPÁČEK, *Archivní rešerše k umístění okresního soudu a věznice Lipník nad Bečvou*, SOKA Přerov, 18. 2. 2025.
- Jan MAREŠ – Martin VOSTŘEL – Jaroslav HAVRLANT – Beata TOMÁŠKOVÁ, *Louny – 130 let výročí otevření radnice*, Louny 2018.
- Lukáš MAZÚCH, *Věznice okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou 1950-1948 a její předchůdci*, in: Historická penologie č. 1/2014, Praha 2014.
- Pavel MERTLÍK – Olga MERTLÍKOVÁ, *Jaroměř: Povídání o historii města*, Liberec 2021.
- Vladimír Jakub MRVÍK, *Zámek v Kostelci nad Černými lesy v éře Lichtenštejnů*, in: Průzkumy památek, roč. XVIII, č. 1/2011, Praha 2011.

- Vanda MÜLLEROVÁ, *Proměny města Česká Kamenice v letech 1945-1951*, diplomová práce, PedF UK, Praha 2010.
- Aneta NÁPRAVNÍKOVÁ, *Revitalizace staré radnice ve Veselí nad Lužnicí*, diplomová práce, Fakulta architektury ČVUT, Praha 2020.
- Eva NĚMEČKOVÁ, *Archiv města Kralovice 1593-1945 (1956)*, inventář archivního fondu, SOkA Plzeň sever, Plasy 2019.
- Tom NOVÁK, *Doksy: retrospektivní průvodce 1843-1989*, Doksy 2016.
- Robert Radim NOVOTNÝ, *Německá menšinová škola v Kladně*, in: Studie a zprávy – Historický sborník pražského okolí, roč. 8, č. 1, 2021.
- Kamil PODROUŽEK, *Duchcov č. p. 1 – stavebně historický průzkum*, Česká Lípa 1996.
- Hana PŘÍLESKÁ a kol., *Okresní archiv Brno-venkov se sídlem v Rajhradě – Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, in: Knihnice jižní Moravy, svazek 9., Brno 1983.
- Vladimír RIŠLINK, *Kouřim a okolí – průvodce po kulturních památkách*, Kouřim 2000.
- Pavel RUBEŠ, *Okresní národní výbor Rosice 1949-1960, průvodce po archivním fondu*, SOkA Brno-venkov, Rajhrad 2006.
- Karel ŘEHÁČEK, *Kašperskohorská pobočka zemského soudu a státního zastupitelství v letech 1938-1945*, in: Vlastivědný sborník Muzea Šumavy XII, Sušice 2020.
- Václav SEYFERT, *Čtení z kroniky města Tišnova – 5. díl*, in: Tišnovské noviny č. 6/2024, Tišnov 2024.
- Ilona SCHELLEOVÁ – Karel SCHELLE, *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*, Praha 2004.
- Gustav SIMON, *Geschichte der Stadt Karbitz und ihrer Umgebung*, Chabařovice 1922.
- František SPURNÝ, *Hrady, zámky a torze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II, Severní Morava*, Praha 1983.
- Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích po roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005.
- Anna ŠAUEROVÁ – Michael OMES, *Přibyslav včera a dnes*, Žďár nad Sázavou 2021.
- Jaroslav ŠIMANDL, *Fešácký kriminál*, in: Malebné Kloboucko, Švachová J., Koubek J. (eds.), Klobouky u Brna 1995.
- Robert ŠIMŮNEK (ed.), *Historický atlas měst České republiky, sv. 31, Jaroměř*, Praha 2020.
- Eva ŠMILAUEROVÁ, *Poděbrady v proměnách staletí 2. díl (1850-1948)*, Praha 2005.
- Martin ŠPAČEK, *Drobná kriminalita na Nepomucku v letech 1918-1938*, bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni 2013.
- Josef ŠPRINGER, *40 let Archeologického a musejního spolku v Hořicích v Podkrkonoší 1887-1927*, Hořice 1927.
- Antonín ŠTĚPÁN – Zdeňka ŠKOLNÍKOVÁ, *Kapitoly z dějin Dobrušky v 19. století: Dobruška v době sídla okresního soudu*, in: Kulturní kalendář Dobruška, duben 1974, Dobruška 1974.
- David ŘEŘIČHA, *Z historie města – demolice ve Vaněčkově ulici*, in: Železnobrodský zpravodaj č. 7 a 8/2024, Železný Brod 2024.
- Michal TEJČEK, *Archiv města Hartmanice /1607/-1945 (/1950/)*, inventář archivního fondu, Státní okresní archiv Klatovy, Klatovy 2007.
- Lucie TICHÁ, *Lomnice nad Popelkou v době první republiky*, bakalářská práce, FF UK, Praha 2008.
- Tomáš THUN, *Historie a stavební vývoj moravskotřebovské radnice s důrazem na adaptace ve 20. století*, in: Moravskotřebovská radnice, L. Žáková (ed.), Moravská Třebová 2022.
- Jan TOMAN, *Dějiny města Mirovic, I. díl – stavební vývoj, obyvatelstvo a dějiny domů*, Mirovice 1948.
- Ján TRNKA, *Úřední budova č. p. 135 v cisterciáckém opatství Vyšší Brod*, archivní rešerše, 2014.
- Zbyněk TUREČEK, *Kriminalita a její potírání na Mikulovsku v letech 1945-1960*, diplomová práce, Historický ústav FF UHK, Hradec Králové 2020.
- Ivana VALENTOVÁ, *Dům č. 38 alias „stará radnice“ - historie a současnost objektu*, in: Štítecký list, č. 6, listopad-prosinec 2019, Štítý 2019.
- Václav VESELÝ, *Adresář královského horního města Kladno*, Kladno 1898.
- Irena VEVERKOVÁ – Veronika KOSOVÁ, *Okresní soud Kladno 1878-1959*, inventář archivního fondu, SOkA Kladno, Kladno 2016.

Vladimír VLASÁK – Eva VLASÁKOVÁ, *Dějiny města Lokte*, Loket 2004.

Ivan VYDRA, *Chrastava včera a dnes*, in: Bulletin společnosti přátel Chrastavy, No. 221, č. 1/2014 příloha Chrastavských listů, Chrastava 2014.

Josef VYHLÍDAL, *Okénko do městské kroniky*, in: Zpravodaj Města Albrechtic 1/2016, Město Albrechtice 2016.

Marie WASKOVÁ, *Jáchymov, radnice – archivní rešerše k dějinám objektu*, Plzeň 2010.

Lubomír ZEMAN, *Nejvýznamnější památky města Jáchymova*, in: Jáchymov – architektonická perla Krušnohoří, Karlovy Vary 2009.

Bezirk Hostau: Heimat zwischen Böhmerwald und Egerland, Marktredwitz 1977.

Město a jeho ulice (4), in: Chlumecké listy, květen 2018, Chlumeck nad Cidlinou 2018.

Přehled o dislokaci vězeňských zařízení na území ČSR, interní tisk SNV ČSR, Praha 1974.

Zákony a nařízení

Císařské nařízení č. 290/1849 ř. z., kterým se schvaluje organizace soudů v korunní zemi Čechy.

Císařské nařízení č. 291/1849 ř. z., kterým se schvaluje organizace soudů v korunních zemích Morava a Slezsko.

Císařské nařízení č. 59/1868 ř. z., o organizaci okresních soudů.

Zák. č. 111/1895 ř. z., o vykonávání soudní moci a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních.

Opatření Stálého výboru Národního shromáždění č. 225/1938 Sb., jímž se zřizuje pro území Podkarpatské Rusi vrchní soud a vrchní státní zastupitelství se sídlem v Užhorodě.

Opatření Stálého výboru Národního shromáždění č. 226/1938 Sb., kterým se upravují některé poměry organizace soudů a některé lhůty.

Deutsche Reechsgesetzblatt, 1938, *Verordnung zur vorläufigen Ausübung der Rechtspflege in den sudetendeutsche Gebieten*.

Zákon č. 50/1941 Sl. z., o sjednotení obvodov okresných úradov, okresných súdov, iných úradov a ich sídel.

Vládní nařízení č. 249/1940 Sb., o organizačních změnách některých krajských soudů v obvodu vrchního soudu v Brně.

Vládní nařízení č. 388/1940 Sb., o některých obvodech zemských úřadů v Praze a Brně.

Vládní nařízení č. 150/1941 Sb., o změnách a územní organizaci soudů Protektorátu Čechy a Morava.

Zák. č. 123/1944 sb. o přeložení sídla okresního soudu v Opočně.

Nařízení Předsednictva Slovenské národní rady č. 3/1945 Sb., o organizaci soudů a orgánů veřejné obžaloby na vráceném území Slovenska.

Dekret prezidenta republiky č. 90/1945 Sb., o úpravě některých organizačních a služebních otázek v oboru soudnictví.

Zákon č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 11/1949 Sb., kterým se stanoví sídla krajských soudů a sídla a obvody okresních soudů.

Zákon č. 56/1950 Sb., Trestní zákon.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 50/1949 Sb., kterým se stanoví sídla a obvody okresních soudů v Dobříši a ve Zbraslavi.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 13/1950 Sb., kterým se stanoví sídla a obvody okresních soudů v Sečovicích a v Trebišově.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 23/1951 Sb., kterým se stanoví sídlo okresního soudu v Novém Městě nad Metují.

Zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře.

Zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 104/1953 Sb., kterým se stanoví sídla a obvody lidových soudů v Galantě a v Senci.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 22/1954 Sb., kterým se stanoví sídla a obvody lidových soudů a sídla o obvody krajských soudů.

Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech.

Zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů.

Internetové zdroje

Památkový katalog NPÚ [online], <https://pamatkovykatalog.cz/>

- Radnice Blansko, augustiniánský klášter Jevíčko, soud Slavkov u Brna, stará radnice Svitavy, obecní věznice Moravský Krumlov, dům č. p. 2 Bechyně, františkánský klášter s vdovským sídlem a kostelem sv. Kateřiny v Jindřichově Hradci, okresní soud Volyně, nová radnice Jičín, okresní soud Opočno, vězeňský dvůr Třešť, měšťanský dům Bečov n. Teplou, okresní soud Karlovy Vary, radnice Teplá, okresní soud Nejdek, okresní soud Podbořany, Žlutice – panský dům, škola Holice, okresní soud Skuteč, stará radnice Vysoké Mýto, radnice a budova bývalého berního úřadu a soudu Blovice, věznice – bývalá šatlava Město Touškov, dům č. p. 36 Poběžovice, radnice se šatlavou Bělá p. Bezdězem, radnice Česká Kamenice, radnice Dubá, soud Jablonec nad Nisou, stará radnice Mimoň, věznice Bruntál, městská věznice Uničov, bývalý soud a věznice Vidnava, Knurův palác Fulnek, radnice Příbor, bývalá radnice Děčín, radnice – Hora sv. Šebestiána, radnice Chabařovice, evidenční list nemovité kulturní památky – Libochovice č. p. 10, radnice v Roudnici nad Labem, dům Úštěk.

Přehled vězeňských zařízení existujících na území Československa v letech 1948-1989 [online], http://www.totalita.cz/seznamy/seznamy_09_03.php

Radnice Boskovice [online], <https://www.regionboskovicko.cz/radnice-boskovice/os-1034>

Historie věznice Břeclav [online], <https://www.vscr.cz/veznice-breclav/informacni-servis/historie/>

Památník Alfonse Muchy – Ivančice [online],

<https://www.historickasidla.cz/redakce/index.php?dr=2136&xuser=&lanG=cs>

Památky a zajímavosti Jaroslavic [online],

<https://www.obec-jaroslavice.cz/obec/informace-o-obci/pamatky-a-zajimavosti/>

Historie věznice Znojmo [online], <https://www.vscr.cz/veznice-znojmo/informacni-servis/historie/>

Z historie Židlochovických domů: č. p. 149 [online],

<https://www.zidlochovice.cz/redakce/index.php?xuser=348077073241915219&portal=2735&lanG=cs&clanek=276122&slozka=105262&xsekce=276048&preview=yes&verze=118570>

Luboš PROMMER, 70 let Okresního archivu v Písku [online],

<https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/pisek/soka-pisek-novinky/1004-70-let-okresniho-archivu-v-pisku-2>

SOA Třeboň, Historie archivu Písek [online],

<https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/pisek/soka-pisek-uvod/130-historie-archivu>

Metainformační systém NPÚ, Evidenční list nemovité kulturní památky [online],

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1017574

Hledání ztraceného času – seriál k 540. výročí první písemné zmínky o existenci obce Maršov (veřejné budovy), [online],

http://eldok.svkhk.cz/out/Marsovsky_zpravodaj/Marsovsky_zpravodaj_2007/Marsovsky_zpravodaj_2007_02_priloha.pdf

Opočno, procházka městem [online], <https://www.opocno.cz/prochazka-mestem/d-2266>

Miroslav PICHL, Bývalý okresní soud (č. p. 341) [online],

<https://www.policko.cz/cs/pamatky-zajimavosti-policka/policka-zastaveni/merkur>

Digitální depozitář Poslanecké sněmovny Parlamentu, Senát Národního shromáždění R. Č., Tisk 571 z 3. 3. 1921 [online], https://www.psp.cz/eknih/1920ns/se/tisky/t0571_00.htm

ZŠ 28. října 581, Žamberk – historie [online], <https://www.zs28rijna-zamberk.cz/historie.html>

Jiří MICHÁLEK, Historie staré polenské radnice 1479-1945, [online],

<https://www.kzhp.cz/clanek/historie-stare-polenske-radnice-ing-arch-jiri-michalek-50>

ZUŠ Telč – Historie školy [online], <https://www.zustelc.cz/historie-a-charakteristika-skoly/>
 Domov pro seniory Velké Meziříčí – historie [online], <https://www.domovom.cz/historie>
 Památky a příroda Karlovarska – Doupov, historie města [online],
<https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/doupov-duppau>.
 Střední a základní škola Jesenice – historie budovy č. p. 1
 [online], <http://www.issjesenice.cz/o-skole/historie-skoly>
 Historie hradu Vildštejn [online], <https://www.vildstejn.cz/cs/hrad/historie-hradu-vildstejn/>
 Město Habry [online], http://kralovska-stezka.cz/user/data/Msto_Habry.pdf
 Okresní soud Ústí nad Orlicí, in: Muzeum Ústí nad Orlicí [online],
https://www.muzeum-uo.cz/images/dokumenty/architektura/soud_arch_pamatky.pdf
 Budova staré radnice, Turistické informační centrum Vysoké Mýto [online],
<https://infocentrum.vysoke-myto.cz/atraktivita/historicke-skoosty/130-budova-stare-radnice>
 ePamátky – Portál integrovaného informačního systému památkové péče, [online],
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=725420
 Historie Městského muzea v Blatné [online],
<https://www.plantaz-blatna.cz/mista/muzeum/muzeum-historie/>
 Karel FREIT, Dominantní budova svojí mohutností budila rozpaky, in: Domažlický deník [online],
https://domazlicky.denik.cz/zpravy_region/dominantni-budova-svoji-mohutnosti-budila-rozpaky-20150222.html
 Radnice v Kašperských Horách [online], <https://www.kasperske-hory.info/khory/fr.asp?tab=snet&id=834>
 PamátkoPin, databáze kulturních památek Plzeňského kraje [online],
<https://www.pamatkopin.cz/pamatky/pamatka/520-plzensky-kraj/okres-plzen-sever/manetin/2300-radnice-a-byvala-radnice-v-manetine-cp-88-91>
 Přimda – historie do roku 1945 [online], <https://www.mestoprimda.cz/mesto/historie/historie-do-r-1945/>
 Oldřich JURAČKA, Budova bývalého okresního soudu – dnešní sídlo muzea [online],
<https://www.muzeumbjovkova.cz/budova-okresniho-soudu>
 Strážnický uličník – Městské muzeum Strážnice [online],
<https://muzeum-straznice.webnode.cz/straznicky-ulicnik/>
 Přehled vězeňských zařízení existujících na území Československa v letech 1948-1989 [online],
http://www.totalita.cz/seznamy/seznamy_09_03.php
 Historie městského muzea Valašské Klobouky [online],
<https://www.muzeum-valasskeklobouky.cz/muzeum/z-historie-muzea/>
 Miroslav MAŇAS, Krvavé jaro 1945, Československá obec legionářská [online], <https://www.csol.cz/z-cinnosti-csol/archiv/2021/krvave-jaro-1945/>
 Zapomníčky – projekt Památníku Terežín [online],
<https://zapomnicky.pamatnik-terezin.cz/index.php/hroby/hroby/368-valasske-klobouky>
 Zapomenuté ulice města Valašské Meziříčí – Muzeum regionu Valašsko [online],
<https://www.muzeumvalassko.cz/z-nasi-cinnosti/zapomenute-ulice-mesta-valasske-mezirici>
 Historie základní školy ve Zdounkách [online], <https://zszdounky.cz/o-skole/historie-skoly>
 Program regenerace MPZ Český Dub [online],
https://www.cdub.cz/e_download.php?file=data/editor/118cs_3.pdf&original=OV%C5%BDPaM%20-%20Ko%20-%20Aktualizace%20Programu%20regenerace%20MPZ.%C4%8C.%20Dub%202016%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf
 Radnice Nový Bor [online], <https://www.hrady.cz/palac-dum-radnice-novy-bor>
 Turistické centrum Soud, Městské kulturní středisko Javorník [online],
<https://www.kulturnidumjavornik.cz/index.php/28-soud-turisticke-centrum>
 Obnova budovy bývalého zemského soudu v Javorníku, NPÚ-ÚOP Olomouc [online],
<https://www.npu.cz/cs/uop-olomouc/pro-medial/60548-obnova-budovy-byvaleho-zemskeho-soudu-v-javorniku>
 Jeseník – historie náměstí [online], <https://jesenik.cz/cz/volny-cas-v-jeseniku/376-historie-namesti.html>
 Zámek Loučná nad Desnou, Informační centrum Loučná nad Desnou [online],
<https://icloucna.cz/zamek-loucna-nad-desnou/>
 Ivan ČECH, Alois Kalábek (1906-1950), Poslední adresa [online],

<https://posledniadresa.cz/www/Names/Name/45>

Odůvodnění územního plánu Vidnava, textová část 11/2015, Irena Čehovská [online]

https://www.jesenik.org/storage/_mesto/uzemaky/vidnava/text_oduv.pdf

Katovna Odry – historie domu [online],

<https://www.katovna-odry.cz/upload/soubory/katovna/historie-katovny.pdf>

Květoslav WILTSCHE, Průvodce po oderských památkách [online],

<https://www.odry.cz/pruvodce-po-oderskych-pamatkach/d-60585/p1=2376>

Stará radnice Český Brod [online], <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/cesky-brod/stara-radnice>

Státní oblastní archiv Praha, Historie Státního okresního archivu Mělník [online],

<http://www.soapraha.cz/melnik/ohistorii/>

Historie a současnost ZUŠ Nové Strašecí [online], <https://www.zusbubu.cz/inpage/skola/>

Muzeum Říčany – Masarykovo náměstí [online],

<https://muzeumricany.cz/wp-content/uploads/2022/02/Ulicnik-Masarykovo-namesti.pdf>

Okresní dům v Sedlci [online], <https://www.sedlec-prcice.cz/okresni-dum-v-sedlci/d-2805>

Uhlířské Janovice – empírová budova [online],

<https://uhlirske-janovice8.webnode.cz/pamatky/empirova-budova/>

Velvary – historie města [online], <https://www.velvary.cz/mesto/historie-mesta/>

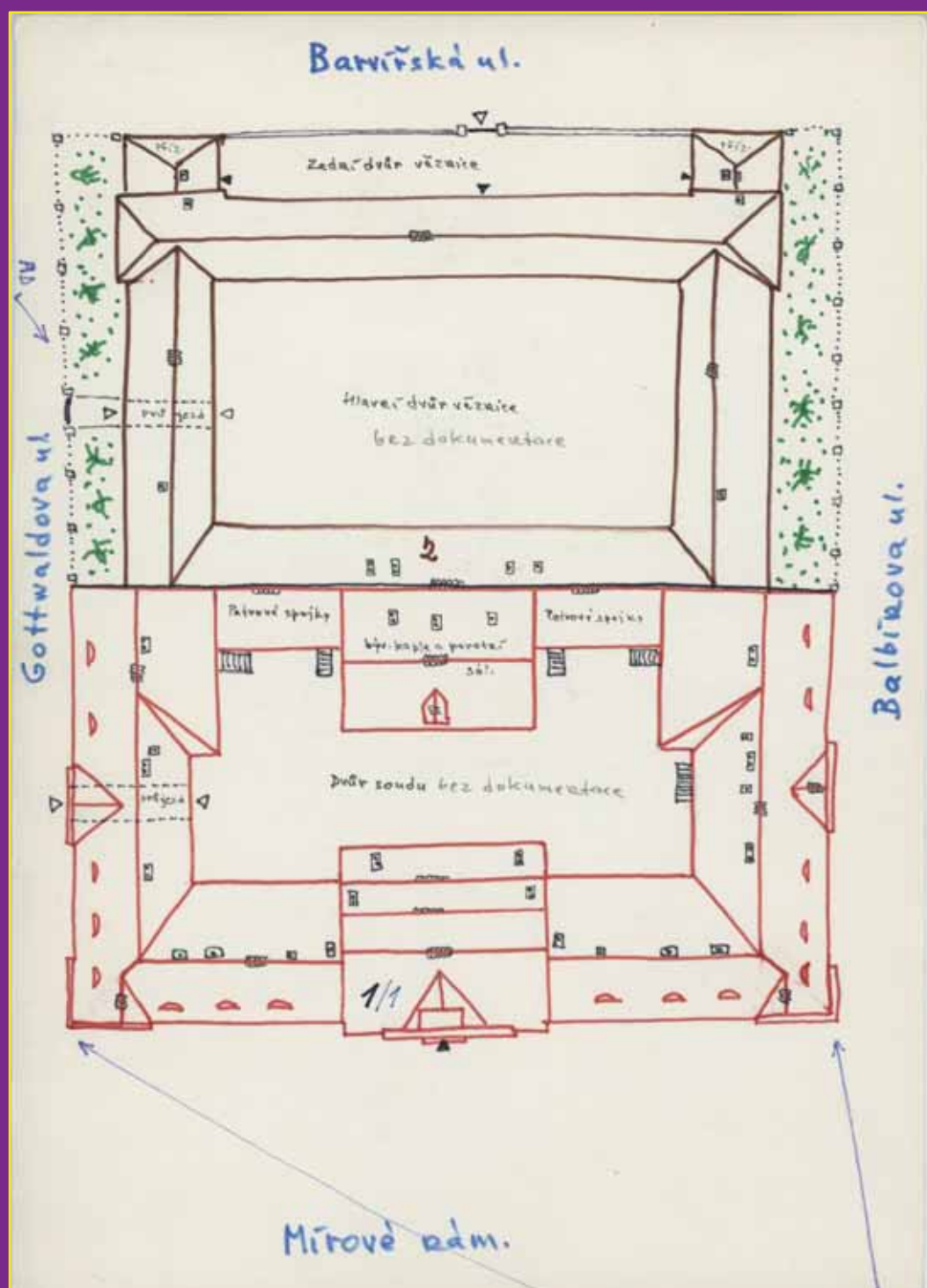
Zbraslav, okresní soud [online], https://zbraslavhistorie.info/okresni_soud

Zaniklé obce a objekty – Přísečnice [online], <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1136326>

Historie Vazební věznice Teplice [online], <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-teplice/o-nas/historie-objektu-vazebni-veznice-v-teplicich/>

Dosud vyšlá čísla časopisu jsou k dispozici na internetové stránce:

<https://www.vscr.cz/sekce/historicka-penologie>

Plánek soudu a věznice v Mostě
(foto: SOkA Most)